

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

JOURNAL OF MCU SOCIAL DEVELOPMENT

ISSN (Print) : 2539-5718 ISSN (Online) : 2561-1215

JMSD

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2566 VOL.8 NO.1 JANUARY - APRIL 2023

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

Journal of MCU Social Development

ISSN (Print) : 2539-5718, ISSN (Online) : 2651-1215

วัตถุประสงค์

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นวารสารที่เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ หรือบทความปริทัศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัย โดยเน้นสาขาวิชาการพัฒนาสังคม สังคมวิทยา การพัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่นำมาตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความสมบูรณ์ตามรูปแบบเป็นขั้นแรก แล้วจัดส่งผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกลั่นกรอง (Peer Review) จำนวน 2-3 ท่าน ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง

บทความที่ดีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้นๆ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการฯ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความลงตีพิมพ์และจะแจ้งให้เจ้าของบทความทราบหลังจากผู้ประเมินบทความตรวจอ่านบทความแล้ว

คณะกรรมการการการศึกษา

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาตราจารย์ ดร.	ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปณฺโญ), ศาตราจารย์ ดร.	อธิการบดี
พระเทพปวรเมธี (ประสิทธิ์ พุทฺธมฺรสี), รองศาตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระสุวรรณเมธาภรณ์ (ขุนทอง สุวณฺณเมโธ), ผู้ช่วยศาสตราจารย์	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร, รองศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตฺติธโร), รองศาตราจารย์ ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ

รองศาตราจารย์ ดร.โกนิญฺฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติทัศน์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ประณต นันทิยะกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร บุญเสริม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูรโรหิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

[illegible]

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

[illegible]

รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสังธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ช่วงโชติ พันธุเวช
รองศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย จารุจิตติพันธ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ แอดสกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ขำเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกัฏฐ์ กาญจนสุนทร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษ์ตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุวีรางกูร
รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี มะนะเวช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูรโรหิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

Professor Dr. Surya Prakash

Professor Dr. W.K. Sarawade

Assistant Professor Dr. Ranjay Vardhan

มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยเกริก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
Stamford University
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยบูรพา
Panjab University India
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, India
Post Graduate Government College
for Girls, India

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ ดาวเหนือ บุตรสีทา
นายอานนท์ นรมาตร

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

พระมหาชาติชาย ปญฺญาวชิโร พระครูสังฆกิจโสภณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา กัปโก

ฝ่ายแพร่และประชาสัมพันธ์

อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ อาจารย์ จ๋ามย៉น ลุงเฮือง
อาจารย์สนธิญาณ รักษาภักดี

ฝ่ายเหรียญก

นางสาวจิราพร อรรถารส นางสาววิไลวรรณ อิศรเดช

เจ้าของ

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โซน B ชั้น M อาคารเรียนรวม เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ : 035-248-000 ต่อ 8278, โทรสาร : 035-248-000 ต่อ 8279, 096-329-7975

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับนี้เป็นปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน) ๒๕๖๖ ซึ่งอยู่ในระยะเวลาที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทำการประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ ๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งในการประเมินคุณภาพครั้งนี้ ทุกวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI จะต้องได้รับการประเมินคุณภาพใหม่อีกครั้ง โดยภายหลังจากการประเมิน จะมีระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารเป็นระยะเวลา ๕ ปี คือ ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มีเงื่อนไขเพิ่มเติมว่า วารสารกลุ่มที่ ๒ และ กลุ่มที่ ๓ สามารถขอรับการประเมินได้ใหม่เพื่อปรับกลุ่มคุณภาพ ภายในระยะเวลา ๒ ปี (๒๕๖๔ และ ๒๕๖๕) ดังนั้น กองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสารเป็นอย่างดีจึงได้คัดเลือกกลั่นกรองบทความวิชาการและบทความวิจัย ที่มีผู้เขียนส่งมาอย่างเข้มข้น เพื่อให้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพวารสารให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ กองบรรณาธิการได้ปรับปรุงทั้งตัวรูปแบบและรายละเอียดของเนื้อหาภายในเล่มให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๖๖ นี้ ประกอบด้วยบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน ๓๐ บทความ สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่า บทความวิชาการและบทความวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับการศึกษาของประเทศไทย หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอขอบคุณและยินดีน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้นไป

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง

บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	
บทความวิชาการและบทความวิจัย :	
บทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ : ย้อนอดีต สู่อนาคต สุรพล อุดมชัยรัตน์	1-13
ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนผลการเรียนต่ำในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) วุฒิสักดิ์ บุญแน่น, รัตชนก มาตรา, วิเชียร สุวรรณโชคอีสาน และ ณัฐมน แสงใสแก้ว	14-26
ผลกระทบทางสังคมและการปรับตัวของครัวเรือนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย กรรณิกา อุตสาสาร และปาจริย์ ผลประเสริฐ	27-41
การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย ณ.พงษ์ สุขสงวน, โกนิฐฐ์ ศรีทอง และ บุญชาญ ผ่านสุวรรณ	42-56
ศิลปะมวยไทย : รูปแบบการเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายทางสังคมเชิงสร้างสรรค์ มณีนววรรณ พูลสวัสดิ์	57-69
แนวทางการพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แหวตา	70-85
กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหาร ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร กฤษวัฒน์ จิตวโรภาสกุล, เอี่ยมพร ศิริรัตน์, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ สโรชินี ศิริวัฒนา	86-98
แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกล้วยเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ณัฐอร มหาทำนุโชค, วิวิศน์ สุขแสงอร่าม และ กฤตชน วงศ์รัตน์	99-112
การพัฒนาแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี นภัสวรรณ สีดวง, ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา และ นพพร จันทรนาชู	113-125
รูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง พระครูไพศาลศีลวัฒน์ ฐานจาโร	126-139

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
การจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทองอำเภอนครศรีอยุธยา จังหวัดนครศรีอยุธยา อนุชิตา แสงอรุณ	140-151
การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดปราจีนบุรี พระครูชลธารโสภิต	152-163
บทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์อำเภอนนทบุรี จังหวัด หนองบัวลำภู พระมหาธนัช คมภิรญาโณ	164-176
การจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – ลำพูน ชัยยา มะลิตา	177-197
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ สุวรรณรัตน์ อมรัตน์รัก, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, สโรชนี ศิริวัฒนา และ วรรณนัญญา ขนิษฐบุตร	198-209
การตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 พระชนวีร์ รอดกำพล, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และสโรชนี ศิริวัฒนา	210-222
คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เมธี จันทวิมล, เปาว์ จำปาเงิน, ฐิติรัตน์ มีเพิ่มพูนศรี และ วีรภัทร์ ดาวเรือง	223-235
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล สุชาย วัชอภัยกุล, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ สุดา สุวรรณภักดิ์	236-250
การปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของ การปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ใน ช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักพุทธธรรมตามหลักพุทธธรรม พระครูวินัยธรอุดมชัย จตุฑุโฒ (อวยพร)	251-264
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม พระธวัชชัย แก้วสิงห์, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, และ นรวัฒน์ เจริญรัชต์ภาคย์	265-277
บทบาทของพระสงฆ์เงินนิกายที่มีต่อการพัฒนาชุมชน พระสุชิน ปัญญะสิน, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, สโรชนี ศิริวัฒนา และ อำนาจ สายฉลาด	278-289

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการร้านอาหาร มยุรี เนาวรัตน์ภาส, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, สโรชนี ศิริวัฒนา และ วิจิต สุรดิษฐ์กรูหาร	290-301
รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ภูวเดช โพธิ์แก้วเพชร	302-340
กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จิตติวัฒน์ เพชรถิรสวัสดิ์	341-356
การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานจากภูมิปัญญา สู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ใจสวรรค์ บุรณสรณ์	357-373
รูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการเพื่อความมั่นคงทางสุขภาพ กมลชนก ม่วงเมืองแสน	374-386
จิตตะกั๊ววัยรุ่นในสถานการณ์โควิด 19 ณายา เทพธรณินทรา และ เมธาวี อุดมธรรมานภาพ	387-399
การจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาธุรกิจสังคมไทย จิตติพล พงวิรัตน์สุข	400-414

บทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ : ย้อนอดีต สู่อนาคต*

THE ROLE OF THE MINISTRY OF DEFENCE IN DISASTER MANAGEMENT:
FROM THE PAST TO THE FUTURE

สุรพล อุดมชัยรัตน์

Surapol Udomchairat

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์

และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

Ph.D. Public Administration Institute of Public Administration and Public Policy Rangsit University

Email: surapolu1430@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง บทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ : ย้อนอดีต สู่อนาคต มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหมประสบผลสำเร็จ 3) เพื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายต่อบทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติในอนาคตโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการนำกระบวนการบริหาร PAMS-POSDCoRB และแนวคิด SWOT Analysis มาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรคด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการบริหารนโยบาย (Policy) 2) ปัจจัยสู่ความสำเร็จด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการประสานงาน (Coordinating) 3) แนวทางการพัฒนาด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการบริหารนโยบาย (Policy) จากผลการวิจัยได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อเป็นการสอบทานความถูกต้องของการวิจัยข้างต้น ผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการวิจัย ภายใต้กรอบกระบวนการบริหาร PAMS-POSDCoRB จำนวน 11 ด้าน รวมทั้งสิ้น 34 ประเด็น สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการบริหารนโยบาย (Policy) จำนวน 4 ประเด็น 2) ด้านการบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) จำนวน 3 ประเด็น 3) ด้านการบริหารจริยธรรม (Morality) จำนวน 2 ประเด็น 4) ด้านการบริหารที่เกี่ยวกับสังคม (Society) จำนวน 3 ประเด็น 5) ด้านการวางแผน (Planning) จำนวน 4 ประเด็น 6) ด้านการจัดการองค์การ (Organizing) จำนวน 4 ประเด็น 7) ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) จำนวน 3 ประเด็น 8) ด้านการอำนวยการ (Directing) จำนวน 4 ประเด็น 9) ด้านการประสานงาน (Coordinating) จำนวน 2 ประเด็น 10) ด้านการรายงาน (Report) จำนวน 2 ประเด็น และ 11) ด้านงบประมาณ (Budget) จำนวน 3 ประเด็น

คำสำคัญ: บทบาทกระทรวงกลาโหม; การบริหารจัดการ; ภัยพิบัติ; ย้อนอดีต สู่อนาคต

* Received October 7, 2022; Revised December 25, 2022; Accepted January 12, 2023

ABSTRACT

This article is a part of the dissertation, The Role of the Ministry of Defence in Disaster Management : From the Past to the Future. This research objectives are: 1) To study the problems and obstacles in disaster management of the Ministry of Defense 2) To study the factors that help the Ministry of Defense's disaster management to be successful 3) To consider the policy development guidelines for the Ministry's of Defense role in Disaster Management for the Future. The research methodology uses qualitative research by applying the management process PAMS-POSDCoRB and SWOT analysis concept in the framework for data analysis. The research results are as follows: 1) The most important problems and obstacles were policy management (Policy). 2) The most important factor for success was Coordination. 3) The most management development guidelines was the policy management aspect (Policy).

The results of this research were processed and synthesized using a group discussion method to certify and corroborate the above findings. From the results obtained from the research process under the framework of the administrative process PAMS-POSDCoRB in 11 aspects total 34 issues, can be summarized as follows: 1) Policy administration (Policy) 4 issues, 2) Authority management (Authority) 3 issues, 3) Ethical management (Morality) 2 issues, 4) Society 3 issues, 5) Planning 4 issues, 6) Organization management 4 issues, 7) Human resource management (Staffing) 3 issues, 8) Administration (Directing) 4 issues, 9) Coordinating 2 issues, 10) Report 2 issues and 11) Budget 3 issues.

Keywords; Ministry of Defense roles; management; disasters; From the past to the future.

บทนำ

การที่ประเทศต่างๆอยู่ร่วมกันเป็นสังคมโลก ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ จึงกลายเป็นปัญหาร่วมกัน ดังเช่น ปัญหาโลกร้อน ในขณะที่คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคาดการณ์ว่าอุณหภูมิโลกจะเพิ่มขึ้น 1.1 ถึง 6.4 องศาเซลเซียส ในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2643 เนื่องจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสะสมในชั้นบรรยากาศมากเกินไปที่เคยเกิดขึ้น ทำให้เกิด “ภาวะโลกร้อน” (Global Warming) ซึ่งมีผลกระทบทำให้สภาพภูมิอากาศเกิดการเปลี่ยนแปลง และส่งผลต่อฤดูกาลต่างๆ ภัยพิบัติด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติ ดังนั้นมนุษย์จึงมีการพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญภัยพิบัติ ที่เรียกว่า “การจัดการภัยพิบัติ” (Disaster Management) เพื่อลดอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน

และสิ่งแวดล้อมภัยพิบัติมีโอกาสเกิดซ้ำ เช่น โรคระบาด “Black plaque” ในยุโรป เมื่อศตวรรษที่ 14 เกิดภัยธรรมชาติจาก El Nino ในศตวรรษที่ 18 และ 19 ที่เป็นผลต่อเนื่องที่ทำให้เกิดภัยแล้ง น้ำท่วม แผ่นดินไหวและสึนามิ เฉพาะเหตุการณ์แผ่นดินไหวอย่างรุนแรงในประเทศไต้หวัน มีประชากรสูญหาย 222,570 คน มีผู้ได้รับผลกระทบ 3,900,000 คน และมีมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจรวมเป็นเงิน 8,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ในขณะที่ศูนย์วิจัยการระบาดวิทยาของภัยพิบัติได้ทำการรวบรวมสถิติในรอบ 100 ปีของทวีปเอเชียพบว่า จำนวนผู้เสียชีวิตจากภัยแล้งสูงสุด รองลงมาได้แก่ อุทกภัย แผ่นดินไหว พายุไซโคลน และสึนามิ

โดยได้มีข้อมูล ของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 - 2546 สามารถประเมินความเสียหายจากสาธารณภัยได้ดังนี้ ภัยธรรมชาติ ได้แก่ อุทกภัย ประมาณ 20,633.09 ล้านบาท และวาทภัยประมาณ 1,843.09 ล้านบาท ภัยจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ อัคคีภัยประมาณ 7,788.79 ล้านบาท สำหรับความสูญเสียจากภัยประเภทอื่น ๆ เช่น สารเคมี สารพิษ วัตถุอันตราย ยังไม่มีการประเมินค่าความเสียหายซึ่งผู้เชี่ยวชาญจากองค์การสหประชาชาติได้ศึกษา และประเมินความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศไทย พบว่า มีความเสี่ยงจากอุทกภัยเป็นลำดับแรกอุบัติเหตุขนาดใหญ่ และวัตถุระเบิดเป็นลำดับรองลงมาในขณะที่ศูนย์เตรียมพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (ADPC) จัดเรียงลำดับความเสี่ยงของภัยพิบัติในประเทศไทย มี 3 ระดับ คือ 1) ระดับความเสี่ยงสูง ได้แก่ อุทกภัย อุบัติเหตุ วัตถุระเบิด 2) ระดับความเสี่ยงปานกลาง ได้แก่ พายุไต้ฝุ่น ภัยแล้ง อัคคีภัย โคลนถล่ม แผ่นดินไหว สังกะสีไม่สงบ และโรคพิษ และ 3) ระดับความเสี่ยงต่ำ ได้แก่ โรคระบาดมนุษย์ในด้าน การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) การลดผลกระทบ (Mitigation) และการเตรียมความพร้อม (Preparedness) ควบคู่กับการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) และการฟื้นฟู (Recovery) การฟื้นฟูสภาพ และการซ่อมสร้าง (Rehabilitation and Reconstruction) ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ 1) ก่อนเกิดภัยจะมีกิจกรรมการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ซึ่งประกอบด้วย การป้องกัน และลดผลกระทบ และ 2) ระหว่าง และหลังเกิดภัยจะมีกิจกรรมการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ได้แก่ การเผชิญเหตุ และบรรเทาทุกข์ สำหรับการฟื้นฟู ได้แก่ การฟื้นฟูสภาพ และซ่อมสร้างรัฐบาล โดยคณะกรรมการสภาพความมั่นคงแห่งชาติได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำแผนเตรียมความพร้อมแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2517 เพื่อเป็นการเตรียมการในด้านต่าง ๆ ทั้งในภาวะปกติและภาวะไม่ปกติ และมี พรบ.ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2522 กำหนดให้ภัยฝ่ายพลเรือนมี 3 ประเภท คือ สาธารณภัย ภัยทางอากาศ และการก่อวินาศกรรม หลังจากนั้นนานถึง 26 ปี จึงมีแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2548 และต่อมาได้มีพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมเรื่องอุบัติภัยและอัคคีภัยด้วยโดยให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางของรัฐในการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน และรัฐบาลโดยคณะกรรมการสภาพความมั่นคงแห่งชาติได้จัดทำยุทธศาสตร์เตรียมพร้อมแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2564 เพื่อรองรับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งเป็นกรอบและทิศทางหลักของประเทศครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสาธารณภัย ให้ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2) ด้านภัยจากการสู้รบ ให้กระทรวงกลาโหมโดยกรมสรรพกำลัง กลาโหมได้กำหนดแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ และ 3) ภัยด้านวิกฤติการณ์ด้านความ

มั่นคง อาทิ ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาความมั่นคงทางทะเล และปัญหาโรคอุบัติใหม่โดยมีสำนักงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยรับผิดชอบ

บทบาท และหน้าที่กระทรวงกลาโหมได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 หมวด 5 มาตรา 52 บัญญัติว่ารัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ และย่อหน้าที่ 2 บัญญัติไว้ว่า กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย และพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2551 มาตรา 8(3) และ (5) ได้แก่ การพัฒนาประเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหามาจากภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชน การปฏิบัติการอื่นที่เป็นการปฏิบัติการทางทหาร นอกเหนือจากสงคราม ทั้งนี้ งานวิจัยของ วรพงษ์ สงานตร ได้ระบุว่ากองทัพได้ปรับนโยบาย และเปลี่ยนแปลงแนวคิดทั้งด้านยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีให้สอดคล้องกับสถานการณ์โดยกองทัพได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการป้องกัน และแก้ไขปัญหามาจากภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชนจากเหตุภัยพิบัติ รวมทั้งการช่วยด้านมนุษยธรรม ทั้งในกรอบอาเซียนและสหประชาชาติ ทั้งนี้ ในแผนการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ได้กำหนดให้ กท. มีหน้าที่ 1) สนับสนุนภารกิจของรัฐในการป้องกัน และแก้ไขปัญหามาจากภัยพิบัติ 2) แจ้งเตือนหน่วยงานในพื้นที่เสี่ยงภัย กรณีคาดว่าจะเกิดภัยจากการสู้รบ หรือภัยทางอากาศ

การดำเนินงานที่ผ่านมา กระทรวงกลาโหมได้จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ฝ่ายทหาร เมื่อปี พ.ศ.2536 และจัดตั้งศูนย์อำนวยการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย กระทรวงกลาโหม ในปัจจุบันได้จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ศบภ.กท.) ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม(เฉพาะ) ที่ 351/58 ลงวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2558 โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ (ผอ.ศบภ.กท.) สำหรับการปฏิบัติงานของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ศบภ.กท.) ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน นับว่าประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมากเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมเป็นส่วนรวม ในขณะเดียวกันก็ ประสบกับปัญหาหลายประการ อาทิเช่น ปัญหาด้านโครงสร้างการจัดการหน่วยงานในการสนับสนุนการป้องกันภัย ฝ่ายพลเรือน ปัญหาด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติทั้งภายในประเทศ และในต่างประเทศทั้งด้านกำลังพล ด้านยุทธโธปกรณ์ ด้านองค์ความรู้ ด้านงบประมาณ ฯลฯ ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามเกี่ยวกับบทบาท กระทรวงกลาโหมในอดีตที่ผ่านมาเป็นอย่างไร มีปัญหา และอุปสรรคในการบริหารจัดการภัยพิบัติด้านใดบ้าง มีปัจจัยอะไรที่จะช่วยให้การบริหารจัดการภัยพิบัติของ กท.ประสบผลสำเร็จ และมีแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย เพื่อปรับปรุงบทบาท กท.ในการบริหารจัดการภัยพิบัติในอนาคตอย่างไรบ้าง

ดังนั้น การศึกษา เรื่อง“บทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ : ย้อนอดีต สู่อนาคต” จึงเป็นการมองภาพรวมของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านองค์กร และระบบการบริหารจัดการ ภัยพิบัติ ทั้งนี้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจะทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการบริหารจัดการภัยพิบัติของ กระทรวงกลาโหมได้นวัตกรรมเป็นข้อเสนอแนวทางการพัฒนาซึ่งกท. และหน่วยที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงนโยบาย โครงสร้างองค์กร แผนการดำเนินงาน ตลอดจนถึงกฎ และระเบียบที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ซึ่งจะส่งผลความ เชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อภาพลักษณ์ของกระทรวงกลาโหมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหมประสบผลสำเร็จ
3. เพื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายต่อบทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการการวิจัย ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยแหล่งข้อมูลบุคคลซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการภัยพิบัติของหน่วยทหาร 6 คนและหน่วยพลเรือน 2 คนรวมเป็น 8 คนละโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแหล่งข้อมูลบุคคลระดับนโยบายของหน่วยทหารที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดการภัยพิบัติ จำนวน 6 คน นักวิชาการด้านการจัดการภัยพิบัติ จำนวน 2 คนละสื่อมวลชนด้านการจัดการภัยพิบัติ จำนวน 3 คนรวมเป็น 11 คนรวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับด้วยการใช้กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่ง จำนวน 10 คนเพื่อเป็นการสอบทานความถูกต้องของผลการวิจัยในครั้งนี้

การสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการไว้ 3 แบบ คือ 1) แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารโดยมีขั้นตอนการสร้างแนวคำถาม ดังนี้ 1.1) ทำความเข้าใจคำถาม และวัตถุประสงค์การวิจัย 1.2) กำหนดมโนทัศน์หัวข้อเรื่องสำหรับข้อมูลที่ต้องการ 1.3) แปลงมโนทัศน์ออกมาเป็นชุดคำถามปลายเปิด ประกอบด้วย คำถามหลัก คำถามเก็บรายละเอียด และคำถามตามประเด็น โดยได้กำหนดประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 10 ข้อ ทั้งนี้ ได้ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ และให้ความเห็นชอบแล้ว 2) แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคปัจจัยสู่ความสำเร็จ และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัย ได้เลือกสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) มีความยืดหยุ่นเพราะมีการวางแผนคำถามเพียงไม่กี่ข้อ และให้มีการซักถามเพิ่มเติมจนได้สาระสำคัญที่ต้องการตามจุดประสงค์ เรียกว่า เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จำนวน 11 คน 3) แบบประเมินบทบาทใหม่ของกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่ง โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อนำมาใช้ในการตรวจสอบ และยืนยันผลการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ 1) ได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนรายงานสรุปผลการปฏิบัติ และสรุปบทเรียนการปฏิบัติในอดีตทั้งใน และต่างประเทศซึ่งจำแนกที่มาของเอกสารเป็น 2 ลักษณะ คือ เอกสารขั้นต้น และเอกสารชั้นรอง โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้ข้อมูลที่ได้นี้ เป็นข้อสรุปย่อยที่ 1 ข้อมูลการวิจัยเอกสาร 2) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญตามแนวทางของชาย โพธิ์สีตาซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 10 ข้อ ซึ่งได้ส่ง

ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ และให้ความเห็นชอบ โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นข้อสรุปย่อยที่ 2 ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ 3) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการตามกรอบคำถามจำนวน 3 ข้อ ตามแนวทางของ ซาย โพลีลีตา ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ และให้ความเห็นชอบแล้ว โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้ข้อมูลที่ได้มานี้ เป็นข้อสรุปย่อยที่ 3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้นำกระบวนการบริหารที่เรียกว่า PAMS-POSDCoRB และแนวคิด SWOT Analysis มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulate) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายๆ ครั้งจากข้อสรุปย่อยที่ 1 ข้อสรุปย่อยที่ 2 และข้อสรุปย่อยที่ 3 แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยพิจารณาเกี่ยวกับแหล่งเวลา สถานที่ แหล่งบุคคล รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งได้ผลลัพธ์เป็นบทสรุป/ข้อค้นพบในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถดำเนินการจนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ทั้ง 3 ประการ โดยสามารถสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัญหา และอุปสรรคในการบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหม พบว่า ปัญหาด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการบริหารนโยบาย (Policy)
2. ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหม พบว่าปัจจัยสู่ความสำเร็จด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการประสานงาน (Coordinating)
3. แนวทางการพัฒนาในการบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหม พบว่าแนวทางการพัฒนาด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการบริหารนโยบาย (Policy)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการ ผู้วิจัยจึงได้นำผลการศึกษามาอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ปัญหา และอุปสรรค ด้านที่มีความสำคัญที่สุด คือ ด้านการบริหารนโยบาย ได้แก่ นโยบายรัฐบาลต้องชัดเจนและต่อเนื่อง และนโยบาย กท. เกี่ยวกับบทบาทโครงสร้างหน่วย เครื่องมือ งบประมาณ กฎหมายคุ้มครองการปฏิบัติงานสอดคล้องกับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้ระบุว่า การนำกระบวนการบริหาร PAMS-POSDCoRB มาเป็นกรอบหรือแนวทางในการศึกษา โดยประกอบด้วย 11 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบพร้อมกันนั้นยังได้เน้นศึกษาเรื่อง การบริหาร และการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะจริยธรรมในการบริหารราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และพฤติกรรมการบริหาร การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงสภาพแวดล้อมกับการบริหารด้วย

จากการวิจัยเอกสาร พบว่า ปัญหาด้านการบริหารนโยบาย จะครอบคลุมและเกี่ยวเนื่องกับปัญหาด้านอื่นๆ ฉะนั้น หากสามารถแก้ปัญหาด้านนโยบาย เช่น การกำหนดนโยบายของรัฐบาล และการกำหนดนโยบายของกระทรวงกลาโหม ให้มีความชัดเจนในเรื่องบทบาทของ กท., โครงสร้างการจัดหน่วย, เครื่องมือและงบประมาณในการบริหาร เพื่อนำไปสู่การวางแผนงานแผนปฏิบัติการได้อย่างเหมาะสม รัดกุมในกระบวนการบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหมอันจะช่วยให้สามารถบรรลุภารกิจตามที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เกิดประสิทธิผลต่อภาพลักษณ์ของกระทรวงกลาโหมได้อย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยมงคล ประโลมรัมย์ และณัฐ ฤกษ์ดี ที่ระบุว่า นโยบาย และแผนต้องมีความชัดเจนในเรื่องกำลังพล เครื่องมือ เครื่องใช้ การสนับสนุนงบประมาณ ระบบการบริหาร และระบบการติดต่อสื่อสาร ในขณะที่ วรพงษ์ สง่าเนตร ได้จัดทำตัวแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วย นโยบายที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชน การวางแผน อำนาจหน้าที่ ความพร้อม ความทันท่วงที ระบบควบคุมบังคับบัญชา ชีตความสามารถ และความเป็นกลาง

จากการวิจัยเอกสาร พบว่า นโยบายของรัฐบาล ต้องเป็นนโยบายสาธารณะโดยเฉพาะนโยบายเรื่อง การบรรเทาสาธารณภัย โดยกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ย่อมเป็นนโยบายสาธารณะของรัฐบาล ดังนั้น กระทรวงกลาโหมต้องให้การสนับสนุนตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ ผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการ / วงจรนโยบายสาธารณะมาเป็นกรอบคิดวิเคราะห์ โดยอธิบายได้ตามลำดับ ดังนี้ 1) การก่อตัวนโยบาย เริ่มจากการวิเคราะห์ว่าเกิดปัญหาอะไร เกิดผลกระทบกับใคร และมีแนวทางอย่างไรในการดำเนินการ 2) การกำหนดนโยบาย โดยยึดตัวแบบทฤษฎีระบบของ David Easton ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ผ่านระบบการเมือง ผ่านกระบวนการแปรรูป การแปรเปลี่ยนด้วยกรรมวิธีต่างๆ และการสนับสนุนของสังคมผ่านกระบวนการวิเคราะห์กำหนดทางเลือกและการนำไปบังคับใช้ ซึ่งได้ผลลัพธ์เป็น ปัจจัยนำออก คือ Demands ที่ผ่านกระบวนการแปรรูปแล้วกลายเป็นนโยบายสาธารณะ สำหรับผลสะท้อนกลับ คือ การตอบรับของประชาชนเป็นอย่างไร ภายใต้สถานะสิ่งแวดล้อม คือ สถานะเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การต่างประเทศ มีผลต่อการกำหนดนโยบาย 3) การตัดสินใจนโยบาย โดยจะเลือกนโยบายใด และจะเลือกวิธีการใด จึงจะมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และ 4) การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการระดมทรัพยากร การจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อผลักดันกลไกทั้งหมดให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 5) การประเมินนโยบาย จะพิจารณาการดำเนินงานได้ผลหรือไม่ ดูความคุ้มค่า ตรงตามเป้าหมาย และบรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การบริหารนโยบาย จะมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งกระทรวงกลาโหม ควรจะต้องให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายให้ชัดเจน ครอบคลุมทุกด้านและทุกมิติ จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย คือ การช่วยเหลือประชาชนให้รอดพ้นภัยพิบัติ

2. ปัจจัยสู่ความสำเร็จด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการประสานงาน (Coordinating) เนื่องจากการประสานงานมีความสำคัญต่อการบริหารเป็นอันมาก เพราะเป็นกระบวนการในการบริหารเป็นระเบียบแบบธรรมเนียมในการบริหาร และเป็นหน้าที่ของนักบริหารหรือหัวหน้างาน เพราะ

ความสำคัญของการประสานงานขึ้นอยู่กับบทบาท และความสามารถของนักบริหาร หรือหัวหน้างานเป็นสำคัญ เนื่องจากภาระหน้าที่ประการหนึ่งของ นักบริหาร คือ การใช้ภาวะผู้นำเพื่อเอาปัจจัยในการบริหาร อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานที่มีอยู่มาใช้ในการทำงานให้มีลักษณะสมานฉันท์ เพื่อให้งานแต่ละส่วนสอดคล้องต้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ

กระทรวงกลาโหม โดยกองทัพไทยจะต้องเป็นหน่วยงานหลักในการรับมือภัยคุกคาม ทั้งด้านความมั่นคงแบบดั้งเดิม และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งหลักการสำคัญในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่นั้น ขึ้นอยู่กับการประสานการปฏิบัติกับส่วนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการ บูรณาการในการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ถือเป็นความท้าทายที่สำคัญของกองทัพในอนาคต ทั้งนี้ หัวใจสำคัญในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่นั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือของหลายหน่วยงานที่จะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งกองทัพไทยถือเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการรับมือภัยคุกคามดังกล่าว ในฐานะของการเป็นองค์กรของทางราชการที่มีการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ โดยกองทัพไทยอาจกระทำได้ในลักษณะของการเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติโดยตรงตามขีดความสามารถ และเครื่องมือต่างๆ ที่กองทัพไทยมีอยู่ หรืออาจทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานการปฏิบัติให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น ในกรณีที่ กองทัพไทยไม่มีความชำนาญหรือมีความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ

ปัจจัยความสำเร็จ / ล้มเหลว ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ด้านลักษณะของนโยบาย ได้แก่ ก่อให้เกิดประโยชน์ใหม่ ความสอดคล้องกับค่านิยม ความเป็นไปได้ 2) ด้านวัตถุประสงค์ ได้แก่ ความชัดเจน ความสอดคล้องเป้าหมาย และสามารถปฏิบัติได้ 3) ด้านความเป็นไปได้ทางการเมือง ได้แก่ การสนับสนุนจากทุกฝ่าย 4) ด้านความเป็นไปได้ทางเทคนิคหรือทฤษฎี ได้แก่ ความหนักแน่นของทฤษฎี ความสอดคล้องกับเทคโนโลยี 5) ด้านความเพียงพอของทรัพยากร 6) ด้านลักษณะของงาน ได้แก่ โครงสร้างการบังคับบัญชา ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการที่ดี 7) ด้านทัศนคติ ได้แก่ เชิงบวก ตรงเวลา ทำงานเป็นทีม และ 8) ด้านกลไกในหน่วยงานการวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น สามารถวัดผลรวมของมิติต่างๆ คือ มิติที่ 1 การมองผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ ผลผลิต, ผลลัพธ์, ผลสุดท้ายหรือผลลัพธ์สุดท้าย มิติที่ 2 ผลสำเร็จจะต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบาย และ มิติที่ 3 ผลรวมของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งหมด ต้องก่อให้เกิดผลของการพัฒนาประเทศ ซึ่งมิติเหล่านี้เป็นเสมือนตัวชี้วัด ในการประเมินสถานการณ์ในการดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของนโยบายที่กำหนดไว้หรือไม่

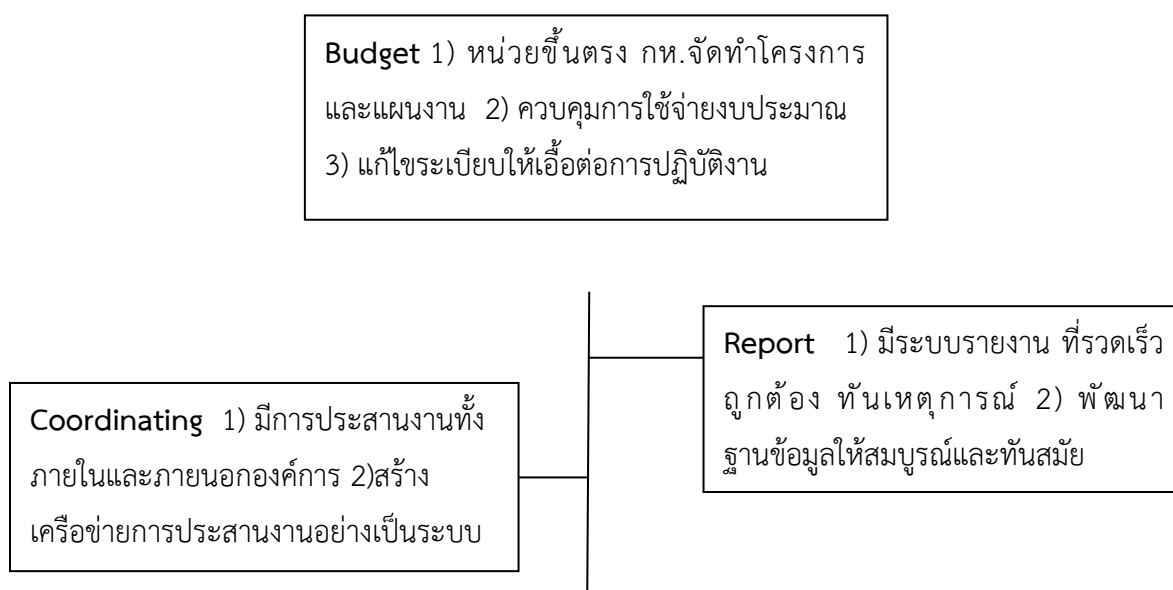
3. แนวทางการพัฒนาด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการบริหารนโยบาย ได้แก่ แผนการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยยังต้องครอบคลุมทางทะเล และกำหนดหน่วยรับผิดชอบ, นโยบาย กท.ต้องมีความชัดเจนในเรื่องบทบาท สถานะ โครงสร้างการจัดหน่วย , ต้องบรรจุระบบบัญชาการเหตุการณ์ไว้ในแผนปฏิบัติการฉุกเฉิน, ขึ้นการป้องกันภัยพิบัติภัยพิบัติไม่ใช่ภารกิจหลักของทหาร, กท.ต้องแสดงบทบาทนำในเวทีระหว่างประเทศ, ประชาชนมีความคาดหวังการปฏิบัติของทหารในการบริหารจัดการภัยพิบัติ เนื่องจากกระบวนการบริหารประกอบด้วย 11 ด้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งนี้ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้ระบุว่าการบริหารนโยบาย หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับหลัก และวิธีปฏิบัติที่หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะ หรือ การพัฒนาหน่วยงานในอนาคตในช่วง

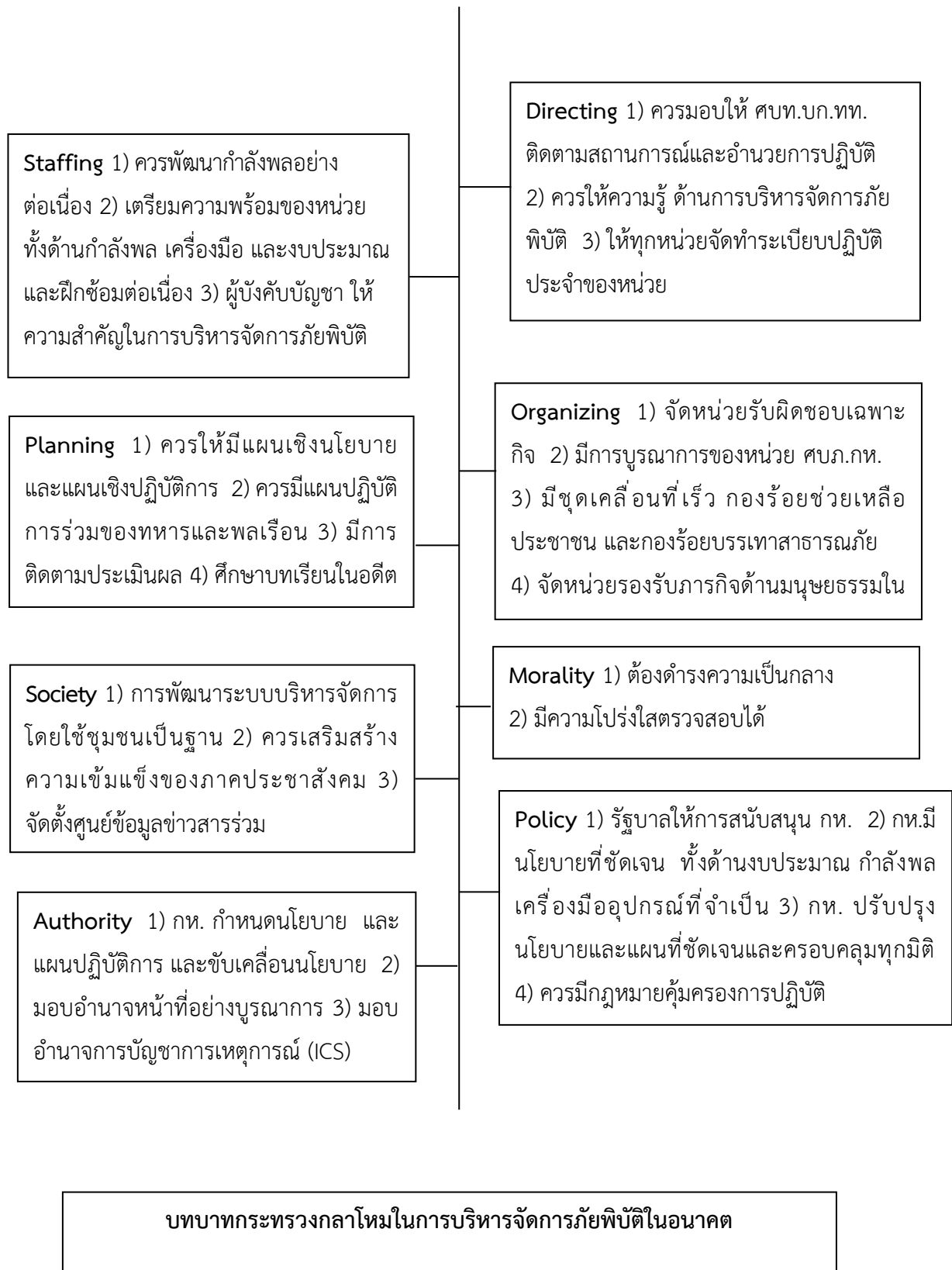

ระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการบริหารนโยบายจะทำให้การพัฒนาหน่วยงานในด้านต่างๆในกระบวนการบริหาร สามารถประสบผลสำเร็จ เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและเกิดประสิทธิผลต่อภาพลักษณ์ของกระทรวงกลาโหมโดยรวม

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย อันเป็นผลลัพธ์สุดท้ายของกระบวนการวิจัยดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น ซึ่งผลสัมฤทธิ์ได้จากการวิจัย คือ บทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติในอนาคต ที่อยู่ในรูปกระบวนการบริหารที่พัฒนาขึ้นมาโดย วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ที่เรียกว่า PAMS-POSDCoRB จำนวน 11 ด้าน โดยนำเสนอเฉพาะประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) ด้านการบริหารนโยบาย (Policy) จำนวน 4 ประเด็น 2) ด้านการบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) จำนวน 3 ประเด็น 3) ด้านการบริหารจริยธรรม(Morality) จำนวน 2 ประเด็น 4) ด้านการบริหารเกี่ยวกับสังคม(Society) จำนวน 3 ประเด็น 5) ด้านการวางแผน(Planning) จำนวน 4 ประเด็น 6) ด้านการจัดองค์การ(Organizing) จำนวน 4 ประเด็น 7) ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) จำนวน 3 ประเด็น 8) ด้านการอำนวยการ(Directing) จำนวน 4 ประเด็น 9) ด้านการประสานงาน(Coordinating) จำนวน 2 ประเด็น 10) ด้านการรายงาน(Reporting) จำนวน 2 ประเด็น และ 11) ด้านงบประมาณ(Budget) จำนวน 3 ประเด็น ซึ่งเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาการบริหารจัดการภัยพิบัติของกระทรวงกลาโหมในอนาคต ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อกระทรวงกลาโหม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในฐานะหน่วยงานสนับสนุนภารกิจของรัฐบาลที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติ โดยมีรายละเอียดดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ : ย้อนอดีต สู่อนาคต ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุป และอภิปรายผลการวิจัยแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยขอเสนอข้อคิดเห็นจากผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

ผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยนี้ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศชาติโดยเฉพาะ กระทรวงกลาโหม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการภัยพิบัติ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งบทบาทกระทรวงกลาโหมที่ได้จากผลการวิจัยเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบท และศักยภาพของกระทรวงกลาโหมในฐานะหน่วยงานสนับสนุนภารกิจของรัฐบาลที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติภายใต้กรอบกระบวนการบริหารจัดการที่เรียกว่า PAMS-POSDCoRB จำนวน 11 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารนโยบาย (Policy) ได้แก่ 1) รัฐบาลกำหนดให้ กท. เป็นหน่วยสนับสนุนการบริหารจัดการภัยพิบัติ จึงควรให้การสนับสนุน กท. อย่างต่อเนื่อง เพียงพอและเหมาะสม 2) กท.ควรมีนโยบายการบริหารจัดการภัยพิบัติที่มีความชัดเจน ในเรื่องงบประมาณ กำลังพล เครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็น พร้อมทั้งมีกระบวนการปฏิบัติงานที่เหมาะสม 3) กท. ควรมีการปรับปรุงนโยบาย และแผนในระดับต่าง ๆ ให้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน และครอบคลุมทุกมิติโดยเฉพาะพื้นที่ทางทะเล และ4) ควรมีกฎหมายคุ้มครองการปฏิบัติของกำลังพล และควรให้สิทธิ์ผู้ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เท่าเทียม เพื่อให้เกิดแรงจูงใจที่ดี

2. ด้านการบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) ได้แก่ 1) ผู้นำทางยุทธศาสตร์ มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย ทิศทาง และแผนปฏิบัติการ รวมทั้งการขับเคลื่อนนโยบาย 2) การมอบอำนาจหน้าที่อย่างบูรณาการ สอดคล้องกับภารกิจจะช่วยให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ผู้บัญชาการเหตุการณ์ (ICS) เป็นการมอบอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในเหตุการณ์หนึ่งในพื้นที่เฉพาะจึงต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ทันเวลา

3. ด้านการบริหารจริยธรรม (Morality) ได้แก่ 1) ต้องดำรงความเป็นกลาง ช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติอย่างทั่วถึง เท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ และ 2) มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจ ได้รับการยอมรับ และร่วมมือทั้งต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้อง

4. ด้านการบริหารที่เกี่ยวกับสังคม (Society) ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบบริหารจัดการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนและสังคม 2) ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ผ่านทางการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจภัยพิบัติอย่างถูกต้อง เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ และ3) การประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤติควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารร่วมเพื่อเป็นการบูรณาการงานด้านการประชาสัมพันธ์รวมทั้งเครื่องมือ และการจัดการข้อมูลข่าวสาร

5. ด้านการวางแผน (Planning) ได้แก่ 1) ควรจัดให้มีแผนเชิงนโยบายและแผนเชิงปฏิบัติการในทุกระดับหน่วย โดยต้องมีข้อมูล (Big Data) ที่ถูกต้อง ครบถ้วน ทั้งข้อมูลเชิงนโยบาย และข้อมูลเชิงพื้นที่ 2) ควรมีแผนที่ดี มีความชัดเจน เฉพาะเจาะจง ครอบคลุมทุกมิติ มีขั้นตอน มีเป้าหมายเป็นรูปธรรม สามารถบรรลุผลได้ มีความสอดคล้องกับปัญหา ทรัพยากรและเวลาในการดำเนินการ 3) แผนปฏิบัติการ ต้องร่วมกันจัดทำทั้งหน่วยทหารและหน่วยพลเรือนในพื้นที่ และ 4) ควรมีการติดตามประเมินผล โดยต้องศึกษาบทเรียนในอดีตนำมาปรับปรุงแผนการบริหารจัดการภัยพิบัติตามห้วงเวลา

6. ด้านการจัดองค์การ (Organization) ได้แก่ 1) ควรจัดหน่วยด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติเป็นหน่วยเฉพาะกิจแยกออกจากภารกิจหลัก 2) ควรให้มีการบูรณาการของหน่วย ศบค.กท. ทั้งด้านนโยบาย ฝ่ายอำนวยการ และหน่วยปฏิบัติ 3) ควรจัดชุดเคลื่อนที่เร็ว กองร้อยช่วยเหลือประชาชน และกองร้อยบรรเทาสาธารณภัย โดยเป็นการจัดเพื่อพลางให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และ 4) ควรจัดหน่วยเพื่อรองรับภารกิจด้านมนุษยธรรมในต่างประเทศโดยต้องเตรียมการไว้ล่วงหน้าให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สภาวะแวดล้อมแต่ละประเภทของภัย

7. ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) ได้แก่ 1) ควรพัฒนากำลังพล ด้วยการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา การฝึกซ้อมทั้งในและต่างประเทศอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ในทุกระดับหน่วย 2) ควรเตรียมความพร้อมของหน่วย ทั้งด้านกำลังพล เครื่องมือ และงบประมาณ โดยให้มีการฝึกซ้อม ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ตั้งแต่ยามปกติ และ 3) ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น ควรให้ความสำคัญในงานด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติโดยต้องเข้าใจบทบาทของทหารอย่างถ่องแท้

8. ด้านการอำนวยการ (Directing) ได้แก่ 1) ควรมอบให้ศูนย์บัญชาการทางทหาร บก. กองทัพไทย ทำหน้าที่ติดตามสถานการณ์และอำนวยการปฏิบัติ 2) ควรให้ความรู้ ความเข้าใจ กฎระเบียบด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติ 3) ควรให้ทุกหน่วยจัดทำระเบียบปฏิบัติประจำของหน่วย (รปจ.) เพื่ออำนวยการปฏิบัติให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ 4) ควรนำระบบบัญชาเหตุการณ์ (ICS) มาใช้ในการควบคุม และอำนวยการปฏิบัติในสถานการณ์ฉุกเฉิน

9. ด้านการประสานงาน (Coordination) ได้แก่ 1) ควรกระทำทั้งภายในและภายนอกองค์การ ทั้งในแนวราบ และแนวดิ่งอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา 2) ควรต้องสร้างเครือข่ายการประสานงานให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

10. ด้านการรายงาน (Reporting) ได้แก่ 1) ควรให้ทุกหน่วยต้องรายงานเหตุการณ์ เหตุฉุกเฉิน รายงานด่วน และรายงานประจำวัน ด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง ทันเหตุการณ์ โดยใช้เครื่องมือที่เร็วที่สุด และ 2) ควรใช้ฐานข้อมูลที่สมบูรณ์ และทันสมัย

11. ด้านการงบประมาณ (Budgeting) ได้แก่ 1) ควรให้ทุกหน่วยต้องจัดทำโครงการและแผนงานเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี เพื่อการพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรม และการจัดหาเครื่องมือเฉพาะที่จำเป็น 2) ควรมีการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณอย่างถูกต้องตามระเบียบ และ 3) ควรแก้ไขระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานในห้วงก่อนเกิดภัย ห้วงระหว่างเกิดภัย และภายหลังเกิดภัยพิบัติ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป ในการที่จะนำหัวข้อการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทกระทรวงกลาโหมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ : ย้อนอดีต สู่อนาคต เพื่อเป็นการตรวจทาน และยืนยันผลที่ได้รับจากการวิจัยให้เกิดความถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ปรับเปลี่ยนหน่วยงานที่ทำการศึกษาจากกระทรวงกลาโหมไปเป็นหน่วยงานระดับรองลงไป อาทิเช่น กองทัพอากาศ กองทัพไทย กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับการศึกษาในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

2. ปรับเปลี่ยนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากระดับนโยบายเปลี่ยนเป็นระดับผู้ปฏิบัติ รวมทั้งประชาชนผู้ประสบภัย และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย อาทิเช่น หน่วยปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ได้รับข้อมูลอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

3. ปรับเปลี่ยนกรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากเดิมใช้กระบวนการบริหารที่เรียกว่า PAMS-POSDCoRB จำนวน 11 ด้าน ไปใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะอื่นที่เหมาะสม เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล และผลที่ได้รับจากกรอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงกลาโหม. (2558). แผนบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม 2558. กรุงเทพฯ: กระทรวงกลาโหม.
- พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550. (2550). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 52 ก. 7 กันยายน 2550.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558. กรุงเทพมหานคร : กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2557.
- สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. “ยุทธศาสตร์การเตรียมพร้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564” กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2560.
- กระทรวงกลาโหม. (2551). ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการ กระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551. เล่ม 125 ตอนที่ 26 ก. กรุงเทพฯ.
- กระทรวงกลาโหม. (2556). ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการ กระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556. เล่ม 130 ตอนที่ 109 ก. กรุงเทพฯ.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2549). หลักรัฐประศาสนศาสตร์แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพฯ : เอ็กสเปอร์เน็ท.

- ศิลปนันท์ ลำกุล, เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์. (2558). บทบาทของทัพบกไทยในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทย : บทสำรวจปัญหาและแนวคิดในการแก้ไข. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์. 10(1), 35 - 50.
- วรพงษ์ สง่าเนตร.(2558). การบริหารจัดการอุทกภัยของกองทัพบกไทยตามแนวพระบรมราโชวาท. ดุษฎีนิพนธ์มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย (รัฐประศาสนศาสตร์)
- Guha-Sapir, D. (2016). 2016 preliminary data : Human impact of natural disaster. The Centre for research on the Epidemiology of Disaster-CRED, (45), p.1-2.
- Kamolvej. (2006). The integration of intergovernmental coordination and information management in response to immediate crisis : Thailand emergency management (Doctor of Philosophy). University of Pittsburgh, Pennsylvania, United States.
- Kending, M.R. (2012). Disaster management for socioeconomic status challenged population in the united states (Doctor of Health Administration). University of Phoenix, Arizona, United States.
- Wiran, C., Sarobol, S., Keawtip, S. & Yossuck, P. (2011). An application of POSDCoRB Model as a management tools for local administration in Maetang District, Chiang mai province. (Paper presented at the 12th The Graduate Research Conference). Khon Kaen University

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนผลการเรียนต่ำในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
COVID-19 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม)*

THE PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY FOR LOW STUDENTS ACHIEVEMENT
DEVELOPMENT IN COVID-19 PREDICAMENT OF MAHASARAKHAM UNIVERSITY
DEMONSTRATION SCHOOL (SECONDARY)

วุฒิสักดิ์ บุญแน่น, รัตชนก มาตรา, วิเชียร สุวรรณโชคิสาน และ ณฐมน แสงใสแก้ว

Wutthisak Bunnaen, Ratchanok Mattrra, Wichian Suwannachokisan and Nathamon Sangsaikaw

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม)

Mahasarakham University Demonstration School (Secondary)

Email: wutthisakcomplete@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนผลการเรียนต่ำ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วยกระบวนการ PLC และเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมเสริม ในรูปแบบ onsite และ Online กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1- 6 ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยน้อยกว่า 2.00 จำนวน 97 คน โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง การพัฒนากิจกรรมทั้งรูปแบบ Onsite และรูปแบบ Online โดยใช้ระบบ Plat form Microsoft team ผลการวิจัย พบว่า มีนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม GPAX สูงขึ้น หลังเข้าร่วมโครงการ จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 82.47 และมีนักเรียนที่มีผลการเรียนลดลง จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.53 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX ของนักเรียนทุกระดับชั้นก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ โดยใช้สถิติ Paired t-test พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX หลังเข้าร่วมโครงการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ.05 และผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX โดยรวมของนักเรียนทุกระดับชั้น ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX หลังเข้าร่วมโครงการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC); COVID-19; การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

* Received July 16, 2022; Revised September 20, 2022; Accepted December 25, 2022

ABSTRACT

The study of the professional learning community (PLC) to develop low-achieving students in the situation of the epidemic of COVID- 19 ,Mahasarakham University Demonstration School (Secondary) aims to improve the academic achievement of low-achieving students with the PLC process and develop learning activities or supplementary activities in onsite and online. The sample was 97 students in Mathayomsuksa 1-6 with an average GPAX grade of less than 2.00 selected by purposive sampling. The developing learning activities both on site and online using Platform Microsoft team system. The result found that 80 students, or 82.47 percent, had a higher average GPAX grade after participating in the program, and 17 students or 17.53% with lower grades were found. The comparative analysis results of the mean GPAX grade of students at all grade levels before and after participating in the project using Paired *t*-test statistics found that the students in Mathayomsuksa 1 , 2 , 3 , and Mathayom 4 have an average GPAX grade after participating in the program higher than before participating in the program at the .05 level. The students at Mathayom 5 and Mathayom 6 students had an average of GPAX grade ,there was no statistical difference at the .05 level. The comparative analysis the average GPAX grade point average of students at all grade levels before and after participating in the program found that the average GPAX grade participating in the program was higher than before participating in the program statistically significant at .05 level.

Keyword; Professional Learning Community (PLC); COVID-19; potential development of learners

บทนำ

ในสภาวะสังคมปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ต่างๆ ทำให้นักเรียนหันมาบริโภคข้อมูลข่าวสารรวมทั้งการเข้าใช้สื่อออนไลน์ในชีวิตประจำวันอย่างมากมาจนในบางครั้งพบว่าการใช้สื่อออนไลน์ทำให้นักเรียนเบี่ยงเบนความสนใจต่อการเรียนรู้ในห้องเรียนออกไปการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันครูผู้สอนจึงต้องมีวิธีการที่หลากหลายในการสร้างความสนใจในการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้จึงต้องเกิดควบคู่กับกระบวนการวิจัยทางการเรียนการสอนด้วย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ใน มาตรา 4 ได้บัญญัติ

ว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดโดยกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ และมาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

สังคมที่พยายามแสวงหาความรู้ความจริงมีอาจปฏิเสธได้ว่า การวิจัยคือ เครื่องมือที่สำคัญในการค้นหาคำตอบแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบการเรียนการสอนก็เป็นปรากฏการณ์ของสังคมมนุษย์บนพื้นฐานทางสังคมอุดมคติการทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ผ่านทางการเรียนการสอนจึงจำเป็นที่จะต้องนำการวิจัยมาเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และนำผลวิจัยที่ได้ไปใช้แก้ปัญหา และพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนโดยแนวคิดของการวิจัยการเรียนการสอนปัจจุบันจึงเน้นการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนการนำนวัตกรรมการเรียนการสอนมาสู่ห้องเรียน และสถานศึกษาการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 นั้นส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ด้วยสำหรับในศตวรรษที่ 21 ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติ และการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน กล่าวคือ จะไม่เป็นเพียงผู้รับ (Passive Learning) อีกต่อไป แต่ผู้เรียนต้องฝึกการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Active Learning) โดยมีครูเป็น “โค้ช” ที่คอยออกแบบการเรียนรู้เพื่อช่วยผู้เรียนให้บรรลุผลได้ประการสำคัญ คือ ครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อมๆ กันกับผู้เรียนในขณะเดียวกัน ดังนั้นการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้าม “สาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้แต่ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก

ความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนสิ่งที่เป็นตัวช่วยของครูในการจัดการเรียนรู้คือชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำหน้าที่ของครูแต่ละคนจากการจัดโครงการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน และผลการเรียนต่ำ พบว่า ปัญหาอุปสรรค ในการพัฒนานักเรียน คือ การสร้างความร่วมมือ ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองที่จะต้องหาแนวทางร่วมกันในการออกแบบกิจกรรม ส่งเสริม กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจ การเรียน มีความรับผิดชอบ ต่อการพัฒนาตนเอง ยิ่งในช่วงสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้มีปัญหา และอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนของ ครูผู้สอน และปัญหาด้านการเรียนรู้ของ นักเรียนเนื่องจากปัจจัยด้านความพร้อมทั้งทางด้าน สื่อ เทคโนโลยีการขาดการพบปะสื่อสารโดยตรงระหว่าง ครูผู้สอนกับนักเรียนจึงทำให้ มีความเสี่ยงที่ผู้เรียนที่ขาดความรับผิดชอบ และไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้จะเกิดปัญหา การเรียนรู้ ทำให้เกิดปัญหาด้านการวัด และประเมินผลผู้เรียน เป็นเหตุทำให้มีผล การเรียนที่ต่ำในบางรายวิชา

ดังนั้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) เป็นสถานศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ เพื่อให้เกิดการ พัฒนาการเรียนรู้ และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนา นักเรียนผลการเรียนต่ำด้วยกระบวนการ PLC โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) เพื่อการ พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำด้วยกระบวนการ PLC ใน สถานการณ์ COVID-19
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมเสริม ในรูปแบบ Onsite และ Online สำหรับ นักเรียนผลการเรียนต่ำในสถานการณ์ COVID-19

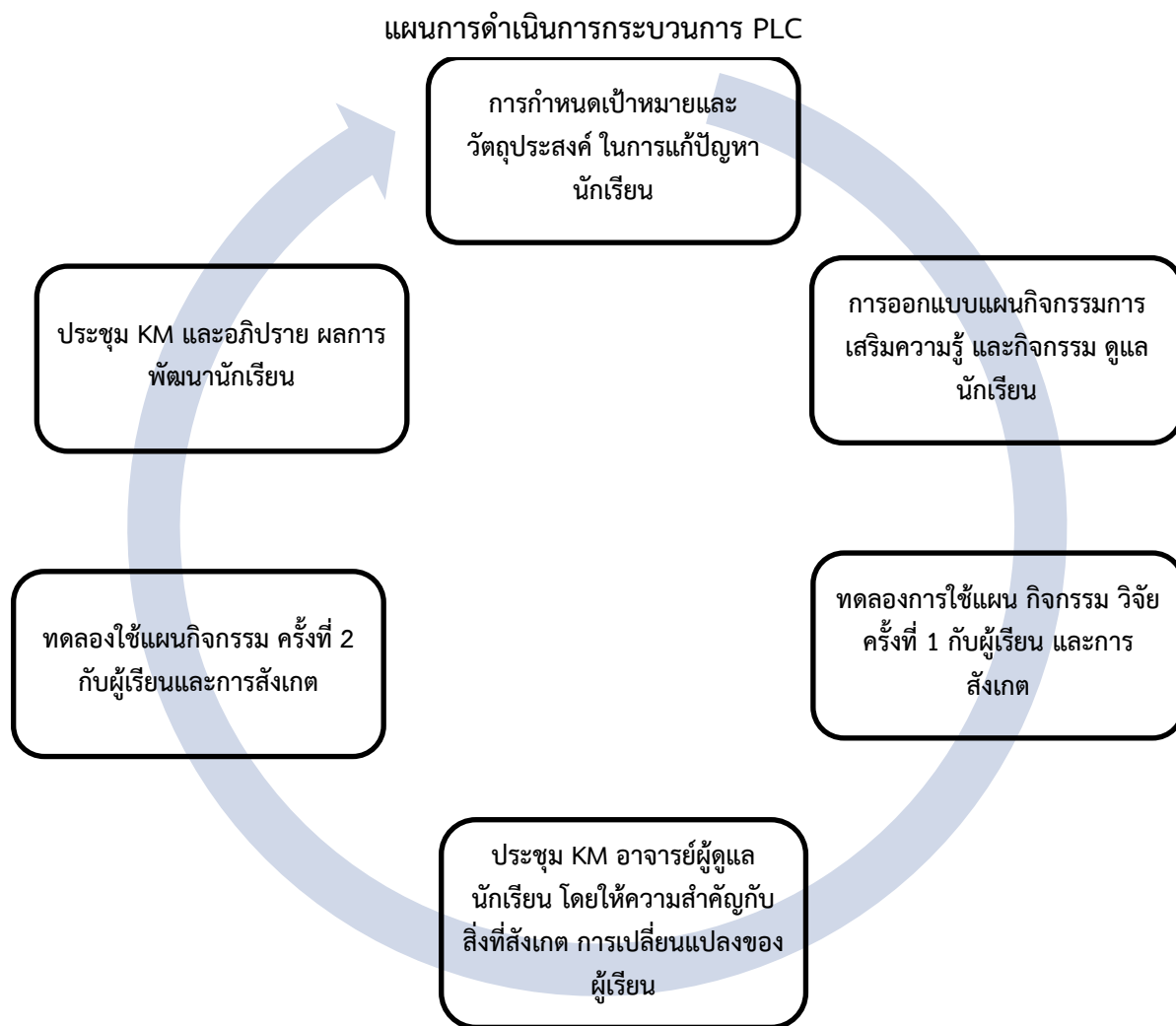
วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ นักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่าย มัธยม) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 และปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,778 คน

โดยกลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) ภาค เรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 - 2565 ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยน้อยกว่า 2.00 จำนวน 97 คน โดยการเลือกตัวอย่าง แบบเจาะจง

ภาพที่ 1 แผนการดำเนินการกระบวนการ PLC

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. จัดประชุมครูที่ร่วมโครงการเสริมความรู้คู่คุณธรรมเพื่อพัฒนานักเรียนผลการเรียนต่ำเพื่อวางรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้ และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมกัน ออกแบบ และวางแผนการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้
2. เรียนเชิญคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา และแนะแนวมาเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือวิทยากร ในการให้คำปรึกษากับนักเรียน หรือทำกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ และจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสร้างข้อตกลงในการช่วยเหลือดูแลนักเรียนร่วมกัน
3. ครูผู้ร่วมโครงการร่วมกันออกแบบกิจกรรมการดูแลนักเรียน และการวิจัยร่วมกันครั้งที่ 1 รวมถึงการทำกิจกรรมเสริมการเรียนรู้กำหนดสิ่งที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ และเป้าหมายที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน ทั้งในรูปแบบ Onsite และ Online ในสถานการณ์ COVID-19 โดยใช้ระบบ Online เป็นระบบเสริมระหว่างบ้าน ผู้ปกครองกับโรงเรียน

4. ออกแบบ กำหนดเครื่องมือสำหรับการ สังเกต บันทึกข้อมูล พฤติกรรมของผู้เรียนร่วมกัน
5. ทดลองใช้กิจกรรมการดูแลนักเรียน และกิจกรรมเสริมการเรียนรู้กับผู้เรียน โดยที่ครู ผู้รับผิดชอบนักเรียน รูปแบบ Onsite หลังเลิกเรียนและใช้ระบบ Online ในช่วงการหยุดเรียนจาก สถานการณ์ COVID-19 ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดย อาจารย์ผู้ดูแลนักเรียนติดตามบันทึกการพัฒนาตนเองของผู้เรียน และสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน
6. ประชุมครูผู้ร่วมโครงการดูแลนักเรียนอภิปรายหลังจากการทำกิจกรรมไประยะ 3 สัปดาห์ (หลังจากการทดลองใช้กิจกรรมการดูแลนักเรียน และกิจกรรมเสริมการเรียนรู้กับผู้เรียน) โดยให้ความสำคัญ กับสิ่งที่สังเกตผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่คาดการณ์ไว้เป็นรูปธรรมมากขึ้นหรือไม่โดยวิเคราะห์ผลจากการ สังเกต
7. ผลการสังเกต และผลจากการประชุมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรับปรุงพัฒนา และเสริม กิจกรรม ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้น ทดลองใช้กิจกรรมการดูแลนักเรียน และกิจกรรมเสริมการเรียนรู้กับผู้เรียน ที่ปรับปรุงพัฒนา ครั้งที่ 2 โดยที่ครูผู้รับผิดชอบนักเรียน
8. จัดประชุม อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังจากการจัดกิจกรรม และประเมินขั้น ประเมินการ พัฒนาตนเองของผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยดูจากเกรดเฉลี่ยสะสม (GPAX) ภาคเรียนที่ 1 ก่อนเข้า ร่วมโครงการกับเกรดเฉลี่ยสะสม (GPAX) ภาคเรียนที่ 2 หลังเข้าร่วมโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึกกิจกรรมและพฤติกรรมนักเรียน
2. แบบรายงานกิจกรรม PLC
3. ระบบบันทึกผลการเรียนเฉลี่ยสะสม (GPAX) งานทะเบียน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่
 - 1.1 สถิติค่าความถี่และค่าร้อยละ
 - 1.2 สถิติค่าเฉลี่ย
 - 1.3 สถิติค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือได้แก่

สถิติทดสอบผลและสมมติฐานได้แก่ สถิติ t-test (independent)

สรุปผลการวิจัย

ผลการพัฒนาผลการเรียนของนักเรียนโครงการดูแลช่วยเหลือเพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียนเฉลี่ย สะสม GPAX ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 – 6 โดยมีจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วม โครงการทั้งหมด 97 คน หลังจากการจัดกิจกรรมโครงการ พัฒนาศักยภาพนักเรียน ภายใต้สถานการณ์การ

แพร่ระบาด ของ COVID-19 ที่ทางคณะผู้วิจัย อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอน ได้บูรณาการผ่านกระบวนการ PLC โดยใช้รูปแบบการดูแลนักเรียน ทั้งระบบการเรียน Onsite หลังเลิกเรียน และระบบการเรียน Online ผ่านระบบ Microsoft team พบว่า มีนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม GPAX สูงขึ้น ในภาคเรียนที่ 2 เมื่อเทียบกับภาคเรียนที่ 1 ก่อนการเข้าร่วมโครงการจำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 82.47 และมีนักเรียนที่มีผลการเรียนลดลงจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.53

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยผลการเรียน GPAX ของนักเรียน ทุกระดับชั้น ก่อนและหลัง เข้าร่วมโครงการ โดยใช้สถิติ Paired *t*-test

ระดับชั้น	GPAX ก่อน		GPAX หลัง		df	t	P
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
ม. 1	1.36	.51	1.80	.55	28	-4.376	.000*
ม. 2	1.66	.31	1.81	.34	7	-3.322	.013*
ม. 3	1.6	.32	1.76	.38	21	-5.529	.000*
ม. 4	1.31	.57	1.88	.46	21	-6.544	.000*
ม. 5	1.4	.58	1.55	.34	9	-1.045	.323
ม. 6	1.56	.34	1.67	.48	5	-1.450	.207
รวม	1.46	.46	1.78	.50	96	-7.730	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX ของนักเรียน ทุกระดับชั้นก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการ โดยใช้สถิติ Paired *t*-test พบว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 นั้นมีค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX หลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 สูงขึ้นกว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนมีค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX หลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการไม่แตกต่างกัน และผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX โดยรวมของนักเรียนทุกระดับชั้นก่อน และหลัง เข้าร่วมโครงการ พบว่า ค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX หลังเข้าร่วมโครงการสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ PLC โดยคณะผู้วิจัย ร่วมกับ อาจารย์ผู้ดูแลนักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอนรายวิชาต่างๆ โดยการวางแผนกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 เพื่อยกระดับผลการเรียนเฉลี่ยสะสม (GPAX) ของนักเรียนทุกระดับชั้นให้สูงขึ้นซึ่งความสำคัญของการเรียนรู้ระดับมืออาชีพ (PLC) จะส่งผลให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติของครู และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน จากการพัฒนากิจกรรมด้วยกระบวนการ PLC พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ในทั้งรูปแบบ Onsite และ ในรูปแบบ Online โดยใช้ระบบ Plat form Microsoft team เป็นวิธีการที่สามารถทำให้ อาจารย์ ผู้ดูแลนักเรียน เข้าถึงการจัดกิจกรรมนักเรียนได้ในทุกสถานการณ์ทั้งในช่วงการเปิดเรียน Onsite และช่วงการปิดเรียนเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมซ่อมเสริมการทำงานแก้ในรายวิชาต่างๆ ที่มีผลการเรียนติด 0 ได้โดยผ่านระบบออนไลน์โดยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ยังสามารถทำให้เกิดความร่วมมือทั้งอาจารย์ ผู้ดูแลนักเรียน อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งผู้ปกครอง นักเรียนสามารถแชร์ระบบออนไลน์ร่วมกันได้แชร์ข้อมูลร่วมกันได้ และเป็นรูปแบบที่นักเรียนสามารถเรียนซ่อมเสริมความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลาจนกว่าจะเรียนซึ่งเป็นลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นกระบวนการโดยเรียนรู้ผ่านดิจิทัลใช้พลังของเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเรียนรู้สิ่งที่ ทุกที่ ทุกเวลาไม่จำเป็นต้องอยู่เฉพาะในห้องเรียนที่เป็นกำแพงซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นแบบผสมผสานการเรียนรู้เข้าไปในชีวิตจริงการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางใส่เทคโนโลยีเข้าไปในประสบการณ์การเรียนรู้ และเน้นทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งการใช้รูปแบบการ ดูแลนักเรียนทั้งระบบการเรียน Onsite หลังเลิกเรียน และระบบการเรียน Online ผ่านระบบ Microsoft team จากจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 97 คน พบว่า มีนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม GPAX สูงขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการในภาคเรียนที่ 2 เมื่อเทียบกับภาคเรียนที่ 1 ก่อนการเข้าร่วมโครงการ จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 82.47 และมีนักเรียนที่มีผลการเรียนลดลงจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.53 ดังนั้น การประยุกต์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเพื่อส่งเสริมกระบวนการทำงานกลุ่ม สำหรับนักเรียน พบว่า ได้คะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มรายกลุ่ม ทั้ง 4 วงจร อยู่ในระดับคุณภาพดี และการประยุกต์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือช่วยส่งเสริมกระบวนการทำงานกลุ่มของนักเรียนได้ดีขึ้นในระดับดี กระบวนการ PLC ทำให้ครูผู้สอนเลือกกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค และวิธีการสอนที่มีแตกต่างจากรูปแบบเดิมที่นักเรียนเคยเรียนทำให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะการทำงานกลุ่มมากยิ่งขึ้น

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเรียนเฉลี่ยสะสม GPAX ของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น มีค่าเฉลี่ยที่สูงขึ้นโดยนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม GPAX ในภาพรวม พัฒนาสูงขึ้นมากที่สุดมีผลต่างเท่ากับ 0.57 รองลงมาคือ นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลต่าง เท่ากับ 0.44 และ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม GPAX ในภาพรวม พัฒนาสูงขึ้นน้อยที่สุดโดยมีผลต่างเท่ากับ 0.11 และ โดยภาพรวมของนักเรียนทุกระดับชั้น ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม GPAX ที่พัฒนา

สูงขึ้น มีผลต่าง เท่ากับ 0.32 ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งรูปแบบ Onsite และ Online ครูผู้สอน ต้องใช้กระบวนการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบทการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอน Online เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้พบว่า สถานศึกษาทุกระดับกำหนดใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับนำไปเป็นช่องทางในการสื่อสาร การจัดการเรียน การสอน การวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้ในแบบออนไลน์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนที่หลากหลาย ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์โดยใช้ โปรแกรม Zoom Meeting โปรแกรม Google Classroom โปรแกรม Google Meet โปรแกรม Microsoft Team โปรแกรม LMS (Learning Management System) เป็นต้นกระบวนการ และการจัดการวัด และประเมินผลแบบออนไลน์โดยผ่านการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศถือว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายใหม่ของวงการการศึกษาของไทยทำให้ผู้สอน และผู้เรียนต้องมีการปรับตัวให้ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงนี้ ขณะอีกด้านหนึ่งของการรักษามาตรฐาน และคุณภาพการเรียนการสอนก็ตกอยู่ ภายใต้กรอบของการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีกฎหมายกำหนดไว้ และสิ่งที่สำคัญผลลัพธ์ของการจัดการ เรียนการสอน การวัด และประเมินผลที่ได้ต้องทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ และมีผลสัมฤทธิ์ตามที่กรอบมาตรฐานได้ กำหนดไว้ ดังนั้น การเลือกใช้รูปแบบ และเครื่องมือของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความเหมาะสม และใช้งานได้ ง่ายเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอน การวัด และประเมินผลตอบผลลัพธ์ที่จะได้มา ซึ่งคุณภาพ และประสิทธิภาพรวมถึงการเรียนรู้การใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งผู้สอน และผู้เรียนที่มี การเปลี่ยนแปลงทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX ของนักเรียนทุกระดับชั้น ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการโดยใช้สถิติ Paired t-test พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX หลังเข้าร่วม โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วม โครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนมีค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX หลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียน ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการไม่แตกต่างกัน และ ผลการ วิเคราะห์เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX โดยรวมของนักเรียน ทุกระดับชั้น ก่อน และหลังเข้า ร่วมโครงการ พบว่า ค่าเฉลี่ยผลการเรียนสะสม GPAX หลังเข้าร่วมโครงการนั้นสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งปัจจัยที่นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 6 มีการพัฒนาผล การเรียนที่สูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอาจจะเป็นเนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชาย และมี พฤติกรรมความกระตือรือร้นต่อการเรียนไม่มาก ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อผล การเรียนศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา ก่อนเริ่มการกักตัวเนื่องจาก COVID-19 กับ ผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันในกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา ($n = 341$) พบว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพล ต่อผลการเรียน ได้แก่ เพศ ($p < 0.01$) อายุ ($p < 0.01$) และการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($p = 0.001$) นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางวิชาการที่ดีขึ้นในช่วงกักตัว ผู้หญิงที่ไม่มีวิชาที่ล้มเหลว และการบริโภค เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีความเสี่ยงต่ำมีค่าเฉลี่ยที่ดีขึ้นในช่วงเวลานี้ โดยสรุป เพศ อายุ และระดับการบริโภค

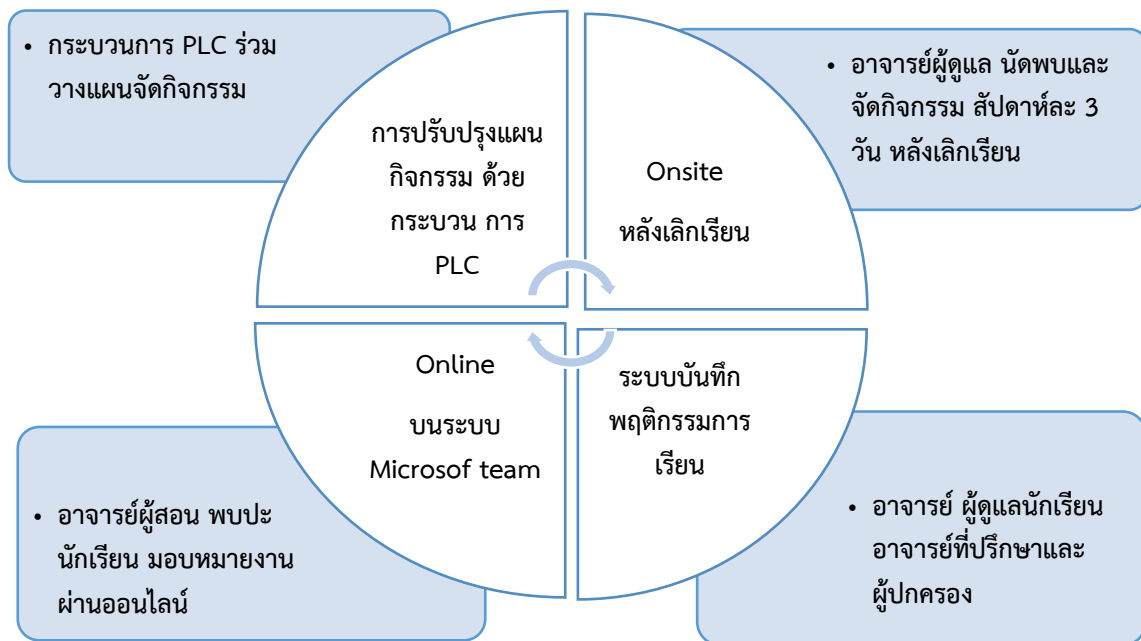
เครื่องมือแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการเรียนในช่วงกักตัวเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 และผู้หญิงมีค่าเฉลี่ยทางวิชาการสูงกว่าผู้ชาย การแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งการระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาในโลก โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยปิดเพื่อควบคุมการแพร่กระจายของ Coronavirus การปิดโรงเรียนทำให้เกิดความยุ่งยากสำหรับนักเรียน ครู และผู้ปกครอง ดังนั้น การเรียนโดยใช้ระบบออนไลน์จึงเป็นทางออกของระบบการศึกษาวิกฤตการณ์ COVID-19 แต่ก็อาจเพิ่มความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมในโรงเรียนโดยผลกระทบของ Distance Education ในช่วงการระบาดของ COVID-19 ที่มีต่อสุขภาพจิต การรับรู้ทางสังคม และการทำงานของหน่วยความจำเกี่ยวกับความยากลำบากทางเทคนิคที่นักเรียนรับรู้ในช่วง Distance Education นักศึกษาส่วนใหญ่มีสาเหตุหลักมาจากความยากลำบากหลายประการหรือสำคัญต่อความจำเป็นในการแบ่งปัน Wifi กับสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อน (20.2%) และปัญหาการเชื่อมต่อเครือข่าย (16.7%) มากกว่า 55% ของตัวอย่างนักเรียน (n=114) รายงานว่ามีสมาธิและความสามารถในการเรียนรู้ที่บกพร่องอย่างมีนัยสำคัญในการเข้าร่วมบทเรียนออนไลน์ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ Online เป็นวิธีการที่ดีที่จะช่วยลดปัญหาการขาดเรียน หรือการปิดเรียนเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 การใช้ระบบการเรียนการสอนออนไลน์ นักเรียนจะถูกท้าทายด้วยการเชื่อมต่อ การสนับสนุนด้านระบบในการเรียนออนไลน์ และปัญหาด้านเทคโนโลยี และการควบคุมตนเอง ในทางกลับกันอาจารย์ก็กำลังถูกท้าทายด้วยประเด็นด้านความสามารถ การปฏิบัติงาน การควบคุมตนเอง การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในการใช้ระบบออนไลน์ คู่ขนานกับการจัดการเรียนการสอน Onsite ระบบ Microsoft team เป็นระบบที่ทำให้นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความพึงพอใจ และมีอีกหลายระบบออนไลน์ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ โดยได้ศึกษาแอปพลิเคชันที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูโรงเรียนปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าครูผู้สอนใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ในการจัดการชั้นเรียน ดำเนินการจัดการเรียนรู้มอบหมายภาระงาน นัดหมายและวัดผลประเมินผล โดยครูที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) คิดเป็นร้อยละ 88.23 Google Classroom คิดเป็นร้อยละ 76.47 Facebook Messenger ร้อยละ 47.05 และ Google Meet คิดเป็นร้อยละ 23.53 ตามลำดับ จากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่าครูผู้สอนถนัดในการใช้แอปพลิเคชันที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าแพลตฟอร์มการเรียนการสอนอื่นๆ อย่างเช่น ไลน์ (LINE) เป็นต้น ส่วน Google Classroom นั้นใช้สำหรับการจัดการชั้นเรียนและมอบหมายภาระงานนอกจากนี้ครูยังมีความรู้และเข้าถึงเทคโนโลยีและสื่อแอปพลิเคชันได้เพียงพอในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์

องค์ความรู้การวิจัย

จากการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ PLC โดยคณะผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์ผู้ดูแลนักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอนรายวิชาต่างๆ โดยการวางแผนกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 เพื่อยกระดับผลการเรียนเฉลี่ยสะสม (GPAX) ของนักเรียนทุกระดับชั้นให้สูงขึ้น พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถดำเนินการได้ในทั้งรูปแบบ Onsite ที่โรงเรียนโดยเป็นกิจกรรมหลังเลิกเรียน สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 1 ชั่วโมง มีการสอนซ่อม

เสริมกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ การให้ทำงานแก้ไขผลการเรียนในรายวิชา ที่นักเรียนได้เกรด 0 ในรูปแบบ Online ใช้ระบบ Plat form Microsoft team ในการจัดกิจกรรม การมอบหมายงาน การจัดส่งงานในระบบออนไลน์ โดยมีผู้ปกครองของนักเรียนช่วยในการกำกับดูแลร่วมกับอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ ที่ปรึกษา ในการทำกิจกรรมผ่านระบบออนไลน์ มีการบันทึกรายงานพฤติกรรมการณ์การเรียน และการให้ความร่วมมือ ของนักเรียน ผ่านแบบบันทึกพฤติกรรมการณ์การเรียน ที่อาจารย์ผู้ดูแลนักเรียน สามารถบันทึก และรายงาน ต่อโรงเรียน และผู้ปกครองได้ โดยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้การวิจัยได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย รูปแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักเรียนผลการเรียนต่ำภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ ควรจะต้องเริ่มจากกระบวนการเปลี่ยน mind set เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ต่อการเรียนของนักเรียนก่อน และการสร้างความตระหนักต่อหน้าที่ความสำคัญของการเรียน
2. การบูรณาการการจัดการเรียนการสอน Online ควรต้องใช้ระบบที่หลากหลาย มีกระบวนการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายรวมทั้งการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองได้มากขึ้น

บรรณานุกรม

- ชวลิต ชูกำแหง และ เกศราพร ชาดง. (2561). การประยุกต์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเพื่อส่งเสริมกระบวนการทำงานกลุ่ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนท่าขอนยางพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2561. มหาสารคาม.
- ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. (2560). การวิจัยการเรียนรู้การสอน. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร
- ปิยะสุตา เพชรอาเวช, พระครูกิตติวราทร. (2564). แนวทางการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ในยุคโควิด. วารสารวันมูฮอว์รพุทธศาสนปริทรรศน์ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 : กรกฎาคม – ธันวาคม 2564.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2552). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, กรุงเทพมหานคร
- มนธิชา ทองหัตถา. (2021). สภาพการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนปากพั่น จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวะลศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2564. Received: April 8, 2021 Revised: June 3, 2021 Accepted: June 4, 2021
- สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562). คู่มือประกอบการอบรม การขับเคลื่อนกระบวนการ PLC(Professional Learning Community) “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ”สู่สถานศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร.
- Julio César Vargas-Ramos, Claudia Lerma, Rebeca María Elena Guzmán-Saldaña,, Abel Lerma,Lilian Elizabeth Bosques-Brugada, and Claudia Margarita González-Fragoso. (2022). Academic Performance during the COVID-19 Pandemic and Its Relationship with Demographic Factors and Alcohol Consumption in College Students. International Journal Environmental Research. Public Health. 2022 Jan; 19(1): 365. Published online 2021 Dec 30. doi: 10.3390/ijerph19010365.
- Ligon, D. (2009). 21stCentury Teaching & Learning. 9 August 2009. <http://webvcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HLEfUqF_bbEJ : /profiles/blogs/21st-century-teaching-amp+&cd= 20&hl=th&ct=clnk&gl =th.> 4 December 2013. .online. [accessed Dec. 4. 2018].
- Laura Giusti, Silvia Mammarella, Anna Salza, Sasha Del Vecchio, Donatella Ussorio,Massimo Casacchia and Rita Roncone. (2021). Predictors of academic performance during the covid-19 outbreak: impact of distance education on mental health, social cognition and memory abilities in an Italian university student sample. BMC

Psychology. Giusti et al. BMC Psychol (2021) 9:142. <https://doi.org/10.1186/s40359-021-00649-9>.

Qurotul Aini, Mukti Budiarto, P. O. H. Putra, Untung Rahardja. (2020). **Exploring E-learning Challenges During the Global COVID-19 Pandemic : A Review.** Jurnal Sistem Informasi (Journal of Information System). Vol. 16 No. 2 (2020) : DOI: <https://doi.org/10.21609/jsi.v16i2.1011>

Selcuk Doğan & Alyson Adams. (2018). **Effect of professional learning communities on teachers and students: reporting updated results and raising questions about research design.** International Journal of Research, Policy and Practice. Volume 29, 2018 - Issue 4 : Pages 634-659.

Tadesse, S. and Muluye, W. (2020). **The Impact of COVID-19 Pandemic on Education System in Developing Countries: A Review.** Open Journal of Social Sciences, 8, 159-170. doi: 10.4236/jss.2020.810011.

ผลกระทบทางสังคมและการปรับตัวของครัวเรือนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย*

SOCIAL IMPACT AND ADAPTATION OF THAI HOUSEHOLDS IN COVID-19 PANDEMIC SITUATION IN THAILAND

กรรณิกา อุสสาสาร และ ปาจริย์ ผลประเสริฐ

Kanika Ussasarn and Prajaree Pholprasert

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Kamphaeng Phet Rajabhat University

E-mail: Kanika.ussasarn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยแบบผสวนวิธีนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสำรวจการปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางสังคมและการปรับตัวของครัวเรือนในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 31,394 คน เป็นตัวแทนของครัวเรือนในการตอบแบบสอบถาม และผู้ให้ข้อมูลหลัก 10-20 คนเป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในทั่วทุกจังหวัดในประเทศ ผลการวิจัยพบว่า การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ในครัวเรือนทำให้มีกิจกรรมร่วมกันเพิ่มขึ้น มาตรการห้ามออกจากเคหสถานและการรักษาระยะห่างทางสังคมทำให้รายจ่ายในครัวเรือนลดลง และลดความวิตกกังวลของภรรยาที่เป็นกังวลต่อพฤติกรรมเสี่ยงของสามีและลูก ในทางกลับกัน การระบาดของโรคโควิด-19 ก็ส่งผลกระทบเชิงลบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนเพราะมีข้อจำกัดของการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ผู้ให้ข้อมูลหลักรู้สึกวิตกกังวลว่าตนเองและสมาชิกในครัวเรือนจะติดเชื้อโรคโควิด-19 ผู้ติดเชื้อและกลุ่มเสี่ยงบางรายต้องเผชิญกับการถูกรังเกียจจากผู้อื่น ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเพราะปัญหาด้านการเงิน ในท่ามกลางการระบาดของโรคโควิด-19 ครัวเรือนปรับตัวด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ห่างไกลและไม่สามารถกลับบ้านได้เพราะข้อจำกัดของการเดินทาง คนในชุมชนปรับเปลี่ยนแผนพิธีกรรมต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน สมาชิกในครัวเรือนและคนในชุมชนก็แบ่งปันและช่วยเหลือกันมากขึ้น ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนาก็ทำบทบาทหน้าที่และประพฤตินเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน การวิจัยนี้เสนอให้มีมาตรการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่เหมาะสม การลดการตีตราและการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคโควิด-19 และการเสริมศักยภาพให้กับคนในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบจากโรคโควิด-19

* Received September 30, 2022; Revised October , 2022; Accepted January 10, 2023

คำสำคัญ: ผลกระทบทางสังคม; การปรับตัว; ครีวเรือน; โรคโควิด-19

ABSTRACT

This mixed method research article is a part of the survey of the adaptation of a new normal communities in the Coronavirus (COVID-19) pandemic situation. The research aimed to study the social impact and the adaptation of households in Thailand. A sample of 31,394 people responded to the questionnaire as the representative of their households and 10-20 key informants answered in-depth interviews across all provinces in the country. The research revealed that the COVID-19 pandemic has had a positive impact on household relationships meaning an increase in doing activities together. The lockdown and social distancing measures have led to a decrease the household expenditure and reduced the anxiety of wives related to their concerns about their husbands and children's risk behaviors. In contrast, the COVID-19 pandemic has negatively affected the social relationships in the communities on account of restricted in-person social activities. The respondents felt anxiety about the pandemic transmission to them as well as their household members. Transmitted people or people to get infected were stressed for being shunned by others. Low-income households faced conflict among household members owing to financial difficulties. During the COVID-19 pandemic, households adapted to using modern technology for communication with members who live far away and cannot come back home because of travel restrictions. People in the communities have adjusted the ritual patterns. Simultaneously, more household members and people in the community made more contributions and helped each other. Community leaders and spiritual leaders have taken their responsibilities and status as good role models for people in the communities. The research proposed the proper measures to help vulnerable groups, reduce the stigma of the infected people and high-risk cases and build a correct understanding of the COVID-19 pandemic, and empower people in the community to prevent and resolve the impact of the COVID-19 pandemic.

Keywords; Social impact; Adaptation; Households; COVID-19

บทนำ

โรคโควิด-19 เกิดขึ้นครั้งแรกในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ที่เมืองอู่ฮั่น (Wuhan) ประเทศจีน ในวันที่ 11 มกราคม 2020 ทางการเงินประกาศการเสียชีวิตของชายวัย 61 ปีที่ทำงานในตลาดอาหารทะเล และเป็นผู้ติดเชื้อรายแรกที่เสียชีวิตด้วยโรคนี้ ต่อมาในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2563 องค์การอนามัยโลก หรือ

WHO ประกาศเตือนสถานการณ์ฉุกเฉินด้านสาธารณสุขโลก และในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ได้ประกาศชื่อ โรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (The New Coronavirus Disease: COVID-19) ประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อรายแรกเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 ทำให้ต้องมีการประกาศใช้พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2563 โดยในระลอกแรกประเทศไทยได้รับการยอมรับจากทั่วโลกในเรื่องการควบคุมป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปลายปี พ.ศ. 2563 มีการระบาดระลอกที่ 2 จากตลาดกลางบางกิ้งในจังหวัดสมุทรสงคราม และปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2564 มีการระบาดระลอกที่ 3 จากสถานบันเทิงในกรุงเทพมหานคร ส่งผลทำให้มีผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพราะมีการแพร่กระจายเชื้อไปในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศรวมถึงในเรือนจำอย่างรวดเร็ว

การระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ส่งผลต่อกระทบโดยตรงกับสุขภาพเป็นสาเหตุความเจ็บป่วยและเสียชีวิตของประชากรทั่วโลก ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมอย่างมีนัยสำคัญ โดยทำให้เกิดภาวะถดถอย และวิกฤติเศรษฐกิจ การรักษาระยะห่างทางสังคม การกักตัว การจำกัดการเดินทาง ซึ่งส่งผลต่อการจ้างงานที่ลดลงในทุกภาคการผลิต การไม่มีงานทำ รายได้ที่ลดลง โรงเรียนต่างๆ ต้องปิดตัวลง ความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคลดลง ในทางตรงกันข้ามความต้องการด้านเวชภัณฑ์ และอาหารเพิ่มขึ้นสืบเนื่องจากความตื่นตระหนกและการกักตุนอาหาร รวมถึงความต้องการวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ที่เป็นสินค้าสาธารณะจำเป็นที่จะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ให้กับประชากร

เศรษฐกิจที่หดตัวอย่างรุนแรงและเกิดการว่างงานเพิ่มมากขึ้นนั้น เป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากร สถานะความเป็นอยู่ และความยากจน รวมถึงความรุนแรงต่อผู้หญิง ในขณะที่มาตรการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ซึ่งเป็นมาตรการที่ถูกนำมาปฏิบัติเพื่อลดการแพร่กระจายเชื้อโรคจากผู้ติดเชื้อไปสู่คนทั่วไป เช่น ในหลายประเทศมีมาตรการล็อกดาวน์ให้ประชาชนอยู่บ้าน ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมต่างๆ ลดลงและส่งผลกระทบต่อความเครียด ความวิตกกังวล ความรู้สึกโดดเดี่ยว และพฤติกรรมสุขภาพของประชากรอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะเดียวกันการปิดสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือโรงเรียนก็ทำให้ผู้ปกครองต้องเผชิญกับความกดดันที่ต้องทำหน้าที่สอนหนังสือดูแลสมาชิก และกิจกรรมในครอบครัว และทำงาน มากกว่าไปคือ คนในครอบครัวยังได้รับผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพจิตใจจากมาตรการล็อกดาวน์ อีกทั้งยังต้องเผชิญกับปัญหาการเงิน (Financial Stress) ความเบื่อหน่าย (Boredom) และการตีตรา (Stigma)

แต่อย่างไรก็ตาม การวิจัยแสดงก่อนหน้าแสดงให้เห็นว่าการติดต่อทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน หรือบุคคลอื่นที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยช่วยลดความเครียด ความซึมเศร้า ความวิตกกังวลและความโดดเดี่ยว อีกทั้งยังส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง การใช้ชีวิตปกติ ความอยู่ดีมีสุข (Well-Being) และคุณภาพชีวิต ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งคำถามสำคัญคือ ครีวเรือนได้รับผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 อย่างไรบ้าง และพวกเขามีวิธีการปรับตัวอย่างไรบ้างเพื่อที่จะสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ และนำไปสู่การเสนอแนวทางในการป้องกันผลกระทบทางสังคมอันจะทำให้คนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบสามารถมีวิถีชีวิตปกติ และมีความอยู่ดีมีสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางสังคมของครัวเรือนจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของครัวเรือนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือ ครัวเรือนในประเทศไทยจำนวน 21 ล้านครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกในครัวเรือนจำนวน 31,394 คน ถูกคัดเลือกด้วยการสุ่มตัวอย่างขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 400 ครัวเรือนต่อจังหวัด ในแต่ละจังหวัดสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อเลือกอำเภอขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ตามขนาดประชากรในอำเภอนั้น อย่างละ 1 อำเภอ หลังจากนั้นสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายเลือกตำบล 2 ตำบลในแต่ละอำเภอ โดยแบ่งเป็นตำบลในเขตเทศบาลและตำบลนอกเขตเทศบาล แล้วจึงคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนครัวเรือนในแต่ละตำบล ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ถูกคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10-20 คนต่อจังหวัด ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และชาวบ้าน ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมและการปรับตัวของชุมชนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ได้

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เลขที่ HE-138-2563 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา การใช้ภาษาให้สอดคล้องกับประเด็นที่ทำการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563 ถึง มีนาคม 2564 แบบสำรวจผลกระทบทางสังคมและการปรับตัวของครัวเรือนใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นผู้ลงนามในหนังสือยินยอมเป็นผู้ให้ข้อมูลดำเนินการสำรวจโดยพนักงานเก็บแบบสำรวจที่ได้รับการอบรมของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูล โดยใช้เวลา 45 ถึง 60 นาที ผู้วิจัยคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การจดบันทึก (Jotting) การบันทึกเสียงลงในโทรศัพท์มือถือ และการถ่ายภาพขณะสัมภาษณ์โดยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง

ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจจะถูกนำไปบันทึกในระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ จำนวนและร้อยละ และนำเสนอด้วยตารางและการเขียนพรรณนา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกถอดแบบคำต่อคำ แล้วนำมาจัดหมวดหมู่และแก่นสาระ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชื่อมโยงปรากฏการณ์สังคมกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยและสรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลครัวเรือน

ครัวเรือนที่ศึกษาเกือบครึ่งหนึ่งมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริงในปัจจุบัน 4-6 คน ร้อยละ 48.61 ใกล้เคียงกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน ร้อยละ 42.11 และจำนวนสมาชิก 7 คนขึ้นไป ร้อยละ 9.28 ในด้านสถานภาพการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนมีสมาชิกที่กำลังศึกษาอยู่ 1-2 คน ร้อยละ 49.66 ไม่มีสมาชิกที่กำลังศึกษาอยู่ ร้อยละ 43.76 และมีสมาชิกที่กำลังศึกษาอยู่ 3-4 คน ร้อยละ 6.58 หัวหน้าครัวเรือนมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม/ประมง มากที่สุด ร้อยละ 29.64 รองลงมาคือ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และรับจ้าง/รับจ้างรายวัน ร้อยละ 28.71 และ 18.98 ตามลำดับ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 57.16 ไม่มีอาชีพเสริม รองลงมาคือ เกษตรกรรม/ประมง และค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 15.05 และ 12.42 ตามลำดับ ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 81.36 มีรายได้รวมของสมาชิกในครัวเรือนต่อเดือน เมื่อเปรียบเทียบรายจ่าย-รายได้ของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 42.14

2. ผลกระทบทางสังคมของครัวเรือนจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบด้านสังคมทั้งในมิติของความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน การถูกล้อเลียน/ทำให้อับอาย/ถูกรังเกียจจากผู้อื่น ความวิตกกังวลในการใช้ชีวิต และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน

ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ยังคงปกติ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนรัก/คู่สมรสเป็นปกติ ร้อยละ 83.44 มีคู่รัก/คู่สมรสที่มีความสัมพันธ์ดีขึ้น ร้อยละ 6.77 รู้สึกห่างกันบางครั้ง ร้อยละ 4.95 และรู้สึกห่างกัน ร้อยละ 2.41 ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่-ลูก ก็เป็นปกติเช่นเดียวกัน ร้อยละ 82.77 มีความสัมพันธ์ดีขึ้นร้อยละ 7.93 รู้สึกห่างกันบางครั้ง ร้อยละ 5.68 และรู้สึกห่างกัน 2.41 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับญาติ ยังคงปกติ ร้อยละ 71.42 รู้สึกห่างกันบางครั้ง ร้อยละ 16.67 รู้สึกห่างกัน ร้อยละ 6.92 และความสัมพันธ์ดีขึ้น ร้อยละ 4.44

แม้ว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 51.17 จะระบุว่า การทำกิจกรรมร่วมกันในครัวเรือนไม่ได้รับผลกระทบ แต่จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ในช่วงที่มีการระบาดระยะแรก ซึ่งมีมาตรการล็อกดาวน์ ทำให้พวกเขาต้องอยู่กับบ้านมากขึ้น ส่งผลทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น โดยครัวเรือนร้อยละ 40.81 มีการทำกิจกรรมร่วมกันบางครั้ง และครัวเรือนอีกร้อยละ 7.43 ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง กิจกรรมที่ครัวเรือนทำร่วมกัน อาทิ การปลูกพืชผัก การทำอาหารรับประทานด้วยกัน ในกลุ่มแม่บ้านระบุว่า มาตรการล็อกดาวน์และห้ามไม่ให้รวมกลุ่มสังสรรค์ตามร้านค้า/ร้านอาหาร ทำให้สามีและลูกไม่ออกไปสังสรรค์และดื่มสุรานอกบ้าน ส่งผลต่อทั้งการลดค่าใช้จ่ายและความวิตกกังวลของพวกเขา โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กวัยรุ่นที่ทำให้ลดปัญหาการเที่ยวสังสรรค์ การพนัน และการเกิดอุบัติเหตุ

แต่อย่างไรก็ตาม การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงลบในครัวเรือนด้วยเช่นกัน กล่าวคือ แม้ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.93 ระบุว่าไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งในครัวเรือน แต่ก็มีครัวเรือนที่การทะเลาะเบาะแว้งในครัวเรือนบางครั้ง ร้อยละ 18.12 และบ่อยครั้ง ร้อยละ 0.55 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า การทะเลาะเบาะแว้งในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับปัญหาทางการเงินของครัวเรือน เพราะเมื่อสมาชิกในครัวเรือนไม่มีงานทำหรือขาดรายได้ก็ผลทำให้เกิดการทะเลาะกันระหว่างสมาชิกในครัวเรือนมากขึ้น โดยเฉพาะในครัวเรือนที่มีสมาชิกทำอาชีพใช้แรงงานและมีรายได้น้อย นอกจากนี้ การระบาดของโควิด-19 ยังส่งผลทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งแม้ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.63 ระบุว่า ไม่มีความรุนแรงในครอบครัว แต่ก็มีครัวเรือนที่มีความรุนแรงในครอบครัวเป็นบางครั้ง ร้อยละ 6.73 และบ่อยครั้ง ร้อยละ 0.25 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลต่อความเครียดและวิตกกังวลของสมาชิกในครัวเรือนอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงที่ต้องการการดูแลจากสมาชิกคนอื่น

2.2) การถูกล้อเลียน/ทำให้อับอาย/ถูกรังเกียจจากผู้อื่น

การศึกษาพบว่า สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.56 ไม่ถูกล้อเลียน/ทำให้อับอาย/ถูกรังเกียจจากผู้อื่น แต่กระนั้นก็มีสมาชิกในครัวเรือนที่ถูกล้อเลียน/ทำให้อับอาย/ถูกรังเกียจจากผู้อื่นเป็นบางครั้ง ร้อยละ 6.70 และบ่อยครั้ง ร้อยละ 0.37 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า คนในชุมชนมีการติดตามข้อมูลข่าวสารการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ตลาดอาหารทะเลสมุทรสาคร ทำให้ผู้ที่เดินทางกลับมาจากพื้นที่เสี่ยงถูกคนในชุมชนรังเกียจ หรือในกรณีของจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประชากรแฝงเข้ามาทำงานในธุรกิจการท่องเที่ยวจากทั่วประเทศและมีผู้ติดเชื้อโรคโควิด-19 จำนวนมาก ทำให้เกิดความวิตกกังวลและความหวาดกลัวของคนจังหวัดใกล้เคียงและจังหวัดอื่น ๆ ที่มีต่อคนที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดและประชากรแฝงที่ทำงานอยู่ในจังหวัดดังกล่าว กระทั่งทำให้เกิดโต้เถียงตอบกันไปมาอย่างรุนแรงในสังคมออนไลน์

2.3) ความวิตกกังวลในการใช้ชีวิต

การศึกษาพบว่า สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 53.25 ไม่มีความวิตกกังวลในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แต่ก็มีสมาชิกในครัวเรือนร้อยละ 34.34 ที่มีความวิตกกังวลในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นบางครั้ง และร้อยละ 4.45 ที่มีความวิตกกังวลในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินบ่อยครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความวิตกกังวลในเรื่องการติดเชื้อโรคโควิด-19 ของตนเองและคนในครัวเรือน

2.4) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนกับเพื่อนบ้านในชุมชนยังเป็นปกติ ร้อยละ 63.41 รู้สึกห่างกันบางครั้ง ร้อยละ 23.37 รู้สึกห่างกัน 9.37 และความสัมพันธ์ดีขึ้น ร้อยละ 3.47 เช่นเดียวความสัมพันธ์กับเพื่อน เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนในสังคมออนไลน์ที่ความสัมพันธ์ก็ยังเป็นปกติ คือ ร้อยละ 63.41, 62.28 และ 65.54 ตามลำดับโดยการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของสมาชิกในครัวเรือนลดลง เช่น งานบุญประเพณี งานแต่งงาน งานบวชพระ เป็นต้น

ทั้งนี้ ส่งผลกระทบต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเป็นบางครั้ง ร้อยละ 48.29 และบ่อยครั้ง ร้อยละ 6.03 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 กิจกรรมทางสังคมในชุมชนที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมากต้องถูกงดหรือให้เลื่อนการจัดกิจกรรมออกไป ในขณะที่ กิจกรรมจำเป็น เช่น งานศพ เจ้าของงานและผู้ร่วมงานก็ต้องปฏิบัติตามมาตรการอย่างเคร่งครัด มากไปกว่านั้นคือ การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลต่อการพบปะระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเพื่อนบ้าน/คนในชุมชน (ทั่วไป) เป็นบางครั้ง ร้อยละ 53.95 และบ่อยครั้ง ร้อยละ 53.95 สมาชิกในครัวเรือนมีความวิตกกังวลในการไปเกี่ยวข้องกับบุคคลรอบข้าง บางครั้ง ร้อยละ 39.88 และบ่อยครั้ง ร้อยละ 6.50 และส่งผลกระทบต่อการทำกิจกรรมสังสรรค์ของสมาชิกในครัวเรือนกับคนอื่น ๆ บางครั้ง ร้อยละ 40.78 และบ่อยครั้ง ร้อยละ 4.20

นอกจากนี้ ในชุมชนยังพบปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กับชาวบ้านที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรการ ทำให้ต้องอาศัยอำนาจของฝ่ายปกครองคือผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามากำกับควบคุมดูแล ในกรณีที่มีชาวบ้านที่ดื้อรั้นไม่ปฏิบัติตาม ทำให้ฝ่ายปกครองระดับอำเภอ คือ นายอำเภอต้องเข้ามาช่วยในการทำงานด้วย รวมไปถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปฏิบัติงานที่เกิดจากการขาดแคลนอุปกรณ์ในการทำงานในช่วงที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ในระยะแรกที่พบว่า อสม. ต้องตรวจวัดอุณหภูมิร่างกายให้กับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ แต่เครื่องตรวจวัดอุณหภูมิร่างกายไม่เพียงพอต่อความต้องการ เช่น ในอำเภอหนึ่งมีเพียง 5 เครื่อง และต้องไปขอยืมอุปกรณ์จากที่ว่าการอำเภอ กระทั่งเกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของอำเภอ และอสม. เป็นต้น

3. การปรับตัวของครัวเรือนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

ผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลทำให้ครัวเรือนต้องมีการปรับตัว ดังนี้ ผลกระทบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ยังคงมีการพูดคุยและการทำกิจกรรมร่วมกันตามปกติ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ในช่วงที่มีมาตรการห้ามออกจากเคหสถาน (Lockdown) และการทำงานอยู่ ณ ที่พำนัก หรือ Work From Home (WFH) ทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีโอกาสดูแลอยู่ร่วมกันมากขึ้น มีการพูดคุยกันมากขึ้น ร้อยละ 24.81 ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ร้อยละ 18.04 เช่น ทำความสะอาดบ้าน ทำแปลงปลูกผัก แต่กระนั้นการงดการทำกิจกรรมที่มีการรวมตัวกันของคนจำนวนมากในชุมชน ทำให้สมาชิกในครัวเรือนออกไปทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนลดลง ร้อยละ 33.21 ยกตัวอย่างในจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือตอนบน พบว่า ปัญหาสังคมที่เกิดจากครอบครัวห่างไกลลดลง เพราะคนในครัวเรือนอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันมากขึ้น ความสัมพันธ์ในครัวเรือนดีขึ้น ทำให้ปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่นลดลง นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า สมาชิกมีการรักษาความสัมพันธ์ในครัวเรือนด้วยการใช้โทรศัพท์พูดคุยกันมากขึ้น ร้อยละ 31.05 และใช้สังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ ในการติดต่อสื่อสารกันมากขึ้น ร้อยละ 30.57 สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า ในช่วงที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ลูกหลานที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัดไม่สามารถเดินทางกลับบ้านในช่วงวันหยุดตาม

เทศกาลต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันแม่แห่งชาติ วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น จึงต้องอาศัยการพูดคุยผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ

เมื่อได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พบว่า สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือเป็นบางครั้งจากนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ร้อยละ 41.36 รองลงมา คือ หน่วยงานภาครัฐ ในท้องถิ่น ร้อยละ 32.68 ญาติ ร้อยละ 32.64 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ร้อยละ 31.28 และ ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน/ประธานชุมชน ฯลฯ) ร้อยละ 31.40 ซึ่งข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและการมีความสามัคคีกันมากขึ้นของคนในชุมชน เช่น ชาวบ้านช่วยกันเย็บหน้ากากอนามัยแจกจ่ายให้คนในชุมชน มีการประสานความร่วมมือของทั้งในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ในช่วงที่มีการล็อกดาวน์ทำให้คนในชุมชนแจกจ่ายอาหารและแบ่งปันสิ่งของให้แกกัน ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐเองก็มีการจัดสรรงบประมาณมาเพื่อช่วยเหลือเยียวยา รวมถึงการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนด้วย

ในด้านของการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนาและประเพณีในชุมชนพบว่า มีการปรับเปลี่ยนไปจากภาวะปกติอย่างมาก กล่าวคือ ในระยะการระบาดครั้งแรก กิจกรรมที่มีในชุมชนถูกสั่งงดทั้งหมด เช่น งานแต่งงาน งานบวชพระ เป็นต้น ยกเว้นกรณีงานศพ ซึ่งเป็นพิธีกรรมสำคัญและมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ในชุมชนมีการปรับพิธีการให้มีความกระชับมากยิ่งขึ้น โดยลดจำนวนวันสวดอภิธรรมศพ เช่น จากเดิมที่เคยสวด 3 คืน หรือ 5 คืน ก็เหลือเพียง 1 คืน ลำดับพิธีการเป็นไปอย่างเรียบง่าย และสั้น โดยมีรูปแบบการใส่ของทำบุญผ่านการโอนเงินเข้าบัญชีแทนการมอบของให้กับเจ้าภาพ ส่วนในช่วงการระบาดระยะที่ 2 กิจกรรมในชุมชนต่างๆ ได้รับการอนุญาตให้จัดได้ โดยต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกพบว่า หากมีการจัดงานที่มีการชุมนุมของคนจำนวนมากว่า 50 คน หรือ 100 คน ขึ้นไป เจ้าของงานจะต้องขออนุญาตผู้นำชุมชน โดยจะต้องอธิบายรูปแบบของการจัดงาน มีแผนผังงาน และมีการเตรียมอุปกรณ์ป้องกันสำหรับผู้ที่มาร่วมงาน จากนั้นผู้นำชุมชนจะนำข้อมูลเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลและจังหวัด เพื่อให้การอนุญาตต่อไป

เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมอื่นๆ ภายในชุมชน มีการจัดการพื้นที่โดยผู้นำชุมชนและ อสม. เป็นผู้ดูแลความสะอาดความเรียบร้อย ทั้งนี้ โดยปกติเจ้าของงานมักเป็นผู้จัดเตรียมอุปกรณ์ในการป้องกัน เช่น มีเจลแอลกอฮอล์ หรือมีหน้ากากอนามัยแจกสำหรับผู้มาร่วมงาน หากแต่ในกรณีที่เจ้าของงานมีฐานะยากจนหรือมีรายได้น้อย ผู้นำชุมชนจะช่วยเหลือจัดเตรียมให้ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้นำชุมชนรายหนึ่งระบุว่า ในช่วงที่มีการระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 ในชุมชนมีคนเสียชีวิต และมีญาติที่เดินทางมาจากพื้นที่เสี่ยง ผู้นำชุมชนและ อสม. ต้องให้คำแนะนำทั้งในเรื่องการจัดเตรียมสถานที่และการปฏิบัติตามมาตรการของรัฐอย่างเข้มงวด ได้แก่ การจัดแบ่งพื้นที่ระหว่างคนที่อยู่ในชุมชนและคนที่เดินทางมาจากพื้นที่เสี่ยงออกจากกัน ด้วยวิธีการนำเชือกฟางกันแบ่งอาณาเขต การจัดวางเก้าอี้ให้มีระยะห่าง ห้ามมิให้มีการรับประทานอาหารร่วมกันภายในงานและใช้วิธีการห่อกลับบ้าน อสม.ทำหน้าที่ตรวจวัดอุณหภูมิและให้ผู้ร่วมงานทุกคนล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์บริเวณทางเข้างาน ส่วนในกรณีของพื้นที่ชุมชนมุสลิมในจังหวัดต่างๆ ผู้นำศาสนาขอความร่วมมือในคนในชุมชนทำการละหมาดที่บ้านแทนการละหมาดที่มัสยิดเพื่อลดการใช้พื้นที่ร่วมกันโดยอธิบายชี้แจงว่าไม่ได้ผิดต่อหลักศาสนาแต่อย่างใด

ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีส่วนในการปรับตัวในสถานการณ์โรคโควิด-19 คือ เมื่อเกิดวิกฤตขึ้นในชุมชน/สังคม คนในสังคมมีการเรียนรู้ที่จะเห็นอกเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนคือ ในหลายพื้นที่มี “ตู้ปันสุข” กระจายตามจุดต่าง ๆ ของเมืองหรือของชุมชน หลายพื้นที่คนทำอาหารและนำน้ำดื่มออกไปแจกจ่ายให้ประชาชนและมอบให้กับบุคลากรทางการแพทย์ มีการแบ่งปันหน้ากากอนามัยและเจลทำความสะอาด ในขณะเดียวกัน คนในชุมชนก็มีบทบาทช่วยเหลือกันในการดูแลสอดส่องดูแลการเคลื่อนย้ายคนเข้า-ออกชุมชน และรายงานต่อเจ้าหน้าที่ให้ตรวจสอบ เช่น กรณีจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ที่มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในพื้นที่ ชาวบ้านก็ช่วยรายงานข้อมูลให้กับ อสม. และประสานแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ในขณะที่ ผู้นำชุมชนทั้งฝ่ายปกครอง และฝ่ายสาธารณสุขได้มีบทบาทสำคัญในการดูแลคนในชุมชนอย่างขยันขันแข็ง รวมไปถึงผู้นำทางศาสนาที่มีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับคนในชุมชน เช่น พระสงฆ์งดออกบิณฑบาตและรับกิจนิมนต์ ใส่หน้ากากอนามัยเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้าน เป็นต้น กรณีตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีในการใช้มาตรการการป้องกันต่างๆ มาผนวกเข้ากับการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การนิมนต์หลวงพ่อบุญมาต่าง ๆ มาแจกหน้ากากอนามัยในวันพระ และในวันที่มีพิธีทางสงฆ์ การใช้ศาลาวัดเป็นที่ผลิตเจลแอลกอฮอล์ เพื่อให้เข้าถึงชุมชนได้มากที่สุด และการเทศน์สอนในเรื่องการป้องกันและการระมัดระวังตนในการใช้ชีวิตช่วงโควิด-19 ระบาด อย่างมีความสุข โดยได้มีการบันทึกเสียงและเปิดเสียงตามสายเพื่อให้ชุมชนได้รับฟัง และเกิดความศรัทธาและความเชื่อ นำมาสู่การปฏิบัติตามมาตรการป้องกันอย่างเคร่งครัด โดยการศึกษายังพบว่า ในหมู่บ้านเองมีการสร้างกฎระเบียบของหมู่บ้านเพื่อควบคุมป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 และในบางพื้นที่มีการมอบรางวัลสำหรับหมู่บ้านที่ปฏิบัติตามมาตรการของรัฐได้อย่างดีเยี่ยมอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน และการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครัวเรือนส่วนใหญ่ยังคงปกติ ในการระบาดระยะแรกที่มีมาตรการล็อกดาวน์ทำให้สมาชิกต้องอยู่กับบ้านมากขึ้น สอดคล้องกับงานศึกษาของทีกล่าวว่า โรคโควิด-19 ทำให้สังคมเปลี่ยนไปตลอดกาล เพราะภายใต้การดำเนินชีวิตวิถีใหม่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตการห่างเหินทางสังคม และการทำงานจากที่บ้านโดยผลกระทบเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนก็คือ ทำให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น เช่น ปลูกผัก และทำอาหารกินด้วยกัน ทำให้ลดค่าใช้จ่ายจากการออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน รวมทั้งลดความวิตกกังวลของแม่บ้านในเรื่องการดื่มสุรา การพนัน และอุบัติเหตุในกลุ่มเด็กวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม ในครัวเรือนบางครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีอาชีพรับจ้างรายวันพบปัญหาความขัดแย้งในครัวเรือนที่มาจากปัญหาด้านการเงิน รวมถึงปัญหาในการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งกลุ่มเปราะบางเหล่านี้ควรต้องได้รับการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนอย่างเร่งด่วน และได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชน โดยให้ความช่วยเหลือตามสภาพปัญหาความเดือดร้อนในสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ถูกล้อเลียน / ทำให้อับอาย / ถูกรังเกียจจากผู้อื่น แต่ก็พบว่า ผู้ที่เดินทางกลับมาจากพื้นที่เสี่ยง เช่น ตลาดอาหารทะเลสมุทรสาคร ถูกคนในชุมชน

รังเกียจ รวมถึงเกิดความขัดแย้งในโลกออนไลน์จากการรังเกียจผู้ที่มีภูมิลำเนาหรือทำงานอยู่ในจังหวัดที่เป็นพื้นที่เสี่ยงสูง ทั้งนี้ WHO ได้ระบุว่า การตีตราทางสังคม และความกลัวโรคติดต่อเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันและควบคุมโรคซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย การสร้างความเชื่อมั่นในการบริการสุขภาพ และคำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพที่เชื่อถือได้ การแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ได้รับผลกระทบ การเข้าใจโรค และการดำเนินมาตรการที่มีประสิทธิผลและปฏิบัติได้จริง เพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยดูแลตนเองและคนใกล้ชิดให้ปลอดภัย วิธีการสื่อสารเกี่ยวกับโรคติดต่อโควิด-19 มีความสำคัญมากในการสนับสนุนให้คนในชุมชนปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมเพื่อช่วยต่อสู้กับโรค และหลีกเลี่ยงการทำให้ความหวาดกลัว และการตีตราทางสังคมแพร่กระจายมากขึ้น ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพูดถึงโรค และผลกระทบรวมทั้งการแก้ปัญหาอย่างเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา และมีประสิทธิผล

แม้ว่าสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่มีความวิตกกังวลในความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน แต่ก็มีความวิตกกังวลอยู่บ้างเป็นบางครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความวิตกกังวลในเรื่องการติดเชื้อของตนเอง และคนในครัวเรือนมีความวิตกกังวลว่าจะทำหน้าที่ของตนเองตามบทบาทในครัวเรือนได้ไม่เพียงพอ เช่น การดูแลคนในครัวเรือน ส่วนการที่มีออกไปมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น สมาชิกในครัวเรือนมีความวิตกกังวลเมื่อต้องออกไปร่วมทำกิจกรรมในชุมชน เช่น งานศพ งานบวช งานแต่งงาน เป็นบางครั้ง และมีความวิตกกังวลว่าจะไม่มีใครให้ความช่วยเหลือที่เกิดจากผลกระทบโรคโควิด-19 บางครั้ง และสมาชิกในครัวเรือน เป็นบางครั้ง สอดคล้องกับการงานศึกษาของ Bodrud-Doza et al. ที่ระบุว่า คนในชุมชนเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจทางสังคม และเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการสูญเสียชีวิต และการเปลี่ยนแปลงดำรงชีวิต

ในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนกับเพื่อนบ้านก็ยังเป็นปกติ แต่การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของสมาชิกในครัวเรือนลดลง ในขณะที่ส่งผลกระทบต่อ การพบปะระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับเพื่อนบ้าน / คนในชุมชน การทำกิจกรรมสังสรรค์ และความวิตกกังวลในการไปเกี่ยวข้องกับบุคคลรอบข้าง เป็นบางครั้ง สอดคล้องกับงานศึกษาของ Poudel & Subedi ที่พบว่า มาตรการล็อกดาวน์ และการรักษาระห่างทางสังคมทำให้ประชาชนชาวเนปาลมีปฏิสัมพันธ์กันลดลง ซึ่งแม้จะทำให้ลดการติดเชื้อโรค แต่ก็ส่งผลต่อสุขภาวะของพวกเขาเช่นกัน ในขณะเดียวกัน การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนระหว่างผู้ปฏิบัติงานและชาวบ้านที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรการของรัฐ และความขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้วยกันเองในระยะแรกเนื่องจากปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์จำเป็น สอดคล้องกับงานศึกษาของ Ali et al. ที่ระบุว่าปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการระบาดของเชื้อโรค คือ ปัญหาการติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชน และหน่วยงานภาครัฐการขาดความตระหนักถึงความรุนแรงของโรค และการขาดอุปกรณ์ตรวจหาเชื้อโรค

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จะส่งผลกระทบเชิงลบในด้านสังคมของชุมชน แต่ในทางกลับกัน วิกฤตนี้ก็ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสมาชิกคนในครัวเรือนและคนในชุมชนด้วยเช่นกัน

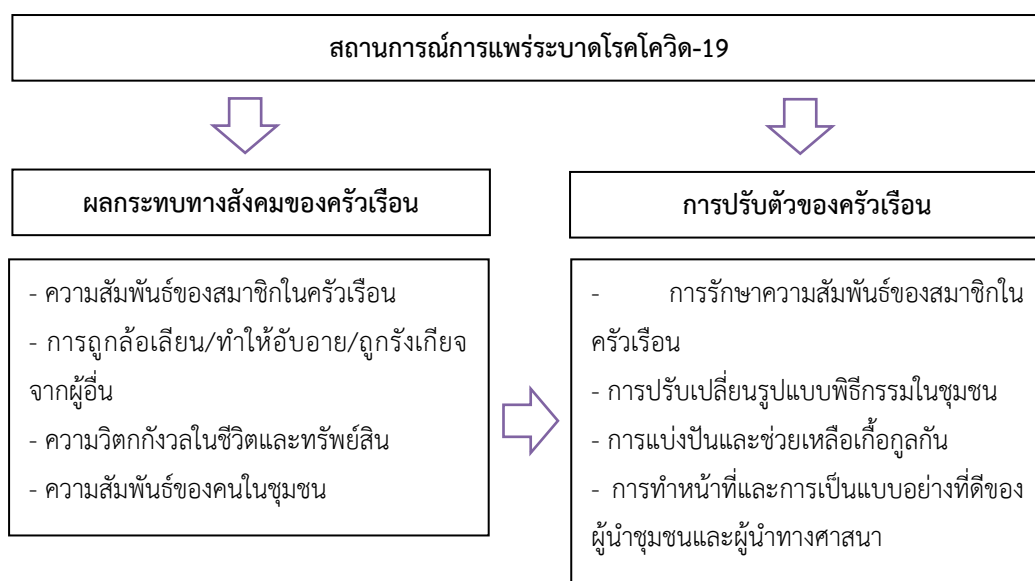

กล่าวคือ สมาชิกในครัวเรือนเรียนรู้ที่จะแบ่งปันและดูแลคนอื่นมากขึ้น เช่น ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน แบ่งปัน หน้ากากอนามัยให้เพื่อนบ้าน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อสังคม/รับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น เช่น สอดส่องเพื่อนบ้านหรือคนในหมู่บ้าน ร่วมกันตั้งจุดตรวจโรคโควิด-19 ในขณะที่ ผู้นำชุมชน ทั้งฝ่ายปกครอง และฝ่ายสาธารณสุข มีบทบาทสำคัญในการดูแลคนในชุมชนอย่างขยันขันแข็ง รวมไปถึงผู้นำทางศาสนาที่มีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับคนในชุมชน มากไปกว่านั้นคือ ในชุมชนเองมีการสร้างกฎระเบียบของหมู่บ้านเพื่อควบคุมป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 และในบางพื้นที่ที่มีการมอบรางวัลสำหรับหมู่บ้านที่ปฏิบัติตามมาตรการของรัฐได้อย่างดีเยี่ยม อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐเองก็มีการจัดสรรงบประมาณมาเพื่อช่วยเหลือเยียวยา รวมถึงการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนด้วย สอดคล้องกับข้อเสนอของ อีระพงษ์ ทศวัฒน์ และปิยะกมล มหิวรรณ ที่ระบุว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคมของคนในชุมชนให้ดีขึ้น สามารถทำได้ด้วยการมีข้อตกลงร่วมหรือ “ธรรมนูญประชาชนสู้ภัยโควิด” ในระดับตำบลและหมู่บ้าน การให้ความรู้และปรับเปลี่ยนบทบาทของประชาชนจากภาวะตื่นกลัว เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้และมีส่วนร่วมกำหนดมาตรการของตน เพื่อหนุนช่วยภาครัฐ การสร้างมาตรการทางสังคมร่วมกันในท้องถิ่น การหาแนวทางการปฏิบัติตนของบุคคล และครอบครัว การเป็นเครือข่ายเผ่าระวัง และประสานสนับสนุนข้อมูลกับเจ้าพนักงานควบคุมโรคระดับต่างๆ รวมถึงการช่วยเหลือดูแลกันของคนในชุมชนท้องถิ่น การที่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนและการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครัวเรือนส่วนใหญ่ยังคงปกติ นั้น เป็นเพราะครัวเรือนส่วนใหญ่ยังคงมีการพูดคุยและการทำกิจกรรมร่วมกันตามปกติ รวมถึงมีการใช้โทรศัพท์และการสื่อสารออนไลน์มากขึ้นเพื่อการรักษาความสัมพันธ์ภายในครัวเรือน สอดคล้องกับงานศึกษาของ Ellis, Dumas & Forbes เรื่องการปรับตัวของวัยรุ่นในแคนาดา พบว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อระดับความเครียดที่ลดลงของวัยรุ่นในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 นอกจากนี้ การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว การติดต่อผ่านสังคมออนไลน์และการทำกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มเพื่อนมีผลต่อความรู้สึกโดดเดี่ยวที่ลดลงด้วย ส่วนในงานศึกษาของ Emerson พบว่า ผู้สูงอายุที่ได้รับผลกระทบจากการรักษาระยะห่างทางสังคมมีการใช้สื่อออนไลน์มากกว่าปกติ เมื่อสมาชิกในครัวเรือนได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พวกเขาสมัครขอรับความช่วยเหลือจากนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล มากที่สุด โดยมีสมาชิกในครัวเรือนได้รับความช่วยเหลือบ้างเป็นบางครั้งจากนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ผลก็คือ คนในชุมชนมีการเรียนรู้ที่จะเห็นอกเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความสามัคคีมากขึ้น มีการประสานความร่วมมือของทั้งในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐมากยิ่งขึ้น มีบทบาทช่วยเหลือกันในการดูแลสอดส่องดูแลการเคลื่อนย้ายคนเข้า-ออกชุมชน และรายงานต่อเจ้าหน้าที่ให้ตรวจสอบ ในขณะที่ ผู้นำชุมชนทั้งฝ่ายปกครอง และฝ่ายสาธารณสุข มีบทบาทสำคัญในการดูแลคนในชุมชนอย่างขยันขันแข็ง รวมไปถึงผู้นำทางศาสนาที่มีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับคนในชุมชน มากไปกว่านั้นคือ ในหมู่บ้านเองมีการสร้างกฎระเบียบของหมู่บ้านเพื่อควบคุมป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 และในบางพื้นที่ที่มีการมอบรางวัลสำหรับหมู่บ้านที่ปฏิบัติตามมาตรการของรัฐได้อย่างดีเยี่ยม อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐเองก็มีการจัดสรรงบประมาณมาเพื่อช่วยเหลือเยียวยา รวมถึงการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนด้วย ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงทั้งความเข้มแข็งของคนใน

ชุมชนและการสร้างเครือข่ายทางสังคมซึ่งทำให้ชุมชนสามารถอยู่รอดได้ สอดคล้องกับข้อเสนอของ Saltzman ที่กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมไม่ได้มีความสำคัญเพียงแค่ช่วยลดผลกระทบเชิงลบจากการเกิดภัยพิบัติและการแพร่ระบาดของโควิด-19 เท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกการแก้ไขปัญหา (a coping mechanism) ที่ช่วยให้คนสามารถปรับตัวต่อความรู้สึกโดดเดี่ยวที่มาจากการระบาดของโควิด-19 ด้วย รวมถึงต้องมีการดึงประชาชนและชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังป้องกันโรค โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่งานศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้พบว่า ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคมได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างมาตรฐานวิถีชีวิตใหม่หลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้

องค์ความรู้การวิจัย

ภาพที่ 1

ผลกระทบทางสังคมและการปรับตัวของครัวเรือนในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัยสามารถอธิบายได้ดังนี้ การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนทั้งในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน การถูกล้อเลียน/ทำให้อับอาย/ถูกรังเกียจจากผู้อื่น ความวิตกกังวลในชีวิตและทรัพย์สินเพราะกังวลว่าตนเองและสมาชิกในครัวเรือนจะติดเชื้อโรคโควิด-19 และยังส่งต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอันเป็นผลมาจากมาตรการควบคุมโรคของรัฐที่ทำให้การทำกิจกรรมทางสังคมลดลง แต่ท่ามกลางสถานการณ์วิกฤตินี้ ครัวเรือนก็มีการปรับตัวด้วยวิธีการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการติดต่อสื่อสาร การทำงานกิจกรรมร่วมกันภายในครัวเรือน เป็นต้น ในขณะเดียวกันคนในชุมชนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์รวมถึงมีการแบ่งปันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนาก็มีบทบาทหน้าที่

และประพุดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้ครัวเรือนและชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุข

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานรัฐช่วยเหลือครัวเรือนที่มีความเปราะบางทั้งครัวเรือนที่มีรายได้น้อย และครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง เพื่อลดผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในขณะเดียวกันก็ควรมีการศึกษาวิจัยในกลุ่มครัวเรือน และกลุ่มประชากรเปราะบางมากขึ้นเพื่อทำความเข้าใจผลกระทบและลดผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มากขึ้น
2. หน่วยงานรัฐมีมาตรการลดการตีตราทางสังคมต่อผู้ติดเชื้อโรคโควิด-19 เพื่อลดการปิดบังข้อมูล และเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาเพราะการเปิดตัวเร็วรวมถึงสามารถป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค
3. หน่วยงานรัฐมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ โดยเฉพาะด้านเครื่องมือ และอุปกรณ์จำเป็นในการปฏิบัติงานเพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง มากไปกว่าคือควรมีการศึกษามิติความเข้มแข็งของชุมชน และศักยภาพของคนในชุมชนโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุในการสร้างชุมชนวิถีใหม่

บรรณานุกรม

- ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ และปิยะกมล มหิวรรณ. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชนและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). **วารสารมหาจุฬานาคร** **ทรรศน์**, 7(9), 40-55.
- วรยุทธ นาคอ้าย, กมลนัธ ม่วงยิ้ม, และเดชา วรณพาทูล. (2563). กระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคโควิด 19 กรณีศึกษาผู้สูงอายุพุทธมณฑลชุมชุนหนองตะโก. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี**, 14(3), 20-30.
- Ali, A., Ahmed, M. & Hassan, N. (2020). Socioeconomic impact of COVID-19 pandemic: Evidence from rural mountain community in Pakistan. **Journal of Public Affair**, 24, 1-9. <https://doi.org/10.1002/pa.2355>
- Bodrud-Doza, M., Shammi, M., Bahlman, L., Islam, A. R. M. T., & Rahman, M. M. (2020). Psychosocial and Socio-Economic Crisis in Bangladesh Due to COVID-19 Pandemic: A Perception-Based Assessment. **Front. Public Health**, 8(341), 1-17. <https://doi.10.3389/fpubh.2020.00341>

- Brodeur, A., Gray, D., Islam, A., & Bhuiyan, S. (2021). A literature review of the economics of COVID-19. **Journal of economic surveys**, 10.1111/joes.12423.
<https://doi.org/10.1111/joes.12423>
- Ellis, W. E., Dumas, T. M., & Forbes, L. M. (2020). Physically Isolated but Socially Connected: Psychological Adjustment and Stress Among Adolescents During the Initial COVID-19 Crisis. **Canadian Journal of Behavioural Science**, 50(3), 177-187.
<http://dx.doi.org/10.1037/cbs0000215>
- Emerson, K. G. (2020). Coping with being cooped up: Social distancing during COVID-19 among 60+ in the United States. **Rev Panam Salud Publica**, 44, e81.
<https://doi.org/10.26633/RPSP.2020.81>
- Mazza, C., Ricci, E., Biondi, S., Colasanti, M., Ferracuti, S., Napoli, C., & Roma, P. (2020). A Nationwide Survey of Psychological Distress among Italian People during the COVID-19 Pandemic: Immediate Psychological Responses and Associated Factors. **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 17, 3165.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17093165>
- Munir, M. M., Rubaca, U., Munir, M. H., & Munir, B. (2020). An Analysis of Families' Experiences with Young Children with Intellectual and Developmental Disabilities (IDDs) during COVID-19 Lockdown in Pakistan. **International and Multidisciplinary Journal of Social Sciences**, 10(1), 81-103. <https://doi.org/10.17583/rimcis.20201.7546>
- Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M., & Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. **International journal of surgery (London, England)**, 78, 185–193.
<https://doi.org/10.1016/j.ijsu.2020.04.018>
- Poudel, K., & Subedi, P. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on socioeconomic and mental health aspects in Nepal. **The International journal of social psychiatry**, 66(8), 748–755. <https://doi.org/10.1177/0020764020942247>
- Qiu, Y., Chen, X., & Shi, W. (2020). Impacts of social and economic factors on the transmission of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in China. **J Popul Econ**, 33, 1127–1172. <https://doi.org/10.1007/s00148-020-00778-2>
- Ratten, V. (2020). Coronavirus (covid-19) and social value co-creation. **International Journal of Sociology and Social Policy**, 42(3/4), 222-231. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-06-2020-0237>

United Nations Development Programme. (2020). COVID-19 and Human Development: Assessing the Crisis, **Envisioning the Recovery**. United Nations Development Programme.

http://hdr.undp.org/sites/default/files/covid19_and_human_development_0.pdf

World Health Organization. (2020, February 24). Social stigma associated with the Coronavirus Disease (COVID-19). **World Health Organization**. <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/covid19-stigma-guide.pdf>

การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย*

COMPETENCY OF BUILDING FIRE INSPECTOR

ณ.พงษ์ สุขสงวน, เลิศเลขา ศรีรัตน์, กฤษดา พิศลยบุตร, วรานนท์ คงสง, นันทน์ภัสร์ อินยิ้ม,

บุญธรรม หาญพาณิชย์ และ โกนิฐ์ ศรีทอง

Norpong Suksanguan, Lerdlekha Sriratana, Krisda Pissarayabut, Waranon Kongsong, Nannapassorn inyim,

Boontham Harnphanich and Konit Srithong

นักศึกษาปริญญาเอกคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Doctoral Student , Faculty of Engineering, Ramkhamhaeng University

ผศ.ดร.อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Lecturer, Asst.Prof.Dr, Faculty of Engineering, Ramkhamhaeng University

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lecturer, Doctor of Arts Programmer (Social Development), Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: Khunnor27@gmail.com, lerdlekha.s@ru.ac.th and krisda.p@ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยโดยการวิเคราะห์เนื้อหาอาศัยบูรณาการหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทสมรรถนะ ผลการศึกษาพบว่า อัคคีภัยไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่แห่งใดในโลกย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิต และทรัพย์สินจำนวนมาก ตลอดจนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกทั้งภาพพจน์ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของสถานประกอบการ ในสายตาของคนทั่วไป หน่วยงานหลายๆ แห่งในประเทศไทยยังมีความเสี่ยงต่ออัคคีภัยในระดับที่น่าเป็นห่วงถึงแม้จะมีมาตรการในการระงับอัคคีภัยอยู่บ้างแต่ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งคือการป้องกันด้วยแนวทางในการนำมาตรฐานทางวิชาชีพเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับใช้จึงน่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาวได้ขอปรับให้กฎหมายสามารถบังคับใช้ได้ผลมากยิ่งขึ้น สำหรับวิชาชีพเกี่ยวกับระบบป้องกันอัคคีภัยในประเทศไทยนั้นไม่มีอาชีพเกี่ยวกับระบบป้องกันอัคคีภัยโดยตรง นอกจากผู้ตรวจสอบอาคารมีทีมงานที่ทำหน้าตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย ดังนั้นผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย หมายถึง บุคคลผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านตรวจสอบสภาพอาคาร สามารถวิเคราะห์หาต้นเหตุที่จะนำไปสู่การเกิดความไม่ปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน อันเนื่องจากสภาพอาคารและอุปกรณ์ประกอบของอาคาร รวมทั้งระบบบริหารจัดการในเชิงบริหารในการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการลดโอกาส หรือ ความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากอัคคีภัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งชีวิต และทรัพย์สิน ซึ่งจะต้องมีการเตรียมตัวให้ครอบคลุมความเสี่ยงตั้งแต่แผนงานก่อนเกิดอัคคีภัย ขณะเกิดอัคคีภัย จนกระทั่งหลังเกิดอัคคีภัย

* Received November 22, 2022; Revised April January, 2023; Accepted January 5, 2023

ส่วนองค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยมี 4 องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็น คือ 1) ทักษะวิชาชีพของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย (H-BFI) 2) ความรู้ทักษะของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย (K-BFI) 3) ทักษะการสื่อสารของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย (S-BFI) และ 4) จรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย (A-BFI)

คำสำคัญ: องค์ประกอบสมรรถนะ; ผู้ตรวจสอบ; ระบบป้องกันอัคคีภัย

ABSTRACT

This academic article aims to study the required performance components of fire protection system inspectors. by analyzing the content It relies on the integration of principles, concepts, theories and research related to competency contexts. The results showed that Fire anywhere in the world will cause enormous loss of life and property. as well as the impact on the environment as well as the image Safety in life and property of the establishment in the eyes of the common people Many agencies in Thailand still have a worrisome level of fire risk, although there are some measures to suppress the fire, but one of the key factors is prevention. with guidelines for bringing professional standards as part of enforcement Therefore, it is likely to resolve the issue in detail to allow the law to be more effective. As for the profession of fire protection system in Thailand, there is no professional fire protection system directly. In addition to building inspectors, there is a team that inspects the fire protection system. Therefore, the fire protection system inspector means a person who has expertise in inspecting the building condition. can analyze the causes that lead to the occurrence of unsafe for life body and property due to the condition of the building and its accessories including an administrative management system to prevent fires with the main objective of reducing the likelihood of or damage that may be caused by fire which affects both life and property which must be prepared to cover the risks since the pre-fire plan during fire until after the fire. As for the required performance components of a fire protection system auditor, there are four required performance components: 1) Hard skills Building Fire Inspector (H-BFI) 2) Knowledge Building Fire Inspector (K-BFI) 3) Communication skills Building Fire Inspector (S-BFI) และ 4) Professional Ethics Building Fire Inspector (A-BFI)

Keywords; Competency; Building; Fire Inspector

บทนำ

ความเสี่ยงสูงสุดของอาคารขนาดใหญ่ คือ อัคคีภัยซึ่งความเสี่ยงเรื่องอัคคีภัยสามารถเกิดได้ 3 กรณี กล่าวคือ 1. ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นขณะเกิดเพลิงไหม้ ทำให้เกิดควันและความร้อน ความเสี่ยงกรณีที่ 2 คือ ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการพังทลาย เนื่องจากโครงสร้างของอาคารที่ได้รับการออกแบบมานั้นมีความแข็งแรง ไม่เพียงพอ และความเสี่ยงกรณีสุดท้าย คือ ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการพังทลายของอาคารภายหลังจากที่เกิด อัคคีภัย โดยเฉพาะในส่วนโครงสร้างคอนกรีต เพราะเมื่อเกิดเพลิงไหม้แล้วโครงสร้างของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างจะเสถียรล้มหักไม่ซ่อมแซมหรือถอนอาคารดังกล่าวอาจทำให้เกิดการพังทลายลงได้ ซึ่งความเสี่ยงทั้ง 3 กรณีนั้นโอกาสที่จะเกิดสูงสุด คือ ความเสี่ยงขณะเกิดเพลิงไหม้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากควันและความร้อน ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงความปลอดภัยด้านอัคคีภัย (Fire Safety) ของอาคารสูงจะพบว่า มีหลาย Component ที่ประกอบกันเป็นองค์ประกอบเรื่องความปลอดภัยด้านอัคคีภัย (Fire Safety) ไม่ว่าจะเป็นการอพยพหนีไฟ, Fire Alarm, ระบบสปริงเกอร์ การจัดแบ่งสัดส่วนพื้นที่ของอาคาร รวมทั้ง การเลือกใช้วัสดุทนไฟภายในอาคาร ตลอดจนมาตรการด้านความปลอดภัยที่เป็นกฎหมาย หรือบทเทศบัญญัติต่างๆ และการค้นคว้าวิจัยเชิงวิชาการด้วยเช่นกัน ซึ่งต้องยอมรับว่าในประเทศไทยนั้นยังมีความล่าช้าอยู่ โดยเฉพาะในส่วนของการทดสอบและควบคุมวัสดุที่มีคุณสมบัติทนไฟภายในอาคารซึ่งต้องมีการทดสอบได้ เพื่อให้มีผลต่อการควบคุมทางกฎหมายในเรื่องความปลอดภัยจากอัคคีภัยด้วย เนื่องจากการแก้ไขรายละเอียดต่างๆ ในตัวกฎหมายนั้นทำได้ยาก ซึ่งต่างจากมาตรฐานทางวิชาชีพที่สามารถ Revise ปรับปรุงแก้ไขใหม่ได้ทุกปี นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดในเรื่องอัคคีภัย คือ การเผยแพร่ความรู้พื้นฐานให้แก่ประชาชน เนื่องจากประชาชนนั้นเป็นผู้ตรวจสอบอาคารที่ดีที่สุด เพราะอยู่ในอาคารและใช้อาคารในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดเวลา ทำให้สามารถมองเห็นข้อบกพร่องของอาคารได้ดีหากสามารถเผยแพร่ และสร้างความรู้ความเข้าใจพื้นฐานให้แก่ประชาชนผู้ใช้งานภายในอาคารได้ จะทำให้ผู้ใช้อาคารสามารถตรวจสอบอาคารได้ดี และส่งผลให้ผู้ใช้อาคารมีความตระหนักถึงความสำคัญของระบบป้องกันอัคคีภัย และความปลอดภัยในการใช้งานอาคารต่างๆ ทั้งอาคารสูง อาคารขนาดใหญ่ และอาคารขนาดใหญ่พิเศษมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เจ้าของโครงการก่อสร้างต่างๆ ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวมากขึ้นเกิดเป็นแนวร่วมในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาด้านอัคคีภัยต่อไป

ดังนั้น แนวทางในการนำมาตรฐานทางวิชาชีพเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับใช้จึงน่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในรายละเอียดขอปรับให้กฎหมายสามารถบังคับใช้ได้ผลมากยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดมาตรการที่เข้มงวด และมีความยืดหยุ่นทันต่อการพัฒนาทางเทคโนโลยีต่างๆ ได้มากขึ้น และส่งผลให้ความเสี่ยงของอาคารต่างๆ ลดน้อยลงตามลำดับต่อไป สำหรับวิชาชีพเกี่ยวกับระบบป้องกันอัคคีภัยในประเทศไทยนั้นไม่มีอาชีพเกี่ยวกับระบบป้องกันอัคคีภัยโดยตรง นอกจากผู้ตรวจสอบอาคารมีทีมงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย หากนำแนวทางในการนำมาตรฐานทางวิชาชีพเกี่ยวกับระบบป้องกันอัคคีภัยนั้นย่อมนั้นไม่พ้นเรื่องของสมรรถนะ (Competency) เป็นความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาในคุณลักษณะด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) ด้านความสามารถ (Attributes) ด้านคุณลักษณะของบุคคล (Personal Characteristic) ประกอบกันทำให้สามารถปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่างๆ ตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกิดผลสำเร็จ และบรรลุไปตาม

เป้าหมายตามที่ได้วางไว้ในบทความวิชาการผู้เขียนบทความวิชาชีพเกี่ยวกับระบบป้องกันอัคคีภัยในบทความนี้เรียกว่า ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย ซึ่งจะใกล้เคียงกับทีมงานที่ทำหน้าตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยของผู้ตรวจสอบอาคาร และสามารถพัฒนาเป็นอาชีพเฉพาะทางได้เพราะกฎหมายควบคุมอาคาร ให้คำนิยามเกี่ยวกับทีมงานที่ทำหน้าตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยกำหนดหน้าที่ปฏิบัติด้วย

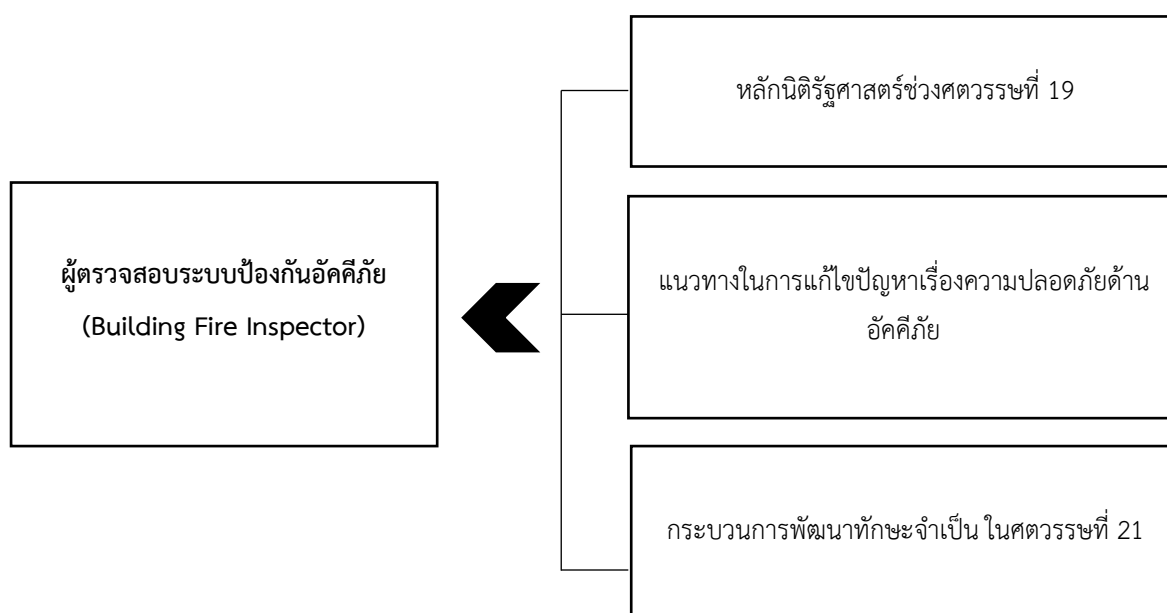
ดังนั้นในบทความวิชาการครั้งนี้ ผู้เขียนบทความได้เลือกศึกษาคุณลักษณะของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยอันพึงประสงค์ในมาตรฐานทางวิชาชีพเสมือนเป็นจุดเริ่มต้นโดยศึกษาการค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะองค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิชาชีพกฎหมายการควบคุมอาคาร และคุณสมบัติ และบทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบอาคารในประเทศ และต่างประเทศเพื่อสังเคราะห์แนวโน้มองค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยโดยรวมเท่านั้น

วัตถุประสงค์บทความวิชาการ

เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

ส่วนเนื้อหา

ความสำคัญของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

ภาพที่ 1 ที่มาของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

จากภาพที่ 1 ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยมาจากหลักนิติรัฐศาสตร์ช่วงศตวรรษที่ 19 แนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องความปลอดภัยด้านอัคคีภัย และกระบวนการพัฒนาทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนบทความจึงได้สรุปความสำคัญของ “ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย” ไว้ดังนี้

(1) แนวคิดของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยโดยจุดเริ่มต้นของการใช้คำ “ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย” ถูกหยิบยืมจากคำว่าวิศวกรรมทางสังคมในหลักนิติรัฐศาสตร์ช่วงศตวรรษที่ 19 ที่อธิบายการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่มองผลประโยชน์ของ 3 กลุ่ม ผลประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผลประโยชน์ที่เกิดจากปัจเจกชน (Individual Interest) กลุ่มที่ 2 ผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) และกลุ่มที่ 3 ผลประโยชน์ทางสังคม (Social interest) โดยจัดระบบผลประโยชน์ให้สมดุลด้วยกฎหมาย เพื่อให้ทุกคนมีความพึงพอใจในช่วงเวลาสถานการณ์ด้วยกระบวนการตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยเพื่อรักษาสมดุลของกลุ่มผลประโยชน์ทั้ง 3 กลุ่มให้สูญเสียร้าวฉานน้อยที่สุด

(2) แนวทางในการแก้ไขปัญหारेื่องความปลอดภัยด้านอัคคีภัย (Fire Safety) นั้นต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปรับปรุงตัวกฎหมาย และเร่งให้มีการวิจัยค้นคว้าให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นโดยมุ่งเน้นที่การศึกษาวิจัยซึ่งประเทศไทยเพิ่งได้ทำการจัดตั้ง Fire Research Center แห่งแรกในประเทศไทยเนื่องจากในประเทศไทยยังขาดการศึกษาวิจัย และค้นคว้าด้านกฎหมายอยู่มากพอสมควร ซึ่งในอนาคตนั้นกฎหมายทางด้านการควบคุมอาคาร และสิ่งปลูกสร้างนั้นควรจะอ้างอิงถึงมาตรฐานทางวิชาชีพให้มากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนากฎหมายนั้นในปัจจุบันอาจจะมีการนำองค์ประกอบทางด้านวิชาชีพเข้ามาช่วยเสริมในแง่ของมาตรฐานทางวิชาชีพเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในตัวกฎหมายมากขึ้นโดยลักษณะของกิจกรรมในแต่ละอาคาร เช่น โรงพยาบาล ศูนย์การค้า โรงแรม ต่างก็มีลักษณะของกิจกรรมการใช้งานภายในอาคารที่แตกต่างกัน มาตรการป้องกันอัคคีภัย และการติดตั้งระบบรักษาความปลอดภัยในอาคารก็ย่อมต้องมีความแตกต่างกัน ประกอบกับความเสี่ยง และอันตรายที่เกิดขึ้นในอาคารแต่ละประเภทรวมถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ อาทิ ความคึกคักในสถานที่ของบุคคลที่เข้าไปใช้อาคารกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในอาคารรวมทั้งระบบป้องกันความปลอดภัยจากอัคคีภัยก็มีความแตกต่างกันด้วย

(3) กระบวนการพัฒนาทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 จากองค์กร World Economic Forum (WEF) ทำการสำรวจ และวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงานรวมทั้งแนวโน้มของเทคโนโลยีในองค์กรใหญ่ ๆ ทั่วโลก ผลการศึกษาได้สรุปทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (21st- Century Skill) ออกมาเป็น 16 ทักษะ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ เพื่อปรับเข้ากระแสโลกาภิวัตน์โลกที่ไร้พรมแดนเปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายทุน และปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศได้อย่างคล่องตัวโดยความได้เปรียบของประเทศทั้งหลายในอนาคตมิได้ขึ้นกับความร่ำรวยของทรัพยากรธรรมชาติแต่อย่างใดขึ้นอยู่กับพร้อมด้านกำลังคน และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นทรัพยากรบุคคลที่มีขีดความสามารถสูงจะสามารถนำประเทศไปสู่ความก้าวหน้า และมั่นคง

ดังนั้นผู้เขียนบทความจึงสรุปว่า “ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย” มีความสำคัญในฐานะการเป็น “สมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย” (Competency of Building Fire Inspector) แห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป็นสมรรถนะเฉพาะของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย ที่ได้รับการปลูกฝัง อบรม ให้ความรู้ ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล ค้นหาปัญหาที่แท้จริง คิดอย่างเป็นระบบ คิดเชิงสร้างสรรค์ คิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ลงมือทำอย่างมีระบบแบบแผนขั้นตอนตามหลักวิชา

ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย รู้จักสร้างเครื่องมือใช้เทคนิควิธีให้สอดคล้องกับระบบป้องกันอัคคีภัยอยู่
แก้ปัญหาของความปลอดภัยด้านอัคคีภัยได้ในแนวทางที่ถูกต้อง

ความหมายผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

เมื่อพิจารณาตามนามบัญญัติที่สะท้อนคุณลักษณะของคำว่า “ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย” (Building Fire Inspector) แยกออก 2 คำที่มีความหมายอย่างชัดเจนเฉพาะตัว คือ ผู้ตรวจสอบอาคาร (Building) และ ระบบป้องกันอัคคีภัย (Fire Inspector) โดยนิยามไว้ดังนี้

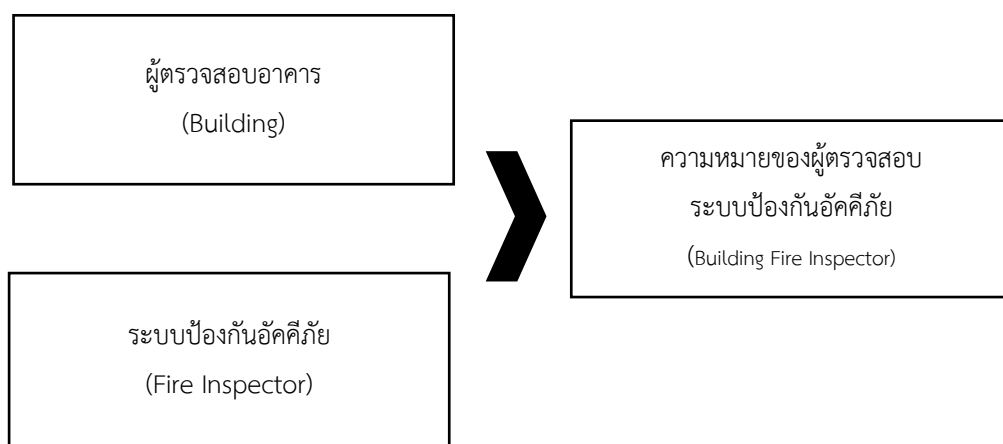
ความหมายผู้ตรวจสอบอาคาร กรมโยธาธิการ และผังเมือง กล่าวว่า “ผู้ตรวจสอบอาคาร” จึงเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ตรวจสอบระบบความปลอดภัยภายในอาคารทุกระบบ ซึ่งกรมโยธาธิการและผังเมืองออกกฎกระทรวง พ.ศ. 2548 กำหนดประเภทอาคารที่ต้องจัดให้มีผู้ตรวจสอบ และกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของผู้ตรวจสอบอาคารเพื่อให้การตรวจสอบอาคารเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน และเกิดความปลอดภัยสูงสุด ส่วนคณะอนุกรรมการคู่มือเทคนิคการตรวจสอบอาคารเพื่อความปลอดภัย กล่าวว่า ผู้ตรวจสอบอาคาร และหลักเกณฑ์การตรวจสอบอาคารขึ้นในกฎกระทรวงได้กำหนดคุณสมบัติเฉพาะของผู้ตรวจสอบ หลักเกณฑ์ การขอขึ้นทะเบียนและการเพิกถอนการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ตรวจสอบ และหลักเกณฑ์การตรวจสอบอาคาร พ.ศ. 2548 และได้แบ่งการตรวจสอบอาคารและอุปกรณ์ประกอบของอาคารเป็น 4 ส่วนหลัก ๆ ด้วยกัน คือ (1) การตรวจสอบความมั่นคงแข็งแรงของอาคาร (2) ความปลอดภัยของระบบ และอุปกรณ์ประกอบของอาคาร (3) การตรวจสอบสมรรถนะของระบบและอุปกรณ์ต่างๆ ของอาคารเพื่ออพยพผู้ใช้อาคาร (4) การตรวจสอบระบบบริหารจัดการความปลอดภัยในอาคาร ดังนั้นสรุปได้ว่า วิศวกร หมายถึงบุคคลผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านตรวจสอบสภาพอาคารสามารถวิเคราะห์หาต้นเหตุที่จะนำไปสู่การเกิดความปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินอันเนื่องจากสภาพอาคาร และอุปกรณ์ประกอบของอาคาร รวมทั้งระบบบริหารจัดการ

ความหมายระบบป้องกันอัคคีภัย Freitag ได้นิยามระบบการป้องกันอัคคีภัยเป็นระบบที่นำปัจจัยที่จำเป็นมาทำงานร่วมกันโดยวัตถุประสงค์ที่จะทำให้โอกาสเกิดของอัคคีภัยมีน้อยที่สุดหรือหากเกิดอัคคีภัยขึ้นแล้วจะต้องทำการดับได้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อที่จะช่วยลด และป้องกันความสูญเสียทั้งชีวิต และทรัพย์สินอันจะก่อเกิดโดยภัยจากเพลิงไหม้โดยอาจจะช่วยในแง่ของการเตือนภัยช่วยในการดับเพลิง และช่วยในการอพยพหนีไฟ และปัจจัยที่ยากจะควบคุม และเป็นอุปสรรคในการดับไฟคือสภาพบรรยากาศ IV4 ในช่วงเวลานั้น เช่น ลมพัดแรงแต่ในบางครั้งก็เอื้ออำนวยให้การดับเพลิงมีประสิทธิภาพได้เช่น กรณีที่มีฝนตกเกิดขึ้น ต่อมา Wayne & Richard กล่าวว่าระบบป้องกันอัคคีภัยมีความหมายถึงกระบวนการทำงานที่เตรียมพร้อมในการป้องกัน และระงับภัยที่เกิดจากไฟไหม้ควรจะต้องทำงานที่สอดคล้องกันโดยมุ่งเน้นเรื่องของการปกป้องชีวิต และทรัพย์สินเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะต้องมีการจัดหาอุปกรณ์เตือนภัย และอุปกรณ์ดับเพลิงให้เพียงพอที่จะปกป้องและบรรเทาความเสียหายที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งมีสภาพอากาศเป็นปัจจัยที่จะเอื้ออำนวย หรือพร้อมที่เป็นอุปสรรคการดับเพลิงได้ ซึ่งสมมาศ เลิศลักษณ์ธรรยา ได้ให้แนวความคิดว่าระบบป้องกันอัคคีภัยที่ดีในเชิงวิศวกรรมควรมีการพิจารณาตั้งแต่การออกแบบเชิงวิศวกรรม ทั้งโครงสร้าง และระบบอุปกรณ์ดับเพลิง รวมทั้ง

ประเภทของเชื้อเพลิงที่มีอยู่ในอาคารให้เป็นตามข้อกำหนด และมาตรฐานการติดตั้ง ตลอดจนมีการทดสอบและบำรุงรักษา เป็นประจำตามข้อกำหนด ดังนั้นสรุปได้ว่า ระบบป้องกันอัคคีภัย หมายถึง กระบวนการในเชิงบริหารในการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการลดโอกาสหรือความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากอัคคีภัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งชีวิต และทรัพย์สิน ซึ่งจะต้องมีการเตรียมตัวให้ครอบคลุมความเสี่ยงตั้งแต่แผนงานก่อนเกิดอัคคีภัย ขณะเกิดอัคคีภัย จนกระทั่งหลังเกิดอัคคีภัย โดยจะประกอบด้วยกระบวนการหลักๆ คือ การออกแบบ (Design) การใช้งาน (Operations) และการบำรุงรักษา (Maintenance)

ดังนั้น นิยามความหมายจากเอกสารต่าง ๆ ที่ได้ทำการศึกษามา ผู้เขียนบทความจึงขอสรุปความหมายของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย หมายถึง บุคคลผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านตรวจสอบสภาพอาคาร สามารถวิเคราะห์หาต้นเหตุที่จะนำไปสู่การเกิดความไม่ปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน อันเนื่องจากสภาพอาคาร และอุปกรณ์ประกอบของอาคารรวมทั้งระบบบริหารจัดการในเชิงบริหารในการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการลดโอกาสหรือความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากอัคคีภัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งชีวิต และทรัพย์สิน ซึ่งจะต้องมีการเตรียมตัวให้ครอบคลุมความเสี่ยงตั้งแต่แผนงานก่อนเกิดอัคคีภัย ขณะเกิดอัคคีภัย จนกระทั่งหลังเกิดอัคคีภัย ดังภาพที่ 2

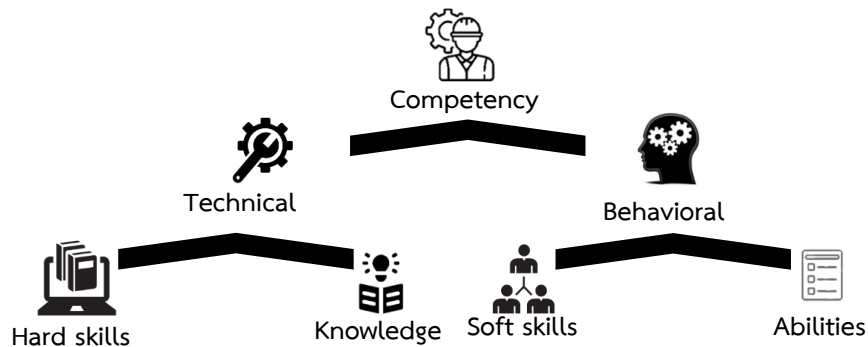

ภาพที่ 2 ความหมายผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยเป็นสมรรถนะที่บูรณาการองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ มาประกอบเพื่อให้ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย หรือบุคคลมีศักยภาพ ความชำนาญ ความถนัดในการคิด เครื่องมือ เทคนิควิธี กระบวนการขั้นตอน และ นวัตกรรมในการแก้ปัญหาของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยจึงมีแนวคิดทฤษฎีขององค์ประกอบสมรรถนะ แนวคิดทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 หลักนิติรัฐศาสตร์ช่วงศตวรรษที่ 19 แนวคิดสมรรถนะหลักของวิชาชีพ ระบบป้องกันอัคคีภัย มาบูรณาการองค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีขององค์ประกอบสมรรถนะ

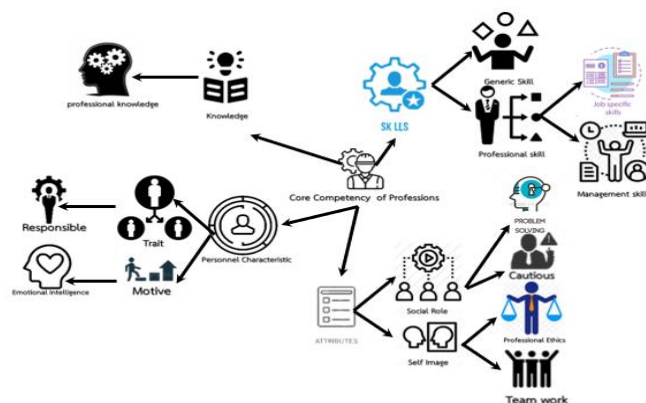

ภาพที่ 3 แนวความคิดของสมรรถนะตาม Hassan et al

ที่มา: Competencies, skills, and knowledge of quantity surveying graduates, Hassan et al

จากภาพที่ 3 สมรรถนะ (Competency) โดย Hassan et al. ได้ให้คำจำกัดความของสมรรถนะ คือ บุคลิกลักษณะพื้นฐานที่ซ่อนเร้นอยู่ในบุคลิกหรือพฤติกรรมของบุคคลที่สามารถแสดงออกมาเมื่อเกิดแรงขับหรือเกิดแรงผลักดัน และสามารถสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีโดยเป็นทักษะทางสังคม (Soft skills) ทศนคติ (Attitude) ความรู้วิชาชีพ (Knowledge) และทักษะวิชาชีพ (Hard skills) ของตัวบุคคลนั้น ๆ

แนวคิดของสมรรถนะหลักของวิชาชีพ

ภาพที่ 4 แนวความคิดขององค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิชาชีพตาม ณ.พงษ์ สุขสงวน

ที่มา: ผู้เขียนบทความ ได้สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวข้องจากนักวิชาการ จำนวน 6 คน

จากภาพที่ 4 ผู้เขียนบทความ ได้สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวข้องจากนักวิชาการ จำนวน 6 คน สรุปองค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิชาชีพ โดยคัดเลือกตัวแปรที่มีความสอดคล้องของวิชาการ

ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป (ร้อยละ 70) ดังนั้นคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์สมรรถนะหลักของวิชาชีพหลักออกเป็น 4 ตัว และมีสมรรถนะย่อย 15 ตัว ดังนี้

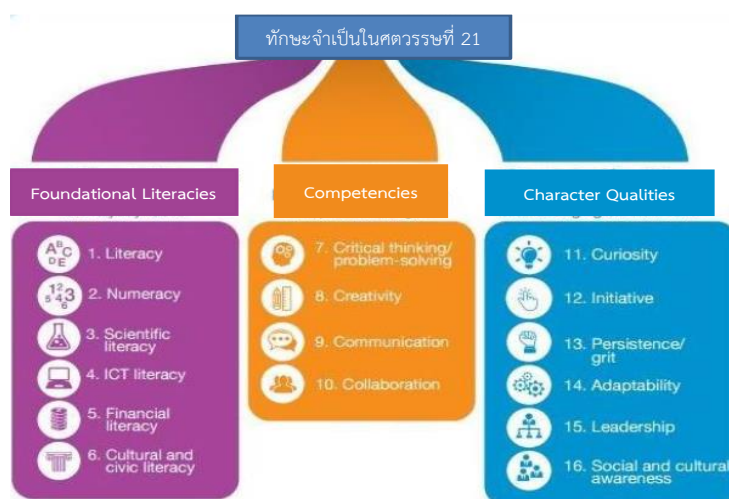
องค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิชาชีพที่ 1 ปัจจัยด้านความรู้ (Knowledge) มีปัจจัยย่อยของปัจจัยด้านความรู้วิชาชีพ 1 ตัว คือ 1) ความรู้พื้นฐานและเชี่ยวชาญในวิชาชีพ (professional knowledge)

องค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิชาชีพที่ 2 ปัจจัยด้านทักษะ (Skill) มีปัจจัยย่อยของปัจจัยด้านความรู้วิชาชีพ 4 ตัว คือ 1) ทักษะทั่วไป (Generic Skill) 2) ทักษะวิชาชีพ (Professional Skill) 3) ทักษะเฉพาะงาน (Job specific Skill) และ 4) ทักษะการบริหารการจัดการ (Management Skill)

องค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิชาชีพที่ 3 ปัจจัยด้านความสามารถ (Attributes) มีปัจจัยย่อยของปัจจัยด้านความสามารถ 6 ตัว คือ 1) บทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social Role) 2) ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self Image) 3) การแก้ปัญหา (Problem Solving) 4) ความมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ (Professional Ethics) 5) การทำงานเป็นทีม (Team work) และ 6) ความละเอียดรอบคอบ (Cautious)

องค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิชาชีพที่ 4 ปัจจัยด้านคุณลักษณะของบุคคล (Personnel Characteristic) มีปัจจัยย่อยของปัจจัยด้านคุณลักษณะของบุคคล 4 ตัว คือ 1) ความเชื่อ (Trait) 2) แรงจูงใจ (Motive) 3) ความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ (Responsible) และ 4) ด้านความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional intelligence)

แนวคิดทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21

ภาพที่ 5 การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตาม World Economic Forum (WEF)
ที่มา: Fostering Social and Emotional Learning through Technology, World Economic Forum March (2016)

จากภาพที่ 5 การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพ ได้แก่ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม 2) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ รวมถึงต้องตระหนักในทักษะในจิตทำลักษณะสำหรับอนาคต ได้แก่ จิตเชี่ยวชาญ จิตรู้ถึงเคราะห์ จิตสร้างสรรค์ จิตเคารพ และจิตรู้ จริยธรรม เมื่อกล่าวถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงเสมอ คือ “ทักษะชีวิต” เป็นทักษะที่มีความจำเป็น และสำคัญในการสร้างพฤติกรรมวิชาชีพให้เกิดขึ้น 3 ด้าน ดังนี้

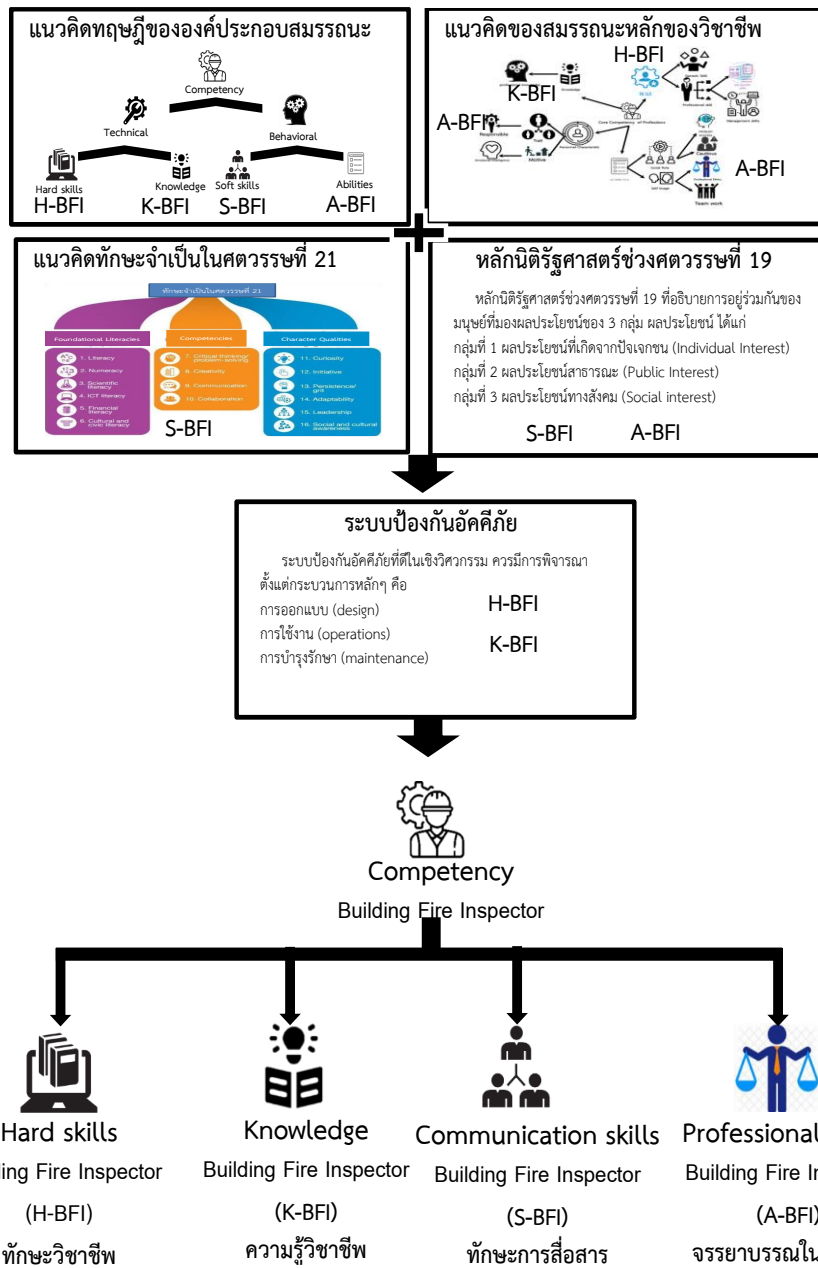
1) **กลุ่มทักษะขั้นพื้นฐาน (Foundational Literacies)** เป็นทักษะที่เน้นเรื่องการเรียนรู้เพื่อไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ทักษะด้านภาษา (Literacy) ทักษะด้านคำนวณ (Numeracy) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี (ICT Literacy) ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม (Scientific Literacy) ทักษะการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และวัฒนธรรม (Cultural & Civic Literacy) และทักษะด้านการจัดการการเงิน (Financial Literacy) ซึ่งเป็นทักษะที่ทุกคนต้องเรียนรู้และจำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวัน

2) **กลุ่มทักษะด้านสมรรถนะ (Competencies)** ทักษะที่จะช่วยจัดการกับปัญหาหรือสิ่งที่เข้ามาท้าทายในชีวิต เพราะต้องเจอความซับซ้อนมากเท่าไรก็ต้องใช้ทักษะเหล่านี้ในการจัดการแก้ไขปัญหา กลุ่มทักษะนี้จะเรียกย่อๆ ว่า “4C” คือ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหาให้ถูกจุด (Critical Thinking) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ทักษะการสื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่น (Communication & Collaboration) ซึ่งเป็นความสามารถที่คอมพิวเตอร์ยังทำแทนมนุษย์ไม่ได้

3) **กลุ่มทักษะด้านลักษณะนิสัย (Character Qualities)** สุดท้ายคือลักษณะนิสัย หรือทักษะที่คุณต้องใช้ เมื่อต้องอยู่ร่วมกันกับสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ คือ ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ (Initiative) ความอดทน (Persistence/Grit) ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ความเป็นผู้นำ (Leadership) และความตระหนักถึงสังคม และวัฒนธรรม (Social & Cultural Awareness) เพราะความรวดเร็วของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้คุณต้องก้าวตามให้ทัน และทักษะเหล่านี้จะทำให้คุณคิด และทำสิ่งต่างๆ ก่อนเสมอ และเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

ผู้เขียนบทความได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบแนวความคิดของสมรรถนะตาม Hassan et al ได้องค์ 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วยทักษะทางสังคม (Soft skills) ทักษะคติ (Attitude) ความรู้วิชาชีพ (Knowledge) และทักษะวิชาชีพ (Hard skills) ของตัวบุคคลนั้น ๆ ส่วนการสังเคราะห์องค์ประกอบแนวความคิดขององค์ประกอบสมรรถนะหลักของวิชาชีพตาม ณ.พงษ์ สุขสงวน ได้องค์ 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านความรู้ (Knowledge) ปัจจัยด้านทักษะ (Skill) ปัจจัยด้านคุณลักษณะของบุคคล (Personnel Characteristic) และ ปัจจัยด้านความสามารถ (Attributes) ในขณะที่ การสังเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตาม World Economic Forum (WEF) ได้องค์หนึ่ง องค์ประกอบ ประกอบด้วยทักษะทางสังคม (Soft skills) การสังเคราะห์องค์ประกอบหลักนิติรัฐศาสตร์ช่วงศตวรรษที่ 19 ได้องค์ สอง องค์ประกอบทักษะทางสังคม (Soft skills) กับทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อส่วนรวม และ สังเคราะห์องค์ประกอบระบบป้องกันอัคคีภัย ได้องค์ สอง องค์ประกอบ ความรู้วิชาชีพ (Knowledge) และทักษะวิชาชีพ (Hard skills) ของระบบป้องกันอัคคีภัย **ดังภาพที่ 6**

ภาพที่ 6 องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

จากภาพที่ 6 ผู้เขียนบทความสรุปองค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยมี 4 องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็น ซึ่งแต่ละองค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นที่ 1 ทักษะวิชาชีพของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย (Hard skills Building Fire Inspector: H-BFI) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่มีต่อการป้องกันซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบทางวิศวกรรมป้องกันอัคคีภัย การติดตั้งและเดินเครื่องผลิต ซึ่งระบบต่างๆในการป้องกันอัคคีภัย ต่างมีมาตรฐานการทำงานและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับขนาดและความต้องการของสถานประกอบการแตกต่างกัน โดยการปฏิบัติวิชาชีพที่ดี (Good Practice) ตามมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพ (Code of Practice) สืบค้นและศึกษาวิจัยเพื่อประเมินผล เพื่อหาแนวทางการปฏิบัติวิชาชีพที่ดีที่สุด (Best Practice)

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นที่ 2 ความรู้ทักษะของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย (Knowledge Building Fire Inspector: K-BFI) หมายถึง บุคคลมีความรู้ความเข้าใจถึงการป้องกันซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบทางวิศวกรรม การติดตั้งและเดินเครื่องผลิต ซึ่งระบบต่างๆในการป้องกันอัคคีภัย ต่างมีมาตรฐานการทำงานและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับขนาดและความต้องการของสถานประกอบการแตกต่างกัน และความรู้ความเข้าใจงานทางวิศวกรรมป้องกันอัคคีภัย ขอบเขตและความรับผิดชอบการประกอบวิชาชีพตามกฎหมาย (พรบ.วิศวกร และกฎกระทรวง)

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นที่ 3 ทักษะการสื่อสารของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย (Communication skills Building Fire Inspector: S-BFI) หมายถึง ความสามารถของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยที่สามารถสื่อสารความคิดและข้อมูลของตนสู่ผู้อื่น ความสามารถในการรับทราบความคิดและข้อมูลจากผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย สามารถส่งผ่านความคิดสู่ทีมงานให้ทราบถึงการจัดการกับปัญหาหรือความท้าทายในชีวิตที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาให้ถูกจุด (Critical Thinking/Problem-solving) การสร้างวิธีการแก้ปัญหาหรือตอบโจทย์การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ (Creativity Thinking) การสื่อสาร (Communication) และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ในทำนองเดียวกันทักษะด้านการสื่อสาร ช่วยให้ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยรับทราบถึงสิ่งที่ผู้อื่นพูด และเข้าใจความหมายที่แท้จริงนอกเหนือจากอีเมล จดหมาย รายงาน หรือการสื่อสารด้วยตัวอักษรอื่น ๆ

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นที่ 4 จรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย (Professional Ethics Building Fire Inspector: A-BFI) หมายถึง ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย มีความรู้และความเข้าใจบุคลิกภาพรายบุคคลเพื่อจัดทีมงานรองรับการเปลี่ยนแปลงทาง เทคนิคและการบริหารจัดการ ทำความเข้าใจในข้อตกลงร่วมของบุคลากรและทีมงานถึงวัตถุประสงค์ แผนงานของ โครงการหรือองค์กร เป็นผู้นำการประกอบวิชาชีพและสนับสนุนให้ทีมงานประพฤติปฏิบัติวิชาชีพตามกรอบ ของจรรยาบรรณฯ และมีมาตรการตรวจสอบและตรวจประเมินผลจากการปฏิบัติงานตามกรอบของจรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย

บทสรุป

อัคคีภัยไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่แห่งใดในโลกย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิต และทรัพย์สินจำนวนมากมหาศาล ตลอดจนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกทั้งภาพพจน์ทางด้านความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของ

สถานประกอบการในสายตาของคนทั่วไปหน่วยงานหลายๆ แห่งในประเทศไทยยังมีความเสี่ยงต่ออัคคีภัยในระดับที่น่าเป็นห่วงถึงแม้จะมีมาตรการในการระงับอัคคีภัยอยู่บ้างแต่ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งคือการป้องกัน ด้วยแนวทางในการนำมาตรฐานทางวิชาชีพเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับใช้ จึงน่าจะเป็นการแก้ไข ปัญหาในรายละเอียดขอปรับให้กฎหมายสามารถบังคับใช้ได้ผลมากยิ่งขึ้น สำหรับวิชาชีพเกี่ยวกับระบบป้องกัน อัคคีภัยในประเทศไทยนั้นไม่มีอาชีพเกี่ยวกับระบบป้องกันอัคคีภัยโดยตรงนอกจากผู้ตรวจสอบอาคารที่มีงาน ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย ดังนั้นผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย หมายถึง บุคคลผู้ที่มีความ เชี่ยวชาญด้านตรวจสอบสภาพอาคาร สามารถวิเคราะห์หาต้นเหตุที่จะนำไปสู่การเกิดความปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน อันเนื่องจากสภาพอาคาร และอุปกรณ์ประกอบของอาคาร รวมทั้งระบบบริหารจัดการ ในเชิงบริหารในการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการลดโอกาส หรือความเสียหายที่ อาจจะเกิดขึ้นจากอัคคีภัย ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งชีวิต และทรัพย์สิน ซึ่งจะต้องมีการเตรียมตัวให้ครอบคลุมความ เสี่ยง ตั้งแต่แผนงานก่อนเกิดอัคคีภัยขณะเกิดอัคคีภัยจนกระทั่งหลังเกิดอัคคีภัย ส่วนองค์ประกอบสมรรถนะที่ จำเป็นของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยมี 4 องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็น ซึ่งแต่ละองค์ประกอบ สมรรถนะที่จำเป็น โดยสรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นที่ 1 ทักษะวิชาชีพของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย หมายถึง ความสามารถที่มีต่อการป้องกันซึ่งเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบทางวิศวกรรมป้องกันอัคคีภัย การ ติดตั้ง และเดินเครื่องผลิต ซึ่งระบบต่าง ๆ ในการป้องกันอัคคีภัย ต่างมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับความต้องการ ของสถานประกอบการในแต่ละที่แตกต่างกัน

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นที่ 2 ความรู้ทักษะของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย หมายถึง บุคคลมีความรู้ถึงการป้องกันเริ่มต้นตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบทางวิศวกรรม การติดตั้ง และเดินเครื่องผลิต ซึ่ง ระบบต่าง ๆ ในการป้องกันอัคคีภัยต่างมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับความต้องการของสถานประกอบการในแต่ละ ที่แตกต่างกัน

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นที่ 3 ทักษะการสื่อสารของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัย หมายถึง ความสามารถของผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยที่สามารถสื่อสารความคิด และข้อมูลของตนสู่ ผู้อื่น ความสามารถในการรับทราบความคิด และข้อมูลจากผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ตรวจสอบระบบ ป้องกันอัคคีภัย สามารถส่งผ่านความคิดสู่ทีมงานให้ทราบถึงการจัดการกับปัญหาหรือความท้าทายในชีวิตที่มี ความซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาให้ถูกจุด (Critical Thinking/Problem-solving) การสร้างวิธีการแก้ปัญหาหรือตอบโต้การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ (Creativity Thinking) การ สื่อสาร (Communication) และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ในทำนองเดียวกันทักษะด้านการ สื่อสาร ช่วยให้ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยรับทราบถึงสิ่งที่ผู้อื่นพูด และเข้าใจความหมายที่แท้จริง นอกเหนือจากอีเมล จดหมาย รายงาน หรือการสื่อสารด้วยตัวอักษรอื่น ๆ

องค์ประกอบสมรรถนะที่จำเป็นที่ 4 จรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้ตรวจสอบระบบป้องกัน อัคคีภัย หมายถึง ผู้ตรวจสอบระบบป้องกันอัคคีภัยมีความรู้ และความเข้าใจในบุคลิกภาพรายบุคคลเพื่อจัด

ทีมงานรองรับการเปลี่ยนแปลงทาง เทคนิค และการบริหารจัดการ ทำความเข้าใจในข้อตกลงร่วมของ บุคคลากรถึงวัตถุประสงค์ แผนงานของ โครงการ หรือองค์กร เป็นผู้นำการประกอบวิชาชีพ

บรรณานุกรม

- กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2562). **คู่มือตรวจสอบและประเมินโครงสร้างอาคาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิจจา จิตรภิมย์. (2561). **การควบคุมและป้องกันอัคคีภัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะอนุกรรมการคู่มือเทคนิคการตรวจสอบอาคารเพื่อความปลอดภัย. (2559). **คู่มือเทคนิคการตรวจสอบอาคารเพื่อความปลอดภัย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ณัฐกานต์ เฟื่องขจร. (2558). **สมรรถนะจำเป็นของวิศวกรไทยสำหรับทำงานในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. ปริญาดุขุภักดิ์บัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- ณัฐศักดิ์ บุญมี. (2560). **พลศาสตร์อัคคีภัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นงรัตน์ อีสโร. (2564). **คู่มือพัฒนานักศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช และคณะ. (2559). **ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา**. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 3(2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2559) : 208-222.
- ไพฑูรย์ วชิรวงศ์ภิญโญ. (2559). **รูปแบบสมรรถนะวิศวกรฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน : กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ระยอง**. ปริญาดุขุภักดิ์บัณฑิต สาขาวิศวกรรมอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์. (2556). **ทักษะชีวิต.. แหล่งที่มา** <http://www.teenrama.com> สืบค้นเมื่อ 17 ก.ย. 2565.
- วรรณภา พิพัฒน์ธนวศ์. (2557). **ทักษะชีวิตวัยรุ่นไทยในศตวรรษที่ 21**. **วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ**, 24(2) : 39-63.
- วลัยลักษณ์ คงพระจันทร์. (2561). **21st-Century Skill: ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21**. แหล่งที่มา <https://medium.com/base-the-business-playhouse/21st-century-skill-ทักษะแห่งศตวรรษที่-21-898985d417ce> สืบค้นเมื่อ 17 ก.ย. 2565.
- สถาพร ปกป้อง. (2562). **กฎหมายควบคุมอาคาร**. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาเทคโนโลยีอาคาร/เทคโนโลยีวิศวกรรมโยธา คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สปพันธ์ ชิดานนท์. (2551). **การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ตรวจสอบอาคาร**. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุขุภักดิ์บัณฑิต สาขาการพัฒนารัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สภาวิศวกร. (2564). ประกาศสภาวิศวกร เรื่อง หลักเกณฑ์การขอรับใบรับรองความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพวิศวกรรม. สำเนาเอกสารใบประกาศ สภาวิศวกร .
- สมมาศ เลิศลักษณ์อรุณยา. (2559). ระบบป้องกันอัคคีภัยกับการจัดการความปลอดภัยด้านอัคคีภัย. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย**. 6 (3), 351-358.
- สุรัชย์ พรหมพันธุ์. (2554). **ข้าแหล่งสมรรถนะเพื่อการพัฒนา Competency**. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- Freitag, J. K. (2012). **Fire prevention & protection as applied to building construction**. Cambridge: Harvard University.
- F. Hassan, M. Maisham, S.M.I. Khan, S.A.S. Alwi and H. Ramli, (2010). An evaluation of the competencies, skills and knowledge of Quantity Surveying graduates in consultant Quantity Surveying firms in Malaysia. **The Quantity Surveying International Convention**, DOI: 10.1109/CHUSER.2011.6163722
- Hearn Close Smith Southey. (1996). Defining generic competencies in Australia : Towards a framework for professional development. **Asia Pacific Journal of Human Resources**, 34(3) : 44-62.
- Linus J. McManaman. (1958). Social Engineering: The Legal Philosophy of Roscoe Pound, **St. John's Law Review**, 33(1) : 1-47.
- Michelle R.E. (2008). Competency Model: A Review of The Literature and The Role of The Employment and Training Administration (ETA). **U.S. Department of Labor**. 29 January 2008: 1-25.
- Morgner C, Patel H. (2021). Understanding ethnicity and residential fires from the perspective of cultural values and practices: A case study of Leicester, **United Kingdom. Fire Safety Journal** : 125:103384. doi: 10.1016/j.firesaf.2021.103384
- World Economic Forum March. (2016). **21st-Century Skills in Fostering Social and Emotional Learning through Technology**. World Economic Forum March.

ศิลปะมวยไทย : รูปแบบการเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายทางสังคมเชิงสร้างสรรค์*

THAI BOXING ARTS: MODEL OF LEARNING AND CREATIVE
SOCIAL NETWORK BUILDING

มณีวรรณ พูลสวัสดิ์

Maneeewan poolsawat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: wancewan5422@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ และกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะมวยไทย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบ องค์การเรียนรู้ศิลปะมวยไทยขององค์กรมวยไทย 3) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ขององค์กรมวยไทยกับการพัฒนาสังคมเชิงสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะมวยไทยจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเยาวชนและประชาชนที่ฝึกมวยไทยในพื้นที่วิจัย จำนวน 18 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นการสืบสานและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ได้แก่ การไหว้ครู ให้คงอยู่คู่กับมวยไทยตลอดมา 2) ด้านการป้องกันตัว มวยไทย เป็นศิลปะป้องกันตัวเองที่น่ากลัวมากที่สุด สามารถทำอันตรายให้กับศัตรูเจ็บได้ 3) ด้านการสร้างอาชีพ สามารถสร้างรายได้ให้กับนักมวยได้มาก นักมวยที่มีชื่อเสียงจะมีค่าตัวในการชกแต่ละครั้งค่อนข้างสูง 4) ด้านการท่องเที่ยว ชาวต่างชาติจำนวนมากเดินทางมาประเทศไทย โดยมี ‘กีฬามวย’ เป็นเป้าหมายหลักทำให้การท่องเที่ยวเปิดกว้าง 5) ด้านเครือข่ายมวยไทย ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายมวยไทยขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและเชื่อมโยงกันระหว่างผู้ประกอบการในกลุ่มเครือข่ายมวยไทยโดยมุ่งเน้นการรวมกลุ่มของเครือข่ายต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ให้เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง 6) แนวทางการการเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายทางสังคมเชิงสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ได้แก่ วัฒนธรรม (Culture) การเรียนรู้ (Learning) การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (Permanence) และเครือข่าย (Network)

คำสำคัญ: มวยไทย; การเรียนรู้; เครือข่ายสังคมเชิงสร้างสรรค์

* Received January 24, 2022; Revised February 12, 2022; Accepted February 15, 2022

ABSTRACT

The objectives of this research were to: 1) to study knowledge and the creative process of Muay Thai arts. 2) To develop a model Muay Thai Learning Organization, 3) to strengthen the learning network of Muay Thai organizations and the creative social development. The research instruments were interviews and group discussions. The 18 samples were Muay Thai art experts from government agencies and people who practice Muay Thai in the research area.

The results of this research were as follows:

1) Culture: Muay Thai is the continuation and dissemination of Thai arts and culture, including Wai Kru to remain with Thai boxing all along 2) Self-defense: Muay Thai is the most feared self-defense art. It can do harm to hurt enemies 3) Career: it can generate a lot of income for a boxer. Famous boxers have quite a high cost for each punch 4) Travel: many foreigners come to Thailand with 'Boxing' as their main target, keeping tourism open 5) Network: a Muay Thai Network Development Project has been created. To encourage cooperation and linkage among entrepreneurs in the Muay Thai network by focusing on the integration of the upstream, midstream, downstream networks into a strong network 6) Learning and Building Creative Social Networking Approaches Consists of The following are Culture, Learning, Permanence, and Network.

Keywords; Boxing; Learning; Creative Social Network

บทนำ

มวยไทยเป็นสมบัติของชาติที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน เป็นศิลปะการต่อสู้ชั้นสูงที่มีเชิงชั้นใช้ศาสตร์และศิลป์เป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้มาโดยตลอด ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์ทรงโปรด และได้ทรงใช้เชิงมวยไทยต่อสู้ศัตรูมาแล้วหลายครั้ง เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อทรงพระเยาว์ก็ไปชกกับพม่า พระเจ้าเสือทรงชกมาแล้วหลายครั้งก็ได้รับชัยชนะทุกครั้ง ศิลปะมวยไทยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ก่อนการชกจะต้องมีพิธีไหว้ครู ถือเป็นปฐมบทของการชกทุกครั้งตัวนักมวยเองจะต้องรับพรจากครูมวยก่อนชกโดยครูมวยจะสวมมงคล (เชือกตัวเสกผ้ายันต์) ที่ศีรษะมีการคาดเชือกมงคล ผ้าประเจียดควั่นเป็นเชือกกลางคาถาที่ต้นแขน ถือว่าเป็นการขอพร และให้พรจากครู เพื่อชัยชนะในการขึ้นชก ซึ่งสื่อความหมายถึงศิลปวัฒนธรรมการชกมวยไทย อันถือเป็นมรดกของชาติทางวัฒนธรรม ในมิติทางวัฒนธรรมมวยไทยได้เห็นภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม และสังคมไทยอย่างชัดเจนว่ามวยไทยได้รับการยอมรับในเวทีระดับโลก แต่ในประเทศกลับมีการศึกษามวยไทย หรือส่งเสริมอย่างจริงจัง และต่อเนื่องน้อยมาก เพราะในความคิดของคนไทยมองศิลปะมวยไทยว่าเป็นการต่อสู้ที่รุนแรง คนที่ฝึกมวยไทยส่วนใหญ่ก็มีฐานะ

ยากจน และธุรกิจมวยไทยเป็นการพนัน มิใช่กีฬา และถูกรอบงำด้วยธุรกิจอิทธิพลและการพนันส่งผลให้คุณภาพของนักมวยและผู้เกี่ยวข้องมีคุณค่าในฐานะศิลปะการต่อสู้ประจำชาติลดน้อยลง แต่ในภาพมวยไทยส่วนหนึ่งยังมีสาระสำคัญทางด้านวัฒนธรรมประเพณี โดยสรุปความสำคัญว่ามวยไทยเป็นวัฒนธรรมการเล่น การแสดง และเป็นศิลปะการต่อสู้ของคนไทย ซึ่งเป็นมรดกตกทอดกันมา และมีวิวัฒนาการจากรูปแบบศิลปะการต่อสู้ที่มีท่าทางเป็นเอกลักษณ์ และมีคุณลักษณะเฉพาะด้านทั้งการสร้างเสริม ทศนคติ ความอดทน วิริยะ อุสาหะ และความกตัญญูต่อบุพการี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ และกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะมวยไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบองค์การเรียนรู้ศิลปะมวยไทยขององค์กรมวยไทย
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ขององค์กรมวยไทยกับการพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด / ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะมวยไทย : รูปแบบการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายทางสังคมเชิงสร้างสรรค์ กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้ คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ ศิลปะมวยไทย : รูปแบบการเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายทางสังคมเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาค้นคว้า เอกสาร แนวคิด / ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ แนวคิด / ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย แนวคิด / ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมเชิงสร้างสรรค์ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

องค์ความรู้ด้านศิลปะมวยไทย ได้แก่

- 1) ภูมิปัญญามวยไทย
- 2) ศิลปะ / การไหว้ครู
- 3) การออกกำลังกาย

2. กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะมวยไทย ประกอบด้วย

- 1) ครูมวย / นักมวย / ผู้ตัดสิน / ค่ายมวย / สนามมวย / ผู้จัดการ
- 2) การฝึกซ้อม การแข่งขัน การสร้างศิลปะ การใช้วิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อนำไปสู่การ

อนุรักษ์ และการจัดการศิลปะมวยไทย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

1. การพัฒนาความรู้เรื่องศิลปะมวยไทย
2. การพัฒนาการแข่งขันและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องมวยไทย
3. การสื่อสารการแข่งขันในสื่อมวลชน / นักท่องเที่ยว

4. การกำหนดรูปแบบปลั๊กติกา

5. การสร้างองค์กรรมวยไทย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3

1. การสร้างเครือข่ายของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง (ครูมวย / นักมวย / ค่ายมวย)

2. การสร้างเครือข่ายสังคม และชุมชน

3. การสร้างเครือข่ายนานาชาติ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ศึกษาในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะมวยไทยจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเยาวชน และประชาชนที่มาฝึกมวยไทยในพื้นที่วิจัย ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholders) ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ (สมาคมกีฬามวยอาชีพแห่งประเทศไทยค่ายมวยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี) จำนวน 10 ท่าน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Primary Stakeholders) ได้แก่ กลุ่มเยาวชน และประชาชนที่มาฝึกมวยไทยในพื้นที่วิจัยจำนวน 8 ท่าน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญด้านกีฬามวยไทย เยาวชน และประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อขอความร่วมมือในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พร้อมชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลา ในการสนทนากลุ่มจำนวน 7 ท่าน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาเฉพาะค่ายมวยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเท่านั้น

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาเรื่อง “ศิลปะมวยไทย : รูปแบบการเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายทางสังคมเชิงสร้างสรรค์” มีขอบเขตด้านระยะเวลาในการดำเนินการ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 ถึง ตุลาคม 2563 (รวมเป็นระยะเวลา 10 เดือน)

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านศิลปวัฒนธรรม ในปัจจุบันมีการดัดแปลงมวยไทยมาใช้ในการกีฬา โดยมีการใช้นวมขึ้นเพื่อป้องกันการอันตรายที่เกิดขึ้น มวยไทยยังคงได้ชื่อว่า ศาสตร์การโจมตีทั้งแปด เป็นการสปีชาน และเผยแพร่ศิลปะ เป็นการละเล่นพื้นบ้านผู้คนที่เข้าไปศึกษามีหลากหลายอาชีพ และอายุ การฝึกฝนมวยไทยนี้จึงเป็นสิ่งที่

ควบคู่มาพร้อมกับคนไทยตลอดจนปัจจุบันได้มีชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาศิลปะมวยไทย ทำให้มวยไทยเป็นที่รู้จักของทั่วโลกนอกจากเป็นศิลปวัฒนธรรมแล้วมวยไทยยังเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับคนไทย

2. ด้านการป้องกันตัว มวยไทย เป็นศิลปะป้องกันตัวเองที่หนักล้ามากที่สุด ทั้งหมัดเข้าศอกอันตรายมาก ฝรั่งเศสให้เป็นอันดับหนึ่งเลย เพราะการปล่อยอาวุธนั้น ทั้ง ศอกที่คมเหมือนมีด เข้าที่แหลมเหมือนหอก สามารถทำอันตรายให้กับศัตรูได้ และบางครั้งถึงกับเจ็บมากมายหลายเข็ม เพราะว่าเราไม่สามารถเดาได้เลยว่าจะปล่อยอาวุธตรงไหน ดังนั้นมวยไทยจึงเป็นที่นิยมมากทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

3. ด้านการสร้างอาชีพ มวยไทยนั้นสามารถทำให้เกิดพัฒนาการทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งสร้างความมีระเบียบวินัย และส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมตามประเพณีอันดีงาม ซึ่งเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวเองที่สามารถช่วยเหลือตนเอง และผู้อื่นได้ในยามที่คับขัน นอกจากนี้การฝึก มวยไทยยังนำไปใช้ในการแสดงศิลปะมวยไทย และยังสามารถนำไปเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ตนเองอีกด้วย

4. ด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีชาวต่างชาติจำนวนมากเดินทางมาประเทศไทย โดยมี กีฬามวย เป็นเป้าหมายหลัก ทั้งในรูปแบบของการท่องเที่ยว หรือการปั่นตัวเองสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพ ถึงแม้ว่าจะมีโรงเรียนสอนกีฬามวยไทยในต่างประเทศได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นมากก็ตาม แต่สำหรับชาวต่างชาติผู้ที่ชื่นชอบการชมมวยเป็นชีวิตจิตใจ และได้เคยเดินทางมาที่ประเทศไทยเพื่อศึกษาเชิงมวยด้วยตนเอง มักพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ระดับความจริงจังของชั้นเชิงมวยค่อนข้างต่างกันมาก โดยเฉพาะเมื่อมองมวยไทยเป็นอาชีพ ไม่ใช่แค่งานอดิเรกเท่านั้น

5. ด้านเครือข่ายมวยไทย การส่งเสริม และพัฒนารูขี้อยมวยไทยให้เป็นระบบ สามารถสร้างมูลค่าให้กับเศรษฐกิจของประเทศได้ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นของการเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรที่ดี พร้อมทั้งจะก้าวไปสู่เวทีโลกได้เช่นกัน

การสร้างสรรค์ด้านความรู้มวยไทยเพื่อไม่ให้หายสาบสูญหรือขาดการอนุรักษ์ และฟื้นฟูดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาในศิลปะการต่อสู้มวยไทยควรต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกโดยการสร้างความรู้ด้วยตนเอง หรือนำประสบการณ์สิ่งที่พบเห็นมาเชื่อมโยงกับความรู้ ให้ความรู้ด้านมวยไทยเกิดความยั่งยืนต่อไป มวยไทยเป็นสื่อสำคัญที่สร้างอัตลักษณ์ชาติไทย บทบาทหน้าที่ในวันนี้ของมวยไทยจึงไม่ใช่แค่พิธีกรรม การแสดง หรือการต่อสู้เท่านั้น หากยังมีการปรับตัวให้ประสานกับวัฒนธรรมใหม่ๆ รวมถึงมีส่วนในการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างน่าสนใจ ทั้งนี้กติกากการชกมวยในอดีตยังไม่เด่นชัดทำให้การชกมวยเกิดอันตรายได้ง่าย ในด้านกติกากการที่ใช้กะลาเจาะรูเป็นตัวกำหนดกติกาทำให้ไม่มีมาตรฐานเท่าที่ควรเพราะกะลามีใบเล็กใบใหญ่ขนาดไม่เท่ากัน และรูที่เจาะก็มีรูเล็กรูใหญ่ไม่เท่ากันทำให้กะลาจมลงในเวลาต่างกัน นอกจากนี้ยังไม่มีกำหนดมุมเป็นมุมแดงมุมน้ำเงินทำให้เกิดความสับสนได้ ดังนั้นทักษะมวยไทยเป็นกีฬาเก่าแก่ของไทยเป็นที่นิยมของประชาชนทุกชั้นทุกสมัย ในขั้นต้นมวยไทยไม่ได้มีกติกาเป็นลายลักษณ์อักษร แต่นายสนามย้อมชี้แจงให้นักมวยคู่แข่งขึ้นทาบถึงหลักเกณฑ์ในการแข่งขันนั้นๆ หลักเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้เมื่อได้ใช้กันมากขึ้นก็กลายเป็นประเพณี และใช้เป็นหลักเกณฑ์สำหรับการแข่งขันในเวลาต่อมา ในการเรียนมวยไทย ผู้เรียนจำเป็นจะต้องเรียนรู้ทักษะเบื้องต้นเช่นเดียวกับการเรียนกีฬาอื่นๆ

การเรียนรู้มวยไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่จะมีการถ่ายทอดการเรียนรู้มวยไทยจากค่ายมวยมีครูมวยเป็นคนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ มวยไทยเป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชนชาติไทย มาตั้งแต่ครั้งโบราณ เป็นการใช้อาวุธของร่างกาย 9 อย่าง หรือที่เรียกว่านวอาวุธ ได้แก่ มือ 2 เท้า 2 เข่า 2 ศอก 2 และศีรษะ 1 อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นศิลปะการต่อสู้ที่เก่าแก่ประเภทหนึ่งของโลก สาเหตุต่างๆ ที่ทำให้คนหันมานิยมมวยไทยมากขึ้นจนกลายเป็นไลฟ์สไตล์ ทำให้สื่อต่างๆ หันมาสนใจทำสื่อบนเกี่ยวกับมวยไทย รวมถึงมีวิสัยทัศน์ การถ่ายแพชชั่นของนิตยสาร ได้นำกีฬามวยไทยเป็นส่วนหนึ่งในฉาก ทำให้คนทั่วรู้สึกใกล้ชิดกับมวยไทยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีดารา นักแสดง นักร้อง นางแบบ นายแบบ หันมาเลือกออกกําลังด้วยมวยไทย ทำให้คนทั่วไป หันมาเลือกมวยไทยออกกําลังกายเพิ่มขึ้น เพราะมองว่าเป็นกีฬาอินเทรนด์ ไม่ใช่เรื่องของการต่อสู้ หรือเป็นกีฬาผู้ชายเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้มวยไทยยังสอนให้คนรู้จักรักษาสุขภาพ ช่วยลดน้ำหนัก ลดความอ้วน ช่วยในเรื่องของโรคหัวใจทำให้ระบบการเดินของหัวใจดีขึ้น การฝึกมวยไทยจะช่วยให้ได้ใช้กล้ามเนื้อทุกส่วนอย่างเต็มที่ จึงเป็นตัวช่วยในการลดน้ำหนักที่ดี ทั้งเบิร์นไขมันสะสม และก็เพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อไปพร้อมกัน นอกจากนี้ เวลาที่ออกแรงเตะ ต่อย ครูฝึกจะสอนให้เปล่งเสียงออกมาเต็มที่ ซึ่งตรงนี้นอกจากจะช่วยเรื่องระบบการหายใจแล้ว ยังจะทำให้ได้ปลดปล่อยความเครียดด้วย

มวยไทยได้รับการยอมรับว่าเป็น ศิลปะการต่อสู้แบบยืนสู้ที่ที่สุดในโลก ด้วยรูปแบบการต่อสู้ที่สนุก เร้าใจ ใช้อาวุธได้ทั้ง หมัด เท้า เข่า ศอก แถมยังสามารถแพชชั่นกันได้ทุกนาทีกีฬา มวย ถือเป็นกีฬาที่พัฒนามาจากการต่อสู้ แต่เดิมเรามีมวยไทยโบราณที่มีประวัติความยาวนานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พัฒนาต่อเนื่อง จนมาถึงปัจจุบัน เดิมทีมวยไทยถือเป็นศาสตร์แห่งการต่อสู้ บรรดาทหาร และขุนนางต่างก็ต้องเรียนมวย มีการฝึกสอนมวยในราชสำนัก และตามวัดต่างๆ ถือเป็นกีฬาสำหรับชายชาติตรี จนเมื่อเข้าสู่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มวยก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ในช่วงนี้จากการต่อสู้มวยก็เปลี่ยนมาเป็นมหรสพเพื่อความบันเทิง มีการเก็บค่าเข้าชม เก็บภาษี จากมวยโบราณที่ไม่มีกฎกติกาตายตัว มีการต่อสู้กันจนถึงขั้นเลือดตกยางออกหรือถึงชีวิต ก็มีการพัฒนาปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดกติกาขึ้นมา เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากมวยเพื่อการต่อสู้ที่พัฒนามาเป็นมวยเพื่อการแข่งขัน

การพัฒนาเครือข่ายมวยไทยได้มีความก้าวหน้ามาก ศิลปะมวยไทยมิใช่เกมกีฬาต่อสู้ แต่เป็นสินค้าวัฒนธรรมที่สามารถแตกไลน์สู่ธุรกิจเกี่ยวเนื่องเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจอย่างมหาศาล มิติของมวยไทยที่สังคมปัจจุบันกล่าวถึงมีมากมายทั้งในเรื่องการเป็นมรดกชาติ การกีฬา ศิลปะป้องกันตัว การออกกําลังกาย ศิลปะการแสดง และแบรนด์สินค้าส่งออกที่หลากหลาย ในปัจจุบันค่ายมวยได้ปรับรูปแบบธุรกิจไปตามเทรนด์ของผู้บริโภค ไม่ใช่เป็นการฝึกซ้อมนักมวยเพื่อขึ้นชกเท่านั้น แต่ใช้มวยไทยเป็นเครื่องออกกําลังกายนั้นหนทางการมีทั้งคอร์ส ลดน้ำหนัก หลักสูตรการเป็นผู้ตัดสิน การเป็นผู้ฝึกสอน รวมทั้งใช้นักวิทยาศาสตร์การกีฬานักโภชนาการเข้ามาร่วมนับว่าเป็นธุรกิจที่กำลังเติบโต มีทั้งค่ายมวยเดิมที่ปรับตัวและศูนย์ฟิตเนสต่างๆ

การเชื่อมโยงเครือข่ายได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายมวยไทยขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ และเชื่อมโยงกันระหว่างผู้ประกอบการในกลุ่มเครือข่ายมวยไทยโดยมุ่งเน้นการรวมกลุ่มของเครือข่ายต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ให้เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง รวมทั้งการพัฒนาผู้ประกอบการในเครือข่ายมวยไทย

ให้มีศักยภาพในการแข่งขัน โดยการนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ พัฒนาระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนการออกแบบผลิตภัณฑ์ และบริการให้มีความสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่ามากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านศิลปวัฒนธรรม ในปัจจุบันมีการดัดแปลงมวยไทยมาใช้ในการกีฬา โดยมีการใช้นวมขึ้นเพื่อป้องกันการอันตรายที่เกิดขึ้น มวยไทยยังคงได้ชื่อว่า ศาสตร์การโจมตีทั้งแปด เป็นการสืบสาน และเผยแพร่ ศิลปะ เป็นการละเล่นพื้นบ้านผู้คนที่เข้าไปศึกษามีหลากหลายอาชีพ และอายุ การฝึกฝนมวยไทยนี้จึงเป็นสิ่งที่ควบคู่มากับคนไทยตลอดจนปัจจุบันได้มีชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาศิลปะมวยไทย ทำให้มวยไทยเป็นที่รู้จักของทั่วโลก นอกจากเป็นศิลปวัฒนธรรมแล้ว มวยไทยยังเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับคนไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิม อุ๋นทอง ได้ทำวิจัยเรื่องมวยไทยยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า ระเบียบแบบแผน และประเพณีของศิลปะมวยไทยมีทั้งการยกครู หรือการมอบตัวเป็นศิษย์การรำรำไหว้ครู การแต่งกายของนักมวยไทย เครื่องรางของขลัง วงดนตรี และดนตรีที่บรรเลงประกอบการชกมวยไทย และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะมวยไทยมีวิวัฒนาการมาหลายร้อยปีตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินัย พูลศรี ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาวิวัฒนาการมวยไทยในมิติวัฒนธรรม พบว่ามวยไทยเป็นศิลปะการต่อสู้ของชนชาติไทย ที่เป็นเอกลักษณ์เป็น ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา สู่กรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบันซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม ตามยุคสมัยของความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุนิยม

ด้านการป้องกันตัว มวยไทย เป็นศิลปะป้องกันตัวเองที่หนักล้นมากที่สุด ทั้งหมดเข้าศอก อันตรายมาก ฝรั่งเศสให้เป็นอันดับหนึ่ง เพราะการ ปล่อยอาวุธนั้น ทั้ง ศอกที่คมเหมือนมีด เข่าที่แหลมเหมือน หอก สามารถทำอันตรายให้กับศัตรูได้ และบางครั้งถึงกับเจ็บมากมายหลายเข็ม เพราะว่าเราไม่สามารถเดาได้เลยว่าจะปล่อยอาวุธตรงไหน ดังนั้นมวยไทยจึงเป็นที่นิยมมากทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยวที่กล่าวว่ามวยไทย เป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชนชาติไทย มาตั้งแต่ครั้งโบราณ เป็นการใช้อาวุธของร่างกาย 9 อย่าง หรือที่เรียกว่า นวอาวุธ ได้แก่ มือ 2 เท้า 2 เข่า 2 ศอก 2 และศีรษะ 1 อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นศิลปะการต่อสู้ที่เก่าแก่ประเภทหนึ่งของโลก และสอดคล้องกับ สมใจ รอดสุขเจริญ ได้สรุปประโยชน์ของกายบริหารไว้ 2 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ถ้าเกิดการต่อสู้กันขึ้น ผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงกว่าย่อมได้เปรียบเกี่ยวกับ แรงปะทะ และโดยมากมักจะเป็นผู้มีชัยเสมอ เพราะฉะนั้นความแข็งแรงจึงเป็นหลักประกันที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามได้ จึงควรที่จะเสริมสร้างสมรรถภาพร่างกายให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ โดยการบริหาร ร่างกาย หรือหาเวลาว่างในการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ประการที่สอง ผู้ที่บริหารร่างกายเป็นอย่างดีนั้น นอกจากจะทำให้ร่างกายแข็งแรงแล้ว ยังเป็นผลต่อเนื่องทางระบบประสาทเพิ่มความไวเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวอีกด้วย การต่อสู้แบบประชิดตัวถึงขั้นเอาเป็นเอาตายนั้น มักจะพบเสมอว่า “ผู้ว่องไวก็คือผู้ที่มีชีวิตอยู่ และผู้ที่เชื่องช้าก็คือ ผู้ตาย” ความแข็งแรงความชัดเจนในการต่อสู้ป้องกันตัวย่อมได้เปรียบเป็นทวีคูณ ความแข็งแรงที่ได้ จาก

การบริหารร่างกายแบบต่างๆ ซึ่งฝึกพร้อมกับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการต่อสู้ป้องกันตัว เป็นการฝึกซ้อมไว้ก่อนล่วงหน้า เตรียมร่างกายไว้ก่อนยอมซึ่งถึงวิธีการต่อสู้ที่ถูกต้องนั้นว่าปฏิบัติอย่างไร เมื่อถึงคราวจำเป็นที่จะต้องนำมาแก้ปัญหาและตัดสินใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและให้ได้ผลสมบูรณ์มากที่สุด ผลที่ได้เปรียบฝ่ายตรงข้ามก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ นับว่าเป็นผู้ไม่ประมาท เพราะ “ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย”

ด้านการสร้างอาชีพ มวยไทยนั้นสามารถทำให้เกิดพัฒนาการทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งสร้างความมีระเบียบวินัย และส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมตามประเพณีอันดีงาม ซึ่งเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวเองที่สามารถช่วยเหลือตนเอง และผู้อื่นได้นิยามที่คับขันได้อีกด้วยเช่นกัน นอกจากนี้การฝึก มวยไทยยังนำไปใช้ในการแสดงศิลปะมวยไทย และยังสามารถนำไปเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ตนเองอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ต่วย และนายชยะ (นามแฝง) ได้กล่าวถึงประวัติมวยไทยว่า มวยไทยเป็นศิลปะที่อยู่ในแขนงหนึ่งของการศึกษา และการต่อสู้ป้องกันตัวอันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชนชาวสยามเท่านั้น ไม่เฉพาะแต่ลีลาการร่ายรำท่าทางหรือการมุ่งใช้ความแข็งแกร่งคล่องแคล่ว อันเกิดแต่พละกำลังกายแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังประกอบด้วยเรื่องราวของปรัชญาทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “พุทธตันตระ” อีกด้วย จากตำนานพงศาวดารและบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชาวสยาม การละเล่น การแข่งขันมวยไทยมักถูกจัดเป็นประเพณีวัฒนธรรมไว้เป็นเกียรติในงานเมื่อมีงานบุญ งานสมโภช งานตามฤกษ์ วันนักขัตฤกษ์ กระทั่งใช้เป็นข้อทดสอบประการหนึ่งสำหรับการคัดเลือกผู้มีความสามารถให้เข้ามารับราชการทหารในตำแหน่งหน้าที่สำคัญระดับต้น จากการศึกษาค้นคว้าเห็นได้อย่างชัดเจนว่า มวยไทยนั้นเป็นทั้งกีฬาเป็นทั้งงานรื่นเริงสนุกสนานตามแต่ผู้ที่มาติดต่อหรือผู้จัดงานนั้นจะให้มีงานเกี่ยวกับงานอะไร เพื่อเป็นเกียรติในงานนั้นๆ เป็นที่น่าภูมิใจว่ามวยไทยนั้นเป็นศิลปะที่มีมาพร้อมกับคนไทยอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ ฝ่ายวิชาการ บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด ที่กล่าวว่า “มวยไทย” เป็นศิลปะการต่อสู้ที่ใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย เป็นอาวุธธรรมชาติ ได้แก่ หมัด เท้า เข่า ศอก เป็นการต่อสู้ที่ใช้ได้ในระยะใกล้ตัวและประชิดตัว เป็นการต่อสู้ที่ผสมผสานของศาสตร์ และศิลป์ได้อย่างสวยงามมหัศจรรย์ และมีอันตรายอย่างยิ่ง มวยไทยได้วิวัฒนาการมาหลายชั่วอายุคน จึงสั่งสมวัฒนธรรมและประเพณีของไทยไว้หลายๆ ด้านอย่างผสมผสานกลมกลืน เช่น ความเชื่อ ในเรื่องจิตวิญญาณ คาถาอาคม ดนตรี วรรณกรรม คุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น

ด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีชาวต่างชาติจำนวนมากเดินทางมาประเทศไทย โดยมี ‘กีฬามวย’ เป็นเป้าหมายหลัก ทั้งในรูปแบบของการท่องเที่ยว หรือการปั่นตัวเองสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพ ถึงแม้ว่าจะมีโรงยิมสอนกีฬามวยไทยในต่างประเทศได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นมากก็ตาม แต่สำหรับชาวต่างชาติผู้ที่ชื่นชอบการชมมวยเป็นชีวิตจิตใจ และได้เคยเดินทางมาที่ประเทศไทยเพื่อศึกษาเชิงมวยด้วยตนเอง มักพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ระดับความจริงจังของชั้นเชิงมวยค่อนข้างต่างกันมาก โดยเฉพาะเมื่อพวกเขาชม มวยไทยเป็นอาชีพ ไม่ใช่แค่งานอดิเรกเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพันธ์ เขจรนันทน และคณะ ศิลปะการป้องกันตัวแบบไทยที่เรียกโดยทั่วไปว่า “มวยไทย” เป็นกีฬาที่นิยมทั่วโลกโดยใช้ร่างกายเป็นอาวุธเป็นศาสตร์ และศิลป์ที่แฝงด้วยกลยุทธ์ที่หลากหลาย ทั้งทางร่างกายที่ต้องแข็งแรงสมบูรณ์ในการต่อสู้สติปัญญาที่ต้องแกว่งกลมมวย และเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็ว และหนึ่งการรูปแบบของมวยไทยคือ

การไหว้ครูมวยไทย ถือเป็นข้อกำหนดสำคัญในการเริ่มฝึกฝน โดยรูปแบบทางด้านศิลปะการแสดง นอกเหนือจาก รูปแบบที่นำเสนอแล้วนั้นยังรวมถึงเครื่องแต่งกายทั้งผู้ประกอบพิธี และผู้ร่วมพิธีเป็นการจำลอง ภาพให้เห็นปรากฏชัดให้เป็นรูปธรรมทุกกิจกรรม การจัดด้วยรูปแบบทางศิลปะการแสดง เป็นสื่อกลางสำคัญที่ทำให้ ชาวต่างชาติ ต่างประเทศทราบเรื่องราวตามสื่อสัญญาะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติเชิงวัฒนธรรม

ด้านเครือข่ายมวยไทย การส่งเสริม และพัฒนาธุรกิจมวยไทยให้เป็นระบบ สามารถสร้างมูลค่า ให้กับเศรษฐกิจของประเทศได้ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นของการเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรที่ดี พร้อมทั้งจะก้าวไปสู่เวทีโลกได้เช่นกัน การสร้างสรรค์ด้านความรู้มวยไทยเพื่อไม่ให้หายสาบสูญหรือขาดการอนุรักษ์ และฟื้นฟูดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาในศิลปะการต่อสู้มวยไทยควรต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกโดยการสร้างความรู้ด้วยตนเองหรือนำประสบการณ์สิ่งที่พบเห็นมาเชื่อมโยงกับความรู้ ให้ความรู้ด้านมวยไทยเกิดความยั่งยืนต่อไป มวยไทยเป็นสื่อสำคัญที่สร้างอัตลักษณ์ชาติไทย บทบาทหน้าที่ในวันนี้ของมวยไทยจึงไม่ใช่แค่พิธีกรรม การแสดง หรือการต่อสู้เท่านั้น หากยังมีการปรับตัวให้ประสานกับวัฒนธรรมใหม่ๆ รวมถึงมีส่วนในการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างน่าสนใจ ทั้งนี้กติกากการชกมวยในอดีตยังไม่เด่นชัดทำให้การชกมวยเกิดอันตรายได้ง่าย การที่ใช้กะลาเจาะรูเป็นตัวกำหนดกติกาทำให้ไม่มีมาตรฐานเท่าที่ควรเพราะกะลามีใบเล็กใบใหญ่ขนาดไม่เท่ากัน และรูที่เจาะก็มีรูเล็กรูใหญ่ไม่เท่ากันทำให้กะลาจมลงในเวลาต่างกัน นอกจากนี้ยังไม่มีกำหนดมุมเป็นมุมแดงมุมน้ำเงินทำให้เกิดความสับสนได้ ดังนั้นทักษะมวยไทยเป็นกีฬาเก่าแก่ของไทยเป็นที่นิยมของประชาชนทุกชั้นทุกสมัย ในขั้นต้นมวยไทยไม่ได้มีกติกาเป็นลายลักษณ์อักษร แต่นายสนามย่อมชี้แจงให้นักมวยคู่แข่งชกทราบถึงหลักเกณฑ์ในการแข่งขันนั้นๆ หลักเกณฑ์ต่างๆเหล่านี้เมื่อได้ใช้กันมากขึ้นก็กลายเป็นประเพณี และใช้เป็นหลักเกณฑ์สำหรับการแข่งขันในเวลาต่อมา ในการเรียนมวยไทย ผู้เรียนจำเป็นจะต้องเรียนรู้ทักษะเบื้องต้น เช่นเดียวกับการเรียนกีฬาอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นปภัสร ชูสุวรรณ ที่กล่าวว่า มวยไทยเป็นกีฬาประจำชาติไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีท่าทางการต่อสู้ที่สวยงาม ปัจจุบันมวยไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก และมีการทำเป็นธุรกิจมากขึ้น นอกจากนี้มวยไทยยังสามารถหาชมได้ง่าย โดยเฉพาะตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ มักมีการแสดงมวยไทยให้นักท่องเที่ยวได้ชม ทำให้มวยไทยเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วโลกเป็นจำนวนมาก และด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกเดินทางมาเพื่อชม และศึกษามวยไทย ทำให้ค่ายมวยทั้งที่อยู่ในเมืองท่องเที่ยว และอยู่ตามชนบทได้เปิดค่ายมวยรับสอนกีฬามวยไทยกันมาก จึงทำให้มวยไทยสามารถสร้างรายได้ให้ประเทศเป็นจำนวนมากขึ้นกว่าเดิมในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับงานของ เติชนี ขวลิทธินิผลลาภ ที่กล่าวว่า การออกกำลังกาย ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง และช่วยลดเรื่องโรคร้ายไข้เจ็บ รวมทั้งเสริมสร้างความสุขทางอารมณ์ และสติปัญญา ให้ความปลอดโปร่งสบายใจ คลายเครียดได้อย่างดี แม้ไม่มีมวยไทยเป็นศิลปะการออกกำลังกายแห่งชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยใช้ร่างกายของเราทุกสัดส่วนเป็นตัวช่วยให้เกิดประสิทธิผลมีความสำคัญกับสุขภาพของเรา ถ้ารู้จักใช้ศิลปะแขนงนี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์

การเรียนรู้อมวยไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่จะมีการถ่ายทอดการเรียนมวยไทยจาก ค่ายมวยมีครูมวยเป็นคนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ มวยไทยเป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชนชาติไทย มาตั้งแต่ครั้งโบราณ เป็นการใช้อาวุธของร่างกาย 9 อย่าง หรือที่เรียกว่า

นวอาวุธ ได้แก่ มือ 2 เท้า 2 เข่า 2 ศอก 2 และศีรษะ 1 อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นศิลปะการต่อสู้ที่เก่าแก่ประเภทหนึ่งของโลก สาเหตุต่างๆที่ทำให้คนหันมานิยมมวยไทยมากขึ้นจนกลายเป็นไลฟ์สไตล์ ทำให้สื่อต่างๆหันมาสนใจทำสื่อบนเกี่ยวกับมวยไทย รวมถึงมีวิดีโอ การถ่ายแพชชั่นของนิตยสาร ได้นำกีฬามวยไทยเป็นส่วนหนึ่งในฉาก ทำให้คนทั่วรู้สึกใกล้ชิดกับมวยไทยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีดารา นักแสดง นักร้อง นางแบบ นายแบบ หันมาเลือกออกกําลังด้วยมวยไทย ทำให้คนทั่วไป หันมาเลือกมวยไทยออกกําลังกายเพิ่มขึ้น เพราะมองว่าเป็นกีฬาอินเทรนด์ ไม่ใช่เรื่องของ การต่อสู้ หรือเป็นกีฬาผู้ชายเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้มวยไทยยังสอนให้คนรู้จักรักษาสุขภาพ ช่วยลดน้ำหนัก ลดความอ้วน ช่วยในเรื่องของโรคหัวใจทำให้ระบบการเดินของหัวใจดีขึ้น การฝึกมวยไทยจะช่วยให้ได้ใช้กล้ามเนื้อทุกส่วนอย่างเต็มที่ จึงเป็นตัวช่วยในการลดน้ำหนักที่ดี ทั้งเบิร์นไขมันสะสม และก็เพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อไปพร้อมกัน นอกจากนี้ เวลาที่ออกแรงเตะ ต่อย คุ้ฝึกจะสอนให้ปล่อยเสียงออกมาเต็มที่ ซึ่งตรงนี้นอกจากจะช่วยเรื่องระบบการหายใจแล้ว ยังจะทำให้ได้ปลดปล่อยความเครียดด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งอรุณ สุทธิพงษ์ ที่กล่าวว่า ครูมวยไทยจะต้องมีความรู้ความสามารถที่ถูกต้องในด้านของทักษะและองค์ความรู้ของมวยไทยเพื่อจะถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขตต์ ศรีราษฎร์ ที่ได้กล่าวว่า จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนั้น สิ่งที่นำศึกษาของมวยไทยก็คือ ความรักชาติ ความรักสถาบันพระมหากษัตริย์จึงมีชาวบ้านฝึกมวยกันเป็นจำนวนมาก ฝึกที่บ้าน ตามสำนัก ตามวัด มวยไทยที่รู้จักกันดีอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า มวยหมู่ เป็นการละเล่นเฉพาะการบวชนาค (Procession) ประกอบด้วยโม่งครุ่ม (เรื่องประโคนในงานใหญ่) มวยหมู่มีวิธีการเล่นที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับมวยที่ไม่มีเจ้าภาพ คือเตะลุมบอน หรือลุมชกต่อยกันเป็นพัลวัน มวยหมู่ประเภทนี้ต้องร้อนถึงกรมการบ้านเมือง (ไม่ใช่กรรมการ) จับกุมตัวสอบสวนและอาจถึงขั้นเปลื้องข้าวหลวง มวยหมู่นั้นเป็นการเล่นชกต่อยไม่เลือกคู่ ซึ่งศรัทธาชาดจิตเข้าร่วมการกุศลในขบวนอวด มวยหมู่ประกอบด้วยนักมวยคณาจารย์เดียวกัน 5-6 หรือ 7-8 คน แต่งตัวถักหมัด ด้วยด้ายดิบแต่ไม่ถึงขนาดชกแข่งขันกันจริง สวมประเจียด ผูกเครื่องคาด (การรวมของเครื่องราง) เมื่อพร้อมจะเคลื่อนไปได้พักขบวนก็มีฆาตตอนและต้องรอกอย ในระยะเวลาที่รอกอยเชื่อมขบวนนี้ การชกมวยไม่เลือกคู่จะเริ่มขึ้น ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ สูงหรือต่ำ หยุดเมื่อขบวนเคลื่อนไป ผลัดเปลี่ยนคู่ชกกันเป็นระยะๆ จนกว่าขบวนจะถึงวัดและอาจจัดตั้งขุมชกกันอีกตรงที่ว่างๆ รวมคนละหลายอัน (ยกที่ไม่มีกำหนดเวลา) ผู้คนที่เฝ้าหรือล้อมดูมวย สุดแต่ใครชอบใคร ชกพอหอมปากหอมคอ (ปากแตกคอเคล็ด) จึงสมทบเข้าขบวนเวียนโบสถ์ 3 รอบ เมื่อเจ้านาคกระทำวันทาเสมา ทิ้งทาน และเข้าสู่โบสถ์แล้ว มวยหมู่หรือมวยไม่เลือกคู่จึงเลิกกัน ถือกันว่านักมวยได้สละหยาดเหงื่อหรือบางที่หยดเลือด (กำเดา) ได้กุศลแรง พ่อแม่พี่น้องที่รังเกียจการชกต่อยก็ว่ากล่าวไม่ได้เพราะผิดประเพณีความศรัทธา

มวยไทยได้รับการยอมรับว่าเป็น ศิลปะการต่อสู้แบบยืนสู้ที่ดีที่สุดในโลก ด้วยรูปแบบการต่อสู้ที่สนุก เร้าใจ ใช้อาวุธได้ทั้ง หมัด เท้า เข่า ศอก แขนยังสามารถแพะชนะกันได้ทุกนาทีกีฬา มวย ถือเป็นกีฬาที่พัฒนาจากการต่อสู้ แต่เดิมเรามีมวยไทยโบราณที่มีประวัติความยาวนานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พัฒนาต่อเรื่อย ๆ จนมาถึงปัจจุบัน เดิมทีมวยไทยถือเป็นศาสตร์แห่งการต่อสู้ บรรดาทหาร และขุนนางต่างก็ต้องเรียนมวย มีการฝึกสอนมวยในราชสำนัก และตามวัดต่างๆถือเป็นกีฬาสำหรับชายชาติตรี จนเมื่อเข้าสู่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มวยก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ในช่วงนี้จากการต่อสู้มวยก็เปลี่ยนมาเป็นมหรสพเพื่อความบันเทิง มีการ

เก็บค่าเข้าชม เก็บภาษี จากมวยโบราณที่ไม่มีกฎกติกาตายตัว มีการต่อสู้กันจนถึงขั้นเลือดตกยางออกหรือถึงชีวิต ก็มีการพัฒนาปรับปรุงมาเรื่อยๆ มีการกำหนดกติกาขึ้นมา เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น จากมวยเพื่อการต่อสู้ ก็พัฒนามาเป็นมวยเพื่อการแข่งขัน โดยมวยไทยมีประโยชน์หลายอย่างได้ทั้งศิลปะการต่อสู้การป้องกันตัว สถานศึกษาที่จัดกิจกรรมมวยไทยหลายๆ รูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย มวยไทยเพื่อสุขภาพ มวยไทยเพื่อความสวยงาม มวยไทยเพื่อการแข่งขัน มวยไทยเพื่อพัฒนาสู่อาชีพ แทนที่จะออกกำลังกายธรรมดาถ้านักเรียนหันมาเรียนมวยไทยให้ความสำคัญ และเห็นคุณค่าของมวยไทยแล้วนำมาออกกำลังกายจะส่งผลต่อผู้ปกครอง ต่อสถาบันนักเรียนจะห่างไกลยาเสพติด ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ไม่ไปทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ผิดศีลธรรม ส่งผลต่อสถานศึกษาต่างๆ ที่จะต่อยอดให้ทุนไปศึกษาระดับต่างๆ หรือมีการรับเข้าทำงานในสาขาที่ต้องการ การมีงานทำ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี การเป็นผู้ฝึกสอนมวยไทยในชุมชน หรือเทรนเนอร์สอนมวยให้ชาวยุโรปที่เข้ามาเที่ยวเมืองไทย และเป็นการนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาเครือข่ายมวยไทยได้มีความก้าวหน้ามาก ศิลปะมวยไทยมิใช่เกมกีฬาต่อสู้ แต่เป็นสินค้าวัฒนธรรมที่สามารถแตกไลน์สู่ธุรกิจเกี่ยวเนื่องเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจอย่างมหาศาล มิติของมวยไทยที่สังคมปัจจุบันกล่าวถึงมีมากมายทั้งในเรื่องการเป็นมรดกชาติ การกีฬา ศิลปะป้องกันตัว การออกกำลังกาย ศิลปะการแสดงและแบรนด์สินค้าส่งออกที่หลากหลาย ในปัจจุบันค่ายมวยได้ปรับรูปแบบธุรกิจไปตามเทรนด์ของผู้บริโภค ไม่ใช่เป็นการฝึกซ้อมนักมวยเพื่อขึ้นชกเท่านั้น แต่ใช้มวยไทยเป็นเครื่องออกกำลังกายนันทนาการ มีทั้งคอร์ส ลดน้ำหนัก หลักสูตรการเป็นผู้ตัดสิน การเป็นผู้ฝึกสอน รวมทั้งใช้นักวิทยาศาสตร์การกีฬา นักโภชนาการเข้ามาร่วมนับว่าเป็นธุรกิจที่กำลังเติบโต มีทั้งค่ายมวยเดิมที่ปรับตัว และศูนย์ฟิตเนสต่างๆ เป็นต้น การเชื่อมโยงเครือข่ายได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายมวยไทยขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและเชื่อมโยงกันระหว่างผู้ประกอบการในกลุ่มเครือข่ายมวยไทยโดยมุ่งเน้นการรวมกลุ่มของเครือข่ายต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ให้เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง รวมทั้งการพัฒนาผู้ประกอบการในเครือข่ายมวยไทยให้มีศักยภาพในการแข่งขัน โดยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ พัฒนาระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนการออกแบบผลิตภัณฑ์ และบริการให้มีความสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่ามากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความรัก ความหวงแหนและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของมวยไทย
2. การยกระดับการบริหารจัดการด้านมวยไทยให้มากยิ่งขึ้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
3. การนำทุนทางวัฒนธรรมด้านมวยไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้า และบริการที่ตรงกับความต้องการของตลาด
4. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้านมวยไทย รวมทั้งสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับมวยไทย

5. การพัฒนารูปแบบและเทคนิคมวยไทยให้มีความทันสมัย น่าสนใจและได้มาตรฐานในระดับสากล

6. โครงการเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ทางสังคมในมิติทางวัฒนธรรมมวยไทย

7. การสร้างความรู้ ความเข้าใจและความสำคัญของมวยไทย

8. การส่งเสริมและยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมมวยไทยแบบครบวงจร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่ชอบการให้เกียรติ ความปลอดภัย ความตื่นเต้นไม่ยากเกินไป จำกัดสิทธิในเวทีมากเกินไปอยากให้อิสระแก่นักกีฬามากขึ้น

2. มวยไทยทุกวันนี้ส่วนใหญ่จะมีการจัดมวยที่เล็กมากไป มวยใหญ่มีจำนวนน้อยคู่ ซึ่งชาวต่างชาติจะไม่นิยมมวยเล็ก ดังนั้นจึงสมควรจัดอย่างมีความเหมาะสมด้วย และควรจัดมวยที่ชกสนุกดุเดือด เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

3. อยากให้มีการสร้างโรงเรียนของการจัดมวย (โปรโมเตอร์) และเซียนมวย

4. เพิ่มมูลค่านักมวย มีเงินเดือนจากรัฐบาล

5. สร้างแรงบันดาลใจ เหมือนกับกีฬาฟุตบอลในบราซิล

6. ในเรื่องการตัดสิน อยากให้มีระบบที่สากลมากขึ้น และสามารถอธิบายให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้รับชมได้เข้าใจ

7. ในรายการมวยแต่ละรายการควรมีนักมวยต่างชาติร่วมชก เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเชียร์เพื่อนร่วมชาติแข่งขัน

บรรณานุกรม

เขตร ศรียาภัก. (2550). **ปรัทัศน์มวยไทย**. กรุงเทพฯ : มติชน.หน้า 21.

เฉลิม อุ๋นทอง. (2547). **มวยไทยยุคโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดี

ศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

เตชินี ขวลิทธิผลลาภ. (2551). **สุขภาพดีด้วยแม่ไม้มวยไทย**. พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สมใจ รอดสุขเจริญ. (2559). **หนังสือศิลป์การต่อสู้ป้องกันตัว วิธีต่อสู้อันชาญฉลาด**.หน้า 9.

สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร. (2555). **มวยไทย กระบวนยุทธ์แห่งสยาม**.

กรุงเทพฯ : สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว.

ฝ่ายวิชาการ บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด. (2548). **รวมกฎกติกา และพื้นฐานการเล่นฟันดาบ**. ฝ่ายวิชาการ บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด.

ณัฐพันธ์ เขจรนนทน และฉัตยาพร เสมอใจ. (2547). **การจัดการ**. บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, กรุงเทพมหานคร

- นปภัสร ชูสุวรรณ. (2559). ปัจจัยด้านการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความต้องการเดินทางท่องเที่ยว
เพื่อมาชมมวยไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- รุ่งอรุณ สุทธิพงษ์. (2557). การพัฒนาสมรรถภาพทางกายของนักศึกษาสาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน
โดยใช้การเต้นแอโรบิกมวยไทย. วารสารวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
(ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ตุลาคม 2556 – มีนาคม 2557).
- วินัย พูลศรี. (2545). การศึกษาวิวัฒนาการมวยไทยในมิติวัฒนธรรม, งานวิจัย ภาควิชาพลศึกษาและกีฬา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. หน้า 6.
- สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร. (2555). มวยไทยกระบวณยุทธ์แห่งสยาม,
กรุงเทพมหานคร : สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว.
- ต๋วย และนายขยะ (นามแฝง). (2546 : 17)

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 บ้านลำแดง
ตำบลหันตะเภา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

GUIDELINES FOR DEVELOPMENT OF THAI AGRICULTURE TO BECOME SMART FARMER IN
THE ERA OF THAILAND 4.0 IN BANLAMDAENG, HANTAPHAO SUBDISTRICT,
WANG NOI DISTRICT, PHRANAKHON SI
AYUTTHAYA PROVINCE

Ven. Veota Vongpadith

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาสถานการณ์ สภาพปัญหาและอุปสรรค ของเกษตรกร บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในพื้นที่บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในพื้นที่บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิธีดำเนินการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. เกษตรกรบ้านลำแดง ต.หันตะเภา อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา มีจุดแข็งที่เป็นสภาพภูมิศาสตร์หรือมีชัยภูมิที่ดีในการทำเกษตรมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกแก่การขนส่งสินค้าทางการเกษตรทั้งทางบกและทางน้ำ แต่มักจะประสบปัญหาด้านการเกษตรใน 3 ประการ ได้แก่ ด้านการผลิตสินค้าเกษตร ด้านการลงทุน และด้านการควบคุมคุณภาพ

2. แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 แบ่งเป็น 2 ระดับคือ ระดับบุคคล และระดับชุมชน โดยระดับบุคคลจะต้องพัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พัฒนาการวางแผนการทำงานพัฒนาการบริหารจัดการระดับชุมชนจะต้องพัฒนาองค์การบริหารจัดการพัฒนา

* Received January 23, 2023; Revised January 24, 2023; Accepted February 22, 2023

มาตรฐานสินค้า เป็นต้น โดยการพัฒนาทั้ง 2 ระดับจะต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาตนเองมีการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายมีการให้การแนะนำช่วยเหลือจากฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมีการประเมินศักยภาพของเกษตรกร

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่ความเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์

4.0 แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับชุมชน และระดับเครือข่าย โดยระดับชุมชนจะต้องมีการวางเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ มีกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ มีการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทั้งในระดับอำเภอจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ มีการประเมินศักยภาพ มีหลักสูตร มีการคัดเลือกและพัฒนาเกษตรกร ส่วนในระดับเครือข่ายจะต้องอาศัยการพัฒนาจากระดับชุมชน และร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ องค์กรเอกชน และองค์กรธุรกิจเพื่อผลักดันให้เกษตรกรของชุมชนได้มีโอกาสในการเติบโตผ่านเวทีต่างๆ ของเครือข่ายข้างต้น

คำสำคัญ: เกษตรกรอัจฉริยะ; ไทยแลนด์ 4.0; แนวทางการพัฒนาเกษตรกร; เทคโนโลยีทางการเกษตร

ABSTRACT

Objectives of this research were as follow: i. to study the history, situation, conditions, problems and obstacles of farmers in Ban Lam Daeng, Hantapao Sub-district, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province in the Thailand 4.0 era, ii. to study the guidelines for developing farmers to become smart farmers in the Thailand 4.0 era, in the area of Ban Lam Daeng, Han Taphao Subdistrict, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province and iii. to present guidelines for developing farmers to become smart farmers, in the Thailand 4.0 era, in the area of Ban Lam Daeng, Han Taphao Subdistrict, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research method used qualitative research by document analysis method and in-depth interview with 18 key informants.

The research results were found that

1. The strong points of Ban Lam Daeng Farmers, Han Taphao Subdistrict, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province are geographical or good locations in agriculture. There are convenient transportation routes for transporting agricultural products both by land and by water. But they often face problems in agriculture in three areas: agricultural production, investment, and quality control.

2. Guidelines for developing farmers to be smart farmers in the Thailand 4.0 era, divided into 2 levels: individual level and community level. At the individual level, they need to develop knowledge of modern technology. Develop worksheets and improve management. at community level, there must develop organization, management and product standards development, etc., by the development of both levels must have a self-

development plan. Networks are created and connected. Advice and assistance from the relevant parties are provided and assessing the potential of farmers.

3. The presentation of guidelines for developing farmers to be smart farmers in the Thailand 4.0 era is divided into 2 levels: community level and network level. At the community level, there must be a goal to develop a new generation of farmers. There is a process for developing a new generation of farmers. Networks are created and connected, by organizing various activities together at the district, provincial, regional and national levels. There is a potential assessment, a curriculum, a selection and development of farmers. At the network level, it requires community-based development and collaboration with government agencies, academics, NGOs and business organizations to push the community's farmers the opportunity to grow through the above network platforms.

Keywords; Smart farmer; Thailand 4.0; Farmer Development Guidelines; Agricultural technology

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งเกิดจากความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีสภาพปัญหาอันเป็นที่มาของแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ได้แก่ การพัฒนาประเทศขาดความต่อเนื่อง มีแผนพัฒนา และแผนยุทธศาสตร์ที่หลากหลาย การจัดสรร และการใช้งบประมาณแบบแยกส่วนนำไปสู่การจัดทำกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) กำหนดอนาคตของประเทศภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง และสร้างความสุขของคนไทยสังคมมีความมั่นคงเสมอภาค และเป็นธรรม โดยประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ ประเทศไทย 4.0 เป็นความมุ่งมั่นที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” ซึ่งในปัจจุบันยังติดอยู่ในโมเดลเศรษฐกิจแบบ “ทำมาก ได้น้อย” ต้องการปรับเปลี่ยนเป็น “ทำน้อย ได้มาก” การขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างน้อยใน 3 มิติสำคัญคือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น (พรชัย เจดามาน และคณะ, การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21

ในปี 2563 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรกว่า 1,178,698 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 73.77 ของพื้นที่ทั้งหมด มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำการเกษตร จำนวน 34,232 ครัวเรือน

สำหรับเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เป็นพื้นที่นาข้าว 1,065,376 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 90.39 พื้นที่พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ 9,720 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.82 พื้นที่ปลูกสวนผลไม้ยืนต้น 8,385 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.71 และเป็นพื้นที่เกษตรกรรมอื่นๆ 95,217 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.08 ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดหนึ่งที่เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากมีศักยภาพที่เหมาะสม มีความพร้อมในการผลิตสินค้าเกษตรได้ตลอดทั้งปี มีกิจกรรมการเกษตรที่สำคัญ ด้านพืช ได้แก่ ข้าว ไม้ผล ด้านประมง ได้แก่ ปลา กุ้ง และกุ้งแม่น้ำ นอกจากนี้ยังมีการผลิตสินค้าเกษตรอื่นๆ ที่มีศักยภาพการผลิต การจำหน่ายอีกหลายชนิด เช่น พืชผัก เมล่อน ถั่วลิสง ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น ทางจังหวัดมีการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ ให้ได้มาตรฐานเกษตรที่ดีเหมาะสม (Good Agricultural Practice : GAP) เกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS พระนครศรีอยุธยา) และมาตรฐานเกษตรปลอดภัยอื่นๆ โดยส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้พึ่งพาตนเอง สามารถผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ และประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริม และพัฒนาในขั้นตอนการผลิตให้มีคุณภาพมาตรฐานปลอดภัย และดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่เพื่อยกระดับความปลอดภัยตามมาตรฐานการผลิตทางการเกษตรที่ดี และเหมาะสมเพื่อสร้างความมั่นใจด้านมาตรฐาน และความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค และผู้บริโภคระดับ และมีแนวทางในการควบคุมความปลอดภัยในการผลิต ตั้งแต่การควบคุมคุณภาพปัจจัยการผลิต การพัฒนากระบวนการผลิต การจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยวอย่างเหมาะสม ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร รวมทั้งมีการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะทำการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน และปลอดภัย

เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการผลิตการตลาด ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายเพื่อผสมผสานประโยชน์ของทุกฝ่ายร่วมกัน จึงต้องดำเนินการให้มีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการตรวจรับรองแหล่งผลิต และส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย และร้านอาหารที่ใช้สินค้าเกษตรปลอดภัย เพื่อเป็นการเพิ่มแรงผลักดันให้เกษตรกรต้องการเข้าสู่ระบบการผลิตที่ปลอดภัยได้มาตรฐาน และผลผลิตทางการเกษตรมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมทั้งส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ให้สินค้าเกษตรปลอดภัยเป็นที่รู้จักของประชาชนผู้บริโภค และผู้ประกอบการสินค้าเกษตรปลอดภัยอย่างแพร่หลาย

ในสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า ชุมชนบ้านลำแดงในส่วนของภาคการเกษตรมีสัดส่วนแนวโน้มลดลง และการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ แรงงานในภาคการเกษตรลดลงอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายไปประกอบอาชีพในภาคการผลิตอื่น การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของภาคการผลิตอื่น และทัศนคติของเกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่าการทำการเกษตรเป็นงานที่หนักและลำบาก ไม่คุ้มค่า ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำอาชีพการเกษตร ส่งผลให้แรงงานภาคการเกษตรมีแนวโน้มลดลง ซึ่งปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ การปรับตัวของเกษตรกรสู่เกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) เกษตรกรจำนวนมากยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิต เชื่อมโยงไปจนถึงการแปรรูปและการตลาด การขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ปัจจัยการผลิตทำให้ปัจจัยการผลิตดังกล่าวมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น การปรับตัวของเกษตรกร จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เป้าหมายการพัฒนาการเกษตรของประเทศบรรลุผลสำเร็จได้

เกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) มีองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การทำเกษตรสมัยใหม่มีประสิทธิภาพ คือ การระบุตำแหน่งพื้นที่เพาะปลูก การแปรวิเคราะห์ข้อมูลที่ตรงกับระยะเวลาของการเพาะปลูกพืช และการบริหารจัดการพื้นที่โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ไม่สิ้นเปลืองทรัพยากร และต้องเข้ากับการเพาะปลูกพืชชนิดนั้นๆ ที่เน้นการพัฒนาเกษตรกรให้ในการพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงในมิติของการผลิตและการตลาด รวมทั้งมีความสามารถในการผลิตและการตลาดในระดับที่พร้อมก้าวสู่การเป็นผู้จัดการฟาร์มเกษตรมืออาชีพได้จนประสบความสำเร็จ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (สสว.)

ในด้านมิติของผลผลิต เกษตรกรอัจฉริยะจะเน้นการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในด้านรายได้การก้าวสู่ "เกษตรกรอัจฉริยะ" นั้น เกษตรกรจะมีรายได้อย่างน้อยในระดับเดียวกับหรือมากกว่าค่าแรงขั้นต่ำ ซึ่งหมายถึงรายได้ที่จะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท หรือเท่ากับเงินเดือนขั้นต่ำของผู้จบปริญญาตรี ซึ่งคุณสมบัติทั้งหมดนี้จะส่งเสริมให้เกษตรกรที่เป็น "เกษตรกรอัจฉริยะ" สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น จึงถึงเวลาที่เกษตรกรของประเทศต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่การทำเกษตรรูปแบบใหม่ นั่นคือการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรภายใต้การทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) หรือเกษตร 4.0 ตามนโยบายที่ภาครัฐสนับสนุนให้ภาคการเกษตรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มผลผลิต พัฒนาภาคการเกษตรให้ยั่งยืนในอนาคต โดยเปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) สู่การเกษตรสมัยใหม่ โดยเฉพาะชุมชนบ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น จะเน้นการบริหารจัดการผสมผสานเทคโนโลยี และประยุกต์ใช้อย่างเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา จึงจะสามารถทำให้เกษตรกรในชุมชนหลุดพ้นจากกับดักความยากจนได้ จึงเป็นโอกาสของเกษตรกรที่ไม่ใช่แต่ชุมชนบ้านลำแดงเพียงแห่งเดียวแต่เป็นโอกาสของเกษตรกรทั่วประเทศที่ภาครัฐต้องเข้ามาพัฒนาอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้การเข้าสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถสร้างความสามารถในการแข่งขัน และพึ่งพาตนเองได้ การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแรงจูงใจของเกษตรกรในพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและหาแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สถานการณ์ สภาพปัญหาและอุปสรรค ของเกษตรกร บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในพื้นที่บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในพื้นที่บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) ในยุคไทยแลนด์ 4.0 บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview form) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ทำการวิเคราะห์ และสรุปผลข้อมูลเป็นลำดับสุดท้าย

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา สถานการณ์ สภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกร บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บ้านลำแดงเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ในสมัยก่อนรวมถึงพื้นที่อื่นๆ มีแม่น้ำไหลผ่าน มีการติดต่อค้าขายกันโดยทางเรือ ได้มีเรือสำเภาแล่นผ่านมาติดต่อทำการค้าขาย ซึ่งในช่วงเวลาน้ำลดลงนั่นเองเรือสำเภาได้ผ่านกลับเส้นทางเดิม แต่ไม่สามารถผ่านไปได้ ประกอบกับมีลมพัดแรงมาก จึงทำให้เรือสำเภาได้หมุนหันไปอยู่เช่นนั้นเป็นเวลานาน จึงถือได้ว่าเป็นที่มาของการเรียกขานชื่อ ตำบลหันตะเภา และในเวลาต่อมาได้มีความเจริญ มีการแบ่งเขตการปกครองในตำบลนี้ จึงได้เรียกขานว่า "ตำบลหันตะเภา" และบ้านลำแดงเองก็อยู่ในพื้นที่ตำบลนี้มีระบบการเกษตรแบบดั้งเดิมมาโดยตลอด โดยบ้านลำแดงมีพื้นที่ถือครองทั้งหมด 3,250 ไร่ มีพื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งหมด 2,545 ไร่ จำนวนครัวเรือน 223 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร 920 คน และครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 81 ครัวเรือน บ้านลำแดงเป็น 1 ใน 5 หมู่บ้านของตำบลหันตะเภาที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของ อำเภอวังน้อย ระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมขังในฤดูฝน ลักษณะการคมนาคม จะประกอบด้วยถนนลาดยางจากถนนพหลโยธินผ่านหมู่ที่ 3,4 ถนนคันคลองยี่สิบแปดผ่าน หมู่ที่ 3,4 ถนนคันคลองยี่สิบเจ็ดผ่านหมู่ที่ 1,2,5 และถนนคันคลองหก ผ่านหมู่ที่ 5 โดยลักษณะของดินของบ้านลำแดงประกอบด้วยกลุ่มชุดดินที่ 2,11,12 ลักษณะเป็นดินเหนียว มีการระบายน้ำที่เร็ว เป็นกรดจัด มีน้ำท่วมขังนาน 3-7 เดือน เหมาะสำหรับการทำนา สำหรับการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นต้องมีการปรับปรุงบำรุงดินโดยใส่ปูนมาร์ลและมีการควบคุมการระบายน้ำ สำหรับแหล่งน้ำที่บ้านลำแดงสามารถใช้ประโยชน์ได้ได้แก่ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นคลอง คลองยี่สิบเจ็ด คลองยี่สิบแปด และหก ในส่วนสถานการณ์ปัญหาของเกษตรกรบ้านลำแดง มักจะประสบปัญหาด้านการเกษตรใน 3 ประการ ได้แก่ ด้านการผลิตสินค้าเกษตร ด้านการลงทุน และด้านการควบคุมคุณภาพ โดยแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้คือ ปัญหาด้านการผลิตสินค้าเกษตรเกษตรกรมักจะประสบปัญหา การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่หายากขึ้น เนื่องจากปัจจัยหลากหลาย เช่น มูลสัตว์ที่หายากขึ้น ปุ๋ยหมักจากพืชที่กลุ่มชาวบ้านเพียงบางส่วนร่วมกันทำไม่ได้แพร่หลายทั่วทั้งหมู่บ้าน ปัญหาการใช้วัสดุอินทรีย์ที่หายากขึ้นในท้องถิ่น เช่น เศษพืชหลังการเก็บเกี่ยวเศษไม้ ปัญหาการขาดแคลนหินแร่ที่ใช้เป็นแหล่งเสริมธาตุอาหารและปรับปรุงดิน เช่น แร่ยิปซัม หินฟอสเฟต เปลือกหอยเผา และปูนขาว ปัญหาการปลูกพืชคลุมดินรอบๆ แปลงเกษตร เพื่อป้องกันการชะล้างหน้าดินและการไหลออกของดินสู่พื้นที่อื่น ปัญหาการจัดหาแหล่งน้ำทั้งจากโครงการชลประทานและบ่อที่ขุดเอง การยากที่จะหลีกเลี่ยงการใช้น้ำที่มาจากแหล่งชุมชนหรือ

แหล่งอุตสาหกรรมมารดพืชในแปลงเกษตรเพื่อป้องกันการปนเปื้อน การไม่มีไม้ยืนต้นล้อมรอบแปลงเกษตร เพื่อเป็นเกาะกักบังฝุ่นหรือสารพิษและให้ความชื้นและรักษาความชื้น ปัญหาการไม่มีงบประมาณในการสร้าง โรงเรือนระบบปิดเพื่อใช้ปลูกพืช การจัดแนวปลูกพืชในทิศทางขวางตะวัน จัดแนวปลูกพืชในทิศตามลม ปัญหา การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช ปัญหาการใช้สารเคมีเร่งการสุกของผลไม้ ปัญหาการใช้สารเคมีเคลือบ ผิวผักผลไม้ และปัญหาการฉีดยาหรือพ่นรมควันด้วยสารเคมี

ในส่วนปัญหาการลงทุนประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการซื้อเมล็ดพันธุ์พืช ค่าใช้จ่ายในการ เตรียมการผลิต ค่าจ้างแรงงานที่สูง ค่าน้ำมันที่แพงขึ้นสำหรับเครื่องจักรกล เป็นต้น

ปัญหาด้านการควบคุมคุณภาพ ประกอบด้วย การไม่สามารถระบุชนิดพืชที่ทำการผลิตได้ อย่างแท้จริง พื้นที่ผลิตมักไม่มีเอกสาร และข้อมูลแสดงที่ตั้ง แผนผังฟาร์ม และสภาพแวดล้อมฟาร์ม ไม่มี แผนการจัดการที่สอดคล้องกับหลักการผลิตพืชตั้งแต่การเตรียมแปลง การปลูก การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย การกำจัด วัชพืช การควบคุมศัตรูพืช การควบคุมการเจริญเติบโตของพืช และการเก็บเกี่ยว เป็นต้น

2. แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 บ้านลำแดง ต. หันตะเภา อ.ลำทะเมนชัย จ.นครราชสีมา ได้ดำเนินการหลายประการ ได้แก่ หน่วยงานหน่วยงานทางด้านการเกษตร และทางชุมชนเองมีเป้าหมายในการดำเนินงานใกล้เคียงกันกล่าวคือ ต้องการพัฒนากษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยได้กำหนดกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีอายุตั้งแต่ 17 - 45 ปี มีกระบวนการพัฒนากษตรกรรุ่นใหม่และการสนับสนุน ที่แตกต่างกันไปตามบทบาทภารกิจของหน่วยงาน และมีการประเมินผลเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรรุ่นใหม่อย่างใกล้ชิด และประสานงานในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์กับเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น การจัดหาวิทยากรและจัดฝึกอบรมตามความสนใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทางราชการ เป็นต้น

เกษตรกรรุ่นใหม่มีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงอาชีพของตนเองเข้าสู่ภาคการเกษตรและต้องการมีธุรกิจของตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลาได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขกับครอบครัว และต้องการทำการเกษตรแบบลดการใช้สารเคมี ยกระดับการผลิตให้มีมาตรฐาน สร้างความมั่นคงให้กับตนเอง และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โครงการ / กิจกรรมเกษตรกรรุ่นใหม่ทำให้เกิดเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล กันภายในเครือข่าย โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำเกษตร และช่วยกันแก้ไขปัญหา และ ทำให้สามารถเข้าถึงกิจกรรม / โครงการต่างๆ และการสนับสนุนของส่วนราชการ เช่น การได้รับสิทธิในการใช้ ที่ดินในการทำเกษตร การศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์ทำให้เกิดแนวทางใหม่ๆ ในการนำประยุกต์ใช้ในฟาร์มของตนเอง การเข้าร่วมแสดงสินค้าในงานต่างๆ ทำให้เพิ่มช่องทางการตลาด และได้รับโอกาสเพิ่มมากขึ้น กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การวางเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่มีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรสู่ความเป็นมืออาชีพ มีการปรับเปลี่ยนอาชีพมาทำการเกษตรสมัยใหม่ยุค 4.0 ที่นำเทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามา ใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเป็นอาชีพอิสระที่สามารถมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้

2. กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.1 การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง เป็นการจัดฝึกอบรมตามหลักสูตรเกษตรกร รุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงาน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ แล้วนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการเกษตรของตนเอง ทำให้ได้เปิดโลกทัศน์ ปรับเปลี่ยนแนวคิดจนนำมาปรับใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาดของตนเองได้

2.2 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

2.3 การเข้าเป็นพี่เลี้ยง / การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

2.4 การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่ และเจ้าหน้าที่

3. หลักสูตรควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ โดยการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย หน่วยงานราชการ และเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และตรงตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ และเน้นการฝึกปฏิบัติ เพิ่มมากขึ้น

4. การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมและภูมิปัญญาที่เห็นผลเป็นรูปธรรม ชัดเจนเข้ามาใช้ในทางการเกษตร ทั้งการผลิตและการแปรรูป โดยใช้ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ และเป็นต้นแบบในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

5. การพัฒนาต่อยอดเกษตรกรรุ่นใหม่ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้เข้าถึง แหล่งเงินทุน และช่องทางการตลาด โดยการเชื่อมโยงตลาดออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร และการทำตลาด

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0

การนำเสนอแนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 การวางเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เจ้าหน้าที่มีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการ เกษตรสู่ความเป็นมืออาชีพ การใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยพัฒนาให้มีทักษะและ ความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง และชุมชนเกษตรกร มีเป้าหมายในการมาเข้าร่วมโครงการเกษตรกรรุ่นใหม่ในหลายด้าน สรุปได้ดังนี้คือ มีการปรับเปลี่ยนอาชีพมาทำการเกษตรสมัยใหม่ยุค 4.0 ที่นำเทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเป็นอาชีพอิสระที่สามารถมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้, มีการพัฒนาตนเองและการเพิ่มความรู้เทคโนโลยีด้านการเกษตร มาตรฐานสินค้าเกษตร และการเพิ่มมูลค่าสินค้า

เกษตร ต้องการรับการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ เช่น การรับรองมาตรฐาน การเข้าถึงแหล่งทุนต้องการเข้าถึงกิจกรรมต่างๆ ของภาครัฐ เช่น การฝึกอบรม การศึกษา ดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้มีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเกษตรกรรุ่นใหม่

3.2 กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง เป็นการจัดฝึกอบรมตามหลักสูตรเกษตรกร รุ่นใหม่ของแต่ละหน่วยงาน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ แล้วนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการเกษตรของตนเอง ทำให้ได้เปิดโลกทัศน์ ปรับเปลี่ยนแนวคิดจนนำมาปรับใช้ในการวางแผนการผลิต และการตลาดของตนเองได้

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 บ้านลำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยเบื้องต้นยึดแนวทาง 13 ประการ ได้แก่ มีความรู้ในเรื่องที่สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้ เป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดประกายการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน การเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ บันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิต นำข้อมูลมาใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาอาชีพได้ มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงานและทุน มีระบบการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความสามารถเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อขายผลผลิต มีระบบการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยมีกระบวนการผลิตที่ไม่ทำให้เกิดมลภาวะ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชน และสังคมอย่างต่อเนื่อง และมีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร นโยบายเหล่านี้มีความสำคัญที่จะใช้เป็นทิศทางพัฒนาเกษตรกรให้รู้หน้าเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ที่จะนำความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาปรับปรุงอาชีพเกษตรของตนให้มีความทันสมัย และมีความหลากหลายในการทำเกษตร โดยจะพบว่า กระบวนการผลิต เกษตรกรควรมีการจัดการปัจจัยการผลิตให้เพียงพอ ตามมาตรฐานเกษตรที่ถูกต้อง มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบธุรกิจผักอินทรีย์ มีการจัดการกระบวนการผลิตที่ดีให้ความสำคัญกับการจัดการโลจิสติกส์สำหรับสนับสนุนผักเกษตร

การทำเกษตรในยุคไทยแลนด์ 4.0 ควรมีการผสมผสาน เกื้อกูลและยั่งยืน สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน ได้แก่ แนวคิดหลักการ หลักปฏิบัติและวิธีการปฏิบัติ มีการพัฒนาการพึ่งพาตนเองตั้งแต่ในระดับ ครอบครัว ชุมชน และขยายไปสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชน เกษตรกรควรมีการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคพืชผักที่เหมาะสม และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ใช้การสื่อสารเชิงรุกที่ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบเชิงพฤติกรรมที่ดีกับเกษตรของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ควรมีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักให้ครอบครัวเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ผลิต หรือ

เกษตรกร เพราะการทำเกษตรกรรมจะต้องใช้หลักการพึ่งพา พึ่งตนเอง พึ่งพากันเอง สร้างพันธมิตร และช่วยกันสร้างสังคมให้น่าอยู่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดมาตรฐานและระบบการรับรองผักเกษตร ให้ชัดเจน สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร และมีการคัดเลือกเกษตรกรดีเด่นที่ทำเกษตร จัดทำศูนย์เรียนรู้เกษตรให้ครอบคลุมทุกภูมิภาค

การพัฒนาเกษตรกรรมเพื่อการส่งออก เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยสร้างความมั่นคง ยั่งยืน ให้เกษตรกร ปัจจุบันการทำเกษตรส่วนใหญ่มักเป็นในรูปเชิงเดี่ยว และไม่ยั่งยืน ที่ทำกันมาก ก็จะเป็นผักปลอดสารพิษ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนกับเกษตรกรที่ทำผักอินทรีย์หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนควรมีการสร้างความร่วมมือกันสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกษตรกรทำการเกษตรในยุคไทยแลนด์ 4.0 อย่างแท้จริง มีระบบการตรวจสอบที่สร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค สร้างเครือข่ายตรวจสอบ คุณภาพผลิตภัณฑ์และนำสินค้าผักต่างๆ ออกสู่ตลาดโลก นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาเกษตรกรจะยึดหลักการที่จะเป็นกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้แก่

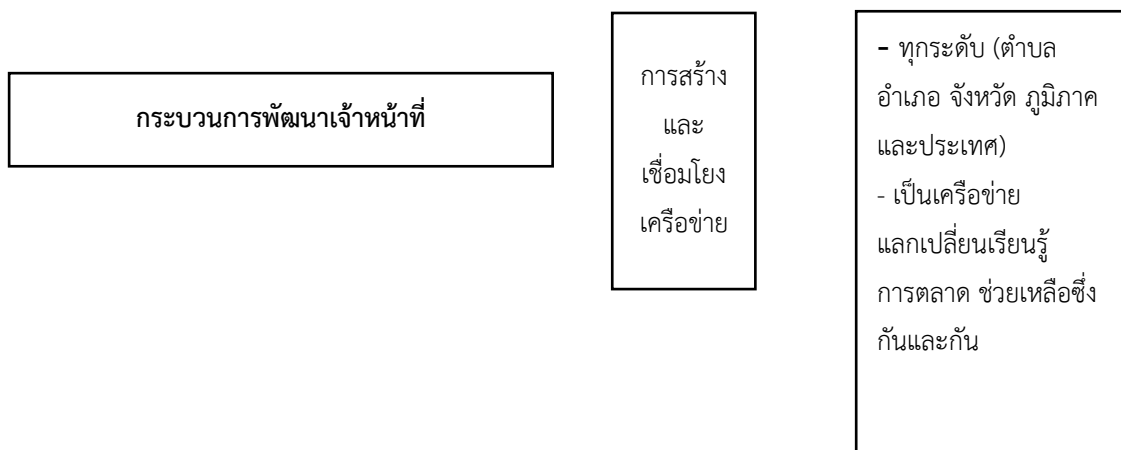
การจัดทำแผนพัฒนาตนเองที่จะดำเนินการจัดการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้แผนที่ กิจกรรมของเกษตรกรเป็นตัวเล่าเรื่องกิจกรรมทางการเกษตรของแต่ละคน และให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้กันตามความสนใจตามลักษณะของกิจกรรมทางการเกษตรที่ใกล้เคียงกัน เพื่อนำมาเป็นแนวทาง ในการจัดทำแผนพัฒนาตนเองและกิจกรรมภายในสวน / ฟาร์มของตนเอง มีการสร้าง และเชื่อมโยงเครือข่ายดำเนินการจัดการกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ สัจจร โดยจัดการศึกษาดูงานสัจจร ณ ฟาร์มของเกษตรกรรุ่นใหม่ ภายในกลุ่มเครือข่าย โดยมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง ซึ่งจัดโดยสำนักงานเกษตรอำเภอ และจัดโดยสมาชิก YSF โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2550 ทำให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายขึ้น ทำให้มีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันภายในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ภายในจังหวัดและเขต นอกจากนี้ยังได้มีการจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครือข่าย เกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งได้มีกิจกรรมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพของกลุ่ม มีการเข้าไปเป็นพี่เลี้ยง / การให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ โดยนักส่งเสริมการเกษตรจะเข้าไปเป็นพี่เลี้ยง และให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือต่างๆ เช่น แนะนำแหล่งเรียนรู้ตามความสนใจของเกษตรกร จัดการฝึกอบรม ในหลักสูตรที่เกษตรกรต้องการ เช่น การพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐาน GAP ภายในกลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้จะดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งในด้านการผลิต และการตลาดให้กับเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ และมีการประเมินศักยภาพ โดยกรมส่งเสริมการเกษตรจะจัดทำแบบประเมินผลแบบมีส่วนร่วม โดยให้เกษตรกรรุ่นใหม่ประเมินตนเองก่อนการเรียนรู้ว่ามีคุณสมบัติพื้นฐานในแต่ละข้อมีคะแนนอยู่ใน ระดับใด ตั้งแต่ 0-5 คะแนน ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนรู้จะให้ YSF ประเมินตนเองหลัง การเรียนรู้ว่ามีคุณสมบัติพื้นฐานในแต่ละข้อมีคะแนนอยู่ในระดับใด ตั้งแต่ 0-5 คะแนน แล้วให้เจ้าหน้าที่ประเมินเกษตรกรรุ่นใหม่ว่าผ่านการประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่หรือไม่ โดยใช้คะแนนการประเมินตนเองหลังการเรียนรู้ร่วมด้วย

องค์ความรู้วิจัย

จากการประมวลความรู้จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถแสดงแผนภาพองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ดังนี้

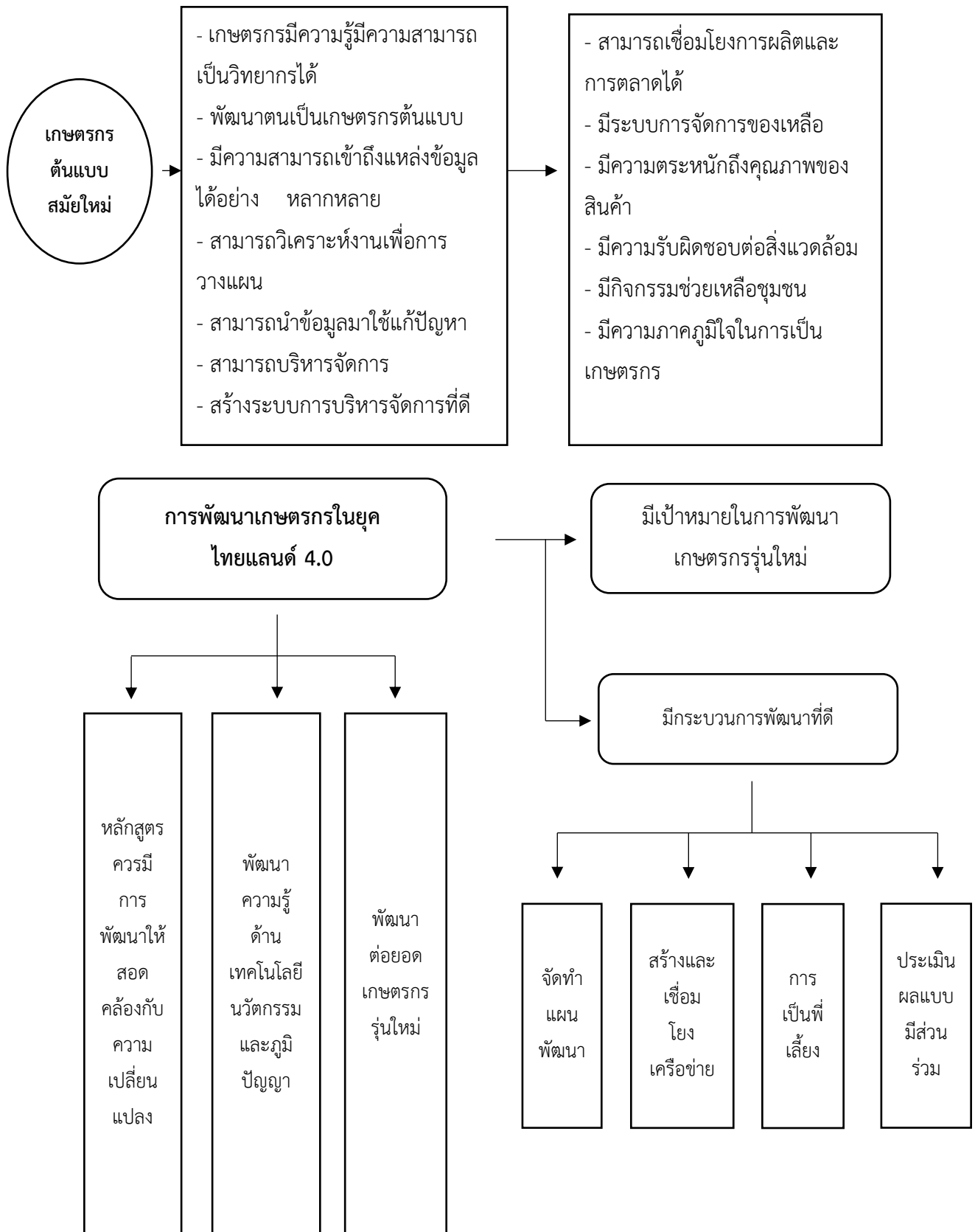
แผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพ แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ เป้าหมายการพัฒนาเกษตรกรในยุคไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย เกษตรกรในยุคไทยแลนด์ 4.0 เป็นเกษตรกรที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมกรรมในการผลิตที่ถูกต้อง และพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง และชุมชน โดยมีกระบวนการพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยในส่วนกระบวนการพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่ 1. การถ่ายทอดเทคโนโลยี / นวัตกรรม 2. การอำนวยความสะดวก 3. การเชื่อมโยงเครือข่าย 4. การประสานงาน และ 5.การเป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษา ในส่วนกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่จะต้องพัฒนาใน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง 2. การจัดทำหลักสูตรพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ 3. การประเมินศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านมาและพัฒนา และ 4.การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยเมื่อเกษตรกรรุ่นใหม่ได้ผ่านกระบวนการเหล่านี้แล้ว จะสามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบที่จะสามารถพัฒนาไปเป็นเกษตรกรอัจฉริยะที่ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศที่กำหนดนโยบายไทยแลนด์ 4.0 นั่นเอง

แผนภาพแนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์การวิจัย ได้องค์ความรู้ดังต่อไปนี้

แผนภาพ แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ

จากแผนภาพ แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ พบว่า กระบวนการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบสมัยใหม่ จะยึดนโยบายพัฒนาเกษตรกรในยุคไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย 1. มีความรู้ในเรื่องที่สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้ 2. เป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดประกายการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน 3. การเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ 4. บันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการการผลิต 5. นำข้อมูลมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาอาชีพได้ 6. มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิตแรงงานและทุน 7. มีระบบการบริหารจัดการผลผลิต และการตลาด 8. มีความสามารถเชื่อมโยงการผลิต และการตลาดเพื่อขายผลผลิต 9. มีระบบการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ 10. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 11. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยมีกระบวนการผลิตที่ไม่ทำให้เกิดมลภาวะ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 12. มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง และ 13. มีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกรโดยนโยบายเหล่านี้นำมาซึ่งการพัฒนาเกษตรกรในยุคไทยแลนด์ 4.0 ใน 5 กระบวนการได้แก่

1. มีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างชัดเจน
2. มีกระบวนการพัฒนาเกษตรกรที่ดี โดยแบ่งเป็น
 - 2.1 มีการจัดทำแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ
 - 2.2 มีการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกษตรกรได้พัฒนาอย่างเต็มความสามารถ
 - 2.3 สามารถที่จะเป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรรุ่นต่อไปได้
 - 2.4 มีการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมการหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
3. หลักสูตรควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องด้วยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดดหากการพัฒนาเกษตรกรยังใช้กระบวนการแบบเดิม ๆ อาจจะไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยอยู่เสมอ ๆ
4. พัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญา ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
5. พัฒนาต่อยอดเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องไม่ให้ติดขัดอยู่กับที่ เพื่อให้สามารถเติบโตและเป็นต้นแบบแก่เกษตรกรรุ่นใหม่จะพัฒนาขึ้นมา

สำหรับกระบวนการพัฒนาเกษตรกรทั้ง 5 นี้ จะต้องยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลางให้มีการศึกษาเรียนรู้อย่างเต็มที่โดยให้ไปถึงเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรไปทิศทางที่ดีกว่าเดิมเพื่อให้เกษตรกรหรือชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความเจริญก้าวหน้า โดยมีลักษณะดังนี้คือ

1. เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะเกษตรกรจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เสมอ เพื่อพัฒนาชีวิตจิตใจของตนเอง 2. เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ ทั้งการคิด วิเคราะห์สถานการณ์ วางแผนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ดำเนินการตามแผนรวมถึง ประเมินผลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง 3. เป็นกระบวนการที่เกษตรกรใช้ในการสร้างความเข้าใจหรือการสร้างความหมายของสิ่งต่างๆ ให้แก่ตนเอง ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงการ รับข้อมูลหรือประสบการณ์เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการของการจัดการ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลและประสบการณ์ 4. เป็นกระบวนการทางสังคม เนื่องจากเกษตรกรอยู่ในสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ตลอดเวลา การพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน จึงสามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ขยายมุมมองและ ขอบเขตของความรู้ ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สถานที่ ทั้งในครอบครัว ชุมชน และในแปลง ฯลฯ 5. เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของเกษตรกร และ 6. เป็นกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยกระตุ้นให้เกษตรกรสนใจ แสวงหาความรู้ เกิดความใฝ่ รู้ เรียนรู้ รวมทั้งไม่ตัดสินสิ่งต่างๆ จากปรากฏการณ์ที่เห็นก่อนที่จะคิดใคร่ครวญถึงสาเหตุ ที่มาที่ไป และปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อเกษตรกรสามารถสร้างความรู้ขึ้นใช้เอง ได้ค้นพบสิ่งที่ เป็น ความจริงด้วยตนเอง จะสามารถคิดด้วยความรู้สึกอิสระโดยปราศจากความกลัว (เกิดปัญญา) นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ข้อค้นพบบ่งชี้ว่าเกษตรกรยังขาดความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยีการเกษตร ดังนั้นการจะพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะได้นั้นจะต้องประยุกต์เทคโนโลยีทางการเกษตรมาใช้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการทดลองทำในพื้นที่จริง เป็นต้น
2. กระบวนการพัฒนาเกษตรกรเป็นรูปแบบที่ค้นพบในงานวิจัยนี้ โดยขั้นตอนและแบบแผนต่างๆ สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเกษตรกรได้อย่างเหมาะสม
3. ข้อเสนอแนะในการนำเสนอการพัฒนาเกษตรกรเป็นสิ่งที่จะต้องนำมาสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อให้กระบวนการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะมีมาตรฐานสูงและมีคุณภาพอย่างถึงที่สุด

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากความต้องการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นหลัก ซึ่งอาจจะยังไม่เพียงพอต่อการอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรม จึงควรเสริมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเข้ามาร่วมด้วยเพื่อให้เห็นถึงการพิจารณาในเชิงตัวเลขว่ามีความสอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างไร
2. ระยะเวลาในการสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม ควรศึกษาประมาณ 3 - 4 เดือน เป็นอย่างน้อยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการอธิบายกระบวนการพัฒนาเกษตรกร

3. การลงพื้นที่จริงในการเก็บข้อมูล ควรสำรวจแหล่งเกษตรกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด เพื่อให้สามารถพิจารณาได้ถึงความสำเร็จอย่างแท้จริงในการพัฒนาเกษตรกร และพร้อมกันนั้นก็ควรพิจารณาจากหลาย ๆ แหล่งประกอบกันเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สมบูรณ์ที่สุด

บรรณานุกรม

พรชัย เจตามาน และคณะ, การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21, (ม.ป.ท : ม.ป.ป.), หน้า 2.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พ.ศ. 2561-2565), (พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2563), หน้า 101.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.), Smart Farmers เกษตรกรยุคใหม่ใส่ใจเทคโนโลยีและมืองค์ความรู้ กิจกรรมจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจงานพัฒนาองค์ความรู้สำหรับ SME (Knowledge Center) ปีงบประมาณ 2561, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.sme.go.th /upload/mod_download/download-20181005060126.pdf [24 มีนาคม 2564].

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(สสว.), Smart Farmers เกษตรยุคใหม่ ใส่ใจเทคโนโลยีและมืองค์ความรู้, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2561), หน้า 2.

สำนักงานเกษตรกรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.ayutthaya.doae.go.th/wordpress/> [24 มีนาคม 2564].

กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหาร
ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร*

ADAPTATION STRATEGIES DURING THE CORONAVIRUS 2019 PANDEMIC OF
RESTAURANT BUSINESS IN THON BURI, BANGKOK

กฤษวัฒน์ จิตวโรภาสกุล, เอี่ยมพร ศิริรัตน์, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ สโรชนี ศิริวัฒนา
Kritchawat Jitwaropasakul, Euamporn Sirirat, Chandej Charoenwiriyaikul,
and Srochinee Siri Wattana

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Master of Arts Program in Development Management, Suan Sunandha Rajabhat University
E-mail: kkpato1@hotmail.com, euamporn.si@ssru.ac.th, chandej.ch@ssru.ac.th and srochinee.si@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหารในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยใช้รูปแบบวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหารในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) ด้านสินค้ามีการวิเคราะห์ถึงวัตถุดิบที่นำมาใช้ โดยพิจารณาถึงต้นทุนและใช้วิธีการปรับลดปริมาณในการสั่งซื้อวัตถุดิบ 2) ด้านราคา ไม่ได้มีปรับราคาสินค้า แต่จะมีจัดทุนโปรโมชั่นเพิ่มขึ้น 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีการจำหน่ายในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น 4) ด้านการส่งเสริมการตลาดมีวิธีการดึงดูดลูกค้าโดยจัดทำโปรโมชั่น 5) ด้านกระบวนการ เน้นรักษาคุณภาพการบริการและมาตรฐานการบริการ 6) ด้านบุคลากรมีการวิเคราะห์กำลังคนโดยการลดเวลาการทำงานลง และใส่ใจในเรื่องของสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของพนักงาน 7) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีการจัดร้านและการตกแต่งร้านอาหารใหม่ ผลการวิจัยนี้ผู้ประกอบการร้านอาหารสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ของธุรกิจร้านอาหารได้

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การปรับตัว; ไวรัสโคโรนา 2019; ธุรกิจร้านอาหาร

* Received May 5, 2022; Revised February 25, 2023; Accepted March 2, 2023

ABSTRACT

The purpose of this study was to study the adaptation strategies during the coronavirus disease 2019 epidemic of restaurant businesses in Thonburi area, Bangkok. The researcher used a qualitative research approach; which is a study and analysis of documents, in-depth interview and non-participant observation. The researcher used a descriptive analysis method.

The results showed that Adaptation strategies during the Coronavirus 2019 epidemic of restaurant businesses in Thonburi area Bangkok consisted of: 1) The product aspect was analyzed on the raw materials used by considering the cost and using a method to reduce the quantity in purchasing raw materials 2) Price, there is no product price adjustment, but there will be an increase in promotion funds. (3) Distribution channels are sold in More online formats (4) Marketing promotion has a method to attract customers by creating promotions (5) Process Focus on maintaining service quality and service standards. (6) Personnel, there is a manpower analysis by reducing the working time and care about health and employee safety (7) The physical environment is reorganized and refurbished. The results of this research can be used as a guideline for determining restaurant business strategy.

Keyword; Strategies; Adaptation; Coronavirus 2019; Restaurant

บทนำ

การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2563 และประกาศให้เป็นโรคระบาดในระดับโลก (Pandemic) ในวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 สถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus disease 2019 (COVID-19) ได้แพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและกว้างขวางไปหลายประเทศทั่วโลกซึ่งมีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของประเทศไทย เช่น โรงแรม ร้านอาหาร บริษัททัวร์ และร้านขายของที่ระลึก คาดว่าธุรกิจร้านอาหารใน ปี พ.ศ. 2563 มีความเสี่ยงมากขึ้นที่จะทรุดตัวหรืออาจหดรัดตัวจากปี พ.ศ. 2562 โดยมีมูลค่าตลาดอยู่ที่ราว 4 แสนล้านบาท หากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ไม่คลี่คลายเร็ว เพราะไม่ใช่เพียงมีผลต่อพฤติกรรมการรับประทานอาหารนอกบ้านเท่านั้น แต่ยังซ้ำเติมความอ่อนแอของกำลังซื้อครัวเรือนต่อเนื่องจากปีก่อนหน้า เพราะภาวะชะงักงันของธุรกิจที่มีห่วงโซ่การผลิตเชื่อมโยงกันทั่วโลก และจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ลดลง นอกจากนี้ธุรกิจก็ยังเผชิญปัจจัยท้าทายที่ต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคซึ่งผู้บริโภคมีการตอบสนองต่อสถานการณ์โรคระบาดเปลี่ยนแปลงไปตาม

ระดับความรุนแรงในแต่ละระยะ คือ 1) ช่วงเริ่มมีการระบาดในวงจำกัด จากการเดินทางเข้ามาของกลุ่มคนในประเทศที่มีการติดเชื่อ นำไปสู่ความต้องการสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันสุขภาพ 2) ช่วงที่มีการแพร่ระบาดกันเองภายในประเทศ ส่งผลให้ผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าที่จำเป็นสำหรับการป้องกันตัวเองมากขึ้นและต่อมาเมื่อการแพร่ระบาดภายในประเทศเพิ่มจำนวนมากขึ้นและมีจำนวนผู้เสียชีวิตมากขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคเริ่มมีการเตรียมการกักตุนสินค้าจำเป็นโดยมีการซื้อสินค้าเป็นจำนวนมากเกินกว่าช่วงเวลาปกติ 3) ช่วงที่มีการแพร่ระบาดในประเทศเพิ่มขึ้นเป็นวงกว้าง โดยที่ทางการเริ่มนำเอามาตรการฉุกเฉิน เช่น การกักกันการอยู่อาศัยมาใช้ การปิดเมือง และการกักกันการเดินทาง ส่งผลให้ผู้บริโภคมีการซื้อสินค้าผ่านทางช่องทางออนไลน์ (Online) มากขึ้นรวมถึงอาจเริ่มมีปัญหาสินค้าบางชนิดขาดแคลนจนอาจส่งผลกระทบต่อ การปรับขึ้นของราคาสินค้าบางหมวดที่ขาดตลาด 4) ช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดคลี่คลายจนกลับมาสู่ภาวะปกติ และส่งผลให้ผู้บริโภคมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมระดับระดัสุขภาพมากขึ้นและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่ายเปลี่ยนมาซื้อจากช่องทางออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคดังกล่าวย่อมจะส่งผลกระทบต่อตรงต่อภาพรวม ไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจ สังคมและความเป็นอยู่เรื่องปากท้องของประชาชน ซึ่งเมื่อมีการแพร่ระบาดในประเทศเพิ่มขึ้นเป็นวงกว้าง ภาครัฐต้องใช้มาตรการฉุกเฉินทั้งการกักกันการอยู่อาศัยมาใช้ในการปิดเมือง และมีการกักกันการเดินทาง เช่นเดียวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยที่รัฐบาลต้องออกมาตรการเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้สถานการณ์การแพร่ระบาดทวีความรุนแรงไปมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยให้ความสำคัญกับการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) งดกิจกรรมทางสังคมและเน้นการอยู่ที่พักอาศัยของตนให้มากที่สุดตามนโยบาย “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” จากมาตรการนี้ไม่เพียงส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตโดยปกติของประชาชน ในภาคธุรกิจเองก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักเช่นกัน อาทิ ธุรกิจสายการบิน ธุรกิจโรงแรม ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร เป็นต้น

ธุรกิจร้านอาหารเป็นหนึ่งในธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์ของร้านอาหารก็ยังคงตกอยู่ในความเสี่ยงจากมาตรการล็อกดาวน์ (Lockdown) ที่เข้มงวด และอาจกินเวลายาวนานในช่วงครึ่งหลังของปี พ.ศ. 2564 ย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2563 ร้านอาหาร คือ ธุรกิจที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก ผลประกอบการของธุรกิจอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ไตรมาส 2 ปี พ.ศ. 2563 หดตัวลงถึงร้อยละ 49.2 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนหน้า และคาดการณ์ว่าธุรกิจร้านอาหารอาจมีผลประกอบการที่แย่นี้อีกครั้งในไตรมาส 3 ปี พ.ศ. 2564 หรือยาวไปจนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2564 หากยังไม่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ได้ นอกจากนี้ การดำเนินธุรกิจของร้านอาหารยังต้องหยุดชะงักลงหรืออาจจะรุนแรงจนถึงขั้นปิดตัวลง เนื่องจากการแบกรับภาระต้นทุนต่อไปไม่ไหว และยังจะทำให้เกิดปัญหาของการเลิกจ้างพนักงานเพิ่มมากขึ้น ธุรกิจร้านอาหารจึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบเศรษฐกิจถือว่าเป็นบริการพื้นฐานในสังคมมนุษย์ที่ต้องใช้การกินอาหารเพื่อดำรงชีวิต และใช้เป็นแหล่งพบปะสังสรรค์กันในอุตสาหกรรมธุรกิจร้านอาหารหรือบริการอาหาร (Food Services) เป็นแหล่งรวมของผู้ประกอบการ พนักงาน รวมถึงผู้เกี่ยวข้องบนห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมนี้เป็นจำนวนมากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ได้กระทบต่ออุตสาหกรรมนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งสำหรับประเทศไทยก็ต้องอาศัยภาคอุตสาหกรรมบริการ และธุรกิจ

ร้านอาหารก็เป็นส่วนสำคัญในภาคอุตสาหกรรมนี้ทำให้ผู้ประกอบการต้องเร่งปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ ท่ามกลางวิกฤติยังมีโอกาส เมื่อธุรกิจร้านอาหารบางแห่งยังสามารถดำเนินกิจการได้ ในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 และยังสามารถอยู่รอดและดำเนินกิจการได้ด้วยการปรับตัวสอดคล้องกับมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ โดยผู้ประกอบการต้องปรับตัวให้รวดเร็ว และเลือกใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มโอกาสทางธุรกิจให้มากขึ้น เช่น บริการสั่งซื้อกลับบ้านและบริการส่ง (Delivery) ซึ่งในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ยังมีธุรกิจร้านอาหารหลายแห่งที่ยังสามารถดำเนินกิจการได้ในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ข้อมูลจาก “โรบินฮู้ด” แพลตฟอร์มฟู้ดเดลิเวอรี (Food Delivery) พบว่า ในเขตธนบุรีที่มีจำนวนร้านอาหารเปิดให้บริการบนแอปพลิเคชันโรบินฮู้ด ทั้งสิ้นกว่า 5,500 ร้าน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปริมาณการสั่งอาหารจากลูกค้าที่อยู่อาศัยในพื้นที่ฝั่งธนบุรีสูงใกล้เคียงกับพื้นที่ในย่านธุรกิจ

จากที่ได้กล่าวข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของธุรกิจร้านอาหารและการปรับตัวของธุรกิจร้านอาหาร เพื่อจะทำให้ธุรกิจยังสามารถดำเนินต่อไปได้จนผ่านพ้นสถานการณ์วิกฤตดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษากลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหารในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

ส่วนประสมการตลาดจัดเป็นหัวใจสำคัญ และเป็นกลุ่มเครื่องมือในการบริหารการตลาดนับว่าเป็นปัจจัยที่สามารถควบคุม เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ให้เหมาะสมได้ ซึ่งมีความสำคัญมากต่อหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ต่อบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากหน่วยงานหรือองค์กรทางการตลาดเป็นผู้สร้างงานสร้างรายได้ให้กับบุคคล และผลที่ได้ต่อมาก็คือบุคคลที่เป็นผู้บริโภคที่ได้รับการตอบสนองความต้องการจนได้รับความสะดวกสบาย และเกิดความพึงพอใจสูงสุดต่อองค์กรธุรกิจ

คอตเลอร์ ฟิลลิป ได้กล่าวว่า ส่วนประสมการตลาด หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งหลายธุรกิจได้นำมาใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย และเป็นเครื่องมือในการจำหน่ายบริการผู้ประกอบการต้องพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกของผู้บริโภค ประกอบด้วยปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ปัจจัยด้านราคา (Price) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) ปัจจัยด้านบุคลากร (People) และปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical and Presentation) โดยส่วนประกอบทุกตัวมีความเกี่ยวพันกัน และเท่าเทียมกันขึ้นอยู่กับผู้บริหารจะวางกลยุทธ์โดยเน้นน้ำหนักที่ปัจจัยใดมากกว่าเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการวิจัย งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ การสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ศึกษา ซึ่งบุคคลประเภทนี้เรียกว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” เป็นการเลือกตัวอย่างที่ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเองเพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้นำมาดำเนินการประมวลผล และนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร พนักงานในร้านอาหาร และผู้รับบริการหรือลูกค้า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการกำหนดเครื่องมือวิจัยเพื่อใช้เก็บข้อมูล ได้แก่

1. **ผู้วิจัย** ตัวผู้วิจัยจะลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งการสัมภาษณ์และการสังเกตบริบทแวดล้อมในขอบเขตพื้นที่ศึกษา
2. **แบบสัมภาษณ์เชิงลึก** เป็นรายบุคคลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structure interview) มีการกำหนดคำถามล่วงหน้า การกำหนดคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ได้กำหนดให้สอดคล้องและสามารถตอบวัตถุประสงค์ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)
3. **สื่อทัศนูปกรณ์ต่างๆ** เช่น เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ การประชุม และจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีการบันทึกภาพการพบปะสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง การบันทึกภาพสถานที่สำคัญ รูปถ่ายและเอกสารต่างๆ เพื่อนำมาประกอบในการจัดทำรายงานผลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. **การเตรียมข้อมูล** เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) จากหนังสือและเอกสารงานวิชาการต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ในการนี้ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะในส่วนที่เชื่อมโยง หรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ และกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. **การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)** ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร พนักงานในร้านอาหาร และผู้รับบริการหรือลูกค้า โดยผู้วิจัยแนะนำตัวกับผู้ให้สัมภาษณ์การชี้แจงความเป็นมาของการวิจัยวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และขั้นตอนต่างๆ แก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ จากนั้นจึงทำการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง

โครงสร้างในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การวิจัย

3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) กล่าวคือ เป็นการลงพื้นที่เพื่อดูสภาพทั่วไปของร้านอาหารในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการสังเกต จดบันทึกข้อมูล และ บันทึกภาพในประเด็นต่างๆ เช่น สังเกตการจัดร้าน รูปแบบการให้บริการ ลักษณะการทำงานของพนักงาน และการแต่งกายของพนักงาน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ผลข้อมูลผู้วิจัยถอดบทสนทนาจากการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Verbatim) และใช้หลักการอุปมาน (Inductive Approach) โดยอาศัยการวิเคราะห์ และการสังเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่ออธิบายผลที่เกิดขึ้นโดยการวิเคราะห์ แยกแยะ จัดข้อมูลเข้าหมวดหมู่ ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์และจุดเด่นหรือจุดที่สำคัญของข้อมูล ส่วนการสังเคราะห์ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลสองสิ่งขึ้นไป มาทำการตีความ (Interpretation) ด้วยรูปแบบวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล แยกแยะเป็นหมวดหมู่ ตีความ โดยนำเสนอข้อมูลในแต่ละประเด็น ที่ศึกษา บรรยายเป็นเรื่องราว พร้อมภาพประกอบ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การตรวจสอบข้อมูล การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหารในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยถึงวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม จึงมีวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ที่เรียกว่า การตรวจสอบสามเส้า หมายถึง การเปรียบเทียบข้อค้นพบของปรากฏการณ์ที่ศึกษาจากแหล่งมุมมองที่ต่างกัน เป็นแนวทางสำหรับการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือสิ่งที่ค้นพบ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) หมายถึง การตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้น ถูกต้องหรือไม่ โดยเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ว่ามีความเหมือนกันหรือไม่ เช่น ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ข่าวสาร หนังสือ วารสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทสัมภาษณ์จากสื่ออื่นๆ เว็บไซต์ และข้อมูลจากการลงภาคสนาม ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน หรือสอดคล้อง หรือไปในแนวทางเดียวกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Method triangulation) หมายถึง การเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วนำมาพิจารณาว่า ข้อมูลที่ได้สอดคล้องกันหรือไม่ เช่น การนำข้อมูลประเด็นเดียวกัน ซึ่งเก็บโดยวิธีสนทนากลุ่มมาเปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตหรือการเปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บจากวิธีการเชิงปริมาณ กับวิธีการเชิงคุณภาพ เพื่อดูลักษณะและความสอดคล้องของข้อมูล

ผลการวิจัย

ร้านอาหารเป็นหนึ่งในธุรกิจที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารต้องเร่งปรับกลยุทธ์เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การ

ปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหารในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

1. ด้านสินค้าหรืออาหาร อาหารภายในร้านผู้ประกอบการจะมีการวิเคราะห์ถึงวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการประกอบอาหาร โดยการวิเคราะห์พิจารณาถึงต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นในการสั่งซื้อวัตถุดิบแต่ละชนิดที่นำมาใช้ภายในร้านอาหาร ซึ่งในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ใช้วิธีการปรับลดปริมาณในการสั่งซื้อวัตถุดิบแต่ละชนิดลดลง เนื่องจากลูกค้าส่วนใหญ่ทำอาหารเองที่บ้านจนทำให้มีจำนวนลูกค้าน้อยลง ทั้งนี้บางร้านอาหารยังมีการลดเมนูบางอย่างลงด้วยโดยเฉพาะอาหารทะเลในช่วงที่มีการระบาดของโควิด-19 ที่ตลาดอาหารทะเลที่จังหวัดสมุทรสาครซึ่งลูกค้าก็สั่งเมนูที่มีอาหารทะเลน้อยลง นอกจากนี้ร้านอาหารยังได้มีการปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ให้มีความหลากหลายโดยมีการเพิ่มทั้งกล่องใส่อาหาร และถุงบรรจุอาหาร เพื่อสามารถบรรจุอาหารได้ตามความต้องการ และง่ายต่อการจัดส่งให้กับลูกค้า ส่วนพนักงานร้านอาหารก็ได้มีโอกาสได้เรียนรู้ทักษะเพิ่มเติมในการประกอบอาหาร และการตระหนักถึงสุขอนามัย และความสะดวกในการประกอบอาหารที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการในการปฏิบัติงานในแนวทางหรือกลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการนำมาใช้ภายใต้สถานการณ์ระบาดของโควิด-19 ขณะที่ลูกค้าก็ได้รับความสะดวกโดยที่ไม่ต้องเดินทางออกจากบ้าน และมีเมนูอาหารให้เลือกหลากหลาย

2. ด้านราคา ผู้ประกอบการไม่ได้มีการปรับราคาอาหารกับผู้บริโภค เนื่องจากธุรกิจร้านอาหารยังสามารถให้บริการได้ในช่วงของการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยในช่วงแรกของการระบาดมาตรการของรัฐได้กำหนดให้ร้านอาหารให้บริการเฉพาะส่งกลับบ้าน และขายผ่านออนไลน์เท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการร้านอาหารก็ได้มีการนำกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการขายมาใช้เพื่อสร้างความน่าสนใจ และดึงดูดลูกค้าโดยมีการจัดทำโปรโมชั่นต่างๆ เพิ่มขึ้น ส่วนพนักงานร้านอาหารแม้ว่าร้านอาหารจะให้บริการเฉพาะส่งกลับบ้าน และขายผ่านออนไลน์แต่พนักงานก็ยังต้องให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ขณะที่ลูกค้าเองยังคงรู้สึกพึงพอใจกับราคาที่ร้านอาหารกำหนดเพราะทุกคนก็เข้าใจสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เช่นกัน นอกจากนี้การที่ร้านอาหารมีการจัดทำโปรโมชั่นต่างๆ ยังทำให้ลูกค้ารู้สึกคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายในการซื้ออาหาร และการบริการที่ได้รับ

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโควิด-19 ร้านอาหารมีการจำหน่ายอาหารโดยส่วนใหญ่จะเป็นการบริการนั่งทานอาหารภายในร้าน มีการให้บริการส่งกลับไปรับประทานที่บ้านหรือการขายออนไลน์บ้าง แต่มีสัดส่วนรายได้ไม่มากนักไม่เหมือนรายได้จากการที่ลูกค้านั่งรับประทานที่ร้านอาหาร แต่เมื่อเกิดสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ทำให้ธุรกิจร้านอาหารต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบมาตรการการป้องกันโรคที่ภาครัฐประกาศ ส่งผลให้ลูกค้าไม่สามารถเดินทางมารับประทานอาหาร และเครื่องดื่มได้ที่ร้านจนทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารมีการปรับกลยุทธ์การจัดจำหน่ายอาหาร โดยการใช้ช่องทางการส่งอาหารบนระบบออนไลน์เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายหลัก ซึ่งในช่วงของการระบาดหนักเป็นช่องทางจำหน่ายที่ได้รับความนิยมอย่างมาก อีกทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายในรูปแบบออนไลน์ยังเป็นช่องทางที่พนักงานทุกคนได้ฝึกใช้ทักษะด้านเทคโนโลยีบนแอปพลิเคชันจึงทำให้พนักงานมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพิ่ม

มากขึ้น นอกจากนี้เมื่อร้านอาหารปรับเปลี่ยนรูปแบบการจำหน่ายอาหารโดยใช้ออนไลน์จึงทำให้ลูกค้าสามารถเลือกสั่งอาหารได้สะดวกมากยิ่งขึ้น และลดความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสอีกด้วย

4) ด้านการส่งเสริมการตลาดหรือการพัฒนาการขาย ช่วงสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ผู้ประกอบการร้านอาหารได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการให้บริการจากเดิมที่เน้นให้บริการที่ร้านก็เปลี่ยนเป็นส่งกลับบ้าน และสั่งผ่านออนไลน์บนแอปพลิเคชันต่างๆ จึงมีการส่งเสริมการตลาดหรือการพัฒนาการขายที่มากขึ้นกว่าตอนที่ยังไม่มีมาตรการของโควิด-19 ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการดึงดูดลูกค้าโดยการส่งเสริมหรือพัฒนาการขายบนแอปพลิเคชันนั้นผู้ประกอบการก็ได้จัดทำโปรโมชั่น เช่น ส่งบางเมนูคู่กัน ราคาถูกลง หรือส่งบางเมนูจะให้น้ำอัดลมฟรี เป็นต้น หากลูกค้ามารับเองที่ร้านก็จะได้รับส่วนลดในบางเมนู หรือหากสั่งในปริมาณมากก็จะมีส่วนลดให้ด้วย ส่วนพนักงานร้านอาหารก็ได้ปฏิบัติตามแนวทางการส่งเสริมการขายของผู้ประกอบการ อีกทั้งร้านอาหารที่ให้บริการในช่วงสถานการณ์ระบาดของโควิด-19 ทางร้านจะมีเบอร์โทรให้ลูกค้าได้โทรสอบถามหรือโทรมาสั่งอาหารก่อนล่วงหน้าสำหรับลูกค้าที่จะมารับเองที่ร้านหรือสำหรับลูกค้าที่อยู่บริเวณใกล้ๆ ในขณะที่ลูกค้าก็สามารถรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโปรโมชั่นของร้านอาหารผ่านช่องทางแอปพลิเคชันออนไลน์ได้ และหากต้องการมารับที่ร้านก็สามารถโทรสอบถามข้อมูลต่างๆ กับอาหารได้

5) ด้านกระบวนการ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ผู้ประกอบการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมคุณภาพการบริการ ซึ่งผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากถึงแม้จะมีมาตรการไม่ให้นักับประทานอาหารที่ร้านอาหารแล้วก็ตาม โดยเฉพาะเรื่องความสะอาดสุขอนามัย และความปลอดภัยจากโควิด-19 แม้ว่าจะไม่มีการให้บริการนั่งทานอาหารที่ร้านแต่ทางร้านอาหารก็ยังคงมีบริการส่งอาหารแบบเดลิเวอรี่บนแอปพลิเคชันออนไลน์โดยผู้ประกอบการก็ยังคงมุ่งเน้นรักษาคุณภาพการบริการ และมาตรฐานการบริการเช่นเดิม นอกจากนี้การขายอาหารแบบออนไลน์ลูกค้าก็ยังสามารถแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะในการให้บริการต่างๆ ผ่านแอปพลิเคชันได้ผู้ประกอบการก็ต้องมั่นตรวจสอบคุณภาพด้านการบริการอยู่เสมอ โดยผู้ประกอบการก็นำข้อมูลจากลูกค้ามาปรับปรุงและพัฒนาการบริการส่วนพนักงานร้านอาหารก็ให้ความสำคัญกับกระบวนการให้บริการตามแนวทางของผู้ประกอบการซึ่งพนักงานทุกคนต้องตระหนัก และห้ามละเลยโดยเด็ดขาด รวมทั้งพนักงานต้องรู้จักเทคโนโลยีและสามารถใช้แอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์ เพราะช่วงแพร่ระบาดของโควิด-19 ช่องทางการให้บริการหลักคือ รูปแบบออนไลน์ ขณะที่ลูกค้ามองว่าการบริการของร้านอาหารยังเหมือนกับลูกค้าไปทานอาหารที่ร้านและการตอบกลับความคิดเห็นของลูกค้าอย่างรวดเร็ว

6) ด้านบุคลากร เป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการร้านอาหารให้ความสำคัญ เพราะถือว่าพนักงานเป็นส่วนสำคัญในการดำรงอยู่ของร้านอาหาร แม้ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจร้านอาหารเป็นอย่างมาก แต่ผู้ประกอบการมีการวิเคราะห์กำลังคน มีการลดเวลาการทำงานลง ใส่ใจในเรื่องของสุขอนามัย และความปลอดภัยของพนักงานผู้ประกอบการได้ปรับเปลี่ยนการทำงานของพนักงาน คือ การพูดคุยกับพนักงานทุกคน ชี้แจงปัญหาต่างๆ ให้ทุกคนรับรู้ร่วมกัน เมื่อไม่สามารถให้บริการอาหารที่ร้านบางตำแหน่งก็ไม่ได้ทำงาน ในส่วนนี้ผู้ประกอบการก็ใช้วิธีการให้สลับกันทำงานแทน หรือหากพนักงานมีความต้องการจะลางานระยะยาว โดยไม่ขอรับเงินเดือนก็สามารถแจ้งกับทางผู้ประกอบการได้ อย่างไรก็ตามเมื่อสถานการณ์ปกติ

แล้วหากต้องการกลับมาทำงานทางร้านอาหารสามารถให้พนักงานกลับทำงานได้นอกเหนือจากเรื่องการดูแลการทำงานของพนักงานแล้วทางร้านอาหารยังใส่ใจในเรื่องของสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของพนักงานภายใต้สถานการณ์ระบาดของโควิด-19 โดยผู้ประกอบการทำหน้าที่ประสานเรื่องการฉีดวัคซีนให้กับพนักงานทุกคน คือ ผู้ประกอบการจะให้พนักงานทุกคนไปรับการฉีดวัคซีนคนละ 2 เข็มทุกคน อีกทั้งผู้ประกอบการยังสั่งซื้อชุดตรวจเชื้อ ATK ให้กับพนักงานทุกคนอีกด้วย ส่วนพนักงานเองก็มีความมั่นใจด้านสุขอนามัยและมั่นใจว่ามีความปลอดภัยในการทำงาน ไม่เสี่ยงที่จะติดเชื้อโควิด-19 และรู้สึกพึงพอใจในแนวทางของผู้ประกอบการร้านอาหารในการให้ความช่วยเหลือพนักงานภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 นอกจากนี้ พนักงานในร้านยังได้เรียนรู้พัฒนาทักษะด้านการให้บริการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยี ขณะที่ลูกค้าก็รู้สึกเชื่อมั่นในการให้บริการของพนักงานทั้งด้านสุขอนามัย และความปลอดภัย โดยเฉพาะหากพนักงานของร้านได้รับวัคซีนแล้ว ตลอดจนมีการตรวจเชื้ออย่างสม่ำเสมอ

7) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การระบาดในช่วงแรกรัฐบาลมีมาตรการล็อกดาวน์ทำให้ร้านอาหารต้องปิด ต่อมาเมื่อมีการผ่อนคลายมาตรการต่างๆ ตามลำดับ เช่น จากห้ามไม่ให้ทานอาหารที่ร้านสั่งกลับบ้านเท่านั้น ต่อมาก็จำกัดจำนวนคนนั่งในร้าน และให้มาตรการเว้นระยะห่าง เป็นต้น ตั้งแต่เริ่มต้นการระบาดผู้ประกอบการมีการปรับสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในร้าน เนื่องจากมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ประเด็นเรื่องสภาพแวดล้อมก็มีความสำคัญ ผู้ประกอบการก็ต้องให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมของร้านอาหารทั้งสภาพห้องอาหาร บรรยากาศ การตกแต่ง และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งผู้ประกอบการก็มองว่าเป็นโอกาสที่ร้านอาหารได้มีการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของร้านอาหารให้ดีขึ้นด้วยการสร้างบรรยากาศใหม่ๆ และการตกแต่งร้านอาหารใหม่ เช่น มีการปรับปรุงห้องอาหารใหม่ มีการจัดรูปแบบโต๊ะเก้าอี้ใหม่ เพื่อสร้างบรรยากาศภายในร้านอาหารให้ปลอดโปร่ง ส่วนพนักงานก็ต้องมั่นดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในร้านเพื่อสร้างความประทับใจ และความมั่นใจให้แก่ลูกค้า โดยคำนึงถึงลักษณะด้านกายภาพที่สะอาด สุขอนามัย และความปลอดภัยเป็นสำคัญ ขณะที่ลูกค้าก็ต้องการความมั่นใจเรื่องลักษณะด้านกายภาพทั้งความสะอาด สุขอนามัย และความปลอดภัยจากร้านอาหารเช่นกัน การปรับตัวของธุรกิจร้านอาหารในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 คือ การปรับเปลี่ยนให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ในช่วงที่ต้องเผชิญกับความลำบาก โดยการรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้น มองหาทางเลือกแก้ไขปัญหา และตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งให้ธุรกิจผ่านไปได้ สำหรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เราไม่สามารถทราบได้โรคนี้จะอยู่กับเราไปอีกนานแค่ไหน ดังนั้นธุรกิจจึงต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ปรับเปลี่ยนนโยบาย และวางกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อความอยู่รอด เช่นเดียวกับธุรกิจร้านอาหารที่ต้องหาช่องทางในการจำหน่ายภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ และต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการ ต้องเข้าใจสถานการณ์ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภค และเข้าใจความเป็นไปของกฎระเบียบทางสังคมด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหารในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นการปรับกลยุทธ์ภายใต้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย 1)ด้านสินค้ามีการวิเคราะห์ถึงวัตถุดิบที่นำมาใช้โดยพิจารณาถึงต้นทุนและการปรับลดปริมาณในการสั่งซื้อวัตถุดิบ 2)ด้านราคา ไม่ได้มีปรับราคาสินค้าแต่มีการจัดทำโปรโมชั่นเพิ่มขึ้น 3)ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายเน้นการจัดจำหน่ายในรูปแบบออนไลน์ 4)ด้านการส่งเสริมการตลาดมีวิธีการดึงดูดลูกค้าโดยจัดทำโปรโมชั่น 5)ด้านกระบวนการเน้นรักษาคุณภาพการบริการและมาตรฐานการบริการ 6) ด้านบุคลากรมีการลดเวลาการทำงานและใส่ใจในเรื่องของสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของพนักงาน 7)ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีการจัดและตกแต่งร้านอาหารใหม่ โดยเฉพาะมีการเว้นระยะห่างทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติกร เรืองขำ ยุวเรศ มาชอริ และกิตติกาญจน์ กาญจนะคุหะ ที่ได้ศึกษากลยุทธ์การปรับตัวโดยใช้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ธุรกิจร้านอาหาร ธิบส์แมน อำเภอบางกอก จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การปรับตัวโดยใช้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ประกอบด้วย 1)ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้ประกอบการได้มีการวิเคราะห์ถึงผลิตภัณฑ์ที่นำมาใช้ในการผลิตอาหารโดยการวิเคราะห์พิจารณาถึงต้นทุน ได้ใช้วิธีการปรับลดปริมาณในการสั่งซื้อวัตถุดิบ 2)ด้านราคา พบว่า ผู้ประกอบการไม่ได้มีปรับราคาสินค้าให้กับผู้บริโภคแต่จะมีการลดราคาเมื่อลูกค้าสั่งผ่านระบบออนไลน์ 3)ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า ผู้ประกอบการใช้ระบบออนไลน์เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือสินค้า 4)ด้านการส่งเสริมการขาย พบว่า ร้านอาหารมีการส่งเสริมการตลาดให้กับลูกค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์หรือสินค้าผ่านระบบออนไลน์สามารถรับส่วนลดได้ตามโปรโมชั่นต่างๆ ที่ทางร้านอาหารกำหนดไว้ 5)ด้านบุคคลหรือพนักงาน พบว่า ผู้ประกอบการมีการวิเคราะห์กำลังคนโดยการลดเวลาการทำงานลง และให้ความใส่ใจในเรื่องของสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของพนักงาน 6)ด้านกายภาพ และการนำเสนอ พบว่า ผู้ประกอบการได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางกายภาพของร้านอาหารทั้งด้านสภาพห้องอาหาร บรรยากาศ การตกแต่ง และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ 7)ด้านกระบวนการ พบว่า ผู้ประกอบการมีการตรวจสอบคุณภาพด้านการบริการโดยมีกระบวนการควบคุมการบริการด้วยการนำข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นเห็นของลูกค้าในรูปแบบออนไลน์

นอกจากนี้ การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ของธุรกิจร้านอาหารในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ยังมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อธุรกิจร้านอาหารไม่สามารถให้ลูกค้านั่งรับประทานอาหารที่ร้านได้ ผู้ประกอบการก็มีการปรับเป็นการสั่งอาหารผ่านออนไลน์ โดยมีการเข้าร่วมแอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์เพิ่มมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาการส่งเสริมการขายให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชนัญรักภัม สุวรรณวัฒน์ ที่ได้ศึกษาแนวทางการปรับแผนธุรกิจของร้านอาหารเพื่อการจัดการภาวะวิกฤต ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผลการศึกษาพบว่า ปรับแผนธุรกิจร้านอาหาร มีดังนี้ 1) ปรับแผนธุรกิจด้านผลิตภัณฑ์ให้เหมาะกับสถานการณ์ยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอาหารเพื่อสุขภาพ ร้านอาหารควรปรับเปลี่ยนเมนูอาหารหรือวัตถุดิบในการทำอาหาร ให้เป็นสมุนไพร หรือวัตถุดิบทางธรรมชาติ หรือเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพมากขึ้น 2) ปรับแผนธุรกิจด้านราคา

อาหารให้เป็นทางเลือกที่ดีทั้งลูกค้า และผู้จัดจำหน่ายเป็นราคาที่เหมาะสมและจับต้องได้กับการขายผ่านระบบออนไลน์ 3) ปรับแผนธุรกิจที่บริการหน้าร้านหรือนั่งรับประทานในร้านเป็นด้านช่องทางจัดจำหน่ายแบบออนไลน์ผ่านสื่อสังคมต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงลูกค้าได้ง่ายและไม่ซับซ้อน เพราะลูกค้ามีความสะดวกในการใช้สื่อออนไลน์แตกต่างกัน ร้านอาหารต้องสามารถเข้าถึงได้ทุกกลุ่ม 4) ปรับแผนธุรกิจด้านการให้บริการที่เหมาะสมสถานการณ์และกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยแบ่งกลุ่มลูกค้าเป้าหมายของร้าน และหาวิธีการให้บริการที่เหมาะสมที่สุด 5) ร้านอาหารอยู่ในห้างสรรพสินค้าควรปรับแผนธุรกิจการรับคำสั่งซื้อ หรือรับออเดอร์จากลูกค้าจากหน้าร้านเป็นการรับบัตรคิวอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชัน 6) ปรับแผนธุรกิจด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ ให้ลูกค้าได้เห็นถึงความสะอาดปลอดภัย และมั่นใจว่าการสั่งอาหารผ่านออนไลน์ลูกค้าจะได้รับความปลอดภัย 7) ปรับแผนธุรกิจให้เข้าร่วมกับภาครัฐ เช่น การสั่งอาหารผ่านออนไลน์ ลูกค้าที่มีแอปพลิเคชันเป่าดังค์สามารถใช้บริการสิทธิต่างๆ ของทางภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในธุรกิจร้านอาหาร จากผลการศึกษาพบว่าพนักงานยังมีทักษะในการใช้ระบบแอปพลิเคชันต่างๆ ที่เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายภายในร้านอาหารค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นสิ่งที่พนักงานต้องใช้ในการปฏิบัติงานซึ่งอาจจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการทำ ความเข้าใจ ทั้งนี้อาจมีการศึกษา ความพร้อมและการพัฒนาศักยภาพพนักงานในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อศึกษาถึงสภาพการณ์ปัจจุบันในการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานในธุรกิจร้านอาหาร เพื่อศึกษาถึงปัญหา และข้อจำกัดในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อศึกษาถึงวิธีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการมีการนำกลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาดเข้ามาใช้ รูปแบบการจัดส่งถึงบ้าน ตลอดจนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายไม่ว่าจะเป็นการจับคู่รายการอาหารกับเครื่องดื่ม ส่วนลดค่าอาหารตามวันต่างๆ ทั้งนี้อาจมีการศึกษาจากพฤติกรรมของผู้บริโภค และความต้องการในการใช้บริการร้านอาหารภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมผู้บริโภค และความต้องการในการใช้บริการร้านอาหาร เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบการวางแผนจัดทำกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

บรรณานุกรม

- กิตติกร เรืองขำ ยูเรศ มาซอริ และ กิตติกาญจน์ กาญจนะคุหะ (2564). กลยุทธ์การปรับตัวโดยใช้ปัจจัยส่วน
ประสมทางการตลาดภายใต้สถานการณ์ Covid 19 ธุรกิจร้านอาหารริบส์แมน อำเภอปากช่อง จังหวัด
นครราชสีมา. **วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ** 4(2), 748-760.
- กฤษฎา เสกตระกูล. (2563). โลกหลังวิกฤติ Covid-19. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564
จาก https://www.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/AttachFile_1588840987372.pdf
- จันทนา รักษานาค. (2556). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนขนาดใหญ่
ในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- ชนัญรักษ์ สุวรรณวัฒน์. (2564). แนวทางการปรับแผนธุรกิจของร้านอาหารเพื่อการจัดการภาวะวิกฤต ภายใต้
สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564. จาก
<http://eit.bsru.ac.th>
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ธนา เจริญอัจฉริยะ. (2564). “โรบินฮูด” พูตเดลิเวอรี ปักหมุดพื้นที่ยุทธศาสตร์ใหม่รับเทรนด์
เดลิโตะ ส่งแคมเปญ “ฝั่งธน จะไม่ทันทวี” เอาใจชาวฝั่งธนบุรี. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564 จาก
<https://positioningmag.com/1322166>
- นนทิตา เปรมแปลก และอริสสา สะอาดนัก. (2564). กลยุทธ์การปรับตัวในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 ของธุรกิจ
คาเฟ่สัตว์เลี้ยง กรณีศึกษา ธุรกิจร้านอินคาเฟ่ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. **วารสารวิชาการ
มนุษยศาสตร์และสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ** 5(1), 116-132.
- ปราณ สุวรรณนาท. (2564). โควิด-19 ระบาดรอบนี้ ธุรกิจร้านอาหารวิกฤตหนัก มูลค่าความเสียหายสูงสุด
2.5 แสนล้านบาท. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564 จาก <https://brandinside.asia/krungthai-compass-thai-restaurants/>
- ปราณิดา ศยามานนท์. (2563). ส่งธุรกิจค้าปลีก...รับมืออย่างไรจาก Covid-19. เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564.
จาก https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/6735/fm2bmn80yp/EIC-Note_Retail-industry-2020_31032020.pdf
- ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์. (2563). วิกฤตโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร.
วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 3(2), 1-14.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2563). การปรับตัวของธุรกิจร้านอาหารเข้าสู่มาตรฐานใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564
จาก <https://kasikomresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/z3105.aspx>
- สุพัตรา รุ่งรัตน์ ซูลฟีกอร์ มาโซ และยุทธนา กาเต็ม. (2563). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจาก
สถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. **วารสารสังคมศาสตร์
และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6(2), 160-174.

- สุภาวดี ธงภักดิ์ และและสันติธร ภูริภักดิ์. (2564). แนวทางการปรับเปลี่ยนและพัฒนาการบริการของร้านอาหารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม “ร้านอาหารยามเย็น กรุงเทพมหานคร” ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 4(2), 761-772.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2553). กลยุทธ์การตลาด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2558). การวิเคราะห์และนำเสนอผลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564 จาก http://edu.tsu.ac.th/major/eva/index.php?option=com_content&view=article&id=131:2015-05-18-06-45-02&catid=44:2010-09-25-04-58-28&Itemid=72
- Brand Buffet. (2563). 6 กลยุทธ์ “ธุรกิจร้านอาหาร” พิชิตวิกฤติ COVID-19. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564 จาก <https://www.brandbuffet.in.th/2020/04/line-6-strategies-of-food-business/>

แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ตำบลไรสะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี*

DEVELOPMENT OF CEREAL COOKIE TO INCREASE THE ECONOMIC VALUE OF
MY MON IN RAI SATON SUB-DISTRICT, BAN LAD DISTRICT, PHETCHABURI PROVINCE

วิวิศน์ สุขแสงอร่าม, กฤตชน วงศ์รัตน์ และ ณัฐอร มหาทำนุโชค

Wiwit Suksangaram, Kritchana Wongrat and Nataorn Mahatamnuchok

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Faculty of Management Science, Phetchaburi Rajabhat University

Email: wiwit.suk@mail.pbru.ac.th, kritchana.won@mail.pbru.ac.th and nataorn.mah@mail.pbru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชและศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ของตำบลไรสะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยแบบเชิงปริมาณ ใช้วิธีการสุ่มแบบโดยบังเอิญ (Accidental sampling) ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจึงใช้การคำนวณตัวอย่างโดยใช้สูตรวิธีการคำนวณของ Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มีขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ 384 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด ทั้งนี้ เพื่อให้สะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Anova) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกันมีความพึงพอใจในการบริโภคผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชขึ้นต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ ในส่วนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชขึ้นจะต้องเน้นด้านออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นภายใต้ความเป็นเอกลักษณ์ผ่านรูปทรงทันสมัยและการใช้สีสันทัดตูดผู้บริโภคที่มีความสำคัญมาก นอกจากนี้ คุณค่าโภชนาการของธัญพืชและส่วนประกอบวัตถุดิบนั้นเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาคุกกี้ธัญพืชให้อุดมไปด้วยคุณค่าที่ผู้บริโภคควรได้รับ ในขณะที่ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืช พบว่า ผู้บริโภคพึงพอใจต่อรสชาติกลมกล่อมอร่อยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ความหอมหวานของเนื้อคุกกี้ ความหอมหวาน เนื้อนุ่มไม่แข็ง สีสนสวยงามน่ารับประทาน บรรจุภัณฑ์สวยงามน่าสนใจ มีคุณค่าทางอาหาร มีขนาดปริมาณที่พอเหมาะและมีรายละเอียดส่วนผสมและป้ายฉลากที่ชัดเจน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์; คุกกี้ธัญพืช; ความพึงพอใจของผู้บริโภค; การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

* Received November 1, 2022; Revised November 5, 2022; Accepted November 11, 2022

ABSTRACT

The main purpose of this research is to develop cereal cookie products and study consumers' satisfaction with cereal cookie products to increase the economic value of My Mon in Rai Saton, sub-district, Ban Lad district, Phetchaburi Province, by an accidental sampling technique. Quantitative methodology has been used in this study. The researcher does not know the population, then sample calculations are used with Cochran's (1977) computational formula at 95%. The simple maximum is 384 people. The research instrument for collecting data is 400 questionnaires because of the accuracy of the data. Data statistics consist of mean, frequency, percentage, standard deviation, and one-way anova, at a significance level of 0.05.

The finding demonstrated that the difference in demographic profile, such as gender, age, educational level, and career, affected customers' satisfaction with cereal cookies at a significance level of 0.05. Furthermore, product development must focus on packaging design that is outstanding through modern shape and color for an attractive consumer is very important. For consumer satisfaction with cereal cookies discovered consumer satisfies the luscious tastes at high level. Additionally, cereal nutritional and ingredient issues are critical for developing cereal cookies with perceived consumer value. It has been found that most customers prefer cookie taste at a high level, sweet taste of cookie, soft texture, eatable, exquisite packaging, nutritional value, moderate doses, clear ingredients, and details on the label, at a significance level of 0.05

Keywords; Product development; Cereal cookie; Customer satisfaction; Increase economic value

บทนำ

การมุ่งเน้นพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจจึงจัดเป็นการสร้างความสมดุลในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้ ยังมีการเชื่อมโยงเรื่องการเจริญเติบโต และการขยายตัวของตลาดเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มทิศทางการเติบโตดีขึ้นโดยอัตราการบริโภคมีปริมาณสูงขึ้น เนื่องจากกลุ่มประชากรเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นจากสถานการณ์นี้จึงนำไปสู่การผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศที่มีแนวคิดต่อการส่งเสริมความสามารถในการคิดค้น ริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ปรับปรุง เปลี่ยนสภาพ แปรรูปให้กลายเป็นนวัตกรรมใหม่ที่สามารถจับต้องได้อย่างเกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้ ในส่วนของผู้ผลิตเองนั้นก็ก่อให้เกิดทักษะ และความสามารถในการผลิต การเรียนรู้เทคโนโลยีต่อการผลิตสินค้า และบริการเกิดขึ้น และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับตัวตามสภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมตามยุค

สมัยได้ดีความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศนับเป็นภารกิจหลักที่เกี่ยวข้องกับแหล่งรายได้หลักของประเทศ และเป็นยังเป็นรากฐานสำคัญในการหล่อเลี้ยงพลเมืองของประเทศชาติ จากเหตุผลนี้จึงนำไปสู่แนวคิดในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์หลักให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเอง ซึ่งเน้นสร้างความสามารถในการใช้วัตถุดิบหลักที่มีคุณค่าแล้วนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์และบริการ ทั้งนี้ ภาครัฐพร้อมที่จะช่วยเหลือ และสนับสนุนในการให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเทคนิคการบริหารจัดการที่สามารถช่วยเหลือ และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้านเศรษฐกิจนั้นจะมีการมุ่งเน้นให้ชุมชนและสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เร่งพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพและการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มาสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นผลผลิตที่สามารถสร้างความแข่งขันในตลาดเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับการนำแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และเพิ่มมูลค่านั้นเป็นอีกบริบทหนึ่งที่รัฐบาลต้องการสนับสนุนการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง

โดยแนวคิดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์นั้นมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพ สร้างความสามัคคีในหมู่สมาชิก และส่งเสริมการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ และบริการโดยสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนซึ่งนับเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ยังเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาผู้ประกอบการโดยชุมชนเพื่อให้สามารถต่อยอดการพัฒนาสินค้า และบริการ เรียนรู้การพัฒนารูปแบบการนำเสนอความโดดเด่น การเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ผู้บริโภคได้รับรู้ได้เข้าใจถึงที่มาของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ชุมชนในการผลิตสินค้า และบริการที่มีคุณภาพได้ ซึ่งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมาประยุกต์นั้นก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับจุลภาคที่สามารถเพิ่มอาชีพ และยกระดับรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งการพัฒนาชุมชนให้เกิดรายได้ และมีอาชีพที่มั่นคงนั้นนับเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนจากภาครัฐที่ต้องการให้ชุมชนนั้นสามารถพึ่งพาตัวเองได้ ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาให้ชุมชนสามารถพัฒนาสินค้าจากวัตถุดิบหลักของตนเอง และสามารถนำมาแปรรูปพร้อมกับสร้างจุดแข็ง และเอกลักษณ์เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อดึงดูดความสนใจจากตลาดเศรษฐกิจ

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความสนใจและความต้องการจากผู้บริโภคเพิ่มขึ้นทำให้ผู้ประกอบการชุมชนต้องยกระดับการพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อเป็นการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันในตลาดเพิ่มมากขึ้นโดยจะมุ่งเน้นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของแต่ละชุมชนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรีถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา และยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและก้าวสู่มาตรฐานของผลิตภัณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่ง อัจฉรารวรรณ สุขเกิด ได้กล่าวว่าการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านรูปแบบ ด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์เป็นการเพิ่มมูลค่าให้มีโอกาสทาง

การตลาดมากขึ้นโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์

การผลิตสินค้าชุมชนออกมาจำหน่ายสู่ตลาดในท้องถิ่นแต่ปัญหาที่พบจากการผลิต คือขาดประสบการณ์ในการออกแบบ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์รวมถึงความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาโดยเฉพาะการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่มีความโดดเด่นทั้งด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ด้านบรรจุภัณฑ์ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนตลอดจนสร้างความน่าสนใจในตัวผลิตภัณฑ์เพื่อก้าวไปสู่ตลาดระดับประเทศ และนานาชาติในอนาคต หากสมาชิกกลุ่มชุมชนให้ความสำคัญโดยการสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบ หรือรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความหลากหลายหรือมีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมก็จะเป็นกลยุทธ์การตลาดอย่างหนึ่งที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม และจูงใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า เร่งพัฒนาเพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์เนื่องจากเป็นกลุ่มชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านทรัพยากรที่จะนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าชุมชนที่สามารถต่อยอดไปถึงการสร้างรายได้รูปแบบอื่นในชุมชน นอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ แล้วยังเป็นการยกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ โดยมุ่งหวังให้สมาชิกกลุ่มในชุมชนที่จะช่วยกันสร้างให้เกิดมาตรฐานสำหรับผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้เป็นที่ยอมรับ และพึงพอใจของผู้บริโภค แต่การเพิ่มมูลค่าจะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นด้วยโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มคือความพยายามในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านต่างๆ ให้มีคุณค่าในสายตาของลูกค้ามากขึ้น หรือเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ครบถ้วนสมบูรณ์ด้วยคุณภาพ บริการ และราคา เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจในการซื้อ ครอบครอง และใช้ประโยชน์

งานวิจัยนี้ต้องการนำเสนอการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสร้างรายได้แก่ชุมชนรวมถึงสร้างความเจริญด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนของชุมชนให้ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) ได้ถูกนิยามถึงความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ทั้งนี้ ยังมีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาผลิตภัณฑ์ อันหมายถึง การสร้างสรรค์ทำให้ดีขึ้นเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป และเน้นการสร้างความสามารถในการทำ

กำไร ทั้งนี้ ยังรวมถึงความอยู่รอดของบริษัทจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาเพื่อจัดจำหน่ายในตลาดเศรษฐกิจ ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้นสามารถทำผ่าน 7 องค์ประกอบหลัก ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการขยายสายการผลิต โดยใช้กระบวนการผลิตที่มีอยู่

องค์ประกอบที่ 2 การสร้างแนวคิดใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม เป็นการปรับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในแง่ของการใช้งานโดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติหลัก ซึ่งบางครั้งเป็นไปตามข้อเสนอของผู้บริโภค

องค์ประกอบที่ 3 ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่

องค์ประกอบที่ 4 ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงสูตรที่มีอยู่แล้ว

องค์ประกอบที่ 5 ผลิตภัณฑ์ใหม่ในบรรจุภัณฑ์ใหม่

องค์ประกอบที่ 6 ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์แปลกใหม่ที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม

องค์ประกอบที่ 7 ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์

ภัทรานิษฐ์ สิทธิพันธ์ กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การทำให้ดีขึ้น ดีกว่าที่เป็นมาอย่างเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภคในทางที่เป็นประโยชน์และสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในตลาด ทั้งนี้ ยังสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเกิดประสิทธิภาพในระบบตลาดเศรษฐกิจ

จิรวรรณ ปลั่งพงษ์พันธ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง แนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงให้ทันสมัย ให้เกิดประโยชน์ เป็นไปในทิศทางที่เป็นบวกให้แก่คนทั่วไปหรือคนที่อยู่รอบข้างอย่างเป็นประโยชน์

ดนยา สงครินทร์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง แนวคิดที่เน้นในเรื่องการออกแบบ สร้างสรรค์ ปรับปรุงสูตรใหม่ เพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรหรือบริษัทห้างร้าน โดยผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาสินค้าที่เหมาะสม เพื่อจัดจำหน่ายออกสู่ตลาดผู้บริโภค

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยขอสรุปว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กิจกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อปรับปรุง สร้างสรรค์ใหม่ ออกแบบใหม่ ทำให้เกิดขึ้นมาใหม่โดยมีคุณสมบัติที่สามารถตอบสนองต่อระบบเศรษฐกิจในตลาดได้และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอันกว้าง

ความหมายของความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ Yüksel & Yüksel ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อได้รับการตอบสนองต่อความต้องการภายในอย่างพอใจ นอกจากนี้ Solomon ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกหรือทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นมิตรมีความชอบใจ มีความสุขที่ได้มาเป็นของตนเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาในเชิงบวก

เกรียง กิจบำรุงรัตน์ ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของมนุษย์ที่เกิดจากความคาดหวังหรือมีความตั้งใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อทำสำเร็จแล้วตามที่ตนเองปรารถนา แล้วนั้น ก็จะเกิดความสุขความปิติหรือความพอใจจากสิ่งตนเองได้รับ

สุวรรณา สายรวมญาติ ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจ ไว้ว่าเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่ได้รับการตอบสนองที่ตนเองพึงพอใจหรือมีเกิดทัศนคติที่เป็นบวกหรือเกิดจากความคาดหวังที่ได้รับการตอบสนองต่อความพึงพอใจซึ่งสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคกำหนดไว้ในใจแล้วนั้น

นอกจากนี้ ระดับของความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมนั้นสามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้ ซึ่ง Dubrin ได้แบ่งระดับความพึงพอใจของลูกค้าออกเป็น 4 ระดับ

ระดับที่ 1 ความพึงพอใจขั้นพื้นฐาน (Basic Needs Satisfied) เป็นความพึงพอใจที่ลูกค้าได้รับการดูแลและปฏิบัติขั้นพื้นฐาน (Common Treatment)

ระดับที่ 2 ความพึงพอใจที่คาดหวัง (Expectation Satisfied) เป็นความพึงพอใจที่ลูกค้าได้รับการดูแลและปฏิบัติเป็นอย่างดี (Friendly Services)

ระดับที่ 3 ความพึงพอใจพิเศษ (Extra Satisfaction) เป็นความพึงพอใจที่ลูกค้าได้รับการดูแลและปฏิบัติเป็นพิเศษอย่างดี (True Appreciation)

ระดับที่ 4 ความปิติยินดี (Customer Delight) เป็นความพึงพอใจที่ลูกค้าได้รับการดูแลและปฏิบัติเป็นพิเศษอย่างดีที่สุดเหนือความคาดหวัง (World Delight)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง สภาวะความรู้สึกของผู้บริโภคที่เกิดความชอบใจ มีความปิติหรือความยินดีต่อสินค้าและบริการที่ตนเองได้บริโภคของสิ่งนั้น ตรงตามความปรารถนา

ความหมายของการเพิ่มมูลค่า

การเพิ่มมูลค่า (Value added: VA) หมายถึง ลักษณะของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการที่มีอยู่เดิม ซึ่งการเพิ่มมูลค่านั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต การเลือกใช้วัตถุดิบ และเครื่องมือที่ช่วยในการผลิตสินค้า และบริการนั้นให้ออกมาเป็นที่ประจักษ์สามารถสร้างกำไรแก่ธุรกิจได้ นอกจากนี้ สุदारตัน พิมลรัตนกานต์ เพิ่มเติมว่าการเพิ่มมูลค่าไม่ได้หมายความว่าเพิ่มราคาเพียงเท่านั้น แต่ยังคงเกี่ยวข้องการเข้าถึงคุณภาพของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต เทคโนโลยีที่เหมาะสมซึ่งสามารถอำนวยความสะดวกในการผลิตสินค้าได้อย่างทันต่อความต้องการของผู้บริโภคและยังรวมถึงบุคลากรที่ใช้ในการดูแลควบคุมอุปกรณ์ เครื่องจักรในการผลิตซึ่งมีองค์ประกอบหลักดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านบุคลากร คุณค่าของผลิตภัณฑ์และบริการสามารถถูกกำหนดได้โดยประสิทธิภาพของบุคลากร

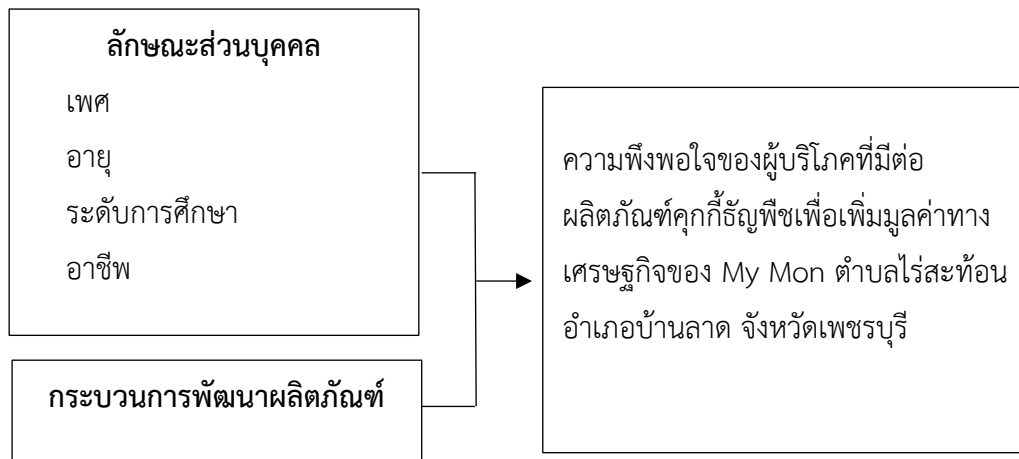
องค์ประกอบที่ 2 ด้านเทคโนโลยีการบริหารให้เทคโนโลยีที่มีอยู่มีประสิทธิภาพมากพอกับการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้น ยังต้องบริหารให้การใช้เทคโนโลยีใช้ได้เต็มสมรรถนะ เช่น ความเร็ว ความคงที่และความคงทน

องค์ประกอบที่ 3 ด้านวัตถุดิบ คุณภาพของวัตถุดิบทำให้ผลิตภัณฑ์และการบริการเพิ่มคุณค่าได้ ดังนั้น การบริหารด้านการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบจึงสำคัญ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปความหมายของการเพิ่มมูลค่า หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและบริการโดยมีการคัดเลือกวัตถุดิบ การเลือกเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการผลิตและเลือกใช้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพเพื่อทำการควบคุมการผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในงานวิจัย

สมมติฐานที่ 1 กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) โดยใช้แบบสอบถาม (Survey Questionnaire) จำนวนทั้งหมด 400 ชุด ในการเก็บข้อมูลตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชในจังหวัดเพชรบุรี

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชของตำบลไร่สะทอน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) มีการกำหนดขนาดตัวอย่างจากสูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของ Cochran ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยคือ 384 ตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 400 ตัวอย่าง เพื่อให้สะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Survey Questionnaire) จำนวนทั้งหมด 400 ชุด ก่อนเก็บแบบสอบถามผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) และความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนของข้อความถามและความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Object Congruence=IOC) ของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาคัดเลือกเฉพาะข้อรายการ (Items) ที่มีค่า $IOC = 0.50$ ขึ้นไป ซึ่งได้ค่าความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย IOC ที่ 0.74 หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out) จำนวน 50 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Cronbach Alpha) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.84 ซึ่งสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บตัวอย่างขนาดใหญ่ได้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยแสดงค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อใช้บรรยายข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภคและวัดระดับความพึงพอใจแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ของบุญชม ศรีสะอาด มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายความว่า พึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายความว่า พึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายความว่า พึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายความว่า พึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายความว่า พึงพอใจน้อยมาก

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยแสดงค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Anova) เพื่ออธิบายความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลที่มีต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค อีกทั้งยังใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ตำบลไร้สะทอน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ตำบลไร้สะทอน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า **ขั้นตอนที่ 1** เริ่มจากกระบวนการร่วมกันคิดโดยสมาชิกกลุ่มตำบลไร้สะทอน และนักวิชาการได้ปรึกษาหารือร่วมกันนำผลิตภัณฑ์ธัญพืชมาทำผลิตภัณฑ์คุกกี้ หลังจากได้ศึกษาข้อมูลแล้วจึงดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชในลักษณะของคุกกี้มีรูปแบบกลม มีกลิ่นหอม กรอบกรอบ ซึ่งช่วยบำรุง และเสริมสร้างส่วนต่างๆ ของร่างกายจากธัญพืชหลากหลายชนิดโดยจะบรรจุใส่ถุงพลาสติกแบบซิปล็อค ขนาด 20 ชิ้น เนื่องจากมีต้นทุนต่ำและสะดวกต่อการบริโภค **ขั้นตอนที่ 2** การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์คุกกี้ธัญพืช ถูกออกแบบเป็นกล่องกระดาษที่บรรจุผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชแบบถุงพลาสติก ขนาดปริมาณ 20 ชิ้น สามารถแกะออกได้ง่าย ส่วนเทคนิคการพิมพ์จะมีรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ มีชื่อคุกกี้ธัญพืช My Mon Natural Product มีสรรพคุณส่วนประกอบ และสถานที่จัดจำหน่าย และผลตัวอย่างชัดเจน และสีของบรรจุภัณฑ์ประกอบด้วยสีขาว สีเหลือง มีรูปผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชบนกล่องออกแบบ และวางภาพให้สวยงาม มีความเป็นเอกลักษณ์เน้นการจดจำได้ง่ายเพื่อให้ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ตำบลไร่สะทอน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 89.0 มีอายุ 26 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 67.0 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 65.0 ส่วนใหญ่ทำงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 34.0

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อคุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ตำบลไร่สะทอน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยแสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของผู้บริโภคในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่มีรสชาติกลมกล่อมอร่อยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ที่มีความหอม ($\bar{X} = 4.41$) เนื้อนุ่มไม่แข็ง ($\bar{X} = 4.34$) สีสวยงามน่ารับประทาน ($\bar{X} = 4.30$) การบรรจุภัณฑ์สวยงามและน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.26$) มีคุณค่าทางอาหาร ($\bar{X} = 4.13$) มีขนาดปริมาณที่พอเหมาะ ($\bar{X} = 4.09$) มีรายละเอียดส่วนผสมและป้ายฉลากที่ชัดเจน ($\bar{X} = 3.95$)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ตำบลไร่สะทอน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ความพึงพอใจของผู้บริโภค	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1. รสชาติกลมกล่อมอร่อย	4.47	0.93	มาก
2. ผลิตภัณฑ์ที่มีความหอม	4.41	0.91	มาก
3. เนื้อนุ่มไม่แข็ง	4.34	0.85	มาก
4. มีคุณค่าทางอาหาร	4.13	0.88	มาก
5. มีขนาดปริมาณที่พอเหมาะ	4.09	0.76	มาก
6. สีสวยงามน่ารับประทาน	4.30	0.81	มาก
7. มีรายละเอียดส่วนผสมและป้ายฉลากที่ชัดเจน	3.95	0.79	มาก
8. การบรรจุภัณฑ์สวยงามและน่าสนใจ	4.26	0.72	มาก
ภาพรวมเฉลี่ย	4.24	0.89	มาก

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเพื่ออธิบายความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของผู้บริโภค ซึ่งพบว่า ลักษณะส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความพึงพอใจในการบริโภคคุกกี้ธัญพืชแตกต่างกัน อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งแสดง ตามตารางที่ 2.1, 2.2, 2.3, 2.4

ตารางที่ 2.1 แสดงผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเพื่อหาความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของผู้บริโภคคุกกี้ธัญพืชโดยจำแนกตามเพศ

จำแนกตามเพศ		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืช	ระหว่างกลุ่ม	10.318	3	2.439	6.182	.000*
	ภายในกลุ่ม	492.522	396	1.294		
	รวม	502.840	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 2.2 แสดงผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเพื่อหาความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของผู้บริโภคคุกกี้ธัญพืช จำแนกตามอายุ

จำแนกตามอายุ		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืช	ระหว่างกลุ่ม	12.210	3	3.349	5.938	.000*
	ภายในกลุ่ม	467.543	396	1.498		
	รวม	479.753	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 2.3 แสดงผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเพื่อหาความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของผู้บริโภคคูกี้ธัญพืช จำแนกตามระดับการศึกษา

จำแนกตามระดับการศึกษา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คูกี้ธัญพืช	ระหว่างกลุ่ม	9.483	3	4.938	7.984	.000*
	ภายในกลุ่ม	349.049	396	1.287		
	รวม	358.532	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 2.4 แสดงผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเพื่อหาความแตกต่างระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของผู้บริโภคคูกี้ธัญพืช จำแนกตามอาชีพ

จำแนกตามอาชีพ		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์คูกี้ธัญพืช	ระหว่างกลุ่ม	5.838	3	3.948	5.384	.000*
	ภายในกลุ่ม	359.393	396	1.398		
	รวม	365.231	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์คูกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ครีมคูกี้มีส่วนประกอบของอัลมอนต์ เม็ดมะม่วงหิมพานต์ เมล็ดทานตะวัน เมล็ดฟักทอง ถั่วเขียว งาขาว งาดำ และลักษณะของคูกี้ที่มีรูปแบบกลม มีรสชาติอร่อยอย่างเป็นเอกลักษณ์ มีกลิ่นหอม มีความกรอบรอบ มั่น ช่วยบำรุง และเสริมสร้างส่วนต่างๆ ของร่างกายจากธัญพืชหลากหลายชนิด โดยจะบรรจุใส่ถุงพลาสติกแบบซิ๊นขนาด 20 ชิ้น สามารถฉีกได้ง่ายจะเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับวิจัยของนิภาพร กุลณา และคณะ พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ธัญพืชอัดแท่งที่มีใยอาหารสูงจากข้าวกล้องสีนเหล็กประกอบด้วยข้าวพอง น้ำผึ้ง งาขี้ม่อน มะม่วง

อบแห้ง สตอเบอร์รี่อบแห้ง เมล็ดฟักทองอบแห้ง และกลูโคส ไซรัป วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ ได้แก่ โปรตีน และเส้นใยอาหาร ผลผลิตพันธุ์ธัญพืช อัดแท่งที่พัฒนาได้จัดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเส้นใยอาหาร และเป็นแหล่งของโปรตีนจากการศึกษาการยอมรับของผู้บริโภค พบว่า มีคะแนนความชอบโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของผกาวดี ภูจันทร์ และคณะ ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบฟักทองรสต้มยำ พบว่า ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบฟักทองรสต้มยำนั้นสามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้ และตัวผลิตภัณฑ์นั้นมีโปรตีน คาร์โบไฮเดรต ซึ่งให้คุณประโยชน์ต่อร่างกาย นอกจากนี้ งานวิจัยของนรินทร์ เจริญพันธ์ ที่ศึกษาการพัฒนาคุกกี้จากมันเทศได้พบว่า คุกกี้ที่เกิดจากการผสมของมันเทศและมีสีม่วงสามารถนำมาผลิตได้ และให้คุณค่าทางโภชนาการสูงสามารถนำไปต่อยอด และจัดจำหน่ายในตลาดสำหรับผู้บริโภคที่รักสุขภาพได้ดีในอนาคต ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อหากเห็นว่ามีคุณประโยชน์จากที่แสดงรายละเอียดตามฉลากบรรจุภัณฑ์ เน้นความแปลกใหม่สูง ในขณะที่ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์คุกกี้ธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ My Mon เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์มีรสชาตกลมกล่อมอร่อยมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์มีความหอม เนื้อนุ่มไม่แข็ง สีสวยงามน่ารับประทาน การบรรจุภัณฑ์สวยงามและน่าสนใจ มีขนาดปริมาณที่พอเหมาะ มีคุณค่าทางอาหาร และมีรายละเอียดส่วนผสมและป้ายฉลากที่ชัดเจน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสวาท เกิดศิริ และสิริขุตต์ ทองชีว ที่ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อคุกกี้เนยเสริมผักหวานป่าโดยคุกกี้ที่พัฒนามีเนื้อสัมผัสของคุกกี้แน่น ร่วนน้อย สีน้ำตาลทอง กลิ่นหอมเนย มีรสเค็มเล็กน้อย และผลการประเมินความพึงพอใจต่อคุกกี้เนยเสริมผักหวานป่าโดยภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจระดับมาก

องค์ความรู้วิจัย

องค์ความรู้จากงานวิจัยพบว่าความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์และบริการนั้นถูกขับเคลื่อนด้วยทัศนคติของผู้บริโภคอันหมายรวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคนั้นเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปทุกช่วงสมัย ดังนั้น การปรับผลิตภัณฑ์และบริการให้เป็นไปตามความพึงพอใจของผู้บริโภคนั้นนับเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเสมอ นอกจากนั้น องค์ความรู้ในด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (product design) ยังคงเป็นแนวคิดที่สามารถใช้เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับแก่ผู้บริโภคได้ เช่น การใช้ภาพ สี สัน การเลือกตำแหน่งของภาพ โทนสี เพื่อให้เป็นที่รับรู้ของตลาดผู้บริโภคได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. สามารถนำแนวทางไปพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าและสามารถนำแนวคิดลักษณะการออกแบบบรรจุภัณฑ์ไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นได้โดยเน้นเฉพาะที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้านอาหารสำเร็จรูป
2. ผู้ประกอบการสามารถนำแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับธุรกิจของตนได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาองค์ประกอบส่วนประสมทางการตลาด อันได้แก่ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาด เป็นต้น
2. ในการวิจัยต่อไปอาจศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้มองเห็นในมิติที่ต่างกัน

บรรณานุกรม

- เกรียง กิจบำรุงรัตน์. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคทางสังคม ออนไลน์ . วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 41(1). 18-28.
- จิรทัศน์ ดาวสมบูรณ์. (2563). การสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ ตำบลบ้านแก่ง จังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. กระแสวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 22(42), 19-33.
- จิรวรรณ ปลั่งพงษ์พันธ์. (2563). การวิเคราะห์ต้นทุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ทอผ้า จังหวัดชัยนาท. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. 5(11). 73-89.
- ดนยา สงครินทร์. (2563). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากต้นกก ตำบลดอนจิก อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัด อุบลราชธานี. Journal of Modern Learning Development, 5(2), 178-190.
- ดารณี ธัญญสิริ. (2564). การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 5(4), 31-40.
- นรินทร์ เจริญพันธ์. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้จากมันเทศ. วารสารเทคโนโลยีการอาหาร มหาวิทยาลัยสยาม. 13(1). 32-43.
- นิภาพร กุลณา และคณะ. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ธัญพืชอัดแท่งที่มีใยอาหารสูงจากข้าวกล้องสีนเหล็ก. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี. 25(1), 268-285.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ผกาวดี ภูจันทร์ และคณะ (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบปากทองรสต้มยำ. PSRU Journal of Science and Technology, 4(3), 15-26.
- ภัทรานิษฐ์ สิทธิพนธ์. (2564). การพัฒนารูปแบบและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสิ่งทอชุมชนพื้นที่ จังหวัดสุพรรณบุรี (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองลายโบราณบ้านสระบัวเก่า). วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ. 14(4). 128-156.
- มนสิชา อนุกุล. (2564). แนวทางการจัดการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์. 24(1), 137-146.

- สวาท เกิดศิริ และสิริชนุตต์ ทองชีว. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้เนยเสริมผักหวานป่า. **วารสารการอาชีวศึกษาภาคกลาง**. 5(2). 107-112.
- สุดารัตน์ พิมลรัตนกานต์. (2564). การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน มูลค่าเพิ่ม และความสามารถในการจัดการนวัตกรรมของผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรมะม่วงเพื่อการส่งออก ในบริบทพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา. **วารสารวิชาการเซาธ์อีสท์บางกอก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. 7(1). 41-54.
- สุวรรณ สายรวมญาติ. (2564). พฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงและปัจจัยที่กำหนดราคากรณีศึกษาผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. **วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ**. 8(1), 38-52.
- อัจฉราวรรณ สุขเกิด. (2564). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดผ่านระบบสารสนเทศของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนมไทย หมู่ที่ 6 ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. **วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์**. 24(1), 65-76.
- Bhuiyan, N. (2011). A framework for successful new product development. **Journal of Industrial Engineering and Management**. 4(4), 746-770.
- Cochran, W.G. (1997). *Sampling Techniques*. John Wiley Sons; Third Edition.
- Dubrin, A. J. (1997). *Human Relations Interpersonal*. 6th ed. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Solomon, M. (2009). *Consumer behavior: Buying, having and being*. 8thed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Yüksel, A. & Yüksel, F. (2008). *Consumer Satisfaction Theories: A Critical Review*. Tourist Satisfaction and Complaining Behavior: Measurement, and Management Issues in the Tourism and Hospitality Industry, Nova Science Publishers, New York.

การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน
จังหวัดปทุมธานี*

THE DEVELOPMENT OF A LIFE SKILL-ENHANCING ACTIVITY MODEL OF EARLY
CHILDHOOD CHILDREN
IN PRIVATE SCHOOLS IN PATHUMTHANI PROVINCE

นภัสวรรณ สีด้วง, ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา และ นพพร จันทรนำชู

Napussawan Seeduang, Tippawan Sukjairungwattana and Nopporn Chantaranamchoo

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Education, Silpakorn University

E-mail: pigpigky@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตและสภาพทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี 2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี 4) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี ระเบียบการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลองใช้รูปแบบในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนธัญวิทย์ จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 12 แผน 2) คู่มือกิจกรรมประกอบการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ปทุมธานี 3) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจของครูที่นำรูปแบบกิจกรรมไปใช้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที่แบบไม่อิสระ (t-test for dependent) และการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี พบว่า 1) มีองค์ประกอบทักษะชีวิตปฐมวัย 4 ทักษะ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านการสื่อสาร ด้านอารมณ์ และด้านการคิด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$) และ 2) แบบการสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.60-0.80

* Received January 26, 2023; Revised January 27, 2023; Accepted March 3, 2023

2. การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี พบว่า ที่พัฒนาขึ้นมีการจัดการเรียนรู้แบบ PAAI ที่พัฒนาขึ้นมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวางแผน (P: Planing) ขั้นกำหนดกิจกรรม (A: Activity) ขั้นทำกิจกรรม (A: Action) และขั้นสรุปผล (I: Inferring) และผ่านการรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมินให้มีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.21 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18

3. การทดลองใช้รูปแบบส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ทักษะชีวิตมีความสามารถในรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ซึ่งมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ของผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทักษะชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; เสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย; โรงเรียนเอกชน

ABSTRACT

The research objectives for this research are: 1) To study the components of life skills and skill conditions of early childhood children in private schools in Pathum Thani Province; 2) to design and develop the activities to promote life skills and to find the effectiveness of activities to promote early childhood life skills in private schools Pathum Thani Province; 3) To experimental the model of the activities to promote life skills in private schools in Pathum Thani province; 4) To evaluate and improve the form of activities for enhancing life skills of early childhood children in private schools in Pathum Thani Province. The study was a Mixed Methods Research in nature. The participants group of this research was 20 third year kindergarten students in the second semester of the 2021 academic year at Tanyawit school. The research tools are 1) the tools that were used for the experiment 1.1 12 lesson plans 1.2 Handbook of activities of early childhood life skills in private schools Pathum Thani Province; 2) Tools for collecting data of fidelity questionnaires of teachers using the activity model. This research was conducted using the research and development model and the basic experimental research model (pre-experimental study), which is a single-group experimental study measured with a pre- and post-test test (the onegroup pretest-posttest design). The data were analyzed by using statistics, mean, standard deviation and t-test for dependent and content analysis.

The results found that:

1. The study of basic early childhood life skills in private schools in Pathum Thani province found that

1) There are four basic early childhood life skills which are social, communication, emotional, and cognition. The average are in the high level ($=4.11$) and 2) The interview form had a content consistency index of 0.60-0.80.

2. The design and develop the activities to promote life skills and to find the effectiveness of activities to promote early childhood life skills in private schools Pathum Thani Province, it was found that the developed learning model PAAI was developed with 4 steps which are P (Plan), A (Activity), A (Action) and I (Inferring). All of these were evaluated by five educational experts assessed to have a high level of suitability. The total mean was 4.21 and the standard deviation was 0.18.

3. The experimental model for promoting early childhood life skills found that preschool children who learn life skills activities are competent in the form of activities to enhance early childhood life skills which has a difference in mean after the experiment and it was higher after the experiment. The students' life skills achievement was statistically significant at 0.05.

Keyword; Development model; Life skill early childhood children; Private schools

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองได้อย่างรวดเร็ว สามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทุกๆ ด้านซึ่งสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชดังนี้ “การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคลในสังคม และบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้านจะทำให้สังคม และบ้านเมืองนั้นจะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ” (กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระราชทานเนื่องในพระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 28 กรกฎาคม 2504, อ้างในทิศนา ชวนมนี, 2560) จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช จะเห็นว่าพระองค์ให้ความสำคัญกับการศึกษาในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะแนวทางในการพัฒนาในเด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ และสนับสนุนซึ่งกันและกันรวมทั้งการประยุกต์ใช้บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในชีวิตประจำวัน โดยในการพัฒนาทักษะชีวิตของคนไทยให้มี

คุณภาพควรเริ่มตั้งแต่เด็กปฐมวัยเป็นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนา และสร้างทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ครูนำไปพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกันให้รอดปลอดภัยจากการครอบงำของสื่อ และเทคโนโลยี และตั้งรับต่อการก้าวรุกทางสังคมอย่างรู้เท่าทัน การพัฒนาทักษะชีวิตเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงในการปลูกฝังและฝึกฝนให้นักเรียนมีพื้นฐานของทักษะชีวิตที่ดีงามครบถ้วน

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานีเพื่อเป็นต้นแบบในการนำผลที่ได้ไปพัฒนาการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยให้กับโรงเรียนเอกชนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตั้งแต่เริ่มต้นจึงนับได้ว่าเป็นการหล่อหลอมพฤติกรรมที่ดีตั้งแต่เริ่มต้น การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์เป็นวิธีที่มีความต่อการพัฒนาทักษะชีวิตประจำวันอย่างมากจะทำให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมต่อการระหว่างการเรียนรู้ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการพัฒนาวิจัยอนุบาลเป็นวัยที่เหมาะสมที่ส่งเสริมให้มีพัฒนาการที่ดีในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการจัดกิจกรรมในทักษะชีวิตเนื่องจากเป็น การปลูกฝังให้เขาได้เรียนรู้การใช้ชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตและสภาพทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 (Research : R1) ศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตและสภาพทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 2 (Development : D1) พัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตของรูปแบบการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 (Research : R2) ทดลองใช้รูปแบบส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 4 (Development : D2) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรม

ในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 (Research : R1) ศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิต และสภาพทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย สำหรับการมาสร้างรูปแบบรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี โดยการสร้างแบบสอบถามการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน และแบบสัมภาษณ์สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานีโดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามระดับทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี
2. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี

ขั้นตอนที่ 2 (Development : D1) พัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตของรูปแบบการจัดกิจกรรม โดยมีลำดับดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี ที่ได้ศึกษาจากขั้นตอนที่ 1
2. คู่มือกิจกรรมประกอบการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี
 - 2.1 แบบทดสอบวัดความสามารถกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต
 - 2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของครูที่นำคู่มือกิจกรรมประกอบการใช้รูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี

ขั้นตอนที่ 3 (Research : R2) ทดลองใช้รูปแบบส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย

กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ได้แก่เด็กปฐมวัยที่ศึกษาในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนธัญวิทย์ จำนวน 20 คน

การจัดกิจกรรมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมโดยแบ่งตามองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญดังต่อไปนี้แผนการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยตามรูปแบบ PAAI มีทั้งหมด 12 กิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 (Development : D2) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรม

นำผลการทดลองใช้การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 3 โดยผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของ รูปแบบ ได้แก่

1. ศึกษาความสามารถในทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยที่เกิดขึ้นหลังจากใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต

2. ศึกษาความพึงพอใจของครู ที่นำคู่มือกิจกรรมประกอบการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี

สรุปผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตและสภาพทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาสภาพปัญหาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการมาสร้างรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี มีดังต่อไปนี้ จากการตอบแบบสอบถาม 34 ข้อ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นหลัก 10 ข้อ พบว่า องค์ประกอบของทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ที่ให้ความสำคัญมาก คือ ในด้านทักษะชีวิตด้านสังคม ทักษะชีวิตด้านสื่อสาร ทักษะชีวิตด้านอารมณ์ และให้ความสำคัญน้อยสุดในด้านทักษะชีวิตด้านการคิด ซึ่งแบบสอบถามโดยรวมมีค่าเฉลี่ย (4.41) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(0.57)

2. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี สรุปว่าแผนการจัดกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรม 12 แผน ซึ่งมีกระบวนการวางแผนความคิดในการจัดกิจกรรม โดยแผนการจัดกิจกรรมมีรายละเอียดได้แก่ แผนการจัดกิจกรรม จุดประสงค์ สาระ กิจกรรม ซึ่งอยู่ในการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI ประกอบด้วย P: Planning A:Activity A: Action และ I: Inferring ซึ่งได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

3. สรุปผลทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี ผลปรากฏดังต่อไปนี้

3.1) ผลการทดลองการจัดกิจกรรมของรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI (Planning Activity Action Inferring) เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี พบว่า หลังการทดลอง เด็กปฐมวัยมีความสามารถในรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย สูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3.2) ผลของรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี หลังสิ้นสุดแผนการจัดกิจกรรมจำนวน 12 แผน พบว่า การเปรียบเทียบผลของรูปแบบการจัดกิจกรรมก่อนร่วมกิจกรรม (Pretest) และหลังร่วมกิจกรรม (Posttest) ซึ่งมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ของผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทักษะชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

4. สรุปผลปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ผลความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.17 และมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นในความพึงพอใจของครูที่นำคู่มือกิจกรรมประกอบการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้ คือ ประเด็นที่ 1 กิจกรรมและสื่อการสอนดีมาก ประเด็นที่ 2 มีความประสงค์

เพิ่มเติมเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมให้มากขึ้น ประเด็นที่ 3 เด็กๆ ได้เรียนรู้และสนุกสนานกับกิจกรรมที่คุณครูได้เตรียมมาเป็นอย่างดี ประเด็นที่ 4 กิจกรรมที่ผู้วิจัยนำมาเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กๆ มากเป็นกิจกรรมที่เด็กๆ สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ และประเด็นที่ 5 มีความประสงค์ให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านการเขียนเพื่อให้สอดคล้องกับแนวการเรียนของโรงเรียนเอกชน

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ผลองค์ประกอบทักษะชีวิตและสภาพทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี ผลของทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี จากการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาระดับชีวิตทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ทักษะชีวิตด้านสังคม พบว่า ผลของการสร้างเสริมทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทักษะชีวิตด้านสังคมที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง 2) เด็กสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ และ 3) เด็กสามารถปฏิบัติตามสุภาษิตได้ตามวัย ทั้งนี้ครูมีความเห็นว่า บรรยากาศในการเรียนรู้ในด้านสังคมนักเรียนต้องรู้จักข้อตกลงสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ทำงาน และเล่นกับเพื่อนได้ และรับผิดชอบต่องานที่มอบหมาย

1.2 ทักษะชีวิตด้านสื่อสาร พบว่า ผลของการสร้างเสริมทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทักษะชีวิตด้านสื่อสารที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) เด็กสามารถเขียนชื่อตนเองได้ 2) เด็กสามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้อย่างถูกต้อง และ 3) เด็กพูดจาอ่อนหวาน พูดจามีหางเสียงกับผู้ใหญ่ ทั้งนี้เนื่องมาจากครูมองถึงสื่อการเรียนรู้ ที่สื่อสารได้ตามจุดประสงค์ รวมถึงทักษะการสื่อสารกับผู้อื่นได้ตรงประเด็น

1.3 ทักษะชีวิตด้านอารมณ์ ผลของการสร้างเสริมทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก ผลของการสร้างเสริมทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทักษะชีวิตด้านอารมณ์ที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) เด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของตนเอง 2) เด็กรู้ว่าตนเองรู้สึกอย่างไร และ 3) เด็กแสดงความพึงพอใจในความสามารถของตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากกิจกรรมมีความสนใจมีความเหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยมีการฝึกเข้าใจ การจัดการ และควบคุมอารมณ์ของตนเองกับสถานการณ์ต่างๆ ได้เหมาะสม เข้าใจความรู้สึกของคนอื่น และรู้จักการรอคอย ซึ่งถือเป็นบรรยากาศในการเรียนรู้จริยธรรมพื้นฐานที่เด็กเข้าใจได้ง่าย

1.4 ทักษะชีวิตด้านการคิด ผลของการสร้างเสริมทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทักษะชีวิตด้านการคิดที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) เด็กสามารถบอกความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ 2) เด็กสามารถจัดกลุ่มประเภทของสิ่งต่างๆ จากคุณลักษณะได้ และ 3) เด็กสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับจากยากไปหาง่ายในการคิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ และเรื่องตรรกะ เหตุผล มีการฝึกให้ผู้เรียนมีการคิดรวบยอด มีแนวคิดกับสิ่งต่างๆ

ในชีวิตประจำวัน และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรู้จักการเชื่อมโยงความรู้ได้เป็นระบบ

ประเด็นที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ใช้แนวทางการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับทักษะชีวิต (Life Skill) มาบูรณาการสร้างเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย 4 ขั้นตอน ได้ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการวางแผน (P: Planning) เป็นขั้นตอนกระบวนการวางแผนความคิดในการจัดกิจกรรมกิจกรรมทำอะไร กำหนดจุดประสงค์ เพื่ออะไร ใช้วิธีการอย่างไร การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การเตรียมสื่อวัสดุ-อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การวัด และประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการทำกิจกรรม สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม สังเกตการใช้อุปกรณ์ของเด็ก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์(Piaget) ที่เห็นว่าพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คำนึงถึงความสามารถของเด็กแต่ละคน ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กเรียนรู้ได้ดีในสภาพแวดล้อมที่ได้เตรียมเอาไว้อย่างดี พัฒนาประสาทสัมผัสที่ใช้ในการมองเห็น การได้ยิน การลิ้มรส การดมกลิ่นและการสัมผัส/จับ ให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการลงมือกระทำให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดทักษะต่างๆ

2. ขั้นกำหนดกิจกรรม (A: Activity) เป็นขั้นตอนการกำหนดกิจกรรมจากชีวิตประจำวัน กิจกรรมมีความหลากหลาย มีวิธีการที่หลากหลาย เช่น Cooking สาธิต ทดลอง สนทนา ทำกิจกรรมทั้งใน-นอกห้องเรียน บูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้จากการได้ลงกระทำสิ่งต่างๆผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hanley, Heal, Tiger and Ingvarsson ที่นำทักษะมาใช้ในการช่วงกิจกรรมประจำวันคือ กิจกรรมวงกลม การเล่นเกมอิสระ หรือกิจกรรมเสรี การรับประทานอาหารโดยผ่านทางการสอนการเป็นแบบอย่าง บทบาทสมมติ ซึ่งโปรแกรมการสอนดังกล่าวช่วยเพิ่มทักษะชีวิตมากขึ้น การเป็นแบบอย่างนำไปสู่การปฏิบัติโดยผ่านกิจกรรมเสริมประสบการณ์ หรือกิจกรรมวงกลม

3. ขั้นทำกิจกรรม (A: Action)) เป็นขั้นตอนการทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเองมากที่สุด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ให้เด็กทำอย่างที่ตนสนใจ ดังที่ ทิศนา ขมมณี ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ใดสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียนโดยตรงก็ยิ่งช่วยให้การเรียนรู้สนุกสนานในกิจกรรม

4. ขั้นสรุปผล (I: Inferring) เป็นขั้นตอนการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคลโดยประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมร่วมทำกิจกรรม ความสามารถในการทำกิจกรรมและ การใช้วัสดุอุปกรณ์ของเด็กหลังการจัดกิจกรรม ครูผู้สอนประเมินเด็กนักเรียนด้วยการสังเกตพฤติกรรมเด็กนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ นลินี ณ นคร ที่กล่าวถึงการประเมินหมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการประเมินอย่างครบถ้วนด้วยวิธีการ

และเครื่องมือที่หลากหลายให้อยู่ในรูปที่สามารถตีความหมายได้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย

ประเด็นที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี จากการจัดกิจกรรมของรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI (Planning Activity Action Inferring) เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ซึ่งผลการทดลองของคู่มือรูปแบบการจัดกิจกรรมพบว่า หลังจากที่ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทักษะชีวิตด้านสังคม ทักษะชีวิตด้านการสื่อสาร ทักษะชีวิตด้านอารมณ์ และทักษะชีวิตด้านการคิดสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเพราะกิจกรรมตามรูปแบบ PAAI จัดกิจกรรมที่หลากหลายกิจกรรมเน้นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าเพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดการเรียนรู้เกิดประสบการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับ Kolb ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมีประสบการณ์เดิมอยู่ก่อนแล้ว ผู้สอนพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์เดิมของตัวเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ที่เหมือนหรือแตกต่างไปจากตนเองให้เพื่อนได้ส่งเสริมผู้เรียนเป็นผู้กระทำหรือปฏิบัติด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้นอิสระ

ประเด็นที่ 4 ผลความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี จากการตอบแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของครูที่นำคู่มือกิจกรรมประกอบการใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากัน 4 ข้อ ได้แก่ 1) อธิบายการหลักการและเหตุผล ทฤษฎีและแนวคิด หลักการวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่าง เนื้อหาการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้/สภาพแวดล้อม ประเมินผลการเรียนรู้เวลาในการจัดกิจกรรม และแผนการสอน 2) กระบวนการจัดกิจกรรมของรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI อธิบายได้ชัดเจน 3) ครูกระตุ้นเด็กสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติตามบริบทของสภาพแวดล้อมหรือตามธรรมชาติรอบตัวเด็ก และ 4) รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ซึ่งครูผู้สอนมีความเห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI สามารถนำไปใช้ได้จริงในกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตได้ดีขึ้น ซึ่งตรงกับทฤษฎีของ Brunner ที่กล่าวว่า การสนับสนุนให้เด็กเกิดการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายสำหรับผู้เรียน วิธีสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระให้มากเพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

องค์ความรู้การวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดปทุมธานี” ได้องค์ความรู้จากการวิจัยในเรื่ององค์ประกอบทักษะชีวิตและสภาพทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะชีวิตด้านสังคม ทักษะชีวิตด้านการสื่อสาร ทักษะชีวิตด้านอารมณ์ ทักษะชีวิตด้านการคิด และกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี

ในรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI (Planning Activity Action Inferring) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีขั้นตอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ซึ่งเรียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 โดยการทำกิจกรรมจะช่วยเสริมสร้างให้เด็กได้พัฒนาทักษะชีวิต และรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ลงสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กปฐมวัยพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

รูปแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย

การพัฒนาแบบการจัดกิจกรรมแบบ PAAI (Planning Activity Action Inferring)

- หลักการ : 1. ทักษะชีวิตเป็นสมรรถนะที่สำคัญที่ผู้เรียนทุกคนพึงได้รับการพัฒนา ปลุกฝัง และฝึกฝนให้มีทักษะชีวิตที่ครบถ้วนตั้งแต่ระดับปฐมวัย
2. จัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างเด็กให้พัฒนาทักษะชีวิตด้านสังคม ทักษะชีวิตด้านการสื่อสาร ทักษะชีวิตด้านอารมณ์ และทักษะชีวิตด้านการคิด โดยใช้แนวคิดแนวคิดการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับทักษะชีวิต
3. การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กแต่ละคน ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กเรียนรู้ได้ดีในสภาพแวดล้อมที่ได้เตรียมเอาไว้อย่างดี พัฒนาประสาทสัมผัสทั้ง 5 ให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการลงมือกระทำให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดทักษะต่างๆ

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ : เพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี

ทักษะชีวิต

ทักษะชีวิตด้านสังคม : การจัดกิจกรรมมีการสร้างบรรยากาศจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในสังคมจัดกิจกรรมให้เด็กได้ทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนเพื่อเรียนรู้พฤติกรรมของเพื่อนจากการทำงานร่วมกัน เล่นด้วยกันสื่อสารระหว่างกัน กระตุ้นให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยกันได้เล่นกับเพื่อน

ทักษะชีวิตด้านสื่อสาร : การจัดกิจกรรมจัดสภาพแวดล้อมรอบๆที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนตามหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่จัดประสบการณ์ที่หลากหลายสอดคล้องกับคำศัพท์ที่มีบัตรคำศัพท์ ให้เด็กพูดชื่อวัตถุ-อุปกรณ์ในการทำกิจกรรม กระตุ้นให้เด็กพูดคุย สนทนาพูดบอกความต้องการของตนเอง รวมไปถึงการพูดคุยกับเด็กให้มาระหว่างทำกิจกรรมหรือระหว่างการเล่นของเด็กเป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

ทักษะชีวิตด้านอารมณ์ : การจัดกิจกรรมสร้างความมั่นใจให้เด็กรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรม เริ่มต้นสร้างมิตรภาพที่ดีกับเด็กการยอมรับ ชื่นชมในตัวเอง เช่นการยิ้ม การสัมผัส การโอบกอดการทักทายการร้องเพลงและทำท่าทางประกอบร่วมกันกระตุ้นให้เด็กร่วมเล่นและทำกิจกรรมต่างๆด้วยความสนใจ ชื่นชมเมื่อเด็กทำได้ยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็กเปิดโอกาสให้เด็กได้มีอิสระในการแสดงออก

ทักษะชีวิตด้านการคิด : การจัดกิจกรรมสร้างสิ่งแวดล้อมเปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับวัตถุ สิ่งของกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ กระทำ เล่น สำรวจ ทดลองตั้งคำถาม ค้นหาคำตอบด้วยตนเองและให้เด็กมีประสบการณ์ตรงผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและการเคลื่อนไหว มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกับเด็กอื่นและผู้ใหญ่ทั้งนี้ให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ

ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้เด็กปฐมวัย : การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบโดยการทำกิจกรรมจะช่วยเสริมสร้างให้เด็กได้พัฒนาทักษะชีวิต โดยผ่านการบูรณาการจากทฤษฎีพัฒนาทางสติปัญญาของเพียเจท์ ทฤษฎีการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติของดิวอี้ ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวท์ฮีดสกี แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะชีวิต และรูปแบบการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวางแผน (Planning= P)

เป็นขั้นตอนการวางแผนความคิดในการจัดกิจกรรม กิจกรรมทำอะไร กำหนดจุดประสงค์ เพื่ออะไร ใช้วิธีการอย่างไร การเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การเตรียมสื่อวัสดุ-อุปกรณ์ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การวัดและประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการทำกิจกรรม สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม สังเกตการใช้อุปกรณ์ของเด็ก

Planning

P

Activity

A

PAAI

Model

A

Action

I

Inferring

กำหนดกิจกรรม (Activity = A)

เป็นขั้นตอนการกำหนดกิจกรรมจากชีวิตประจำวัน กิจกรรมมีความหลากหลาย มีวิธีการที่หลากหลาย เช่น Cooking สานิต ทดลอง สนทนา ทำกิจกรรมทั้งใน-นอก ห้องเรียน บูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้จากการได้ลงกระทำสิ่งต่างๆผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย

ทำกิจกรรม (Action= A)

เป็นขั้นตอนการทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเองมากที่สุด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ให้เด็กทำอย่างที่ตนสนใจโดยไม่เป็นอันคราย

สรุปผล (Inferring = I)

เป็นขั้นตอนการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก เป็นรายบุคคลโดยประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการร่วมทำกิจกรรม ความสามารถในการทำกิจกรรมและการใช้วัสดุอุปกรณ์ของเด็ก

ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบไปใช้

1. ผู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ หรือ ครูผู้สอนเด็กปฐมวัยควรมีการศึกษาคู่มือ เพื่อทำความเข้าใจ ขั้นตอนแต่ละขั้นตอนของรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นอย่าง ถ่องแท้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กปฐมวัยจะได้รับให้มากที่สุด

2. การจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัย พัฒนาขึ้นโดยการจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กแต่ละคน ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง การจัด กิจกรรมจากชีวิตประจำวัน กิจกรรม มีวิธีการที่หลากหลาย เช่น Cooking สาธิต ทดลอง สนทนา ทำกิจกรรม ทั้งใน-นอกห้องเรียน บูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้จากการได้ลง กระทำสิ่งต่างๆผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าซึ่งเป็นการพัฒนาประสาทสัมผัสที่ใช้ในการมองเห็น การได้ยิน การลิ้ม รส การดมกลิ่นและการสัมผัส/จับ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเน้นให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรม หรือลงมือกระทำ ด้วยตนเองให้มากที่สุด Learning by Doing เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ทั้ง 4 ด้านคือทักษะชีวิต ด้านสังคม ทักษะชีวิตด้านการสื่อสาร ทักษะชีวิตด้านอารมณ์ และทักษะชีวิตด้านการคิด เด็กจะเรียนรู้ได้ดีใน สภาพแวดล้อมที่ได้เตรียมเอาไว้อย่างดี ส่งเสริมการเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.การจัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัย พัฒนาขึ้นนี้ผู้ที่สนใจนำไปใช้ หรือครูผู้สอนปฐมวัยควรสอดแทรกหรือบูรณาการเข้าไปในกิจกรรมเสริม ประสบการณ์ หรือวิชาทักษะชีวิต โดยการทำกิจกรรมจะช่วยเสริมสร้างให้เด็กได้พัฒนาทักษะชีวิตด้านต่างๆ มี การกำหนดระยะเวลาในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ให้มากขึ้น เช่น ระยะเวลา ภาคต้นของปีการศึกษานั้นๆเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้มีการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอและให้เกิดประโยชน์แก่ ตัวเด็กมากที่สุด และเพื่อให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบโรงเรียนรัฐบาล และเอกชน ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะ ชีวิตเด็กปฐมวัย

2. การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ไปสู่การสร้างเสริม ทักษะชีวิตอย่างเป็นระบบในระดับการศึกษาประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และในระดับการศึกษาพิเศษ เป็น ต้น

3. การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ในระดับอำเภอ และจังหวัด เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ทิตนา แคมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นลินี ฦ นคร. (2557). การวัดและประเมินพุทธิปัญญาของเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). แนวคิดเรื่องทักษะชีวิตและการพัฒนาทักษะชีวิตในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Brunner. (1963). **Brunner's intellectual development theory**. Retrieved January 20, 2021, from <http://www.baanjomyut.com>.
- Hanley, G.P., Heal, N.A., Tiger, T.H. and Ingvarsson, E.T. (2007) **Evaluation of a classwide teaching program for developing preschool life skills**. Journal of Applied Behavior Analysis, 40,277-300.
- Kolb, D. A. (1984). **Experiential learning: experience as the source of learning and development**. New Jersey: Prentice-Hall Inc.,

รูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง*

PATEL ENVIRONMENTAL MANGEMENT AND CRISIS MANGEMENT IN THE
CHAO PHRAYA RIVER BASIN ANGTHONG PROVINCE

พระครูไพศาลศีลวัฒน์ ฐานจาโร

Phrakruphaisanseelawan tanajaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำประกอบด้วย พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่น้ำท่วม อุทกภัยเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำ ในสภาพของน้ำท่วม น้ำท่วมฉับพลัน หรือน้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำลำธารทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งปกติไม่ได้อยู่ใต้อิทธิพลน้ำ หรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ที่ระบายออกไม่ทัน

2. การจัดการสิ่งแวดล้อมและวิกฤตลุ่มน้ำ พบว่า ด้านการจัดการสภาพแวดล้อม ใช้แนวทางการป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วมและการบริหารจัดการน้ำท่วม นำสิ่งก่อสร้างมาใช้ลดขนาดความรุนแรงของน้ำท่วม การป้องกันความเสียหายและการบรรเทาทุกข์ ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางสังคม (การเยียวยา) ชุมชนปรับตัวให้ดำรงชีวิตทำงานได้ตามปกติ มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ เป็นเส้นทางการค้า ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เพื่อการเกษตร และเพื่อการอุตสาหกรรม ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางสุขภาพ (การช่วยเหลือ) มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายการบริหารร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ วัดและจากเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. ผลการพิจารณารูปแบบ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ได้แก่ temple (วัด) help (การช่วยเหลือ) activity (กิจกรรม) identity (เอกลักษณ์ ตัวตน) และnetwork (เครือข่าย)

4. องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้เพิ่มองค์ประกอบทางด้านจิตอาสาเข้าไป ได้แก่ (V) = volunteer (จิตอาสา)

* Received October 21, 2022; Revised November 26, 2022; Accepted February 3, 2023

คำสำคัญ: รูปแบบ; การจัดการสภาพแวดล้อม; ภาวะวิกฤต; อุทกภัย

ABSTRACT

This research article was part of dissertation on Patel Environmental management and Crisis management in The Chao Phraya river basin Angthong Province have objectives, 1) To study the environment and the flood crisis of the Chao Phraya River Basin community Ang Thong Province. 2) To study the environmental management model and the flood crisis of the Chao Phraya River Basin community Ang Thong Province. This research was a Qualitative. By in-depth interview. It was found that:

1. Eenvironment and Flood Crisis of Chao Phraya River Basin Community Ang Thong Province consists of 1) Wet area and 2) Flood area

2. Environmental Management and the Chao Phraya River Basin Crisis It has an effect on flood protection in Ang Thong province. It was found that 1) Environmental management Apply flood damage prevention and flood management approaches. 2) In terms of social environment management (remediation) communities are able to adapt to live in flooding situations. 3) Economic environment management 4) Health environment management (Assistance) has formed a network of joint management to prevent and solve flood problems.

3. The results of the format consideration It was found that it consisted of the following components: 1) T = temple 2) H = help 3) A = activity 4) I = identity 5) N = Network

4. knowledge from research, It was found that the experts had increased the volunteer spirit component.

Keywords; Format; Environment Management; Crisis; flood

บทนำ

ประเทศไทยมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ทั้งนี้ หากมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปทั้งในมิติด้านการผลิต และการบริโภคซึ่งก่อให้เกิดของเสียและมลพิษในระดับที่เกินกว่าความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศในพื้นที่จนส่งผลกระทบต่อ

ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศเสื่อมโทรมลงนั้น อาจส่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติในระยะยาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยการมุ่งพัฒนาทางเศรษฐกิจในระยะหลายสิบปีที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาที่เน้นผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจจนขาดการคำนึงถึงความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และขีดความสามารถของระบบนิเวศที่เพียงพอ และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าและบริการยังอยู่ในระดับต่ำโดยมีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และสร้างมูลค่าเพิ่มได้น้อยกว่าที่ควรจึงส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติของไทยเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง

ในส่วนของทรัพยากรน้ำประเทศไทยมีการพัฒนาแหล่งน้ำต้นทุนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งแหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดินในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการอุปโภคบริโภคของภาคครัวเรือนส่งผลให้มีปริมาณการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้นประกอบกับความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำตามธรรมชาติทั้งจากการกระทำของมนุษย์และปัจจัยตามธรรมชาติ รวมถึงความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีทำให้มีปริมาณน้ำที่เก็บกักได้ลดลง จึงส่งผลให้ปัญหาภัยแล้งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี และมีแนวโน้มที่จะรุนแรงยิ่งขึ้นในขณะเดียวกันประเทศไทยยังคงประสบกับปัญหาน้ำท่วมอย่างสม่ำเสมอ แม้ในระยะที่ผ่านมาจำนวนประชากรที่ได้รับผลกระทบจะมีแนวโน้มลดลงแต่ก็ยังคงอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง เพื่อผนวกกับสภาวะการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงมากขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำท่วม อย่างไรก็ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีแนวโน้มที่จะช่วยยกระดับการบริหารจัดการน้ำ และสร้างโอกาสในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ อาทิ การใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ช่วยให้ประหยัดน้ำ การใช้เทคโนโลยีที่สามารถเชื่อมโยงเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในการบริหารจัดการน้ำสูญเสียในระบบส่งน้ำ รวมทั้งการคาดการณ์สถานการณ์น้ำให้มีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น

เป็นที่ทราบกันดีว่า วิฤติภัยธรรมชาติมีแนวโน้มที่กระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตต่างๆ มากขึ้นทั่วทุกมุมโลก เนื่องจากการที่การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ประกอบกับการที่ประชากรของโลกเพิ่มมากขึ้น จนทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก มีผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติหลายอย่างถูกทำลายไปเช่น การตัดไม้ทำลายป่า การปล่อยมลพิษสู่ชั้นบรรยากาศพื้นดิน และแหล่งน้ำ เป็นการทำลายสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดภาวะโลกร้อน ฝนแล้ง น้ำท่วม การพังทลายของดิน มลพิษทำลายคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำดังกล่าว มีสาเหตุหลักมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ขาดประสิทธิภาพ และจากการใช้น้ำที่ไม่ชาญฉลาด และขาดการอนุรักษ์ การจัดการน้ำในประเทศไทยก็พบเช่นกันว่า ยังไม่สามารถแก้ไขวิกฤตน้ำได้ ทั้งที่ได้ใช้งบประมาณมากแต่พบว่าปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วม ภัยแล้ง น้ำเน่าเสีย ซึ่งเป็นปัญหาซ้ำซาก การแก้ไขปัญหาน้ำของรัฐอาจมีประสิทธิภาพ คือได้จัดหาแหล่งน้ำ สร้างที่กักเก็บน้ำให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้มีผลได้ (Output) คือ การมีเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ชลประทาน ขุดลอกคลอง หากแต่ล้มเหลวในผลลัพธ์ คือขาดประสิทธิภาพในการขาดการจัดการน้ำที่ดี ความขัดแย้งในด้านความต้องการปริมาณน้ำ ความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งน้ำ และความขัดแย้งในด้านคุณภาพน้ำที่พบในสังคมไทย ดังนี้ 1) นโยบาย และแผนงานหลักด้านการจัดการน้ำของประเทศ ขาดความมีเอกภาพ ขาดความชัดเจน ขาดความครอบคลุม ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม 2) การจัดการน้ำที่ผ่านมารัฐได้ขาดมุมมองในมิติทางสังคมศาสตร์ และขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ 3) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมีมากในทางปฏิบัติมักก่อให้เกิดความซ้ำซ้อน และยัง

เกิดปัญหาการติดต่อกันระหว่างหน่วยงานเสมอผลการศึกษาพบว่าการจัดการน้ำของภาครัฐที่ยังคงเป็นแบบรวมศูนย์โดยองค์กรของรัฐส่งผลต่อการจัดการน้ำอย่างไม่มีประสิทธิภาพทั้งที่มีปริมาณน้ำเพียงพอการจัดการของภาครัฐที่มุ่งเน้นปัญหาเฉพาะหน้าเฉพาะเรื่องเฉพาะพื้นที่ ซึ่งประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านน้ำที่เผชิญอยู่ ส่วนภาครัฐจะมุ่งแก้ปัญหาด้านการใช้เครื่องมือวิศวกรรมที่ขาดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในโครงการ และถึงแม้ประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำหลายฉบับแต่การบริหารจัดการน้ำของไทยยังมีช่องโหว่ขาดเอกภาพ และขาดกติกาที่ชัดเจนในการจัดสรรน้ำทรัพยากรน้ำส่วนใหญ่ยังอยู่ภายใต้ระบบการเข้าถึงโดยเสรีเป็นระบบที่ขาดความเป็นธรรมไม่สนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุด และไม่เอื้ออำนวยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนหากได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการน้ำระหว่างประเทศพบว่าประเทศไทยยังล้าหลังประเทศอื่นในกลุ่มแม่น้ำโขงด้านการจัดการน้ำจากแง่มุมทางกฎหมาย และเครื่องมือการบริหารอุปสงค์ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำ

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้การศึกษาจากประสบการณ์ของชุมชนที่มีความสามารถในการจัดการกับวิกฤตภัยธรรมชาติซึ่งในที่นี้เน้นไปที่วิกฤตอุทกภัยเนื่องจากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาประเทศไทยประสบปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจากภาวะน้ำท่วมอย่างรุนแรง ซึ่งผลกระทบจากภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำพระเจ้าพระยาเป็นไปอย่างกว้างขวางในหลายจังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง และภาคกลางของประเทศการศึกษาถึงประสบการณ์ของชุมชนหลายแห่งในการจัดการกับวิกฤตที่เกิดขึ้นไม่ว่าในช่วงก่อนเกิด ช่วงระหว่างเกิด และการฟื้นฟูหลังการเกิดอุทกภัยจะเป็นประโยชน์อย่างมากมาสรุป และเผยแพร่แก่ชุมชนอื่นๆ ผู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินการกลยุทธดังกล่าวที่นับวันทวีความรุนแรงขึ้น รวมถึงเป็นการบรรเทาภาระงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเยียวยา และฟื้นฟูสภาพของชุมชนที่จะสามารถนำทรัพยากรไปใช้ หรือพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไปได้

จังหวัดอ่างทองประสบปัญหาน้ำท่วมเกือบทุกปีในหน้าน้ำหลากกระแสน้ำที่ไหลทะลักเข้าท่วมพื้นที่สร้างความเสียหายเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะที่ตลาดอ่างทองรวมทั้งย่านธุรกิจหลักของจังหวัดภายในเขตเทศบาลเมืองอ่างทองซึ่งได้ถูกกระแสน้ำที่ทะลักท่วมพื้นที่ข้างเคียงจนจมบาดาลมีสภาพเหมือนเป็นอ่างทองขนาดใหญ่ทำให้นายกเทศมนตรีเมืองอ่างทอง และประชาชนได้ระดมกำลังที่จะรักษาพื้นที่เศรษฐกิจเอาไว้ แต่สถานการณ์ยิ่งวิกฤตเพิ่มขึ้นเมื่อกระแสน้ำกัดเซาะแนวคันกันน้ำไหลเข้าท่วมทุ่งศาลาแดงจนมิด ต่อเนื่องมาจนถึงหมู่บ้านเปี่ยมสุขเพชร หมู่บ้านเปี่ยมสุข 7 และ 8 จนต้องรีบใช้รถแบคโฮสร้างคันดินล้อมเอาไว้ เพราะเกรงว่าประตูกันน้ำคลองลำท่าแดงรับแรงดันน้ำไม่ไหว และอาจจะพังทลายลง และกระแสน้ำไหลข้ามฝั่งเข้ามายังฝั่งตลาดย่านธุรกิจร้านค้าในตลาดอ่างทองได้จนต้องมีการแจ้งเตือนประชาชนในเขตเทศบาลให้เตรียมระมัดระวังถูกน้ำท่วมฉับพลันโดยให้ขนย้ายของมีค่ารวมทั้งเด็ก และคนชราไปไว้บนที่สูงเพื่อให้อันตราย นอกจากนี้ยังมีที่บริเวณถนนทางหลวงชนบทสายอ่างทอง-สิงห์บุรี ตำบลจระเข้ร้อง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง สถานการณ์น้ำเจ้าพระยาเอ่อล้นตลิ่งขยายวงกว้างเข้าท่วมบ้านเรือนประชาชนในพื้นที่หมู่ 4 ตำบลจระเข้ร้องซึ่งบ้านชั้นเดียวน้ำเอ่อท่วมเกือบมิดหลังคา ส่วนบ้านสองชั้นน้ำก็เอ่อล้นใกล้ท่วมชั้นบนบ้านหลายคนได้ขนของมาไว้ที่บนถนนแล้วใช้โต๊ะรองตั้งไว้เนื่องจากน้ำยังคงเอ่อล้นเข้ามาบนถนนเป็นระยะทางหลายร้อยเมตร และเอ่อไหลลงคลองชลประทานที่ขนานกับถนนมีบางจุดที่คันดินคลองชลประทานพังทลายจนทำให้เอ่อล้นไหลไปยังกลางทุ่งนา และขยายวงกว้าง และเริ่มเอ่อล้นไปยังถนนสายเอเชียทางเจ้าหน้าที่ได้เตรียมนำดินมาถมกันที่บริเวณถนนทางหลวงชนบทเพื่อป้องกันน้ำเอ่อล้นขยายวงกว้างไปยังถนน

สายเอเชีย และจากเหตุการณ์ที่ฝนตกหนักทำให้น้ำท่วมขังหลายจุดในเขตเทศบาลเมืองอ่างทองทำให้เจ้าหน้าที่ต้องเร่งสูบน้ำและเสริมกระสอบทรายป้องกันจุดเสี่ยงขณะที่ชาวบ้านใน ตำบลสี่ร้อย อำเภอวิเศษชัยชาญ เตือนร้อนหนัก น้ำจากแม่น้ำน้อยเอ่อล้นทะลักเข้าท่วมหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่ปลูกเป็นบ้านปูนพื้นต่ำชั้นเดียว ต้องอพยพข้าวของ และลูกหลานรวมทั้งสัตว์เลี้ยงมาอาศัยนอนที่ศาลาวัดหินงอกเป็นการชั่วคราวจากเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือชาวบ้านที่ถูกน้ำท่วมมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับอุทกภัยในจังหวัดอ่างทอง และบริเวณใกล้เคียง

ดังนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง” เป็นการศึกษาเพื่อศึกษาการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำเจ้าพระยาจังหวัดอ่างทองระบบจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง และสร้างเครือข่ายการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง เพื่อที่จะนำผลจากการวิจัยมาเป็นข้อมูล และผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาในจังหวัดอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดอ่างทอง ที่ประสบภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง จำนวน 3,052 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชน พระภิกษุสงฆ์ ชาวบ้านในจังหวัดอ่างทองที่ประสบภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง คัดเลือกโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้คือ เป็นผู้ที่ประสบภัย / ปัญหาภาวะวิกฤตน้ำท่วมเมื่อเกิดอุทกภัยขึ้นในจังหวัดอ่างทอง

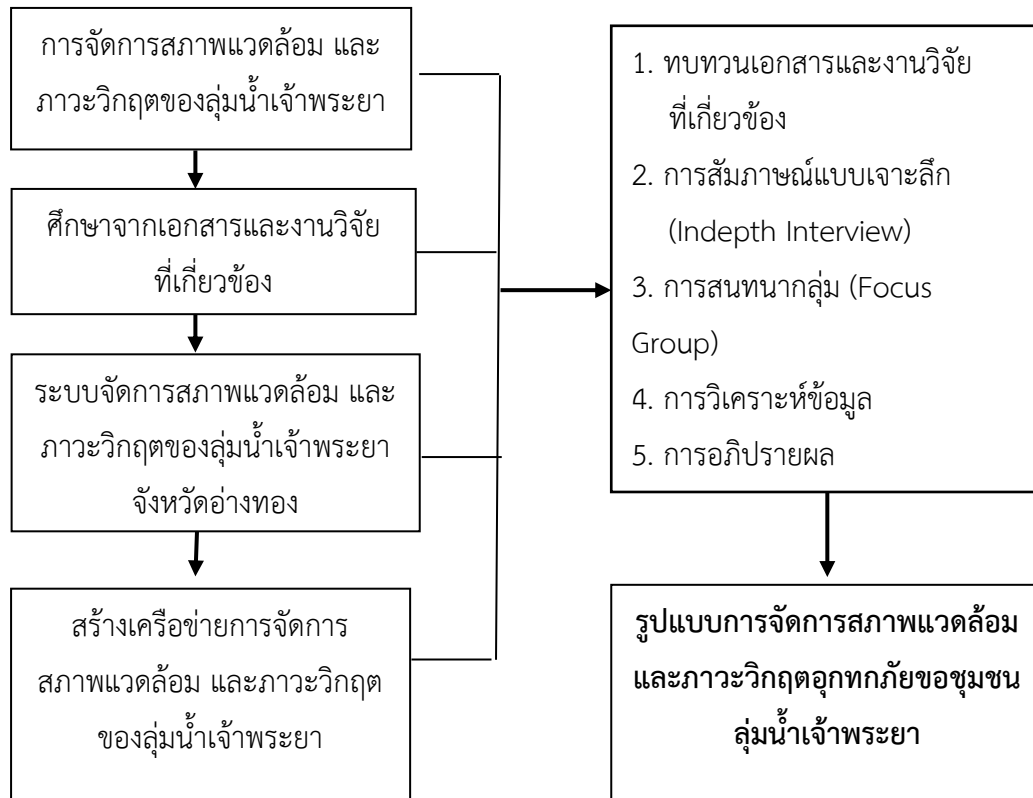
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น 30 รูป / คน ดังนี้ 1) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 10 คน 2) พระสงฆ์และประชาชน จำนวน 10 คน และ 3) นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน โดยหลักเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาถึงการได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง

ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ระบบจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง และ

สร้างเครือข่ายการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง จำนวน 12 คน ดังต่อไปนี้ 1) ผู้นำท้องถิ่น 2) พระสงฆ์และประชาชน และ 3) นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับระบบการจัดการสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาในจังหวัดอ่างทอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในด้านกายภาพ พบว่า ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มมีลักษณะคล้ายอ่างไม่มีป่าไม้ และภูเขาแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำน้อยไหลผ่านมีลำคลองหลายสายในจังหวัดอ่างทอง ในฤดูน้ำหลากน้ำจะไหลบ่าจากแม่น้ำลำคลองและขังอยู่ในพื้นที่โดยทั่วไปสภาพแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา พบว่า สภาพแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย 1) พื้นที่ชุ่มน้ำ 2) พื้นที่น้ำท่วมอุทกภัยเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำในสภาพของน้ำท่วม น้ำท่วมฉับพลัน หรือน้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำลำธารทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งปกติไม่ได้อยู่ใต้ระดับน้ำหรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ที่ระบายออกไม่ทัน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา การจัดการสิ่งแวดล้อม และวิกฤตลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีผลต่อการป้องกันน้ำท่วมในเขตจังหวัดอ่างทอง พบว่า

ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในขณะน้ำท่วมเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยง ไม่ให้เกิดได้แต่สามารถหาวิธีลดความรุนแรง และบรรเทาผลกระทบความสูญเสียที่จะเกิดได้โดยมาตรการป้องกัน

ความเสียหาย และบริหารจัดการน้ำท่วมเป็นการพยายามเรียนรู้ และเข้าใจในผลกระทบจากน้ำท่วมที่มีต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำ และพื้นที่น้ำท่วม ถึงแนวทางการป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วม และการบริหารจัดการน้ำท่วมประกอบไปด้วยมาตรการที่นำสิ่งก่อสร้างมาใช้ลดขนาดความรุนแรงของน้ำท่วม เช่น การปรับปรุงสภาพลำน้ำ การใช้อ่างเก็บน้ำ เขื่อน และพนังกั้นน้ำ

ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางสังคม (การเยียวยา) อุทกภัยในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นลักษณะแบบน้ำล้นตลิ่งสาเหตุหลักๆ คือน้ำเหนือจากพื้นที่ตอนบนไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนล่างซึ่งเป็นที่ราบ ประกอบกับบางช่วงของแม่น้ำเจ้าพระยามีขนาดเล็กจนถึงเล็กมาก หรือที่เรียกว่าเป็นคอขวดการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาในอดีตชุมชนสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตในสถานการณ์อุทกภัยได้อย่างสอดคล้องลงตัว และมีความสุขดำเนินกิจกรรมทำงานได้ตามปกติแต่ปัจจุบันชุมชนส่วนใหญ่มุ่งป้องกันมิให้น้ำท่วมมากกว่าที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับช่วงฤดูน้ำหลากพึ่งพาตนเองน้อยลงรอคอยความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ มากขึ้น

ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสายหลักที่มีความสำคัญกับประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตที่คนไทยได้ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และประกอบกิจการมาอย่างยาวนาน เช่น ใช้เป็นเส้นทางการค้า ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค เพื่อการเกษตร และเพื่อการอุตสาหกรรม

ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางสุขภาพ (การช่วยเหลือ) เครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายการบริหารร่วมมือในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา น้ำท่วมตามการรณรงค์ ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ วัดและจากประชาชนซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของการป้องกันปัญหาน้ำท่วมในแง่ของการเป็นปัจจัยสนับสนุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดวิกฤติการณ์มหาอุทกภัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในด้านกายภาพ พบว่า ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มมีลักษณะคล้ายอ่างไม่มีป่าไม้ และภูเขาแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำน้อยไหลผ่านมีลำคลองหลายสาย ในฤดูน้ำหลากน้ำจะไหลบ่าจากแม่น้ำลำคลองจะขังอยู่ในพื้นที่โดยทั่วไปสภาพแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา พบว่า สภาพแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย 1) พื้นที่ชุ่มน้ำ 2) พื้นที่น้ำท่วมอุทกภัยเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำในสภาพของน้ำท่วม น้ำท่วมฉับพลัน หรือน้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำลำธารทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งปกติไม่ได้อยู่ใต้อิทธิพลน้ำหรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ที่ระบายออกไม่ทันทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำการเกิดอุทกภัยมาจากหลายสาเหตุทั้งโดยทางธรรมชาติ และเกิดจากฝีมือมนุษย์ซึ่งอาจเกิดจากฝนตกหนักต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ในบางครั้งอาจทำให้เกิดแผ่นดินถล่มการเกิดอุทกภัยจากน้ำทะเลหนุน เขื่อนพัง ก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดอุทกภัยได้ซึ่งอุทกภัยทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อชีวิต ซึ่งทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติรวมถึงความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจด้วยซึ่งสอดคล้องกับ วณารัตน์ กรอิสรานุกุล และคณะ พบว่า ผู้ประสบภัยปัญหาน้ำท่วมทุกปีส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บริเวณริมแม่น้ำ หรือลำคลองทำให้ได้รับผลกระทบจากน้ำล้นตลิ่งในฤดูน้ำหลากซึ่งรวมถึงพื้นที่เกษตรกรรมในที่ลุ่มต่ำอย่างไรก็ตามสถานการณ์น้ำท่วมโดยทั่วไปที่เกิดขึ้น

เป็นประจำทุกปีจะไม่มีความรุนแรงมากนักระดับน้ำท่วมมีความสูงไม่เกิน 20 ซม.ระยะเวลาการท่วมประมาณ 1 - 4 สัปดาห์จึงไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในการดำเนินชีวิตเท่าใดนักครัวเรือนในพื้นที่น้ำท่วมถึงส่วนใหญ่มีเรือทำการเกษตรในพื้นที่น้ำท่วมถึงส่วนใหญ่จะปลูกผัก และพืชอายุสั้นทำให้สามารถเก็บเกี่ยวได้ก่อนช่วงเวลา น้ำท่วมในบางพื้นที่มีการทำคันดินเพื่อป้องกันน้ำท่วมพื้นที่การเกษตร

2. การศึกษาสภาพแวดล้อม และภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พบว่า ในด้านการจัดการสภาพแวดล้อม น้ำท่วมเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดได้แต่สามารถหาวิธีลดความรุนแรง และบรรเทาผลกระทบ และความสูญเสียที่จะเกิดได้โดยมาตรการป้องกันความเสียหาย และบริหารจัดการน้ำท่วมเป็นการพยายามเรียนรู้เข้าใจในผลกระทบจากน้ำท่วมที่มีต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำและพื้นที่น้ำท่วมถึงแนวทางการป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วม และการบริหารจัดการน้ำท่วมประกอบไปด้วยมาตรการที่นำสิ่งก่อสร้างมาใช้ลดขนาดความรุนแรงของน้ำท่วม เช่น การปรับปรุงสภาพลำน้ำ การใช้อ่างเก็บน้ำ เขื่อนและพนังกั้นน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรัตน์ กริสรานุกูล และคณะพบว่า น้ำท่วมทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน และมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจของประชาชนมาก ทั้งนี้เนื่องจากน้ำท่วมในปี 2554 มีความรุนแรงมากกว่าน้ำท่วมที่เคยเกิดขึ้นในอดีตการสะสมของน้ำฝนที่ตกติดต่อกันนานกว่า 1 สัปดาห์ทำให้มีปริมาณน้ำสะสมมากน้ำไหลเชี่ยว และระดับน้ำสูงการท่วมสูงในบางพื้นที่ระดับน้ำสูงกว่า 6 เมตร ประกอบกับการที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เตรียมรับมือกับปัญหาน้ำท่วมทำให้ประสบปัญหาขาดแคลนอาหาร น้ำดื่ม และเรือ ไม่สามารถเดินทางติดต่อหรือหาซื้ออาหารได้ และสอดคล้องกับ ชูโชค อายุพงศ์ ที่กล่าวว่า น้ำท่วมเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดได้แต่สามารถหาวิธีลดความรุนแรง และบรรเทาผลกระทบ และความสูญเสียที่จะเกิดได้โดยมาตรการป้องกันความเสียหาย และบริหารจัดการน้ำท่วมเป็นการพยายามเรียนรู้ และเข้าใจในผลกระทบจากน้ำท่วมที่มีต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำ และพื้นที่น้ำท่วมถึงแนวทางการป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วม และการบริหารจัดการน้ำท่วมประกอบไปด้วย มาตรการที่นำสิ่งก่อสร้างมาใช้ลดขนาดความรุนแรงของน้ำท่วม เช่น การปรับปรุงสภาพลำน้ำ การใช้อ่างเก็บน้ำ เขื่อนและพนังกั้นน้ำ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างซึ่งประกอบไปด้วยมาตรการสำหรับการป้องกันความเสียหายและการบรรเทาทุกข์ เช่น การวางผังเมือง การพยากรณ์และเตือนภัยน้ำท่วม ซึ่งโดยทั่วไปควรใช้มาตรการทั้งสองอย่างร่วมกันเพื่อประสิทธิภาพในการบรรเทาภัยพิบัติที่ดียิ่งขึ้น

ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางสังคม (การเยียวยา) อุทกภัยในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นลักษณะแบบน้ำล้นตลิ่งสาเหตุหลักก็คือ น้ำเหนือจากพื้นที่ตอนบนไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนล่างซึ่งเป็นที่ราบ ประกอบกับบางช่วงของแม่น้ำเจ้าพระยามีขนาดเล็กจนถึงเล็กมากหรือที่เรียกว่าเป็นคอขวดการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาในอดีตชุมชนสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตในสถานการณ์อุทกภัยได้อย่างสอดคล้องลงตัว และมีความสุขดำเนินกิจกรรมทำงานได้ตามปกติแต่ปัจจุบันชุมชนส่วนใหญ่มุ่งป้องกันมิให้น้ำท่วมมากกว่าที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับช่วงฤดูน้ำหลากพึ่งพาตนเองน้อยลงรอคอยความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับปราโมทย์ ไหมกัลด กล่าวว่า กระบวนการ (กรรมวิธี) จัดการน้ำซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการ จัดหา และพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่ และมีใช้อย่างยืนยาวรวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพให้หมดได้ซึ่งการ

จัดการน้ำนั้นมักกล่าวถึงกันเสมอๆ ว่าการจัดการน้ำต้องเป็น “การจัดการแบบบูรณาการ” หรือไม่ก็ “การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน” นั้นมีหลักการสามารถอธิบายได้ว่า การจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยด้านใดด้านหนึ่งแบบเอกเทศไม่สามารถแก้ปัญหาได้โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องผสมผสานแบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่าง ที่เรียกกันว่า “บูรณาการ” ด้วยหลายวิธีหลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับจึงจะนำไปสู่การจัดการ หรือแก้ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับน้ำได้อย่างสัมพัทธ์กัน

ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ แม่น้ำเจ้าพระยา ยังคงเป็นแม่น้ำสายหลักที่สำคัญ ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่าคุณภาพน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ พอใช้มีบางพื้นที่ที่มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการน้ำของ ปธาน สุวรรณมงคล กล่าวไว้ว่า ทรัพยากรน้ำมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เช่น ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีขอบเขตของการจัดการที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในการพัฒนา และอนุรักษ์ แหล่งน้ำ การจัดสรรน้ำ การป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ การป้องกันมลพิษทางน้ำ และการบำบัดน้ำเสีย ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการดำเนินการจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสอดคล้อง กับการศึกษาของ Kamjiradet ซึ่งกล่าวไว้ว่า รูปแบบในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนโดยอาศัยหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมทางสุขภาพ (การช่วยเหลือ) เครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากร น้ำ มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายการบริหารร่วมมือในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา น้ำท่วมตามการรณรงค์ ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ วัดและจากประชาชนซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของการป้องกันปัญหาน้ำท่วมในแง่มุมของ การเป็นปัจจัยสนับสนุน โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตการณ์มหาอุทกภัย เช่น ในปี 2554 ได้เกิดลักษณะเครือข่ายการ บริหารขึ้นเพื่อช่วยเหลือกัน และกันทั้งในพื้นที่ชุมชน มีทั้งเครือข่ายให้ความรู้ในการป้องกันน้ำท่วมบ้าน และการทำ เรือเครือข่ายอาสาสมัครรับบริจาคสิ่งของ เครือข่ายแจกอาหาร และสิ่งของจำเป็นในการดำรงชีวิตแต่เมื่อเหตุการณ์ ผ่านพ้นไปเครือข่ายเหล่านั้นก็ยุติบทบาทลงไปคงเหลือแต่การรวมตัวหลวมๆ เป็นครั้งๆ เมื่อมีเรื่องหรือปัญหาที่ต้อง ร่วมกันแก้ไขโดยมีฝ่ายเชิญชวนร้องขอให้ช่วยกัน จึงทำให้เกิดการป้องกัน และแก้ไขปัญหา น้ำท่วมเป็นไปแบบไม่ ต่อเนื่องไม่ยั่งยืนการแก้ไขปัญหาจึงขาดพลังเป็นภาระทางงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และกำลังคนรวมถึงส่งผลต่อ ปัญหาการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในการกักการป้องกันน้ำท่วม เช่น การเปิด-ปิดประตูระบายน้ำ จนก่อให้เกิด การทำลายเขื่อนกันน้ำในช่วงน้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 ดังนั้นทางวัดท่าอิฐนำทีมงานโดยผู้วิจัยได้จัดตั้งกองทุน ช่วยเหลือประชาชนลุ่มแม่น้ำที่ถูกน้ำท่วมได้มีการแจกจ่ายสิ่งของ อาหารแห้ง เต็นท์ที่พักอาศัยชั่วคราวให้กับ ประชาชนที่ประสบภัยน้ำท่วมมีการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังให้ความสำคัญในการติดต่อประสานกับบุคคล หรือหน่วยงานระหว่างจังหวัดที่เป็นรอยต่อกับจังหวัดข้างเคียงเพื่อให้การแก้ไขปัญหา น้ำท่วมระหว่างรอยต่อ ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดซึ่งหลายครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นมักแก้ไขได้ด้วยศักยภาพ ความเป็นผู้บริหารและความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังแนวคิดการประสานงานที่กล่าวไว้ว่า รูปแบบการ ประสานงาน กระทำได้ทั้งการประสานงานในแบบซึ่งเป็นการปฏิบัติงานตามปกติกับการประสานงานนอกแบบเป็น กิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนอาจทำได้ในรูปของกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การประสานงานสำเร็จด้วยดี ซึ่งสอดคล้อง กับการศึกษาของประสิทธิ์ ประครองศรีและคณะ พบว่าวิถีชีวิตในพื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมมีการช่วยเหลือพึ่งพากันของ

ชาวบ้านที่ประสบปัญหา ได้แก่ การขนย้ายสิ่งของการยืมเรือการแบ่งปันอาหารน้ำดื่มและการศึกษาของ เมตตาผิวข้า การปรับตัวของผู้ประสบกับปัญหาอุทกภัยซ้ำซากมีการช่วยเหลือซึ่งกัน และกันและสามารถปรับตัวให้ชีวิตมีความสุข เมื่อเกิดน้ำท่วม และไม่คิดจะย้ายหนีแต่มีปัญหาด้านสังคมที่พบคือบางคนไม่พอใจกลุ่มผู้นำชุมชน หรือเกิดความขัดแย้งในชุมชนเนื่องจากการแจกสิ่งของที่ได้อันไม่เท่ากันและเงินชดเชยต่างๆ ที่ได้รับการจัดสรรมาแจกไม่ครบทุกหลังคาเรือนสร้างความลำบากใจให้ผู้นำชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการตั้งกฎข้อบังคับเรื่องการปรับพื้นบ้านให้สูงขึ้น และถมดินคือสูงไม่เกิน 80 เซนติเมตรจากถนนแต่ไม่มีการบังคับใช้อย่างจริงจังซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ถ้ามีการถมดินสูงมากกว่าหลังคาเรือนที่อยู่ข้างเคียงมากเกินไปหรืออาจขวางทางน้ำไหลได้

3. รูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

3.1 T = temple (วัด) เป็นสถาบันที่สำคัญประการหนึ่งในการสืบทอดหลักธรรมคำสอน และอุดมคติทางพระพุทธศาสนาไปสู่สังคมและชุมชนไทย ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของสังคม และชุมชนไทยผูกติดอยู่กับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นมาเป็นเวลายาวนาน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง และเป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอารยธรรมอันสูงส่งของสังคม และชุมชนไทย วัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์เกื้อกูลต่อกันสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ในงานวิจัยนี้ วัดท่าอิฐ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง นำโดยท่านเจ้าอาวาสพระครูไพศาลศีลวัฒน์ ฉายา ฐานจาโร นามสกุล ชุ่มชื่นดี เป็นเสาหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อที่จะประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ที่ประสบภัยน้ำท่วม เพื่อสาธารณะประโยชน์ วัดและพระสงฆ์ต้องให้ความช่วยเหลือด้วยความตั้งใจเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนในชุมชนจึงต้องมีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางวัด และพระสงฆ์จึงมีภาระหน้าที่ที่จะต้องประสานขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนต้องรู้จักวิเคราะห์แยกแยะสภาพปัญหาละอุปสรรคที่เกิดขึ้นจนตกผลึกทางความคิดวางกรอบความช่วยเหลือชุมชนได้อย่างทันทั่วที่ตรงตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับภาครัฐเพื่อให้ความช่วยเหลือสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

3.2 H = help (การช่วยเหลือ) หมายถึง เป็นเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคมที่อยู่รอบกระบวนกรโดยส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากการทำกิจธุระของตนเองและครอบครัว หรือกิจกรรมเพื่อสังคม มี 2 ชนิด คือ การบริจาคเพื่อการกุศล (Corporate philanthropy) ในรูปแบบการให้เงิน และวัตถุสิ่งของให้กับสังคมโดยตรง หรือผ่านหน่วยงานต่างๆ องค์กรสาธารณะประโยชน์ต่างๆ และการอาสาช่วยเหลือชุมชน (Community volunteering) ด้วยการสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้กับคนในชุมชนร่วมกันสละเวลาอาสาทำงานให้กับสังคม กิจกรรมที่เจ้าอาวาสวัดท่าอิฐได้จัดทำขึ้น ได้แก่ ผ้าป่าอิฐหินดินทราย โดยมีนายเกียรติศักดิ์ กิริรัมย์ อายุ 30 ปี พร้อมเพื่อนผู้รบบรรทุกสบล้อสายบุญ นำทรายถมและมอบวัสดุต่างๆ จำนวนกว่า 50 คัน รถสบล้อ พร้อมจัดอาหารเลี้ยง และมอบทุนทรัพย์ให้แก่ชุมชนโรงเรียนวัดท่าอิฐ โดยมีรถเครื่องเสียงนำหน้าขบวนรถสบล้อที่บรรทุกอิฐ หิน ดิน ทราย มาถึงโรงเรียน โดยมีคณะครูนักเรียนตั้งขบวนให้การต้อนรับขบวนสบล้อที่วิ่งนำอิฐ หิน ดิน ทราย เข้ามาในบริเวณโรงเรียนชุมชนวัดท่าอิฐ นอกจากนี้ทางวัดท่าอิฐได้มีกิจกรรมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมด้วยเช่นกัน

3.3 A = activity (กิจกรรม) หมายถึง งานที่ทำให้เกิดผลผลิตทั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์และการให้บริการ โดยงานที่ทำมีการมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบ กิจกรรมเป็นผลพวงมาจากการผสมผสานแรงงาน เทคนิค

วิธีการ วัตถุดิบ สภาพแวดล้อมต่างๆ เข้าด้วยกันทำให้เกิดตัวผลิตภัณฑ์ และการให้บริการขึ้นมากิจกรรมจะเป็นตัวสะท้อนว่าองค์กรใดมีการปฏิบัติอะไรบ้างใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมอย่างไรและมีผลลัพธ์อะไรเกิดขึ้นในกิจกรรมนั้นๆ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่วัดท่าอิฐ เป็นกิจกรรมช่วยเหลือชาวบ้านและชุมชนทั่วไปทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ที่ขอความช่วยเหลือมาจะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดมีให้เป็นกิจกรรมที่ทางวัดได้ทำกันมานานจนมีเครือข่ายเกิดขึ้นมากมายเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือชาวบ้านและชุมชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิตอาสาของ พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า การที่บุคคลมีจิตอาสา รู้จักการให้เราก็จะรับด้วยในเวลาเดียวกัน เพราะมักเกิดสิ่งสำคัญกับตัวเรา คือ ความสุขที่มีมากกว่าการให้ด้วยเต็มไปด้วยความปรารถนาดี ความสุข และความภาคภูมิใจ รวมทั้งยังเป็นการทำให้ชีวิตมีพลังในการสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้กับสังคมอีกด้วย

3.4 I = identity (เอกลักษณ์ ตัวตน) หมายถึง จิตสำนึกส่วนตัว และจิตสำนึกร่วมในสังคม ที่เกิดจากการนิยามตนเองว่า ตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นอย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเครื่องหมายของการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของตนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะตัวตนภายนอก เช่น กิริยาท่าทาง ภาษา และการแสดงออก ต่อบุคคลอื่นกับลักษณะตัวตนภายใน คือความรู้สึนึกคิด นิสัยใจคอ คตินิยม และความเชื่อในสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจอัตลักษณ์นั้นเป็นเพียงคำที่ต้องการสื่อถึงคำพูดบางประการเพื่อแสดงความเป็นตัวตนและเป็นตัวบ่งชี้ลักษณะ เฉพาะตัวบุคคล สังคม ชุมชน เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่เหมือนบุคคลอื่นๆ อัตลักษณ์ของคนในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทองก็ไม่เหมือนกับอัตลักษณ์ของชุมชนลุ่มน้ำอื่นๆ ในประเทศ

3.5 N = network (เครือข่าย) สภาวะที่จะต้องไปให้ถึงเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หมายถึง ความสามารถของประชาชนในชุมชนที่ตั้งแผนปฏิบัติงานและดำเนินงานตามแผนนั้นอย่างมีประสิทธิภาพจนบรรลุจุดหมาย ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานไปถึงสถานปลายทางได้นั้นจะต้องได้รับการยอมรับ และให้การสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ประชาชนในชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน อย่างที่สองต้องมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจนสามารถวัดได้ เข้าใจง่าย มีความท้าทาย มีเหตุมีผล อธิบายได้ สามารถบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ และจะต้องกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และจะต้องได้รับคำปรึกษาจากผู้รู้ในงานนั้นๆ โดยมีการปรึกษาหารือร่วมกันภายในชุมชนตนเอง และชุมชนใกล้เคียง และจะต้องมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำที่เปรียบเสมือนคนขับรถที่จะพาท่านไปสู่ความสำเร็จอย่างปลอดภัย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากการจัดการน้ำของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ตามสภาพทางภูมิโนเวศที่แตกต่างกันและสามารถนำมาสู่การสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรน้ำโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่มีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพทางภูมิโนเวศที่มีลักษณะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงสภาพการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายของระบบนิเวศ พื้นที่ศึกษามีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลาหลายช่วงอายุคนโดยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจะมีความเป็นท้องถิ่นค่อนข้างสูงเนื่องจากพื้นที่ศึกษาประกอบไปด้วยหมู่บ้านล้วนแล้วแต่มีความเป็นเครือญาติเดียวกัน ชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาจังหวัดอ่างทองส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมปลูกข้าวทำการประมงน้ำจืด พื้นที่ศึกษาประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปีในฤดูน้ำหลากการปรับตัวของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาในยุคปัจจุบันเมื่อประสบปัญหาน้ำท่วมคือ การทำนาปีและนาปรัง การปลูกพืชฤดูสั้น การส่งลูกหลานไปทำงานในเขตนิคม

อุตสาหกรรมในจังหวัดใกล้เคียง ดังนั้นการค้นหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการน้ำของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาจะต้องอาศัยสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของคนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่และสร้างสำนึกส่วนรวมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างอุทกภัยในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาไม่ให้ถูกทำลายโดยทั้งจากภัยธรรมชาติ และฝีมือของมนุษย์ตลอดจนสร้างเครือข่ายการป้องกันอุทกภัยที่เกิดขึ้นทุกปีในฐานะการใช้ทรัพยากรน้ำร่วมกับพื้นที่อื่น ๆ เพื่อสร้างพลังทางสังคมและให้ความหมาย และคุณค่าของการจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาโดยที่มีได้มุ่งเน้นแค่ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแต่ต้องมองในมิติเชิงวัฒนธรรมที่จะสร้างคุณค่าและสร้างพลังในการต่อรองกับภัยธรรมชาติอย่างอุทกภัย และนโยบายและอำนาจรัฐอันจะนำมาสู่แนวทางการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาในจังหวัดอ่างทองแห่งนี้

องค์ความรู้วิจัยและนำเสนอรูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมและภาวะวิกฤตอุทกภัยของชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง

ผลสรุปจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้เพิ่มองค์ประกอบทางด้านจิตอาสาเข้าไป ทำให้สรุปรูปแบบของเครือข่ายการจัดการสภาพแวดล้อม และวิกฤตอุทกภัยของชุมชนแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง มีรายละเอียดดังนี้

3.6 V =volunteer (จิตอาสา) คำว่า “จิตอาสาสาธารณะ” เป็นคำศัพท์ใหม่ในทางสังคมศาสตร์ซึ่งกำลังได้รับความสนใจจากแวดวงนักวิชาการพัฒนาอย่างกว้างขวางในทางปฏิบัติเมื่อกล่าวถึงคำว่า “จิตอาสาสาธารณะ” หรืออาจจะเป็นคำอื่นๆ เช่น “จิตอาสา” “จิตสำนึกเพื่อสังคม” “จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม” “จิตสำนึกเพื่อมวลชน” ฯลฯ คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายที่ใกล้เคียงกันมากขึ้นอยู่กับผู้ใช้เช่น จิตสำนึกทางการเมืองในการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคม จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นหรือจิตสำนึกทางสังคม เช่นการพัฒนาชุมชนหรือช่วยเหลือคนยากไร้การที่บุคคลมีจิตอาสา รู้จักการให้เราก็จะรับด้วยในเวลาเดียวกัน เพราะมักเกิดสิ่งสำคัญกับตัวเรา คือ ความสุขที่มีมากกว่าการให้ด้วยเติมไปด้วยความปรารถนาดีความสุขและความภาคภูมิใจ รวมทั้งยังเป็นการทำให้ชีวิตมีพลังในการสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้กับสังคมอีกด้วยในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้น จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมหมายถึง จิตที่ประกอบด้วยความเอื้อเพื่อเกื้อกูลหรือความคิดที่มุ่งที่จะทำแต่ประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่ตน และผู้อื่นตลอดจนสาธารณะทั่วไป โดยมีเมตตาจิต (ปรารถนาดี) และกรุณาจิต (ความคิดร่วมด้วยช่วยแก้ปัญหา) เป็นพื้นฐาน ผู้ที่ปลูกจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เจริญงอกงามในจิตใจได้มากเพียงใด ย่อมสามารถแก้วิกฤตปัญหาความเห็นแก่ตัวทำให้เป็นคนเสียสละอุทิศตนทุ่มเททำงานเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมได้มากเพียงนั้นการปลูกจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมตามวิถีแห่งพุทธธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตาม “หลักสังคหวัตถุธรรม / หลักแห่งการสงเคราะห์” 4 ประการ กล่าวคือ 1) ทาน คือการให้เอื้อเพื่อแผ่เสียสละ แบ่งปันสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำ สั่งสอน ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหการแย่งอาหารที่อยู่อาศัย คู่สังวาส อำนาจในสังคมส่วนรวมได้ 2) ปิยวาจา กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานไมตรี ทำให้เกิดความรักความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน สามารถช่วยแก้ไขปัญหความขัดแย้ง 3) อตถจริยา การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการหมู่คณะ ดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม และบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ และ 4) สมานัตตตา ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่ฐานะและภาวะที่ดำรงอยู่ ปฏิบัติหน้าที่

ในฐานะสมาชิกของสังคมให้ถูกต้อง มีการกล่าวว่า “วัตถุยิ่งเจริญ คนยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้น” วิกฤตปัญหานี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการปลูกจิตสำนึกที่ดีเพื่อส่วนรวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. ฝ่ายบริหารจัดการน้ำที่อยู่ในพื้นที่ควรมีการวางแผนการระบายอย่างมีประสิทธิภาพ และประสานงานกับผู้นำชุมชนในการระบายน้ำให้สัมพันธ์กับระดับน้ำที่ท่วมในชุมชน
2. ชุมชนมีการวางแผนในการป้องกันน้ำท่วมในภาพรวมทั้งชุมชน เช่น การทำแนวป้องกันน้ำรอบหมู่บ้าน การทำกำจัดสิ่งกีดขวางทางน้ำไหล และการสร้างทางน้ำไหลและแหล่งรับน้ำ
3. การช่วยเหลือประชาชนมีการจัดหาเรือในการเดินทางของประชาชนเพียงพอ และการแจกข้าวกล่องและถุงยังชีพให้ถึงบ้าน เพราะบางแห่งน้ำท่วมลึกและน้ำไหลแรงเดินทางมารับลำบาก และจัดหายาให้เพียงพอ กับความต้องการของประชาชน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาระบบระบายน้ำที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้มีการวางแผนการระบายน้ำโดยไม่กระทบกับประชาชนที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำ
2. ควรเพิ่มขอบเขตในการศึกษาประเภทต่างๆ ของการเกิดอุทกภัยเพื่อให้ทราบถึงปัญหาผลกระทบที่ได้รับ เพื่อที่จะได้มีการวางแผนรับมือเมื่อเกิดอุทกภัยนั้นๆ ในอนาคต

บรรณานุกรม

- ชูโชค อายุพงศ์. (2560). **มาตรการบริหารจัดการภัยน้ำท่วม**. หน่วยวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดิเรก อาสาสินธ์. (2551). สาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงสามพัน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองส่วนท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2540). **การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ**. รายงานการวิจัย โครงการปรับภาคราชการสู่ยุคโลกาภิวัตน์.
- ประสิทธิ์ ประครองศรีและคณะ. (2551). รายงานผลการศึกษาเพื่อพัฒนาเรื่องวิถีชีวิตในพื้นที่ประสบภาวะน้ำท่วมซ้ำซาก กรณีพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่าง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยและพัฒนากาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สนับสนุนการวิจัย, 2546), หน้า 23.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. (2566-2570). ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570).

พระไพศาล วิสาโล. (2550). **เติมเต็มชีวิตด้วยจิตอาสา**. กรุงเทพฯ: เครือข่ายพุทธิกา.

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, แนวนโยบายการจัดการน้ำในประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน

เมตตา ฌิวา. (2549). **การปรับตัวของผู้ประสบกับปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหาดสวน**

ยา อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาสังคม เพื่อการพัฒนาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

วนรัตน์ กรอิสานกุล และคณะ. (2556). **โครงการ แนวทางการวางแผนด้านผังเมืองเพื่อรองรับความ**

เสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: กรณีศึกษาปัญหาน้ำท่วมและแนวทางการจัดการน้ำท่วมใน เขตผังเมืองรวมพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปีงบประมาณ 2554.

วันน้ำโลกเตือนทั่วโลกผจญภาวะขาดแคลนน้ำขั้นวิกฤติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dwr.go.th/news/detail.php> [10 มกราคม 2561].

มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.seub.or.th/libraryindex/dam/dam-020.html> [12 มกราคม 2561].

Karnjiradet, T. (2019). A Model of Community Participation in Water Management in Uthai

Thani Province according to the Philosophy of Sufficiency Economy. **Journal of MCU Peace Studies**. 6(2), 537-552.

การจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทองอำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

COMMUNITY DATA MANAGEMENT FOR SPATIAL DEVELOPMENT OF PHUKHAOTHONG
SUB-DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA DISTRICT,
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

อนุชิตา แสงอรุณ, ผดุง วรรณทอง และ ดาวเหนือ บุตรสีเทา

Anuchida Sangaroon, Phadung Wannathong and Daonue Bootsita

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts (Social Development) Mahachulalongkornrajavidyalaya university

Email: anuchidasangaroons@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาข้อมูลชุมชนของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ศึกษากระบวนการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและ 3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ข้อมูลชุมชนของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน (จปฐ.) และข้อมูลในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ และด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ ซึ่งเป็นข้อมูลชุมชนที่มีความสำคัญในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดแผนและนโยบายที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน และการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจะต้องมีการวางแผนและกำหนดความต้องการข้อมูลที่ถูกต้อง จึงจะสามารถนำมาวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ชุดข้อมูลชุมชนที่ได้มานั้น จะต้องมีการจัดเก็บในรูปแบบต่างๆ ที่บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

2. กระบวนการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีขั้นตอนหลักๆ อยู่ 3 ขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งได้แก่

* Received March 24, 2023; Revised April 5, 2023; Accepted April 10, 2023

1) การจัดการข้อมูลหลัก โดยกำหนดข้อมูลที่จะต้องใช้ในการสำรวจ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น สถานภาพ ระดับการศึกษา ข้อมูลรายได้ อาชีพ รวมถึงสร้างคำถามที่สามารถแสดงระดับความคิดเห็นให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการสำรวจสามารถเลือกแสดงความคิดเห็นตามตัวเลือกที่กำหนดได้ 2) การจัดการข้อมูลดำเนินงาน ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 2.1) กิจกรรม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่นั้น จะใช้เครื่องมือในลักษณะที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ต้องการ ได้แก่ การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ เป็นต้น 2.2) ข้อมูลชุมชนหลังดำเนินงาน โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงสถิติ และสรุปข้อมูลออกแยกออกเป็นประเภทต่างๆ และ 3) การจัดทำรายงาน เมื่อข้อมูลชุมชนที่ได้ผ่านกิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลแล้ว จึงรวบรวมและจัดทำรายงานที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และสะดวก

คำสำคัญ: การจัดการ; การจัดการข้อมูลชุมชน; การพัฒนาเชิงพื้นที่

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1) to study the community data of Phu Khao Thong Sub-district, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2) to study the process of community data management for spatial development of Phu Khao Thong Sub-district, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; and 3) to propose guidelines for the development of community data management for the spatial development of Phu Khao Thong Sub-district, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The qualitative research was conducted in this research by conducting documentary analysis and in-depth interviews. The collected data were analyzed by content analysis technique.

The results of the research found that:

1. collected and stored Community data of Phu Khao Thong Subdistrict Phra Nakhon Si Ayutthaya District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province were data on basic community necessities (JorPor.Por.) and other data such as health, well-being, education, income, and access to government services. These community data were important for analysis in order to formulate plans and policies leading to community development and solving community problems in a sustainable way. The collection of such data requires planning and setting the right information requirements. Therefore, it can be analyzed for real benefits. The community data set received It must be stored in different formats that the relevant persons or the general public can easily access the information.

2. Community data management process for spatial development of Phu Khao Thong Sub-district Phra Nakhon Si Ayutthaya District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province indicated that there are three main steps, namely, 1) major data management by defining the information needed to be surveyed which is a collection of basic information in various fields such as status, education level, income data, occupation, as well as creation of questions that can express opinions to the samples who want to survey and choose to express their opinions according to the given options. 2) Performance data management, It was divided into 2 steps: 2.1) activities as tools for collecting community information for the development of that area. The tools are used in different ways dependent on the required information such as questionnaires, interviews, and observations, etc. 2.2) Community information after the operation by using the data obtained for statistical analysis and summarize the data into different categories; and 3) the preparation of reports, when the community data obtained through data analysis activities and summed up, therefore, it compiles and produces reports that can be accessed easily and conveniently.

Keywords; Management; Community information management; Spatial development

บทนำ

ในขณะที่ประเทศไทยส่วนใหญ่มีระบบการจัดการข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาเชิงประเด็นในแต่ละพื้นที่ ยกตัวอย่าง เช่น การจัดทำฐานข้อมูลบันทึกเหตุการณ์ในประเด็นของความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยออกแบบระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่มีโครงสร้าง เชิงวัตถุ ครอบคลุมข้อมูลเชิงพื้นที่ข้อมูลลักษณะประจำ และข้อมูลเชิงเวลาการพัฒนาต้นแบบระบบฐานข้อมูลในการรับรู้ประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้อำเภอบ้านลาด เป็นกรณีศึกษา ซึ่งเป็นการจัดระบบฐานข้อมูลการแสดงผลตำแหน่งของพื้นที่ที่มีปัญหา และความต้องการชุมชนตามตำแหน่งหรือพิกัด โดยสามารถบันทึกข้อมูลในการจัดเก็บความต้องการในส่วนติดต่อกับผู้ใช้และจัดการฐานข้อมูลเพื่อนำไปแสดงผลในแผนที่กูเกิล และการแสดงผลการติดตามชุมชนเป้าหมายที่ได้รับการช่วยเหลือหรือตอบสนอง ซึ่งผลการสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชนอำเภอบ้านลาด การพัฒนาระบบฐานข้อมูลในประเด็นสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในชุมชน ซึ่งครอบคลุมการรายงานผล และการนำเสนอผลของฐานข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนงาน

ในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมหรือสิ่งแวดล้อมของประเทศชาติและประชาชนให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความรู้จากหลากหลายสาขา และจากบุคลากรหลากหลายกลุ่มเพื่อดำเนินการระดมความคิด วางแผน

และกำหนดขั้นตอนในการพัฒนาสำคัญยิ่งย่อนไม่แพ้กันในการดำเนินการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จคือ ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็น ต้องมีความครอบคลุม ถูกต้อง ทันสมัย และเชื่อถือได้ เป็นที่น่าสังเกตว่าใน กระบวนการพัฒนาที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ห่างไกลความเจริญมักจะไม่มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณลักษณะดังกล่าว แต่เป็นการใช้ข้อมูลสารสนเทศที่ไม่ครบถ้วน ขาดความถูกต้อง ขาดความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาไม่ทันสมัย จนนำไปสู่การวางแผน และกำหนดกรอบการพัฒนาที่คลาดเคลื่อน ผลที่ตามมาคือการ พัฒนาที่ไม่ประสบผลสำเร็จกล่าวคือไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เท่าที่ควร ในขณะที่การจัดทำแผนพัฒนาในระดับตำบล ซึ่งเป็นการวางแผนการพัฒนาในระดับที่ใกล้ชิดกับ ชุมชนมากที่สุดนั้น กำลังประสบปัญหาการขาดข้อมูล และสารสนเทศสำหรับใช้ในการวางแผนการพัฒนา

ตำบลภูเขาทอง แต่เดิมเรียกทุ่งภูเขาทอง ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณตำบลภูเขาทอง อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นตำบลที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก มีทุ่งภูเขาทองเป็นแหล่งโบราณคดี และแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในสมัยอยุธยา สภาพปัจจุบันเป็นทุ่งนาและเลี้ยงสัตว์ ประชาชนใน พื้นที่ มีการอนุรักษ์ประเพณีอันดีของท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการพัฒนา ประชาชน ภายในองค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทองค่อนข้างมีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถที่จะเข้ามาเป็นตัวแทน ของประชาชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่กับหน่วยราชการได้เป็นอย่างดี องค์การบริหารส่วนตำบล ภูเขาทอง ตั้งวิสัยทัศน์การพัฒนาเชิงพื้นที่ไว้ว่า “เป็นผู้นำในภูมิภาคด้านอุตสาหกรรมสะอาด การท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม และธรรมชาติและเกษตรปลอดภัย โดยมีบ้านเมืองที่น่าอยู่มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยมีการ พัฒนาการศึกษาศึกษา และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง” โดยมีพันธกิจ คือ (1) ปรับปรุงโครงสร้างการผลิต และยกระดับ เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มผลผลิตภาคอุตสาหกรรม (2) อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม (3) ปรับปรุงโครงสร้างการท่องเที่ยวให้สมดุลและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (4) พัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพ และยกระดับคุณภาพชีวิต (5) พัฒนาการเกษตรแบบดั้งเดิม ให้เป็นการเกษตรที่มีความสะอาด ปลอดภัย และมีคุณภาพ (6) บริหารจัดการการเชื่อมโยงคมนาคมและบริการระหว่างภาค (Logistics)

จากวิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง ภายใต้ข้อกังวลเกี่ยวกับ ปัญหาการขาดข้อมูลสารสนเทศของพื้นที่สำหรับการวางแผนการพัฒนาของหน่วยงานระดับตำบล แต่ หากหน่วยงานเชิงพื้นที่มีระบบการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และมีระบบจัดการข้อมูล ชุมชนที่มีประสิทธิภาพ จะถือเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดแผนพัฒนาพื้นที่ตำบลภูเขาทอง ที่จะช่วย ขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ และพันธกิจที่องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง ได้ระบุไว้

อย่างไรก็ตาม แม้ข้อมูลสารสนเทศของชุมชนจะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำแผนพัฒนาเชิง พื้นที่ แต่ก็ชี้ให้เห็นว่าการจัดทำระบบฐานข้อมูลชุมชน ยังมีข้อจำกัดในการจัดการอันเกิดจากข้อมูลมีการ กระจัดกระจาย ไม่มีการรวบรวม จัดเก็บ บันทึกและเผยแพร่อย่างเป็นระบบ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลภูมิปัญญา ชาวบ้านที่มีการสูญหายไปตามกาลเวลาอันเกิดจากการขาดการจัดการที่ดีในการจดบันทึก ไม่มีการถ่ายทอด ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร จากประเด็นดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการ พัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมถึงเป็นการพัฒนา

ระบบสารสนเทศชุมชนให้ก่อเกิดประโยชน์ในการนำไปพัฒนาพื้นที่ในเขตตำบลภูเขาทอง ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลชุมชนของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้น ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียดชัดเจน ที่มีรายละเอียดชัดเจน สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น และนำเสนอผลการวิจัยที่มีความสมบูรณ์ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยฉบับนี้ เน้นการศึกษาวเคราะห์และการมีส่วนร่วม ทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูลนั้น เน้นวิธีการแสวงหาความรู้จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ และการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้นำศาสนา ผู้บริหารส่วนงานท้องถิ่น นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพัฒนาเป็นแบบที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่
2. การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่ทำควบคู่กับผู้นำศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ประชาชน เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การลงพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่ทำควบคู่กับผู้นำศาสนา และการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนประชาชน เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากแบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้นำศาสนา ผู้บริหารส่วนงานของจังหวัด นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์สรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. วิเคราะห์กระบวนการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลชุมชนของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตำบลภูเขาทอง มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 7.1 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,491 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตร 1,274 ไร่ สภาพพื้นที่ตำบลภูเขาทอง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีทุ่งนากว้าง ในอดีตเมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมเข้าทุ่งนาและบริเวณใกล้เคียง จนได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำและอนุสาวรีย์องค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชขึ้น ณ บริเวณเจดีย์ภูเขาทอง ทำให้น้ำไม่หลากเหมือนเคย สภาพอากาศโดยทั่วไปค่อนข้างร้อน โดยในพื้นที่ตำบลภูเขาทองมีประชากรทั้งสิ้น 2,920 คน แยกเป็นชาย 1,425 คน หญิง 1,495 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 65 และศาสนาพุทธ ร้อยละ 35 ตำบลภูเขาทอง อยู่ภายใต้การดูแลของอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยยังพบอีกว่า ตำบลภูเขาทองมีศาสนสถานที่สำคัญ คือ วัดภูเขาทอง วัดดาวดิงส์ มัสยิดดารุซซุนนะห์ และมัสยิดอาลีียติदारอยน์ มีสถานศึกษา คือ โรงเรียนระดับประถมศึกษา (โรงเรียนสุตินสหราษฎร์) และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลภูเขาทอง ตำบลภูเขาทองมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ เจดีย์ภูเขาทอง วัดภูเขาทอง และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านของพ่อ ซึ่งตำบลภูเขาทองมีร้านอาหารฮาลาล (อาหารที่อนุมัติตามบัญญัติศาสนาอิสลาม) อยู่มากมายหลายร้านเช่นเดียวกับตำบลลุมพลี เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประชาชนในตำบลภูเขาทองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม เลี้ยงสัตว์ และอื่นๆ อีกทั้งยังมีกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนประกอบด้วยกลุ่มผู้จักสานใบลานปลาตะเพียน กลุ่มแกะสลักไม้ กลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมทองม้วน กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มเป็ดยวน และกลุ่มออมทรัพย์

สรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยการสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบในการกำหนดแผนพัฒนาฯ อีกทั้งยังดูความสอดคล้องของแผนพัฒนาระดับจังหวัดให้มีความเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมุ่งหวังเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต รวมถึงได้มีการสำรวจข้อมูล วิเคราะห์ จัดทำรายงาน และสรุปข้อมูลพื้นฐานไว้อยู่ในระดับที่ดี สามารถนำมาเป็นองค์ประกอบในการกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้การจัดทำรายงานข้อพื้นมูลฐาน และแผนพัฒนาท้องถิ่น ที่เป็นทั้งรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์และรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย สามารถสืบค้นได้จากเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

2. กระบวนการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.1 การจัดการข้อมูลหลัก

องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง ได้กำหนดข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ในการสำรวจ ซึ่งเป็น การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น สถานภาพ ระดับการศึกษา ข้อมูลรายได้ อาชีพ รวมถึงสร้างคำถามที่สามารถแสดงระดับความคิดเห็นให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการสำรวจสามารถเลือกแสดงความคิดเห็นตามตัวเลือกที่กำหนดได้ ซึ่งหลังจากที่รวบรวมตัวเลือกที่ต้องการทราบแล้ว จึงทำการตรวจสอบแบบสำรวจให้มีความถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการสำรวจข้อมูลหรือไม่ แล้วจึงดำเนินการสำรวจเพื่อรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.2 การจัดการข้อมูลดำเนินงาน ซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

2.2.1 กิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่นั้น จะใช้เครื่องมือในลักษณะที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ต้องการ ซึ่งมีกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การใช้แบบสอบถามในการสำรวจและรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่และข้อเสนอแนะ เป็นต้น และการสังเกตการณ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนการรวบรวมข้อมูลในส่วนที่ต้องการข้อมูลจริง โดยไม่ต้องเตรียมการมากนัก

2.2.2 ข้อมูลชุมชนหลังดำเนินงาน ซึ่งขั้นตอนในส่วนนี้ เกิดขึ้นหลังจากได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาครบถ้วนและมีความสมบูรณ์มากที่สุดแล้ว โดยนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เชิงสถิติ และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เชิงอภิปรายผลให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน รวมถึงข้อเสนอแนะจากประชาชน แล้วจึงสรุปผลในขั้นตอนต่อไป

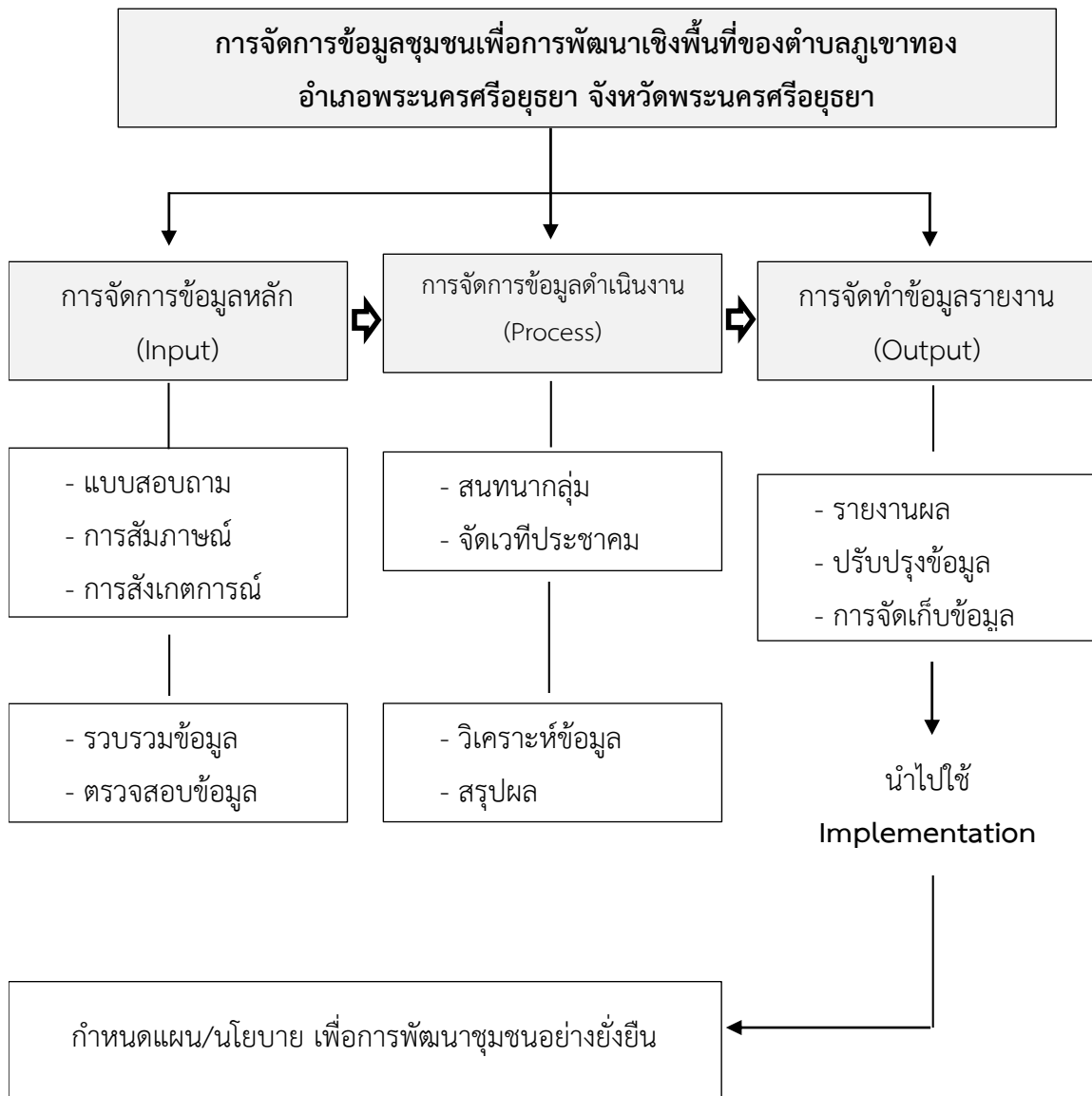
3. แนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดยแนวทางการพัฒนาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น มีกระบวนการที่เริ่มต้นตั้งแต่การประสานงานกับผู้นำชุมชนซึ่งจะเป็นคนกลางในการเข้าถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนในพื้นที่ดูแลที่ตนเองรับผิดชอบ แล้วจึงเข้าสู่การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นสำคัญและจากการสังเกตการณ์ที่จะได้ผลลัพธ์มาช่วยสนับสนุนจากข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่นำข้อมูลเข้าสู่ระบบ (Input) แล้วจึงเข้าสู่กระบวนการประมวลผล (Process) เพื่อให้ได้ข้อมูลผ่านการวิเคราะห์และอภิปรายผล จากกระบวนการสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีประชาคม ซึ่งทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการข้อมูลชุมชนของตนเองอีกด้วย แล้วจึงสรุปผลเพื่อจัดทำเป็นรายงาน (Output) ออกมาให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ และเกิดการเรียนรู้ผลลัพธ์ที่ได้ร่วมกันของคณะผู้รวบรวมและวิเคราะห์ผล ซึ่งรายงานผลดังกล่าว สามารถจัดทำออกมาในรูปแบบของรูปแบบรายงาน จัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศออนไลน์บนเว็บไซต์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปรับปรุงรูปแบบข้อมูลให้มีความหลากหลายแก่การนำประโยชน์ให้มากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้วิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

แผนภาพองค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพองค์ความรู้วิจัย พบว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง การจัดการข้อมูลชุมชน เพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบกระบวนการการจัดการข้อมูลชุมชนของตำบล ภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

1. การจัดการข้อมูลหลัก เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นพื้นฐานของคนในครัวเรือนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่า ควรจะมีคุณภาพชีวิตในแต่ละเรื่องอย่างไร ในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานดังกล่าว ได้แก่ การใช้แบบสอบถามในการสำรวจ การสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชน และการสังเกตการณ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ได้ข้อมูลชุมชนที่มีความชัดเจน และทราบถึงความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น หลังจากที่ได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลแล้ว จึงเข้าสู่กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้มา แล้วจึงจำแนกออกเป็นหมวดหมู่เพื่อให้สะดวกและง่ายต่อการนำไปใช้วิเคราะห์ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ แล้วจึงนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนต่อไป

2. การจัดการข้อมูลดำเนินงาน ในขั้นตอนนี้ จะเป็นการระดมผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลชุมชนที่ได้มา ซึ่งได้แก่ บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ราษฎรชาวบ้าน และประชาชนในชุมชน ร่วมกันระดมสมองและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้มา ว่าประชาชนมีความต้องการในด้านใดอย่างไร ปัญหาของชุมชนเป็นอย่างไร โดยใช้กระบวนการการสนทนากลุ่ม หรือการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นการอภิปรายร่วมกันให้เห็นถึงปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข ที่ถูกต้องและมีมติเห็นพ้องต้องกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน

3. การจัดการทำรายงาน หลังจากที่ได้มีการระดมความคิดเห็นในการวิเคราะห์ข้อมูลจนได้ข้อสรุปแล้ว จึงได้ดำเนินการจัดทำรายงานซึ่งเป็นข้อมูลชุมชนที่ได้รับข้อสรุปที่ชัดเจนแล้ว ซึ่งข้อมูลที่ได้นี้จะประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน และมีความสำคัญ การจัดเก็บข้อมูลและปรับปรุงข้อมูลให้สามารถนำไปใช้งานได้ง่าย โดยการจัดเก็บนั้นสามารถทำได้ในรูปแบบของรูปแบบรายงานข้อมูลชุมชน การจัดเก็บในรูปแบบของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องสามารถเผยแพร่ให้ประชาชนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลชุมชนไปใช้ในการศึกษาสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย โดยการอัปโหลดขึ้นเว็บไซต์ของส่วนงานภาครัฐ (อบต.) หรือเพจต่าง ๆ เช่น เพจขององค์การบริหารส่วนตำบล เพจของชุมชนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่องทางที่หน่วยงานภาครัฐและประชาชนทั่วไปก็สามารถเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยง่าย

สรุปได้ว่า การจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ได้ผ่านกระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอนแล้วนั้น จะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปใช้กำหนดแผนงาน และนโยบายต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ (อบต.) และชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้นำไปแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาของชุมชนพัฒนาในส่วนที่เป็นจุดเด่นของชุมชนให้มีความโดดเด่นและดียิ่งๆ ขึ้นไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ในการพัฒนาการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ต้องออกแบบกิจกรรมสำหรับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนในชุมชน ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสำรวจข้อมูลชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลชุมชนที่มีความถูกต้อง ชัดเจน และเป็นความจริงนั้น มีประโยชน์ต่อการนำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดแผนงานนโยบายในการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างไรบ้าง

2. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ต้องออกแบบกิจกรรมเกี่ยวกับการนำข้อมูลชุมชนไปใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน โดยเฉพาะคนในชุมชน ซึ่งยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลชุมชนว่ามีความสำคัญอย่างไร รวมถึงแนะนำวิธีการและช่องทางการเข้าถึงข้อมูลชุมชนให้แก่คนในชุมชนได้รับทราบ และสามารถใช้งานได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่อง “การจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยฉบับนี้ ดังนี้

1. ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาเครื่องมือการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

2. ควรศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ควรศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่

บรรณานุกรม

- จินตนา ไชยวัฒน์, วราภรณ์ บุญเชียง และรังสิยา นารินทร์. (2559). การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในชุมชนโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์", *บทความวิจัย, วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, ปีที่ 46 ฉบับที่ 3. 248-260.
- เผด็จ จินดา. (2553). ระบบสารสนเทศชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน", *บทความวิจัย, วารสารสารสนเทศศาสตร์*, ปีที่ 28 ฉบับที่ 1. 93-106.
- มาลี กาบมาลา. (2552). “การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อบูรณาการข้อมูลสำหรับการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ลัดดาวัลย์ หมั่นนา. (2554). “การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และเวลาสำหรับเหตุการณ์ความไม่สงบต่อเนื่องทางใต้สุดของประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาภูมิสนเทศ)*, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

- วราภรณ์ หลวงมณี. (2545). “การจัดการสารสนเทศภูมิปัญญาชาวบ้านของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน”, รายงานการวิจัย, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สุกัญชลิศา บุญมาธรรม. (2563). การพัฒนาระบบฐานข้อมูลปัญหาและความต้องการของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรีกรณี ศึกษาอำเภอบ้านลาด (บ้านลาดโมเดล) วารสารวิชาการ นวัตกรรมจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1. 51-62.
- องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง. (2564) “แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561 - 2565) ขององค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://phukaothong.go.th/public/plan_upload/backend/plan_22_1.pdf

การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดปราจีนบุรี*

THE MANAGEMENT OF SUNDAY BUDDHIST STUDIES CENTER IN
PRACHINBURI PROVINCE

พระครูชลธารโสภิต

Phrakru Chonlatarnsophit

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2) เพื่อศึกษาวิธีการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 274 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านพื้นที่การเรียนรู้
2. วิธีการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี บุคลากรทุกฝ่ายได้รับผิดชอบร่วมกันทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ คำนึงถึงประสิทธิภาพประสิทธิผลและความประหยัด บุคลากรและผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ พัฒนาศักยภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับสากลมากขึ้น ส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนอง ภารกิจของสถานศึกษา กำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาบุคลากร ที่มุ่งเน้นการบริหารทรัพยากรบุคคลและระบบการประเมินผล เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถหลักให้แก่บุคลากร การบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ตลอดไป มุ่งให้บริการ ด้วยการส่งเสริม และปกป้องให้บุคลากรของโรงเรียน วิธีการเรียนที่ได้ผลที่สุดการจัดการศึกษาใน

* Received April 3, 2023; Revised April 4, 2023; Accepted April 24, 2023

ศตวรรษที่ 21 ต้องสามารถสร้างบรรยากาศและ การเรียนรู้หรือการศึกษาที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา โดยเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้มากที่สุด

3. เสนอแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี มีการจัดประกันคุณภาพการศึกษา มีการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ มีการบริหารจัดการดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส และยุติธรรม มีบทลงโทษบุคลากรเมื่อกระทำความผิดวินัยร้ายแรง มีการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนอง ภารกิจของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูรู้จักบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกต่อการนำไปใช้ในสถานการณ์ของโรคระบาด สนับสนุนให้ครูเห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ อบรมการใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์ของโรคระบาด ดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม จัดหาเอกสาร มีการรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา ให้บริการต่อบุคลากรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทุกระดับ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา; จังหวัดปราจีนบุรี

ABSTRACT

The main objectives of this research were 1) to study the problems in the management of Sunday Buddhist Studies Center; 2) to study the means for promoting the management of Sunday Buddhist Studies Center in Prachinburi Province; and 3) to suggest guidelines for the management of Sunday Buddhist Studies Center in Prachinburi Province. It was mixed methods research being conducted in this study. For the quantitative research, the questionnaire was used for the sample group of 274 students at Sunday Buddhist Studies Center in Prachinburi Province. Data were analyzed by using basic statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. For qualitative research, interviews being conducted with 6 administrators and teachers. Data were analyzed by content analysis technique.

The results of the study were found that:

1. The overall problems in the management of Sunday Buddhist Studies Center were noted at a high level. When considering each aspect, it was found that it was at a high level in all 5 areas, namely, academic, personnel management, budget, and general administration and learning area.

2. Means for promoting management of Sunday Buddhist Studies Center in Prachinburi Province revealed that all personnel have shared responsibility for producing quality products, considering efficiency, effectiveness, and economy. Personnel and service recipients are satisfied, develop their potential, become more accepted by the society at the international level, encouraging educational institutions to be able to work in response to the mission of the academy formulate human resource development strategies that focuses on human resource management and evaluation system to strengthen the core competencies of personnel. The management is flexible, transparent, and can be always audited. with promotion and to protect school personnel. The most effective method of learning education in the 21st century must create an atmosphere and learning, or education can happen anywhere, anytime by focusing on learning outcomes that occur to students as much as possible.

3. The proposed guidelines for the management of Sunday Buddhist Studies Center in Prachinburi Province revealed that educational quality assurance is provided. There is a management of information systems and academic information. There is an administration to operate on teaching and learning. Evaluation must be performed in a transparent and fair manner. The personnel who commit serious disciplinary offenses should be punished. Personnel are properly assigned to work encouraging educational institutions to be able to work in response to the mission of the academy and to encourage teachers to maintain instructional materials for ease of use in epidemic situations. To encourage teachers to see the importance and benefits of using online teaching materials. Training on the use of online teaching materials in the epidemic situation. There should take proper care of the facility and its surroundings, provide documentation. Performance reports are continually reported. There is publicity for educational work, providing services to personnel of Sunday Buddhist Studies Center at all levels.

Keywords; Management; Buddhism Study Center; Prachinburi Province

บทนำ

จากสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละโรงเรียนขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทหน้าที่ว่าตนเองจะทำอะไร ทำอย่างไร และทำเพื่อใคร ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องสร้างความตระหนักในการปฏิรูปการศึกษาและการจัดการศึกษา โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วม

ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยกำหนดเป้าหมาย และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา เขต 1 โดยใช้หลักพุทธธรรมในการประยุกต์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักการทำงานอย่างมีส่วนร่วมโดย อาศัยความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นการทำงานร่วมกันโดยตามหลักพุทธธรรม เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่ง หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน การบริหารงาน การศึกษาอย่างมีอาชีวะก็จะสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ปัจจุบัน มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เปิดทำการเรียนการสอนทั่วประเทศ จำนวน 3,830 ศูนย์ จำนวนนักเรียนทั่วประเทศที่สามารถรวบรวมได้ มีจำนวน 1,098,740 คน และจำนวนครูประจำ แต่ละศูนย์ทั่วประเทศ มีจำนวน 26,522 คน

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็น การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาอีกช่องทางหนึ่งที่มีพระสงฆ์บริหาร จัดการศึกษาเพื่อบริการสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญ งามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การ สร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การ เรียนรู้และปัจจัย เกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นั้น ให้เปิดกว้างให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9(6) ว่า “การมีส่วนร่วมของ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น”

การศึกษา พระสงฆ์จะต้องมีส่วนในการสอนศีลธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน คือ จัดตั้ง โรงเรียนหรือจัดตั้งศูนย์การเรียนการสอนในวัด ต่อจากนี้ไป วัดของพระพุทธศาสนาจะกลับมามีบทบาทใน ฐานะเป็นแหล่งการศึกษาของชุมชนเหมือนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ดังนั้น พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องปฏิรูป บทบาทใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระสงฆ์มี บทบาทต่อการพัฒนาเด็ก และเยาวชนช่วยชาติมากขึ้น

สภาพการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในระยะที่ผ่านมาจะพบว่า วิกฤตการณ์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เรื่องคุณภาพของศูนย์ฯ ที่ไม่เท่าเทียมกัน คนส่วนใหญ่อาจไม่มีสิทธิที่จะ เลือก ต้องยอมให้ลูกหลานเรียนในศูนย์ฯ ที่ไม่แน่ใจในคุณภาพ การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ให้มีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจที่จะส่งลูกหลานไปเรียนนั้น จะต้องมีการกำหนดมาตรฐาน ของศูนย์ฯ และทำให้การบริหารจัดการศูนย์ฯ มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด การมี มาตรฐาน คือ การดำเนินกิจกรรมและภารกิจต่างๆ ทั้งด้านวิชาการ และการบริการ และการจัดการได้สร้าง ความมั่นใจให้ผู้รับบริการทั้งผู้รับบริการโดยตรง คือ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม คือ ประชาชน และสังคมโดยรวมว่าการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียน มีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้โดยการมีมาตรฐานเป็นแนวคิดที่

ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และเกิดผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรียังไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยเฉพาะการใช้องค์ประกอบต่างๆ และกระบวนการนำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาที่จะส่งผลถึงความสำเร็จของควมมีประสิทธิภาพ และคุณภาพการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดปราจีนบุรี ดังผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบ และแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย” พบว่า ผู้เรียนธรรมศึกษาทุกช่วงชั้น มีความคาดหวังสูงกว่าตามสภาพความเป็นจริงทุกด้าน ต้องการศึกษาระบบศึกษาเพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับหนังสือแบบเรียนธรรมศึกษายังขาดแคลนโดยภาครัฐควรให้การสนับสนุนในเรื่องดังกล่าว การบริหารจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยผู้มีความรู้ที่จะต้องวางแผนให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมที่ได้พาบุตรหลานมาศึกษาเล่าเรียนหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหนทางเลือกของผู้ปกครองที่คาดหวังว่าจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีตามหลักพระพุทธศาสนา

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาให้ผ่านพ้นสภาพปัญหา สามารถพัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่เรียนรู้ให้แก่เด็ก และเยาวชนตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง พัฒนาการเรียนการสอนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขในการใช้ชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. เพื่อศึกษาวิธีการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี” เป็นรูปแบบงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหากระบวนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี โดยใช้แบบสอบถามนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 274 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิธีการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี โดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ข้อมูลหลัก 12 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี โดยผลการวิเคราะห์เอกสาร ผลการสอบถาม และผลการสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตารางขั้นตอนการวิจัย

ตาราง ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการวิจัย
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	1. ใช้แบบสอบถามนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 274 รูป/คน	1. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ	สภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิธีการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี	1. วิเคราะห์เอกสาร 2. การสัมภาษณ์ข้อมูลหลัก 6 รูป/คน	1. การวิเคราะห์เนื้อหา 2. การวิเคราะห์เนื้อหา	วิธีการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี
ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี	1. ผลการวิเคราะห์เอกสาร 2. ผลการสอบถาม 3. ผลการสัมภาษณ์	3. การวิเคราะห์เนื้อหา	แนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 157 คน เพศชาย จำนวน 117 คน มีอายุ 13-15 ปี จำนวน 83 คน อายุ 16-18 ปี จำนวน 83 คน อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 64 คน และอายุ 10-12 ปี จำนวน 44 คน ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 127 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 83 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 64 คน มีการเข้าเรียน 3-5 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 167 คน มีการเข้าเรียน 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 69 คน และการเข้าเรียนมากกว่า 5 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 38 คน ตามลำดับ

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน นักเรียนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านพื้นที่การเรียนรู้ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านวิชาการ และด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับสามารถสรุปในแต่ละด้าน มีดังนี้

1.1 ด้านวิชาการ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ มีการจัดประกันคุณภาพการศึกษา มีการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ และมีการบริหารจัดการดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยข้อที่มีความคิดเห็นต่ำที่สุด ได้แก่ มีการวัดและประเมินผล กระบวนการเรียนการสอน

1.2 ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใสและยุติธรรม มีบทลงโทษบุคลากรเมื่อกระทำความผิดวินัยร้ายแรง และมีการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมโดยข้อที่มีความคิดเห็นต่ำที่สุด ได้แก่ ศึกษาวิจัยและพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านงบประมาณ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูรู้จักบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกต่อการนำไปใช้ในสถานการณ์ของโรคระบาด สนับสนุนให้ครูเห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ และจัดอบรมการใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์ของโรคระบาด ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำที่สุด ได้แก่ สนับสนุนให้มีการแสวงหาการเรียนรู้โดยวิทยากรในท้องถิ่น และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

2. ผลการศึกษาวิธีการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี

2.1 ด้านวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ คำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษา โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายได้รับผิดชอบร่วมกันทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ คำนึงถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและความประหยัด บุคลากรและผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ พัฒนาศักยภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับสากลมากขึ้นโดยอาศัยกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

2.2 ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ ส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนอง ภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากุศลกร ที่มุ่งเน้นการบริหารทรัพยากรบุคคลและระบบการประเมินผลเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถหลักให้แก่บุคลากร

2.3 ด้านงบประมาณ ได้แก่ มุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ วัตถุประสงค์ นโยบาย วิธิดำเนินงาน และโครงสร้างของหน่วยงาน การดำเนินการกับงบประมาณในรูปแบบที่เหมาะสม มีความจำเป็นในการช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของหน่วยงานองค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ ให้บริการต่อบุคลากรของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินอาทิตย์ ทุกระดับ รวมทั้ง ชุมชน ด้วยความรับผิดชอบอย่างมีคุณภาพ และ ต่อเนื่อง ตลอดไป มุ่งให้บริการด้วยการส่งเสริม และปกป้องให้บุคลากรของโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเป็นภารกิจหนึ่งของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินอาทิตย์ในการสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงาน ของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินอาทิตย์ให้บรรลุตามนโยบาย และมาตรฐานการศึกษา

2.5 ด้านพื้นที่การเรียนรู้ ได้แก่ การเล่นจะกระตุ้นให้มีการเพิ่มขึ้นของเซลล์สมอง พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) จึงเป็นกุญแจสำคัญของการขยายการเรียนรู้ให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่จะเรียนผ่านการเล่น เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ได้ผลที่สุดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องสามารถสร้างบรรยากาศและ การเรียนรู้หรือการศึกษาที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา โดยเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้มากที่สุด

3. เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี

3.1 ด้านวิชาการ ได้แก่ มีการจัดประกันคุณภาพการศึกษา มีการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ มีการบริหารจัดการดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ คำนึงถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษาโดยให้บุคลากรทุกฝ่ายได้รับผิดชอบร่วมกันทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ คำนึงถึงประสิทธิภาพประสิทธิผล และความประหยัดบุคลากร และผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ พัฒนาศักยภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับสากลมากขึ้นโดยอาศัยกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

3.2 ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส และยุติธรรม มีบทลงโทษบุคลากรเมื่อกระทำความผิดวินัยร้ายแรง มีการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรที่มุ่งเน้นการบริหารทรัพยากรบุคคล และระบบการประเมินผลเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถหลักให้แก่บุคลากร

3.3 ด้านงบประมาณ ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูรู้จักบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกต่อการนำไปใช้ในสถานการณ์ของโรคระบาดสนับสนุนให้ครูเห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์อบรมการใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์ของโรคระบาด ความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ วัตถุประสงค์ นโยบาย วิธีดำเนินงาน และโครงสร้างของหน่วยงานการดำเนินการกับงบประมาณในรูปแบบที่เหมาะสมมีความจำเป็นในการช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของหน่วยงานองค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

3.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ ดูแลอาคารสถานที่และสภาวะแวดล้อมอย่างเหมาะสม จัดหาเอกสาร มีการรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

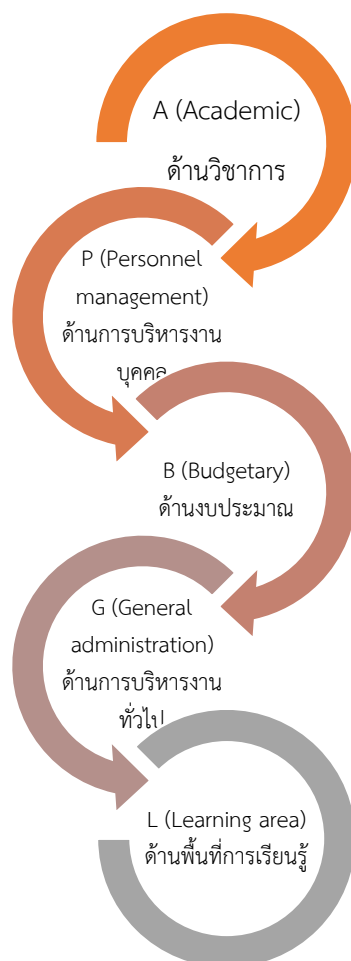

ให้บริการต่อบุคลากรของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัย ทุกระดับ รวมทั้ง ชุมชน ด้วยความรับผิดชอบอย่างมีคุณภาพ และต่อเนื่อง ตลอดไป มุ่งให้บริการ ด้วยการส่งเสริม และปกป้องให้บุคลากรของโรงเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เป็นภารกิจหนึ่งของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยในการสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยให้บรรลุตามนโยบาย และมาตรฐานการศึกษา

3.5 ด้านพื้นที่การเรียนรู้ ได้แก่ มีพื้นที่ทางกายภาพจะคำนึงถึง แสง เสียง และคุณภาพของอากาศเหมาะสม มีพื้นที่การเรียนรู้เข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ มีพื้นที่เสมือนจะคำนึงถึงความพร้อมใช้งาน การเล่นเกมกระตุ้นให้มีการเพิ่มขึ้นของเซลล์สมองพื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) จึงเป็นกุญแจสำคัญของการขยายการเรียนรู้ให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่จะเรียนผ่านการเล่น เป็นวิธีการเรียนที่ได้ผลที่สุด จัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องสามารถสร้างบรรยากาศ และการเรียนรู้หรือการศึกษาที่สามารถเกิดขึ้นได้ ทุกที่ทุกเวลาโดยเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนให้มากที่สุด

องค์ความรู้วิจัย

จากการสอบถามนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัย จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 274 คนและสัมภาษณ์สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูจำนวน 6 คน ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัย จังหวัดปราจีนบุรี ดังภาพ

“APBGL Model”

ที่มา: พระครูชลธารโสภิต

คำอธิบายสัญลักษณ์

จากแผนภาพ ได้แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดปราจีนบุรี” ได้แก่ “APBGL Model”

A หมายถึง Academic ด้านวิชาการ งานวิชาการเป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาทุกระดับ สถาบันการศึกษาจะมีมาตรฐานหรือไม่ มักจะพิจารณาจากผลงานทางด้านวิชาการเป็นหลัก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในงานวิชาการ และเตรียมพร้อมในด้านบุคลากร อุปกรณ์วัสดุ สื่อ ตลอดจนอาคาร ห้องเรียน

P หมายถึง Personnel management ด้านการบริหารงานบุคคล การจัดสรรบุคคลให้ทำงานในตำแหน่งที่เหมาะสม การใช้คนให้เหมาะสมกับงาน (Put the right man on the right job) การสร้างขวัญ และกำลังใจให้บุคลากรรัก ห่วงเทรับผิดชอบงาน และทำให้เห็นว่าการปฏิบัติงานที่รับมอบหมายเป็นเกียรติยศ ศักดิ์ศรี มีความมั่นคงในอาชีพ เป็นต้น เหล่านี้ เป็นหนึ่งในหลักการพื้นฐานของการบริหารงานบุคคลที่นำไปสู่ความสำเร็จ

B หมายถึง Budgetary ด้านงบประมาณ การจัดทำงบประมาณในแบบปัจจุบันได้เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ซึ่งเป็นสมัยที่สภาผู้แทนราษฎรได้ประสบความสำเร็จในการสงวนอำนาจที่จะอนุมัติรายได้ และรายจ่ายของรัฐบาล ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดทำงบประมาณในแบบปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับวิวัฒนาการการปกครองต่อมาได้มีการนำแบบอย่างมาจัดทำงบประมาณขึ้นในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทยการจัดทำงบประมาณนั้นรัฐบาลได้เริ่มทำขึ้นก่อน และต่อมาได้ขยายขอบเขตไปถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน

G หมายถึง General administration ด้านการบริหารงานทั่วไป การดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานธุรการ งานสารบรรณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ การเงิน การบัญชี งานพัสดุ และระบบควบคุมภายใน ที่ดำเนินการถูกต้องตามระเบียบ และแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

L หมายถึง Learning area ด้านพื้นที่การเรียนรู้ การเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษา ร้านอาหาร ร้านกาแฟ มุมหนึ่งในสวนสาธารณะ ร้านหนังสือ สถานศึกษา หรืออื่นๆ ซึ่งต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ขั้นสูงและทักษะชีวิตที่สำคัญจำเป็น สถานศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ต้องออกแบบพื้นที่ของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะ**ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการ**

1. ครูมีการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
2. สนับสนุนให้ครูผลิตสื่อการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การสอนในสถานการณ์ของโรค

ระบาด

3. ครูมีการประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีพื้นที่การเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. ควรศึกษาวิธีการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัด

ปราจีนบุรี

3. การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดปราจีนบุรี

บรรณานุกรม

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554, หน้า 48.

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). ข้อมูลสถิติจากเอกสารโครงการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อเฉลิมฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ประจำปีงบประมาณ 2555, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:<http://www.dra.go.th/download/news/25550716/โครงการและกำหนดการแต่ละครั้ง>, [17 พฤษภาคม 2565].

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2542). การคณะสงฆ์ กับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 20-21.

ระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมศาสนา. (2565) รายชื่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (สถิติข้อมูล ศพอ.), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.dra.go.th/dra_learn/main.php?filename=name [18 พฤษภาคม 2565].)

ศรีนวล ลักกิตโร (ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, นายเอกสิทธิ์ คล้ายแดง (นักวิชาการศาสนา ปฏิบัติการ). (2559). รวม ศพอ.ทั่วประเทศ ปี 2559, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา ธนาลงกรณ์ ทาวเวอร์ ชั้น 15-16), ข้อมูลรวมสถิติจากเอกสาร วันที่ 11 เมษายน 2559. (อัคราเนนา)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน, 2546), หน้า 2.

สมศักดิ์ บุญปู, ผศ.ดร. (2554). พระสงฆ์กับการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 337.

อนุก ขำทอง (ป.ธ.9), ปัญญา สละทองตรง (ป.ธ.9), และนักวิชาการศาสนา 8 ว. (2550). ธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550) หน้า 1-3.

บทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์อำเภอโนนสัง จังหวัด
หนองบัวลำภู*

ROLES AND PROCESS OF CREATIVE TEMPLES DEVELOPMENT OF SANGHA,
NON SANG DISTRICT, NONG BUA LAMPHU PROVINCE

พระมหาธณัช คมภิรญาโน

Phramaha thanat Gambhiranano

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts (Social Development) Mahachulalongkornrajavidyalaya university

Email:narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวัดของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู และ 3) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นตัวเสริมและเพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. ลักษณะประชากรของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 มีพรรษา 1-10 พรรษา จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 61.5 ส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 46.9 วุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมส่วนใหญ่ไม่มีเปรียญธรรม จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 77.8 ส่วนใหญ่มีตำแหน่งอื่น ๆ คือ เลขานุการ, เจริญญิก และพระลูกวัด จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 86.2 และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

* Received April 10, 2023; Revised April 10, 2023; Accepted April 24, 2023

3.55 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน โดยเรียงตามลำดับ ได้แก่ 1) ด้านการสาธารณูปการ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 2) ด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 3) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 4) ด้านการศาสนศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 5) ด้านการเผยแผ่ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 และ 6) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 ตามลำดับ

3. ผลวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู สรุปได้ว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ด้านอายุแตกต่างกันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านพรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: บทบาท; วัด; กระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the role and process of creative temple development of the Sangha in Non Sang District, Nong Bua Lamphu Province, 2) to study the factor affecting the development of temples of the factors affecting the development of temples of the Sangha in Non Sang District, Nong Bua Lamphu Province, and 3) to strengthen the network of creative temple development of the Sangha in Non Sang District, Nong Bua Lamphu Province. This research is mixed method research using quantitative research and qualitative research to supplement and to comply with the research objectives.

The results of the research found that

1. Regarding demographic characteristics of the respondents, most of the respondents were aged 51 years and over, numbering 82 people, representing 29.8 percent, having 1-10 years of ordination, 169 people, representing 61.5 percent. Most had a general education in secondary education, 129 people, representing 46.9 percent. Qualifications in ethics at the level of the rank of 115 people, representing 41.8 percent. Most of them do not have religious qualifications of 214 people, representing 77.8 percent, most have other positions, namely secretary, treasurer and monks, 237 people, representing 86.2 percent, and

having experience in performing their duties less than 5 years, 150 people representing 54.5 percent.

2. The respondents had their opinions on the role and process of the creative temple development of the monks in Non Sang District, Nong Bua Lamphu Province. Overall, it is at a high level. with an average of 3.55. When considering each aspect, it was found that it was noted at a high level in 4 areas and at a moderate level in 2 areas, respectively, as follows: 1) public utilities with an average of 3.86, 2) administration with an average of 3.67, 3) public welfare with an average of 3.61, 4) religious education with an average of 3.55, 5) dissemination with an average of 3.38 and 6) the aspect with the lowest mean was education welfare with an average of 3.24, respectively.

3. The results of the hypotheses testing comparing opinions about the role and process of developing creative temples of monks in Nonsang district, Nongbualamphu province. It can be concluded that opinions about the role and process of creative temple development of monks in Nonsang district, Nongbualamphu province, age difference which accepted the hypothesis. As for the Buddhist Lent Education moral education educational qualification, ethics, position, and experience in the performance of duties there is no difference which negates the premise.

Keywords; Role; Temple; Creative Temple Development Process

บทนำ

ในประเทศไทย ประชาชนร้อยละ 94.6 นับถือพระพุทธศาสนา และถือว่าเป็นศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งพุทธศาสนิกชนยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะในการดำรงชีวิต พระพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ทั้งในทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ทั้งยังแสดงออกถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติไทย พระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

พระสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใสในพระธรรม สละจากเรือนออกบวช ถือวัตร ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ ถือว่าพระสงฆ์นั้นคือตัวแทนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ถ้าในยุคสมัยใดพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวคลาดเคลื่อน ในยุคสมัยนั้นประชาชนก็จะขาดความนับถือสังคมจะไม่เห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง แต่ถ้าในยุคสมัยใดที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนในยุคสมัยนั้นพระสงฆ์ก็จะมีประชาชนนับถือมาก และพระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองซึ่งทำให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเมื่อมีประชาชนมานับถือก็จะสร้างโบราณวัตถุและโบราณสถาน ซึ่งโบราณสถานที่สำคัญ คือ วัด

วัด เป็นสถานที่ในทางพุทธศาสนาหรือพุทธศาสนสถาน ตามปกติแล้วจะมีเสนาสนะและอาคารถาวรวัตถุต่าง ๆ เป็นที่พำนักอาศัย ให้พุทธบริษัทได้ศึกษาประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคม รวมทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ เป็นสถานที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้ในการปลูกฝังหรือพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของคนในสังคม ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความสามัคคีความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือกล่าวได้ว่า วัดนั้นเป็นศูนย์กลางของศาสนาและวัฒนธรรม ที่ผู้คนในสังคมใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ซึ่งสามารถพบได้จากการแสดงออกทาง ศิลปะ วัฒนธรรม วรรณคดี คติธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี เป็นต้น

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคม พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบากหรือแม้กระทั่งการช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

แต่ปัจจุบันนี้ พบว่า วัดมีลักษณะ และบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิม 5 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง วัดเดิมเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร แต่กลายเป็นที่อยู่ของคฤหัสถ์มากกว่า

ประการที่สอง วัดเดิมเคยเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานในท้องถิ่น ก็กลายเป็นที่บวชของคนหนุ่มจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งแม้อุปถัมภ์ก็ไม่รู้จักประวัติของผู้ขอบรรพชาอุปสมบทมาก่อน นับเป็นจุดอันตราย อีกจุดหนึ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ประการที่สาม วัดซึ่งเคยเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของชาวบ้านตามแบบลัทธิเถรวาทนั้นก็ได้อุบัติเปลี่ยนให้มีสภาพคล้าย ๆ กับโรงพระตามแบบมหายานในต่างประเทศไปเป็นจำนวนมาก

ประการที่สี่ วัดซึ่งเคยเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น เป็นสิ่งดึงดูดใจชาวบ้านให้เข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ ก็กลายเป็นวัดที่ขาดกฎระเบียบ สกปรก ขาดความร่มรื่น ทำให้ประชาชนที่พบเห็นไม่ศรัทธาและไม่อยากเข้าวัด

ประการที่ห้า วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ก็กลายเป็นแหล่งอบายมุข

ถ้าหากพระสงฆ์ในประเทศ ซึ่งมีจำนวนมากมีความรู้ความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคนในสังคม ก็จะได้ช่วยกันชี้แจงชี้แนะให้ประชาชนและผู้นำประเทศเข้าใจ เพราะพระสงฆ์เรานั้นมีโอกาสพบปะสนทนากับคนทุกระดับ และวัดเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคม ทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา แต่จะพัฒนาวัดอย่างไร จึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์ทางพุทธศาสนา ซึ่งบางวัดนั้นมุ่งพัฒนาวัตถุอาคารสถานที่ มากกว่าพัฒนาวัด มากกว่าที่จะพัฒนาการศึกษา หรือมากกว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนซึ่งผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างยิ่งใน

การพัฒนาวัดให้บรรลุเป้าหมาย นั่นก็คือเจ้าอาวาส ในฐานะที่เป็นผู้บริหารของวัดซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไปและเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นทางคณะสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่างๆ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาวัดไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจกำหนดนโยบายให้พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่ได้มาอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้ความร่วมมือร่วมกันพัฒนาวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาวัด จำเป็นจะต้องมีความรักความสามัคคีและทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม

เจ้าอาวาสจึงมีภารกิจการพัฒนาวัดตามที่ “การคณะสงฆ์” ซึ่งเป็นฐานะหน้าที่ที่คณะสงฆ์ต้องกระทำหรือที่คณะสงฆ์ควรกระทำ กิจการที่เป็นงานคณะสงฆ์ กิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือ ควรถือเป็นฐานะหน้าที่ เพราะเป็นกิจการขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนและทุกชั้น เพราะคณะสงฆ์ต้องดำเนินกิจการคณะสงฆ์โดยแท้

การคณะสงฆ์ ตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ในมาตรา 15 ตรี (1) และ (3) และข้อ 5 แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบของการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง “การ” ไว้โดยชัดเจนเป็น 6 คือ 1.การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) 2.การศาสนศึกษา 3. การศึกษาสงเคราะห์ 4.การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5.การสาธารณูปการ 6.การสาธารณสงเคราะห์

กิจการของคณะสงฆ์และกิจการของพระศาสนา จะมีมาน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมรวมลงใน “การ” ทั้ง 6 และการทั้ง 6 นี้ เป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้ แต่วิธีดำเนินการนั้น ให้เป็นไปตามกำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม ซึ่งการดำเนินการงานทั้ง 6 ด้านให้สำเร็จ และสมบูรณ์ได้นั้น คณะสงฆ์จะต้องอาศัยการทำงานกับหน่วยงานอื่นด้วย กล่าวได้คือการสร้างเครือข่าย ทั้งในหน่วยงานเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล เอกชน และโรงเรียน การพัฒนาวัดตาม “การคณะสงฆ์” ทั้ง 6 การ ย่อมอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส และหน่วยงานอื่นๆ ตามที่มหาเถรสมาคมมอบให้เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวัด และปัญหาอุปสรรคของวัดในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ในการพัฒนาวัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัด ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวัด ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะกลุ่ม เจ้าอาวาสและพระภิกษุทุกวัดๆ ละ 2 รูป ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 95 วัด รวมเป็น 275 รูป และเชิงคุณภาพจำนวน 10 วัดๆ ละ 1 รูป รวมเป็น 10 รูป (สำนักงานเลขาธิการคณะ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู, 2564) นายกเทศบาล 3 ท่าน พ่อค้า 3 ท่าน และผู้อำนวยการโรงเรียน 3 ท่าน

กลุ่มตัวอย่าง

ในการกำหนดหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้ใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 126 รูป และผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสทั้ง 10 วัด นายกเทศบาล 3 ท่าน พ่อค้า 3 ท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียน 3 ท่าน ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภูประกอบด้วย

ลำดับ	ชื่อวัด/หน่วยงาน	ชื่อ	ตำแหน่ง
1	วัดศรีบุญเรืองบุตราราม	พระครูวิมลธรรมการ	จร. / จอ.โนนสัง
2	วัดชัยชนะวิทยาราม	พระครูวิชัยธรรมโชติ	จร. / จต.โนนเมือง
3	วัดป่าเทพมงคล	พระครูปริยัติสารโสภณ	จร. / จต.โคกใหญ่
4	วัดนันทวิชัย	เจ้าอธิการสมชาย ปภสฺสโร	จร. / จต.บ้านค้อ
5	วัดสีลาอาสน์	พระครูประโชติวิรคุณ	จร. / จต.หนองเรือ เขต 1
6	วัดโคกศรีเรือง	เจ้าอธิการคำพุด ชินวิโส	จร. / จต.โคกม่วง
7	วัดทรงธรรมศรีสมัย	พระมหาชาญศิลป์ อนุตฺตโร	จร. / จต.นิคมพัฒนา
8	วัดศรีสว่าง	พระครูอรุณธรรมการ	จร. วัดศรีสว่าง
9	วัดป่าธาตุคู่ประภาชัย	พระครูพิสิฐเจติยานุรักษ์	จร. / จต.ปางกู่
10.	วัดศิลาถาวร	เจ้าอธิการวิจิตร จิรธมโม	จร. / จต.บ้านถิ่น
11.	เทศบาลตำบลบ้านค้อ	นายวิภาส เหล่าบ้านค้อ	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านค้อ
12.	เทศบาลตำบลกุดตู	นายโชคชัย อุตศรี	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองเรือ

13.	เทศบาลตำบลโนนสัง	นายสุพจน์ ศิริโยธา	เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลโนนสัง
14.	ร้านค้าในตำบลกุดคู	นายสมศักดิ์ ศรีพวงมาลัย	เจ้าของร้านค้า
15.	ร้านค้าในตำบลบ้านค้อ	นายไพจิต ทองกลาง	เจ้าของร้านค้า
16.	ร้านค้าในตำบลโนนสัง	นายบุญล้อม ชัยภูมิ	เจ้าของร้านค้า
17.	โรงเรียนบ้านค้อ	นายสมชัย รัตนมนตรี	ผอ.โรงเรียนบ้านค้อ
18.	โรงเรียนบ้านโคกสะอาด	นางจิตติพร เชื้อบัณฑิต	ผอ.โรงเรียนบ้านโคกสะอาด
19.	โรงเรียนบ้านหนองทุ่ม	นายสมพร อินทรรักษา	ผอ.โรงเรียนบ้านหนองทุ่ม

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัด ปัจจัยที่มีผลการพัฒนาวัด และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาวัด ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้าง
- 2) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ IOC (Item-Objective Congruency Index) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.91
- 3) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (Lee J. Cronbach, 1971)
- 4) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ในอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 275 คน

สรุปผลการวิจัย

ผลวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ลักษณะประชากร	ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู	
อายุ	√	-
พรรษา	-	√
วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ	-	√
วุฒิการศึกษาทางธรรม	-	√
วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม	-	√
ตำแหน่ง	-	√
ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่	-	√

1. ด้านอายุ

พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐาน

2. ด้านพรรษา

พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระภิกษุสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่

แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

องค์ความรู้วิจัย

แผนภูมิที่ 4.1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ ในงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน มีดังนี้ 1. ตั้งคณะกรรมการบริหารงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน 2. ประชุมคณะกรรมการ 3. มอบหมายงาน 4. มีกิจกรรมในงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน 5. การประเมินผล และสรุปผลในแต่ละเดือน ผ่านการประชุมประจำเดือน ของคณะสงฆ์ในอำเภอโนนสัง และสิ่งที่สำคัญในการบริหาร และการขับเคลื่อนงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ได้ ต้องอาศัยหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมด้วยเป็นการสร้างเครือข่ายกับภาครัฐ และเอกชน เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ โรงเรียน สถานีตำรวจภูธร ร้านค้า ฯลฯ

1. ด้านการปกครอง

แต่ละวัดควรมีกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นรูปแบบเดียวกันเมื่อมีการกระทำผิดต้องมีการลงโทษอย่างจริงจัง โดยไม่เห็นแก่พวกพ้อง เจ้าอาวาสเสียสละดูแลพระภิกษุสามเณรอย่างใกล้ชิด ในส่วนของการบริหารงานของเจ้าอาวาสควรมีการกระจายอำนาจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ฝ่ายสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการปกครอง ทั้งฝ่ายวัด และบ้านเมืองแต่ละวัดควรคัดสรรบุคคลที่จะมาบวชอย่างเคร่งครัด

2. ด้านการศาสนศึกษา

ควรจัดหาทุนการศึกษาไว้อย่างเพียงพอกับจำนวนพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียน รัฐบาลควรมีงบประมาณให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนหนังสือในโรงเรียน ตั้งแต่ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงในมหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรี พระภิกษุสามเณรควรมีการศึกษาทั้งทางปริยัติและปฏิบัติอย่างจริงจัง

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

รัฐบาลควรสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้อบรมคุณธรรมแก่เด็ก และเยาวชน รัฐบาลควรสนับสนุนการปรับปรุงวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนควรทำให้วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ผู้บริหารโรงเรียนควรนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนคุณธรรมให้แก่เด็ก และเยาวชน รัฐบาลควรส่งเสริมงบประมาณในการส่งเสริมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

4. ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา

พระสงฆ์นั้นควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมในหลายๆ ด้าน ควรมีนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันหยุดเพื่อเป็นการปฏิบัติธรรมของครอบครัว พระสงฆ์ควรอยู่ในพระธรรมวินัยเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ต้องจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทางหน่วยงานต้องมีการบริการพระสงฆ์เวลาออกไปเผยแผ่ศาสนา

5. ด้านการสาธารณูปการ

พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการปรับปรุงวัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สงบการก่อสร้างไม่ควรสร้างเกินความจำเป็นของวัด วัดควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การก่อสร้างใดๆ ควรเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

วัดควรเป็นศูนย์กลางที่สามารถพัฒนาชุมชน เจ้าอาวาสควรให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้าน เด็กและเยาวชน รัฐหรือวัดควรจัดสวัสดิการการรักษาพยาบาลแก่ภิกษุสามเณร วัดควรเป็นศูนย์รวมใน

การสร้างสามัคคีธรรมในชุมชน ต้องรู้จักเอื้อเพื่อชุมชนอย่าเห็นแก่ตัว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ด้านการปกครอง ควรมีการออกกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติภายในวัดอันเป็นไปตามมติที่ประชุมจากการประชุมร่วมกันของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองคณะสงฆ์ ปฏิบัติภายใต้ข้อบัญญัติทางกฎหมาย และมติของมหาเถรสมาคม นอกจากนี้ควรลงพื้นที่เพื่อดูแลและบำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านการศาสนศึกษา ควรจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตลอดทั้งปี ส่งเสริมและควรจัดห้องเรียนพระปริยัติธรรมแยกออกเป็นเอกเทศ สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะ ควรสนับสนุนจัดสรรผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากร สนับสนุนผู้ที่มีความรู้ความสามารถในระดับสูงนำเอาความรู้มาอบรมสั่งสอนผู้อื่นให้มีความรู้มากขึ้นในหลักธรรมะเพื่อที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการจัดตั้งทุนการศึกษาโดยที่ควรกระจายทุนการศึกษาสงเคราะห์ให้เข้าถึงผู้ที่มีความต้องการอย่างแท้จริง โดยที่ผู้เป็นเจ้าของทุนจะต้องประสานงานกับตัวแทนสถานศึกษาหรือตัวแทนของชุมชนให้เป็นผู้สำรวจและจัดมอบทุนให้แก่ผู้ที่ยากไร้ซึ่งสามารถนำทุนการศึกษานี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้ครอบคลุมทุกเขตอำเภอในจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่หลากหลายและรับทราบความคิดเห็นต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดในเขตอำเภอต่างๆ เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบและนำมาปรับปรุงแนวทางในการบทบาทและกระบวนการพัฒนาวัดเชิงสร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาโดยเฉพาะในด้านใดด้านหนึ่งของบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัด ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (4) ด้านการเผยแผ่ (5) ด้านการสาธารณูปการ และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อทำให้ทราบข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์เฉพาะแก่บทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดในด้านนั้นๆ

3. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ กับบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดว่าตัวแปรแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และอย่างไร

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา.(2542). **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2542), หน้า 12.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ.(2551). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**, พิมพ์ครั้งที่ 9, (นนทบุรี: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2551), หน้า 55.
- พระพรหมกวี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). **วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม 2**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545), หน้า 16.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2541), หน้า 44.
- พระมหาอนุศักดิ์ จันทร์ลาภรณ์. (2554). “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสใน จังหวัดมหาสารคาม”, **รายงานการค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาการศึกษานอกระบบ: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544), หน้า 63.
- สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอ อำเภอนอนสรวง จังหวัดหนองบัวลำภู. (2564). **บัญชีสำรวจข้อมูลพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด ประจำปี 2564**, 2 สิงหาคม พ.ศ. 2564.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). **รายงานผลการสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2554**, ตุลาคม 2554.
- Lee J. Cronbach, **Essentials of Psychological Testing**, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p. 123.

การจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร
ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – ลำพูน*

FARMER'S PARTICIPATORY PIG FARM MANAGEMENT AND SWINE BUSINESS
ORGANIZATIONS IN THE AREA OF CHIANG MAI - LAMPHUN

ชัยยา มะลิตา

Chaiya Malida

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Social Development Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: chaiyam@betagro.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – ลำพูน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน เพื่อพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน และเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจฟาร์ม ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และลำพูน จากการศึกษาการเลี้ยงสุกรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน พบว่าเกษตรกรที่ทำฟาร์มสุกรทั้งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – ลำพูน จะมีลักษณะการทำฟาร์มเลี้ยงสุกร แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การเลี้ยงอิสระ และการเลี้ยงกับองค์กรธุรกิจสุกรในรูปแบบ Contract Farming ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงแบบรับจ้างเลี้ยง โดยจะมีการทำฟาร์มเลี้ยงสุกรแยกประเภทการเลี้ยงอย่างชัดเจน จากการเข้าไปศึกษาเชิงลึกก็จะพบว่าเกษตรกรที่ทำฟาร์มสุกรจะประสบปัญหาในการจัดการฟาร์มสุกรและมีบางรายต้องเลิกกิจการไปทั้งเกษตรกรเลี้ยงอิสระ และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ Contract Farming โดยสรุปปัญหาหลักๆ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ปัญหาด้านเงินทุน เช่น ไม่สามารถเข้าถึงสถาบันการเงินต่างๆ ได้ 2) ปัญหาด้านระบบการบริหารและการจัดการฟาร์ม เช่น ปัญหาในระบบการเลี้ยง 3) ปัญหาด้านเทคนิคองค์ความรู้ส่วนใหญ่เกษตรกรจะได้รับองค์ความรู้

* Received March 24, 2023; Revised March 24, 2023; Accepted April 25, 2023

จากหน่วยงานภาครัฐหรือกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน 4) ปัญหาด้านกลไกตลาด เกษตรกรไม่เข้าใจกลไกตลาดองค์รวม ไม่มีช่องทางจำหน่ายเป็นของตนเอง 5) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการของเสียต่างๆ เช่น น้ำเสีย กลิ่น และ 6) ปัญหาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เกษตรกรไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาหรือเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อนำมาปรับปรุงกระบวนการผลิตสุกร

2. รูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจฟาร์ม ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน มีรูปแบบการจัดการ 6 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบด้านเงินทุน องค์กรธุรกิจหรือสถาบันการเงินสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกรในการทำฟาร์มสุกร 2) รูปแบบด้านระบบการบริหารและการจัดการฟาร์มเทคนิคการจัดการฟาร์มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมีการจดบันทึกข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิต 3) รูปแบบด้านเทคนิคองค์ความรู้องค์กรธุรกิจจะต้องจัดทำคู่มือหรือสื่อในการจัดการฟาร์มสุกรให้ครอบคลุมทุกมิติ 4) รูปแบบด้านกลไกการตลาด ภาครัฐหรือองค์กรธุรกิจสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรฟาร์ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร หรือชมรม สมาคม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและมีอำนาจในการต่อรอง การสร้างช่องทางการขายเป็นของตนเอง 5) รูปแบบด้านสิ่งแวดล้อม ต้องเข้าใจถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชน อันเกิดจากการทำฟาร์มสุกรที่ไม่ได้มีมาตรฐานในการจัดการของเสียภายในฟาร์ม เช่น มูลสุกร น้ำเสีย กลิ่น และแมลงวันรบกวน เป็นต้น และ 6) รูปแบบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การบันทึกและจัดเก็บข้อมูลประสิทธิภาพการผลิตจากฟาร์มเกษตรกรสามารถออกแบบโปรแกรมสำเร็จรูปให้เกษตรกรบันทึก การใช้ Application เกษตรกรสามารถบันทึกข้อมูลได้ทุกวัน ทำให้ทราบข้อมูลแบบ Real time

คำสำคัญ: การจัดการฟาร์ม; ฟาร์มสุกร; เกษตรกร

ABSTRACT

The study entitled “Farmer's participatory pig farm management and swine business organizations In the area of Chiang Mai – Lamphun”, has the main objectives, namely, i) to study the problems of farm management of pig farms and swine business organizations in the area of Chiang Mai – Lamphun; ii) to develop farm management for farmers and swine business organizations in the area of Chiang Mai – Lamphun; and iii) to introduce a new sustainable integrated farm management model for farmers and swine business organizations in the area of Chiang Mai – Lamphun. The qualitative research was carried out in this study. The target group used in this study consisted of 30 people. The tool used for data collection was In-depth Interview and focus group discussion. The collected data analysis employed content analysis technique.

The results of the research can be summarized as follows:

1. Farmers' pig farm management problems and farm business organizations in the area of Chiang Mai and Lamphun from the study of pig rearing in the Chiang Mai - Lamphun area revealed that farmers who farmed pigs in Chiang Mai - Lamphun provinces tended to have pig farming, which was divided into 2 types: independent rearing and raising with swine business organizations in the form of Contract Farming, Most of which are contract farming. There will be a farm to raise pigs clearly separate types of rearing. From the in-depth study, it was found that pig farmers faced problems in managing pig farms and some had to go out of business, both independent farmers and farmers participating in the Contract Farming project. In summary, the main problems in 6 areas are as follows: 1) Funding problems such as inaccessibility to various financial institutions; 2) Problems with the management system and farm management, such as problems in the raising system; 3) Problems technical knowledge most farmers will receive knowledge from government agencies or groups of farmers together; 4) problems in the market mechanism, farmers do not understand the holistic market mechanism and does not have its own distribution channel; 5) Environmental problems, management of various wastes such as waste water, odors, and 6) problems in information technology, farmers do not focus on developing or learning technology to improve the pig production process.

2. A new sustainable integrated farm management model for farmers and farm business organizations in the area of Chiang Mai – Lamphun indicated that there are 6 management styles, namely, 1) capital model, Business organizations or financial institutions provide funding sources for farmers in pig farming. 2) Farm management and management system model, farm management techniques to increase production efficiency accurate records are recorded to analyze production efficiency. 3) Knowledge-technical model, business organizations must prepare manuals or media on pig farm management that cover all dimensions. 4) Marketing mechanism model, Government or business organizations support the integration of farm farmers such as cooperative groups, pig farmers' groups, or associations, in order to gain strength and bargaining power and create your own sales channel. 5) Environmental model, there must understand the environmental, social and community impacts caused by pig farming that do not meet the standards for the management of farm waste such as pig manure, wastewater, odors and flies, etc..; and 6) the model of information technology, recording and storing data of production efficiency from farms, farmers can design a program for farmers to record by using the Application in which farmers can record data every day and make information in real time.

Keywords; farm management; pig farm; farmer

บทนำ

เนื่องด้วยมนุษย์ส่วนใหญ่บริโภคเนื้อสุกรเป็นแหล่งอาหารโปรตีนหลัก จากข้อมูลการผลิตสุกรในโลกปี 2563 ของกระทรวงเกษตรสหรัฐฯคาดว่า การผลิตเนื้อสุกรโลกจะเป็น 95.98 ล้านตันหรือ 960 ล้านตัว ลดลงร้อยละ 5.90 จากปี 2562 เนื่องจากประเทศจีนที่เป็นผู้ผลิตรายใหญ่เกิดปัญหาภาวะโรค ASF ระบาด คาดว่าผลผลิตของจีนจะลดลงร้อยละ 15.39 ลดลงเหลือ 36.00 ล้านตัน ส่วนสหภาพยุโรปผู้ผลิตลำดับสอง คาดว่าผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.71 เป็น 24.13 ล้านตัน ในขณะที่ สหรัฐอเมริกา ผู้ผลิตลำดับสาม ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.24 เป็น 12.95 ล้านตัน ประเทศจีนเป็นผู้นำเข้าเนื้อสุกรรายใหญ่ของโลก คาดว่านำเข้าจำนวน 4.40 ล้านตัน หรือร้อยละ 43.17 ของปริมาณการนำเข้า เนื้อสุกรทั้งหมดของโลก ประเทศผู้ส่งออกเนื้อสุกรที่สำคัญของโลก ได้แก่ สหภาพยุโรป และ สหรัฐอเมริกา จำนวน 4.10 และ 3.41 ล้านตัน ตามลำดับ มีส่วนแบ่ง การตลาดร้อยละ 37.76 และ 31.42 ตามลำดับ ของการส่งออกโลก รองลงมาเป็น แคนาดา 1.45 ล้านตัน ร้อยละ 13.35 ปี 2563

ภาคธุรกิจฟาร์มสุกรในประเทศไทยปี 2563 คาดว่าจะมีการผลิตสุกรอยู่ที่ 22.41 ล้านตัว มีมูลค่าที่ 1.14 แสนล้านบาท โดยมีการเติบโตร้อยละ 6.8 เนื่องจากผลิตภัณฑ์จากสุกรยังเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการบริโภคภายในประเทศ โดยสัดส่วนตลาดภายในประเทศอยู่ที่ร้อยละ 92.97 และสัดส่วนตลาดส่งออก อยู่ที่ร้อยละ 7.07 โดยส่งเป็นสุกรมีชีวิตที่ร้อยละ 6.31 และการส่งออกเนื้อสุกร และผลิตภัณฑ์แปรรูปร้อยละ 0.79

สำหรับประเทศไทยการเลี้ยงสุกรได้กลายมาเป็นอาชีพหลักและอาชีพรองของเกษตรกร จึงทำให้ปัจจุบันการเลี้ยงสุกรได้มีการพัฒนาการเลี้ยงให้ก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ จากการเลี้ยงฟาร์มขนาดเล็กไปจนถึงฟาร์มขนาดใหญ่เป็นรูปแบบของอุตสาหกรรมเพื่อการค้าแบบครบวงจรมากขึ้น ซึ่งการผลิตสุกรในประเทศไทยจะกระจายการเลี้ยงหรือฟาร์มไปทั่วทุกภาค โดยมีปริมาณการเลี้ยงดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์และสุกรรายภาค ปี พ.ศ. 2563

ภาค	สุกร								
	พื้นเมือง		สุกรพันธุ์				สุกรขุน		รวม เกษตรกร (ราย)
	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	พ่อพันธุ์ (ตัว)	แม่พันธุ์ (ตัว)	ลูกสุกร (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	
ยอดรวม	531,264	62,803	83,248	1,059,957	185,674	70,474	10,0368,112	96,759	168,529
เหนือ	262,096	35,836	21,478	177,150	28,338	22,1841	1,918,807	27,663	66,038
ตะวันออกเฉียงเหนือ	190,147	20,607	26,775	205,739	37,770	30,934	1,770,632	43,364	66,857
กลาง	24,572	1,732	27,221	562,002	100,743	6,536	5,345,920	11,605	15,287
ใต้	54,449	4,628	7,784	115,066	18,823	9,820	1,332,753	14,127	20,347

ปริมาณสุกรทั้งหมดในประเทศไทยปี 2563 อยู่ที่ 12,228,255 ตัว ภาคเหนือ 2,407,869 ตัว หรือร้อยละ 19.69 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2,231,063 ตัว หรือร้อยละ 18.25 ภาคกลาง 6,060,448 ตัว หรือร้อยละ 49.56 และภาคใต้ 1,528,875 ตัว หรือร้อยละ 12.50

ในปี 2563 พื้นที่ภาคเหนือตอนบนหรือที่เรียกว่าเขต 5 มีจำนวนสุกรทั้งหมด 1,197,042 ตัว โดยส่วนใหญ่เป็นสุกรขุน จำนวน 913,196 ตัว คิดเป็นร้อยละ 76.48 รองลงมาเป็นสุกรพื้นเมือง จำนวน 175,144 ตัว คิดเป็นร้อยละ 14.67 และสุกรพันธุ์ จำนวน 105,702 ตัว คิดเป็นร้อยละ 8.85

ตารางที่ 2 ตารางจำนวนเกษตรกรและสุกร รายจังหวัด ปี พ.ศ. 2563

จังหวัด	สุกร								
	พื้นเมือง		สุกรพันธุ์				สุกรขุน		รวม เกษตรกร (ราย)
	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	พ่อพันธุ์ (ตัว)	แม่พันธุ์ (ตัว)	ลูกสุกร (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	
เขต 5	175,144	26,884	13,989	84,102	7,611	11,629	913,196	14,448	41,931
เชียงใหม่	74,137	10,421	4,553	20,394	968	2,514	259,609	4,926	14,277
ลำพูน	6,474	1,017	731	21,762	696	493	284,001	823	1,857
ลำปาง	4,785	704	1,251	11,025	661	1,073	151,290	1,736	2,638
แพร่	9,208	294	474	2,763	860	4,097	61,144	1,046	1,561
น่าน	14,297	2,224	1,605	7,474	1,017	2,486	40,849	1,046	5,169
พะเยา	3,560	621	396	3,486	300	702	22,788	1,200	1,921

เชียงราย	16,416	2,660	1,936	13,471	2,839	1,836	90,874	1,952	5,006
แม่ฮ่องสอน	46,267	8,943	3,043	3,457	270	1,798	2,639	361	9,502

จากจำนวนพื้นที่ที่มีการเลี้ยงสุกรเขต 5 แยกตามประเภทในปี 2563 เมื่อพิจารณาการเลี้ยงสุกรรายจังหวัด พบว่า จังหวัดเชียงใหม่มีการเลี้ยงสุกรมากที่สุด มี 359,661 ตัว หรือร้อยละ 30.12 รองลงมาคือ จังหวัดลำพูน จำนวน 313,664 ตัว หรือร้อยละ 26.27 และจังหวัดลำปาง 169,014 ตัว หรือร้อยละ 14.15 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาอัตราการเลี้ยงสุกรต่อราย พบว่า จังหวัดลำพูน มีอัตราการเลี้ยงสุกรมากที่สุด 168.91 ตัวต่อราย และจังหวัดเชียงใหม่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรมากที่สุดจำนวน 14,277 ราย

ซึ่งในอดีตนั้นเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ส่วนใหญ่จะเลี้ยงสุกรเป็นอาชีพเสริม โดยเลี้ยงไว้ได้ทุนหรือหลังบ้าน ให้อาหารเป็นรำข้าว หรือเศษอาหารต่างๆ ต่อมารูปแบบการเลี้ยงสุกรได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง จากระบบการเลี้ยงแบบพื้นบ้านหรือ รายย่อยเปลี่ยนเป็นการเลี้ยงแบบการค้าหรืออุตสาหกรรมมากขึ้น มีการบริหารจัดการในรูปธุรกิจเต็มรูปแบบ เป็นฟาร์มขนาดกลาง และขนาดใหญ่มากขึ้น มีโรงเรือนเป็นอาคารแบบถาวร การเลี้ยงแบบโรงเรือนปิด และมีระบบควบคุมการเลี้ยงสุกรมากขึ้นจึงทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างการเลี้ยงแบบอุตสาหกรรม หากพิจารณาโครงสร้างการเลี้ยงสุกรในปัจจุบันของจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน จะพบว่า มีรูปแบบการเลี้ยงอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ 1) ผู้เลี้ยงสุกรรายอิสระ ซึ่งมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ 47.6 2) ผู้เลี้ยงสุกรพันธมิตรสัญญากับบริษัทหรือองค์กรธุรกิจสุกรครบวงจรทั้งแบบรับจ้างเลี้ยงและแบบประกันราคา โดยสัดส่วนการผลิตกว่าร้อยละ 52.4 ของการผลิตทั้งหมด จากการที่จังหวัดเชียงใหม่และลำพูนได้มีการขยายการทำฟาร์มสุกรมากขึ้นทั้งฟาร์มอิสระ และฟาร์มที่เข้าร่วมกับองค์กรธุรกิจและจากการศึกษาข้อมูลของผู้วิจัยก็พบว่าฟาร์มสุกรที่ไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการฟาร์ม มีการล้มเลิกกิจการจำนวนหลายฟาร์มมีทั้งเกษตรกรทำฟาร์มอิสระ และเกษตรกรทำฟาร์มร่วมกับองค์กรธุรกิจ โดยจากการศึกษาข้อมูล 5 ปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559 ถึง พ.ศ. 2563 พบว่ามีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทำฟาร์มสุกรในรูปแบบพันธมิตรสัญญา กับองค์กรธุรกิจสุกร มีเกษตรกรที่ประสบความล้มเหลวต้องเลิกสัญญา หรือเลิกกิจการฟาร์มมากถึง 55 รายจากฟาร์มที่เข้าร่วมโครงการกับองค์กรธุรกิจ จำนวน 165 ฟาร์ม หรือคิดเป็นร้อยละ 33 จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน”

รูปแบบการเลี้ยงสุกรแบบพันธมิตรสัญญาในประเทศไทยมีบริษัทเอกชนเจ้าของโครงการหลายบริษัท อาทิ บริษัท ซีพีเอฟ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน), บริษัท เบทาโกร จำกัด, บริษัท B.P. อาหารสัตว์ จำกัด และบริษัท ไทยฟูดส์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) เป็นต้น โดย บริษัทเหล่านี้จะมีโครงการสนับสนุนการเลี้ยงสุกรกับเกษตรกรแบบครบวงจร ตั้งแต่การให้มี MOU ร่วมกับธนาคาร หรือแหล่งทุนเพื่อใช้ในการก่อสร้างฟาร์ม หรือก่อสร้างโรงเรือน และเป็นผู้ลงทุนในส่วนของปัจจัยการผลิต โดยบริษัทจะเป็นผู้จัดหาลูกสุกร อาหาร และเวชภัณฑ์ มาให้ฟาร์มเกษตรกรผู้ร่วมโครงการ และองค์กรธุรกิจฟาร์มก็จะให้มีเจ้าหน้าที่องค์กรเข้าให้การแนะนำ และติดตามในการจัดการฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยง ซึ่งจะต้องให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดของ

บริษัท หรือองค์กรธุรกิจฟาร์ม การให้ความรู้กับเกษตรกรในการจัดการฟาร์ม และการตลาดโดยรับซื้อคืนขององค์กรธุรกิจฟาร์ม ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมในฟาร์มเพื่อไม่ให้กระทบกับแหล่ง จากปัจจัยดังกล่าวก่อให้เกิดการพัฒนาระบบการเลี้ยงสุกรแบบพันธสัญญาในประเทศไทยทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้จำนวนสุกรที่เลี้ยงแบบมีพันธสัญญามีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

ข้อมูลของสำนักงานปศุสัตว์ปี 2557 ในระบบฐานข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ พบว่าปริมาณการเลี้ยงสุกรในปี พ.ศ. 2556, 2557 และ 2558 มีปริมาณ 9,511,389 9,504,921 และ 9,886,897 ตัวตามลำดับ ซึ่งมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเป็นผลสืบเนื่องจากรัฐบาลกำหนดแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2554 - 2556) ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยหรือรายเล็กลดความเสี่ยงจากรูปแบบการเลี้ยงอิสระ ไปอยู่ในการเลี้ยงรูปแบบพันธสัญญามากขึ้น โดยมีพื้นที่แหล่งผลิตขนาดใหญ่เพื่อการค้าที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดราชบุรี มีการเลี้ยงสุกรมากที่สุดจำนวน 1,738,448 ตัว คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18.29 รองลงมา คือ จังหวัดชลบุรี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.16 จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครราชสีมา จังหวัด ฉะเชิงเทรา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.69, 3.86, และ 3.54 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ปริมาณการเลี้ยงสุกรในปี พ.ศ. 2556 ภาคเหนือตอนบน จำแนกตามรายจังหวัด

จังหวัด	สุกร (ตัว)	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร (ครัวเรือน)				รวม เกษตรกร (ครัวเรือน)
		1-50 ตัว	51-500 ตัว	501-5,000 ตัว	>5,000 ตัว	
เชียงใหม่	33,716	16,000	171	81	4	16,256
ลำพูน	154,868	1,952	111	23	2	2,088
ลำปาง	43,419	3,212	52	12	-	3,276
แพร่	43,430	1,266	93	12	-	1,371
น่าน	51,393	5,440	108	7	-	5,555
พะเยา	26,101	2,600	40	3	-	2,643
เชียงราย	129,861	8,516	185	30	2	8,733
แม่ฮ่องสอน	31,085	6,146	16	-	-	6,162
เขต 5	815,873	45,132	776	168	8	46,084

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่-ลำพูน

1.2.2 เพื่อพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน

1.2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการศึกษาวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การศึกษาในเชิง เอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ บทความ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็น ถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของ เกษตรกรร่วมกับองค์กรธุรกิจ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – ลำพูน ดังนี้

1.1 ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ บทความ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ เกี่ยวกับแนวคิดการจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร ร่วมกับองค์กรธุรกิจ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน เป็นกรอบในการศึกษา

1.2 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการจัดการระบบฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กร ธุรกิจ ในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ได้แก่ ปัญหาด้านเงินทุน ปัญหาระบบการบริหาร และการจัดการฟาร์ม ปัญหาด้านองค์ความรู้ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

1.3 การพัฒนากิจกรรมฟาร์ม ได้แก่ ความรู้ด้านทุน ความรู้การจัดการฟาร์ม เทคนิคการ บริหารฟาร์ม กลไกการตลาด เครือข่ายธุรกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร จัดการฟาร์ม

1.4 การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกร และองค์กร ธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่-ลำพูน

1.5 สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน และการประยุกต์ใช้รูปแบบที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ไว้แล้วเป็นเกณฑ์ในการจัดการ ฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกรต่อไป

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ เกี่ยวกับปัญหาและรูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่าง ยั่งยืนของ เกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ทั้งในระดับนโยบาย ปัจเจบุคคล

ผู้บริหารระดับสูงองค์กรธุรกิจสุกร ผู้จัดการฟาร์ม นักวิชาการ ผู้จัดการฟาร์ม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชน เกษตรกรฟาร์มสุกร ตลอดจนบุคคลที่มีความสำคัญ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร ร่วมกับองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ตามที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

2.1 ทำการศึกษาและกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการรูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ตามความสำคัญของเรื่อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจฟาร์ม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร แนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรูปแบบ หรือระบบการจัดการฟาร์มสุกรแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ตามที่กำหนดไว้

2.2 ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงองค์กรธุรกิจสุกร นักวิชาการ ผู้จัดการฟาร์ม เกษตรกรฟาร์มสุกร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชน ตลอดจนบุคคลที่มีความสำคัญ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรร่วมกับองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน

2.3 ดำเนินการศึกษาวเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด หลักการ รูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

2.4 สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ ของปัญหา รูปแบบ และแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ผู้ประกอบการ เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ชุมชน ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

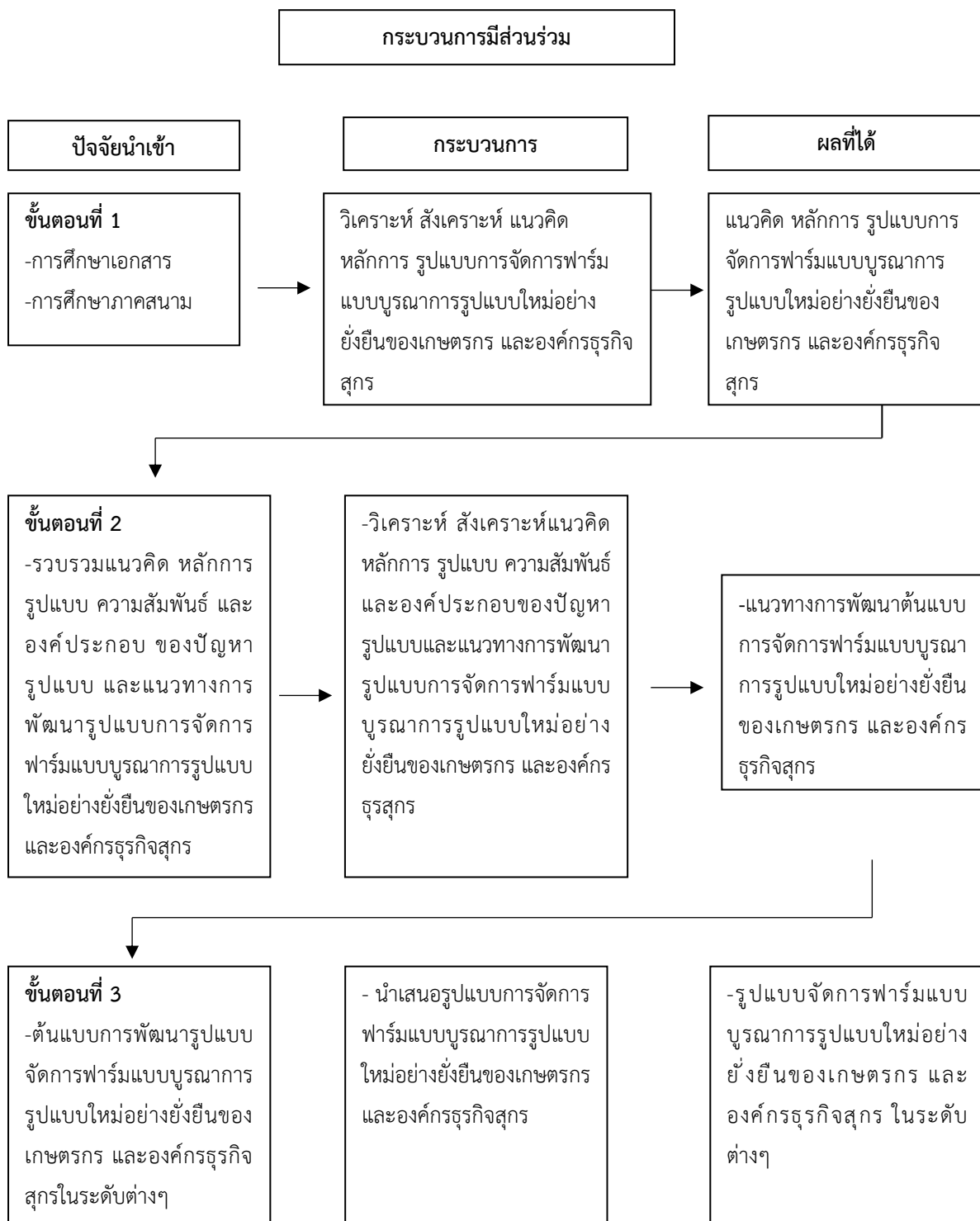
2.5 วิเคราะห์รูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจฟาร์ม ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน โดยมุ่งเน้นเพื่อให้สามารถใช้เป็นต้นแบบการพัฒนาารูปแบบจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในระดับต่างๆ ได้

2.6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และในระดับปัจเจกบุคคล

ในการดำเนินการการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร ร่วมกับองค์กรธุรกิจ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ตามที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการศึกษาสรุปตามตารางที่ 3.1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร ร่วมกับองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญในบริบทพื้นที่ ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจฟาร์ม แนวทางการพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจสุกร และรูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจสุกรตามลำดับ ดังนี้

1. บริบทการเลี้ยงสุกรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – ลำพูน

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเข้าไปศึกษาบริบทการเลี้ยงสุกรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน พบว่าเกษตรกรที่ทำฟาร์มสุกรทั้งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – ลำพูน จะมีลักษณะการทำฟาร์มเลี้ยงสุกร แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การเลี้ยงอิสระ และการเลี้ยงกับองค์กรธุรกิจสุกร (Contract Farming) โดยกลุ่มเกษตรกรที่ทำฟาร์มอิสระส่วนใหญ่จะเป็นฟาร์มขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ขึ้นไปโดยจะมีการเลี้ยงสุกรที่ครบวงจรของการผลิต ตั้งแต่ฟาร์มพ่อแม่พันธุ์ ฟาร์มสุกรขุน และมีฟาร์มจ้างเลี้ยง (Contract Farming) ด้วยในบางราย สำหรับรูปแบบเกษตรกรที่ทำฟาร์มสุกรร่วมกับองค์กรธุรกิจสุกร ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงแบบรับจ้างเลี้ยง ส่วนการทำฟาร์มเลี้ยงสุกรกับองค์กรธุรกิจสุกรแบบประกันราคา หรือกำหนดราคาซื้อขายคือน้อยราย โดยจะมีการทำฟาร์มเลี้ยงสุกรแยกประเภทการเลี้ยงอย่างชัดเจน เช่น เกษตรกรทำฟาร์มเลี้ยงสุกรพันธุ์ (ฟาร์มพ่อแม่พันธุ์) และเกษตรกรที่ทำฟาร์มเลี้ยงสุกรขุน และจากการเข้าไปศึกษาเชิงลึก ยังพบว่าเกษตรกรที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการการเลี้ยงสุกรกับองค์กรธุรกิจ (Contract Farming) นั้นด้วยเหตุผลหลัก คือ 1) ใช้เงินลงทุนสูงและสถาบันการเงินไม่ปล่อยให้กู้ยืมเงินในการทำ MOU กับองค์กรธุรกิจสุกร 2) มีความเสี่ยงเรื่องโรคระบาดสูง โดยเฉพาะโรคที่ทำให้เสียหายรุนแรง เช่น Swine Fever (ASF) ในปัจจุบัน 3) ไม่มีตลาดรองรับและความผันผวนเกี่ยวกับภาวะราคาทำให้เกิดความเสี่ยงกับการขาดทุน ซึ่งก็ไปสอดคล้องกับผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัญหาความไม่ยั่งยืนของการฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน ดังนี้ ในปี พ.ศ. 2563 จังหวัดเชียงใหม่มีการเลี้ยงสุกรมากที่สุด มี 359,661 ตัว หรือร้อยละ 30.12 รองลงมาคือจังหวัดลำพูน จำนวน 313,664 ตัว หรือร้อยละ 26.27 เมื่อพิจารณาอัตราการเลี้ยงสุกรต่อราย พบว่า จังหวัดลำพูน มีอัตราการเลี้ยงสุกรมากที่สุด 168.91 ตัวต่อราย และจังหวัดเชียงใหม่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรมากที่สุด จำนวน 14,277 ราย หากพิจารณาโครงสร้างการเลี้ยงสุกรในปัจจุบันของจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน จะพบว่ามีรูปแบบการเลี้ยงอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ 1) ผู้เลี้ยงสุกรรายอิสระ ซึ่งมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ 47.6 2) ผู้เลี้ยงสุกรพันธสัญญา กับบริษัทหรือองค์กรธุรกิจสุกรครบวงจรทั้งแบบรับจ้างเลี้ยงและแบบประกันราคา โดยสัดส่วนการผลิตกว่าร้อยละ 52.4 ของการผลิตทั้งหมด จากการที่จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูนได้มีการขยายการทำฟาร์มสุกรมากขึ้นทั้งฟาร์มอิสระ และฟาร์มที่เข้าร่วมกับองค์กรธุรกิจและจากการศึกษาข้อมูลของผู้วิจัยก็พบว่ามีฟาร์มสุกรที่ไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการฟาร์ม มีการล้มเลิกกิจการจำนวนหลายฟาร์ม มีทั้งเกษตรกรทำฟาร์มอิสระ และเกษตรกรทำฟาร์มร่วมกับองค์กรธุรกิจ โดยจากการศึกษาข้อมูล 5 ปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559 ถึง พ.ศ. 2563 พบว่ามีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทำฟาร์มสุกรในรูปแบบพันธสัญญา กับองค์กรธุรกิจสุกร มีเกษตรกร

ที่ประสบความล้มเหลวต้องเลิกสัญญา หรือเลิกกิจการฟาร์มมากถึง 55 ราย จากฟาร์มที่เข้าร่วมโครงการกับองค์กรธุรกิจ จำนวน 165 ฟาร์ม หรือคิดเป็นร้อยละ 33

2. ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยแล้วจากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน โดยแบ่งสภาพของปัญหาออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านเงินทุน ได้แก่ เกษตรกรไม่มีเงินลงทุนทำฟาร์มเอง หรือเกษตรกรไม่มีเงินเข้าร่วมทุนกับองค์กรธุรกิจและสถาบันการเงินที่จะต้องมีเงินทุนในการทำฟาร์มอย่างน้อยร้อยละ 20 ของเงินลงทุนทั้งหมด ทำให้เกษตรกรบางรายต้องมีการกู้เงินนอกระบบเพื่อนำเข้ามาสมทบการลงทุนตามที่องค์กรธุรกิจร่วมกับสถาบันการเงินกำหนด เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือสถาบันการเงินต่างๆ เนื่องจากหลักทรัพย์ไม่เพียงพอ ปัญหาการก่อสร้างโรงเรือนและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากงบลงทุนต่ำ เป็นต้น

1.2 ปัญหาด้านระบบการบริหารและการจัดการฟาร์ม ได้แก่ ปัญหาประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ เนื่องจากระบบการบริหารจัดการภายในโรงเรือนไม่ดี เช่น กระบวนการผสมพันธุ์ คลอดให้มันลูก การเลี้ยงขุน ไม่ถูกต้อง การจัดการการให้อาหาร การควบคุมอุณหภูมิภายในโรงเรือน ระบบการป้องกันโรค ไม่สามารถควบคุมสัตว์พาหะและโรคต่างๆ มาตรฐานความปลอดภัยในการผลิตเนื้อสุกรเพื่อไปสู่ผู้บริโภคไม่มีระบบ เป็นต้น

1.3 ปัญหาด้านกลไกการตลาด ได้แก่ ฟาร์มเกษตรกร ไม่สามารถบริหารจัดการหรือควบคุมกลไกการตลาดได้ ไม่มีช่องทางการขายเป็นของตนเอง ขายผ่านพ่อค้าคนกลาง ไม่ได้การสร้าง Value add จากกระบวนการเลี้ยงและคุณภาพเนื้อสุกร ต้นทุนในการผลิตไม่สอดคล้องกับกลไกการตลาด

1.4 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ฟาร์มเกษตรกร การจัดการของเสียต่างๆภายในฟาร์มไม่ถูกต้อง ไม่มีระบบที่ชัดเจน เช่น มูลสุกร น้ำเสีย กลิ่น และแมลงวันรบกวน โดยจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ อันเกิดจากการจัดการของเสียภายในฟาร์มที่ไม่มีระบบที่ดีพอ เช่น การจัดการมูลสุกร น้ำเสีย กลิ่น และแมลงวันรบกวน เป็นต้น ซึ่งจากการเข้าศึกษาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเกษตรกร ก็จะเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของเกษตรกรและผู้บริโภค โดยเฉพาะเกษตรกรที่ทำฟาร์มมานานก็ยิ่งจะมีปัญหามากกว่าฟาร์มใหม่ๆ เนื่องจากไม่ได้มีการวางแผนในการวางผัง Lay out ฟาร์มเพื่อให้เอื้อหรือถูกสุขลักษณะต่อการจัดการของเสียต่างๆที่ไม่ให้เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม และชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา โดยการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเรื่อง “การจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ – ลำพูน” ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจสุกร 2) การพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร และ 3) รูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจสุกร โดยจะขออภิปรายผลผ่านกระบวนการของปัญหาที่ได้ศึกษาตามกรอบแนวคิดการวิจัยทั้ง 3 ด้านตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูนโดยผู้วิจัยขออภิปรายสภาพปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน โดยแบ่งสภาพของปัญหาออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านเงินทุน ได้แก่ เกษตรกรไม่มีเงินลงทุนทำฟาร์มเอง หรือเกษตรกรไม่มีเงินเข้าร่วมทุนกับองค์กรธุรกิจและสถาบันการเงินที่จะต้องมีเงินทุนในการทำฟาร์มอย่างน้อยร้อยละ 20 ของเงินลงทุนทั้งหมด ทำให้เกษตรกรบางรายต้องมีการกู้เงินนอกระบบเพื่อนำเข้ามาสมทบการลงทุนตามที่ต้องการธุรกิจร่วมกับสถาบันการเงินกำหนด เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือสถาบันการเงินต่างๆ เนื่องจากหลักทรัพย์ไม่เพียงพอ ปัญหาการก่อสร้างโรงเรือนและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากงบลงทุนต่ำ เป็นต้น

1.2 ปัญหาด้านระบบการบริหารและการจัดการฟาร์ม ได้แก่ ปัญหาประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ เนื่องจากระบบการบริหารจัดการภายในโรงเรือนไม่ดี เช่น กระบวนการผสมพันธุ์ คลอดให้นมลูก การเลี้ยงขุน ไม่ถูกต้อง การจัดการการให้อาหาร การควบคุมอุณหภูมิภายในโรงเรือน ระบบการป้องกันโรค ไม่สามารถควบคุมสัตว์พาหะและโรคต่างๆ มาตรฐานความปลอดภัยในการผลิตเนื้อสุกรเพื่อไปสู่ผู้บริโภคไม่มีระบบ เป็นต้น

1.3 ปัญหาด้านกลไกการตลาด ได้แก่ ฟาร์มเกษตรกร ไม่สามารถบริหารจัดการหรือควบคุมกลไกการตลาดได้ ไม่มีช่องทางการขายเป็นของตนเอง ขายผ่านพ่อค้าคนกลาง ไม่ได้การสร้าง Value add จากกระบวนการเลี้ยงและคุณภาพเนื้อสุกร ต้นทุนในการผลิตไม่สอดคล้องกับกลไกการตลาด

1.4 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ฟาร์มเกษตรกร การจัดการของเสียต่างๆภายในฟาร์มไม่ถูกต้อง ไม่มีระบบที่ชัดเจน เช่น มูลสุกร น้ำเสีย กลิ่น และแมลงวันรบกวน โดยจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ อันเกิดจาก การจัดการของเสียภายในฟาร์มที่ไม่มีระบบที่ดีพอ เช่น การจัดการมูลสุกร น้ำเสีย กลิ่น และแมลงวันรบกวน เป็นต้น ซึ่งจากการเข้าศึกษาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเกษตรกร ก็จะเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลถึงสังคม ชุมชนใกล้เคียง โดยเฉพาะเกษตรกรที่ทำฟาร์มมานานก็ยิ่งจะมีปัญหามากกว่าฟาร์มใหม่ๆเนื่องจากไม่ได้มีการวางแผนในการวางผัง Lay out ฟาร์มเพื่อให้เอื้อหรือถูกสุขลักษณะต่อการจัดการของเสียต่างๆที่ไม่ให้เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน

2. การพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่-ลำพูน การพัฒนาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจฟาร์ม ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน นั้นมีกิจกรรมในการพัฒนาในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 กิจกรรมด้านเงินทุน ได้แก่ การวางแผนอย่างมีระบบในการก่อสร้างฟาร์ม การหาแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมในการทำฟาร์ม การจัดทำบันทึกบัญชีรายรับ – รายจ่าย มีแรงงานในครอบครัวเพื่อลดค่าใช้จ่าย เน้นดำเนินการผลิตได้ด้วยตนเอง ประเมินการวัดผลการตอบแทนจากการลงทุน ROI ที่ชัดเจน

2.2 กิจกรรมด้านระบบการบริหารและการจัดการฟาร์ม ได้แก่ ให้มีการจัดเก็บข้อมูลที่ต้องการเพื่อนำวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิตเพื่อนำไปพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา การจัดการฟาร์มสุกรอย่างมีประสิทธิภาพทั้งวงจรการผลิต การจัดการระบบ Biosecurity หรือการป้องกันการเกิดโรคระบาด

2.3 กิจกรรมด้านเทคนิคองค์ความรู้ ได้แก่ การส่งเสริมและผลักดันการเรียนรู้ด้านวิชาการ พื้นฐานหรือการจัดการสุกรที่ถูกต้อง การส่งเสริมแหล่งในการค้นคว้าข้อมูล ส่งเสริมให้เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรได้ศึกษาดูงานการผลิตสุกรจากองค์กรธุรกิจ การสนทนาแลกเปลี่ยนแนวความคิดเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และความมั่นคงของเกษตรกร

2.4 กิจกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การใช้ Computer ในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลประสิทธิภาพการผลิต การออกแบบโปรแกรมสำเร็จรูปให้เกษตรกรบันทึก สอนและอบรมขั้นตอนในการใช้ Application การนำเทคโนโลยีทางด้าน IOT มาใช้ภายในฟาร์มเพื่อแจ้งเตือนเกษตรกรและพนักงานขององค์กรธุรกิจเมื่อเกิดปัญหา องค์กรธุรกิจติดตามความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่จะนำมาใช้ในฟาร์มอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ในการจัดการหรือในด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการเลี้ยงสุกร เพื่อใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการเลี้ยงให้สูงขึ้น ส่งเสริมให้เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกร เข้ารับการอบรมเทคนิคและวิธีการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ มาปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

3. รูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจ
สุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน

รูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกร และองค์กร
ธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน มีรูปแบบการจัดการ 4 รูปแบบ ได้แก่

3.1 รูปแบบด้านเงินทุน ได้แก่ การจัดการด้านเงินทุนหรือแหล่งสนับสนุนเงินทุน
การวางแผนอย่างมีระบบในการก่อสร้างฟาร์ม การจัดทำบันทึกบัญชีรายรับ – รายจ่าย สำรองพื้นที่ที่เกษตรกร
มีความสนใจในการจะสร้างฟาร์ม ร่วมทำประชาพิจารณ์ แนะนำหรือช่วยเกษตรกรในการหาแหล่งเงินทุน หรือ
ทำโครงการ MOU ร่วมกับธนาคาร บริหารรายได้ในส่วนที่ต้องส่งธนาคารให้เกษตรกร ภาครัฐหรือองค์กรธุรกิจ
ควรให้การส่งเสริมเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ โดยสนับสนุนให้ได้รับอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ และร่วม
ข้อตกลง MOU กับสถาบันการเงินที่มาสนับสนุน Contract Farming เพื่อให้เกษตรกรฟาร์มสุกรสามารถ
เข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายขึ้น ส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และผลการดำเนินงานฟาร์มของ
เกษตรกรเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเงินทุนหมุนเวียนในการบริหารจัดการ

3.2 รูปแบบด้านระบบการบริหารและการจัดการฟาร์ม ได้แก่ ทำเลหรือสถานที่ก่อตั้งฟาร์ม
ลักษณะของฟาร์ม แบบหรือประเภทของโรงเรือน การจัดการฟาร์ม การสุขาภิบาล การดูแลสุขภาพสุกร

การวางแผน และพัฒนาการเรียนรู้หรือการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การจด
บันทึกข้อมูลที่ถูกต้อง การใช้ทรัพยากรหรืออุปกรณ์ การสร้างระบบ Biosecurity รวมทั้งรูปแบบโรงเรือนที่
เหมาะสม

โดยลักษณะของโรงเรือน โรงเรือนต้องมีโครงสร้างที่แข็งแรง มีหลังคา กันแดด กันฝน กันลม
แรงได้ ภายในโรงเรือนมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และมีอุณหภูมิที่เหมาะสม ภายในโรงเรือนต้องมีแสงสว่าง
เพียงพอ ภายในโรงเรือนจะต้องมีความเข้มของก๊าซ แอมโมเนียอยู่ในสภาพที่เหมาะสม พื้นโรงเรือนทำด้วยวัสดุที่
เหมาะสม แห้ง สะอาด เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของสัตว์ โรงเรือนและอุปกรณ์ที่ใช้ภายในโรงเรือนต้องปลอดภัย ไม่
เป็นอันตรายต่อตัวสัตว์และผู้เลี้ยง มีอ่างจุ่มน้ำยาฆ่าเชื้อโรคก่อนเข้า - ออกโรงเรือน โรงเรือนจะต้องมีทาง
ระบายน้ำที่สะดวก

3.3 รูปแบบด้านเทคนิคองค์ความรู้ ได้แก่ ส่งเสริมให้เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเป็น
วิทยากร ให้คำแนะนำกลุ่มเพื่อนเกษตรกร ส่งเกษตรกรเข้ารับการอบรม และฝึกการเลี้ยงสุกรในฟาร์มของ
บริษัท มีคู่มือในการจัดการปศุสัตว์ทุกชนิด และอาจจัดกิจกรรมทบทวนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของ
เกษตรกรแต่ละฟาร์ม จัดกิจกรรมมอบรางวัลให้กับฟาร์มเกษตรกรที่มีการบริหารจัดการที่ดี

เทคนิคองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการฟาร์ม เช่น 1) การจัดการโรงเรือนและอุปกรณ์
มีโรงเรือนพอเพียงตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน สถานที่เก็บอาหารแยกเป็นสัดส่วน อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่
อับชื้น มีการจัดการไม่ให้สัตว์พาหะ นำโรคเข้าไปได้ มีสถานที่เก็บเครื่องมือและอุปกรณ์เป็นสัดส่วน 2) การ
จัดการฝูง คัดเลือกและจัดฝูงสัตว์ตามขนาด อายุและเพศ มีการคัดเลือกจัดหาพันธุ์สัตว์เพื่อทดแทน คัดสัตว์ที่มี
ลักษณะไม่ดีพิการหรือไม่สมบูรณ์ออกจากฝูง 3) การจัดการอาหารสัตว์ อาหารหยาบและอาหารข้น ต้องมี
คุณภาพดีมีคุณค่าทางอาหารและเพียงพอกับความต้องการ อาหารสำเร็จรูปต้องมาจากแหล่งที่ได้รับอนุญาต

3.4 รูปแบบด้านกลไกการตลาด ได้แก่ ให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรฟาร์มสุกร เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มผู้เลี้ยง สมาคม ชมรม เป็นต้น เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองที่เข้มแข็ง มีจุดจำหน่ายเป็นของตนเอง หาช่องทางการตลาดและเน้นการขายตรงสู่ผู้บริโภค ไม่ขายผ่านพ่อค้าคนกลาง การผลิตมีความสอดคล้องหรือความต้องการของผู้บริโภค เข้าร่วมโครงการกับองค์กรธุรกิจ Contract Farming เพื่อลดความเสี่ยงและตัดปัญหาด้านการตลาด ภาครัฐมีมาตรการกำหนดราคาขาย

การแข่งขันตลาด (Market Competitive) มักจะเป็นเรื่องยากของเกษตรกร ที่จะสามารถไปแข่งขันกับคู่แข่งที่เป็นยักษ์ใหญ่ในธุรกิจ หรือคู่แข่งรายใหญ่ในตลาดนั้นๆ ดังนั้นเกษตรกรจะต้องมีการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร ตั้งสมาคมฯ ชมรม เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง และต้องมีจุดจำหน่ายเป็นของตนเอง เช่น ร้านค้าสหกรณ์กลุ่ม ร้านค้าชุมชน แสวงหาตลาดใหม่ๆ ที่มีศักยภาพเพื่อลดการขายผ่านพ่อค้าคนกลาง การสร้าง Value add จากกระบวนการเลี้ยง หรือคุณภาพสินค้าอาหารปลอดภัย (Food safety) เป็นต้น หรือเข้าร่วมโครงการ Contract Farming เพื่อตัดปัญหาด้านการตลาดหรือการขาย เนื่องจากองค์กรธุรกิจรับซื้อคืน หรือรับผลผลิตกลับคืนทั้งหมดกรณีเป็นโครงการจ้างเลี้ยง ปัญหาการตลาดก็จะหมดไป

องค์ความรู้วิจัย

จากการศึกษาของผู้วิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 หัวข้อวัตถุประสงค์นั้น ทางผู้วิจัยได้สรุปออกมาเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ในแต่ละด้าน ดังนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ คือ

องค์ความรู้วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 “ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน”

องค์ความรู้วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 “การพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน”

องค์ความรู้วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 “รูปแบบการจัดการฟาร์มแบบบูรณาการรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืนของเกษตรกรและองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน” ปรากฏตามแผนที่ความคิด (Mind Mapping) ดังต่อไปนี้

ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ - ลำพูน

แผนที่ความคิด 1 ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน

ปัญหาการจัดการฟาร์มสุกรของเกษตรกร
และองค์กรธุรกิจสุกรในพื้นที่จังหวัด
เชียงใหม่ และลำพูน

1. ปัญหาด้านเงินทุน เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงสถาบันการเงินต่างๆ โรงเรือนและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ไม่ได้มาตรฐาน แรงงานคือบุคคลในครัวเรือนหรือญาติ ไม่สามารถวางแผนให้เหมาะสมกับความต้องการทางการตลาด ไม่มีระบบการควบคุมและการกำจัดของเสียที่เกิดจากฟาร์ม ส่วนองค์กรธุรกิจ มีความสามารถในการลงทุนได้สูง การวางแผนในการก่อสร้างฟาร์มเป็นระบบถูกต้องตามมาตรฐานฟาร์ม คุณภาพโรงเรือน น้ำ อุปกรณ์ มีความทันสมัย มีโครงสร้างการบริหารงาน นำองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในฟาร์ม

2. ปัญหาด้านระบบการบริหาร และการจัดการฟาร์ม เกษตรกร มักพบปัญหาในระบบการเลี้ยง ไม่สามารถควบคุมศัตรูพาหะและโรคต่างๆ ได้ การจัดการการเลี้ยงและสุขลักษณะต่างๆ มาตรฐานความปลอดภัยในการผลิตเนื้อสุกรเพื่อไปสู่ผู้บริโภคไม่มีระบบ ส่วนองค์กรธุรกิจ ระบบการบริหารจัดการที่ดีมีระบบชัดเจน มาตรฐานฟาร์มและระบบควบคุมคุณภาพต่างๆ มุ่งเน้น Food safety ที่ชัดเจน

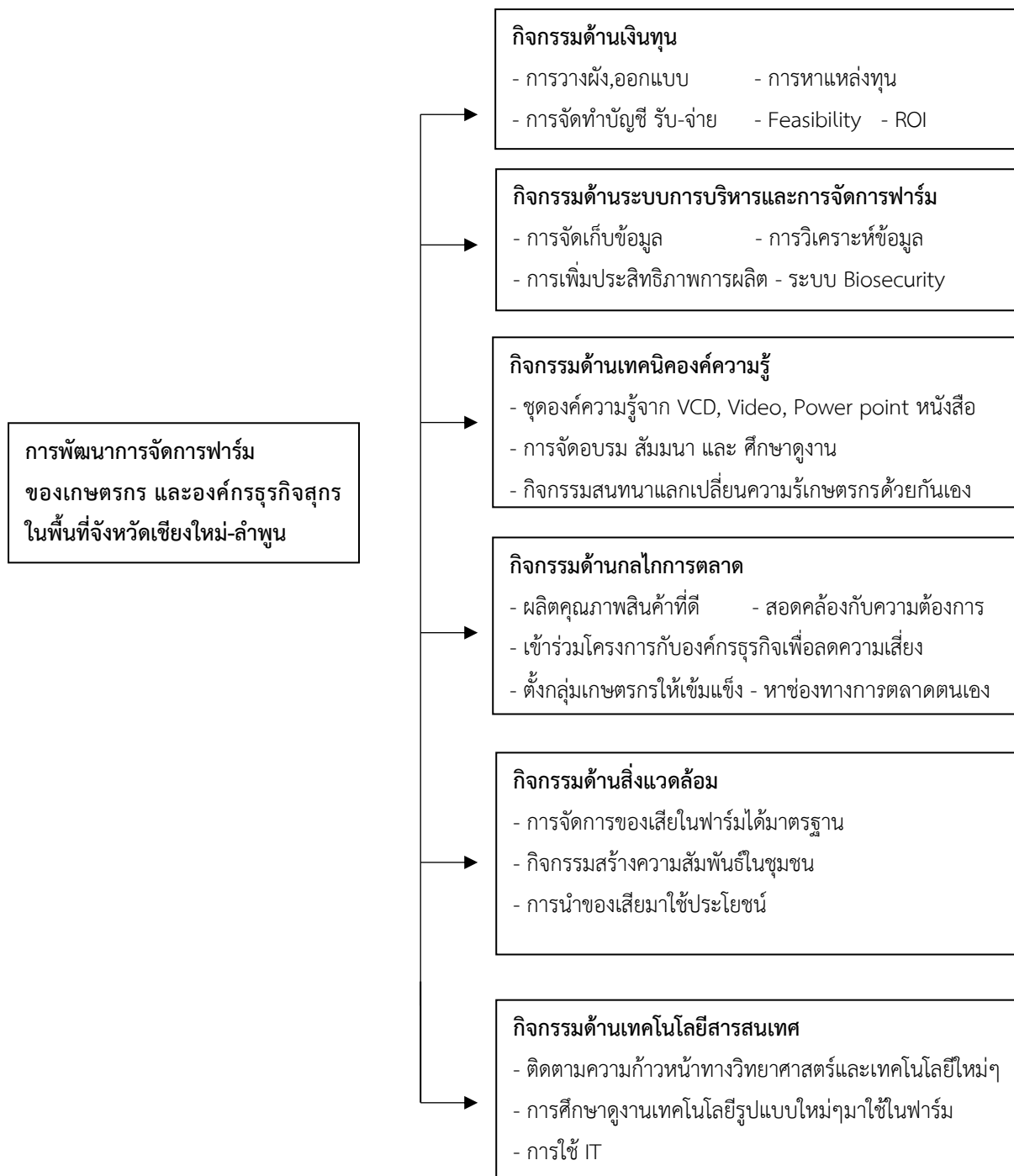
3. ปัญหาด้านเทคนิคองค์ความรู้ ฟาร์มเกษตรกร องค์กรความรู้ส่วนใหญ่ได้รับจากหน่วยงานเกษตรจากภาครัฐ หรือจากกลุ่มเกษตรกรเดียวกัน ส่วนองค์กรธุรกิจ มีความรู้ในด้านการจัดการ วิชาการ สามารถพัฒนาระบบการเลี้ยงการจัดการอย่างต่อเนื่อง มีแนวโน้มที่นำเทคโนโลยีทาง IOT มาใช้มากขึ้น

4. ปัญหาด้านกลไกการตลาด ฟาร์มเกษตรกร ไม่สามารถบริหารจัดการหรือควบคุมกลไกการตลาดได้ ต้นทุนในการผลิตไม่สอดคล้องกับกลไกการตลาด คุณภาพเนื้อสุกรไม่สามารถเพิ่ม Value ได้ในเชิง Food safety ส่วนองค์กรธุรกิจ สามารถบริหารจัดการให้เหมาะสมกับกลไกการตลาด สามารถวางแผนในการขยายการเลี้ยงจากข้อมูลการตลาดได้ มีโรงงานแปรรูปสุกรที่ได้มาตรฐาน คุณภาพเนื้อสุกรที่ผลิตได้สามารถเพิ่ม Value ทางการตลาดได้ชัดเจนกว่า

5. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ฟาร์มเกษตรกร มีปัญหาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในฟาร์ม การจัดการของเสียต่างๆ เช่น มูลสุกร น้ำเสีย กลิ่น และแอมโมเนียรบกวน ไม่ถูกต้อง ไม่มีระบบ Biogas ส่วนองค์กรธุรกิจ มีการวางแผนองค์ประกอบฟาร์มที่ถูกต้อง มีระบบในการกำจัดของเสีย เช่น มูลสุกร น้ำเสีย กลิ่น และแอมโมเนียรบกวน ภายในฟาร์มได้ดี มีระบบ Biogas ในฟาร์ม

แผนที่ความคิด 2 การพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกร ในพื้นที่
จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน

1. กิจกรรมด้านเงินทุน ได้แก่ การวางแผนอย่างมีระบบในการก่อสร้างฟาร์ม โดยวางแผนฟาร์ม ออกแบบโรงเรือน องค์ประกอบฟาร์ม ฯลฯ ประเมินหรือทำการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการลงทุน (Feasibility) หรืออาจจะประเมินผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment, ROI) การหาแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมในการทำฟาร์ม การควบคุมค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างให้เป็นไปตามแผนการลงทุน

2. กิจกรรมด้านระบบการบริหารและการจัดการฟาร์ม ได้แก่ ประสิทธิภาพการผลิตที่ดี เกษตรกร ต้องมีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น และลดต้นทุนในการผลิต เพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่มากขึ้น โดยการบริหารจัดการฟาร์มสุกรจะเริ่มตั้งแต่ การวางแผนการผลิตให้เป็นไปตามเป้าหมาย ถ้าเป็นฟาร์มสุกรพันธุ์ ก็ต้องผลิตลูกสุกรหย่านม (Pig wean per sow per year) ให้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และถ้าเป็นฟาร์มสุกรขุนก็ต้องผลิตสุกรที่น้ำหนัก ๑๐๐ กิโลกรัม โดยให้มีอัตราการตายน้อยที่สุด (Percent Live) อัตราการเจริญเติบโตเร็วที่สุด (Average day gain, A.D.G.) และมีอัตราแลกเนื้อดีที่สุด (Feed conversion ratio, F.C.R.) ซึ่งจะต้องมีระบบการจัดการอย่างถูกต้องและได้มาตรฐานที่กำหนด เช่น การให้อาหาร การให้ยา วัคซีน การจัดการของเสียภายในฟาร์ม การดูแลสุขภาพ และการจัดการเรื่องอุณหภูมิภายในโรงเรือน ระบบ Biosecurity ในการป้องกันการโรคระบาดรุนแรง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. กลุ่มเกษตรกร และองค์กรธุรกิจ ควรประสานงานกับหน่วยงานทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัย การจัดการฟาร์มสุกรแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร และองค์กรธุรกิจสุกรระดับมหภาคต่อไป

บรรณานุกรม

- กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์. (2563). สกูร สถานการณ์การผลิต การตลาดสุกร และผลิตภัณฑ์ประจำเดือน
มิถุนายน 2563, (กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์: กรมปศุสัตว์, 2563), มปน.
- สำนักงานปศุสัตว์. (2564). ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ระดับประเทศปี 2547, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<https://ict.dld.go.th/webnew/index.php/th/service-ict/report/-report-thailand-livestock-reportservey2557/980-report-survey57-1>, [22 มีนาคม 2564].
- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ. (2564). จำนวนเกษตรกรและสุกร รายจังหวัด ปี 2563, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<https://ict.dld.go.th/webnew/images/stories/report/regislives/2020/T5-1-Pig.pdf>
[23 มกราคม 2564].

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์*

CAUSAL FACTORS AFFECTING CUSTOMER LOYALTY ON E-COMMERCE BUSINESS

สุวรรณรัตน์ อิมรัตนรัก, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, สโรชนี ศิริวัฒนา และ วรรณัญญา ขนิษฐบุตร

Suwannarut Imratanarak, Chandej Charoenwiryakul, Srochinee Siri Wattana and Wannattha Khanitthabud

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: s63584917021@ssru.ac.th, chandej.ch@ssru.ac.th, srochinee.si@ssru.ac.th

and vichit.su@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนในกรุงเทพมหานครที่เคยซื้อสินค้าหรือบริการผ่านธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อย่างน้อย 1 ครั้ง จำนวน 440 ราย ใช้วิธีคัดเลือกแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพรรณนา และแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลโดยรวมต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด รองลงมาคือ ความพึงพอใจของลูกค้า การรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ และพฤติกรรมของผู้บริโภค ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด และกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

คำสำคัญ: ความภักดีของลูกค้า; ดิจิทัลแพลตฟอร์ม; ธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ABSTRACT

The objectives of this research were to study causal factors affecting customer loyalty in e-commerce business. This research employed a quantitative method. The sample consisted of 440 people in Bangkok who have purchased goods or services through e-commerce business at least once, obtained by multi-stage sampling. The sample size was determined based on the Kline criterion of 20 times the observed variables. Data were

* Received March 30, 2023; Revised April 4, 2023; Accepted April 25, 2023

collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model. The research findings showed that policy of entrepreneur, marketing mix, service quality on platform digital, technology skills and acceptance of technology influence on purchase of raw materials through electronic commerce systems, respectively. The results of this research can be used in planning and increase competitiveness of private or small restaurant operators can compete with large chain restaurants by reducing costs.

Keywords; customer loyalty; platform digital; e-commerce business

บทนำ

การพัฒนาของเทคโนโลยีในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการประมวลข้อมูลและการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) ที่เข้าถึงกลุ่มผู้ใช้งานมากขึ้นส่งผลให้ธุรกิจการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ขยายตัวและสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับภาคการค้าทั่วโลกเป็นอย่างมาก โดยลูกค้าสามารถซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น มากขึ้น และเร็วขึ้น ส่วนผู้ประกอบการต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อรับมือกับการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นจากการเข้ามาตีตลาดของผู้ประกอบการต่างประเทศ นอกจากนี้ การซื้อขายผ่านออนไลน์ยังทำให้ช่องทางการชำระเงินมีความซับซ้อนขึ้นกว่าในอดีต

ธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากการที่ผู้ประกอบการขยายช่องทางการขายสินค้าและบริการผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น โดยพบว่า ในปี 2562 ผู้ประกอบการธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย 680,000 ราย มีมูลค่าธุรกิจรวมอยู่ที่ 4 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 24.0 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) โดยขยายตัวจากปี 2561 ร้อยละ 7.0 โดยเฉพาะหลังจากมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า ประชาชนจำนวนมากมีการเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์แทนการซื้อสินค้าที่ร้านค้าและห้างสรรพสินค้า ส่งผลให้มูลค่าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีแนวโน้มเติบโตแบบก้าวกระโดดซึ่งจะส่งผลให้ธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทมากขึ้นต่อภาคการค้าของประเทศไทยในอนาคต

กระบวนการตัดสินใจเป็นกระบวนการปฏิบัติของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการซื้อและการใช้สินค้าหรือบริการ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ถึงความต้องการ การค้นหาข้อมูล การประเมินผลก่อนการซื้อ การตัดสินใจซื้อ และการประเมินผลหลังการซื้อ โดยในปัจจุบันพฤติกรรมลูกค้ามีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะความเจริญก้าวหน้าทางการสื่อสาร และเครื่องมือในการนำเสนอสินค้าและบริการมีความหลากหลายมากขึ้น การนำเสนอขายสินค้าผ่านเว็บไซต์ หรือทางอินเทอร์เน็ต ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ความต้องการ และพฤติกรรมของลูกค้าเปลี่ยนแปลงไปลูกค้าไม่ซื้อของโดยบังเอิญอีกต่อไปแล้วคนจะมีความต้องการซื้อสินค้าอยู่ในใจ และหาข้อมูลเพิ่มเติมก่อนการตัดสินใจซื้อ ลูกค้าจะวิ่งเข้าหาสินค้าที่เชื่อว่าจะเต็มเต็มความต้องการได้รับได้กับโฆษณาที่ไม่เกินจริงและให้ข้อมูลในการตัดสินใจอย่างยุติธรรม โดยทั่วไปแล้วกระบวนการในการรับรู้ของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นมาจากความรู้สึกอันเกิดมาจากการ

เปิดรับสิ่งเร้าซึ่งการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเหล่านั้น เมื่อลูกค้าสัมผัสหรือรับรู้ถึงคุณค่าที่ได้รับของสินค้าหรือบริการผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ความสะดวกสบายของลูกค้าที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีซึ่งช่วยในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าโดยลูกค้ามีความคาดหวังต่อคุณภาพของสินค้าหรือบริการที่จะได้รับ หากสินค้าหรือคุณภาพบริการมีความแตกต่างจากสินค้า และบริการอื่นๆ อย่างชัดเจนซึ่งจะนำมาซึ่งการตัดสินใจในการซื้อได้ง่ายขึ้น

ในปัจจุบันธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ลูกค้ามีการรับรู้ต่อสินค้าหรือการบริการที่ธุรกิจนำเสนอ หากแพลตฟอร์มสามารถตอบสนองความต้องการตามที่ลูกค้าคาดหวังก็จะนำไปสู่การรับรู้คุณภาพการบริการ ซึ่งแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ ได้แก่ เว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันสำเร็จรูปที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับการขายสินค้าหรือบริการผ่านทางออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางที่นำผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าออนไลน์มาเจอกัน ทำให้เกิดการทำข้อตกลงซื้อขายสินค้ากันภายในแพลตฟอร์ม อีกทั้งยังครอบคลุมไปถึงการโอนเงินค่าสินค้า และทำการส่งมอบสินค้าผ่านระบบขนส่งอีกด้วย ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ว่าควรจะมีรูปแบบอย่างไรบ้าง เพื่อช่วยให้ธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในยุคดิจิทัล และเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกลยุทธ์ทางธุรกิจการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ รวมไปถึงการให้บริการที่ตรงตามความต้องการของลูกค้ามากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ คือ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชาชนในกรุงเทพมหานครที่เคยซื้อสินค้าหรือบริการผ่านธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อย่างน้อย 1 ครั้ง จำนวน 346,831 คน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธีนี้คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมี 20 เท่าของตัวแปรสังเกต จากแนวคิดของ ไคลน์ การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 22 ตัวแปร ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 440 ตัวอย่าง

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทูกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัดพบว่า พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาค อัลฟา) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกต ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.791 ถึง 0.876 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.863 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชาชนในกรุงเทพมหานครที่เคยซื้อสินค้าหรือบริการผ่านธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อย่างน้อย 1 ครั้ง จำนวน 346,831 คน ตั้งแต่ กรกฎาคม พ.ศ. 2565 ถึง กันยายน พ.ศ. 2565

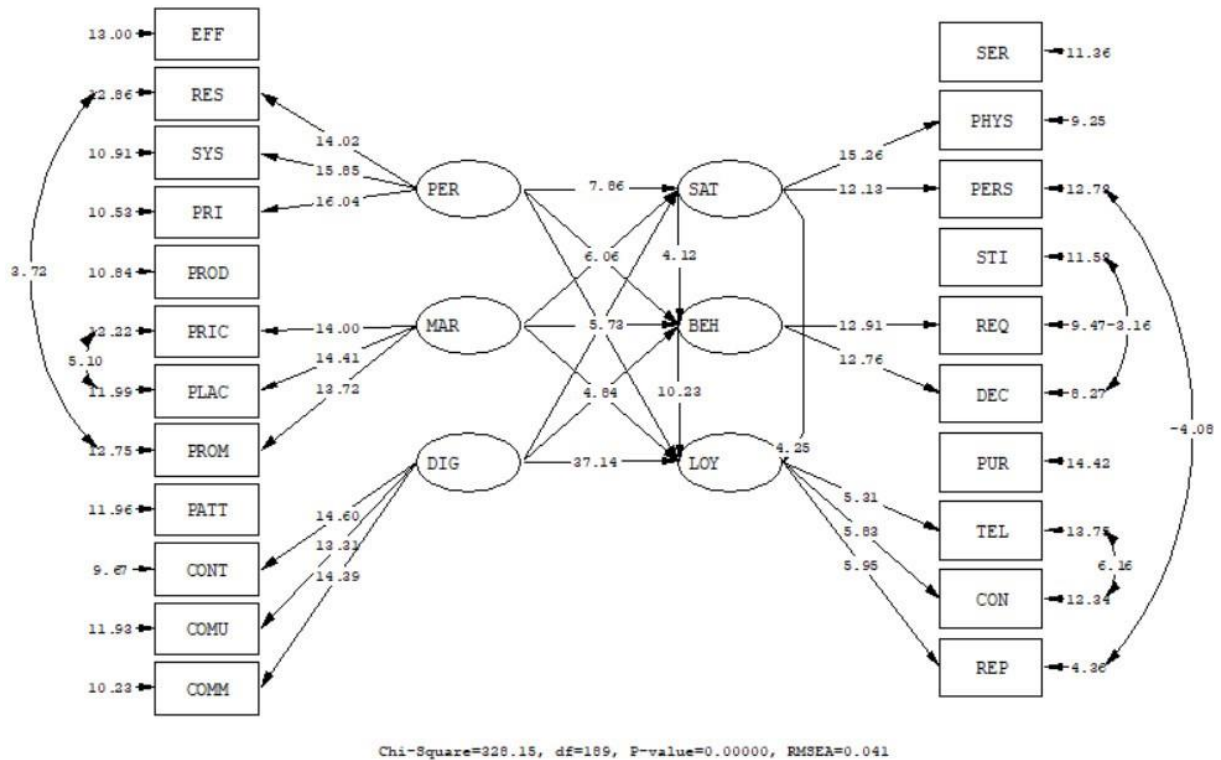
ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับแบบจำลอง	หลังปรับแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	2.34	1.74
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.055	0.041
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.055	0.049
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.91	0.94
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.89	0.91
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.98	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.70	0.70
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	239.50	312.99

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพที่ 1 รายละเอียดการทดสอบสมมติฐานปรากฏดังสมการที่ 1 ถึง สมการที่ 3

ภาพ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1) ความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมของผู้บริโภค ความพึงพอใจของลูกค้า ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$LOY = 0.45BEH + 0.64SAT + 0.52DIG + 0.30MAR + 0.40PER,$$

$$(0.044) \quad (0.056) \quad (0.014) \quad (0.062) \quad (0.063)$$

$$10.23 \quad 11.43 \quad 37.14 \quad 4.84 \quad 6.35$$

$$Errorvar. = 0.0093, R^2 = 0.50 \dots\dots\dots(1)$$

$$(0.003)$$

$$3.03$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมของผู้บริโภค ความพึงพอใจของลูกค้า ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ได้ร้อยละ 50

2) พฤติกรรมของผู้บริโภค ได้รับอิทธิพลทางตรงจากความพึงพอใจของลูกค้า ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$BEH = 0.28SAT + 0.30DIIG + 0.63MAR + 0.66PER, \text{Errorvar.} = 0.035, R^2 = 0.62 \dots (2)$$

$$\begin{matrix} (0.068) & (0.024) & (0.11) & (0.11) & (0.006) \\ 4.12 & 12.51 & 5.73 & 6.06 & 5.80 \end{matrix}$$

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า พฤติกรรมของผู้บริโภค ได้รับอิทธิพลทางตรงจากความพึงพอใจของลูกค้า ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภค ได้ร้อยละ 62

3) ความพึงพอใจของลูกค้า ได้รับอิทธิพลทางตรงจากดิจิทัลแพลตฟอร์ม ส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$SAT + 0.28DIIG + 0.46MAR + 0.11PER, \text{Errorvar.} = 0.061, R^2 = 0.54 \dots (3)$$

$$\begin{matrix} (0.034) & (0.13) & (0.014) & (0.006) \\ 8.24 & 3.54 & 7.86 & 5.80 \end{matrix}$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้า ได้รับอิทธิพลทางตรงจากดิจิทัลแพลตฟอร์ม ส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายความพึงพอใจของลูกค้า ได้ร้อยละ 54

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ (ภาพที่ 1) แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝงซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ					R ²
		PER	MAR	DIG	SAT	BEH	
SAT	DE	0.11**	0.46**	0.28**	-	-	0.54
	IE	-	-	-	-	-	
	TE	0.11**	0.46**	0.28**	-	-	
BEH	DE	0.66**	0.63**	0.30**	0.28**	-	0.62
	IE	0.03**	0.13**	0.08**	-	-	
	TE	0.69**	0.76**	0.38**	0.28**	-	
LOY	DE	0.40**	0.30**	0.52**	0.64**	0.45**	0.50
	IE	0.37**	0.57**	0.32**	0.13**	-	
	TE	0.77**	0.87**	0.84**	0.77**	0.45**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลโดยรวมต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มากที่สุด รองลงมาคือ ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ความพึงพอใจของลูกค้า การรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ และพฤติกรรมของผู้บริโภคตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้า มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มากที่สุด รองลงมาคือ ดิจิทัลแพลตฟอร์ม พฤติกรรมของผู้บริโภค การรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ และส่วนประสมทางการตลาด ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย ส่วนประสมทางการตลาด ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ความพึงพอใจของลูกค้า การรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ และพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยผลการวิเคราะห์พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลโดยรวมต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มากที่สุด รองลงมาคือ ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ความพึงพอใจของลูกค้า การรับรู้เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ และพฤติกรรมของผู้บริโภค ตามลำดับ นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ความพึงพอใจของลูกค้า เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทางตรง และมีอิทธิพลมากที่สุดต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากเมื่อลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อบริการแล้วจะเกิดการใช้บริการซ้ำและเกิดเป็นความภักดี แสดงให้เห็นว่าความภักดีต่อธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เกี่ยวข้องกับทัศนคติในเชิงบวกของลูกค้าที่มีต่อธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องตามแนวคิดของ Tu, Fang & Lin ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจของลูกค้ามีผลต่อความภักดีของลูกค้า พฤติกรรมความภักดีของลูกค้าสามารถใช้เป็นจุดเน้นในการกำหนดเป้าหมายทางการตลาด เนื่องจากเกี่ยวข้องกับแนวโน้มการซื้อในอนาคตของลูกค้า และยังสอดคล้องกับ Oliver กล่าวว่า ความพึงพอใจของลูกค้า เป็นสิ่งที่ได้รับหลังจากการที่ลูกค้าได้ซื้อสินค้าหรือใช้บริการแล้ว เป็นการประเมินผลหลังจากการซื้อสินค้าไปแล้ว โดยลูกค้าจะเปรียบเทียบผลจากความคาดหวังก่อนซื้อกับสิ่งที่ได้รับจริง ซึ่งนักการตลาดพยายามสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่ลูกค้าด้วยการลดช่องว่างระหว่างความคาดหวังและการกระทำของสินค้านั้นๆ ให้มีค่าน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม ช่องว่างดังกล่าวของแต่ละบุคคลนั้นก็มีความแตกต่างกันไป ลูกค้าที่มีความพึงพอใจสูงยิ่งส่งผลต่อจะมีความจงรักภักดีต่อธุรกิจได้ยาวนาน

ซึ่งระดับความพึงพอใจของลูกค้าจะเกิดจากความแตกต่างระหว่างผลประโยชน์จากผลิตภัณฑ์และความคาดหวังของบุคคล การคาดหวังของบุคคล (Expectation) เกิดจากประสบการณ์และความรู้สึกในอดีตของผู้ซื้อ ส่วนผลประโยชน์จากคุณสมบัติผลิตภัณฑ์หรือการทำงานของผลิตภัณฑ์เกิดจากนักการตลาดและฝ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นพยายามสร้างความพอใจให้กับลูกค้าโดยพยายามสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ที่เกิดจากการผลิตการตลาด รวมทั้งการทำงานร่วมกันกับฝ่ายต่างๆ โดยยึดหลักการสร้างคุณภาพโดยรวม (total quality) คุณค่าเกิดจากความแตกต่างทางการแข่งขัน (Competitive differentiation) คุณค่าที่มอบให้กับลูกค้าจะต้องมากกว่าต้นทุนในมุมมองของลูกค้า

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พันธ์กร สิมะขอรบุญ และตติยา คู่มงคลชัย พบว่า ความพึงพอใจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดี คุณภาพการบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ การรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โมเดลสมการโครงสร้างสามารถอธิบายผลของความภักดีได้ร้อยละ 60.0 และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อนุวัต สงสม พบว่า ปัจจัยด้านความพึงพอใจและความไว้วางใจของลูกค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.49 และ 0.43 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการรับรู้คุณภาพบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีตัวแปรความพึงพอใจ และความไว้วางใจของลูกค้าเป็นตัวแปรส่งผ่าน และสอดคล้องกับ Fujun, Mitch & Barry พบว่า การรับรู้ด้านค่านิยมและการรับรู้ด้านภาพลักษณ์นั้นมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งทั้งความพึงพอใจของลูกค้า และการรับรู้ด้านค่านิยม ทั้งสองปัจจัยนี้มีความสำคัญต่อความภักดี

2) ส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุด และมีอิทธิพลรวมมากเป็นอันดับแรกต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากราคามีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า หากการตั้งราคานั้นสมเหตุสมผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการให้บริการ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ บรรจุภัณฑ์ที่สวยงามทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ ใช้งานได้อย่างสะดวกสบาย สามารถรับรู้ถึงคุณค่าของสินค้าและบริการได้ ซึ่งจะส่งผลด้านบวกต่อความจงรักภักดีในตราสินค้านั้นๆ และครองใจผู้บริโภคได้ในระยะเวลาที่ยาวนาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Lovelock & Wirtz ได้กล่าวว่า การสร้างความจงรักภักดีต่อตราสินค้าไว้ว่า เป็นการสร้างความมั่นคง และความยั่งยืนในการประกอบธุรกิจ ก่อนที่จะเกิดความจงรักภักดีนั้น จะมีขั้นตอนของการที่ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจต่อตราสินค้านั้นก่อน จนเกิดการซื้อซ้ำ เกิดความผูกพันต่อสินค้าและบริการมีความรู้สึกเชื่อถือและไว้วางใจในตัวสินค้า จดจำตราสินค้า และการแนะนำหรือบอกต่อสินค้าและบริการไปสู่เพื่อน และครอบครัวได้ และยังสอดคล้องกับนักวิชาการ Schiffman & Kanuk กล่าวว่า ความจงรักภักดีต่อตราสินค้านั้น จะมีความพึงพอใจอยู่เสมอ มีการซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่อง โดยราคาของสินค้าที่เพิ่มขึ้นนั้นไม่ค่อยเป็นผลต่อการปฏิเสธการซื้อ

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุภัตสร ศรีมนตรี และภิเชก ชัยนิรันดร์ พบว่า ปัจจัยด้านราคาส่งผลต่อความภักดีของลูกค้ามากเป็นอันดับ 1 รองลงมา คือ ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ ผลการวิเคราะห์ระดับความภักดีของลูกค้าในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการส่งมอบสินค้า ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบริการ และด้านความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ มีความสัมพันธ์กับความภักดีในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และยังสอดคล้องกับ Moriuchi & Takahashi พบว่า การที่ลูกค้าได้รับความพึงพอใจในสินค้าหรือบริการนั้นทำให้เกิดความภักดีมากกว่าความเชื่อมั่นเสียอีก แต่ในขณะเดียวกันความเชื่อมั่นนั้นก็ส่งผลต่อความพึงพอใจด้วยเช่นกัน และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดนั้นก็ส่งผลต่อความพึงพอใจด้วย เพราะราคาหรือการโฆษณาเองก็ส่งผลกระทบถึงความคาดหวังที่ลูกค้าจะได้รับจากผลิตภัณฑ์นั้นๆ ด้วย

3) **ดิจิทัลแพลตฟอร์ม** มีอิทธิพลทางตรงเป็นอันดับสอง ต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากการสร้างสรรค์เนื้อหาที่ดีในการทำการตลาดจะทำให้เกิดกลุ่มลูกค้าใหม่มาสู่ธุรกิจ เนื่องจากการใช้การสื่อสารการตลาดบนอินเทอร์เน็ตให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องให้ความสำคัญกับการตลาดเชิงเนื้อหาเป็นการทำการตลาดในรูปแบบที่นำเสนอเนื้อหาได้ตรงจุด สร้างความโดดเด่นแตกต่าง เพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจ สามารถทำให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจเนื้อหา ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อสินค้า และแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อ หากผู้พัฒนาแพลตฟอร์มหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องการให้ผู้ใช้บริการกลับมาใช้ซ้ำ นอกจากแพลตฟอร์มและสื่อวิดีโอออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพดีแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการสร้างภาพลักษณ์ และทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความภักดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Blaschke, Haki, Aier & Winter กล่าวว่า ดิจิทัลแพลตฟอร์มเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบธุรกิจในปัจจุบันที่ทำหน้าที่หลักในกระบวนการสร้างคุณค่าร่วมกันของธุรกิจ

ดิจิทัลแพลตฟอร์มเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการอำนวยความสะดวกลูกค้าและธุรกิจให้บรรลุเป้าหมายของแต่ละฝ่าย โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram Line หรือ เว็บไซต์ต่างๆ เช่น Amazon.com Lazada.com Shopee.co.th เป็นหนึ่งในตัวอย่างของดิจิทัลแพลตฟอร์มที่สามารถเพิ่มโอกาสทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีนักพัฒนาซอฟต์แวร์หรือแอปพลิเคชันเข้ามาพัฒนาฟังก์ชันการใช้งานหรือโปรแกรมเชื่อมโยงกับแพลตฟอร์มที่ก่อให้เกิดรูปแบบการบริการใหม่ๆ หรือนวัตกรรมทางธุรกิจใหม่ๆ ตลอดเวลา ดิจิทัลแพลตฟอร์มทางด้านระบบเชิงโครงสร้างการควบคุมดิจิทัลแพลตฟอร์มเนื่องจากการเกิดขึ้นของดิจิทัลแพลตฟอร์มก่อให้เกิดการสร้างสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่ใช้มีการเข้าถึงดิจิทัลแพลตฟอร์มผ่านเครื่องมือที่สะดวกมากขึ้น ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ หรือ เครื่องแท็บเล็ต ดังนั้น การประยุกต์ใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มจึงมีประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยอำนวยความสะดวกให้ธุรกิจสามารถนำเสนอขายสินค้าหรือบริการได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในแง่การเตรียมข้อมูลด้านสินค้าหรือบริการนำเสนอให้กับลูกค้าที่ผู้ทำธุรกิจทั้งแบบออฟไลน์ และออนไลน์ สามารถวางแผนบริหารจัดการส่วนประสมทางการตลาดในการให้จูงใจให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อได้

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tuteja, Gupta & Garg พบว่า การออกแบบเว็บไซต์มีผลเชิงบวกต่อความไว้วางใจของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งส่งผลกระทบต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค เช่นเดียวกับ การรับรู้ความเสี่ยง การรับรู้ความปลอดภัย การรับรู้ความเป็นส่วนตัว ก็มีผลเชิงบวกต่อความไว้วางใจของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ตด้วยเช่นกัน และยังสอดคล้องกับ Yoon & Occeña พบว่า การรับรู้คุณภาพของเว็บไซต์ มีผลต่อความไว้วางใจในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบ C2C โดยผู้ที่อายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปให้ความสำคัญในการไว้วางใจในการทำธุรกรรม ดังนั้น การกำหนดกลยุทธ์ความไว้วางใจในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบ C2C จึงเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง และ Loh พบว่า ความสะดวกในการใช้งานของเว็บไซต์ มีผลเชิงบวกต่อความไว้วางใจของผู้บริโภคในตลาดออนไลน์มากที่สุด และรองลงมา คือ คุณภาพการออกแบบของเว็บไซต์มีผลต่อความไว้วางใจของผู้บริโภคในตลาดออนไลน์ นอกจากนี้ยังพบว่าความไว้วางใจของผู้บริโภคมีผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าในการซื้อสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ประกอบการธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ควรส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดของธุรกิจโดยมุ่งเน้นปัจจัยด้านราคา และผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ลูกค้าเกิดการรับรู้มากที่สุดและตอกย้ำความเชื่อมั่น และสร้างแรงส่งผ่านไปยังความภักดีในที่สุด
2. ผู้ประกอบการธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ควรส่งเสริมการตลาดตามเทศกาล เพื่อดึงดูดใจให้ผู้บริโภคต้องการเข้ามาใช้บริการมากยิ่งขึ้น และมีการปรับให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างความจงรักภักดีต่อสินค้าและบริการให้มากยิ่งขึ้น
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ประกอบการธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ควรพัฒนาแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันให้มีความแตกต่าง เพื่อสร้างประสบการณ์ในการซื้อสินค้าออนไลน์ใหม่ๆ ให้กับผู้บริโภค และสร้างความพึงพอใจ โน้มน้าวให้ผู้บริโภคเข้ามาใช้เวลาในแพลตฟอร์มของตัวเองมากที่สุด นั่นหมายถึงโอกาสในการซื้อสินค้าก็เพิ่มมากขึ้นด้วย

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2564). สถิติจำนวนประชากรและบ้าน ปี 2564. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2564, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate/Area/statpop>
- จิรัฐ ชวนชม, นางลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร, ชิตชม กันจุฬา, และพัชรพงศ์ ชวนชม. (2560). คุณภาพการบริการคือความคาดหวังของลูกค้า. วารสารการบัญชีและการจัดการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9(2), 1-15.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). ผลกระทบจากธุรกิจ e-commerce ต่อผู้ประกอบการท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2564, จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/AAA/ECommerce_paper.pdf
- พนัชกร สิมะขอรบุญ และตติยา คุ่มงกลชัย. (2561). ปัจจัยเหตุของความพึงพอใจที่มีต่อความภักดีของลูกค้า: กรณีเว็บไซต์บิวตี้คูล. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University, 11(3), 3121-3139.
- สุภัทสร ศรีมนตรี และภิเชก ชัยนิรันดร์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มข, 8(1), 151-166.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). รายงานผลการสำรวจมูลค่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย ปี 2562. สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 10, 2564. จาก <https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/publications/Value-of-e-Commerce-Survey-in-Thailand-2019-Slides.aspx>
- อนูวัต สงสม. (2561). ปัจจัยเชิงเหตุของความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษาการซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอร์เรชั่นซี. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University, 11(1), 2515-2529.

- Anderson. (2019). Digital Platforms, Porosity, and Panorama. **Surveillance & Society**, 17(1/2), 14–20.
- Blaschke, M., Haki, Z., Aier, S. & Winter, R. (2018). **Capabilities for Digital Platform Survival: Insights from a Business- to- Business Digital Platform**. Completed Research Paper. Thirty Ninth International Conference on Information Systems, SanFrancisco.
- Fujun, L., Mitch, G., & Barry, J. B. (2009). How quality, value, image and satisfaction create loyalty at a Chinese telecom. **Journal of Business Research**. 62(10) , 980–986.
- Gronholdt, Lars, Martensen, Anne, Kristensen, Kai. (2000). The Drivers of Customer Satisfaction and Loyalty: Cross-industry Findings from Denmark. **Total Quality Management & Business Excellence**, 11 (4-6), 509-514.
- Kline, R. B. (2005). **Principle and practice of structural equation modeling**. NY: Guilford.
- Kotler, P. (1994). **Marketing Management**. 8th Ed., Prentice-Hall: New Jersey.
- Loh, X. R. (2014). **Investigation of the determinants of trust in internet shopping and its relationship with online purchases intention**. UTAR,
- Lovelock, C. & Wirtz, J. (2016) . **Service Marketing People, Technology, Strategy**. Miami, USA: World Scientific.
- Moriuchi & Takahashi (2015) Moriuchi, E., & Takahashi, I. (2015). Satisfaction trust and loyalty of repeat online consumer within the Japanese online supermarket trade. **Australasian Marketing Journal**, 24, 146-156.
- Oliver, R. L. (1999). **Satisfaction: A behavioral perspective on the consumer**. NY:McGraw-Hill.
- Prakoso, A. F., Nurul, R., Wulandari, A. & Trisnawati, N. (2017). Reliability, Responsiveness, Assurance, Empathy, and Tangible: Still Can Satisfy The Customer?” . **International Journal of Business and Management Invention**. 6(3), 68-75.
- Schiffman, L. & Kanuk, L. (2010). **Consumer Behavior**. Pearson
- Tu, Chien-Chung, Fang, Kwoting, & Lin, Chwen-Yea. (2012). Perceived Ease of Use, Trust, and Satisfaction as Determinants of Loyalty in e- Auction Marketplace. **Journal of Computer**, 7 (3), 645-652.
- Tuteja, G., Gupta, S., & Garg, V. (2016). Consumer Trust in Internet Shopping: An Empirical Investigation. **Paradigm**, 20(2), 191-215.

Yoon, H. S., & Occeña, L. G. (2015). Influencing factors of trust in consumer-to-Consumer electronic commerce with gender and age. **International Journal of Information Management**, 35(3), 352-363.

การตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13*
DECISION MAKING TO STUDY IN PHRAPARIYATTIDHAMMA
SCHOOL, GROUP 13

พระชนวีร์ รอดกำพล, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ สโรชนี ศิริวัฒนา

Phra Chonwee Rodkhumpol, Chandej Charoenwiryakul, and Srochinee Siri Wattana

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: s63563827049@ssru.ac.th, chandej.ch@ssru.ac.th, srochinee.si@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 และ (2) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์และสามเณรกับการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์และสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 จำนวน 216 ราย โดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า (1) การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภาพลักษณ์ของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตร และสภาพทางครอบครัว ตามลำดับ (2) พระสงฆ์และสามเณรที่มีอายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษา และภูมิลำเนาแตกต่างกัน มีการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ไม่แตกต่างกัน ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 สามารถใช้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การรับนักเรียนให้สอดคล้องตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

คำสำคัญ: การตัดสินใจ; การศึกษา; โรงเรียนพระปริยัติธรรม

ABSTRACT

This article aimed to study (1) study in Phrapariyattidhamma school, group 13 and (2) to compare personal factors of monks and novices with decision making to study in Phrapariyattidhamma school, group 13. This research was quantitative research. The sample group was 216 monks and novices of Phrapariyattidhamma school, group 13 by Krejcie &

* Received March 30, 2023; Revised April 4, 2023; Accepted April 25, 2023

Morgan tables. The research instruments were questionnaires. Analyzed data by frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and one-way ANOVA. The results of this research found that (1) the overall of study in Phrapariyattidhamma schools, group 13 was at high level. The image of educational institution had the highest average, followed by curriculum and family condition, respectively. (2) Monks and novices has different aged, rainy season, educational level and domicile were not different decision to study Phrapariyattidhamma schools, group 13. Findings from this research, Phrapariyattidham school, group 13 can be used to formulate strategic plan for accepting students accordingly, according to needs and interests of learners.

Keywords: decision, study, Phrapariyattidhamma school

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 คือ สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร ในช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 13 จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมังกรกลาวาสวิทยาลัย โรงเรียนโพธิ์ตราววิทยาลัย โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา

1. โรงเรียนมังกรกลาวาสวิทยาลัย เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 13 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตั้งอยู่ที่วัดมังกรกลาวาส (เล่งเน่ยยี่) เลขที่ 423 ถนนเจริญกรุง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร โรงเรียนมังกรกลาวาสวิทยาลัย ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2533 และทำการเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพร้อมกัน โดยใช้ตึกอาคารเอนกประสงค์ ขนาด 9 ชั้น เป็นอาคารทำการเรียนการสอน มีผู้จัดการโรงเรียนคนแรก คือ พระพิสิทธ์ (เสียง) ในปีการศึกษาแรกนั้นมีนักเรียนประมาณ 20 รูป มีเนื้อที่ที่ใช้เป็นโรงเรียนประมาณ 3 งาน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาทั้งวิชาสามัญและวิชาพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน เป็นการอนุเคราะห์แก่บุตรหลานของชาวพุทธที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยากจน ได้เข้ามาบวชเรียนเพื่อพัฒนาตนเป็นอนาคตที่ดีของชาติ ซึ่งได้รับความเมตตาจากพระเดชพระคุณพระคณาจารย์จิณธรรมปัญญาจริยาภรณ์ ผู้ก่อตั้งโรงเรียน

2. โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา ตั้งอยู่ภายในวัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม เลขที่ 8 หมู่ 9 ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยภาพรวมของโรงเรียน (School Profile) พระมหาคณาจารย์จิณธรรมสมาธิวัตร (เย็นเต็ก) เจ้าคณะใหญ่จันทบุรี สร้างวัดฝ่ายมหายานในสังกัดคณะสงฆ์จันทบุรี ชื่อวัดหมื่นพุทธเมตตาคุณารามขึ้น ได้รับ

อนุญาตให้ตั้งวัด เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2540 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา การเผยแผ่และการประกอบศาสนกิจตลอดถึงเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศลและการประพฤติปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน ปี พ.ศ.2542 ได้ริเริ่มดำเนินการจัดตั้ง “โรงเรียนวัดหมื่นพุทธรักษา”

3. โรงเรียนโพธิ์ตรัษวิทยาลัย ได้ถือกำเนิดก่อสร้างโดยการนำของพระมหาคณาจารย์ จินธรรมธวัตร (โพธิ์แจ้ง มหาเถระ) อดีตเจ้าคณะใหญ่สงฆ์จันทบุรี องค์ที่ 6 ในปี พ.ศ.2518 ในเนื้อที่ ซึ่งคุณวิฑูรย์ - คุณอารีย์ ประสารพานิช เป็นผู้ถวายส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งซื้อด้วยเงินบริจาคสาธุชน นับตั้งแต่ก่อสร้างแล้วเสร็จได้มีการก่อตั้งผู้รักษาการเจ้าอาวาสเพื่อมาปกครองและดูแลวัด ต่อมา มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับพระภิกษุสามเณรภายในวัดโดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนวัดโพธิ์ตรัษวิทยาลัย” มูลเหตุการณจัดตั้งโรงเรียนเนื่องด้วยพระเดชพระคุณท่านเจ้าอาวาส ท่านเป็นผู้มีจิตเมตตาธรรมบารมีสูง ประกอบกับการที่ท่านได้เล็งเห็นปัญหาสังคมของไทยในอนาคต อันจะเกิดจากการที่เยาวชนของชาติ ขาดความรู้ความสามารถท่าน จึงเริ่มจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กยากจนขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษา และผู้ด้อยโอกาส ให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3) อีกทั้งยังช่วยอบรมบ่มนิสัยให้เขาเหล่านั้นเป็นคนดีของบิดา-มารดา และเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งจะสามารถช่วยลดปัญหาต่างๆ ได้มากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาอื่นๆ

โรงเรียนวัดโพธิ์ตรัษวิทยาลัย ตั้งอยู่ ณ วัดโพธิ์ตรัษาราม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมีเนื้อที่ทั้งหมด (รวมทั้งวัดด้วย) ประมาณ 1 ไร่ 2 งาน ซึ่งมีขนาดเล็กเกินไปไม่เพียงพอสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งมีอยู่ประมาณ 80 รูป และจะเพิ่มขึ้นอีกทุกๆ ปี สถานที่ตั้งแห่งใหม่ ณ สำนักสงฆ์โพธิ์ถาวราราม เลขที่ 76/2 หมู่ 7 ตำบลสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ตรงข้ามหมู่บ้านอัมพรเพชร จำนวน 14 ไร่ 2 งาน จัดสร้างอาคารเรียน 1 อาคาร จำนวน 5 ชั้น หอฉัน 1 หลัง บ้านพักครู 1 หลัง 10 ห้อง ซึ่งได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์แล้วในวันที่ 17 มกราคม 2544 โดยมีพระมหาคณาจารย์ จินธรรมธวัตร (เย็นเต็ก) เจ้าคณะใหญ่จันทบุรี เจ้าอาวาสวัดโพธิ์แมนคุณารามกรุงเทพมหานครเป็นประธานวางศิลาฤกษ์โรงเรียนวัดโพธิ์ตรัษวิทยาลัย เริ่มเปิดการศึกษาและดำเนินการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Junior High School) โดยรับนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไปเข้ามาทำการบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาต่อ ซึ่งแรกเริ่มนั้นสถานที่ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนเป็นที่วัดที่ชื่อว่า “วัดโพธิ์ตรัษาราม” หรือ โกวเต็กยี่

ซึ่งสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมมีประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาที่สำคัญอยู่หลายประเด็นไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพ และมาตรฐานในการจัดการศึกษา ในปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ความไม่ชัดเจนในอัตลักษณ์ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่ควรจะเป็นอย่างแท้จริง ประสิทธิภาพของระบบการดำเนินการด้านการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาที่ยังไม่มีทิศทางการพัฒนา และขาดความชัดเจนในการสร้างเอกภาพการบริหารให้กับกลุ่มโรงเรียนการดำเนินงานตามกรอบแนวปฏิบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำคัญ อีกทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่เด่นชัดพอ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์และสามเณร กับการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13

สมมติฐานการวิจัย

1. พระสงฆ์และสามเณรที่มีอายุแตกต่างกัน มีการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 แตกต่างกัน
2. พระสงฆ์และสามเณรที่มีอายุพรรษาแตกต่างกัน มีการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 แตกต่างกัน
3. พระสงฆ์และสามเณรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 แตกต่างกัน
4. พระสงฆ์และสามเณรที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน มีการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ

วิชัย โสสุวรรณจินดา ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า หมายถึง การเลือกทางเลือกที่มีอยู่หลายๆ ทางเลือก โดยอาศัยทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเลือกเดียวที่สามารถตอบสนองเป้าหมาย หรือความต้องการของผู้เลือกได้

ดวงนา เชมะลักษณ์ ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการประเมินผลเกี่ยวกับทางเลือกหรือตัวเลือกที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการคาดคะเนผลที่เกิดจากทางเลือกปฏิบัติที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายได้มากที่สุด

ชูชัย เทพสาร ได้กล่าวว่า การตัดสินใจคือการเลือกเอาทางเลือกของวิธีการกระทำทางหนึ่งจากหลายๆ ทางที่มีอยู่เพื่อจะนำไปบรรลุเป้าหมาย

ดลนภา หวงสุวรรณกร ได้กล่าวว่า การตัดสินใจว่า คือ การตัดสินใจเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เริ่มต้นที่การรับรู้ว่ามีปัญหาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง และสิ้นสุดลงที่การยอมรับ และนำการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติ

สมทรัพย์ อติชาติบุตร ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการทางเลือกที่ดีที่สุดจากหลายๆ ทางเลือกก่อนที่จะนำทางเลือกนั้นไปปฏิบัติ โดยใช้หลักเหตุผลจากทางเลือกหรือข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

วุฒิชัย จำนงค์ ได้กล่าวว่า การตัดสินใจ เป็นเรื่องของการจัดการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และในการจัดการนั้นการตัดสินใจเป็นหัวใจในการปฏิบัติงานทุกๆ เรื่องทุกๆ กรณี เพื่อดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ อาจมี

เครื่องมือมาช่วยในการพิจารณาเหตุผลส่วนตัว อารมณ์ความรักใคร่ชอบพอก็เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ

จิระจิตต์ ราคา ได้กล่าวว่า สถานการณ์การตัดสินใจในโลกแห่งความเป็นจริงมักเป็นสถานการณ์ที่เสี่ยงหรือไม่แน่นอน และมีบ่อยครั้งที่บุคคลไม่อาจตัดสินใจ เพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์สูงสุดเพราะมีข้อจำกัดเรื่องความรู้ ค่านิยม บุคลิกภาพ แรงจูงใจของผู้ตัดสินใจแต่ละบุคคลจึงนับว่าปัจจัยทางจิตวิทยามีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจ

Ofstad อธิบายความหมายของการตัดสินใจว่า การที่บุคคลหนึ่งได้กระทำการตัดสินใจ คือ

1. เขาได้เริ่มต้นสร้างปฏิกิริยาโต้ตอบเชิงพฤติกรรมเป็นอนุกรมในการเลือกสิ่งบางอย่างบางอย่าง

2. เขาได้ตัดสินใจเพื่อลงมือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เขาคิดว่าเขาทำได้

3. การลงมือวินิจฉัยว่าเขาควรทำอะไร ภายใต้สถานการณ์เฉพาะอย่าง หลังจากที่ได้พิจารณาทางเลือกต่างๆ แล้ว

จากความหมายของการตัดสินใจ ผู้วิจัยได้สรุปว่า การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการเลือกทางใดทางหนึ่งจากหลายๆ แนวทางที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่าเป็นทางบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ผู้ทำการตัดสินใจตั้งไว้

องค์ประกอบของการตัดสินใจซึ่งการตัดสินใจมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ตัวผู้ตัดสินใจ โดยผู้ตัดสินใจมีความสามารถในการประเมินคุณค่า ประโยชน์ หรือความสำคัญของทางเลือกแต่ละอย่าง

2. ทางเลือก ผู้ตัดสินใจจะเผชิญกับทางเลือกจำนวนหนึ่ง ซึ่งถ้าไม่มีทางเลือกก็ไม่ต้องเลือก

3. ผลของทางเลือกในอดีตจะขึ้นอยู่กับทางเลือก ซึ่งการเลือกแต่ละอย่างแตกต่างกันและไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

ลักษณะของการตัดสินใจซึ่งลักษณะของการตัดสินใจ มีนักวิชาการหลายท่านได้แบ่งลักษณะของการตัดสินใจไว้หลายลักษณะ ดังนี้

ซูซีย์ เทพสาร ได้แบ่งการตัดสินใจของมนุษย์เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การตัดสินใจตามธรรมชาติ หมายถึง การตัดสินใจที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของการตัดสินใจของคนทั่วไปที่ปฏิบัติเป็นประจำ โดยการตัดสินใจที่ขาดการควบคุมอย่างเป็นระบบ แม้ว่าจะมีเหตุผล แต่ก็ยังเป็นเหตุผลทางอารมณ์มาเจือปนมากกว่าเหตุผลตามตรรกศาสตร์ เช่น ในการเลือกคู่ครองส่วนใหญ่จะพบว่ารูปร่างหน้าตาจะมีอิทธิพลเหนือคุณสมบัติอื่น ๆ จัดได้ว่าเป็นการตัดสินใจในระดับบุคคลหรือครอบครัว

2. การตัดสินใจที่ควรจะเป็น หมายถึง การตัดสินใจที่ผู้รู้ทั้งหลายได้รวบรวมไว้เป็นหลักปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักตรรกศาสตร์หรือตามเหตุผลปราศจากอารมณ์ มีการควบคุมอย่างเป็นระบบด้วยการศึกษาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขและพิจารณาถึงผลกระทบแล้วจึงเลือกวิธีการที่ดีที่สุดเป็นการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพสูง เป็นการตัดสินใจระดับชุมชนหรือสังคม

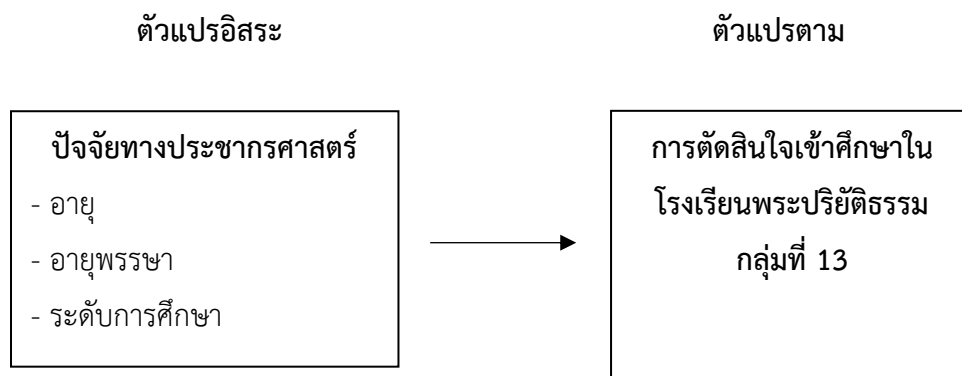

Stoner ได้กล่าวว่า การตัดสินใจ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นขณะกระทำการตัดสินใจ คือ

1. การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่แน่นอน (Condition of certainty) เป็นการตัดสินใจที่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างเพียงพอ
 2. การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่เสี่ยง (Condition of risk) เป็นการตัดสินใจ โดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็นให้เป็นเครื่องมือตรวจสอบหรือคาดการณ์ก่อนการตัดสินใจ
 3. การตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน (Condition of uncertainty) เป็นการตัดสินใจที่มักจะอาศัยประสบการณ์ ดุลยพินิจ และสัญชาตญาณของตน
- กล่าวโดยสรุปว่า การตัดสินใจเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุผล ดังต่อไปนี้
1. มีปัญหาเกิดขึ้น
 2. มีทางเลือกตั้งแต่ 2 ทางเลือกขึ้นไป
 3. เพื่อที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดการตัดสินใจเข้าศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์และสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ได้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 และระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ดังนั้น ได้กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์และสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 มีจำนวนเท่ากับ 216 ราย

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษา และภูมิสำเนา ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของสถานศึกษา ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสูตร ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทางครอบครัว ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ

โดยค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามเกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - coefficient) ตามวิธีของครอนบาคของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 0.83 – 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสาร รายงาน งานวิจัย ข้อมูลที่รวบรวมได้จากหน่วยงานราชการและเอกชน และข้อมูลจากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามพระสงฆ์และสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ร่วมกับการเก็บแบบสอบถามออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. ข้อมูลภาพลักษณ์ของสถานศึกษา หลักสูตร สภาพทางครอบครัว และการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์ด้วยความแปรปรวนทางเดียว One-way ANOVA

ผลการวิจัย

พระสงฆ์และสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ส่วนใหญ่มีอายุ 15 – 17 ปี มีอายุพรรษา 1 – 2 พรรษา มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 และมีภูมิสำเนาในภาคเหนือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภาพลักษณ์ของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.20$) รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 4.08$) และด้านสภาพทางครอบครัว ($\bar{X} = 4.08$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 ในภาพรวม

การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 ในภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ภาพลักษณ์ของสถานศึกษา	4.20	0.56	มาก
2. หลักสูตร	4.08	0.57	มาก
3. สภาพทางครอบครัว	4.08	0.58	มาก
รวม	4.12	0.49	มาก

ตารางที่ 2 การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 ด้านภาพลักษณ์ของสถานศึกษา

การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 ด้านภาพลักษณ์ของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 เป็นที่ยอมรับของสังคม	4.25	0.70	มาก
2. โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 เป็นสถานศึกษา ที่ได้รับความเชื่อมั่นและไว้วางใจ	4.29	0.68	มาก
4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 มีการจัดสรร ทุนการศึกษาให้กับนักเรียนอย่างเพียงพอ	4.20	0.82	มาก
5. โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 มีกิจกรรม ช่วยเหลือชุมชน เช่น การบริจาคสิ่งของช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยต่าง ๆ	4.12	0.84	มาก
รวม	4.20	0.56	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 ด้านภาพลักษณ์ของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 เป็นสถานศึกษาที่ได้รับความเชื่อมั่นและไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมา คือ ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 เป็นที่ยอมรับของสังคม ($\bar{X} = 4.25$) โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 มีการจัดสรรทุนการศึกษาให้กับนักเรียนอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 4.20$) ศิษย์เก่าของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับจากสังคม ($\bar{X} = 4.17$) และโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชน เช่น การบริจาคสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.12$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 ด้านหลักสูตร

การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13			
ด้านหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. เนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุมหลายสาขาวิชา	4.25	0.66	มาก
2. หลักสูตรที่เปิดสอนสามารถนำไปเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพที่หลากหลายได้	4.07	0.67	มาก
3. หลักสูตรที่เปิดสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน	4.16	0.67	มาก
4. หลักสูตรที่เปิดสอนมีมาตรฐานด้านวิชาการ	4.01	0.73	มาก
5. โรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 มีหลักสูตรให้เลือกเรียนที่หลากหลาย	3.94	0.74	มาก
รวม	4.08	0.57	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 ด้านหลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุมหลายสาขาวิชา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.25$) รองลงมา คือ หลักสูตรที่เปิดสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.16$) หลักสูตรที่เปิดสอนสามารถนำไปเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพที่หลากหลายได้ ($\bar{X} = 4.07$) หลักสูตรที่เปิดสอนมีมาตรฐานด้านวิชาการ ($\bar{X} = 4.01$) และโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 มีหลักสูตรให้เลือกเรียนที่หลากหลาย ($\bar{X} = 3.94$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13 ด้านสภาพทางครอบครัว

การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่13			
ด้านสภาพทางครอบครัว	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. รายได้ของครอบครัวมีเพียงพอ	4.09	0.65	มาก
2. สภาพคล่องด้านการเงิน เช่น มีเงินเก็บไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉิน	4.03	0.74	มาก
3. ค่าใช้จ่ายในครอบครัวและภาระหนี้สิน	4.00	0.75	มาก
4. ครอบครัวสนับสนุนทุก ๆ ด้านในการศึกษา	4.15	0.70	มาก
5. พ่อแม่ พี่น้อง หรือญาติ สำเร็จจากสถานศึกษาแห่งนี้	4.18	0.70	มาก
รวม	4.08	0.58	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ด้านสภาพทางครอบครัว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พ่อแม่ พี่น้อง หรือญาติ สำเร็จจากสถานศึกษาแห่งนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.18$) รองลงมา คือ ครอบครัวสนับสนุนทุก ๆ ด้านในการศึกษา ($\bar{X} = 4.15$) รายได้ของครอบครัวมีเพียงพอ ($\bar{X} = 4.09$) สภาพคล่องด้านการเงิน เช่น มีเงินเก็บไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉิน ($\bar{X} = 4.03$) และค่าใช้จ่ายในครอบครัวและภาระหนี้สิน ($\bar{X} = 4.00$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์และสามเณรที่มีอายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ไม่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์และสามเณร กับการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13

ปัจจัยส่วนบุคคล		การตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม				
		กลุ่มที่ 13				
		$\bar{X}$	S.D.	F	Sig.	ผลทดสอบ
อายุ	ต่ำกว่า 12 ปี	4.05	0.40	0.079	0.924	ไม่แตกต่าง
	12 – 14 ปี	4.01	0.66			
	15 – 17 ปี	4.03	0.54			
อายุพรรษา	ต่ำกว่า 1 พรรษา	4.03	0.51	0.345	0.792	ไม่แตกต่าง
	1 – 2 พรรษา	4.03	0.69			
	3 – 4 พรรษา	3.98	0.54			
	5 พรรษาขึ้นไป	4.14	0.52			
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 6	3.99	0.56	1.933	0.147	ไม่แตกต่าง
	มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	3.95	0.45			
	มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6	4.12	0.57			
ภูมิลำเนา	กรุงเทพมหานคร	3.94	0.54	1.71	0.133	ไม่แตกต่าง
	ภาคเหนือ	4.03	0.48			
	ภาคกลาง	3.72	1.03			
	ภาคตะวันออก	4.30	0.60			
	ภาคใต้	4.25	0.52			
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4.05	0.66			

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านภาพลักษณ์ของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ได้มีการกำหนดกลยุทธ์ของโรงเรียน 6 ด้าน ได้แก่ 1) พัฒนาศักยภาพบุคลากรสำนักเขตการศึกษา และระบบการบริหารจัดการสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม 2) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) พัฒนาคุณภาพผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 4) พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดเน้นของโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ 5) มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษาส่งเสริมระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และ 6) ส่งเสริมสถานภาพที่มั่นคงในวิชาชีพและความเข้มแข็งขององค์กรครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีสุนันท์ สุขถาวร และกิตติศักดิ์ อังคะนาวัน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในภาพรวมคือ ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของคณะกรรมการบริหารและการจัดการ

2. พระสงฆ์และสามเณรที่มีอายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ เสรี สิงห์โงน และสาธิตี จันทรเจริญ พบว่า ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สาขาวิชาที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ระดับคะแนนเฉลี่ย ประสบการณ์ทำงาน รายได้ สถานภาพสมรส ที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นด้านอายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังสอดคล้องกับ ปฐมา อาแว และนิยวาเฮร์ ไพบุลย์ พบว่า เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยภูมิลำเนาของนักศึกษา กับปัจจัยด้านเหตุผลส่วนตัวมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาพบว่า การเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านภาพลักษณ์ของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น เพื่อเป็นการแข่งขันกับโรงเรียนต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา จำเป็นต้องหากกลยุทธ์ตามปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ผู้วิจัยได้สรุปไว้เพื่อดึงดูดให้นักเรียนตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 มากยิ่งขึ้น ซึ่งทางโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ก็มีภารกิจกิจกรรมต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์อยู่แล้ว เช่น การเข้าร่วมโครงการตลาดนัดหลักสูตร การจัดกิจกรรมแนะแนวสัณฐาน หรือการแนะนำผ่านทางเว็บไซต์ และอีกหลายช่องทางที่ได้จัดขึ้นมา เพื่อเป็นการแนะนำเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 แก่นักเรียนให้มีความสนใจในการที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ

มากยิ่งขึ้น และโรงเรียนควรส่งเสริมการรับรู้เพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชนทราบความเคลื่อนไหวต่างๆ ของโรงเรียนให้มากขึ้น ทั้งในแง่ของการบริหาร หรือการจัดการก็ตาม จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในภาพลักษณ์ของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

พระสงฆ์และสามเณรที่มีอายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา แตกต่างกัน มีการตัดสินใจเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น โรงเรียนควรติดตามนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนอย่างจริงจัง เพื่อจะได้ทราบข้อมูลการศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพที่ไหน เพื่อให้เกิดความผูกพันระหว่างครูและศิษย์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ประชากรที่เลือกศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงพระสงฆ์และสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 เท่านั้น ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนในพื้นที่อื่น ๆ เพิ่มเติม หรือศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในสถานศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกันว่ามีพฤติกรรมการตัดสินใจต่างกันในเรื่องใดบ้าง

2. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 13 ในยุควิถีใหม่

บรรณานุกรม

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2564). การศึกษาสงฆ์. สืบค้นเมื่อ มกราคม 20, 2565. จาก <https://deb.onab.go.th/th/page/item/index/id/13>
- จิระจิตต์ ราคา. (2559). พฤติกรรมในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์.
- ชูชัย เทพสาร. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการตัดสินใจเลือกบริษัทรักษาความปลอดภัย: กรณีศึกษาผู้ประกอบการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดวงนภา เขมะลักษณ์. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ศูนย์บริการรถยนต์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปฐมา อาแว และนิยวาเฮร์ ไพบูลย์. (2562). การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. รายงานการวิจัย. ปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.
- พระธวัชชัย แก้วสิงห์. (2560). อัตลักษณ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์จีนนิกาย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาสุวัฒน์ แสนเพ็ง, ณรงค์ พิมพ์สาร และ ณคมล ปุณฺณเขตต์ทิกุล. (2563). รูปแบบการบริหารโรงเรียน

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21. **วารสารครู ศาสตร์บริหารศรัณ**, 7(3), 266-282.

ภัทรวดี แก้วประดับ. (2556). การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ้านค่าย. การค้นคว้าอิสระรัฐ ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

โรงเรียนโพธิ์ตรุราชวิทยาลัย. (2564). **ข้อทั่วไปของโรงเรียน**. สืบค้นเมื่อ มกราคม 20, 2565. จาก <https://www.schoolweb.in.th/photithut/news.php?view=20161103121209eOSXMgb>

โรงเรียนมังกรมลาวาสวิทยาลัย. (2564). **ข้อทั่วไปของโรงเรียน**. สืบค้นเมื่อ มกราคม 20, 2565. จาก <http://www.mkws.ac.th/>

โรงเรียนวัดหมื่นพุทธวิทยา. (2564). **ข้อทั่วไปของโรงเรียน**. สืบค้นเมื่อ มกราคม 20, 2565. จาก <https://www.wmw.ac.th/>

วิชัย โสสุวรรณจินดา. (2558). **ความล้นของการ: พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ดีไลท์.

ศรีสุนันท์ สุขถาวร และกิตติศักดิ์ อังคะนาวัน. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะการบริหารและจัดการ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภาควิชาศึกษานักเรียน Admission รับผิดชอบ ปีการศึกษา 2561. **วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ**. 7(2), 199-215.

สมทรัพย์ อติชาติบุตร. (2554). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เสรี สิงห์โงน และสาลิณี จันทรเจริญ. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาจิตวิทยาเด็กวัยรุ่นและครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล. **วารสาร Mahidol R2R e-Journal**. 5(2), 94-107.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**. 30(3), pp. 607-610.

Ofstad, H. (1961). **An Inquiry into the freedom of decision**. Oslo: Universities Press.

Stoner, James, A. F. (1978). **Management**. New York: Prentice-Hall

คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*

SERVICE QUALITY OF A COMMERCIAL BANK KLONG LUANG BRANCH

PATHUM THANI PROVINCE

เมธี จันทวิมล, เปาว์ จำปาเงิน, จูติรัตน์ มีเพิ่มพูนศรี และ วีรภัทร์ ดาวเรือง

Maethee Chandavimol, Pao Jampangoen, Thitirat Meepermoolsri and Wiraphat Doarueng

นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

E-mail: bbpoint-rat@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการคุณภาพการให้บริการของผู้มารับบริการต่อคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กับคุณภาพการให้บริการของผู้มารับบริการต่อคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีแบบบังเอิญเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ของประชาชนในจังหวัดปทุมธานีที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า (1) คะแนนค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ประชากรที่มี เพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งสาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานีไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการ; ธนาคาร; ผู้มารับบริการ

ABSTRACT

The objectives of this were 1) to study the level of service quality of service recipients on the service quality of a commercial name, Khlong Luang branch, province. Pathum Thani 2) to compare people with drug tech, occupation and average monthly income

* Received January 9, 2023; Revised January 10, 2023; Accepted April 24, 2023

with the service quality of the service recipients of service image date of a branch of Thanaporn Panich and Luang, Pathum Thani Province The research. The sample group was 400 people living in Pathum Thani province by using the separation method. tools used in A method for collecting work drawings on service quality of a commercial bank, Khlong Luang branch, Pathum Thani Province which passed the quality inspection or when The belief was .96 for the statistics used in the data analysis were frequency, percentage, standard likelihood, stealth, and one-way analysis of variance. The results of the research revealed that 1) the scores were equal to the service quality of one commercial bank Long Wang, Pathum Thani Province. Overall, it was at a high level. 2) Consumers with gender, age, status, occupation and income in the month with the quality of service of a commercial bank, Pathum Thani Province does not give you in introduction.

Keywords; Service Quality; Bank; Service users

บทนำ

ปัจจุบันในประเทศไทยมีการพัฒนาการบริการเพิ่มมากขึ้น และมีการนำนวัตกรรมใหม่เข้ามารองรับกับความต้องการของผู้มารับบริการเพื่อให้ได้ การบริการที่ถูกต้องผู้มารับบริการ ซึ่งการบริการเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจและส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดี ดังนั้น หากองค์กรใดสามารถสร้างการบริการที่ดี และสร้างความแตกต่าง รวมทั้งสร้างการให้บริการในระยะยาวที่ทำให้ผู้มารับบริการเกิดความพึงพอใจในการบริการย่อมจะทำให้องค์กรนั้นได้ใจจากผู้มารับบริการ และรักองค์กรเราเสมือนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ของผู้มารับบริการ พิชยา วาณิชย์เลิศนาศาร ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ให้ความสำคัญกับการให้บริการที่เหมาะสมของผู้ให้บริการทางการเงินในระบบการเงินของไทยจึงกำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการให้บริการอย่างเป็นธรรม โดยยึดหลักในการดำเนินการ “4 ไม่” ได้แก่ ไม่หลอก ไม่บังคับ ไม่รบกวน ไม่เอาเปรียบ เพื่อให้การดำเนินการสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย ธปท. ได้ประกาศใช้หลักเกณฑ์เพื่อกำกับดูแลให้ผู้ให้บริการทางการเงิน ซึ่งประกอบด้วย ธนาคารพาณิชย์ รวมถึงบริษัทที่ประกอบธุรกิจบัตรเครดิต หรือสินเชื่อส่วนบุคคลยกระดับการบริหารจัดการของตนเองตลอดกระบวนการ เพื่อให้การให้บริการทางการเงินแก่ลูกค้าเป็นไปอย่างเหมาะสมเริ่มตั้งแต่เน้นให้ผู้บริหารระดับสูงใส่ใจ และผลักดันเรื่องดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมองค์กรพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้า และมีเงื่อนไขที่ไม่เอาเปรียบกำหนดการจ่ายค่าตอบแทนพนักงานที่คำนึงถึงคุณภาพการขาย และมีมาตรการลงโทษหากไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวเสนอขายโดยให้ข้อมูลสำคัญแก่ลูกค้าอย่างถูกต้องครบถ้วน ชัดเจน และเพียงพอต่อการตัดสินใจยอมรับพนักงานให้เข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องให้สิทธิลูกค้าในการยินยอมเปิดเผยข้อมูลกรณีเปิดเผยเพื่อวัตถุประสงค์ทางการตลาดแก้ปัญหาเรื่องร้องเรียนอย่างเป็นธรรมภายในกรอบเวลาที่เหมาะสม มีการควบคุมกำกับ และ

ตรวจสอบที่รัดกุม ตลอดจนมีแผนรองรับการปฏิบัติงานที่เพียงพอ ในช่วงเกือบ 3 ปีที่ผ่านมา ผู้ให้บริการทางการเงินต่างลุกขึ้นมาปรับปรุงตนเองอย่างจริงจังและ ต่อเนื่อง จนลูกค้าสัมผัสได้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือสามารถเข้าไปที่สาขาของผู้ให้บริการทางการเงิน เพื่อรับบริการได้อย่างสบายใจมากขึ้นได้รับข้อมูลสำคัญของผลิตภัณฑ์ที่สนใจสมัครอย่างครบถ้วนผ่านเอกสาร ที่พนักงานใช้ประกอบการเสนอขาย ใบสมัคร ไปจนถึงใบแจ้งหนี้และใบเสร็จรับเงิน ถูกบังคับซื้อประกันภัย ลดน้อยลงไม่ว่าจะเป็นการบังคับขายบัตรเครดิตพ่วงประกัน หรือการบังคับขายประกันควบคู่กับการขอสินเชื่อ นอกจากนี้ ธปท. ยังได้เผยแพร่ข้อมูลเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ข้อมูลคุณภาพการให้บริการรวมถึง ความรู้เกี่ยวกับการใช้บริการ เช่น การจ่ายชำระหนี้บัตรเครดิต การแจ้งสิทธิไม่รับการเสนอขายทางโทรศัพท์ อีก เรื่องควรรู้เมื่อขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยหรือเช่าซื้อผ่านทั้งช่องทางออนไลน์ของ ธปท. (www.bot.or.th และ Facebook) และศูนย์คุ้มครองผู้ให้บริการทางการเงิน (www.1213.or.th และ Facebook) เพื่อให้ลูกค้า มีข้อมูลเพียงพอสำหรับการตัดสินใจเลือกใช้บริการได้ตรงกับความต้องการของตนเอง

ก้าวต่อไป ธปท. จะมุ่งยกระดับการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่องและช่วยให้ประชาชนสามารถใช้บริการทางการเงินที่ถูกกล่ เริ่มจากการขยายขอบเขตหลักเกณฑ์กำกับดูแลให้ครอบคลุมผู้ให้บริการทางการเงินที่เน้นลูกค้ารายย่อยอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น สถาบันการเงินเฉพาะกิจ บริษัทที่ประกอบธุรกิจนาโนไฟแนนซ์ และบริษัทบริหารสินทรัพย์ การกำกับดูแลการคิดดอกเบี้ย และค่าธรรมเนียมให้สะท้อนต้นทุนของผู้ให้บริการทางการเงินและไม่เอาเปรียบลูกค้าการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มขึ้นทั้งการเปรียบเทียบค่าธรรมเนียม และบทลงโทษ ผู้บริหารการกำกับดูแลการให้บริการผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ให้มีการให้ข้อมูล และสิทธิแก่ลูกค้าอย่างครบถ้วนการร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติในการยกระดับการป้องกันการโทรศัพท์เสนอขายרבกวนลูกค้าโดยเริ่มจากการเพิ่มประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน “กันกวน” ในระยะแรก และผลักดันผ่านระบบ 4G ในระยะยาวตลอดจนการรวบรวมความรู้ในการใช้บริการทางการเงินเป็นคู่มือเผยแพร่ให้แก่ประชาชนด้วย

สำหรับคุณภาพในการบริการของธนาคารความอำนวยความสะดวกของ ธนาคาร การบริการคุณภาพการบริการเช่นการมีแผนผังการบอกทางอย่างชัดเจน การแต่งกายของพนักงานมีความสุภาพมีแบบฟอร์มที่ชัดเจน ความรวดเร็วของระบบคอมพิวเตอร์ ความถูกต้องของตัวเลขยอดเงิน มีเครื่องมือที่ทันสมัยและรวดเร็วสำหรับการบริการไม่ว่าจะเป็นระบบการจัดคิว เครื่องเอทีเอ็ม เครื่องปรับยอดเงินในสมุด อัตโนมัติเครื่องฝากเงิน เป็นต้น เพื่อรองรับความต้องการของผู้รับบริการด้วยเช่นกัน สำหรับ ธนาคารพาณิชย์ที่เปิดกิจการมานานที่มีชื่อเสียงมานานมักจะได้ชื่อว่ามีคุณภาพของการบริการดี ด้วยการตัดสินใจของผู้รับบริการ เช่น ผลตอบแทนจากการลงทุนในกองทุนรวมที่ได้รับจริงน้อยกว่า การคาดการณ์ไว้ในครั้งแรกที่เสนอขาย ผู้รับบริการอาจจะยอมรับได้ เพราะเห็นว่าทางธนาคาร มีการชี้แจงกับผู้รับบริการอย่างสม่ำเสมอแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์ที่เพิ่งเป็นที่รู้จักผู้รับบริการอาจเปรียบเทียบกันข้ามอย่างสิ้นเชิง อาจเป็นเพราะว่าการสื่อสารที่พนักงานมีให้กับผู้รับบริการความทันสมัย และความคล่องตัวในการให้บริการยังไม่ดีพอ สิ่งเหล่านี้ทำให้คุณภาพบริการของธนาคารของผู้รับบริการยังไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งด้วยความเป็นจริงคุณภาพ การบริการอาจไม่แตกต่างกันเพียงแต่ผู้รับบริการไม่มีโอกาสรับรู้ว่าได้รับบริการที่ดีอย่างไร

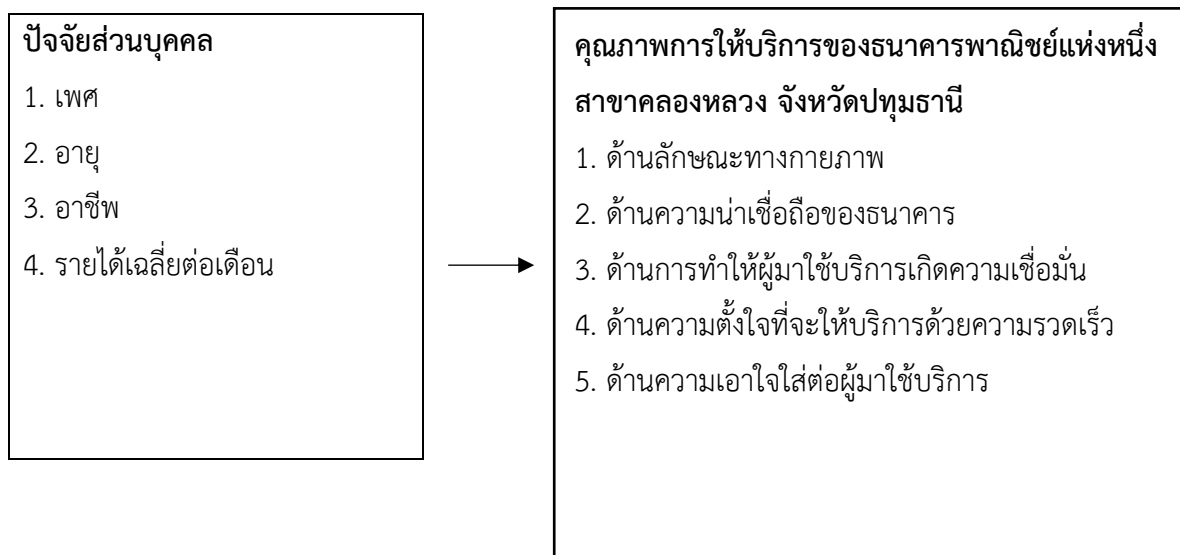

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาเรื่องของคุณภาพการให้บริการของผู้มารับบริการต่อคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และเพื่อให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่ธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งที่วางไว้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการโดยจะนำผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นแนวทางมาปรับปรุงการปฏิบัติงานด้านการบริการให้มีคุณภาพ และตอบสนองต่อผู้มารับบริการ และสามารถแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ในพื้นที่ใกล้เคียง และเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้รับบริการต่อคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้รับบริการต่อคุณภาพการให้บริการของ ธนาคารพาณิชย์ แห่งหนึ่งสาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

Parasuraman, Zeithamal, and Berry (1985)

สมมติฐานในการวิจัย

คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง ของผู้มารับบริการ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีคุณภาพการให้บริการของ สาขาลongหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่ต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการตามแนวคิด Parasuraman, Zeithaml and Berry หมายถึง ตัวแปรหรือเครื่องมือทางคุณภาพการให้บริการ ที่องค์กร จะนำมาใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มารับบริการที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

ขอบเขตด้านประชากรและขอบเขตด้านพื้นที่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยในจังหวัดปทุมธานี โดยมีประชากร จำนวนทั้งหมด 1,190,060 คน (ข้อมูลจากกรมการปกครองจังหวัดปทุมธานี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564)

ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 ถึง เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2565 เป็นระยะเวลา 6 เดือน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีคุณภาพการให้บริการ

Parasuraman, Zeithaml and Berry ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพการให้บริการได้พัฒนาเครื่องมือเพื่อประเมินการรับรู้ของลูกค้าต่อคุณภาพการบริการในธุรกิจบริการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของงานบริการ เรียกว่า SERVQUAL ซึ่งเป็นหนึ่งในมาตรวัดที่มีชื่อเสียง ต่อมาพบว่ามีความสัมพันธ์กันเอง (Degree of Correlation) ระหว่างตัวแปรดังกล่าวค่อนข้างสูง จึงปรับเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพของบริการโดยให้เหลือเกณฑ์ อย่างกว้างทั้งหมดรวม 5 เกณฑ์ ซึ่งในแต่ละเกณฑ์ได้กำหนดเครื่องมือในการวัดระดับคุณภาพ การให้บริการ ตามเกณฑ์ดังนี้ 1. สิ่งสัมผัสจับต้องได้ (Tangibles) 2. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) 3. การตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) 4. การให้ความมั่นใจ (Assurance) 5. ความเอาใจใส่ (Empathy)

แนวคิดเกี่ยวกับธนาคาร

ธปท.นั้นทำหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการเงินภายใต้อำนาจตาม พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชกำหนด บริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 และ พ.ศ.2550 และกฎหมายอื่นๆ อาทิ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 โดยสถาบันการเงินที่ ธปท. กำกับดูแล ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ไทย ธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย ธนาคารพาณิชย์ที่เป็นบริษัทลูกของธนาคารต่างประเทศ สาขาของธนาคารต่างประเทศ สำนักงานผู้แทนธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ บริษัทบริหารสินทรัพย์และผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่มีใช้สถาบันการเงิน (non-bank) บางประเภท ได้แก่ ธุรกิจบัตรเครดิตและธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ นอกจากนี้ ธปท. ได้รับมอบหมายจากกระทรวงการคลังให้ตรวจสอบสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง ได้แก่ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย และธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิตในการกำกับการทำงานของบริษัทข้อมูลเครดิต

แนวคิดเกี่ยวผู้มารับบริการ

ผู้รับบริการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1. การรับรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับ เป็นการรับรู้ที่เกิดจากลูกค้าได้รับบริการแล้วเกิดความรู้สึก หรือภาพพจน์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์บริการที่ได้รับ และวิธีปฏิบัติกระบวนการบริการว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงใด 2. การรับรู้จากความคาดหวัง เป็นการรับรู้ที่เกิดจากข้อมูลที่ลงโฆษณาภาพพจน์ที่สื่อให้เห็นการได้ยินผู้อื่นวิจารณ์และความต้องการของลูกค้าเองหากการบริการที่ลูกค้าได้รับสอดคล้องกับความคาดหวังที่มีอยู่ ก็ย่อมจะเกิดความพึงพอใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อการบริการดังกล่าว เพราะฉะนั้นในแต่ละช่วงเวลาของการบริการต่างๆ ผู้ให้บริการจะต้องพยายามทำความรู้จักกับลูกค้าและค้นคว้าหาความต้องการของลูกค้าว่ามีความต้องการเช่นไร เพื่อสนองการบริการที่ถูกต้องลูกค้าด้วยการกระทำหรือทำที่พร้อมจะให้บริการที่ดี

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งหมด 1,190,060 คน จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน ซึ่งได้กำหนดขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยด้วยการคำนวณขนาดตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ โดยกำหนดระดับค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้ตามรายการ (Check-list) จำนวน 4 ข้อ ตอนที่ 2 คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็นแบบสอบถามที่ให้แสดงระดับการคุณภาพการให้บริการมี 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนนตามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นประชากรหรือกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา โดยการนำแบบสอบถามแจกแบบบังเอิญ จำนวน 400 ชุด พร้อมชี้แจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ และค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติเชิงอนุมานทดสอบความแตกต่างระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามโดยใช้สถิติ t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรต้นที่มี 2 กลุ่ม และใช้สถิติ (One-way ANOVA : F-test) สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรต้นที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป และหากพบว่ามี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธี LSD (Least-Significant Different Test) หรือ Scheffe

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณภาพการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณภาพการให้บริการ

คุณภาพการให้บริการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.สิ่งที่สัมผัสจับต้องได้	3.84	.501	มาก
2. ความน่าเชื่อถือ	3.87	.549	มาก
3. การตอบสนองความต้องการ	3.68	.447	มาก
4. การให้ความมั่นใจ	3.83	.399	มาก
5. ความเอาใจใส่	4.01	.519	มาก
โดยรวม			มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ สิ่งสัมผัสจับต้องได้ . ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองความต้องการ การให้ความมั่นใจ ความเอาใจใส่ ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบของผู้มารับบริการ คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกเป็น เพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศเป็นรายด้าน

คุณภาพการให้บริการ	เพศชาย		เพศหญิง		t-test	sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.สิ่งที่สัมผัสจับต้องได้	3.91	.489	3.83	.053	-1.364	.824
2. ความน่าเชื่อถือ	3.98	.499	3.84	.054	2.185	.040

3. การตอบสนองความต้องการ	3.81	.458	3.65	.050	-2.923	.788
4. การให้ความมั่นใจ	3.81	.419	3.83	.046	-.276	.985
5. ความเอาใจใส่	3.95	.560	4.03	.061	1.235	.556
รวม	3.85	-	3.83	-	-	-

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ว่า ผู้มารับบริการที่มีเพศต่างกัน มีคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมและทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม อายุ เป็นรายด้าน

แหล่งแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1.สิ่งที่สัมผัสจับต้องได้					
ระหว่างกลุ่ม	1.361	4	.340	1.362	.246
ภายในกลุ่ม	98.639	395	.250		
รวม	100.00	399			
2. ความน่าเชื่อถือ					
ระหว่างกลุ่ม	2.582	4	.46	2.165	.072
ภายในกลุ่ม	117.787	395	.298		
รวม	120.369	399			
3. การตอบสนองความต้องการ					
ระหว่างกลุ่ม	2.325	4	.581	1.971	.219
ภายในกลุ่ม	77.269	395	.196		
รวม	79.594	399			
4. การให้ความมั่นใจ					
ระหว่างกลุ่ม	2.083	4	.521	2.753	.028*
ภายในกลุ่ม	74.698	395	.189		
รวม	76.780	399			

5. ความเอาใจใส่					
ระหว่างกลุ่ม	.640	4	.1060	1.003	.406
ภายในกลุ่ม	63.030	395	.160		
รวม	63.670	399			
ภาพรวมคุณภาพการให้บริการ					
ระหว่างกลุ่ม	1.102	4	.275	1.694	.454
ภายในกลุ่ม	40.376	395	.102		
รวม	41.478	399			
หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05					

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้มารับบริการที่มีอายุต่างกันมีคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวม และทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม อาชีพ เป็นรายด้าน

แหล่งแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. สิ่งสัมผัสจับต้องได้					
ระหว่างกลุ่ม	3.149	6	.525	2.130	.049
ภายในกลุ่ม	96.850	393	.246		
รวม	100.00	399			
2. ความน่าเชื่อถือ					
ระหว่างกลุ่ม	3.265	6	.544	1.826	.093
ภายในกลุ่ม	117.104	393	.298		
รวม	120.369	399			
3. การตอบสนองความต้องการ					
ระหว่างกลุ่ม	1.549	6	.258	1.300	.256
ภายในกลุ่ม	78.045	393	.199		
รวม	79.594	399			

4. การให้ความมั่นใจ					
ระหว่างกลุ่ม	.951	6	.159	.821	.554
ภายในกลุ่ม	75.829	393	.193		
รวม	76.780	399			
5. ความเอาใจใส่					
ระหว่างกลุ่ม	.616	6	.103	.640	.698
ภายในกลุ่ม	63.054	393	.160		
รวม	63.670	399			
ภาพรวมคุณภาพการให้บริการ					
ระหว่างกลุ่ม	1.117	6	.186	1.814	.095
ภายในกลุ่ม	40.360	393	.103		
รวม	41.477	399			
หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05					

จากตาราง 4 พบว่าผู้มารับบริการที่มี อาชีพต่างกัน มีคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวม และทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นรายด้าน

แหล่งแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. สิ่งที่สัมผัสจับต้องได้					
ระหว่างกลุ่ม	4.558	4	1.140	1.716	.401
ภายในกลุ่ม	95.441	395	.242		
รวม	100.000	399			
2. ความน่าเชื่อถือ					
ระหว่างกลุ่ม	9.306	4	2.327	1.275	.523
ภายในกลุ่ม	111.063	395	.281		
รวม	120.369	399			
3. การตอบสนองความต้องการ					
ระหว่างกลุ่ม	2.757	4	.689	1.543	.423
ภายในกลุ่ม	76.837	395	.195		
รวม	79.594	399			

4. การให้ความมั่นใจ					
ระหว่างกลุ่ม	.384	4	.096	.497	.738
ภายในกลุ่ม	76.396	395	.193		
รวม	76.780	399			
5. ความเอาใจใส่					
ระหว่างกลุ่ม	1.064	4	.266	1.676	.154
ภายในกลุ่ม	62.606	395	.158		
รวม	63.670	399			
ภาพรวมคุณภาพการให้บริการ					
ระหว่างกลุ่ม	2.145	4	.536	1.387	.517
ภายในกลุ่ม	39.332	395	.100		
รวม	41.477	399			
หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05					

จากตาราง 5 พบว่าผู้มารับบริการที่มี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันโดยมีคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวม และทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิจัยคุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ระดับมาก ได้แก่ สิ่งที่สัมผัสจับต้องได้ รองลงมาคือ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองความต้องการ การให้ความมั่นใจ ความเอาใจใส่ ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากคุณภาพการให้บริการเป็นสิ่งสำคัญหรือหัวใจหลักในการบริการสำหรับผู้มารับบริการซึ่งผู้มารับบริการต้องการความสะดวกสบายความรวดเร็วในการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มูห์มัดฮาฟิซ มะแซ็ง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการบริการของสหกรณ์อิสลามอับนูเออาฟ จำกัด ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์อิสลามอับนูเออาฟ จำกัด จังหวัดสตูล พบว่า ด้านสิ่งที่สัมผัสจับต้องได้โดยผู้มารับบริการให้ความสำคัญมากที่สุดคือ การให้ความเชื่อมั่นต่อผู้รับบริการ

1.1 ด้านความน่าเชื่อถือ พบว่า คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านความน่าเชื่อถือโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับ ดังนี้ ผู้มารับบริการสามารถใช้บริการรับฝากถอนเงินได้ตรงตามความต้องการและถูกต้อง อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Ziethaml, Parasuraman & Berry ได้กล่าวว่า ความน่าเชื่อถือ (Reliability) หมายถึง การให้บริการตรงตามเวลาที่สัญญาไว้กับ ลูกค้า งานบริการที่มอบหมายให้แก่ลูกค้าทุกครั้งต้องมีความถูกต้อง เหมาะสม และมีความสม่ำเสมอ มีการเก็บข้อมูลของลูกค้า และสามารถนำมาใช้ได้อย่างรวดเร็ว มีพนักงานเพียงพอต่อการให้บริการ และสามารถช่วยแก้ไข

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกค้าด้วยความเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันยวัฒน์ ไทยเจริญ ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการใช้บริการอินเทอร์เน็ต แบงกิ้ง ของธนาคารธนชาติ จำกัด (มหาชน) ให้มีความสำคัญได้รับอิทธิพลจากความพึงพอใจในคุณภาพ ด้านน่าเชื่อถือ กับผู้มารับบริการ

1.2 ด้านการตอบสนองความต้องการ พบว่า คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านการตอบสนองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับ ดังนี้ ผู้มารับบริการสามารถใช้บริการช่องบริการฉุกเฉินหรือช่องเร่งด่วน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Ziethaml, Parasuraman & Berry ได้กล่าวว่า

1.3 การตอบสนองลูกค้า (Responsive) หมายถึง ความรวดเร็วเป็นความตั้งใจที่จะช่วยเหลือลูกค้า โดยให้บริการอย่างรวดเร็ว ไม่ให้รอคิวนานรวมทั้งต้องมีความกระตือรือร้น เมื่อเห็นลูกค้าแล้วจะต้องรีบต้อนรับให้การช่วยเหลือ รวมทั้งสอบถามถึงการมาใช้บริการอย่างไม่ละเลย ความรวดเร็ว จะต้องมาจากพนักงาน และกระบวนการในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันยวัฒน์ ไทยเจริญ ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการใช้บริการอินเทอร์เน็ต แบงกิ้ง ของธนาคารธนชาติ จำกัด (มหาชน) ให้มีความสำคัญ การตอบสนองความต้องการ กับผู้มารับบริการ

1.4 ด้านการให้ความมั่นใจ พบว่า คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านการให้ความมั่นใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับ ดังนี้ ผู้ให้บริการมีทักษะในการแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Ziethaml, Parasuraman & Berry ได้กล่าวว่า การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (Assurance) หมายถึง การบริการจากพนักงานที่มีความรู้ ความสามารถในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องมีทักษะในการทำงานตอบสนองความต้องการของลูกค้าและ สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถทำให้ลูกค้าเกิดความเชื่อถือ และรู้สึกปลอดภัยสร้างความมั่นใจว่า ลูกค้าได้รับการที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันยวัฒน์ ไทยเจริญ ศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าต่อการใช้บริการอินเทอร์เน็ต แบงกิ้ง ของธนาคารธนชาติ จำกัด (มหาชน) ให้มีความสำคัญ การให้ความมั่นใจ กับผู้มารับบริการ

1.5 ด้านความเอาใจใส่ พบว่า คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง สาขาคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในด้านความเอาใจใส่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับ ดังนี้ ผู้ให้บริการสามารถจดจำผู้มารับบริการได้เป็นอย่างดีและข้อมูลต่างๆ ได้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Ziethaml, Parasuraman & Berry ได้กล่าวว่า การเข้าใจและรู้จักลูกค้า (Empathy) หมายถึง พนักงานที่ให้บริการลูกค้าแต่ละรายด้วย ความเอาใจใส่และการให้ความเป็นกันเองและดูแลลูกค้าเปรียบเสมือนญาติมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้รับทราบ ศึกษาความต้องการของลูกค้าแต่ละรายมีความเหมือนและความแตกต่างในบาง เรื่อง โดยใช้เป็นแนวทางการให้บริการลูกค้าแต่ละรายในการสร้างความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธันยวัฒน์ ไทยเจริญ ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อการใช้บริการอินเทอร์เน็ต แบงกิ้ง ของธนาคารธนชาติ จำกัด (มหาชน) พบว่า ด้านความเอาใจใส่ผู้มารับบริการให้ความสำคัญมากคือ ความเอาใจใส่ต่อผู้รับบริการ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาในด้านอื่นๆ เพิ่มเติมเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำของธนาคารพาณิชย์
2. ผลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปวางแผน และกลยุทธ์ในด้านบริการ ในอนาคต
3. การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนั้นถ้าต้องการให้งานวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์มากขึ้น ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อที่จะได้ข้อมูลเชิงลึก

บรรณานุกรม

- ชีวรรณ เจริญสุข. (2563).แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในคุณภาพการบริการ (SERVICE QUALITY SATISFACTION). DOCTOR OF BUSINESS ADMINISTRATION (DBA) APRIL 7, 2020 MAYMEILING LEAVE A COMMENT
- ณรงค์ โพธิ์นันท์. (2556). ระเบียบวิธีวิจัย : หลักการและแนวคิด เทคนิค การเขียนรายงาน การวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ท.
- ธัญวัฒน์ ไทยเจริญ. (2561). ความพึงพอใจของลูกค้าต่อการใช้บริการอินเทอร์เน็ต แบนก์กิ้งของ ธนาคาร ธนชาตจำกัด (มหาชน). สารนิพนธ์สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นพดล ชูเศษ และคณะ. (2561). องค์ประกอบคุณภาพการบริการของ โรงแรมในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัด สงขลา. การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9
- พิชยา วาณิชเลิศนาศาร. การให้บริการทางการเงินแก่ลูกค้าอย่างเป็นธรรม: 3 ปีที่ผ่านมากับการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มสัมผัสได้ . <https://www.bot.or.th>thai>artcles>pages>
- มุhammadหะฟิซ มะเซ็ง. (2561). คุณภาพการบริการของสหกรณ์อิสลามอับนูเออาฟ จำกัด ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ของสมาชิกสหกรณ์อิสลามอับนูเออาฟ จำกัด จังหวัดสตูล.ค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรรณวิภา บัวแย้ม. (2560). การศึกษาส่วนประสมทางการตลาดและทัศนคติที่มีผลต่อการ ตัดสินใจใช้บริการ ธนาคารอินเดียเนโอเวอร์ชีส์ สาขากรุงเทพมหานครของผู้ใช้บริการรายย่อย.
- สุดาร์ตน์ ทองดี. (2563). คุณภาพการให้บริการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขา บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.ค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- Parasurama, A., Zeithaml, V. A., & , & Berry, L. L. (1988). Servqual: A multiple-item scale for measuring consumer perception of service quality. Journal of Retailing.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล*

FACTORS INFLUENCE THE CUSTOMER ENGAGEMENT
OF SHOPPING MALL IN THE DIGITAL AGE

สุชาย วัชชอภัยกุล, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ สุดา สุวรรณปิรมย์

Suchai Vachapaikul, Chandej Charoenwiriyaikul and Suda Suwannapirom

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Email: s60584917041@ssru.ac.th, chandej.ch@ssru.ac.th and suda.su@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของธุรกิจศูนย์การค้า ในการยกระดับความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ในการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งมีการใช้บริการในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา จำนวน 380 ราย ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นกลุ่มผู้บริหารระดับสูงของศูนย์การค้า และห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการด้านกลยุทธ์องค์กร ด้านการตลาดและพฤติกรรมลูกค้า ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี และกลุ่มผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 15 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) การยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการดำเนินการด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลทางตรงต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการ ขณะที่ คุณภาพการบริการในภาพรวม ส่งผลทางอ้อม และ 2) แนวทางการปรับตัวของธุรกิจศูนย์การค้า เพื่อยกระดับความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล คือ 2.1) ศูนย์การค้าต้องมีการนำเทคโนโลยี หรือดิจิทัลออนไลน์มาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุน 2.2) ทำการตลาดดิจิทัลผ่าน Omni Channel หรือ Digital Platform ในการเชื่อมโยงกับผู้ให้บริการ 2.3) ออกแบบบริการ การออกแบบกิจกรรม การออกแบบภาพลักษณ์ และบรรยากาศ ให้สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ และความต้องการของผู้ใช้บริการ 2.4) เก็บรวบรวมข้อมูลการใช้บริการของผู้ใช้บริการอย่างเป็นระบบและมีขนาดที่เพียงพอ เพื่อให้เข้าใจความต้องการ 2.5) พัฒนาการบริการอย่างต่อเนื่อง มีระบบการรับฟังเสียงของลูกค้าที่มีประสิทธิภาพรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ และ 2.6) สร้างความร่วมมือกันระหว่างศูนย์การค้า และร้านค้า เพื่อสร้างประสบการณ์ที่เหนือความคาดหวัง และความผูกพันกับผู้ให้บริการ

* Received January 9, 2023; Revised January 10, 2023; Accepted April 24, 2023

คำสำคัญ: ศูนย์การค้า; ความผูกพัน; ยุคดิจิทัล

ABSTRACT

The purposes of this research were to study 1) the causal factors influencing the engagement of shopping center users in the digital age, and 2) the adaptation guidelines of the shopping center business to enhance customer engagement in shopping centers in the digital age. A mixed method was used in the study. In quantitative research, the sample group consisted of users of shopping centers in Bangkok and its vicinity. The sample size was 380 people who had used services in the past 3 years and were selected with a hierarchical sampling method. The data were analyzed by structural equation modeling. In qualitative research, key informants were senior executives of shopping centers in Bangkok and its vicinity; specialists or academicians in corporate strategy marketing, customer behavior, digital technology, and technology; and users of shopping centers in Bangkok and its vicinity, totaling 15 people. The findings were as follows: 1) Product operations, user experience enhancement, and customer satisfaction all had a direct impact on service user engagement, while overall service quality had an indirect impact. 2) The guidelines for adjustment of shopping center business to enhance customer engagement in shopping centers in the digital age were as follows: 2.1) Shopping centers must adopt the technology of digital online as a tool. 2.2) They should use digital marketing via the Omni Channel or Digital Platform to connect with service users. 2.3) They should design services, activities, images, and atmosphere in line with users' lifestyles. 2.4) They should systematically collect data on the use of the service by the service users in a sufficient amount to understand their needs. 2.5) They should continuously develop their service with a fast, efficient, and modern system to listen to the voices of customers. 2.6) They should create collaboration between shopping centers and various shops to create experiences that exceed service users' expectations and increase engagement.

Keywords; Shopping Center; Engagement; Digital Age

บทนำ

ธุรกิจค้าปลีกนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการค้าส่งค้าปลีกที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันกำลังอยู่ในสถานการณ์ที่อาจเรียกว่าต้องเผชิญกับความท้าทายครั้งสำคัญที่สุดตั้งแต่มีธุรกิจลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้น โดยต้องเผชิญกับคู่แข่งที่เป็นธุรกิจค้าปลีกออนไลน์ (Online Retail Business) ซึ่งมีอัตราการเติบโตในภาพรวมที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จนถูกคาดการณ์ว่าอาจชิงความได้เปรียบในการแข่งขัน หรือทดแทนธุรกิจค้าปลีกทั่วไปบางส่วนได้ในอนาคต อันใกล้ การเปลี่ยนแปลงในธุรกิจนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจภาคบริการ ธุรกิจด้านการอุปโภคบริโภค และธุรกิจด้านความบันเทิงต่างๆ รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อระบบการจ้างงาน และกิจกรรมอีกจำนวนมากที่อยู่ในห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value Chain) ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งโดยรวมแล้ว ถือว่ากระทบตั้งแต่ระดับนโยบาย ภาพรวมของประเทศจนถึงระดับประชาชนทั่วไป

ความยั่งยืนของธุรกิจศูนย์การค้าในยุคดิจิทัลนั้นจำเป็นต้องเกิดจากความสามารถในการสร้างความผูกพัน (Engagement) ให้กับผู้ใช้บริการ และความผูกพันนี้มีที่มาจากการใช้บริการที่มีความพึงพอใจ (Satisfaction) ในการใช้บริการศูนย์การค้า ซึ่งต้องทำการค้นหา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัลโดยเป็นมุมมองในเรื่องของชุดคุณค่า (Value) เกี่ยวกับสินค้า การบริการ และประสบการณ์ต่างๆ ที่ศูนย์การค้าสามารถส่งมอบให้กับผู้ใช้บริการโดยการศึกษาที่มีขอบเขตการวิจัยภายในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ที่มีการแข่งขันระหว่างธุรกิจค้าปลีกออนไลน์ และธุรกิจศูนย์การค้าในระดับสูง อีกทั้งมีความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้บริการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของธุรกิจศูนย์การค้าในการยกระดับความผูกพันของ

ผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์

แนวคิดของ McCarthy & Jerome ที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดในด้านผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการตลาด ประกอบกับ Booms & Bitner ที่ได้เพิ่มเติมส่วนประสมทางการตลาดในส่วนของคุณค่า ลักษณะทางกายภาพ และกระบวนการ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญทางการตลาดสมัยใหม่ รวมเรียกได้ว่าเป็นส่วนประสมทางการตลาดแบบ 7Ps ซึ่งเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่นำมาใช้ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยผลิตภัณฑ์ ที่นำมาเสนอขาย ต้องเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจ ทั้งในด้านรูปแบบ บรรจุภัณฑ์ กลิ่น สี ราคา ตราสินค้า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ความมีชื่อเสียงของผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่าย เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากการใช้ผลิตภัณฑ์ หรือบริการนั้นๆ อย่างคุ้มค่ากับจำนวนเงินที่จ่ายไปด้วยช่องทาง และเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดในรูปแบบต่างๆ อย่างผสมผสาน เพื่อสร้างแรงจูงใจ ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ และความพึงพอใจ ในสินค้าหรือบริการ ที่มีปฏิสัมพันธ์ และสร้างมิตรไมตรีต่อผู้ใช้บริการ ที่ถูกต้อง รวดเร็ว มีความเชื่อมโยงและประสานกัน ที่ทำให้กระบวนการโดยรวมมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจทั้งจากการเลือกใช้สินค้าหรือบริการ

การสร้างความแตกต่างที่โดดเด่น และมีคุณภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ

มิติแห่งคุณภาพการบริการ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ลักษณะที่สามารถจับต้องได้ หรือมีความเป็นรูปธรรม (Tangibility) ที่มีลักษณะทางกายหรือภาพที่ปรากฏให้เห็น เช่นสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ หรือทางกายภาพที่สัมผัสได้ของการบริการ 2) ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) ที่แสดงถึงความสามารถในการให้บริการได้ตรงกับสัญญาหรือตามสิ่งที่ได้ประกาศไว้ (Willing To Service) ที่จะต้องมีความถูกต้อง เหมาะสม และสม่ำเสมอ เพื่อได้รับความไว้วางใจ เช่น ให้คำตอบที่ถูกต้องต่อคำถาม มีระบบสารสนเทศพร้อมให้บริการ เป็นต้น 3) การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) ที่บ่งบอกถึงความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการอย่างทันท่วงที ท่วงถึง และรวดเร็ว 4) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) ที่ต้องแสดงถึงทักษะความรู้ความสามารถในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและเชื่อมั่น เอาใจใส่ต่อผู้ให้บริการ 5) การรู้จักและเข้าใจ (Empathy) ด้วยการดูแลเอาใจใส่ผู้ให้บริการตามความต้องการที่แตกต่างของผู้ใช้บริการแต่ละคน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการยกระดับประสบการณ์

การยกระดับประสบการณ์ผู้ให้บริการเป็นการวางแผนการตลาดที่มุ่งเน้นสู่การสร้างประสบการณ์เพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความประทับใจ สร้างการจดจำในมุมมองเชิงบวก โดยคาดหวังว่าจะสามารถสร้างให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ และความผูกพันต่อแบรนด์สินค้า และบริการนั้นๆ ในระยะยาว โดยเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้บริการกับสินค้า พนักงาน หรือส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของธุรกิจ กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ความรู้สึกที่สัมผัสได้ทั้งทางกายภาพ ประสาทสัมผัส และทางอารมณ์ เกิดการสนองตอบ หรือแสดงออกต่อสินค้า บริการ หรือสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยในขณะนั้น ซึ่งมีพลังในการเปลี่ยนแปลง สร้างให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ และสร้างพฤติกรรมผู้บริโภคในด้านประสบการณ์ทางปัญญา ที่เกิดจากการออกแบบกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น และเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการคิดและจินตนาการตามในสิ่งที่ถูกนำเสนอ ก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวก ทั้งจากความสัมพันธ์ภายในผู้ใช้บริการเองกับผู้ใช้บริการรายอื่นๆ และกับพนักงานผู้ให้บริการ เป็นต้น การช้อปปิ้งเป็นประสบการณ์ทางสังคมที่กำหนดพฤติกรรมที่หลากหลาย จากแรงจูงใจจากประโยชน์ใช้สอย คุณค่า ประสิทธิภาพ ความสะดวก ตลอดจนความรวดเร็ว และประสิทธิภาพของการดำเนินการของการค้นหาข้อมูล และการตกลงใจในการซื้อสินค้าของผู้ใช้บริการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความรู้สึกในสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ หรือสภาพความรู้สึกของบุคคลที่มีความสุข ความชื่นใจ ตลอดจนสามารถสร้างทัศนคติในทางบวกต่อบุคคล ซึ่งเป็นความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการที่คุณภาพหรือคุณค่าของสินค้าหรือบริการที่ผู้ใช้บริการได้รับการบริการเกินความคาดหวัง โดยคุณภาพต่างๆจะเป็นตัวกำหนดความพึงพอใจจากการได้รับบริการที่เสมอภาค ตรงต่อเวลา เพียงพอ หลากหลาย สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ตลอดจนมีการปรับปรุงคุณภาพบริการแบบก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา ซึ่งถือเป็นการเติมเต็มศักยภาพของศูนย์การค้าให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้า

ความผูกพันของผู้ใช้บริการ เกิดจากการเชื่อมโยงในด้านความรู้สึก (Emotional Connection) กับแบรนด์ใดแบรนด์หนึ่งอย่างลึกซึ้ง ซึ่งมักจะนำมาสู่ความเชื่อมั่นในระยะยาว ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวเกิดจากประสบการณ์ที่ดีที่มีต่อแบรนด์ จนเกิดเป็นความผูกพันระหว่างลูกค้ากับแบรนด์ โดยในกรณีของศูนย์การค้านี้ ผู้ใช้บริการที่มีความผูกพันจะแสดงออกผ่านการกระทำที่ไม่ใช่เพียงการซื้อหรือใช้บริการซ้ำ แต่มีการแสดงออกและการกระทำที่สะท้อนถึงความรัก ความห่วงใย หรือการปกป้องชื่อเสียงของศูนย์การค้า ได้แก่ การบอกต่อให้กับผู้อื่น การเชิญชวนให้มาเป็นผู้ใช้บริการ การแก้ต่างกรณีที่มีผู้อื่นมีความเห็นที่เป็นลบต่อศูนย์การค้า เป็นต้น รวมถึงมีความเชื่อมโยงทางความรู้สึกภายใต้ชุดเหตุผลที่เข้มข้น (Strongly Reason) มารองรับ จากผลการศึกษาของ Hollebeek, Srivastava & Chen ; Hollebeek ; Brodie Hollebeek Ilic & Juric ; Eisingerich & Kretschmer ; Eisingerich Andreas & Simon ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ความผูกพันที่เป็นความคาดหวังในระดับสูงสุดสำหรับศูนย์การค้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ในการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ใช้บริการที่ใช้บริการศูนย์การค้า ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นประจำ และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การใช้บริการซื้อสินค้า และบริการผ่านช่องทางออนไลน์ หรือใช้บริการดิจิทัลอื่นๆ ที่ทดแทนการใช้บริการศูนย์การค้า จำนวน 380 ราย ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.827 ถึง 0.990 และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้บริหารระดับสูงของศูนย์การค้า และห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการด้านกลยุทธ์องค์กร ด้านการตลาด และพฤติกรรมลูกค้า ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี และกลุ่มผู้ให้บริการศูนย์การค้าในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล รวมทั้งสิ้น 15 ราย และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด (Convergent Validity)

ตัวแปร	λ	ρ_c	ρ_v
การดำเนินการด้านผลิตภัณฑ์ (PD)		0.873	0.696
การจัดแสดงสินค้าตามกลุ่มเป้าหมาย (PD_CUS)	0.78		
การนำเสนอสินค้าตามความต้องการเฉพาะ (PD_SPEC)	0.86		
การส่งเสริมการขาย (PD-PRO)	0.86		
คุณภาพการบริการในภาพรวม (SE)		0.934	0.741
ความเป็นรูปธรรมของบริการ (SE_TANG)	0.82		
ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (SE_RELY)	0.84		
การตอบสนองต่อลูกค้า (SE_RESP)	0.93		
การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (SE_ASSUR)	0.88		
การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (SE_EMPA)	0.83		
การยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ (EX)		0.894	0.679
ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (EX_EMO)	0.77		
ประสบการณ์ทางปัญญา (EX_INTEL)	0.83		
ประสบการณ์ทางสังคม (EX_SOC)	0.79		
ประสบการณ์เชิงปฏิบัติ (EX_PRAG)	0.90		
ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (SA)		0.930	0.816
การตอบสนองความคาดหวังในการตัดสินใจซื้อ (SA_PURC)	0.92		
ความสะดวก (SA_CONV)	0.90		
ความคุ้มค่า (SA_VALUE)	0.89		
ความผูกพันของผู้ใช้บริการ (EN)		0.891	0.672
การกลับมาใช้บริการซ้ำ (EN_VISIT)	0.77		
การแนะนำบอกต่อ (EN_WORD)	0.84		
ความชื่นชอบหลงใหล (EN_PREF)	0.90		
ความเป็นผู้อุปถัมภ์ (EN_PATRO)	0.76		

จากตารางที่ 1 พบว่า ทุกมาตรวัดในแบบจำลองโครงสร้างสามารถใช้ในการวิเคราะห์สมการโครงสร้างได้ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าความเชื่อถือได้รวมของตัวแปรแฝง (composite reliability, ρ_c) และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (variance extracted, ρ_v)

ตารางที่ 2 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การเข้าได้ดีกับข้อมูล	หลังปรับปรุง แบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 5.00	3.18
RMSEA	น้อยกว่า 0.08	0.071
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.032
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.91
NFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.99
NNFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.99
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.60
PNFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.72

ผลจากการปรับแบบจำลอง ภายหลังจากการปรับแบบจำลอง พบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูล เป็นไปตามเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่มีต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้า ที่ใช้บริการศูนย์การค้าในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้า ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของ ตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้า ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
การดำเนินการด้านผลิตภัณฑ์ (PD)	0.17	0.60	0.77
คุณภาพการบริการในภาพรวม (SE)	-	0.59	0.59
การยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ (EX)	0.42	0.15	0.57
ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (SA)	0.34	-	0.34

จากตารางที่ 3 พบว่า การดำเนินการด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลรวมต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการมากที่สุด รองลงมาคือ คุณภาพการบริการในภาพรวม การยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการ พบว่า การยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ มีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการมากที่สุด รองลงมาคือ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการดำเนินการด้านผลิตภัณฑ์ ขณะที่คุณภาพการบริการในภาพรวม มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการ เท่านั้น

2. แนวทางการปรับตัวของธุรกิจศูนย์การค้า เพื่อยกระดับความผูกพันของผู้ใช้บริการ ศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล คือ

1. ศูนย์การค้าควรนำเทคโนโลยี หรือดิจิทัลออนไลน์มาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุน และพัฒนาสินค้า การให้บริการ การสื่อสาร และการสร้างประสบการณ์ ที่ทันสมัย แปลกใหม่ รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ
2. ศูนย์การค้าควรทำการตลาดดิจิทัลผ่าน Omni Channel หรือ Digital Platform ในการเชื่อมโยงกับผู้ใช้บริการ
3. ศูนย์การค้าควรจัดให้มีการออกแบบบริการ การออกแบบกิจกรรม การออกแบบภาพลักษณ์และบรรยากาศ ให้สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ และความต้องการของผู้ใช้บริการ
4. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้บริการของผู้ใช้บริการอย่างเป็นระบบและมีขนาดที่เพียงพอ เพื่อให้เข้าใจความต้องการ และพฤติกรรมการใช้บริการได้อย่างลึกซึ้ง และถูกต้อง
5. ศูนย์การค้าควรมีการพัฒนาการบริการอย่างต่อเนื่อง และมีมาตรฐาน มีระบบการรับฟังเสียงของลูกค้าที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ และผสมผสานการให้บริการโดยบุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพสร้างความร่วมมือกันระหว่างศูนย์การค้า และร้านค้า เพื่อสร้างประสบการณ์ที่เหนือความคาดหมาย และความผูกพันกับผู้ใช้บริการ

อภิปรายผลการวิจัย

ความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยการยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ โดยมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด รองลงมาคือปัจจัยความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และปัจจัยการดำเนินการด้านผลิตภัณฑ์ ขณะที่ปัจจัยคุณภาพการบริการในภาพรวม ไม่มีผลทางตรงต่อความผูกพันของผู้ใช้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัล แต่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อม สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ประสบการณ์ทางปัญญา ประสบการณ์เชิงปฏิบัติ และประสบการณ์ทางสังคม ได้ข้อค้นพบว่า ปัจจัยการยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ ถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงมากที่สุดของความผูกพันของ

ผู้ให้บริการศูนย์การค้าในยุคดิจิทัลโดยการยกระดับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ ถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการต่อสู้แย่งชิงฐานลูกค้าหรือผู้ให้บริการ เป็นกลยุทธ์ที่เน้นสร้าง ‘ศูนย์กลางของเมือง’ ให้ผู้คนมาพบปะ และการใช้ชีวิตร่วมกัน ศูนย์การค้าจึงเปรียบเสมือนศูนย์กลางทางสังคม ที่ผู้ให้บริการจะมาเรียนรู้ ได้พบสิ่งใหม่ หรือวัฒนธรรมใหม่เป็นศูนย์กลางเอ็นเตอร์เทนเมนต์อย่างแท้จริง ที่พร้อมมอบประสบการณ์ความประทับใจและความสุขที่ระบบออนไลน์ไม่สามารถให้ได้ กระบวนการจัดการประสบการณ์ เป็นการกระตุ้น เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่พิเศษเป็นการยกระดับคุณค่าจากการขายของเป็นการนำเสนอประสบการณ์ที่ทำให้พื้นที่ที่ไปนั้นมีคามตื่นตาตื่นใจ น่าค้นหา อยากกล่าวถึง หรืออยากกลับมาใช้บริการซ้ำ ทำให้เกิดประสบการณ์ที่ดี ที่นำไปสู่ความพึงพอใจ และความผูกพันมักจะเกิดจากการได้รับสิ่งที่เกินความคาดหวังเชื่อมโยงกับคุณค่าที่ผู้ให้บริการจะได้รับ (Customer Value) ประกอบกับการแสวงหาวิธีการสร้างธุรกิจ และความร่วมมือใหม่ๆ ในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการด้วยการผสมผสานความสามารถของเทคโนโลยี ซึ่งอาจจะเป็นการประสานระหว่าง “ออนไลน์” กับ “ออฟไลน์” ซึ่งมักถูกเรียกว่าเป็นการทำ Synchronize Channel หรือการทำ Omni Channel คือการใช้ทั้ง 2 รูปแบบร่วมกัน โดยมุ่งสู่ประโยชน์ คุณค่า ประสบการณ์ หรือความสะดวกที่ผู้ให้บริการจะได้รับเป็นสำคัญ เพื่อรองรับพฤติกรรมของผู้ใช้บริการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการใช้เวลาเพิ่มมากขึ้นบนโลกดิจิทัล และรองรับวิถีชีวิตใหม่ ผนวกความคิดสร้างสรรค์ในลักษณะของนวัตกรรมใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งจะเป็นการลดจุดอ่อนหรืออาจเป็นคุณค่าใหม่ๆ

การยกระดับประสบการณ์ข้อบ่งชี้ในรูปแบบใหม่ๆ ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ยังคงทำให้ผู้ให้บริการเข้ามาข้อบ่งชี้หรือใช้ชีวิตในศูนย์การค้า การยกระดับประสบการณ์แบบ Seamless หรือ O2O รวมถึงการสร้างสรรคกิจกรรมที่มีเรื่องราวของความสนุกในการข้อบ่งชี้ ที่จะต้องพยายามทำกลยุทธ์ทางตลาดด้วยแนวคิดผสมผสานเรื่องของการข้อบ่งชี้ และเอ็นเตอร์เทนเมนต์เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้ให้บริการได้รับความบันเทิงและความรู้สึที่มากกว่าการมาจับจ่ายที่ศูนย์การค้า และมีคุณค่าโดยต้องสร้างสรรค์หรือสร้างให้เกิดอารมณ์ในการซื้อ” การทำให้ผู้ให้บริการใช้เวลาในศูนย์การค้าโดยเฉลี่ยในแต่ละครั้งเพิ่มขึ้นเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับประสบการณ์ที่เป็น Immersive Experience โดยเป็นการดึงดูดผู้ให้บริการให้เข้ามามีส่วนร่วมไปกับสิ่งที่ศูนย์การค้าและแบรนด์สินค้า-บริการนำเสนอ มากกว่าที่จะมุ่งแต่ขายของอย่างเดียว” แต่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการอยากจับจ่ายหรือซื้อสินค้ามากขึ้นตามเป้าหมายปลายทางของความสำเร็จที่วางไว้

2. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย การได้รับความสะดวก การได้รับการตอบสนองความคาดหวังในการตัดสินใจซื้อ และการได้รับความคุ้มค่า ซึ่งการสร้าง ความพึงพอใจให้กับผู้ให้บริการ ศูนย์การค้ามีการคำนึงถึงเส้นทางของผู้ใช้บริการ ด้วยการจัดให้ผู้ให้บริการมีเส้นทางในการดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่เหมาะสม เชื่อมโยงกับการซื้อสินค้าหรือบริการตามที่ต้องการ ด้วยการออกแบบระบบต่างๆ ให้เกิดจุดปฏิสัมพันธ์ที่ดีได้ โดยเส้นทางของผู้ใช้บริการ (Customer Journey) จะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงเส้นทางที่ผู้ให้บริการได้ดำเนินการตลอดเวลาที่อยู่ในวงจรการซื้อสินค้าหรือบริการ และจุดที่ผู้ให้บริการมีการปฏิสัมพันธ์กับศูนย์การค้าทั้งหมด ตั้งแต่การเดินเข้ามาในศูนย์การค้า การมองเห็น การสัมผัสบรรยากาศ การได้รับข่าวสารต่างๆ เมื่ออยู่ในโถงศูนย์การค้าหรือในแผนกที่เป็นเป้าหมายในการซื้อสินค้า การต้อนรับ และให้ข้อมูลจากพนักงาน การอำนวยความสะดวกในการเปรียบเทียบคุณสมบัติสินค้ารวมถึงการดำเนินการใน

ขั้นตอนการขาย และบริการหลังการขาย เป็นต้น เป็นความพึงพอใจตามคาดหวังพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากทั้งผลิตภัณฑ์ บริการ การให้ความช่วยเหลือ เพื่อการตัดสินใจซื้อสินค้า และบริการ

นอกจากนี้ศูนย์การค้ายังสามารถสร้างคุณค่าร่วมจากการใช้ประโยชน์ในเส้นทางของลูกค้า และพฤติกรรมที่ผู้ใช้บริการนิยมปฏิบัติด้วยการนำขีดความสามารถที่ธุรกิจค้าปลีกออนไลน์มีอยู่มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมโดยการให้ผลประโยชน์กับผู้ใช้บริการได้ตามที่ผู้ใช้บริการต้องการ และอาจให้ผลตอบแทนนั้นมากกว่าการซื้อสินค้าแบบออนไลน์โดยสมบูรณ์ โดยคุณค่าในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ศูนย์การค้าสามารถใช้ความสามารถที่ธุรกิจค้าปลีกออนไลน์มีอยู่ในการรวมไว้ในบริการของธุรกิจศูนย์การค้า ซึ่งอาจใช้วิธีการให้สิทธิ์หรือให้ประโยชน์ที่พิเศษหรือมากขึ้นเป็นความพึงพอใจเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่มาใช้บริการ ศูนย์การค้า และความคาดหวัง ความรู้สึกถึงความเป็นธรรม และเหมาะสมซึ่งหากผู้ใช้บริการได้รับการตอบสนองที่ดีที่บ่อยครั้งอาจจะมีการยกระดับจากการมีความพึงพอใจจนเกิดเป็นความผูกพันได้

3. การดำเนินการด้านผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย การจัดแสดงสินค้าตามกลุ่มเป้าหมาย การนำเสนอสินค้าตามความต้องการเฉพาะ และการส่งเสริมการขาย บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง มีต่อการจัดการ และสนับสนุนให้ผู้ใช้บริการสามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าได้สะดวก โดยเป็นการจัดแสดงสินค้า/บริการเพื่อนำเสนอผู้ใช้บริการได้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย หรือเรียกว่า “หาร้านที่ตรงใจ มาจัดวางเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้ใช้บริการ” ที่ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการที่ต้องการ และกลไกในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติ และความเข้ากันได้ระหว่างสินค้า/บริการกับผู้ใช้บริการ การกำหนดประเภทของร้านค้าหรือบริการที่หลากหลาย และสอดคล้องตามความต้องการของผู้ใช้บริการมีการคัดกรองระดับคุณภาพของสินค้าที่มีการจัดแสดงในช่องทางการขาย การนำเสนอสินค้าตามความต้องการเฉพาะ (Specification Serving) และมีทางเลือกที่สอดคล้อง ตามสถานการณ์ เทศกาล หรือช่วงเวลา มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติ ราคา พร้อมการเปรียบเทียบ ทั้งในเชิงคุณสมบัติและเชิงคุณภาพ ข้อมูลสนับสนุนเรื่องความเข้ากันได้หรือความเหมาะสม ระหว่างสินค้า/บริการกับผู้ใช้บริการ มีการกำหนดมาตรฐานระหว่างศูนย์การค้ากับร้านค้า เช่น การควบคุมใส่ใจในเรื่องความเป็นส่วนตัว ความสุภาพ การนำเสนอโปรโมชั่น และกิจกรรมส่งเสริมการขาย เป็นต้น มีการนำเสนอแบบเฉพาะเจาะจงตามไลฟ์สไตล์ของผู้ใช้บริการที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างศูนย์การค้ากับร้านค้า และรวมถึงการนำเสนอสิ่งพิเศษสำหรับสมาชิก

4. คุณภาพการบริการในภาพรวม ประกอบด้วย ความเชื่อถือไว้วางใจได้ ความเป็นรูปธรรมของบริการ การตอบสนองต่อลูกค้า การรู้จัก และเข้าใจลูกค้า และการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า เป็นลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึง ที่แสดงถึงการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ด้วยการรู้จัก และเข้าใจตามความต้องการที่แตกต่างของผู้ใช้บริการแต่ละคน การจัดการสถานที่ที่มีความน่าสนใจหรือทำให้รู้สึกตื่นตาตื่นใจ (Impressive) โดยคำนึงถึงควมมีเอกลักษณ์ การมีตัวตนที่ชัดเจนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การมีสถานที่เพียงพอต่อสัดส่วนผู้ใช้บริการ การมีเทคโนโลยี และเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ครบครัน ทันสมัย ได้มาตรฐาน และมีความพร้อมสำหรับการให้บริการ การจัดบรรยากาศ และสีสันทัน มีการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกที่ดี การจัด

โซนพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในผู้ให้บริการแต่ละกลุ่มเป้าหมาย สถานที่ที่มีความเป็นระเบียบ สะอาด น่าสนใจ ทันสมัย และปลอดภัย บุคลากรมีความพร้อม และความเต็มใจที่จะให้บริการ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างทันท่วงที ผู้ใช้บริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวก รวมทั้งมีการกระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึง และรวดเร็ว การบริการเป็นไปตามมาตรฐานที่ประกาศ และสามารถให้บริการได้ตรงตามความคาดหวังของผู้ใช้บริการก่อให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจ และความเชื่อมั่นต่อผู้ให้บริการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการช้อปปิ้งในภูมิภาค (Shopping Destination) จากการที่ประเทศไทยได้เปรียบในด้านภูมิศาสตร์ของภูมิภาค (Strategic Location) ที่ครอบคลุมจำนวนประชากรกว่า 500 ล้านคน ให้เป็นเป้าหมายการช้อปปิ้งของคนในภูมิภาคและภูมิภาคอื่นๆ ด้วยการกระตุ้นการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่อคนให้เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมผู้ประกอบการทั้งขนาดเล็กและขนาดกลางให้มีการเติบโต และแข็งแกร่ง โดยมีศูนย์การค้าเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายสินค้า และบริการของผู้ประกอบการ และชุมชน
2. ภาครัฐควรมีการศึกษาเพื่อปรับปรุงนโยบายด้านภาษี ทั้งในส่วนของภาษ้นำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือย ที่นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ให้ความนิยม เพื่อไม่ให้เกิดข้อเสียเปรียบทางด้านราคาในการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ โดยอาจกำหนดมาตรการป้องกันการใช้สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นของคนในประเทศอย่างเหมาะสมร่วมด้วยก็ได้
3. ภาครัฐควรสนับสนุนระบบการขอคืนภาษีสำหรับนักท่องเที่ยว (Tax Refund) อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งรูปแบบ และวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความสะดวก คล่องตัว และดึงดูดความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เช่น อัตราการคืนภาษี ระบบการคืนภาษี ณ จุดขาย เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้ประกอบการในธุรกิจค้าปลีกทั้งรายย่อย และศูนย์การค้า
4. ภาครัฐควรพิจารณาในเรื่องการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ที่จะส่งเสริม และสนับสนุนการเติบโตของอุตสาหกรรมศูนย์การค้า ซึ่งมีสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาคาร และผังเมืองแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในปัจจุบัน เนื่องจากระบบสาธารณูปโภคของภาครัฐโดยเฉพาะระบบขนส่งมวลชนรถไฟฟ้า มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และครอบคลุมไปในหลายพื้นที่ทั้งในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล รวมถึงต่างจังหวัดด้วย ตัวอย่างเช่น การก่อสร้างอาคารในปัจจุบัน มีการกำหนดเรื่องพื้นที่จอดรถเป็นสัดส่วนของพื้นที่การใช้ประโยชน์ภายในอาคาร ทำให้พื้นที่ที่อยู่ในแนวเส้นทางรถไฟฟ้าซึ่งเดินทางได้สะดวกกว่าการใช้รถยนต์จึงต้องมีการลงทุนพื้นที่จอดรถตามกฎระเบียบที่อาจเป็นการลงทุนที่เกินความจำเป็น เป็นต้น
5. มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐที่ใช้ในช่วงที่ประเทศไทยมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจหรือช่วงโควิดที่ผ่านมา เช่น มาตรการช้อปช่วยชาติ เป็นต้น เป็นมาตรการที่สามารถกระตุ้นการใช้จ่ายใช้สอย

ของภาคประชาชน และเพิ่มกำลังซื้อ ซึ่งเป็นการส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางได้ ภาครัฐควรมีการดำเนินการมาตรการดังกล่าวหรือมาตรการในลักษณะเดียวกันอย่างต่อเนื่องต่อไป

6. ภาครัฐมีการวางโครงสร้างพื้นฐานและโครงข่ายที่เหมาะสม ในเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร big data analytic, artificial intelligence (AI) และเทคโนโลยีอื่นๆ ในการเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้งานในการสร้างเครือข่ายข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันตามกฎหมายที่กำหนด จะเป็นการช่วยผู้ประกอบการที่ไม่มีความสามารถในการลงทุนในเรื่องเทคโนโลยี หรือการจัดการฐานข้อมูล มีโอกาสในการพัฒนาและแข่งขันได้มากขึ้น โดยเฉพาะการแข่งขันกับ E commerce ที่เป็น Platform จากต่างประเทศ และเป็นการเปิดช่องทางการตลาดให้กับผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดเล็กให้สามารถกระจายได้กว้างขวางเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อผู้ประกอบการ

1. การนำเทคโนโลยี หรือดิจิทัลออนไลน์มาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุน และพัฒนาสินค้า การให้บริการ การสื่อสาร และการสร้างประสบการณ์ ที่ทันสมัย แปลกใหม่ รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ตามความต้องการของผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่ม โดยใช้เส้นทางการให้บริการของผู้ให้บริการผสมด้วยบุคลากรแบบมีอาชีพ ผสมรวมด้วยกันเพื่อผู้ใช้บริการได้รับความสะดวก และรวดเร็ว

2. การทำการตลาดดิจิทัลผ่าน Omni Channel หรือ Digital Platform ในการเชื่อมโยงกับผู้ใช้บริการ จากชุดคุณค่าที่ศูนย์การค้ามีอยู่และเป็นคุณค่าที่เป็นความได้เปรียบเมื่อเทียบกับช่องทางออนไลน์ มาสะท้อนคุณค่าที่แท้จริงให้เด่นชัดขึ้น ด้วยการผสมรวมกับความเข้าใจความต้องการของผู้ใช้บริการได้เชิงลึก (Customer Insight) เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้แบบเฉพาะเจาะจง (Personalization Marketing) เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดี ที่ทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกได้ถึงความเป็นบุคคลพิเศษ ของศูนย์การค้า และเกิดความประทับใจ

3. การออกแบบบริการ การออกแบบกิจกรรม การออกแบบภาพลักษณ์และบรรยากาศ ให้สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ และความต้องการของผู้ใช้บริการตามลักษณะเฉพาะ (Segmentation) เพื่อออกแบบให้ตรงความต้องการ และสามารถส่งมอบผลิตภัณฑ์ คุณภาพการบริการในภาพรวม และประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้ใช้บริการได้ตรงจุด

4. ศูนย์การค้า ควรมีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้บริการของผู้ใช้บริการอย่างเป็นระบบ มีขนาดที่เพียงพอ (Big Data) เพื่อให้เข้าใจความต้องการ และพฤติกรรมการใช้บริการได้อย่างลึกซึ้ง และถูกต้อง และมีการนำข้อมูล Big Data เข้ามาช่วยในการบริหารธุรกิจ โดยข้อมูลนี้มีบทบาทต่อการทำการตลาดอย่างมาก เพราะจะช่วยให้เข้าใจสามารถเข้าถึงการใช้ชีวิต หรือไลฟ์สไตล์ของผู้ใช้บริการ สามารถออกแบบกิจกรรมตลอดจนการสื่อสาร ที่เชื่อมโยงกับผู้ใช้บริการ จนสามารถตอบสนองและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้แก่ผู้ใช้บริการ ยกระดับไปสู่ความผูกพันที่ดีต่อศูนย์การค้า (Customer Engagement)

5. การบริการมีมาตรฐานและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีระบบการรับฟังเสียงของลูกค้าที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ และผสมรวมกับการให้บริการโดยบุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพ เพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความเชื่อถือ และไว้วางใจ

6. การสร้างความร่วมมือกันระหว่างศูนย์การค้า และร้านค้า (Collaboration) อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างประสบการณ์ที่เหนือความคาดหวัง และความผูกพัน

7. การยกระดับประสบการณ์ (Customer experience enhancement) ให้แก่ ผู้ใช้บริการ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และจำเป็นที่ศูนย์การค้าจะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีข้อมูลที่ถูกต้อง และเพียงพอต่อการทำความเข้าใจลูกค้าในแต่ละพื้นที่ (Customer Profile)

8. ดิจิทัลแพลตฟอร์ม (Digital Platform) เป็นเครื่องมือที่ต้องพัฒนานำมาใช้ประโยชน์ โดยอาจทำในรูปแบบของการร่วมกันแชร์การลงทุน และประโยชน์ เพื่อช่วยสนับสนุนผู้ประกอบการศูนย์การค้าที่มีขนาดเล็ก และขาดความเชี่ยวชาญในเรื่องการจัดการระบบฐานข้อมูล และทีมที่มีประสบการณ์ทางด้านดิจิทัล

บรรณานุกรม

- Brand Inside. (2562). **ประเทศพัฒนาแล้ว สิงคโปร์เปิดตัว "ห้องสมุดสาธารณะที่ใหญ่ที่สุดในห้างสรรพสินค้า" ตั้งอยู่ที่ VivoCity**. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2565 จาก <https://today.line.me/th/v2/article/MegNXV>.
- Bitner, M. J., Ostrom, A. L., & Morgan, F. N. (2008). Service blueprinting: a practical technique for service innovation. **California Management Review**, 50(3), 66–94
- Booms, B. H., Bitner, M. J. (1981). Marketing Strategies and Organization Structures for Service Firms". Marketing of Services. **American Marketing Association**, 47–51.
- Bowden, J. L. A. (2009). The Process of Customer Engagement: A Conceptual Framework. **Journal of Marketing Theory and Practice**, 17(1), 63–74.
- Brakus, J. J., Schmitt, H. B. & Zarantonello, L. (2009). Brand experience: What is it? How is measured? Does it affect loyalty? **Journal of Marketing**, 73, 52-68.
- Brodie, R. J., Hollebeek, L. D., Ilic, A. & Juric, B. (2011), Customer Engagement: Conceptual Domain, Fundamental Propositions & Implications for Research in Service Marketing, **Journal of Service Research**, 14 (3).
- Dhebar, A. (2013). Toward a compelling customer touchpoint architecture. **Business Horizons**, 56(2), 199–205.
- Edelman, D. C., & Singer, M. (2015). Competing on customer journeys. **Harvard Business Review**, 93(11), 88–100.
- Eisingerich, A. B., Bell, Simon, J. (2008). "Customer Education Increases Trust: Service Companies Shouldn't Worry About Teaching Their Customers Too Much". **MIT Sloan Management Review**, 50, 10–11.

- Eisingerich, A. B., Kretschmer, Tobias. (2008). In E-Commerce, More is More. **Harvard Business Review**, 86, 20–21.
- Gentile, C., N. Spiller, & G. Noci. (2007). How to sustain the customer experience: An overview of experience components that co-create value with the customer'. **European Management Journal**, 25(5), 395-410.
- Gong, T., & Yi, Y. (2018). The effect of service quality on customer satisfaction, loyalty, and happiness in five Asian countries. **Psychology & Marketing**, 35(6), 427–442.
- Hollebeek, L. D. (2011), Exploring Customer Brand Engagement: Definition & Themes, **Journal of Strategic Marketing**, 19(7).
- Hollebeek, L. D., Srivastava, R. K. & Chen, T. (2019), S-D Logic-Informed Customer Engagement: Integrative Framework, Revised Fundamental Propositions, and Application to CRM, **Journal of the Academy of Marketing Science**, 47(1), 161-185.
- Iqbal, M., Hassan, M., & Habibah, U. (2018). Impact of self-service technology (SST) service quality on customer loyalty and behavioral intention: The mediating role of customer satisfaction. **Cogent Business & Management**, 5.
- Joudeh, J. & O. Dandis, A. (2018). Service Quality, Customer Satisfaction and Loyalty in an Internet Service Providers. **International Journal of Business and Management**. 13(8).
- Lemon, K. N., & Verhoef, P. C. (2016). Understanding customer experience throughout the customer journey. **Journal of Marketing**, 80(6), 69-96.
- Marketingoops. (2020). ถอดกลยุทธ์ “KBTG” เบื้องหลังความสำเร็จ “K PLUS” คู่เป้าหมายใหญ่ Top 5 App แห่งอาเซียน. สืบค้นวันที่ 9 มีนาคม 2565 จาก <https://www.marketingoops.com/marketing-tech/kbtg-strategy-krating-ruangroj-poonpol-in-marketingoops-summit-2020/>.
- McCarthy, J. E. (1964). **Basic Marketing. A Managerial Approach**. Homewood, IL: Irwin.
- Micu, C. B. (2013). The concept of shopping centre attractiveness - literature review. **Proceedings of the International Conference Marketing - from Information to Decision**, 6, 145–157.
- Morse, N. C. (1955). **Satisfaction in the White Collar Job**. Michigan: University of Michigan Press.
- Muhammad S. I., Masood U. H., & Ume H. (2018). Impact of self-service technology (SST) service quality on customer loyalty and behavioral intention: The mediating role of customer satisfaction. **Cogent Business & Management**, 5(1).
- Mullins, L. J. (1985). **Management and Organization Behavior**. London: Pitman.

- Oliver, R. L. (1999). Whence consumer loyalty? **The Journal of Marketing**, 33-44.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research. **Journal of marketing** 49, 41-50.
- Rawson, A., Duncan, E., & Jones, C. (2013). The truth about customer experience. **Harvard business review**, 91(9), 90-98.
- Sashi, C.M. (2012). Customer engagement, buyer-seller relationships, and social media. **Management Decision**, 50(2), 253-272.
- SCG Logistics. (2020). **CO-CREATION” ฤญแจแห่งความสำเร็จของธุรกิจ**. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2565 จาก <https://www.scglogistics.co.th/th/co-creation->
- Schmitt, B. (1999). Experiential Marketing, **Journal of Marketing Management**, 15(1-3), 53-67.
- Soderlund, Magnus (2002). Customer Familiarity and Its Effects on Satisfaction and Behavioral Intentions. **Psychology & Marketing**, 19(10), 861–880.
- Van D, J., Lemon, K. N., Mittal, V., Nass, S., Pick, D., Pirner, P., & Verhoef, P. C. (2010). Customer Engagement Behavior: Theoretical Foundations and Research Directions. **Journal Of Service Research**, 13(3), 253–266.
- Vivek, S. D., Beatty, S. E., & Morgan, R. M. (2012). Customer Engagement: Exploring Customer Relationships beyond Purchase. **Journal of Marketing Theory and Practice**, 20(2), 127–145.

การปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของ การปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของ
ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักพุทธธรรมตามหลักพุทธธรรม*

NEW NORMAL LIFE AND BEHAVIOR MODIFICATION MODEL FOR CORONAVIRUS
ACCORDING TO BUDDHADHAMMA

พระครูวินัยธรอุทัย จตุตฺโท (อวยพร)

Phrakruwinaithon Udomchai Thitavuddho (Ouyporn)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักพุทธธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า 1) โรคอุบัติใหม่โควิด 19 ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจรวมถึงคุณภาพชีวิตตั้งแต่ระดับปัจเจกไปจนถึงระดับประชาคมโลก โดยเฉพาะด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตในทุกมิติของบุคคล 2) หลักพุทธธรรมที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมช่วงการระบาดโรคโควิด 19 ได้แก่ สติปัญญา 4, สัมมปธาน 4, อริยสัจ 4, โยนิโสมนสิการ 3) การสร้างพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นและพัฒนาพฤติกรรมพึงปรารถนาที่มีอยู่เดิมให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ เข้าใจถึงประโยชน์และโทษ สะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ ปัจจัยด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ จะสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การปรับเปลี่ยน; ชีวิตวิถีใหม่; โคโรนา 2019

ABSTRACT

In this research article, an attempt was purposely made the new normalization of life as a result of adaptation to the spread of pandemic COVID-19 according to principles of Buddhaddhamma. It deployed the qualitative research methodology through the documentary and field research. The research results showed that: 1) the new disease

* Received July 28, 2022; Revised January 31, 2022; Accepted August 26, 2023

called COVID-19 has been greatly affecting on the physical and mental health including the quality of life since the individual to the world levels particularly body, mentality, emotion, society and spirit which are obviously held as the important foundation in one's living life in all dimensions, 2) the Buddhist principles that can be practically applied to new normalization of life as a result of adaptation to spread of pandemic COVID-19 are of four foundations of mindfulness, four kinds of effort, four Noble Truths and Yonisomanasikāra, and 3) new normalization and development of behaviour suitable to the exist situation would bring about the right understanding of advantage and disadvantage as a result of new normal ways consist in four dimensions, body, mentality, society and spirit whereby the new normalization of life would be sustained respectively.

Keywords; Modification; New Life; Corona 2019

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 เป็นโรคที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อส่งผลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ความรู้ความคิดความเข้าใจด้านปัญญา ทั้งนี้สาเหตุของการเกิดโรคระบาดเกิดได้หลายปัจจัยด้วยกันทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร การเปลี่ยนแปลงของเชื้อโรค การใช้ยาที่ไม่ถูกต้องจนทำให้เกิดการดื้อต่อยาปฏิชีวนะ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิต และพฤติกรรมของมนุษย์ การรบกวนธรรมชาติ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้โรคแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว และยังเป็นตัวเร่งให้เกิดโรคติดต่ออุบัติใหม่ขึ้นมาอย่างมากมาย ซึ่งที่ผ่านมาทั้งทั่วโลก และประเทศไทยก็เคยประสบกับโรคอุบัติใหม่หลายต่อหลายครั้ง ทั้งโรคซาร์ส ไข้หวัดนก ไข้หวัดใหญ่ ไวรัสอีโบลา ไวรัสซิกา และโควิด 19 ซึ่งเป็นโรคอุบัติใหม่ล่าสุดที่คนทั่วโลกกำลังรับมือกันอยู่ในตอนนี้ที่สร้างผลกระทบไปทั่วโลกถือเป็นวิกฤติที่หนักที่สุดในปัจจุบันที่คร่าชีวิตมนุษย์โลก เป็นสิ่งที่คุกคามต่อการดำเนินชีวิตเพราะทำให้การดำรงชีวิตประจำวันเปลี่ยนไป การแพร่ระบาดที่เป็นไปอย่างรวดเร็วที่ทำให้ผู้ติดเชื้อเสี่ยงต่อการเสียชีวิตในระบบการหายใจล้มเหลวเฉียบพลัน ยากต่อการรักษา การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่นี้ เป็นปรากฏการณ์ที่ยิ่งใหญ่ที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมากทั้งด้านการควบคุมการป้องกันการรักษา เนื่องจากยังไม่มีวัคซีนยาในการรักษาที่ชัดเจน อยู่ในระหว่างการวิจัยค้นคว้าพัฒนา และทดลองจึงทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติวิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนบนโลกอย่างสิ้นเชิง เป็นเหตุให้มนุษย์ทุกคนทั่วโลกต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทำให้ทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญเพื่อไม่ให้สถานการณ์การเจ็บป่วยและการล้มตายของผู้คนบนโลกมีสถิติเพิ่มมากขึ้นจนเป็นการล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่ก่อโรคปอดอักเสบการหายใจล้มเหลวเฉียบพลันในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน เริ่มจากที่มีการรายงานครั้งแรก เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2562 สำนักงานสาธารณสุขเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ได้ออกประกาศเป็นทางการพบโรคปอดอักเสบไม่ทราบสาเหตุถือเป็นจุดเริ่มต้นของไวรัสระบาดแห่งศตวรรษ ต่อมาวันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การ

อนามัยโลกได้ออกประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคระบาดใหญ่ทั่วโลก (CORONAVIRUS PANDEMIC) ซึ่งยุโรป (อิตาลี ฝรั่งเศส อังกฤษ สเปน เป็นต้น) สหรัฐอเมริกา ลาตินอเมริกา (บราซิล) รัสเซีย อินเดีย แอฟริกาใต้ ได้ทยอยเป็นศูนย์กลางการระบาดและเป็นพื้นที่ที่ระบาดต่อเนื่องหรือระลอกใหม่ ซึ่งพบว่าการเกิดวิกฤติกลายพันธุ์ของเชื้อโควิดเป็นสาเหตุของการแพร่กระจายที่รวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้สภาพของอากาศที่หนาวเย็นในทวีปยุโรป และสหรัฐอเมริกา ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการระบาดมากขึ้นด้วยเช่นกัน ส่วนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าถือเป็นศูนย์กลางการระบาดแห่งหนึ่งของโลก การระบาดในเริ่มเมื่อกลางเดือนสิงหาคม 2563 (10-20 สิงหาคม 2563) จากการที่มีคนเดินทางจากพื้นที่ระบาด เมืองสิตตะเว และรัฐยะไข่เข้าสู่กรุงย่างกุ้งประมาณ 5,000 คน โดยที่ติดตามสืบสวน และประเมินความเสี่ยงได้น้อยกว่าร้อยละ 50 ซึ่งการระบาดระลอกนี้ในพม่าสายพันธุ์ของเชื้อแตกต่างจากครั้งแรก จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องมีมาตรการดูแลสุขภาพประชาชนพร้อมกับการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคประกอบกับคณะกรรมการโรคติดต่อแห่งชาติ ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease: COVID-19) เป็นโรคติดต่ออันตราย ลำดับที่ 14 ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ตามที่มีการระบาดอย่างต่อเนื่องของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 7/2563 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม มีประกาศให้วัดทั่วประเทศดำเนินการตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด โดยให้ทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือเพื่อหลีกเลี่ยง เพื่อเป็นมาตรการเฝ้าระวังและป้องกัน ตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า 100 ปี มีโรคระบาดใหญ่เกิดขึ้นในโลกครั้งหนึ่งระยะทุกๆ 100 ปี เช่น ค.ศ. 1720 (พ.ศ. 2263) เกิดกาฬโรค, ค.ศ. 1820 (พ.ศ. 2363) เกิดอหิวาตกโรค ค.ศ. 1920 (พ.ศ. 2463) เกิดไข้หวัดใหญ่ ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563) เกิดโรคโควิด-19 (Corona Virus) เป็นต้น ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วโรคระบาดนั้นมาแต่สมัยพุทธกาลเป็นเวลากว่า 2564 ปี มาแล้ว และมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตามยุคตามสมัย

ในสมัยพุทธกาลเองก็มีปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาด เช่น เมืองไพศาลี หรือเวสาลีนครหลวงแห่งอาณาจักรวัชชี (คล้ายกับลักษณะสาธารณรัฐในปัจจุบัน) องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ที่เคยทรงใช้พุทธวิธีในการรับมือปัญหาโรคระบาดเป็นแนวทางแห่งการพ้นจากโรคร้ายพิบัติที่เกิดขึ้นในขณะนั้น โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักหลักสติปัฏฐาน 4, หลักสัมมปปธาน 4, หลักหลักอริยสัจ 4, หลักหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาโรคระบาด และการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ให้สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวถึงโรค 2 ประการ คือ โรคทางกาย (กายโกโรโค) และโรคทางใจ (เจตสิกโก โรโค) การดูแลร่างกายและจิตใจให้ครบ 4 มิติ คือ สุขภาพกาย จิต สังคม ปัญญา เป็นองค์รวมในการดูแลร่างกายและจิตใจให้ทันยุคทันสมัย กล่าวคือ ต้องดูแลทั้งร่างกาย และจิตใจไม่ใช่ดูแลแต่ส่วนที่เป็นโรคเท่านั้น สุขภาพทางกาย หมายถึง ความสบายทางกาย ไม่มีโรคทางกาย เช่น โรคไข้หวัดใหญ่ โรคไข้เลือดออก โรคปอดบวม โรคโควิด 19 เป็นต้น สุขภาพทางจิต หมายถึง ความสบายใจ ไม่มีโรคทางจิต เช่น ความเครียดมาก ความกระวนกระวายใจ ความซึมเศร้าที่เกิดจากปัญหาทางใจ สุขภาพทางสังคม หมายถึง การอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมทั่วไปอย่างเป็นปกติสุข เป็นที่ยอมรับ และไม่เป็นที่รังเกียจ สุขภาพทางปัญญา หมายถึง การมีและใช้ปัญญาความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง

และผู้อื่นอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งทั้ง 4 มิติ ดังกล่าวนี้อาจต้องมีความเชื่อมโยงซึ่งกัน และกัน รวมทั้งมีความสมดุล พอดีกัน สำหรับการป้องกันและรักษาโดยการนำหลักธรรมผสมผสานกับหลักการแพทย์และการสาธารณสุขในการดูแลและป้องกันเพื่อให้เกิดการทำงานที่ประสานกันเป็นภาวะที่แท้จริงของมนุษย์ ดังนี้

1) ด้านทางกาย การติดต่อสื่อสารกับโลกคือ การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมโดยการรับรู้ผ่านทางผัสสะสื่อเชื่อมอายตนะในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ และทางผัสสะสื่อเชื่อมต่อที่อยู่นอกคน อายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะธรรมารมณ์เป็นการรับรู้ทางใจ และการกระทำกรรมหรือพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาและทางใจในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม

2) ด้านภาวะทางจิตใจ คือ สภาพจิตที่อยู่ข้างใน เป็นตัวแสดงเจตนาและมีการสะสมของความจำต่าง พร้อมทั้งมีการปรุงแต่งที่ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ทัศนคติ ความเชื่อหรือความศรัทธา และจะเก็บอยู่ในลักษณะของจิตและเจตสิก

3) ด้านสังคม เป็นการอยู่ร่วมกันด้วยดีในครอบครัว ชุมชน ที่ทำงาน สังคมและโลก มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19

4) ด้านปัญญา เป็นความรู้คิดความเข้าใจ และความหยั่งเห็นเป็นแสงสว่างที่ชี้ช่องทางสว่างให้เรียนรู้และเข้าใจในตนเอง จนเกิดการมีความสุขอย่างแท้จริง การพิจารณาใคร่ครวญเข้าใจและมองเห็นสภาพตามความจริงตามธรรมชาติ ให้เห็นถึงคุณค่าในสรรพสิ่ง ดังนั้น การพัฒนา 3 สิ่งนี้จึงเป็นการพัฒนาสภาวะองค์รวมอย่างแท้จริง เป็นสภาวะองค์รวมอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาการปรับเปลี่ยนวิถีวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ตามหลักพุทธธรรม โดยจะศึกษาถึงสภาพการดำเนินชีวิตของผู้ประสบผลกระทบของโรคโควิด 19 ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณหรือการรู้คิด ก่อให้เกิดแนวทางในการดำเนินวิถีวิถีใหม่สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนวิถีวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนวิถีวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนวิถีวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ตามหลักพุทธธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ตามหลักพุทธธรรม” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจะพิจารณา 3 ส่วน คือ ระเบียบวิธีวิจัย (Method) ที่แตกต่างกัน เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้วิจัยที่มีความครอบคลุม กลุ่มเล็ก และชัดเจน โดยศึกษารูปแบบชีวิตวิถีใหม่และแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในช่วงโควิดระบาดโดยยึดหลักการการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ ด้านเนื้อหาของการวิจัยโดยศึกษาเอกสารคัมภีร์ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา รวมทั้งหลักพุทธธรรม ส่วนแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการใช้ชีวิตวิถีใหม่ และแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในช่วงโรคโควิดระบาด ได้แก่ แนวคิดชีวิตวิถีใหม่ ปัจจัยทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณหรือการรู้คิด ทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทฤษฎีความเชื่อทางสุขภาพของเพนเดอร์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ประสบผลกระทบในช่วงโควิดระบาด บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับรู้ต่ออุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับแนวทางการดูแลในช่วงโควิด 19 ระบาด โดยการรับรู้ถึงประโยชน์ของการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสโควิด 19 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระเถระ พระนักเผยแผ่ เครือข่ายธรรมะ คณาจารย์ในสถานศึกษา เยาวชน ผู้ประสบผลกระทบในช่วงโควิดระบาด นายแพทย์สาธารณสุขและนักวิชาการสาธารณสุข อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.)

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดมาจำนวน 20 รูป/คน ดังนี้

- 1) ผู้ประสบผลกระทบในช่วงโควิดระบาด จำนวน 10 คน
- 2) พระเถระ พระนักเผยแผ่ เครือข่ายธรรมะ พระธรรมจาริกจำนวน 5 รูป
- 3) กลุ่มนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการสำนักงานพระพุทธศาสนา คณาจารย์ในสถานศึกษา นายแพทย์สาธารณสุข นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีบทบาทอย่างมากในการวิจัย การเลือกใช้เครื่องมือใดนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด ซึ่งหมายความว่าต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเช่นกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ 3 แบบได้แก่

- 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาโดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็น ความจริง เจตคติ

เพื่อเป็นแนวทางการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ ปัจจัยด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณหรือการรู้คิด (ปัญญา)

2) แบบการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างมีโครงสร้าง (Structured In-depth interview) โดยเป็นการสอบถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และประเด็นอื่นๆ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์งานวิจัย เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความจริง ความคิดเห็น ปัญหา ข้อเสนอแนะ ความรู้สึก เจตคติ

3) แบบสังเกต (Observation) เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความจริง ความคิดเห็น ปัญหา ข้อเสนอแนะ ความรู้สึก เจตคติที่ รวมไปถึงเครื่องมืออื่นๆ ได้แก่ สมุดบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายรูป เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องอัดเสียง โทรศัพท์มือถือ เครื่องมือแต่ละประเภทจะมีลักษณะที่สำคัญและความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ จึงขอแนะนำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้เครื่องมือประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการ ดังนี้

1. ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงสถานที่ที่จะไปเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่เขต กรุงเทพมหานคร เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย และขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

2. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารงานวิชาการและงานวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยแล้วเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากแบบสอบถาม หากกลุ่มตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์

3. ผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ตามเวลาที่ได้ทำการนัดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว ดังนี้

3.1 วัน เวลา การสัมภาษณ์

3.2 สถานที่สัมภาษณ์

3.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์

3.4 วิธีการสัมภาษณ์ (การถาม, การตอบ, การจดบันทึกคำตอบ)

4. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองโดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือดังที่กล่าวมาข้างต้น นำเข้ากระบวนการขั้นตอนการทำวิจัย ดังนี้

4.1.1) ศึกษาแนวทาง ความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการวิจัย

4.1.2) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

4.1.3) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสารต่างๆ

4.1.4) สร้างแบบสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึกของกลุ่มตัวอย่างจากกรอบแนวคิดวัตถุประสงค์และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1.5) เสนอเครื่องมือให้อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ให้เป็นที่ปรึกษาหลัก ตามมติกฎระเบียบของทางมหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัยและคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงด้านโครงสร้างและเนื้อหา

4.1.6) การศึกษาภาคสนาม (Field Research) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหาข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มประชากรตัวอย่างในประเด็นต่าง ๆ

4.1.7) นำข้อมูลของพื้นที่เป้าหมายมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นองค์ความรู้ใหม่

4.1.8) สรุปผลการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสารประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และชุดปฏิบัติการกิจกรรมถอดองค์ความรู้ (Work shop) เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสติปัฏฐาน 4, สัมมัปปธาน 4, หลักอริยสัจ 4, หลักโยนิโสมนสิการ เป็นต้น แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ จากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการนำเสนอชุดองค์ความรู้ การสังเคราะห์ข้อมูลในให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง มาเชื่อมโยงกันจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุปที่สามารถตอบปัญหาในการวิจัยได้

ผลการวิจัย

ในปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 เป็นโรคที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อส่งผลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ความรู้ความเข้าใจด้านปัญญา ทั้งนี้สาเหตุของการเกิดโรคระบาดเกิดได้หลายปัจจัยด้วยกันทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร การเปลี่ยนแปลงของเชื้อโรค การใช้ยาที่ไม่ถูกต้องจนทำให้เกิดการดื้อต่อยาปฏิชีวนะ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิต และพฤติกรรมของมนุษย์ การรบกวนธรรมชาติ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้โรคแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว และยังเป็นตัวเร่งให้เกิดโรคติดต่ออุบัติใหม่ขึ้นมามากมาย ซึ่งที่ผ่านมาทั้งโลก และประเทศไทยก็เคยประสบกับโรคอุบัติใหม่หลายต่อหลายครั้ง ทั้งโรคซาร์ส ไข้หวัดนก ไข้หวัดใหญ่ ไวรัสอีโบลา ไวรัสซิกา และโควิด 19 ซึ่งเป็นโรคอุบัติใหม่ล่าสุดที่คนทั่วโลกกำลังรับมือกันอยู่ในตอนนี้ที่สร้างผลกระทบไปทั่วโลกถือเป็นวิกฤติที่หนักที่สุดในปัจจุบัน ซึ่งได้ทำการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1) การปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ในช่วงโรคโควิด 19 อุบัติขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ เศรษฐกิจโลกเข้าสู่ภาวะถดถอย ภาคการผลิต และห่วงโซ่อุปทานหยุดชะงัก ส่งผลกระทบด้านการจ้างงาน การท่องเที่ยวและการบิน การส่งออก ภาคการศึกษา ปัญหาสุขภาพ เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ สังคม ครอบครัว สิ่งแวดล้อม ทำให้เราได้เห็นการปรับตัวในทุกๆ ด้าน ทั้งการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิม เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมรับมือเสมือนภูมิคุ้มกันร่างกาย และจิตใจต่อการปรับตัวของคนในสังคมครั้งนี้ การเรียนรู้ที่จะปรับตัวตลอดช่วงเวลาที่ผ่านไปได้พิสูจน์แล้วว่าทุกคนหากร่วมมือกันจะทำให้ผ่านวิกฤติปัญหาไปได้ และวิถีการปรับตัวแบบใหม่จะเป็นการนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยจากโรคโควิด 19 ช่วยให้เราใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เริ่มกลับสู่สภาวะปกติ แต่เป็นสภาวะปกติแบบใหม่ หรือที่เรียกว่า “New Normal” การสร้างพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นและพัฒนาพฤติกรรมพึงปรารถนาที่มีอยู่เดิมให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ เข้าใจถึงประโยชน์และโทษ สะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ ปัจจัยด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณหรือการรู้คิด (ปัญญา)

2) หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19

หลักพุทธธรรมถือว่าเป็นการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนชีวิตของคนได้เป็นอย่างดีซึ่งสุขภาวะทางกาย และจิตเป็นสภาวะของบุคคล ซึ่งโดยธรรมชาติภาวะทางกาย และจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว สอดคล้องกับปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งมีการพัฒนาการไปอย่างไม่หยุดยั้ง โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 สภาพร่างกาย และจิตใจของคนเราจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแปลงตาม นับเป็นความยากลำบากพอควรของมนุษย์ที่จะต้องปรับตัวปรับใจไปกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เราหยุดการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ก็จริง แต่เราสามารถที่จะปรับได้หลายรูปแบบ เช่น อาจจะเปลี่ยนเป็นใหม่ทั้งหมด หรือคงเก่าที่ดีไว้ หรือปรับปรับแต่สิ่งใหม่ๆ ที่ดีทั้งหมด หากภาวะทางกาย และจิตใจที่ยึดเหนี่ยวเหมือนเกราะป้องกันโดยมีหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือนที่พระองค์ทรงใช้พุทธวิธีในการรับมือปัญหาโรคระบาดเป็นแนวทางแห่งการพ้นจากโรคร้ายพิบัติที่เกิดขึ้นในสมัยครั้งพุทธกาลโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางการรับมือปัญหากับโรคระบาด ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกื้อหนุนต่อส่งเสริมการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ผู้วิจัยจะได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมนั้นๆ ในการจัดการความเจ็บป่วยโดยวิเคราะห์จากตัวอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ดังนี้

(1) หลักสติปัฏฐาน 7 ในการดูแลรักษาโรคโควิด 19 ที่แยกออกถึงรูปธรรม นามธรรมที่เกิดขึ้น คือ จิตเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม จิตอยู่ในกาย เวทนา จิต ธรรม หรือจิตเห็นกายหรือจิต หรือจิตเห็นรูปหรือนาม หมายถึง การมีสติระลึกรู้เท่าทันตามความเป็นจริง รวมทั้งการพิจารณาให้เห็นความจริงในกาย เวทนา จิต หรือธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติในสติปัฏฐาน 4 และส่งผลที่ดีต่อตนเอง คือ ทั้งในด้านการรักษาโรคโควิด 19 ก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่ต้องหาสาเหตุ และลำดับโรคเหล่านั้นลงตามเหตุปัจจัย

(2) หลักสัมมปชาน 4 จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะพอเป็นแนวทางในการประคับประคองจิตใจให้ได้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต่อนั้น ถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการเป็นที่พึ่งทางใจใน

สถานการณ์ที่ต้องประสบพบเจอกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่ทันตั้งตัวนี้ได้เป็นอย่างดี และนอกเหนือจากการได้นำธรรมะมาใช้ในยามประสบกับปัญหาหรือความทุกข์ การปฏิบัติตามหลักปธาน ใช้หลักธรรม 4 ข้อ สังวร เพียรป้องกัน ปหาน เพียรละทิ้ง ภาวนา เพียรทำให้มีให้เป็นอนุรักษนา เพียรดูแลรักษาไว้ เพราะหลักหลัก สัมมปธาน 4 จะเป็นด่านป้องกันตนเองจากโรคระบาดซึ่งวิถีชีวิตใหม่ หรือที่เรียกว่า New Normal ที่เรียกว่า ความเพียร คือ ธรรมะที่เป็นหลักประพฤติปฏิบัติทั่วไป

(3) หลักอริยสัจ 4 ทุกข์ของคนไทยในวันนี้คงปฏิเสธไม่ได้ว่ามาจากเหตุคือ สถานการณ์การระบาดของโรค โควิด 19 ทั้งกลัวติด กลัวการฉีดวัคซีน กลัวต้องล้มละลายทางสังคมจากสถานการณ์ธุรกิจ เมื่อมีความกลัวก็กลายเป็นความทุกข์ โรคระบาดเป็นส่วนหนึ่งของความทุกข์ที่เกิดขึ้นในวงจรชีวิตของมนุษย์ และสัตว์โลก คือ ขาติ ชรา พยาธิ (โรค) และมรณะ ดังนั้นพุทธศาสนาจึงเป็นแกนกลางในการเป็นที่พึ่ง และมีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการผ่านพ้นวิกฤตนี้ของสังคมไทย หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักคำสอนของ สัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาเพื่อเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อดูแลสุขภาพ ในช่วงโควิด 19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

(4) หลักโยนิโสมนสิการ พุทธวิธีที่ทรงสั่งสอนแนะนำแนวทางบอกวิธีการเอาชนะความทุกข์ แก่พุทธบริษัททั้งหลาย ทรงเน้นไปที่การใช้กระบวนการตามหลักการของอริยสัจ 4 คือ ให้รู้ปัญหา รู้สาเหตุ รู้วิธีแก้ และแก้ปัญหาตามวิธีการ โดยมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ใช้ปัญญาเป็นอาวุธ ทรงมุ่งสั่งสอน 2) ใช้ตนพัฒนาตนเองจนเป็นที่พึ่งของตนได้ 3) ใช้จิตที่บริสุทธิ์ หรือความเป็นอิสระทางความคิดเป็นจุดเริ่มต้น จะเห็นได้ว่า โยนิโสมนสิการเป็นการการใคร่ครวญหรือการคิดอย่างละเอียดการนำเอามาใช้ในทางปฏิบัติเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาด้วยการฝึกความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่างๆ อย่างตื้นๆ ผิวเผิน เพื่อกำจัดอวิชชา และบรรเทาต้นเหตุไปพร้อมโดยแยกคายทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจตามที่เป็นจริง นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าความสามารถในการคิดแบบโยนิโสมนสิการมีความสำคัญ เพราะเป็นความคิดที่สกัดอวิชชา และต้นเหตุ ทำให้คนเป็นอิสระไม่หลงไหลไปตามกระแสสังคมที่เสมือนทำให้เกิดการแก้ปัญหา และพึ่งพาตนเองได้ เรื่องการใช้ความคิดได้อย่างถูกวิธี จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการนำมาใช้ในการรักษาโรคโควิด 19

3) แนวทางการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ตามหลักพุทธธรรม

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรม ทั้ง 4 หมวด นำมาป้องกันโรคระบาด โดยใช้ธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาเยี่ยวยาสันับสนุนวิธีการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ช่วงการระบาดโรคโควิด 19 ได้เพราะหลักธรรมของพระพุทธเจ้า มีเหตุการณ์ต้นบัญญัติเกิดขึ้นทั้งในสมัยพุทธกาลที่หลักธรรมสามารถเยี่ยวยารักษาโรคทำให้ปฏิบัติต่อเรื่องที่เกิดขึ้นหรือต่อความจริงที่ปรากฏได้ด้วยความเห็นว่าเป็นปัญหาต่างๆ ที่ทุกคนประสบทั้งการดำเนินชีวิตด้วยโรค และความเจ็บป่วยต่างๆ เป็นมูลเหตุที่ทำให้เป็นโรคทางกาย ดังนั้นการบำบัดโรคตามแนวพระพุทธศาสนาโดยอาศัยหลักธรรมนั้นซึ่งจะมีส่วนที่ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดโรคช่วยฟื้นฟูให้ดีขึ้น ตามขั้นตอนของการรักษาการระบาดโรคโควิด 19 ที่มีอยู่หรืออาจใช้ร่วมกันกับการรักษาทางการแพทย์ควบคู่กันไปเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันไม่ให้เกิดโรคหรือเพื่อเยี่ยวยาให้เป็นปกติหรือเพื่อฟื้นฟูให้ร่างกายกลับมาดีขึ้น

1. มีความรู้เพื่อการคุ้มครอง ป้องกัน สุขภาพของประชาชน ตลอดจนการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานที่ต่างๆ (Setting) เพื่อควบคุมป้องกันโรคมะเร็งให้แพร่กระจายไปสู่คนหมู่มาก

2. ผสมผสานองค์ความรู้จากพุทธศาสนา และองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้น มีการหาข้อมูลใหม่ๆ มาเพื่อพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าวิธีการรักษาโรคของพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างในการหาสาเหตุการเกิดโรคภายนอก และภายใน

3. รู้เท่าทันเวทนา กำหนดรู้เวทนาเพื่อจัดการความเจ็บปวดที่เห็นได้ชัดเจน ผู้ป่วยโควิด 19 อาจใช้วิธีการเจริญกรรมฐาน เอาเวทนาเป็นอารมณ์ คือ พิจารณาความเจ็บปวดด้วยสติอย่างสงบนิ่งจนเห็นชัดว่าสังขารนี้เป็นทุกข์อย่างยิ่งรู้เท่าทันเวทณารับรู้ความรู้สึก รับรู้ในสิ่งที่กระทบสัมผัส เมื่อรู้ตามความเป็นจริงว่ามีความเจ็บปวดตรงไหนด้วยตนเอง เช่น เห็นรูปที่ปวด ได้ยินเสียง (คำพูด) ที่ถูกใจหรือไม่ถูกใจ เห็นอาการต่างๆ ร้อน หนาว ของผู้ที่ได้เข้ามาได้รับการรักษาที่ถูกใจหรือไม่ถูกใจ ก็ย่อมต้องเกิดความรู้สึก (เวทนา) ต่อสิ่งนั้นๆ เช่น นั้นเอง ฯลฯ เมื่อรู้เท่าทันจนชำนาญจิตเมื่อเห็นความจริงเวทนาเป็นดังนี้เองก็จักรู้เท่าทันจิต คลายความเบื่อหน่าย คลายความยึดความอยากในจิตสังขาร (ความคิด ความนึกต่างๆ) เมื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า สักแต่เกิดแต่เหตุปัจจัยต่างๆ ตามความเป็นจริงอย่างปรมาตม เป็นสังขารต่างๆ ทางใจเกิดขึ้นเช่น โทสะ (โกรธ) โลภ หลง ดีใจ เสียใจต่างๆ เมื่อเห็นว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดแต่เหตุปัจจัยต้องเป็นเช่นนั้นเอง แล้วอุเบกขาไม่แทรกแซงเข้าไปคิดนึกปรุงแต่ง ก็ จะเห็นการเกิด การดับได้ด้วยตนเอง จิตเมื่อเห็นความจริง เช่นนี้บ่อยๆ สักว่าจิตเกิดเพราะเหตุปัจจัยเช่นนี้เอง ก็จักเกิดนิพพิทาในจิตสังขารความคิดปรุงแต่งเหล่านั้นในที่สุด

4. รู้เท่าทันธรรม เพื่อให้เกิดภูมิรู้ ภูมิปัญญา ความรู้ความเข้าใจอย่างในสิ่งต่างๆ นั้นเอง เมื่อเกิดกาย เวทนา หรือจิต ตามข้างต้นแล้วเกิดเห็นธรรมะใดๆ ก็หยิบยกขึ้นมาพิจารณา หรือ คิดนึกสังเกตในสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ การคิดนึกดังนี้ไม่ใช่การคิดนึกปรุงแต่งที่ก่อให้เกิดทุกข์ แต่เป็นคิดนึกที่จำเป็นในการดับทุกข์อย่างยิ่ง เช่น เห็นทุกข์หรือรู้ว่าเป็นทุกข์ก็รู้ว่าเกิดแต่เหตุปัจจัยใด เห็นความไม่เที่ยงแนวทางหลักการปฏิบัติมีความสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นการนำมาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรคที่เกิดจากทางกายของผู้ป่วยโควิด 19

5. หลักการพิจารณาธรรมภายนอกเชื่อมโยงกับธรรมภายใน การพิจารณาหลักธรรมคือการพิจารณาตามหลักชั้น 5 ไตรลักษณ์ ตามความเป็นจริงหรือตามธรรม

6. พิจารณาเห็นสรรพสิ่งรวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง (กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา และจิตตานุปัสสนา) รวมทั้งพิจารณาธรรมในธรรม กล่าวคือสิ่งที่เกิดขึ้น รวมถึงความรู้สึกเวทนาว่าเป็นสภาวะธรรม

7. การพิจารณาดังกล่าวจะเกิดความเบื่อหน่าย วางเฉย การเจ็บป่วยเป็นเพียงโรคที่เกิดได้ทั้งกายและใจแต่ถ้าเรารู้จักการคิดปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่นมากจนเกินไปก็ทำให้บรรเทาอาการ

สรุป การดำเนินชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของการระบาดเชื้อโควิด 19 ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นครุลงในการดำเนินชีวิตนั้นคือหลักสัมมปธาน 4 จึงเป็นวิถีชีวิตที่จะสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้ ได้แก่ 1. สังวรปธาน เพียรป้องกันหรือเพียรระวังไม่ให้เกิดโรคร้าย 2. ปหานปธาน เพียรละ หรือเพียรกำจัดโรคร้ายที่กำลังเกิดขึ้น 3. ภวานุปธาน เพียรเจริญ หรือเพียรสร้างวิถี

ชีวิตที่ทำให้ห่างไกลโรคโควิด 19 4. อนุรักษ์นาปธาน เพียรรักษาแนวทางเพื่อป้องกันโรคโควิด 19 ทั้งหลักธรรม และวิถีปฏิบัติยังช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในด้านร่างกาย และจิตใจที่ได้รับผลกระทบกับโรคระบาดเชื้อโควิด 19 การจะดำเนินชีวิตให้เป็นปกตินั้นก็เป็นเรื่องยากจึงต้องมีวิถีชีวิตให้เป็นปกติแม้จะต้องประสบกับปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิดให้ได้ โดยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้การใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ดำเนินไปได้โดยความเป็นปกติ และส่งผลให้เกิดเป็นความสุขได้ในที่สุด

สรุป หลักอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้เพราะเป็นหลักการค้นหาคำความจริงและแนวทางแก้ปัญหาตามหลักของเหตุผล โดยชี้ให้เห็นว่า (1) ทุกข์ เป็นขั้นแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ขอบเขต (ปริญา) ต้องกำหนดปัญหา ศึกษาพิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ด้วยความ รอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา (2) สมุทัย เป็นขั้นวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหา ซึ่งจะต้องแก้ไขกำจัดให้หมดสิ้นไป (ปหานะ) สามารถตั้งสมมติฐาน เพื่อหาสาเหตุของปัญหา ทำความเข้าใจว่าในการแก้ปัญหาจะต้องมีวิธีการอย่างไร แหล่งกำเนิดของปัญหาเหล่านั้น (3) นิโรธ เป็นขั้นบอกภาวะที่ปราศจากปัญหา การแก้ปัญหาเป็นไปได้ และจุดหมายนั้นควรเข้าถึง ซึ่งจะต้องทำให้สำเร็จ (สังคิกริยา) เป็นการทดลองหรือเก็บข้อมูล ขั้นการทำให้แจ้ง หรือบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการจากนั้นบันทึกผลการทดลอง หรือข้อมูลไว้พิจารณาในขั้น ต่อไป (4) มรรค เป็นขั้นกำหนดวิธีการ ขั้นตอน และรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา ควรทำให้เจริญ ควรบำเพ็ญให้บริบูรณ์ (ภาวนา) ได้แก่ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ขั้นทดลองปฏิบัติจนรู้ว่า ผลการทดลองแก้ปัญหาได้หรือไม่ โดยจะต้องมีการวิเคราะห์และเปรียบเทียบ ข้อมูลตามที่บันทึกไว้ในขั้นที่ 3 ขั้นนี้จะเป็นขั้นสรุปแนวทางปฏิบัติที่ได้ผลแล้วให้ลงมือปฏิบัติตามแนวทางนั้น

การประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการ

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ คิดแบบมีเหตุผล การที่เรายึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต พอถึงจุดที่เราต้องมีการเปลี่ยนแปลง เช่น รู้ว่าตนเองติดเชื้อโควิด 19 ทำให้เราหาเหตุของปัญหา หาที่มาที่ไปว่าติดมาจากไหน หาไทม์ไลน์ (Timeline) โดยมีทั้งประวัติและผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงสถานที่ต่างๆ ซึ่งวันเวลาที่เรได้ไปไหนมาบ้างจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้โดยใช้วิธีการคิดแบบสืบสาวหาเหตุจากปัจจัยพระองค์ตั้งคำถามขึ้นมาเกี่ยวกับเวทนา ได้แก่ ความรู้สึกสุขทุกข์ โดยทรงพิจารณาว่าเวทนาที่เป็นสุขเป็นทุกข์นี้เกิดขึ้นโดยมีอะไรเป็นปัจจัย แล้วพระองค์ก็สืบสาวไปก็ทรงค้นพบว่า มีผัสสะ จะเห็นได้ว่าการคิดแบบมีเหตุผลตามแบบพระพุทธเจ้าโดยการตามสืบสาวหาเหตุจากปัจจัยการคิดนำไปสู่การกระทำและการเปลี่ยนแปลง การคิดทำให้ได้วิธีการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาการคิดที่ถูกต้อง ช่วยลดเวลาในการแก้ปัญหา ลดการใช้ทรัพยากร ซึ่งนำไปสู่การป้องกันและแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด 19

2. วิธีคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ การแยกพิจารณาเป็นส่วนๆ เพื่อหาความสอดคล้องสัมพันธ์กันเป็นองค์รวมหรือระบบ หรือ ผล หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หรือ ปัญหาที่พบ ว่าองค์ประกอบใดเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลหรือปัญหา การคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบนี้มีความสำคัญมากเพราะถ้าฝึกคิดอยู่เป็น

ประจำ จะช่วยให้เกิดความชำนาญ ความเข้าใจ และสามารถแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดีสามารถนำมาประยุกต์ในการแก้ปัญหาโคโรนา

3. วิธีแบบสามัญลักษณะ คือ คิดแบบไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) คือคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา ชีวิตของคนเราก็คือเป็นเช่นนี้เป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้ ทุกขังมีแต่ความทุกข์อนัตตาไม่มีตัวตนที่แน่นอน เช่น คิดเสียว่าอะไรก็ไม่เที่ยง ติดเชื้อโควิด 19 หากทำตามแพทย์แนะนำ อาการต่าง ๆ ที่เกิดกับร่างกายของเราก็จะหาย “ร่างกาย” นี้ที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จึงศึกษาตนเอง อย่ามัวศึกษานอกตัว

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหา คือ การพิจารณาปัญหามีอะไรบ้าง (ทุกข์) สาเหตุอยู่ที่ใด (สมุทัย) แนวทาง และเป้าหมายของการแก้ปัญหาที่ตั้งไว้ (นิโรธ) พิจารณาวิธีการ ดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย (มรรค) ซึ่งเราสามารถใช้เป็นหลักยึดในการพิจารณาถึงความเป็นจริง และนำไปสู่การคิด ตามกระบวนการ เราต้องดูที่ต้นเหตุ ว่าเราติดเชื้อมาจากใคร ติดมาจากไหน คือวิธีคิดโดยอิงเหตุปัจจัยที่เกิดปัญหา และเหตุปัจจัยที่ทำให้ปัญหาดับไป โดยยึดหลักอริยสัจจะ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) พระพุทธองค์ตรัสว่าการเกิดเป็นทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหามีมากมายในชีวิต เราพึงทำความเข้าใจ และยอมรับว่าชีวิตนี้เป็นทุกข์หรือมีปัญหา

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือคิดตามหลักการ และความมุ่งหมาย คือ พิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรม กับ อรรถ หรือหลักการ กับ ความมุ่งหมาย เป็นความคิดที่มีความสำคัญมาก ในเมื่อจะลงมือปฏิบัติธรรม หรือทำการตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมาย และไม่กลายเป็นการกระทำที่เคลื่อนไหวคล่องลอย หรือมกมาย

6. วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษ และทางออกการที่จะเชื่อว่ามองเห็นตามเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณ และโทษของสิ่งนั้นๆ ไม่ใช่มองแต่ด้านดีหรือคุณอย่างเดียว เช่น มองว่าการติดเชื้อโควิด 19 อาจทำให้เราป้องกันตัวเองมากขึ้น ดูแลคนรอบข้างให้มากขึ้นโดยการถ่ายทอดความรู้ในการป้องกันเชื้อโควิด 19 เมื่อจะแก้ปัญหาปฏิบัติหรือดำเนินมรรควิธีออกไปจากภาวะที่ไม่พึงประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งนั้น เพียงรู้คุณโทษ ข้อดีข้อเสีย ของสิ่งที่เป็นปัญหาหรือภาวะที่ไม่ต้องการเท่านั้น ยังไม่เพียงพอจะต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายหรือที่จะไปนั้น คืออะไร คืออย่างไรดีกว่า และพ้นจากข้อบกพร่อง จุดอ่อน โทษ ส่วนเสีย ของสิ่งหรือภาวะที่เป็นปัญหายู่น้อย่างไร ไม่ต้องขึ้นต่อคุณโทษ ข้อดี ข้อเสียแบบเก่าอีกต่อไปจริงหรือไม่ จุดหมาย หรือที่ไป หรือภาวะปลอดปัญหา เช่นนั้น มีอยู่จริงหรือเป็นไปได้หรือไม่

7. คิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม สิ่งที่สำคัญพื้นฐานให้การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เราต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์ที่กำลังระบาดของเชื้อโควิด 19 พร้อมมาตรการการแพร่ระบาดของเชื้อ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของสังคมให้ปลอดจากเชื้อดังกล่าว เพื่อให้เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของส่วนรวม

8. วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม หรือชุดความดี หรือวิธีคิดแบบเร้ากุศล หรือเร้าคุณธรรม หรือวิธีคิดแบบกุศลภาวนา เป็นวิธีคิดในแนวสักถ์กันหรือบรรเทา และขัดเกลาตนหาจึงจัดได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติระดับต้นๆ สำหรับส่งเสริมความเจริญอกงามแห่งกุศลธรรม และสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะ หลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบนี้มีอยู่ว่าประสพการณ์ คือสิ่งที่ได้ประสพหรือได้รับรู้อย่างเดียวกัน บุคคลผู้ประสพ หรือรับรู้

ต่างกันอย่างมองเห็น และคิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่างสุดแต่โครงสร้างของจิตใจ หรือแนวทางการเคยชินต่างๆ ที่เป็นเครื่องปรุงของจิตคือสังขารที่ผู้หนึ่งได้สั่งสมไว้หรือสุดแต่การทำใจในขณะนั้นๆ ของอย่างเดียวกันหรืออาการกิริยาเดียวกัน คนหนึ่งมองเห็น แล้วคิดปรุงแต่งไปในทางดีงาม เป็นประโยชน์ เป็นกุศล แต่อีกคนหนึ่งเห็นแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางไม่ดีไม่งาม เป็นโทษ เป็นอกุศล แม้แต่บุคคลเดียวกัน มองเห็นของอย่างเดียวกันหรือประสบการณ์อย่างเดียวกัน แต่ต่างขณะ ต่างเวลา ก็อาจคิดเห็นปรุงแต่งต่างออกไป ครั่งละอย่าง คราวหนึ่งร้าย คราวหนึ่งดี ทั้งนี้ โดยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วการทำใจที่ช่วยตั้งต้น และชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์ เรียกว่าเป็นวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม

9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือ คิดอยู่ในปัจจุบันแนวนี้อย่างมีวิปัสสนากรรมฐานเป็นเครื่องมือมีเนื้อหาธรรมอยู่ในสติปัฏฐาน 4 ซึ่งจักกล่าวถึงในองค์มรรคข้อที่ 7 คือ สัมมาสติด้วย กล่าวคือ การใช้ความคิดและเนื้อหาของความคิดที่สติระลึกรู้กำหนดอยู่นั้น ลักษณะสำคัญของความคิดชนิดที่ไม่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือความคิดที่เกาะติดกับอดีตและเลื่อนลอยไปในอนาคตนั้น ได้แก่ ความคิดที่เป็นไปในแนวทางของตัณหา หรือคิดด้วยอำนาจตัณหา ตกอยู่ในอำนาจอารมณ์

ส่วนวิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบันมีลักษณะเป็นการคิดในแนวทางของความรู้ หรือคิดด้วยอำนาจปัญญา ถ้าคิดในแนวทางของความรู้หรือคิดด้วยอำนาจปัญญาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปอยู่ในขณะนี้ หรือเป็นเรื่องล่วงไปแล้ว หรือเป็นเรื่องของกาลภายหน้า ก็จัดเข้าในการเป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งนั้น เช่น ได้นำรูปแบบธรรมปฏิบัติเป็นเครื่องมือการพัฒนาจิต เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อรักษาผู้ป่วยโควิด 19 อันนำมาซึ่งความสำเร็จในชีวิตด้วยพระสัจธรรม และการอยู่กับอาชีพด้วยวิถีอย่างมีความสุข ดังจะแสดงภาพรวมของรูปแบบธรรมปฏิบัติเพื่อเสริมสร้าง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพโดยยึดตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท (แบบจำแนก) คือ คิดแบบรอบด้าน แยกแยะ มองสิ่งต่าง ๆ ในหลาย ๆ มุมอย่างละเอียดรอบคอบ หรือการพูดแยกแยะ พูดจำแนก หรือพูดแจกแจง เช่น ในการรักษาโควิด 19 ต้องมีการคิดให้รอบด้านถึงผลกระทบ การระบาดไปทั่วในวงกว้างของโรคโควิด 19 และวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ ทำให้เกิดความท้าทายใหญ่หลวงในระดับโลกและ ระดับท้องถิ่น ผลกระทบทางสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมเกิดขึ้นกับกลุ่มคนทุกกลุ่มแต่บ่อนทำลายกลุ่มประชากรเปราะบางมากที่สุด ซึ่งรวมถึง คนยากจน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เยาวชน และกลุ่มคนชาติพันธุ์ วิกฤตทางโรคระบาดและเศรษฐกิจกระทบต่อกลุ่มประชากรเปราะบางอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจจุดชนวนให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน และความยากจนมากขึ้น (แบบจำแนก) คือ คิดแบบรอบด้าน แยกแยะ มองสิ่งต่าง ๆ ในหลาย ๆ มุมอย่างละเอียดรอบคอบ เป็นต้น

สรุป หลักโยนิโสมนสิการเป็นหนึ่งในหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้สอนไว้ให้เป็นแนวปฏิบัติ หรือหลักคิดเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤติชีวิต ทั้งเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างการคิดวิเคราะห์ของมนุษย์ตามแนวทางของพุทธศาสนา โดยเน้นให้มีสติปัญญาช่วยควบคุมกำกับให้สามารถวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง มีระบบมีระเบียบต่อเนื่องจากเหตุสู่ผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติและการแก้ปัญหาด้วยปัญญา จะต้องใช้วิธีคิดที่สอดคล้องกับตัวปัญหาจึงจะเกิดประสิทธิผล และด้านองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปใช้เพื่อแก้ปัญหา

และพัฒนาทักษะการคิด และการตัดสินใจเมื่อเผชิญกับปัญหาได้อย่างเหมาะสมจนทำให้เกิดปัญญา โดยประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการในการปรับเปลี่ยนชีวิตวิถีใหม่ช่วงการระบาดของโรคโควิด 19

บรรณานุกรม

- กลุ่มโรคติดต่อระหว่างประเทศกองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค, สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), **รายงานวิจัย**, (มาตรการสาธารณสุขและปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง, 14 มกราคม 2564), หน้า 1.
- วีรณัฐ ไตรรัตน์ภาส, “แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ โควิด 19” **วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน**, ปีที่ 27 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2564): 134.
- พระมหาสมพงษ์ สุนตจิตโต และ อุทัย สุดสุข, **การป้องกันและรักษาโรคเบาหวานวิถีพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอุทัย สุดสุข, 2560), หน้า คำนำ.
- สุริชัย หวันแก้ว, ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย, อลิสา หะสาเมาะ และชาญชัย ชัยสุข โกศล, **วิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาวะทางสังคม: การริเริ่มจากเยาวชน**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ), 2549: 172.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยกระทรวงสาธารณสุข, 2548), หน้า 37-39.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม*

A CAUSAL FACTOR AFFECTING EFFECTIVENESS
OF PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL

พระวัชชัย แก้วสิงห์, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ นรวัฒน์ เจริญรัชต์ภาคย์

Phra Tawatchai Kaewsing, Chandej Charoenwiriyakul and Norawat Charoen-Rajapark

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: s63584917019@ssru.ac.th and chandej.ch@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด 8 กลุ่มสาระ นอกจากนี้ยังมีวิชาเฉพาะที่กำหนดให้พระภิกษุสามเณรต้องเรียนตามนโยบายของคณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคม คือ วิชาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา เป็นพื้นฐานในการศึกษาหลักพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระไตรปิฎกสามารถนำไปเป็นเครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณคือ บุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 320 ราย สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธปรัชญามหายาน ส่งผลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม มากที่สุด รองลงมาคือ บุคลิกภาพของผู้นำ ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธปรัชญามหายาน และการบริหารจัดการ ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธปรัชญามหายาน และหลักพุทธปรัชญามหายาน ส่งผลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามลำดับ ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ ผู้บริหารและบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลากรให้กับบุคลากรกลุ่มต่างๆ ในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในประเทศได้ และทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อพระภิกษุสามเณรในฐานะศาสนทายาทผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: โรงเรียนพระปริยัติธรรม; มหายาน; ภาวะผู้นำ

* Received March 30, 2023; Revised April 10, 2023; Accepted April 28, 2023

ABSTRACT

Phrapariyattidham Secondary School Department of General Education is conducted using the basic education curriculum B.E. 2551 of the Ministry of Education. There are a total of 8 subject groups as specified by the Ministry of Education. In addition to this, there are also specific subjects that monks and novice monks are required to study according to the Sangha's policy which are the Pali language and Buddhism. They are the basics studying principles of Buddhism in the Tripitaka scriptures and can be used for spreading Buddhism. The objectives of this research were to study the casual factors affecting the effectiveness of Phrapariyattidham secondary school. This research used quantitative research. The sample were the staff of Phrapariyattidham Secondary School epartment of General Education in Bangkok, 320 samples were obtained using a stratified sampling. Data were collected with questionnaire, analyzed by structural equation modeling. The research finding indicated that Mahayana Buddhist Philosophy had the greatest direct effect on effectiveness of Phrapariyattidham secondary school, followed by leader personality, executive leadership according to Mahayana Buddhist Philosophy and management respectively, in addition found that executive leadership according to Mahayana Buddhist Philosophy and Mahayana Buddhist Philosophy had indirect effect on effectiveness of Phrapariyattidham secondary school, respectively. The results from this research of Administrators and personnels of Phrapariyattidham Secondary School Department of General Education, the model can be applied to develop leadership and personnel for various groups of personnel. Under the Phrapariyattidham Secondary School Department of General Education in the country and resulted in the achievement of monks and novices as religious heirs who inherited Buddhism.

Keyword; Phrapariyattidhamma school; Mahayana; Leadership

บทนำ

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการศึกษา เป็นคลังแห่งภูมิปัญญาในศาสตร์ด้านต่างๆ และดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นชาติ ในประเทศไทยนอกจากจะนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเป็นส่วนใหญ่แล้ว ก็ยังปรากฏมีพระพุทธศาสนาหายาน อันเป็นนิกายที่บรรพชิตจีน-ญวน และพุทธบริษัทผู้เดินทางเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร นำเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยจนเป็นที่เคารพศรัทธา และเจริญรุ่งเรืองตามลำดับโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงธนบุรี และต้นกรุงรัตนโกสินทร์พบว่า เริ่มแรกนั้นพระพุทธศาสนาหายานเข้ามาเผยแผ่โดยบรรพชิตญวน และชาวญวนที่อพยพตามองเชียงสือ พระราชนัดดาของเจ้าเมืองเว้ การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาคณะสงฆ์จีนนิกาย

โดยรวมยังประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการการศึกษาอยู่หลายประการ จากการวิจัยสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยของกองแผนงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่าการศึกษาคณะสงฆ์ไทยมีปัญหาในประเด็นต่างๆ ได้แก่การบริหาร และการดำเนินงานการศึกษาที่คณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะ การจัดสอบหรือการวัดผลเท่านั้น การจัดการเรียนการสอนการบริหารและการดำเนินงานเป็นเรื่องของทางวัด/สำนัก และท้องถิ่นนั้นๆ คณะสงฆ์เน้นการศึกษาในแนวตั้ง คือการสอบผ่านชั้นการศึกษาสู่ระดับสูงตามลำดับ โดยไม่สนใจปัญหาที่ว่าภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาทั่วถึง หรือไม่การจัดการศึกษาไม่มีการกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึงหลักสูตรไม่มีหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเฉพาะกิจที่จะนำมาใช้ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักสูตรที่สนองต่อการบวชระยะสั้น ้วยพื้นฐานทางการศึกษาประสบการณ์ซึ่งต้องศึกษาหลักสูตรเดียวกันทั้งหมด จึงเป็นการยากที่จะศึกษาพระปริยัติธรรมให้ได้ผลดี ครูอาจารย์ คณะสงฆ์ขาดหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางในการรับครู อาจารย์ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผล ความสูญเปล่าทางการศึกษาภิกษุสามเณรลาสิกขา ในระหว่างการศึกษาจำนวนมาก การศึกษาพระปริยัติธรรมยังไม่แพร่หลาย โดยเฉพาะวัดในส่วนภูมิภาค ทำให้ขาดแคลนภิกษุสามเณรที่มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมที่จะเป็นผู้นำที่ดีทางการศาสนา นอกจากนี้การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาของชาติทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการงบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งในส่วนของผู้บริหารและครูสอน ตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพหลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

การพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ยังต้องมีหลักธรรมเข้ามาสอดแทรกในการบริหารจัดการ คือหลักพุทธปรัชญามหายาน ได้แก่ หลักมหาปัญญา หลักมหากรุณา หลักมหาอุบาย บารมี 6 อัปปมัญญา 4 มหาปณิธาน 4 เพื่อให้การจัดการศึกษานั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งมีแนวโน้มเป็นปัญหาสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน ทั้งในด้านคุณภาพการศึกษาโดยรวมของประเทศ ด้านคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนางานองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียน และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม รวมทั้งเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานทางการศึกษาในระดับกระทรวงเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียน ในการกำหนดนโยบาย และแนวทางการเพิ่มประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษา ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 จำนวน 14 โรงเรียน กลุ่มที่ 13 จำนวน 1 โรงเรียน และกลุ่มที่ 14 จำนวน 1 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 16 โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2564 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2565

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้บริหาร ครูประจำ ครูพิเศษ ครูบาลี และเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ 13 และกลุ่มที่ 14 จำนวน 466 คน/รูป เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้ง 3 กลุ่ม ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม และจังหวัดปทุมธานี

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 60 รูป/คน ครูประจำ จำนวน 164 รูป/คน ครูพิเศษ จำนวน 158 รูป/คน ครูบาลี จำนวน 18 รูป/คน และเจ้าหน้าที่ จำนวน 66 รูป/คน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 3 กลุ่ม มี 16 โรงเรียน ซึ่งตามเทคนิคการใช้สถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation modeling: SEM) โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่ม 20 เท่าของตัวแปรสังเกต โดยการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกต จำนวน 16 ตัวแปร มีขนาดตัวอย่างเท่ากับ 380 (19X20) ตัวอย่าง ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิอย่างมีสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนในแต่ละชั้นภูมิต่อจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ 1 จำนวน 14 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวชิรมกุฏ จำนวน 13 รูป/คน 2) โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มจร. จำนวน 21 รูป/คน 3) โรงเรียนวัดศรีบุญเรือง จำนวน 14 รูป/คน 4) โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา มจร. จำนวน 23 รูป/คน 5) โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา จำนวน 24 รูป/คน 6) โรงเรียนวัดกาญจนสิงหาสน์วิทยา จำนวน 21 รูป/คน 7) โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดธรรมมงคล จำนวน 41 รูป/คน 8) โรงเรียนวัดผ่องพลอยวิริยาราม จำนวน 28 รูป/คน 9) โรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหมวชิรญาณ จำนวน 18 รูป/คน 10) โรงเรียนวัดเสนหา จำนวน 12 รูป/คน 11) โรงเรียนพระปริยัติธรรมมหาสวัสดิ์วิทยา จำนวน 13 รูป/คน 12) โรงเรียนวัดโกเมศรัตนาราม จำนวน 14 รูป/คน 13) โรงเรียนเตรียมพุทธศาสตร์ จำนวน 25 รูป/คน 14) โรงเรียนพระปริยัติธรรมพระราหู จำนวน 21 รูป/คน กลุ่มที่ 13 จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย จำนวน 16 รูป/คน และกลุ่มที่ 14 จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย จำนวน 16 รูป/คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 320 รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยให้ผู้บริหาร ครูประจำ ครูพิเศษ ครูบาลี และเจ้าหน้าที่ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 320 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม โดยทำการนัดหมาย วัน เวลา ที่จะขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม และดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามคืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM)

ผลการวิจัย

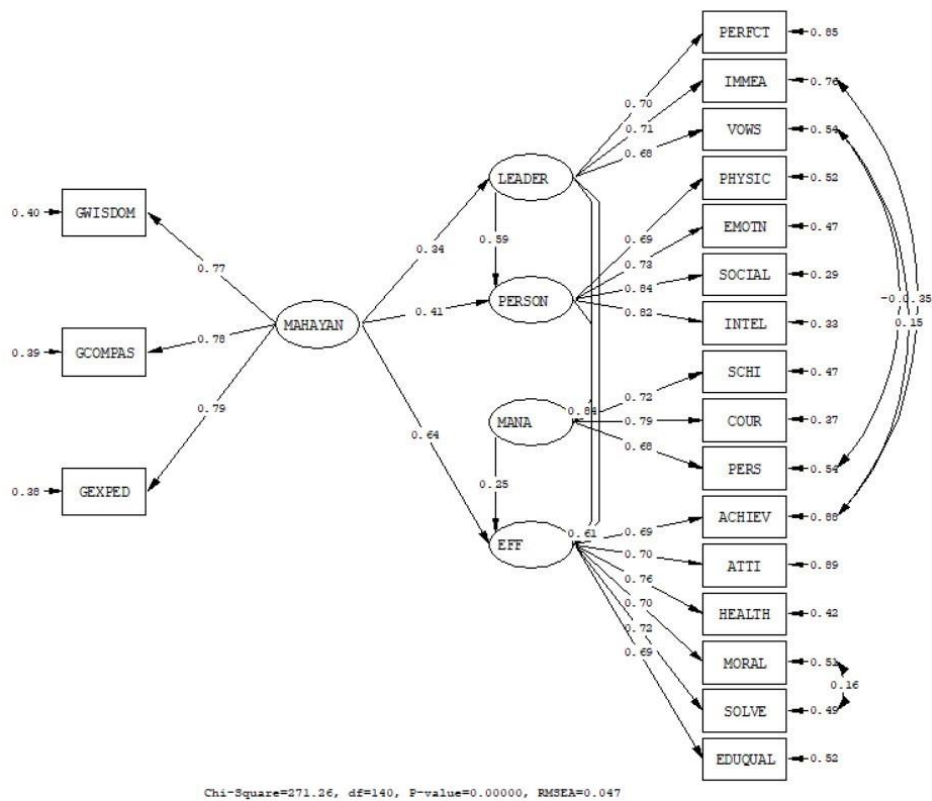
ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับ แบบจำลอง	หลังปรับแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	3.26	1.94
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.077	0.047
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.067	0.048
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.88	0.95
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.85	0.92
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.95	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.67	0.68
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	162.60	229.09

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลอง ดังภาพ 1 รายละเอียดการทดสอบสมมติฐานปรากฏดังตารางที่ 2

ภาพ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลอง

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ				R ²
		MAHAYAN	LEADER	PERSON	MANA	
LEADER	DE	0.34**	-	--	-	0.54
	IE	-	-	-	-	
	TE	0.34**	-	-	-	
PERSON	DE	0.41**	0.59**	-	-	0.62
	IE	-	-	-	-	
	TE	0.41**	0.59**	-	-	
MANA	DE	-	0.84**	-	-	0.71
	IE	-	-	-	-	
	TE	-	0.84**	-	-	

EFF	DE	0.64**	0.36*	0.61**	0.25**	0.83
	IE	0.35**	0.57*	-	-	
	TE	0.99**	0.93*	0.61**	0.25**	

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักพุทธปรัชญามหายาน (MAHAYAN) มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม (EFF) มากที่สุด รองลงมาคือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธปรัชญามหายาน (LEADER) บุคลิกภาพของผู้นำ (PERSON) และการบริหารจัดการ (MANA) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม (EFF) พบว่า หลักพุทธปรัชญามหายาน (MAHAYAN) มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม (EFF) มากที่สุด รองลงมาคือ บุคลิกภาพของผู้นำ (PERSON) ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธปรัชญามหายาน (LEADER) และการบริหารจัดการ (MANA) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ขึ้นอยู่กับ ตัวแปรดังต่อไปนี้

1. **หลักพุทธปรัชญามหายาน** เป็นตัวแปรสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม เนื่องจาก หลักพุทธปรัชญามหายานนั้นมีความสำคัญในการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหาร และบุคลิกภาพของผู้นำ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม พระสันติ สิทธิสมบุรณ์ (ถ่ออาจ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์พระพุทธานุญาตว่าทักขิมาภายาน พบว่า จุดมุ่งหมายของพระพุทธานุญาตว่าทักขิมาภายาน คือ ปรารถนาให้ภิกษุโดยในโพธิสัตว์จรรยา คัมภีร์มหายาน มีแนวความคิดที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) การมีศรัทธา 2) การตั้งจิตไปสู่นุตรสัมมยัคคัมโพธิ 3) การตั้งปณิธานหรือการประกาศความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น 4) การบำเพ็ญธรรมเพื่อให้ตนเองมีอำนาจที่จะปฏิบัติได้ตามความตั้งใจที่ประกาศออกไป เช่นเดียวกับ พระมหาจิรศักดิ์ จิรธมโม กล่าวว่า โพธิสัตว์ศีลในพระพุทธานุญาตว่าทักขิมาภายาน พบว่าสิกขาบทพระโพธิสัตว์ของพระพุทธานุญาตว่าทักขิมาภายาน ถือปฏิบัติในหลักโพธิสัตว์มรรค โดยกำหนดมาตรฐานจากสมัยเจ้าชายสิทธัตถะทรงผนวชเรียกพระองค์เองว่า “พระศากยโพธิสัตว์”

สอดคล้องกับผลการศึกษา วันทนา เนาว์วัน ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่ม 3 ผลวิจัยพบว่า (1) แนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีทางตะวันตกของภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่ม 3 (2) สภาพปัญหาทั่วไปและคุณลักษณะภาวะผู้นำของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 3 ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารงานของผู้บริหาร

นอกจากผลการศึกษาที่กล่าวข้างต้น ญานุฎกานต์ ดำรงรักษัธัญญา ที่ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ประสิทธิผลทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ปัจจุบันโรงเรียนต่างๆ มีการแข่งขันกันทางการศึกษาสูงไม่ว่าจะเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีการแข่งขันของกลุ่มวิชาการต่างๆ หรือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการขับเคลื่อนที่น้อย ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือครูพัฒนาวิธีการสอน โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่าครูผู้สอนบางคนมีการสอนตามตำราและใช้เอกสารมากกว่าการใช้สื่อทางเทคโนโลยีและด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือบุคลากรในสถานศึกษามีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังไม่มีความมั่นคงในเรื่องของค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธปรัชญามหายาน มีอิทธิพลทางตรงมากเป็นอันดับสองต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพราะภาวะผู้นำตามหลักพุทธปรัชญามหายานกับบุคลิกภาพของผู้นำ มีความสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานขององค์กร นั่นคือประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งผู้นำในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาทางเศรษฐกิจเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีผู้นำเข้าทางเทคโนโลยีมีความสำคัญทางด้านการสื่อสาร ผู้นำควรมีบุคลิกภาพ และลักษณะการทำงานที่มีความสัมพันธ์กันโดยมีความมุ่งมั่นทุ่มเท และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลสามารถมองทะลุเป้าหมายสามารถสร้างพลังขับเคลื่อนในการทำงานให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์และประสบความสำเร็จในด้านการบริหาร ในทำนองเดียวกับ พระภิกษุ อุ่นเรือน ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในเขตอำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า 1. งานบริหารวิชาการ คือส่งเสริมการปฏิบัติงานและความร่วมมือในการทำงานเป็นหมู่คณะในการวางแผนการบริหารงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปรับปรุงขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นได้ 2. งานบริหารงบประมาณ คือ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณซึ่งระบุแผนงาน/โครงการ แผนการตรวจสอบ ระยะเวลาในการจัดส่งรายงาน และติดตามการใช้เงินงบประมาณของโรงเรียน 3. งานบริหารบุคคล คือ กำหนดแนวทางและรายละเอียดการให้รางวัล การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การประเมินผล การปฏิบัติงาน ค่าตอบแทน และการจูงใจ 4. งานบริหารทั่วไป คือ ส่งเสริมการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การประชาสัมพันธ์การศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

นอกจากผลการศึกษาที่กล่าวข้างต้น ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Scheerens & Bosker ที่เสนอว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิผลมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำทางการศึกษาคุณภาพของหลักสูตร/โอกาสทางการศึกษา การกำหนดทิศทางการสำเร็จ เวลาเรียนที่มีประสิทธิภาพ ผลย้อนกลับและการเสริมกำลัง บรรยากาศในห้องเรียน บรรยากาศในโรงเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง อิสระในการเรียนรู้แนวโน้มการวัดประเมินผล ฉันทามติและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสอนที่มีโครงสร้าง และการสอนที่ปรับได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับ Williams ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลผู้บริหาร และบทบาทของผู้บริหารอันเกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำในโรงเรียนที่มีประสิทธิผล โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาคุณภาพแห่งความเป็นผู้นำ และความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของการประเมินผลกับความเป็นผู้นำที่ทรงประสิทธิผลด้วย

3. บุคลิกภาพของผู้นำ มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สอดคล้องกับ Williams ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลผู้บริหารและบทบาทของผู้บริหารอันเกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำในโรงเรียนที่มีประสิทธิผล การศึกษานี้ได้ศึกษาคุณภาพแห่งความเป็นผู้นำ และความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของการประเมินผลกับความเป็นผู้นำที่ทรงประสิทธิผลด้วย เช่นเดียวกับ Michael ได้วิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ขอบเขตการวิจัยนี้มี 2 กลุ่ม คือโรงเรียนมัธยมทั่วไปกับโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนต่อเนื่องจากมัธยมศึกษา ต่อเนื่องถึงระดับปริญญาตรี ประสิทธิผลของโรงเรียนมี 4 ด้าน คือ อัตราการเข้าเรียน อัตราการลาออก อัตราการเรียนจบ ตามเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และอัตราการเรียนต่อ ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้บริหารโรงเรียนแบบเดิม

4. การบริหารจัดการ มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม อธิบายได้ว่า ผลสำเร็จของการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำเป็นต้องมีการวางแผนการบริหารทรัพยากรบุคคล และการควบคุมองค์กร ประกอบด้วยการบริหารจัดการสถานศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรการบริหารจัดการบุคลากรการบริหารจัดการด้านการศึกษาคณะสงฆ์และการบริหารจัดการทางเทคโนโลยีสารสนเทศสอดคล้องกับผลวิจัยของ วัชรพงษ์ น่วมมะโน พบว่า การบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ ปัจจัยด้านครูเป็นหัวใจสำคัญในการผลักดันกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนและการบวนการนิเทศ ตลอดจนมาตรฐาน และคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรครูถือว่าเป็นกลยุทธ์หลักในการบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับ ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ เสริมว่า หลักสูตรเป็นเนื้อหาสาระสำคัญและกิจกรรมต่างๆ ที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

นอกจากนี้ การบริหารจัดการบุคลากรในสถานศึกษา ถือเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวอิสระภายใต้กฎหมายระเบียบครูและบุคลากร ได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถมีขวัญกำลังใจรับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการบุคลากร รวมถึงการบริหารจัดการด้านการศึกษาคณะสงฆ์ ได้แก่ ระบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา พระศรีรัตนมุนี (ขวัญรัก เกสรบัว)

สรุป

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม โดยบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนด้านสังคมคือ พระสงฆ์ควรเทศนาและอบรมให้ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีกัน ชุมชน ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านเศรษฐกิจคือ พระสงฆ์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้วัดเป็นศูนย์รวมในการสนับสนุนการประกอบอาชีพหรือส่งเสริม ผลิตภัณฑ์ในชุมชน ด้าน

วัฒนธรรมคือ พระสงฆ์ควรอบรมให้ควรรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเพณีต่าง ๆ ให้กับเด็ก และเยาวชน ในชุมชน เพื่อสืบทอดต่อไป ด้านสาธารณสุขคือ พระสงฆ์ควรปฏิบัติตนแบบอย่างที่ดี และนำธรรมะมาใช้ ส่งเสริมในการบำบัดโรคหรือยาเสพติดแก่ประชาชนในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมคือ พระสงฆ์ควรเป็น ตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดให้กับชุมชน และฟื้นฟู อนุรักษ์ ป่าไม้และต้นน้ำในชุมชน

การร่วมดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น และ ดำเนินการไปในแนวทางที่ทันต่อการ การทำงานในขั้นแรกต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนใน ชุมชนนั้น ๆ ซึ่งสามารถปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เข้าร่วมได้ ศักยภาพของงานสังคมและบริการสังคมได้รับการ ยอมรับ โดยช่วยตัวเองและร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือด้านวิชาการจากหน่วย ราชการ หรือองค์กรเอกชนอื่น ๆ การพัฒนาวิธีแก้ปัญหาจากล่างขึ้นบนเพื่อรับมือกับความท้าทายทางสังคม การพัฒนาชุมชน โดยใช้ความสมัครใจที่จะต้องอุทิศตนเอง และ รวมกำลังของประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของ รัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้นให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชน นั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่าง เต็มที่ ความน่าเชื่อถือของสถาบันทางการเมืองการตัดสินใจของประชาชนคาดว่าจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของ ขั้นตอนของรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการของความสามารถความเป็นกลางและความซื่อสัตย์ ความ ถูกต้องของการตัดสินใจของประชาชนเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของขั้นตอนของรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะถูกใกล้เคียง โดยสภาพแวดล้อมของข้อมูลในสังคมเปิดและปิดเช่นเดียวกับทักษะความรู้ความเข้าใจของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหาร และบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถนำข้อมูลเชิงประจักษ์ และปัจจัยมี ขนาดของอิทธิพลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธปรัชญามหายาน แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้นำ การบริหารจัดการ และประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ไป ประยุกต์ใช้ในองค์กรเพื่อพัฒนาบุคลากรกลุ่มต่างๆ ในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาใน ประเทศ
2. ผู้บริหาร และบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถนำรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตามหลักพุทธปรัชญามหายานไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลากร ให้กับบุคลากรกลุ่มต่างๆ ในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในประเทศได้
3. ผู้บริหาร และบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริม และสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
4. ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ผู้บริหาร และบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถนำไป เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาให้สอดคล้องตามบริบทของพื้นที่ และเป็นข้อมูล พื้นฐานในการกำหนดแผนการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในการส่งเสริมแต่ละด้านให้เกิดความชัดเจน

5. ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะสงฆ์จีนนิกาย และโรงเรียนพระปริยัติธรรม สามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการจัดการการศึกษาและของโรงเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ และนำไปเป็นรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- คณะสงฆ์จีนนิกาย. (2560). **ตำนานพระอนันตนิกร (พระญวน) พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อนุสรณ์พิธีเด็กหลวงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รัช. (2551). **การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 5). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ณัฐกานต์ ดำรงรักษ์ธัญญา. (2559). ประสิทธิภาพทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น**, 11(4), 187-202.
- ธัญวิทย์ ศรีจันทร์. (2559). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรรมการองค์กรนิสิตนักศึกษาสาร. **วารสารวิธีวิทยาการวิจัย**, 29(2), 139-156.
- พระพิทักษ์ บุญปัน. (2560). **รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตจังหวัดหนองคาย**. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- พระมหาจิรศักดิ์ จิระมโฆ (แสงเงิน). (2555). **ศึกษาโพธิสัตว์ศีลในพระพุทธศาสนามหายาน**. (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีรัตนมณี ขวัญรัก เกสรบัว. (2558). **ตัวแบบการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 5**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์จังหวัดปทุมธานี.
- พระสันติ สิทธิสมบุญ (ถ่ออาจ). (2554). **การศึกษาเปรียบเทียบการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชรพงษ์ น่วมมะโน. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal**, 8(1), 1127-1128.
- วันทนา เนาว์วัน. (2557). **การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 3**. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). **Multivariate data analysis** (7th ed.). New York. Pearson.
- Michael, C.M. (2003). **The relationship of the transformational leadership of the administrators in America's middle college high school and their feede institutions to selected indicators of effectiveness**. Doctoral Dissertation, School Administration, Secondary Education, Community Colleges, Higher Education, Academic Guidance Counseling, Marshall University.
- Scheerens, J., & Bosker, R. (1997). **The foundations of educational effectiveness**. Oxford: Pergamon.
- Williams, H.J.E. (2001). **Administrator evaluations and their role in relation to effective school leadership**. Doctoral Dissertation, School Administration, University of California.

บทบาทของพระสงฆ์จีนนิกายที่มีต่อการพัฒนาชุมชน*

THE ROLES OF MAHAYANA CHINESE BUDDHIST MONKS IN COMMUNITY DEVELOPMENT

พระสุชิน ปัญญะสิน, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, สโรชนี ศิริวัฒนา และ อำนาจ สายฉลาด

Phra Suchin Punyasin, Chandej Charoenwiryakul, Srochinee Siri Wattana and

Amnart Saichalard

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: s63584917020@ssru.ac.th, chandej.ch@ssru.ac.th, srochinee.si@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนโดยพระสงฆ์จีนนิกาย การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ พระภิกษุ สามเณรของวัดและสำนักสงฆ์จีนนิกาย ได้แก่ วัดมังกรกมลาวาส วัดโพธิ์แมนคุณาราม วัดบำเพ็ญจีนพรต วัดทิพยวารีวิหาร วัดศิขณูวิหาร วัดบรมราชากาญจนาภิเษกอนุสรณ์ คณะสงฆ์จีนนิกายรังสรรค์ วัดโพธิ์ตัดตาราม วัดเทพพุทธาราม วัดจีนประชาสโมสร วัดเมตตาธรรมโพธิญาณ วัดโพธิ์เย็น วัดมังกรบุปผาราม วัดพุทธคุณ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม วัดฉือฉาง วัดจีนปอเอง(ข้าปอคง) สำนักสงฆ์สุธรรม และสำนักสงฆ์กวางเม้งเจงเสี่ย จำนวน 490 ราย การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยเกณฑ์ของโคลน์ คือ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่าการศาสนศึกษามีอิทธิพลโดยรวมต่อการพัฒนาชุมชน มากที่สุด รองลงมาคือ การปกครอง การสาธารณสุข สงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์จีนนิกายในการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิผลต่อการจรรโลงพระพุทธศาสนาสืบไป

คำสำคัญ: บทบาท; พระสงฆ์จีนนิกาย; การพัฒนาชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the causal factors affecting community development by Chinese buddhist monks. This research employed a quantitative method.

* Received March 30, 2023; Revised April 10, 2023; Accepted April 28, 2023

The sample consisted of 490 monks and novices of Chinese temples and sects, including Wat Mangkon Kamalawat, Wat Pho Man Khunaram, Wat Bumpengpenpot, Wat Thiphayawaree vihar, Wat Khitchakutvihara, Wat Boromrachakanchanaphisekanusorn rangsan sect's chinese, Wat Phothitattaram, Wat Thepphuttaram, Wat Geenprachasamosorn, Wat Mettathamma phothiyan, Wat Phoyen, Wat Mangkonbuppharam, Wat Phutthakhun, Wat Muenphutthametta kunaram, Wat Chachang, Wat Chinpoeng (Sampokong), Sutham sangha office and Guangmeng chengsia sangha office, obtained by multi-stage sampling. The sample size was determined based on the Kline criterion of 20 times the observed variables. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model. The research findings showed that Religious education had the greatest influence overall on community development, followed by governance, public welfare, propagation and public utilities, respectively. It can be used to formulate guidelines for developing the role of Chinese sectarian monks in community development to be effective in upholding Buddhism forever. The results of this research can be used to formulate guidelines for developing the role of Chinese sectarian monks in community development to be effective in upholding Buddhism forever.

Keywords: roles; mahayana chinese buddhist monks; community development

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยและ ความมั่นคงของสังคมไทยอย่างแนบแน่น องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับสังคมตลอดมา คือ วัด และพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท วัดมีอิทธิพล และมีบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ และกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และศาสนา ซึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีสัมพันธ์ไมตรี และความร่วมมือทางการค้าระหว่างสยามกับจีนนับวันยิ่งเจริญมากขึ้น จึงทำให้มีชาวจีนเดินทางเข้ามาพำนักอาศัยเพื่อทำการค้าในสยาม ก่อให้เกิดความเจริญมั่นคง ในด้านเศรษฐกิจเป็นอันมากซึ่งการเข้ามาของชาวจีนได้ก่อตัวเป็นชุมชนใหญ่ในบริเวณสำเพ็ง เยวราช และถนนเจริญกรุง ชาวจีนได้นำรูปแบบวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม และความเชื่อในพระพุทธศาสนาแบบจีนเข้ามาด้วย ดังปรากฏการสร้างอาราม ศาลเจ้าจีน ตามคติความเชื่อแบบพุทธผสมผสานแต่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ในการพัฒนาชุมชนพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชน และทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงระหว่างหลักคำสอนทางศาสนากับชุมชน ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้ามอบให้แก่สงฆ์สาวกในคราวไปประกาศพระศาสนาครั้งแรกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อ ประโยชน์แห่งมหาชนหมู่” จึงเกิดคำถามต่อไปว่าแล้วพระสงฆ์จะทำประโยชน์ให้กับสังคมอย่างไร ซึ่งมีหลักการเสริมต่อไปในเรื่องของการทำประโยชน์ด้วยหลักธรรม “ธรรม

ทาน” และหลักของการสังเคราะห์เพื่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม “สังคหวัตถุ” ด้วยเงื่อนไขทั้งในส่วนหลักการและแนวปฏิบัติ จึงกระตุ้นและส่งเสริมให้พระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทเพิ่มขึ้นในการทำงานเพื่อสังคมในเชิงการเป็นผู้นำชุมชน และเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา ด้วยเหตุผลว่าพระสงฆ์เหล่านั้นเป็นผู้มีภาพลักษณ์ของความเสียสละ การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาโดยประยุกต์หลักการดำเนินชีวิตผสมผสานกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้วทำให้เกิดกระบวนการทางความเชื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติและร่วมปฏิบัติ การพัฒนาชุมชนในแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมทางสังคม และในวัฒนธรรมของไทยย่อมส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองของความสมดุล และความกลมกลืนของการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เพราะกระบวนการพัฒนาชุมชนจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้ เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์สอดคล้อง และเหมาะสมแก่กาลเวลารวมถึงบริบทของสังคมไทย

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ประกอบกับผู้วิจัยในฐานะพระสงฆ์จีนนิกาย มีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์จีนนิกายต่อการพัฒนาชุมชน เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทการปฏิบัติงานของพระสงฆ์จีนนิกาย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้น หรือช่วยให้เกิดความตระหนักในการพัฒนาบทบาทปฏิบัติงานของพระสงฆ์จีนนิกาย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้น หรือช่วยให้เกิดความตระหนักในการพัฒนาบทบาทดังกล่าว อีกทั้ง จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้จากการที่ทบทวนงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์จีนนิกายต่อการพัฒนาชุมชนค่อนข้างน้อย และผลการวิจัยนี้จะเชื่อมโยงไปสู่ประโยชน์ในทางนโยบาย และการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดแนวทาง หรือยุทธศาสตร์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ คือ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนโดยพระสงฆ์จีนนิกาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ พระภิกษุ สามเณรของวัดและสำนักสงฆ์จีนนิกาย ได้แก่ วัดมิ่งกรมกลาวาส วัดโพธิ์แมนคุณาราม วัดบำเพ็ญจีนพรต วัดทิพยวารีวิหาร วัดคิณภูวิหาร วัดบรมราชากาญจนาภิเษกอนุสรณ์ คณะสงฆ์จีนนิกายรังสรรค์ วัดโพธิ์พัฒนาราม วัดเทพพุทธาราม วัดจีนประชาสโมสร วัดเมตตาธรรมโพธิญาณ วัดโพธิ์เย็น วัดมิ่งกรบุปผาราม วัดพุทธคุณ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม วัดฉือฉาง วัดจีนปอเอง(ซาปออง) สำนักสงฆ์สุธรรม และสำนักสงฆ์กวงเม้งเจงเสี่ย จำนวน 490 ราย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธี คือ นี ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมี 20 เท่าของตัวแปรสังเกต จากแนวคิดของ ไคลน์ การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 20 ตัวแปร จึงทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 422 ตัวอย่าง

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า

พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาค อัลฟา) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกต ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.799 ถึง 0.801 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.789 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรของวัดและสำนักสงฆ์จันทนิยา ได้แก่ วัดมังกรกมลาวาส วัดโพธิ์แมนคุณาราม วัดบำเพ็ญจีนพรต วัดทิพยวารีวิหาร วัดคิขุภุมมวิหาร วัดบรมราชากาญจนานิกะกอนุสรณ์ คณะสงฆ์จันทนิยารังสรรค์ วัดโพธิ์ทศตาราม วัดเทพพุทธาราม วัดจีนประชาสโมสร วัดเมตตาธรรมโพธิญาณ วัดโพธิ์เย็น วัดมังกรบุปผาราม วัดพุทธคุณ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม วัดฉือฉาง วัดจีนปอเอง(ซาปออง) สำนักสงฆ์สุธรรม และสำนักสงฆ์กวางมั่งเจงเสี่ย จำนวน 490 ราย ตั้งแต่ กรกฎาคม พ.ศ. 2565 ถึง กันยายน พ.ศ. 2565

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับ แบบจำลอง	หลังปรับแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	4.22	1.82
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.090	0.048
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.074	0.050
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.86	0.96
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.81	0.91
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.97	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.64	0.62
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	113.94	349.70

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพ 1 รายละเอียดการทดสอบสมมติฐานปรากฏดังสมการที่ 1 ถึง สมการที่ 3

1) การพัฒนาชุมชน ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การสาธารณูปการ การเผยแพร่ และการศาสนศึกษา สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การพัฒนาชุมชนได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การปกครอง การสาธารณสุข เศรษฐกิจ การสาธารณสุข การเผยแพร่ และการศาสนาศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายการพัฒนาชุมชน ได้ร้อยละ 79

$$\text{ADMIN} = 0.39\text{PUBW} + 0.16*\text{PROP} + 0.22*\text{RELI},$$

(0.18)
(0.077)
(0.090)

$$\begin{array}{ccc}
 5.42 & 2.34 & 2.44 \\
 \text{Errorvar.} = 0.050, R^2 = 0.46 & & \\
 (0.008) & & \\
 6.25 & &
 \end{array}
 \quad (4.22)$$

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การปกครอง ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การสาธารณะสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการศาสนศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายการปกครอง ได้ร้อยละ 46

3) การสาธารณะสงเคราะห์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การเผยแผ่ และการศาสนศึกษา สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{array}{ccc}
 \text{PUBW} & = 0.35\text{PROP} + 0.81\text{RELI}, \text{Errorvar.} = 0.033, R^2 = 0.85 & \\
 (0.070) & (0.073) & (0.008) \\
 4.95 & 11.11 & 3.92
 \end{array}
 \quad (4.23)$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การสาธารณะสงเคราะห์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การเผยแผ่ และการศาสนศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายการสาธารณะสงเคราะห์ ได้ร้อยละ 85

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ต่อการพัฒนาชุมชน ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ **(ภาพที่ 1)** แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อการพัฒนาชุมชน ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ					R ²
		RELI	PROP	PUBU	PUBW	ADMIN	
PUBW	DE	0.81**	0.35**	-	-	-	0.85
	IE	0.59*	-	-	-	-	
	TE	0.59*	0.71**	-	-	-	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ					R ²
		RELI	PROP	PUBU	PUBW	ADMIN	
ADMIN	DE	0.22*	0.16*	-	0.39**	-	0.46

	IE	0.32*	0.14*	-	-	-	
	TE	0.54*	0.30*	-	-	-	
CODEV	DE	0.59**	0.11*	0.12**	0.19**	0.32**	0.79
	IE	0.07*	0.05*	-	0.12**	-	
	TE	0.66**	0.16*	0.12**	0.31**	0.60*	

จากตารางที่ 2 พบว่า การศาสนศึกษามีอิทธิพลโดยรวมต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาชุมชน พบว่า ลำดับตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงไปทิศทางเดียวกับอิทธิพลโดยรวม กล่าวคือ การศาสนาศึกษา มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาชุมชน มากที่สุด รองลงมาคือ การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย การศาสนาศึกษา การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ โดยผลการวิเคราะห์พบว่า การศาสนศึกษามีอิทธิพลโดยรวมต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ตามลำดับ นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) การศาสนาศึกษา เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทางตรง และมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงามชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการพระพุทธศาสนา ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะครูเป็นบทบาทถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ตามแนวคิดของ พิศาล ดวงดี และพระมหาณรงค์ จิตตโสภณ บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์การศึกษาว่ามีอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ (1) หน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำสั่งสอน การให้การศึกษาแก่ประชาชน เผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงามชีวิตที่ประเสริฐตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า หน้าที่ของครู แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่า เป็นพระบรมครู ซึ่งทำหน้าที่ฝึกเทศาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ ฝึกคนธรรมดาให้กลายเป็นคนดี และกลายเป็นคนประเสริฐในระดับสูงสุด ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะครู เป็นหน้าที่ถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน และ (2) หน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะประพฤติอยู่ในศีลธรรม รู้จักอบรมจิต ฝึกอบรมปัญญาให้ ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขประพฤติดีประพฤติดชอบ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรวัฒน์ ญาณธโร พบว่า การพัฒนาชุมชนตามการปฏิบัติกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง ศาสนศึกษา ศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสุขสงเคราะห์ พร้อมทั้งศีลธรรม จริยธรรม เชิงพุทธอื่นๆ ทั้งด้านกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในลำดับต่อไป การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนา

จังหวัดลำปาง ในการพัฒนาคณะสงฆ์ คือ การพัฒนาคณะสงฆ์เรื่องการศึกษาธรรม ศึกษาบาลี อนุเคราะห์และสงเคราะห์ด้านการศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดเกรณวัตร (สุเทพ สุเทวเมธิ) พบว่า ปัจจุบันพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อวิถีชาวบ้าน หรือคนในชุมชนนั้นๆ เนื่องด้วยพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณที่สำคัญที่จะชักนำให้ประชาชนหรือชาวบ้าน เจริญรอยไปด้วยความเจริญ มีความสุข ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่พระสงฆ์นั้น เป็นได้ทั้งนักปฏิบัติ นักสอน และนักพัฒนาอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ทั้งความรู้ทางคัมภีร์ทางธรรม และคัมภีร์ทางโลก จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นผู้นำชุมชนเชิงสัญลักษณ์ที่เป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพยิ่ง สามารถสืบทอดได้จากบทบาทของพระสงฆ์ที่มีมาแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันคือ บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษา

2) การปกครอง มีอิทธิพลทางตรงเป็นอันดับสอง ต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องจากบทบาทด้านการปกครองภายในของพระสงฆ์เป็นการปกครองในเชิงของธรรมาภิบาลคือ การดูแลเอาใจใส่กันโดยธรรม ปกครองกันแบบพ่อปกครองลูก อาจารย์ปกครองศิษย์ การกิจงานของคณะสงฆ์ด้านการปกครอง หมายถึง การดูแล ค้ำครอง บริหาร ความสำคัญ การปกครองของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน และ มีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น

สอดคล้องกับแนวคิดของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และณดา จันทร์สม ที่เสนอว่า บทบาทด้านนี้มองจากการปกครองภายในของพระสงฆ์เองเป็นการปกครองในเชิงลักษณะของหลักธรรมาภิบาล ดูแลกันโดยธรรม ปกครองกันแบบพ่อปกครองลูก อาจารย์ปกครองศิษย์ ดังปรากฏตัวอย่างที่เป็นต้นแบบให้เห็นชัดเจน คือ หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จะพึงปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริก และหน้าที่ของสัทธิวิหาริกที่จะพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ ตรีสั่งให้พระอุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริก ตั้งจิตสนิทสนมในกันและกันให้พระอุปัชฌาย์สำคัญสัทธิวิหาริกฉันบุตร ให้สัทธิวิหาริกนับถือพระอุปัชฌาย์ฉันบิดา และเมื่อเป็นเช่นนี้ต่างจะมีความเคารพเชื่อฟังกัน และกันยอมถึงซึ่งความเจริญอกงามในธรรมตรีสั่งให้พระอุปัชฌาย์ และสัทธิวิหาริกให้อื้อเพื่อประพฤติดูชอบต่อกัน หน้าที่ของสัทธิวิหาริก เรียกว่า สัทธิวิหาริกวัตร และอาจารย์วัตร หน้าที่ของศิษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่ออาจารย์เรียกว่าอันเตวาสิกวัตร หน้าที่ของอาจารย์จะพึงปฏิบัติต่อศิษย์ทั้งสองฝ่ายต่างก็เอื้ออาทรต่อกัน มีไมตรีจิตต่อกัน วัดเป็นองค์กรหลักซึ่งเป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา เป็นหน่วยบริหารดำเนินกิจการโดยตรงต่อการขับเคลื่อนนโยบาย และแผนงานโดยให้มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชา

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Synuanchanh พบว่า พระภิกษุผู้ผ่านการอบรมตามบทบาทผู้นำและได้รับความไว้วางใจจากสังคมช่วยให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายความยั่งยืน และการพึ่งพาตนเอง อย่างไรก็ตาม มีความท้าทายบางประการที่พระสงฆ์และสมาชิกโครงการต้องเผชิญ เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจพร้อมด้วยข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ชุมชน พระพุทธไสยาสน์โดยทำหน้าที่เป็นแรงกระตุ้นภายในเพื่อการพัฒนาชุมชนผ่านการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณ และความไว้วางใจทางสังคม และแนวทางเครือข่ายถือว่ามีส่วนร่วมและดำเนินการเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พุทธคุณธรรม คุณธรรม คำสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเรื่อง “ปฏิจจนมุขปุเป” (ความเป็นอิสระหรือความเป็นอยู่ร่วมกัน) ให้สิ่งเร้าสำหรับการสนทนา และการกระทำของชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณโดยการมี คณะสงฆ์เป็นผู้อำนวยการความสะอาด คณะสงฆ์จึงเป็นเครื่องกระตุ้นการมีส่วนร่วม และการ

กระทำของชุมชนจึงทำให้เป็นองค์กรรวมมากขึ้น และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวทางการพัฒนาที่มากขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในประเทศลาว

3) การสาธารณสงเคราะห์ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการพัฒนาชุมชน เป็นเพราะว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการประสานงาน การจัดหางบประมาณในการจัดตั้งโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม การทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือเป็นประธานจัดสอบธรรม การมอบทุนการศึกษา การจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม การช่วยเหลือประชาชนทั่วไป การช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ เช่น การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัด ที่ประสบภัย และขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมให้แก่ประชาชนด้านอาชีพ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้าย หรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดโรงทาน การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่างๆ เป็นต้น ดังแนวคิดของ พระสุภาพ สุภาโว บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคม ได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การทำให้ดูเป็นการแสดงแบบอย่างการครองชีวิตอย่างสันโดษ มีเมตตา สัจจะ หิริโอตตปละ และแนวคิดของ The Public Welfare committee การสาธารณสงเคราะห์แบบสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้น การช่วยเหลือปัจจัยยังชีพชั่วคราวรวมถึงให้ขวัญกำลังใจ การสาธารณสงเคราะห์แบบเกื้อกูลคือ การให้การอนุเคราะห์พุทธศาสนสถานหรือวัดเพื่อร่วมสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชน การสงเคราะห์แบบพัฒนา โดยใช้ธรรมะเป็นแนวทางประยุกต์ต่อยอดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และการสงเคราะห์แบบบูรณาการที่ต้องอาศัยความร่วมมือกับบุคคลหลายฝ่าย และความรู้หลายแขนงเชิงสหวิทยาการ

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยจะเห็นได้ชัดเจนมากเพราะสังคมไทยมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยจะมีความเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นงานมงคล เช่น งานวันเกิด งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ หรือแม้กระทั่งงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญอุทิศ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาธีรวัฒน์ ญาณธีโร พบว่า การพัฒนาชุมชนตามการปฏิบัติกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง ศาสนศึกษา ศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ พร้อมทั้งศีลธรรม จริยธรรม เจริญพุทธอื่นๆ ทั้งด้านกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในลำดับต่อไป และผลการศึกษาของ Talmage พบว่า ความร่วมมือระหว่างด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน และการพัฒนาชุมชนนั้นสามารถให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาชุมชนได้ดีขึ้นอย่างไร เพื่อให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงในทางบวกได้ด้วยการฝึกฝนตามหลักฐาน

สรุป

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม โดยบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนด้านสังคมคือ พระสงฆ์ควรเทศนา และอบรมให้ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีกัน ในชุมชนปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านเศรษฐกิจคือ พระสงฆ์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้วัดเป็นศูนย์รวมในการสนับสนุนการประกอบอาชีพหรือส่งเสริม ผลผลิตในชุมชน ด้านวัฒนธรรมคือ พระสงฆ์ควรอบรมให้ครัวเรือนเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเพณีต่างๆ ให้กับเด็ก และเยาวชนในชุมชน เพื่อสืบทอดต่อไป ด้านสาธารณสุขคือ พระสงฆ์ควรปฏิบัติตนแบบอย่างที่ดี และนำธรรมะมาใช้ส่งเสริมในการบำบัดโรคหรือยาเสพติดแก่ประชาชนในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมคือ พระสงฆ์ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดให้กับชุมชน และฟื้นฟู อนุรักษ์ ป่าไม้ และต้นน้ำในชุมชน

การร่วมดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น และดำเนินการไปในแนวทางที่ตนต้องการ การทำงานในขั้นแรกต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งสามารถปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เข้าร่วมได้ศักยภาพของงานสังคม และบริการสังคมได้รับการยอมรับโดยช่วยตัวเอง และร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือด้านวิชาการจากหน่วยราชการ หรือองค์กรเอกชนอื่นๆ การพัฒนาวิธีแก้ปัญหาจากล่างขึ้นบนเพื่อรับมือกับความท้าทายทางสังคม การพัฒนาชุมชน โดยใช้ความสมัครใจที่จะต้องอุทิศตนเอง และรวมกำลังของประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้นให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนนั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ ความน่าเชื่อถือของสถาบันทางการเมืองการตัดสินใจของประชาชนคาดว่าจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของขั้นตอนของรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการของความสามารถความเป็นกลาง และความซื่อสัตย์ ความถูกต้องของการตัดสินใจของประชาชนเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของขั้นตอนของรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะถูกกลืนเกลี้ยโดยสภาพแวดล้อมของข้อมูลในสังคมเปิด และปิดเช่นเดียวกับทักษะความรู้ความเข้าใจของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐ และองค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายต้องส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์เงินนิกายทั้งในด้านการศาสนศึกษา การปกครอง การสาธารณสุขเศรษฐกิจ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ โดยการกำหนดนโยบายการพัฒนา ยุทธศาสตร์ กระบวนการในการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ควรต้องใช้ฐานของชุมชนแต่ละชุมชนเป็นหลัก ควรมีการบูรณาการการทำงานเน้นคุณภาพงานมากกว่าปริมาณงาน เน้นการพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพ และมีการติดตามประเมินผลโครงการ

2. ภาครัฐ และองค์กรคณะสงฆ์เงินนิกาย ต้องส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมให้ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีกัน ในชุมชนปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนาปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามแนว

เศรษฐกิจพอเพียง พระสงฆ์ควรอบรมให้ควรรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเพณีต่างๆ ให้กับเด็ก และเยาวชนในชุมชนเพื่อสืบทอดต่อไป พระสงฆ์ควรปฏิบัติตนแบบอย่างที่ดี และพระสงฆ์ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดให้กับชุมชน

3. ภาครัฐควรมีนโยบายที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลด้านการศาสนาศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด โดยทำการศึกษาเชิงผสมผสาน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะสงฆ์จีนิกาย และคณะสงฆ์ไทยตามรายภูมิภาค
3. ควรมีการศึกษาปัญหา อุปสรรค และสาเหตุที่ทำให้บทบาทการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนไม่เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้

บรรณานุกรม

- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2561). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 6 (ฉบับพิเศษ), 527-538.
- ณดา จันทรสม. (2560). การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย : ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาลทิศทางการบริหารเงินวัด ทรัพย์สินพระศาสนาในช่วงกระแสเปลี่ยนแปลง. วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 787-798.
- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. (2560). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุเทวเมธี). (2561). พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 14(3). 127-142.
- พระมหาณรงค์ จิตต์โสภโณ. (2560). พระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 4(1), 201-213.
- พระมหาธีรวัฒน์ ญาณธีโร. (2561). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของพระสงฆ์ นักพัฒนาจังหวัดลำปาง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 517-530.
- พระสุภาพ สุภาโว. (2561). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. 5(3), 654-671.
- พิศาล ดวงดี. (2562). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ภาณุวัฒน์ เลิศประเสริฐพันธ์ และนพดล เจนอักษร. (2562). การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จีนนิกาย. **วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 10(1), 421-433.
- สัญญา เคนาภูมิ, นพคุณ คุณาชีวะ และบุศรา นิยมเวช. (2563). แนวทางและเทคนิคการเขียนตำรา : สัมพันธภาพและสารัตถภาพ. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร**, 8(1), 361-377.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). **คู่มือพระสังฆาธิการ สถาบันพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Kline, R. B. (2005). **Principle and practice of structural equation modeling**. NY: Guilford.
- Norris, P. (2022). Trust in Government Redux: The Role of Information Environments and Cognitive Skills. **HKS Faculty Research Working Paper**, 22, 1-25.
- Sergio, B.M. (2022). Expanding Well-Being by Participating in Grassroots Innovations: Using the Capability Approach to Explore the Interest of Alternative Food Networks for Community Social Services. **The British Journal of Social Work**, 12, 267.
- Synuanchanh, T.E. (2018). **Exploring the role of Buddhist monks/nuns' engagement in community development as catalysts for social change and sustainable development in Lao People's Democratic Republic**. Unitec Institute of Technology Auckland, New Zealand.
- Talmage, C.A. (2020). Community Development, Quality of Life, and Community Well-Being: Three Fields Ripe with Opportunities for Future Research and Practice. **Community Development Practice**, 24(1), 1-19.
- The Public Welfare committee. (2018). **Work manual of The Public Welfare Group of The Sangha Supreme Council of Thailand**. The Project of the health promotion and learning following Buddhist way. Buddhist Research Institute of Mahachula longkornrajavidyalaya University.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของ
ผู้ประกอบการร้านอาหาร*

CAUSAL FACTORS AFFECTING MATERIAL SELECTION VIA E-COMMERCE
OF RESTAURANT ENTREPRENEURS

มยุรี เนาวรัตน์ภาส, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, สโรชนี ศิริวัฒนา และ วิชิต สุรดิษฐ์กุล

Mayuree Naovaratanophas, Chandej Charoenwiryakul, Srochinee Siri Wattana
and Vichit Suradinkura

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: s63584917024@ssru.ac.th, chandej.ch@ssru.ac.th, srochinee.si@ssru.ac.th

and vichit.su@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการร้านอาหาร รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 422 ราย ใช้วิธีคัดเลือกแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพรรณนา และแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า นโยบายของผู้ประกอบการ ส่วนผสมทางการตลาด คุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการยอมรับในเทคโนโลยี มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ในการวางแผน และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการร้านอาหารขนาดเล็กให้สามารถแข่งขันกับร้านอาหารขนาดใหญ่ที่มีสาขาได้โดยการลดต้นทุน

คำสำคัญ: การเลือกซื้อวัตถุดิบ; พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์; ผู้ประกอบการร้านอาหาร

Abstract

The objectives of this research were to study causal factors affecting the purchase of raw materials through electronic commerce system of restaurant operators. The research model is quantitative research. The sample group was 422 Thai restaurant operators in Bangkok were selected using a stratified sampling method. The research instrument are questionnaires. Analyze descriptive statistics and structural equation model. The results of this research showed that the policy of entrepreneur, marketing mix, service quality on platform digital,

* Received March 30, 2023; Revised April 10, 2023; Accepted April 28, 2023

technology skills and acceptance of technology influence on the purchase of raw materials through electronic commerce systems, respectively. The results of this research can be used in planning and increase the competitiveness of private or small restaurant operators can compete with large chain restaurants by reducing costs.

Keywords: material selection, electronic commerce, restaurant entrepreneurs

บทนำ

ในปัจจุบันธุรกิจร้านอาหารขยายตัวเพิ่มมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม โดยมีการรับประทานอาหารนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีการพบปะสังสรรค์ และเลี้ยงฉลองในโอกาสสำคัญต่างๆ ทั้งในทางส่วนตัวหรือเพื่อการเจรจาทางธุรกิจ จึงทำให้ธุรกิจร้านอาหารได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้ใช้บริการได้รับความสะดวกสบาย จึงทำให้มีจำนวนร้านอาหารเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยการเพิ่มจำนวนของร้านอาหารนี้เองจึงทำให้ร้านอาหารต่างๆ มีความต้องการซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ในปี 2562 ธุรกิจร้านอาหารมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจำนวน 15,263 ราย ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.5 จากปี 2561 ประกอบกับการคาดการณ์อัตราการเติบโตของรายได้รวมจะอยู่ที่ร้อยละ 5.9 สูงกว่าปี 2561 ที่เติบโตร้อยละ 0.2 ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนระหว่างปี 2552 – 2561 พบว่าครัวเรือนไทยมีการใช้จ่ายสำหรับทานอาหารนอกบ้านหรือซื้ออาหารสำเร็จรูปมารับประทานเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.5 มากกว่าการใช้จ่ายเพื่อการปรุงอาหารเองที่บ้านที่ขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.1 โดยเป็นผลมาจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ต้องการความรวดเร็ว และสะดวกสบาย อีกทั้งเทคโนโลยีในปัจจุบันช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงร้านอาหารได้ง่ายขึ้น เช่น บริการเดลิเวอรี่จากร้านอาหาร หรือแอปพลิเคชันบริการรับส่งอาหาร จึงส่งผลทำให้มูลค่าตลาดธุรกิจอาหารเดลิเวอรี่มีแนวโน้มขยายตัวต่อเนื่อง

การบริหารวัตถุดิบเป็นหัวใจสำคัญของธุรกิจร้านอาหาร การนำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในการเลือกซื้อวัตถุดิบสามารถช่วยให้ร้านอาหารสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัตถุดิบอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะเลือกสินค้าที่ถูกที่สุดขึ้นมาให้โดยอัตโนมัติ ทำให้ร้านอาหารสามารถเปรียบเทียบราคาสินค้าได้อย่างรวดเร็ว ช่วยลดขั้นตอนในกระบวนการจัดซื้อ และระบบยังสามารถกำหนดสิทธิอนุมัติการสั่งซื้อได้โดยไม่จำกัดผู้อนุมัติ รวมทั้งสามารถกำหนดวงเงินในการอนุมัติได้อีกด้วย ในขณะที่ผู้ผลิตวัตถุดิบสามารถเพิ่มรายการสินค้าในหมวดต่างๆ ได้โดยกำหนดราคาขายสินค้าได้ด้วยตนเอง และสามารถอัปเดตราคาได้แบบเรียลไทม์ตลอด 24 ชั่วโมง สร้างความน่าเชื่อถือ สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ง่าย และเป็นการสร้างความได้เปรียบทางด้านราคาในการขายสินค้า

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในการซื้อวัตถุดิบของร้านอาหารที่ผ่านมาในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ สถานที่จำหน่ายวัตถุดิบได้แก่ตลาดสดบางแห่งจำเป็นต้องถูกปิดจากการพบผู้ติดเชื้อ ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบทั้งผู้ขายวัตถุดิบ และผู้ซื้อประกอบกับมีการขยายตัวในการใช้เทคโนโลยีด้านอิเล็กทรอนิกส์มีอย่างกว้างขวางในช่วงการระบาดของไวรัสโควิด19 เพื่อลดการพบปะ และสัมผัสของผู้คน

ผู้วิจัยจึงสนใจแนวทางในการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการหรือพ่อค้าแม่ค้าในตลาดหรือที่อื่นๆ ใช้ช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในการขายสินค้าหรือวัตถุดิบให้ผู้ประกอบการร้านอาหารเพื่อลดความเสี่ยง และเพิ่มช่องทางการเพิ่มรายได้ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีอยู่เป็นจำนวนมากด้วย อย่างไรก็ตามประเด็นที่สำคัญอยู่ที่ผู้ซื้อที่เป็นผู้ประกอบการร้านอาหารจะให้ความสนใจ และยอมรับมากเพียงใดในการซื้อขายผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการซื้อวัตถุดิบของผู้ประกอบการร้านอาหารคือเรื่อง ความปลอดภัยของชำระเงินผ่านเว็บไซต์ และระบบออนไลน์ต่างๆ ยังคงเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคและร้านอาหารจำนวนมากยังขาดความมั่นใจ เช่น การชำระผ่านบัตรเครดิตลงบนเว็บไซต์ ซึ่งอาจไม่มีความปลอดภัยด้านข้อมูล รวมถึงความวิตกกังวลของผู้บริโภคในด้านความไว้วางใจกับร้านค้าในการนำข้อมูลต่างๆ ไปหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ อีกทั้งยังพบปัญหาด้านคุณภาพสินค้าที่ซื้อผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการ การขนส่งล่าช้า ค่าขนส่งสูง เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการร้านอาหาร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มศักยภาพด้านการแข่งขันที่เป็นธรรม และเป็นประโยชน์ทั้งกับร้านอาหาร และผู้จำหน่ายวัตถุดิบ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์สำหรับร้านอาหารในด้านการวางแผน และกำหนดกลยุทธ์ในการปรับตัวในสภาวะวิกฤตต่างๆ ต่อไป โดยการวิเคราะห์ศึกษาข้อจำกัดหรือปัจจัยที่ทำให้ร้านอาหารซื้อหรือไม่ซื้อวัตถุดิบผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ คือ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการร้านอาหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 15,496 ร้าน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธี คือ นี้ ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมี 20 เท่าของตัวแปรสังเกต จากแนวคิดของ ไคลน์ จากการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 21 ตัวแปร ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 422 ตัวอย่าง

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัดพบว่า พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาค อัลฟา) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกต ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.854 ถึง 0.956 และทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 0.958 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 15,496 ร้าน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2563) ตั้งแต่ กรกฎาคม พ.ศ. 2565 ถึง กันยายน พ.ศ. 2565

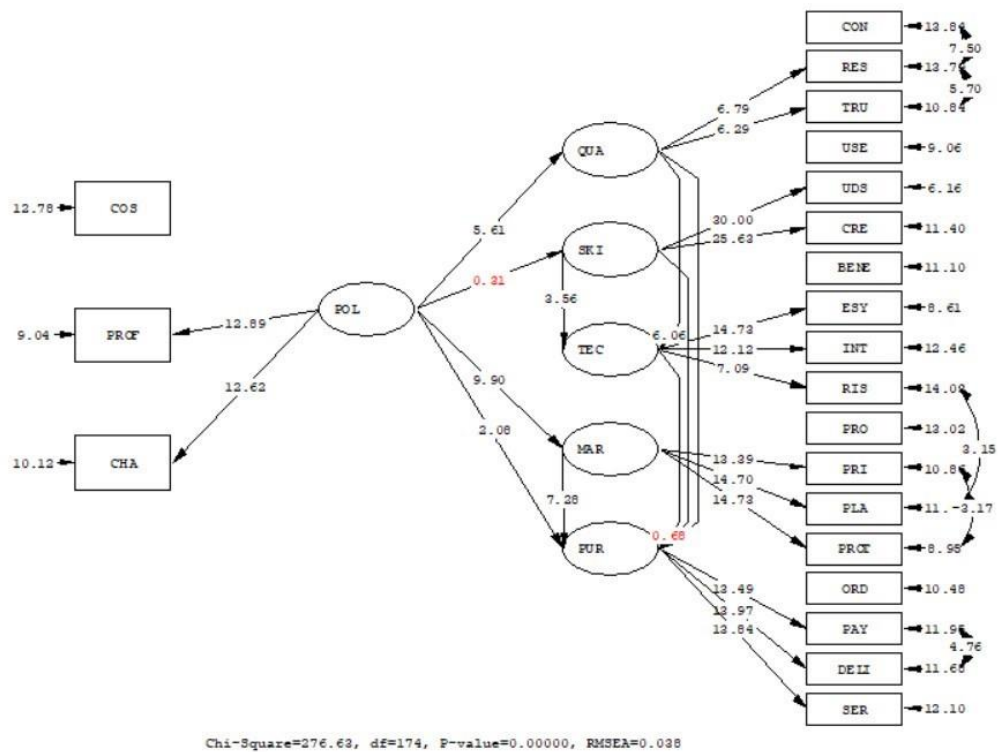
ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับ แบบจำลอง	หลังปรับแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	2.32	1.59
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.056	0.038
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.073	0.045
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.91	0.94
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.89	0.92
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.98	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.71	0.71
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	233.88	330.35

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพ 1 รายละเอียดการทดสอบสมมติฐานปรากฏดังสมการที่ 1 ถึง สมการที่ 5

ภาพ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1) การเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากคุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การยอมรับในเทคโนโลยี ส่วนประสมทางการตลาด และนโยบายของผู้ประกอบการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{PUR} &= 0.22\text{QUA} + 0.27\text{SKI} + 0.22\text{TEC} + 0.60\text{MAR} + 0.33\text{POL}, \\
 &\quad (0.09) \quad (0.017) \quad (0.08) \quad (0.098) \quad (0.16) \\
 &\quad 2.44 \quad 15.88 \quad 2.68 \quad 7.28 \quad 2.08 \\
 \text{Errorvar.} &= 0.031, R^2 = 0.74 \dots \dots \dots (1) \\
 &\quad (0.006) \\
 &\quad 5.28
 \end{aligned}$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากคุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ส่วนประสมทางการตลาด และนโยบายของผู้ประกอบการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายพฤติกรรมกรยอมรับวัคซีน ได้ร้อยละ 74

2) การยอมรับในเทคโนโลยี ได้รับอิทธิพลทางตรงจากคุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม และทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{array}{rcccl} \text{TEC} & = & 0.92\text{QUA} & + & 0.41\text{SKI}, \text{Errorvar.} = 0.019, R^2 = 0.85 \dots\dots\dots(2) \\ & & (0.30) & & (0.12) & & (0.009) \\ & & 6.06 & & 3.56 & & 1.98 \end{array}$$

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การยอมรับในเทคโนโลยี ได้รับอิทธิพลทางตรงจากคุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม และทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายการยอมรับในเทคโนโลยี ได้ร้อยละ 85

3) ส่วนประสมทางการตลาด ได้รับอิทธิพลทางตรงจากนโยบายของผู้ประกอบการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{array}{rcccl} \text{MAR} & = & 0.75\text{POL}, \text{Errorvar.} = 0.036, R^2 = 0.56 \dots\dots\dots(3) \\ & & (0.078) & & (0.006) \\ & & 9.90 & & 6.58 \end{array}$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด ได้รับอิทธิพลทางตรงจากนโยบายของผู้ประกอบการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายส่วนประสมทางการตลาด ได้ร้อยละ 56

4) คุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ได้รับอิทธิพลทางตรงจากนโยบายของผู้ประกอบการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{array}{rcccl} \text{QUA} & = & 0.64\text{POL}, \text{Errorvar.} = 0.020, R^2 = 0.40 \dots\dots\dots(4) \\ & & (0.074) & & (0.006) \\ & & 5.61 & & 3.33 \end{array}$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ได้รับอิทธิพลทางตรงจากนโยบายของผู้ประกอบการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายคุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ได้ร้อยละ 40

5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้รับอิทธิพลทางตรงจากนโยบายของผู้ประกอบการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{array}{rcccl} \text{SKI} & = & 0.02\text{POL}, \text{Errorvar.} = 0.63, R^2 = 0.10 \dots\dots\dots(5) \\ & & (0.16) & & (0.054) \\ & & 0.31 & & 11.78 \end{array}$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้รับอิทธิพลทางตรงจากนโยบายของผู้ประกอบการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้ร้อยละ 10

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ (ภาพที่ 1) แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝงซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ดังได้กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ					R ²
		POL	QUA	SKI	TEC	MAR	
QUA	DE	0.64**	-	-	-	-	0.40
	IE	-	-	-	-	-	
	TE	0.64**	-	-	-	-	
SKI	DE	0.02	-	-	-	-	0.10
	IE	-	-	-	-	-	
	TE	0.02	-	-	-	-	
TEC	DE	-	0.92**	0.41**	-	-	0.85
	IE	0.59*	-	-	-	-	
	TE	0.59*	0.71**	-	-	-	
MAR	DE	0.75**	-	-	-	-	0.56
	IE	-	-	-	-	-	
	TE	0.75**	-	-	-	-	
PUR	DE	0.33*	0.22*	0.27**	0.22**	0.60*	0.74
	IE	0.59*	0.20**	0.09*	-	-	
	TE	0.92*	0.42**	0.36**	0.22**	0.60*	

จากตารางที่ 2 พบว่า นโยบายของผู้ประกอบการมีอิทธิพลโดยรวมต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มากที่สุด รองลงมาคือ ส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการยอมรับในเทคโนโลยี ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลทางตรงต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มากที่สุด รองลงมาคือ นโยบายของผู้ประกอบการ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การยอมรับในเทคโนโลยี และคุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้ประกอบการร้านอาหาร ได้แก่ นโยบายของผู้ประกอบการ มีอิทธิพลโดยรวมต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด รองลงมาคือ ส่วนประสมทางการตลาด คุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ทักษะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการยอมรับในเทคโนโลยี ตามลำดับซึ่งนำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) **นโยบายของผู้ประกอบการ** ถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยรวมต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด เป็นเพราะนโยบายเป็นสิ่งที่กำหนดกระบวนการบริหารธุรกิจในด้านต่างๆ ให้บรรลุสู่เป้าหมาย และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สามารถขับเคลื่อนธุรกิจร้านอาหารให้ประสบความสำเร็จได้ ผู้ประกอบการต้องมีทักษะเฉพาะส่วนบุคคล เพราะการทำร้านอาหารเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ รสชาติอาหารไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวการให้บริการไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวใครมีความรู้มากมีไอเดียที่แปลกใหม่นำมาพัฒนาร้านอยู่ตลอดเวลา ย่อมมีความได้เปรียบไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์แบบใด รวมถึงการวางแผนด้านการจัดซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีความรู้ และทักษะในด้านการใช้เทคโนโลยี การลดต้นทุนของธุรกิจ การบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชัย สมितिไกร ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ประกอบการคือ ผู้ที่มองเห็นโอกาส และยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการเริ่มต้นธุรกิจ เช่น ความเสี่ยงทางการเงินและทางด้านจิตใจ บุคคล รวมทั้งโอกาสในการทำกำไรจากธุรกิจ ดังนั้น นโยบายของผู้ประกอบการจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำพาธุรกิจให้ประสบความสำเร็จและอยู่รอดในสถานการณ์ต่างๆ ได้ และยิ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sanayei & Rajabion พบว่า การสนับสนุนขององค์กรธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ประเมินจากการบริหารจัดการ และการสนับสนุนของพนักงาน การสนับสนุนของรัฐบาลมีบทบาทสำคัญสำหรับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในอิหร่าน การจัดการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้ความสนใจกับการปฏิรูปธุรกิจ และควรมีการสนับสนุนเพื่อเป็นการประกันว่าการดำเนินพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะราบรื่น ประโยชน์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีมากมายแต่ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมควรถูกโน้มน้าวเพื่อให้นำประโยชน์เหล่านี้ไปใช้กับธุรกิจ

2) **ส่วนประสมทางการตลาด** ถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นเพราะปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือการตลาดที่ธุรกิจต้องใช้เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย ได้แก่ สินค้าหรือบริการที่ทางบริษัทได้นำเสนอออกขายสู่ตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ สิ่งที่สามารถสนองความจำเป็น รวมทั้งความต้องการของมนุษย์ได้คือผู้ขายจะต้องมอบให้แก่ลูกค้า และลูกค้าจะได้รับผลประโยชน์ และคุณค่าของผลิตภัณฑ์นั้นๆ จำนวนเงินที่ผู้บริโภคจ่ายออกไปเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการกลับมาหรืออาจมองว่าเงินที่จ่ายออกไปนั้นคือคุณค่าที่ผู้บริโภคได้รับจากการใช้ประโยชน์ในสินค้า หรือบริการนั้นๆ โดยที่ผู้บริโภคจะมีการเปรียบเทียบราคา หรือจำนวนเงินที่ต้องจ่ายไปกับคุณค่าที่ผู้บริโภคจะได้รับหลังจากได้สินค้าหรือบริการนั้นแล้ว ซึ่งหากเปรียบเทียบแล้วคุณค่ามีมากกว่าราคา ผู้บริโภคก็จะเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ ช่องทาง

ในการเคลื่อนย้ายสินค้าหรือบริการจากองค์กรออกสู่ตลาดเพื่อให้ถึงมือของผู้บริโภคได้ทันเวลา และสอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งการนำสินค้าหรือบริการออกไปนั้นสามารถทำได้หลายช่องทาง เช่น ช่องทางตรง ที่เป็นการส่งผ่านจากผู้ผลิตไปถึงมือผู้บริโภคโดยไม่ผ่านคนกลางใดๆ หรือช่องทางอ้อมที่เป็นการเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตผ่านไปยังคนกลางเพื่อส่งต่อไปยังผู้บริโภคอีกทีหนึ่ง โดยคนกลางนี้อาจจะเป็น ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก หรือตัวแทนจำหน่าย ดังนั้นช่องทางการจัดจำหน่ายจึงเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญที่ผู้ประกอบการควรคำนึงถึง เพราะหากสินค้าหรือบริการไม่สามารถไปถึงมือผู้บริโภค การขายจะไม่เกิดขึ้น ทางบริษัทจึงควร มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่ครอบคลุมพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุดเพื่อที่จะช่วยในการกระจายสินค้าให้ถึงผู้บริโภคได้สะดวก รวดเร็ว ยังตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากเท่าไรก็ยิ่งทำให้กำไรของบริษัทเพิ่มมากขึ้นตามการส่งเสริมการตลาดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในสินค้าหรือบริการ เพื่อจูงใจให้เกิดความต้องการหรือเป็นการเตือนความทรงจำในตัวสินค้าหรือบริการ โดยคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึก ความเชื่อ และพฤติกรรม การซื้อ หรืออาจเป็นการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และทัศนคติระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย อาจทำการสื่อสารโดยใช้พนักงานขายทำการขาย หรืออาจไม่ใช้คนในการติดต่อสื่อสารก็ได้ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารก็มีให้เลือกอย่างหลากหลาย อาจใช้เพียงหนึ่งเครื่องมือหรือใช้หลายเครื่องมือประสมกันตามหลักการเลือกใช้เครื่องมือการสื่อสารการตลาดแบบประสมประสาน ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารโดยใช้พนักงานขายดำเนินการขาย รวมทั้งการติดต่อสื่อสาร โดยไม่ใช้บุคลากร เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลายประเภทต้องใช้หลักการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารแบบประสมประสานกัน ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พลวัชร จันทรมงคล และรัชดา ภักดียิ่ง พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการขาย ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทุกด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขายส่งผลต่อการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังสอดคล้องกับ ชวนัญญ์ ด่านวิริยะกุล พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมากที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ความหลากหลายของสินค้าและบริการ ด้านราคา มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพสินค้าและบริการ ด้านช่องทางการจำหน่าย มีบริการให้คำปรึกษาที่สามารถติดต่อได้ง่าย ด้านการส่งเสริมการขาย มีการประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการขายบนสื่อออนไลน์

3) คุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์ม ถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นเพราะคุณภาพการบริการบนแพลตฟอร์มเป็นความรู้สึกที่ผู้ใช้บริการรับรู้ถึงการให้บริการที่มากกว่าหรือตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการตามมาตรฐานและคุณภาพที่เหมาะสม โดยการประเมินหรือการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นเลิศของการบริการในลักษณะของภาพรวมรวมไปถึงคุณลักษณะที่ปราศจากข้อผิดพลาด ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีท่ามกลางการแข่งขันของธุรกิจ เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกถึงความประทับใจ คุณภาพการให้บริการบนแพลตฟอร์มเป็นทัศนคติที่เกิดขึ้นในระยะยาวเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งหมด บริการที่ยอดเยี่ยตรงกับความต้องการ สิ่งที่ถูกคาดหวังหรือหวังไว้ได้รับการตอบสนอง ส่วนบริการที่เกินความต้องการของลูกค้า คือ บริการที่ลูกค้าได้รับดีกว่าที่หวังไว้ทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจ การจัดการคุณภาพการบริการบนแพลทฟอร์มนั้นควรจะคำนึงถึงการตั้งความคาดหวังของ

ผู้บริโภค ควรวัดระดับความคาดหวังจากกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และพยายามรักษาคุณภาพการบริการให้เหนือกว่าระดับความคาดหวังของผู้บริโภค ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Spechler ได้กล่าวไว้ว่า การที่จะทำให้คุณภาพการบริการประสบผลสำเร็จเป็นที่พอใจของลูกค้านั้นไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการที่คิดว่าดีที่สุดเพียงวิธีเดียวเท่านั้น และวิธีการที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในที่แห่งหนึ่งก็ไม่สามารถรับประกันว่าจะได้ผลกับที่อื่นด้วยเสมอไปทั้งที่เป็นสินค้าหรือบริการอย่างเดียวกัน คือ รูปแบบที่มีประสิทธิผลของคุณภาพการบริการ โดยมีปัจจัยสำคัญคือการเพิ่มผลผลิต และคุณภาพ เน้นถึงความสำเร็จของกระบวนการไปสู่ความเป็นเลิศของคุณภาพการบริการโดยรูปแบบจะกำหนดแนวทางและทิศทางของความสำเร็จของงานบริการ ได้แก่ การทำให้ลูกค้าพอใจและประทับใจ การประกันคุณภาพ วิธีการ ระบบ และเทคโนโลยี การตระหนักถึงคุณภาพ การฝึกอบรม การมีส่วนร่วม การเป็นที่รู้จัก และการยอมรับนับถือ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศรีศานัญญะประเสริฐ พบว่า ปัจจัยด้านรูปแบบ และคุณภาพสินค้าส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทาง Facebook มากที่สุด เนื่องจากรูปแบบ และคุณภาพของสินค้านั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคซึ่งมีผลต่อการใช้งานทั้งรูปแบบที่ทันสมัย สวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และคุณภาพของสินค้า ความแข็งแรงคงทนรวมถึงวัสดุที่ใช้ในสินค้าที่ลูกค้าได้รับตรงตามที่มีการลงรายละเอียดของสินค้าเอาไว้

4) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น ช่วยส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้มนุษย์มีเวลาว่างเพื่อใช้ในทางที่เกิดประโยชน์มากขึ้น มีเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคมสมัยใหม่ให้ติดต่อกันได้สะดวก มีระบบคมนาคมขนส่งที่รวดเร็วสามารถใช้โทรศัพท์ในขณะที่เดินทางไปมาอยู่ที่ต่างๆ มีอุปกรณ์ช่วยอำนวยความสะดวก เป็นต้น ซึ่งทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นความสามารถของผู้ประกอบการร้านอาหารในการใช้งาน มีความรู้ความเข้าใจ และมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำเครื่องมืออุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเลือกซื้อวัตถุดิบของธุรกิจร้านอาหาร และยังเป็นทักษะที่บุคลากรทุกคนควรได้รับการพัฒนา ความสามารถในการเข้าถึงและตระหนักดิจิทัล ความสามารถในการใช้งานเครื่องมือด้านดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันขั้นต้นสำหรับการทำงาน และความสามารถในการใช้ดิจิทัลเพื่อการทำงานร่วมกัน ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Keith ได้กล่าวไว้ว่า การรู้เท่าทันสื่อยังช่วยให้ผู้บริโภคสื่อเกิดความตระหนักในสำคัญของการเลือก และจัดสรรเวลาที่ใช้กับสื่อ รู้จักเปิดรับสื่ออย่างวิเคราะห์ วิพากษ์ ประเมินสิ่งที่สื่อนำเสนอได้แยกแยะได้ว่าสิ่งใดควรเชื่อ และสิ่งใดไม่ควรเชื่อ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภัทรภณ ศิลารักษ์ พบว่า การบริหารจัดการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายผ่านระบบออนไลน์ การบริหารงานบุคคล การบริหารธุรกิจ งานธุรการ งานอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมตลอดจนงานความสัมพันธ์กับลูกค้า เหล่านี้จะต้องสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารต้องนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเครือข่ายมาใช้ในการบริหารจัดการทำธุรกิจออนไลน์อย่างคุ้มค่ากับผู้บริโภคควรตระหนักถึงการพิจารณาเลือกรูปแบบการสื่อสารออนไลน์ที่เหมาะสมกับประเภทธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารออนไลน์ผ่านช่องทาง Instagram นับเป็นเครื่องมือการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การใช้แอปพลิเคชัน Instagram ในการสื่อสารกับผู้บริโภคด้วยการนำเสนอสินค้า ตราสินค้า บรรยากาศ และ

คำวิจารณ์ของลูกค้าที่เคยใช้สินค้าหรือบริการอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้รูปภาพในการสื่อสาร ช่วยดึงดูดความสนใจ และรักษาลูกค้า

5) การยอมรับในเทคโนโลยี ถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อการเลือกซื้อวัตถุดิบผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นเพราะการยอมรับเทคโนโลยีเป็นการวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีใหม่ โดยผู้มีการคิดวิเคราะห์วางแผนที่จะเรียนรู้การใช้งานเทคโนโลยีใหม่ และเมื่อผู้ใช้ได้ทดลองใช้งานแล้วพอใจจึงเกิดการยอมรับเทคโนโลยีใหม่นั้นเป็นการอธิบายถึงการยอมรับและตั้งใจใช้เทคโนโลยีใหม่ของบุคคล ซึ่งเกิดจากบุคคลรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานและประโยชน์ที่จะได้รับการใช้งานเทคโนโลยีใหม่ โดยบุคคลสามารถเรียนรู้การใช้งานเทคโนโลยีใหม่ได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฏฐนันท์ พิธิวัตโชติกุล พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lee & Wu พบว่า ผลที่ได้จากความไว้วางใจและการรับรู้ประโยชน์ ซึ่งเป็นปัจจัยของการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ มีสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ และความพึงพอใจในบริการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงการบริหาร

1. ผู้ประกอบการร้านอาหารในกรุงเทพมหานครต้องมีความรู้ในการใช้งานแพลตฟอร์มอย่างต่อเนื่อง และเห็นถึงประโยชน์จากการใช้งานพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อช่วยยกระดับการบริหารทั้งในเรื่องต้นทุน ประหยัดเวลาและแรงงาน และประโยชน์ด้านข้อมูล
2. หน่วยงานภาครัฐต้องเข้ามาส่งเสริม สนับสนุน การใช้ประโยชน์จากระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร ส่งเสริมการพัฒนาของแพลตฟอร์มที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นช่องทางในการจำหน่ายวัตถุดิบ และการส่งเสริมห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของผู้ประกอบการร้านอาหาร และต้องสนับสนุนด้านงบประมาณให้เพิ่มผู้จำหน่ายวัตถุดิบบนพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ
3. ผู้จำหน่ายวัตถุดิบบนพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ต้องส่งเสริมและพัฒนาภาพลักษณ์ของแพลตฟอร์มเพื่อให้เกิดการยอมรับจากร้านอาหารในการสั่งซื้อวัตถุดิบ สร้างความน่าเชื่อถือในคุณภาพของการบริการต่าง ๆ บนแพลตฟอร์ม ต้องมีการรวมกลุ่มของผู้จำหน่ายวัตถุดิบในแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ซื้อสามารถเลือกใช้บริการได้อย่างหลากหลาย และต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับผู้ประกอบการร้านอาหารในการใช้งานแพลตฟอร์มที่มีอยู่แล้วอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2561). พาณิชย์จัดงาน e-Commerce Big Bang : วิถีการค้าไทยสู่วิถีออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2564, จาก http://www.dbd.go.th/ewt_news.php?nid==469409103&filename=index
- โกวิท ธารรัตน์วิบูลย์. (2561). แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพและการแข่งขันในการขายและกระจายสินค้าผ่านระบบอีคอมเมิร์ซของผู้ประกอบการรายย่อยไทยสู่ตลาดโลก. ในรายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ชวนัญญ์ ด่านวิริยะกุล. (2560). การนำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในธุรกิจร้านขายยา กรณีศึกษา จังหวัดนครปฐม. ในรายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชูชัย สมितिไกร. (2558). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐนันท์ พิธิวัตโชติกุล. (2560). การยอมรับเทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และ พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันของผู้บริโภค ในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พลวัชร จันทรมงคล และรัชดา ภักดียิ่ง. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพสารสนเทศ ที่ส่งผลต่อการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(5), 118-130.
- ภัทรภณ ศิลารักษ์. (2564). การปรับตัวบทบาทภาษาจีนภายใต้บริบทวิถีชีวิตปกติใหม่ในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน*, 8(1), 61-72.
- วสันต์ จาติกวณิช. (2563). Purchaseplus แพลตฟอร์มช่วยโรงแรมบริหารจัดการวัตถุดิบออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2564, จาก <https://mgronline.com/cyberbiz/detail/9630000129181>.
- ศรिता บุญประเสริฐ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก (Facebook). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Keith, D. (1992). *Human Behavior at Work Human Relation and Organization Behavior*. Fourth edition. New York : McGraw-Hill.
- Kline, R. B. (2005). **Principle and practice of structural equation modeling**. NY: Guilford.
- Lee, H.M., Lee, C., & Wu, C. (2011). Brand Image Strategy Affects Brand Equity after M&A. *European Journal of Marketing*, 45(7/8), 1091-1111.
- Sanayei, A. & Rajabion, L. (2009). Critical successful factors contributing to E-Commerce adoption among Iranian SMEs. *International Journal of Information Science and Management*, 2(7).415-429.
- Spechler, J. W. (1988). *When America Does It Right: Case Studies in Service Quality*, Institute of Industrial Engineer. Norcross, GA.

การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนมอญ
เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*

PRESERVATION OF MON'S IDENTITY THROUGH CULTURAL
TOURISM, A CASE STUDY OF MON COMMUNITY
ON KOHKRET, PAKKRET DISTRICT,
NONTHABURI PROVINCE

Ven. Thatkham Suvandy

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อศึกษาการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องโดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ดได้อพยพจากพม่าเข้ามาในประเทศไทยเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2317 โดยพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ให้ครอบครัวชาวมอญที่อพยพเข้ามาได้อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาหรือบริเวณเกาะเกร็ดในปัจจุบัน ซึ่งชาวมอญในพื้นที่เกาะเกร็ดนี้ก็มีวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับผี และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยชาวมอญส่วนใหญ่ที่เข้ามานั้นมีความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผา

2. การท่องเที่ยวในเกาะเกร็ดยังคงเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ยังคงมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเดิมเอาไว้ และยังคงมีการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้สืบทอดและแสดงออกเกี่ยวกับวัฒนธรรมมอญ มีการจัดให้มีการแสดงเกี่ยวกับอาชีพ และการแสดงมอญให้นักท่องเที่ยวได้รับชม ประชาชนในชุมชนทุกคนร่วมมือกันกับหน่วยงานของภาครัฐทำให้ยังคงมีการรักษา อนุรักษ์ วัฒนธรรมมอญเอาไว้เพื่อให้อยู่คู่กับเกาะเกร็ดต่อไป

* Received April 10, 2023; Revised April 20, 2023; Accepted April 30, 2023

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวมอญเกาะเกร็ด ถึงแม้ว่าโลกในยุคปัจจุบันจะทำให้วัฒนธรรมบางอย่างของชาวมอญเกาะเกร็ดนั้นเปลี่ยนไปแต่ประชาชนในชุมชน พร้อมทั้งผู้นำก็ยังมี ความพร้อมใจที่จะร่วมสืบสาน สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีเหล่านี้เอาไว้ และพร้อมร่วมมือกับหน่วยงานอื่นให้เข้ามาช่วยดูแลและพัฒนา เพื่อให้คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญเกาะเกร็ดต่อไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; ชาวมอญ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; เกาะเกร็ด

ABSTRACT

This objective of this study is consisted of : 1) to study the history of the Mon community on Koh Kret, Nonthaburi Province. 2) To study the preservation of Mon identity through cultural tourism of the Mon community on Koh Kret, Nonthaburi Province. 3) To study the guidelines for preserving Mon identity through cultural tourism a case study of the Mon community on Koh Kret, Pak Kret District, Nonthaburi Province by qualitative research regulations, The sample group were local administrators and related people. The research instruments applied in this study were in-depth interviews and content analysis.

The results of the research found that

1. History of the Mon community on Koh Kret, Nonthaburi Province. The Mon residents living in Koh Kret sub-district migrated from Myanmar to Thailand around the year 1774 A.D. King Taksin gave the migrant Mon family to live along the Chao Phraya River or known as Koh Kret Island in present days. The Mon people in this area of Koh Kret have a culture and beliefs about ghosts and religious traditions. Most of the Mon people who came here had knowledge in making potteries.

2. Tourism in Koh Kret is still a cultural tourism that still preserves the original culture and there is still support for the new generation to inherit and express about the Mon culture. The exhibition on different types of occupations and Mon performances are also shown to tourists. People in the community all work together with government agencies to preserve and conserve the Mon culture in order to stay with Koh Kret.

3. Cultural tourism contributes to the conservation of the Mon culture of Koh Kret. Although the modern world has changed some of the Mon culture of Koh Kret but people in the community and leaders are still willing to join in the legacy to Inherit these good cultural traditions and ready to cooperate with other agencies to help them take care and develop in order to maintain the unique culture of the Mon people of Koh Kret.

Keywords; identity; Mon people; cultural tourism; koh kret

บทนำ

หากจะย้อนไปในอดีตนั้นชาวมอญที่อพยพออกจากดินแดนถิ่นกำเนิดนั้นสาเหตุที่สำคัญคือการตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของพม่าถูกบีบคั้นทางการเมือง ความเดือดร้อนจากการถูกกดขี่ ถูกเกณฑ์แรงงานไปใช้ในการก่อสร้างทำการเกษตรรวบรวมเสบียงอาหารให้กองทัพพม่าก่อนการยกทัพเข้าทำสงครามกับชาติต่างๆ มากกว่าจะเป็นความเดือดร้อนจากเรื่องการทำมาหากิน หรือเพราะประชากรเพิ่มจำนวนสูง จนประสบปัญหาที่ทำกินโดยมีผลผลิตไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะภูมิประเทศของมอญมีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญ สภาพเศรษฐกิจจึงอยู่ในระดับมั่งคั่ง ไม่เดือดร้อน ส่วนการที่ชาวมอญเลือกอพยพเข้ามาไทยเป็นหลักมากกว่าจะเป็นประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ นั้น เนื่องจากพื้นที่ของมอญและไทยต่อเนื่องกัน สภาพภูมิอากาศคล้ายกัน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีอาหารการกิน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีก็เหมือนกัน ที่สำคัญคือ นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน จึงสามารถปรับตัวได้ง่ายเมื่อเข้ามาอยู่ในไทย ประกอบกับไทยมีความรู้สึกเป็นมิตร ไม่มีนโยบายกีดกันชาวมอญ รวมทั้งพระมหากษัตริย์ไทยยินดีต้อนรับชาวมอญให้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเสมอ ชาวมอญเหล่านี้ทราบดีว่ามอญที่ได้อพยพเข้ามาก่อนหน้านี้แล้ว ได้รับการปฏิบัติอย่างดี หลายคนได้รับราชการเป็นขุนนางระดับสูง การอพยพครั้งสำคัญของชาวมอญเข้ามาตั้งหลักแหล่งในไทยมี 9 ครั้ง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า บริเวณที่มีชาวมอญอาศัยอยู่เป็นกลุ่มหนาแน่น ได้แก่ อำเภอบ้านโป่ง และ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอเมือง และอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

การอพยพของชาวมอญที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในเมืองมอญ คือ พม่าตอนใต้ในปัจจุบัน และอพยพจากถิ่นเดิมเข้ามายังแผ่นดินไทย เพราะถูกรุกรานจากอาณาจักรชว้างเคียง ภาวะสงครามและการถูกกดขี่ข่มเหง ล้วนเป็นปัจจัยผลักดันให้ชาวมอญที่ได้รับความเดือดร้อน พากันอพยพครอบครัวหนีไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ล้านนา เขมร เวียดนามลาว และไทย ในการอพยพเข้าสู่ไทย มีหลักฐานกล่าวถึงเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2082 เมื่อพระเจ้าตะเบ็งชะเวตี้ทำสงครามชนะ มีอำนาจเหนืออาณาจักรหงสาวดี ชาวมอญจำนวนมากพากันอพยพหลบหนีเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทย และมีการอพยพเข้ามาอย่างต่อเนื่องอีกหลายครั้ง จนถึง พ.ศ. 2367 ถือเป็นการอพยพเข้ามาอย่างเป็นทางการครั้งสุดท้าย เนื่องจากอังกฤษเริ่มทำสงครามกับพม่า อังกฤษเข้ายึดครองบริเวณที่เป็นเมืองเก่าของมอญ และผนวกเข้าเป็นจังหวัดหนึ่งของอินเดีย

ปัจจุบัน ชุมชนชาวมอญในไทยนั้น กระจายไปอาศัยอยู่ในหลายจังหวัดดังที่กล่าวไว้ข้างต้น แต่ที่พบเห็นได้ชัดเจนทั้งด้านจำนวน การรักษาวัฒนธรรมความเป็นอยู่เดิม ก็คือชาวมอญในจังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ อยุธยา เป็นต้น ซึ่งแต่ละชุมชนก็มีเสน่ห์ที่เป็นอัตลักษณ์แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนบ้าง ความชำนาญที่เป็นทุนเดิมของชุมชนอยู่แล้วบ้างซึ่งโดดเด่นมากในยุคหลังนี้ก็คือ การทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะว่า การท่องเที่ยวนี้ สามารถสร้างรายได้ให้ชาวมอญ โดยที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอะไรไปมาก มีแต่เพียงเพิ่มการเรียนรู้ด้านการตลาด ศักยภาพเพิ่มเติมด้านฝีมือ และการมีส่วนร่วมกับหลายๆ ภาคส่วนที่เห็นได้ชัดจากการศึกษาเอกสารและสื่อต่างๆ พบว่า จากการสนับสนุน

ของภาครัฐ ท้องถิ่น และความร่วมมือของภาคเอกชน มีกลุ่มชาวมอญที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการันตีได้จากมีพิธีเปิดงานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ชุมชนมอญเกาะเกร็ด” โดยผู้ว่าราชการจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) องค์การบริหารท้องถิ่น และภาคส่วนต่างๆ ก็คือ ชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งจังหวัดนนทบุรีอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 อันเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีความใกล้เคียงกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มจังหวัดฯ ได้เล็งเห็นถึงแนวทางที่จะเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด จึงได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดงานครั้งนี้ขึ้นสำหรับจังหวัดนนทบุรีมีชุมชนมอญอยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะที่เกาะเกร็ดมีชาวมอญอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่และยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ เช่น พระภิกษุสงฆ์วัดปรมัยยิกาวารวิหารที่ยังคงสวดมนต์เป็นภาษามอญประเพณีแห่ธงตะขาบของชุมชนมอญเกาะเกร็ดที่จะต้องมีการแห่ธงจากจังหวัดนนทบุรี และคณะได้มีโอกาสเข้าร่วมขบวนแห่ด้วย นอกจากนั้นยังได้มีส่วนร่วม คือ การนำเสนอการแสดงศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญด้วย ดังนั้น งานนอกจากจะเป็นการส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้านในเกาะเกร็ดได้นำสินค้ามาจำหน่ายสร้างรายได้ภายในชุมชนแล้วยังเป็นการเผยแพร่สร้างการรับรู้แก่ประชาชนให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามาชื่นชมในวัฒนธรรมประเพณีที่งดงามมีเสน่ห์และเป็นวิถีชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ดอย่างแท้จริง

งานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ชุมชนมอญเกาะเกร็ด” จัดขึ้นระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม ของทุกปี ณ วัดปรมัยยิกาวารวิหาร ซึ่งภายในงานประกอบด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การสาธิตและจำหน่ายสินค้าของดีบ้านฉัน
2. นิทรรศการองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีมอญ
3. จุด Landmark ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. มหกรรมปีพาทย์มอญกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1
5. การประกวดสาวงามมอญกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1
6. การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายมอญ

ดังนั้น จึงได้เลือกชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นกรณีศึกษา เพราะเป็นแหล่งที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันในหมู่นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบกับการมีประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ที่ตั้ง สถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมชาติ สถาปัตยกรรมเศรษฐกิจและทางสังคม ประชากรที่อาศัยอยู่ก็มี หลายเชื้อชาติด้วยกัน ซึ่งได้มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่มาเนิ่นนานแล้วนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ศักยภาพ และกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวมอญชุมชนเกาะเกร็ดในจังหวัดนนทบุรีว่ามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไรมีศักยภาพด้านใดบ้าง และกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จนสามารถนำไปสู่การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาวมอญเกาะเกร็ดได้โดดเด่นหลักๆ ก็คือ

1. ชาวมอญมีเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและถือคติความเชื่อเรื่องผี เห็นได้จากเมื่อคนมอญย้ายมาอยู่ที่บ้านเกาะ ก็มีการสร้างวัดเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นศูนย์กลางของชาวมอญ สำหรับรวมตัวประกอบประเพณีทางศาสนา อาทิ งานบวช เทศกาลสงกรานต์ หรือพิธีศพ ฯลฯ

2. การละเล่น ในชุมชนจะมีการละเล่นพื้นบ้านอย่างการร้องรำทำเพลง เช่นการร้องทะเล่ มอญ การละเล่นสะบ้า การจุดลูกหนูในวันสงกรานต์ การละเล่นผีสุ่มปลา การเข้าทรงแป๊ะตั้งเจ๊ และการเล่น ระบายใบจากที่เป็นจากการรวมกลุ่มแสดงของคนในชุมชนชาวมอญ

3. อาหารการกิน เรื่องอาหารการกินของคนไทยและคนมอญนับว่า ถูกปากใกล้เคียงกัน เพราะมีวัฒนธรรมที่รับกันมาไม่น้อย รสชาติอาหารมอญที่ถูกปากคนมอญจะเป็นรสเปรี้ยว ส่วนอาหารที่คนไทย พอจะรู้จักดีว่าเป็นอาหารมอญ ก็คือ ขนมจีน ข้าวแช่ แกงกระเจี๊ยบ

4. การแต่งกาย ชาวมอญในอดีตผู้หญิงจะนุ่งชุดมอญที่เป็นเสื้อแขนกระบอก และนุ่งผ้าซิ่น เกล้ามวยผมเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ และจะห่มสไบต่อเมื่อมีเทศกาล หรือพิธีสำคัญ ผู้ชายจะใส่เสื้อคอกลมผ่าอก นุ่งผ้าคล้ายโสร่ง ปัจจุบันนี้จะสวมเสื้อ กระโปรง และกางเกงต่างๆ ไป ไม่ได้เน้นการใส่ชุดประจำชาติมอญแล้ว แต่จะใส่ชุดมอญตามธรรมเนียมเฉพาะเวลาในงานสำคัญเท่านั้น ถ้าเป็นวันธรรมดาชีวิตประจำวันคนมอญบ้าน เกาะก็จะแต่งตัวเหมือนกับคนไทยทั่วไป ใส่เสื้อผ้ากางเกงธรรมดาไม่ได้แต่งอะไรเป็นพิเศษ

5. ด้านภาษา ชาวมอญที่อพยพมาอาศัยอยู่ที่ชุมชนบ้านเกาะ ในอดีตยังพูดภาษามอญกันอยู่ เป็น จำนวนมาก เพราะคนจีนที่อาศัยอยู่หรือมาค้าขายกับคนมอญจำเป็นต้องฝึกพูดภาษามอญ เพราะคนมอญ จะพูดแต่ภาษามอญเท่านั้น ต่อมาเมื่ออยู่มานานจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเริ่มพูดภาษาไทยมากขึ้น

6. ศิลปะ หัตถกรรมต่างๆ มีเครื่องปั้นดินเผา เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด งานหัตถกรรม พื้นบ้านเก่าแก่ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเชื้อสายมอญที่อาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่ บริเวณเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จัดเป็นเครื่องปั้นดินเผาชนิด ไม่เคลือบ เมื่อเผาสุกแล้วจะได้สีส้มอ่อนจนถึงสีแดง ในอดีต ชาวมอญเน้นการปั้น ข้าวของเครื่องใช้ที่ใช้ประโยชน์ภายใน ครัวเรือน อาทิ ครก กระถาง อ่าง โอ่ง ที่มีการปั้นรูปแบบที่ เรียบง่าย แต่ สำหรับเครื่องปั้นดินเผาที่มีลวดลายวิจิตรสวยงาม จะทำเฉพาะไว้สำหรับเพื่อมอบเป็นของขวัญกำนัลให้ผู้ใหญ่หรือ สำหรับนำไปถวายวัดหรือให้ลูกหลานเก็บฝีมือบรรพบุรุษเอาไว้ โดยมีเทคนิคการสร้างลวดลายที่มีเอกลักษณ์อัน โดดเด่นอยู่ 3 ประเภท คือ ลายที่เกิดจากการขีด การฉลุลายโปร่ง และ การกดเพื่อให้เกิดความนูนของเนื้อดิน ในอดีตจะมีการตกแต่ง ลวดลายเพียงแค่การขีดและการกดนูนเท่านั้น ลวดลายของ เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด จะตกแต่งลวดลายเลียนแบบธรรมชาติ

7. การปลูกบ้านเรือน การปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของชาวมอญนั้น มักจะมีสิ่งสำคัญอยู่ประการ หนึ่ง คือ การ นิยมปลูกบ้านอยู่ใกล้ริมน้ำ แม้ว่าจะมีการอพยพหรือย้ายถิ่นฐานไปที่อื่น แต่บ้านเรือนก็จะปลูกอยู่ ริมน้ำเช่นเดิม เช่น ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปทางตอนเหนือ ในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี อยุธยา พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ที่ริมแม่น้ำแม่กลองในจังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่บางกระดี ริมคลองสนามไชย จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ริมคลองมหาชัย ในจังหวัดสมุทรสาคร สองฝั่ง ลำน้ำท่าจีนและลำคลองต่างๆ ใน สมุทรสาครที่สองฟากฝั่งแม่น้ำลพบุรีโดยเฉพาะที่ตำบลบางขันหมาก

ปัจจุบันเกาะเกร็ด ถือว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นด้วยเอกลักษณ์ด้วยบริบท ดังกล่าวข้างต้นนั้น อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญที่มีมาแต่อดีตนั้น ซึ่งเป็นชนชาติที่มี ประวัติศาสตร์มายาวนาน มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ทั้งเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ชาวมอญมีลักษณะชอบเข้าวัดทำบุญ

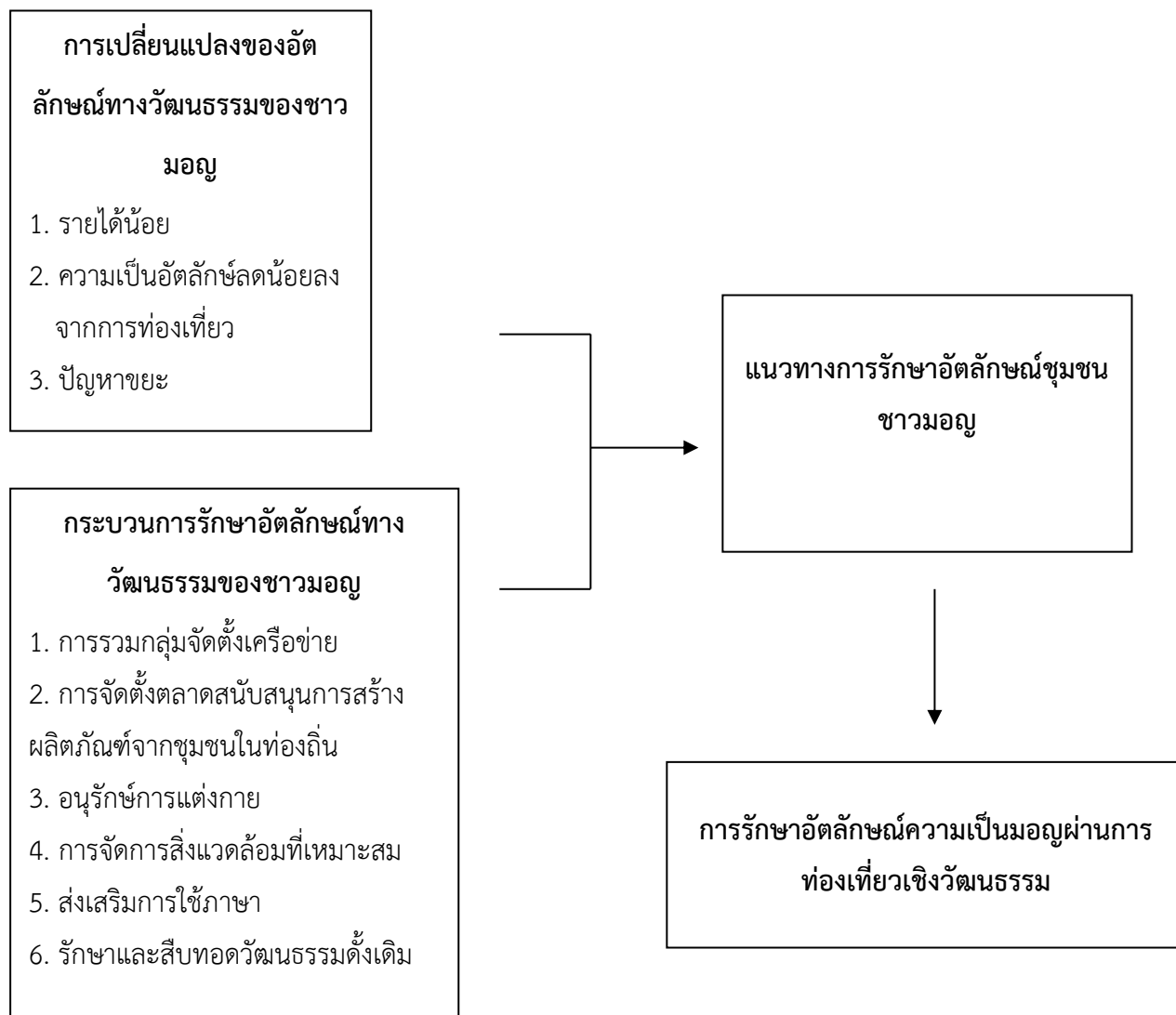
ดังนั้น เกาะเกร็ดจึงเต็มไปด้วยวัดวาอาราม มีสถาปัตยกรรมงดงามเป็นเอกลักษณ์ แม้จะได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมานานหลายร้อยปีแล้ว แต่ยังคงมีการสืบสานวัฒนธรรมมอญอย่างต่อเนื่อง ทำให้ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ด ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมอญเอาไว้อย่างเหนียวแน่น จากการที่ชุมชนเกาะเกร็ดมีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นนี้เองทำให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่อาจส่งผลให้ชุมชนได้รับผลกระทบต่อวิถีชีวิต เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมภายในชุมชน รวมทั้งกระแสการพัฒนาจากภายนอกที่เกิดจากการผสมผสานและการปรับตัว ให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งหากคนในชุมชนมีการรับรู้ต่อเอกลักษณ์ อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง อันเป็นสิ่งที่โดดเด่นและถือเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวของชุมชนก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจและห่วงแหนในทรัพยากรของตนเอง อันจะก่อให้เกิดการตระหนักรู้ต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวด้านสังคม วัฒนธรรมที่อาจเกิดขึ้นตามมา ส่งผลให้คนในชุมชนได้เกิดจิตสำนึกในการช่วยกันอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาการรับรู้เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อกระบวนการในการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มคนมอญในพื้นที่เกาะเกร็ด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ คือ มุ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดี ต้องประกอบไปด้วยหลัก 6 ประการ ได้แก่ 1. เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ดึงดูดใจ 2. การศึกษาเรียนรู้แหล่งข้อมูล 3. บริการท่องเที่ยวที่ดี 4. บริหารการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ 5. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น 6. สร้างจิตสำนึกต่อการท่องเที่ยว โดยทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นมอญ 2 ด้าน คือ 1. อัตลักษณ์ส่วนบุคคล 2. อัตลักษณ์ทางสังคม เช่น การปลูกบ้านเรือน การมีศิลปะ ฝีมือหัตถกรรม การใช้ภาษาของชาวมอญ เป็นต้น

แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ชาวมอญส่วนใหญ่เป็นชาวมอญที่อพยพมาจากเมืองเมะตะมะ นอกจากนี้ยังมีบางส่วนที่อพยพมาจากเมืองหงสาวดี และเมืองอื่นๆ ในดินแดนที่เคยเป็นอาณาจักรมอญในประเทศพม่าอีกด้วย ใน ปี พ.ศ. 2317 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงไปรับครอบครัวชาวมอญชุดแรกที่เคยพยายามต่อสู้กับพม่าแล้วแพ้ ให้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในท้องที่ปากเกร็ด และเกาะเกร็ด และในปี พ.ศ. 2358 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าฟ้ามงกุฎฯ (รัชกาลที่ 4) ไปรับครอบครัวชาวมอญชุดสุดท้ายที่หนีภัยสงคราม

มาจากพม่า อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่ด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี เข้ามาอยู่ที่เกาะเกร็ดนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ซึ่งประเพณี และวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชุมชนชาวมอญในเกาะเกร็ดโดยวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของชาวมอญจะต้องมีผีเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ และส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับทุกช่วงของชีวิตคือ ตั้งแต่เกิดจนถึงตายประเพณีทางศาสนา และเทศกาล นอกจากนี้มอญยังมีประเพณีเกี่ยวเนื่องในศาสนาที่มีการสืบปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่สำคัญหลายประเพณี คือ วันอัฐมีบูชา วันออกพรรษา มอญจะทำบุญตักบาตรที่ริมแม่น้ำวัดสำคัญ ชาวมอญเรียกว่า “ตักบาตรพระร้อย” หรือ “ตักบาตรเรือ” และมีกิจกรรมการเล่นสนุกสนานทั้งวันทั้งคืน นอกจากนี้ประเพณีเนื่องในศาสนาแล้วมอญยังมีประเพณีการทำบุญเนื่องในเทศกาลต่างๆ ด้วย คือสงกรานต์ในเทศกาลสงกรานต์มอญเกาะเกร็ดมีกิจกรรมที่ปฏิบัติตั้งแต่วางเวลา ก่อนวันสงกรานต์จนถึงวันสงกรานต์หลายประเพณี เช่น สงฆ์มนะละแม หุงข้าวแช่ และแห่ข้าวแช่ สรงน้ำพระ แห่หงส์องค์เตาขบ ก่อเจดีย์ทราย แห่ปลา แห่น้ำหวาน ทำบุญกลางบ้าน และการตักบาตรน้ำผึ้ง

การประกอบอาชีพในอดีตส่วนใหญ่ของชุมชนชาวมอญในเกาะเกร็ดเนื่องจากพื้นที่เกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ อาชีพส่วนใหญ่ในอดีตของชาวมอญในเกาะเกร็ดจึงมักเป็นการเกษตร รองลงมาเป็นอุตสาหกรรมที่จะเน้นเฉพาะอุตสาหกรรมในครัวเรือนซึ่งอุตสาหกรรมที่สร้างชื่อเสียงให้เกาะเกร็ดเป็นที่รู้จักคือการผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทต่างๆ ทั้งเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และของที่ระลึกต่างๆ นอกจากนี้ยังมีประชากรบางส่วนที่มีอาชีพทำงานด้านหัตถกรรมสานแข่งปลาทุบ รวมไปถึงการมีอาชีพค้าขายที่จะรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากเกษตรกรไปขายทั้งใน และนอกชุมชน

ลักษณะการแต่งกายของชาวมอญในพื้นที่เกาะเกร็ด ผู้ชายจะแต่งกายแบบสวม เกล็ด หมายถึงผ้าถุง ส่วนผ้า ผืนยาวที่นุ่งเวลาออกงานสำคัญ เรียกว่า เกล็ดสะเหล็น แปลว่า ผ้าถุงยาว (ลอยชาย) ส่วนเสื้อ เป็นเสื้อคอกลมผ่าอกตลอด แขนกระบอก มีกระดุมผ้า หรือเชือกผูกเข้ากัน สมัยก่อนนิยมโพกศีรษะ ส่วนผู้หญิงจะสวมหมิ่น คล้ายผ้าถุงของผู้ชายแต่ลายของผู้หญิงละเอียดสวยงามกว่า และวิธีการนุ่งต่างกัน ผมจะเกล้าไปมวยเอาไว้ให้เหมือนเขาไกลาส หรือพระจุฬามณี

วัฒนธรรมการรับประทานอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมอญ อาหารการกินของชาวมอญในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะมอญกับไทยมีความใกล้เคียงกัน เพราะมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกัน และกัน อาหารที่ขึ้นชื่อของคนมอญ 2 ชนิด ในความนิยมของคนไทย เป็นอาหารที่แต่เดิมคนมอญทำกันยามมีงานบุญสำคัญ ได้แก่ “ขนมจีน” และ “ข้าวแช่” ที่ทำในช่วงสงกรานต์ รายการอาหารพิเศษของชาวมอญย่านปากเกร็ดคือทอดมันหน่อกล้วยที่เป็นเอกลักษณ์อาหารมอญเกาะเกร็ดโดยอาหารหวานของคนมอญในอดีต โดยมากทำขึ้นง่ายๆ เช่น ลอดช่อง ข้าวตอกน้ำกะทิ นอกจากนั้นเป็นขนมที่ทำตามเทศกาล ขนมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไปคือ กะละแม ที่ทำกันช่วงสงกรานต์ กระจ่างสารท ทำกันช่วงออกพรรษา และขนมเงินขนมทอง ที่ใช้ในพิธีราผี และพิธีกรรมต่างๆ

2. การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เกาะเกร็ดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่เกิดขึ้นมาไม่นานมานี้จากการสนับสนุน และส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนนทบุรี เนื่องจากมีสิ่งที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ทางด้าน ธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม ทำให้เกาะเกร็ดเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ อย่างรวดเร็ว ทำให้มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวหลายแนวทางเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของ นักท่องเที่ยว เช่น มีการพัฒนาในด้านการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด การมีอาชีพหลากหลายมากขึ้น การค้าขายของที่ระลึก การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เนื่องจากนักท่องเที่ยว นิยมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมื่อเกิด การเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านย่อมทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตชุมชน จึงต้องมีการศึกษาแนวทางในการป้องกัน และลดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตชุมชน

ในการอนุรักษ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ยังไม่พบว่ามีปัญหาในการอนุรักษ์ความเป็นมอญ เพราะประชาชนทุกคนในชุมชน ต่างร่วมมือกันในการอนุรักษ์ รักษาความเป็นมอญให้คงอยู่ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในการร่วมกันอนุรักษ์ความเป็นมอญเอาไว้ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ดีที่มีการร่วมมือกันของทุกคนใน ชุมชนที่ได้มองเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ความเป็นมอญเอาไว้

การนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาใช้ในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญในพื้นที่ชุมชน เกาะเกร็ดเป็นเรื่องที่ดี เพราะเป็นการแสดงออกถึงความเป็นมอญให้คนทั่วไปได้รับรู้ และรับทราบ ซึ่งไม่ได้มีแต่ เพียงคนไทยเท่านั้นแต่เรายังได้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีของพี่น้องชาวมอญในเกาะเกร็ดอีกด้วย ยังเป็นการส่งเสริมให้มีการรักษาวัฒนธรรมประเพณีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมอญเกาะเกร็ดเหล่านี้เอาไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และร่วมกันธำรงรักษาวัฒนธรรม ทั้งนี้ถ้าหากไม่มีการนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มาใช้วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ความเป็นมอญในพื้นที่เกาะเกร็ดอาจไม่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันก็เป็นได้จึงนับได้ ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีส่วนทำให้อัตลักษณ์ความเป็นมอญยังคงอยู่

3.แนวทางในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แนวทางในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนต้องร่วมมือ กับหน่วยงานภายนอกให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นในด้านการแสดงออก เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ วิถีชีวิต ศิลปะในชุมชนที่จะแสดงออกให้กับนักท่องเที่ยวได้เห็นมีการร่วมมือ กันของทุกคนในชุมชนในการจัดให้มีการบริการนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมพร้อมทั้งมาเรียนรู้วิถีชีวิตใน ชุมชนนั้นๆ รวมไปถึงการพัฒนารูปแบบวิธีการนำเสนอวัฒนธรรมในชุมชนแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบวิธีการที่ หลากหลายเพื่อให้เกิดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ถ้าหากคนในชุมชนร่วมมือ กันทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนก็จะทำให้สภาพเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวในชุมชนดีขึ้น

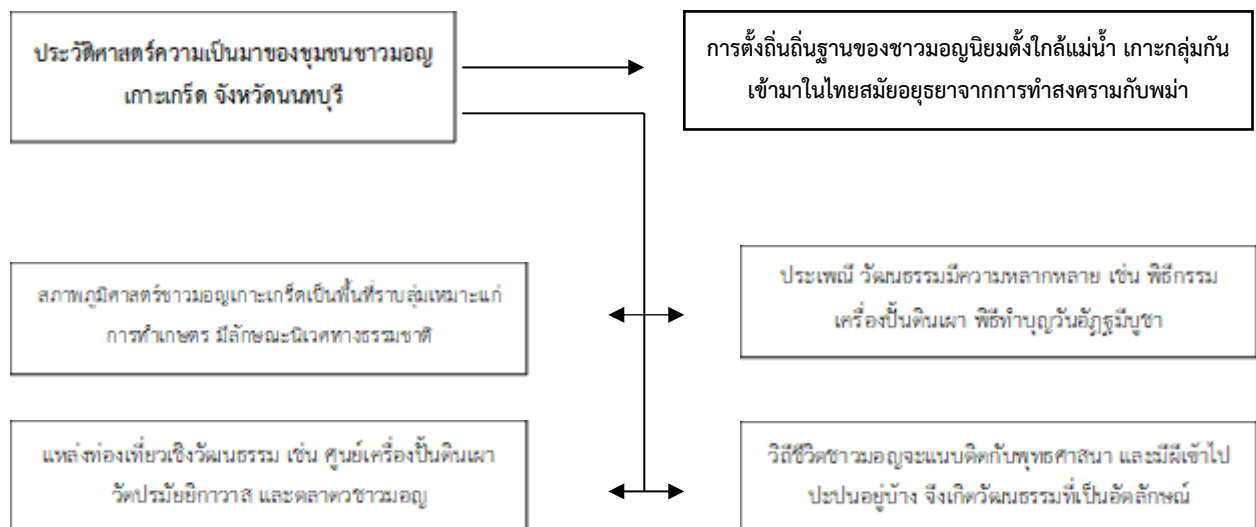

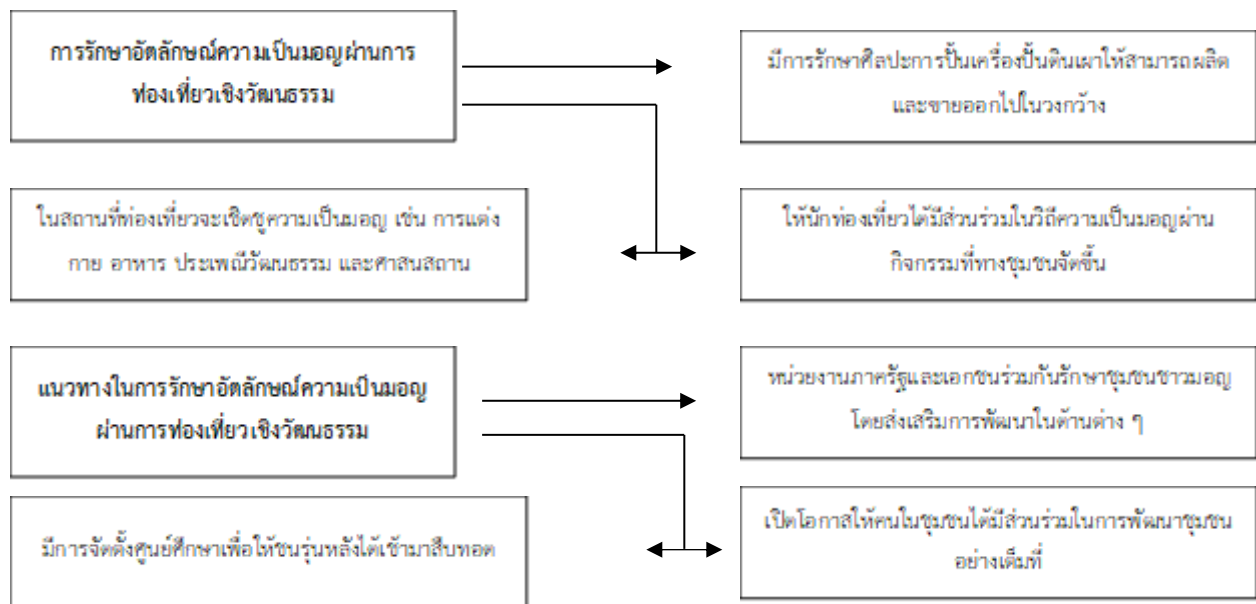
นอกจากนี้ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ร่วมกับประชาชนในพื้นที่ร่วมกันในด้านการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบอย่างทั่วถึงนั่นคือต้องการให้ชุมชนประชาสัมพันธ์เมื่อมีกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ แก่ประชาชนทราบให้ทั่วถึงกันและแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ในอนาคตข้างหน้าควรวางแผนทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเกาะเกร็ดอาจจะมีส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนโดยให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนชาวอมฤเกาะเกร็ดมีความสามัคคี และร่วมมือกันในการทำกิจกรรมตามวัฒนธรรมคติความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมของชาวอมฤรวมทั้งมีจิตสำนึกรัก และหวงแหนร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีประจำท้องถิ่นที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวอมฤสนับสนุน และส่งเสริมให้เยาวชนชาวอมฤเกาะเกร็ดเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวอมฤเกาะเกร็ดซึ่งจะเป็นรากฐานของการพัฒนาแบบยั่งยืน

องค์ความรู้วิจัย

การวิจัยเรื่อง “การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนภาพที่ 4.1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 4.1 การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ชาวมอญเกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตร มีลักษณะนิเวศทางธรรมชาติโดยสามารถปลูกพืชทางการเกษตรได้หลากหลายและผลผลิตที่ดี มีประเพณีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย
2. การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะมีการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะต่างๆ ของความเป็นมอญผ่านวิถีชุมชนที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับชุมชนได้โดยตรง
3. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมกันรักษาชุมชนชาวมอญโดยส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านแหล่งท่องเที่ยว และด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัส โดยมีหลักสูตรการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานและมีการรับรองจากหน่วยงานของรัฐ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานท้องถิ่นควรจัดทำแผนการปฏิบัติงานที่ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ชาวมอญเป็นการเฉพาะ
2. ควรเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีชาวมอญ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด โดยกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีชาวมอญเป็นการเฉพาะ
3. ควรจัดให้มีการจัดตั้งศูนย์หรือหน่วยถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ความเป็นมอญ เพื่อให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างจากชาวมอญในพื้นที่อื่นๆที่มีชาวมอญอาศัยอยู่เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงชาติพันธุ์อย่างเป็นองค์รวม ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการศึกษาเชิงเปรียบเทียบด้านพื้นที่
2. ควรศึกษาหลักการในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความหลากหลายวิธีการในการศึกษาโดยผ่านวิธีวิจัยที่มากกว่า 1 วิธี
3. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการกำหนดตัวแปรเชิงลึกเพื่อนำมาศึกษา ตลอดทั้งวิธีวิทยาการวิจัยอาจเป็นทั้งการวิจัยเชิงผสม หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต่อไป

บรรณานุกรม

- ชาญวิทย์ ปรีชาพาณิชพัฒนา. (2563). การอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/wisrut209prawatisastr-mxy/kar-xphyph-khxng-chaw-mxy-khea-su-prathesthiy> [4 พ.ย.2563].
- สำนักงานจังหวัดนนทบุรี. (2563). เปิดงานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ชุมชนมอญเกาะเกร็ด”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nonhaburi.go.th/5058.html>, [6 พ.ย.2563].
- องค์ บรรจุน. (2549). แกงเนื้อบ้านเกาะ (พะซุน), (กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม 2549) หน้า 50-53.
- อรสา เงินฉาย. (2550). การศึกษาสภาพวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550), หน้า 24-26.

ความปกติใหม่ : การพัฒนารูปแบบจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันการติดเชื้อ
ของโรคระบาดโควิด-19*

NEW NORMAL: THE DEVELOPMENT OF DIABETES CARE MODEL FOR COVID-19
CO-INFECTION PREVENTION

ณฐกร จาตุสว่างพร

Nathaon Jatuswangporn

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts (Social Development) Mahachulalongkornrajavidyalaya university

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “ความปกติใหม่ : การพัฒนารูปแบบจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันการติดเชื้อของโรคระบาดโควิด-19” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการดูแลผู้ป่วยเบาหวานและการคัดกรองผู้ป่วยเบาหวานในภาวะปกติ 2) เพื่อศึกษาการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานภายในวิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับภาวะโรคระบาดและบริบทของการระบาดโควิด-19 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารหน่วยสุขภาพ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม บุคลากรทางการแพทย์ และอาสาสมัคร ที่อยู่ในเขตพื้นที่ รพ.สต. ไชยแสงกำเนิดมีทั้งสิ้น 16 ท่าน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ การจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-๑๙ ประกอบด้วย โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มบุคลากรที่ให้บริการและดูแลผู้ป่วยเบาหวาน, กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม และกลุ่มอาสาสมัครในพื้นที่ กลุ่มละ 4 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน และ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับ การจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันโรคระบาดโควิด-19 โดยการจัดกิจกรรม กับผู้ป่วยที่เข้ารับบริการคัดกรองเบาหวานและผู้ป่วยเบาหวานโดยอาสาสมัครจาก รพ.สต. ไชยแสงกำเนิดมี ทั้งหมด 15 คน โดยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับอธิบาย

* Received April 24, 2023; Revised April 26, 2023; Accepted April 30, 2023

ข้อมูลในกิจกรรมก่อนและหลังด้วยสถิติ Paired T Test โดยใช้วิธีวัดผลกิจกรรมก่อนและหลังกับแบบวัดกิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหา อุปสรรคการดูแลผู้ป่วยเบาหวานและการคัดกรองผู้ป่วยเบาหวานในภาวะปกติพบว่า จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและมีปริมาณงานต่างๆ ที่ต้องดูแลในโรงพยาบาลมากมายประชากรที่เข้ามาใช้บริการ, การกิน ต้องเน้นผักและผลไม้เป็นแหล่งของวิตามิน แร่ธาตุต่างๆ โยอาหาร สารต้านอนุมูลอิสระ และสารพฤกษเคมีที่ช่วยป้องกันเบาหวาน, การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก็จะทำให้การดูแลควบคุมโรคเบาหวานทำได้ดีขึ้นทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงปริมาณและชนิดของอาหารที่รับประทานเข้าไป และปัญหาโครงสร้างพื้นฐานทางสาธารณสุข ยังไม่สามารถรองรับความต้องการของหน่วยบริการสาธารณสุข

2) การจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 พบว่า แบบวัดที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และแบบวัดที่ 3 พฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันโรคระบาดโควิด-19 โดยการทดสอบทั้งก่อนและหลังจากการทดสอบผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ และแนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันโรคระบาดโควิด-19 ส่วนแบบวัดที่ 2 ความรู้เรื่อง โควิด-19 ที่เชื่อมโยงกับโรคเบาหวาน พบว่า คะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การทดสอบทั้งก่อนและหลังได้ผลลัพธ์ที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยคะแนนหลังกิจกรรมมีค่าสูงกว่าเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรคระบาดโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ยังต้องทำความเข้าใจในโรคระบาดโควิด-19 และความเชื่อมโยงกับโรคเบาหวาน

คำสำคัญ: การป้องกันการอุบัติซ้ำของโรคระบาด; โรคเบาหวาน; โควิด-19; ความปกติใหม่

ABSTRACT

The research entitled “New Normal: The development of Diabetes Care Model for Covid-19 Co-infection Prevention” focusing on three objectives i.e. i) to study the problems of Diabetes Care and screening, ii) to study of Diabetes Care in Covid pandemic, and iii) to propose Diabetes Care Model in Covid pandemic. This research was conducted by mixed method. The qualitative one was carried out by In-depth interview, focus group discussion and action research. A total of 16 key informants of Kaisaengkamnerdmee health Promotion Hospital which were consisted of hospital administrators, patients participants, hospital medical service staff and health volunteers were in depth interviewed by purposive sampling. A total of 12 people were selected by purposive sampling for focus group discussion about Diabetes care model in covid pandemic. The focus group was consisted of 4 of each group

of hospital management, hospital medical service staff, patients and health volunteer. A total of 15 volunteer patients joined the education and training about diabetes disease, covid knowledge, diabetes care and how to prevent covid infection. Statistical techniques used for data analysis were percentage, Average ($\bar{x}$) and standard deviation (SD) for pretest and posttest by paired t-test.

The Results of the study revealed that:

1. The keys problems of Diabetes care and screening in regular situation were lacking of manpower and workload (doctors and nurses were not enough compared to number of populations), Eating Behavior and how to eat properly . Diabetes patients should eat Vegetables, to get enough mineral, fiber and proper fruit that suit for DM. The food should have anti free radical or herbal substance that support and better for DM, the quality as well as quantity of food were crucial to DM. The Diabetes patients should have good behavior of Exercise to keep balance of energy. The goal was to control of their blood glucose level. Moreover, the infrastructure of health system was not support Diabetes Care units in providing Diabetes Care to patients and effective DM screening.

2. Regarding the education of Diabetes Care in Covid pandemic revealed that the pre - post test of the first activity which was Education of Diabetes Diseases and the third activity which was education of Behavior of Diabetes in prevention of Covid-19 co-infection were significantly different score. This implied that proper education enhance the score of knowledge of patients who joined the activities both for Diabetes Disease education and behavior education of DM to prevent Co-infection of Covid-19. While the score of post-test of the secondary activities of education of Covid-19 in relations with Diabetes was a little higher than the pretest score but not significant this may assume that Covid-19 was the new disease happened in late 2019 which still require further study and understand of the disease while Diabetes was long term happened and well-known disease, these two disease should have more in depth investigation of relationships.

Keyword; Defense against devastating enemies; diabetes; Covid-19; New normal

บทนำ

โรคเบาหวานจัดเป็นโรคที่อยู่ในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ NCDs (Non-Communicable Diseases) ซึ่งเป็นกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง คือไม่ได้เกิดจากเชื้อโรค และไม่สามารถแพร่กระจายจากคนสู่คนได้

แต่เป็นโรคที่เกิดจากนิสัยหรือพฤติกรรมการดำเนินชีวิตซึ่งจะมีการดำเนินโรคอย่างช้าๆ ค่อยๆ สะสมอาการอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีอาการของโรคแล้วมักจะเกิดการเรื้อรังของโรคด้วยจึงอาจจัดว่าโรค NCDs เป็นกลุ่มโรคเรื้อรังตัวอย่างของโรค NCDs เช่น โรคทางระบบหัวใจและหลอดเลือด โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็งต่างๆ โรคไตเรื้อรัง โรคอ้วนลงพุง โรคสมองเสื่อม และโรคเบาหวาน

โรคเบาหวานเป็นโรคที่ส่งผลให้ผู้ป่วยมีระดับน้ำตาลในเลือดสูงมากกว่าปกติ หากไม่มีการควบคุมในเรื่องของการรับประทานอาหารและดูแลรักษาสุขภาพอย่างถูกวิธี ปล่อยให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้นเป็นเวลานาน จะส่งผลต่อเส้นเลือดที่นำสารอาหารไปเลี้ยงอวัยวะในร่างกายจนนำไปสู่ภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ทั้งโรคแทรกซ้อนชนิดที่เกิดกับเส้นเลือดขนาดเล็ก เช่น เบาหวานขึ้นตา โรคไต เป็นต้น หรือโรคแทรกซ้อนชนิดที่เกิดกับเส้นเลือดขนาดใหญ่ เช่น โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคเส้นเลือดแดงส่วนปลายอุดตัน เป็นต้น รวมไปถึงโรคแทรกซ้อนที่ระบบประสาทและที่สามารถทำให้ผู้ป่วยต้องสูญเสียอวัยวะบางส่วน นอกจากนี้สตรีมีครรภ์ที่เป็นโรคเบาหวานจะเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะครรภ์เป็นพิษ การแท้งบุตรได้

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่มีผลกระทบต่อผู้ป่วยและครอบครัว ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ผู้ป่วยเบาหวานต้องการการดูแลและการพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองในหลายๆ ด้าน ได้แก่ การดูแลตนเองเพื่อควบคุมระดับน้ำตาล เพื่อควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด การควบคุมอาหาร การออกกำลังกาย ป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นและมีชีวิตอยู่กับโรคเบาหวานได้อย่างมีความสุข (ภาวนา กิริติยุตวงศ์, 2544) โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่เกิดจากความผิดปกติของร่างกายที่มีการผลิตฮอร์โมนอินซูลิน ไม่เพียงพอหรือร่างกายไม่สามารถนำน้ำตาลไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูง โดยข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (WHO) รายงานว่าจำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานทั่วโลกเพิ่มขึ้นจาก 108 ล้านคน ในปี 2523 เป็น 422 ล้านคน ในปี 2557 และพบผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นในประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง อีกทั้งยังพบว่าปี 2559 มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคเบาหวาน 1.5 ล้านคน และอีก 2.2 ล้านคนเสียชีวิตเนื่องจากน้ำตาลในเลือดสูง กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับเครือข่ายสาธารณสุขและองค์กรเอกชนกระตุ้นและสนับสนุนการคัดกรองโรคเบาหวานในประชากรอายุ 35 ปีขึ้นไป พร้อมสนับสนุน และส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การบริโภคอาหาร เพิ่มกิจกรรมทางกาย และส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ และสร้างความตระหนักและการรับรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) โดยจัดกิจกรรมรณรงค์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคเบาหวาน เช่น ป้ายเสียงเตือน สัญญาณเตือน การป้องกัน การปฏิบัติตัวสำหรับผู้ป่วย โดยเน้นความสำคัญของครอบครัวที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ป้องกันและลดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน

นอกจากนี้ในเวลาเดียวกันนั้น โควิด-19 เป็นเชื้อไวรัสในกลุ่มโคโรนา (Coronavirus) ชนิดใหม่ ก่อให้เกิดการติดเชื้อบริเวณทางเดินหายใจ ซึ่งอาการมีได้ตั้งแต่ไม่มีอาการจนถึงอาการหนัก ในผู้ป่วยบางราย Coronavirus สามารถทำให้เกิดปอดติดเชื้อ ภาวะไตล้มเหลว และอาจเสียชีวิตได้เชื้อไวรัสนี้ติดต่อได้จากเสมหะหรือน้ำลายขณะไอ จาม หรือพูดคุย องค์การอนามัยโลก (World Health Organization ; WHO) ได้ประกาศว่า โควิด-19 มีการระบาดทั่วโลก โดยเฉพาะลักษณะอาการทั่วไป จะคล้ายกับอาการไข้หวัดธรรมดา ได้แก่ ไข้, ไอ หรือจาม, หายใจไม่สะดวก และอ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามตัวผู้ป่วยจะมีอาการ 3-7 วันหลังจาก

สัมผัสไวรัสชนิดนี้ แต่บางรายอาจใช้เวลาถึง 14 วันจึงจะแสดงอาการประชากรทุกกลุ่มอายุสามารถติดไวรัสนี้ได้ซึ่งส่วนใหญ่ (มากกว่า 80%) โควิด-19 มีอาการไม่รุนแรงเหมือนไข้หวัดทั่วไป หรืออาจไม่มีอาการเลย ผู้ป่วยอาจไม่จำเป็นต้องไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล ซึ่งผู้ป่วยประมาณ 15% อาจมีอาการรุนแรง และ 5% อาการรุนแรงมาก ซึ่งควรไปพบแพทย์ผู้ป่วยสูงอายุและผู้ป่วยที่มีโรคร่วมเช่น เบาหวาน โรคหัวใจ โรคหอบหืด มีโอกาสที่จะเกิดการติดเชื้อ โควิด-19 ได้รุนแรงกว่าผู้เป็นเบาหวานที่มีการติดเชื้อ การคุมระดับน้ำตาลในเลือดจะผันผวนและควบคุมได้ยาก ส่งผลทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานได้อธิบายได้จาก 2 เหตุผล เหตุผลแรกคือภูมิคุ้มกันต่ำลง ทำให้ติดเชื้อได้ง่ายขึ้น และอีกเหตุผลคือเชื้อมักเจริญเติบโตได้ดีในภาวะที่มีน้ำตาลในเลือดสูง โดยโรคโควิด-19 สามารถติดต่อผ่านทางละอองอากาศจากการพูด การไอหรือจาม ไวรัสสามารถมีชีวิตรอดในธรรมชาติอาจเป็นชั่วโมงหรือวัน ขึ้นอยู่กับพื้นผิววัสดุและสภาพแวดล้อม มันจึงสามารถติดต่อผ่านทางสัมผัส หรือได้รับหรือสัมผัสละอองอากาศจากผู้ติดเชื้อ

หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (COVID-19) องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้โรคดังกล่าวเป็นโรคระบาดใหญ่ทั่วโลก (Pandemic) เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 ซึ่งโรคนี้เป็นโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ทำให้ทั่วโลกมีผู้ป่วยติดเชื้อสะสมจำนวน 750,890 ราย เสียชีวิต 36,405 ราย กลุ่มประเทศแถบมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตกติดเชื้อสะสมจำนวน 104,868 ราย เสียชีวิต 3,671 ราย กลุ่มประเทศในแถบนั้นยุโรปติดเชื้อสะสมจำนวน 423,946 ราย และเสียชีวิตรวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 26,694 ราย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีผู้ป่วยติดเชื้อสะสมจำนวน 4215 ราย เสียชีวิต 166 ราย และประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อสะสมจำนวน 1,524 ราย เสียชีวิต 9 ราย

ดังนั้น ด้วยอันตรายที่แฝงอยู่ในภาวะที่ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ได้รับความเสี่ยงและมีอัตราการได้รับผลกระทบจากภาวะโรคระบาดโควิด-19 ที่สูงกว่าบุคคลทั่วไป การเกี่ยวเนื่องกันระหว่างโรคระบาดโควิด-19 และโรคเบาหวาน ตลอดจนปัจจัยประการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น ทำให้การดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานในภาวะโรคระบาดโควิด-19 เป็นวาระสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาสังคมด้านสาธารณสุขอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ทวิวิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันการอุบัติซ้ำของโรคระบาดโควิด-19 เพื่อสร้างรูปแบบการบริการดูแลผู้ป่วยตามแนวทางการดำเนินชีวิตแบบความปกติใหม่ (New Normal) เพื่อสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับผู้ป่วยโรคเบาหวาน ทั้งยังสร้างความปลอดภัยทางด้านสาธารณสุขต่อภาวะโรคระบาดโควิด-19 และโรคเบาหวานให้เกิดขึ้นในสังคมโดยเจาะจงพื้นที่ในการวิจัย คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพส่วนตำบลไขแสงกำเนิดมี ประเทศไทยได้เผชิญวิกฤติมาหลายครั้ง แต่โควิด-19 เป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมหาศาล เพราะเป็นการระบาดใหญ่ทั่วโลก ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างรุนแรงในระยะสั้น และหลายพฤติกรรมจะอยู่ถาวรกลายเป็น New Normal ซึ่งเป็นสิ่งที่หลายองค์กรกำลังศึกษาอยู่เนื่องจากโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ที่เรายังไม่รู้จักมาก่อน ส่งผลต่อวิถีชีวิต การทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวัน การเกิดขึ้นและการดำเนินโควิด-19 ครั้งนี้ จึงเป็นสถานการณ์ที่หลายคนคาดว่ คงจะยาวนานพอสมควร จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรในหลายพฤติกรรมของผู้คน ความไม่แน่นอน และการคาดเดาสถานการณ์ไม่ได้ ประกอบกับการได้รับข้อมูลข่าวสารถึงผลกระทบต่างๆ อาจก่อให้เกิด

ความเครียด ความกลัว ในจิตใจของคนไทยได้ทุกเพศทุกวัย ซึ่งจากการได้เผยแพร่ข้อมูลการสำรวจของซูเปอร์โพล และนำเสนอแนวทางชีวิตวิถีใหม่ของคนไทยไว้ มีดังนี้คือ

1) การใช้เทคโนโลยี และอินเทอร์เน็ตเทคโนโลยีควบคู่กับอินเทอร์เน็ตจะเข้ามามีบทบาทกับการใช้ชีวิตมากขึ้น ที่จากเดิมมีมากอยู่แล้ว แต่ในสังคมยุค New Normal สิ่งเหล่านี้จะเข้าไปอยู่ในแทบทุกจังหวะชีวิต ไม่ว่าจะเป็น การเรียนออนไลน์ การทำงานที่บ้าน การประชุมออนไลน์ การซื้อสินค้าออนไลน์ การทำธุรกรรม และการเอ็นเตอร์เทนชีวิตรูปแบบต่าง ๆ อย่างดูหนัง ฟังเพลง

2) การเว้นระยะห่างทางสังคม ผู้คนในสังคมจะเห็นความสำคัญของการเว้นระยะห่างที่เป็นแนวทางการใช้ชีวิตช่วงวิกฤติโควิด-19 และจะดำเนินชีวิตแบบนั้นต่อไป โดยรักษาระยะห่างทางกายภาพเพิ่มขึ้น และใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการสื่อสาร และการใช้ชีวิต ลดการปฏิสัมพันธ์ การไปในสถานที่สาธารณะ และเน้นการทำกิจกรรมที่บ้านมากขึ้น

3) การดูแลสุขภาพใจสุขภาพทั้งตัวเอง และคนรอบข้างโดยเกิดความคุ้นชินจากช่วงวิกฤติโควิด-19 ที่ต้องดูแลด้านสุขภาพ และความสะอาดเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ ดังนั้นพฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ และการล้างมืออย่างถูกวิธี และหมั่นสังเกตตัวเองเมื่อไม่สบายจะยังคงมีต่อไป รวมถึงการหันมาใส่ใจสุขภาพ การออกกำลังกาย และการทำประกันสุขภาพจะมีแนวโน้มมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการดูแลผู้ป่วยเบาหวานและการคัดกรองผู้ป่วยเบาหวานในภาวะปกติ
2. เพื่อศึกษาการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานภายในวิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับภาวะโรคระบาดและบริบทของการระบาดโควิด-19

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ใช้ชุดกิจกรรม การให้ความรู้เกี่ยวกับ การจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันโรคระบาดโควิด-19 โดยการจัดกิจกรรม กับผู้ป่วยที่เข้ารับบริการคัดกรองเบาหวานและผู้ป่วยเบาหวานโดยอาสาสมัครจาก รพ.สต. ไชยแสงกำเนิดมี ทั้งหมด 15 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ”ความปกติใหม่ : การพัฒนารูปแบบจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อ

ป้องกันการอุบัติซ้ำของโรคระบาดโควิด-19” เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาในเชิงเอกสารทำการรวบรวมข้อมูลและเอกสารการวิจัยที่ทำมาแล้วเพื่อแสดงให้เห็นแนวคิดหลักและประสบการณ์จากงานวิจัยของประเทศอื่น ๆ ที่ได้มีการไปปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่ในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานและใช้เป็นแนวทางที่เราจะเสนอรูปแบบที่เหมาะสมในบริบทของสังคมไทยการผสมผสานบูรณาการทุกภาคส่วนของสังคมไทยและผู้กำกับนโยบายทางสาธารณสุขต่อการดูแลผู้ป่วยเบาหวานได้ภาวะปกติก่อนการระบาดและมุมมองใหม่ภายหลังการระบาดของโรค โดยการนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการจัดกิจกรรมมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาปัญหาอุปสรรคการดูแลผู้ป่วยเบาหวานและการคัดกรองผู้ป่วยเบาหวานในภาวะปกติ และทำการยืนยันข้อมูลโดยวิธีการการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในสถานการณ์และหลังสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยในภาคสนามเพื่อให้ทราบถึงแนวคิดหลักการความเป็นมาความสัมพันธ์ปัญหาอุปสรรคและกระบวนการสร้างแนวปฏิบัติใหม่และมุมมองใหม่ ๆ ในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานให้สอดคล้องกับภาวะโรคระบาดโควิด-19 ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอรูปแบบต้นแบบในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานโดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ทำการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร เป็นขั้นศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันโรคระบาดโควิด-19 โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “ความปกติใหม่ : การพัฒนารูปแบบจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันการอุบัติซ้ำของโรคระบาดโควิด-19” โดยการศึกษาจากเอกสารและการสังเคราะห์งานวิจัยประกอบกับกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในการวิกฤติโรคระบาดโควิด-19 ในภาวะหลังโรคระบาดและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการระบาด

ระยะที่ 2 ขั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ชุดกิจกรรม การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันโรคระบาดโควิด-19 โดยการจัดกิจกรรม กับผู้ป่วยที่เข้ารับบริการคัดกรองเบาหวานและผู้ป่วยเบาหวานโดยอาสาสมัครจาก รพ.สต. ไชยแสงกำเนิดมี ทั้งหมด 15 คน

3. การสะท้อนคิด และการคืนข้อมูล

เป็นกระบวนการ ผลลัพธ์และผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จ โดยการสนทนากลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตพฤติกรรม รวมทั้งการใช้แบบสอบถามวัดความคิดเห็นที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดเหล่านั้นมาวิเคราะห์เนื้อหา เกี่ยวกับความปกติใหม่ : การพัฒนารูปแบบจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันการอุบัติซ้ำของโรคระบาดโควิด-19 ดังนั้น ผลที่ได้จึงมีการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ เช่น การพรรณนาข้อมูล แผนภาพ ตาราง ผังความคิด หลังจากที่ได้ร่วมกิจกรรมและเก็บร่วมเสร็จสิ้นลง

สรุปผลการวิจัย

1) การวิเคราะห์การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคการดูแลผู้ป่วยเบาหวานและการคัดกรองผู้ป่วยเบาหวานในภาวะปกติ พบว่า

1.1) โรคเบาหวานนั้น อาการของโรคเบาหวานนั้นเกิดจากหลายสาเหตุจากหลายพฤติกรรมของผู้ป่วย สัญญาณทุกอย่างล้วนมีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันเป็นวงจร หากเราตัด หรือปรับ ลด พฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งออกไปได้ จะมีผลต่อการควบคุมเบาหวานและต้องหาสาเหตุของอาการและพฤติกรรมเพื่อปรับลดอย่างถูกต้อง

1.2) ปัญหาพฤติกรรมที่สำคัญ เช่น การกินหวาน การกินเค็มจัด ไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อร่างกาย และก่อให้เกิดโรคอ้วนตามมา บางครั้งก็มาพร้อมกับความเครียด ทำให้ค่าน้ำตาลสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการระบาดของโควิด-19 ทำให้ผู้ป่วยมีทั้งความเครียดจากเบาหวาน และโรคระบาด

1.3) ผู้ป่วยเบาหวานที่ควบคุมน้ำตาลได้ไม่ดีมีโอกาสเกิดผลข้างเคียงจากการติดเชื้อไวรัส โควิด-19 มากกว่าคนทั่วไป นอกจากนี้ยังมีผลข้างเคียงจากโรคเบาหวาน ร่างกายจะมีปฏิกิริยาต่อต้านไวรัสและเกิดการอักเสบ ปฏิกิริยาการอักเสบจะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดยิ่งสูงขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อระบบภูมิคุ้มกันและโรคที่เป็นอยู่

1.4) การจัดการผู้ป่วยความดันโลหิตสูงและโรคแทรกซ้อนจากเบาหวานต่าง ๆ ท่ามกลางสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดก็จะทำให้เกิดแรงผลักดันให้พัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้รองรับปัญหา ด้วยความคิดสร้างสรรค์และมุมมองในการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉิน

2) ผลการศึกษาการจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19

2.1) ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 นั้น ทางโรงพยาบาลดำเนินการปรับเปลี่ยนกระบวนการดูแลคัดกรองและรักษาผู้ป่วยเบาหวาน ตามนโยบายของสาธารณสุข และมาตรการการป้องกันการติดเชื้อโควิด พบว่า ก่อนเข้าโรงพยาบาลผู้ป่วยต้องทำการตรวจวัดอุณหภูมิ สวมใส่หน้ากากและทำการคัดกรองอาการทางระบบทางเดินหายใจเพื่อแยกกลุ่มคนไข้ที่มีไข้สูงและคัดแยกผู้ป่วยที่อาจติดเชื้อโควิดออกไป เช่น ถ้ามีอาการทางระบบทางเดินหายใจก็จะทำการคัดกรองด้วย ATK PCR เพื่อตรวจคัดกรองผู้ป่วยโควิด หากไม่มีอาการที่ต้องสงสัยติดเชื้อโควิด จึงเข้าสู่ระบบการคัดกรองเบาหวานและระบบการดูแลรักษาเบาหวานซึ่งมีมาตรการป้องกันการติดเชื้อโควิด การจัดการสถานที่ของหน่วยเบาหวาน ประกอบด้วย การเว้นระยะห่างทางสังคม, การสวมหน้ากากอนามัย, การจัดระยะห่างคนไข้รอการตรวจ, การทำฉากกั้นระหว่างผู้ป่วยและบุคลากรทางการแพทย์ และการบันทึกเบอร์โทรศัพท์ติดต่อของผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการ นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนระบบการนัดหมายและการมารับบริการ 1) การยกเว้นการนัดหมายในช่วงการระบาดหนัก หรือการลือคดวุ่น 2) การเลื่อนนัดออกไปให้ห่างขึ้นเป็นทุก 2 เดือน 3) การส่งยาให้ทางไปรษณีย์ หรือการให้ญาติมารับแทนเนื่องจากผู้ป่วยเบาหวานเป็นกลุ่มเสี่ยง และ 4) การโทรศัพท์ติดต่อคนไข้กรณีที่มีอาการรุนแรงและต้องติดตาม

2.2) กิจกรรมในการจัดการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19

โดยกิจกรรมในการจัดการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 พบว่า

2.2.1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเบาหวานนั้น เกิดจากความผิดปกติของตับอ่อนที่มีการผลิตฮอร์โมนอินซูลินไม่เพียงพอทำให้ขาดฮอร์โมนอินซูลินหรือฮอร์โมนอินซูลินออกฤทธิ์ได้น้อยลงจากภาวะดื้ออินซูลินซึ่งจะทำให้ร่างกายไม่สามารถนำน้ำตาลในเลือดไปใช้ได้ตามปกติ

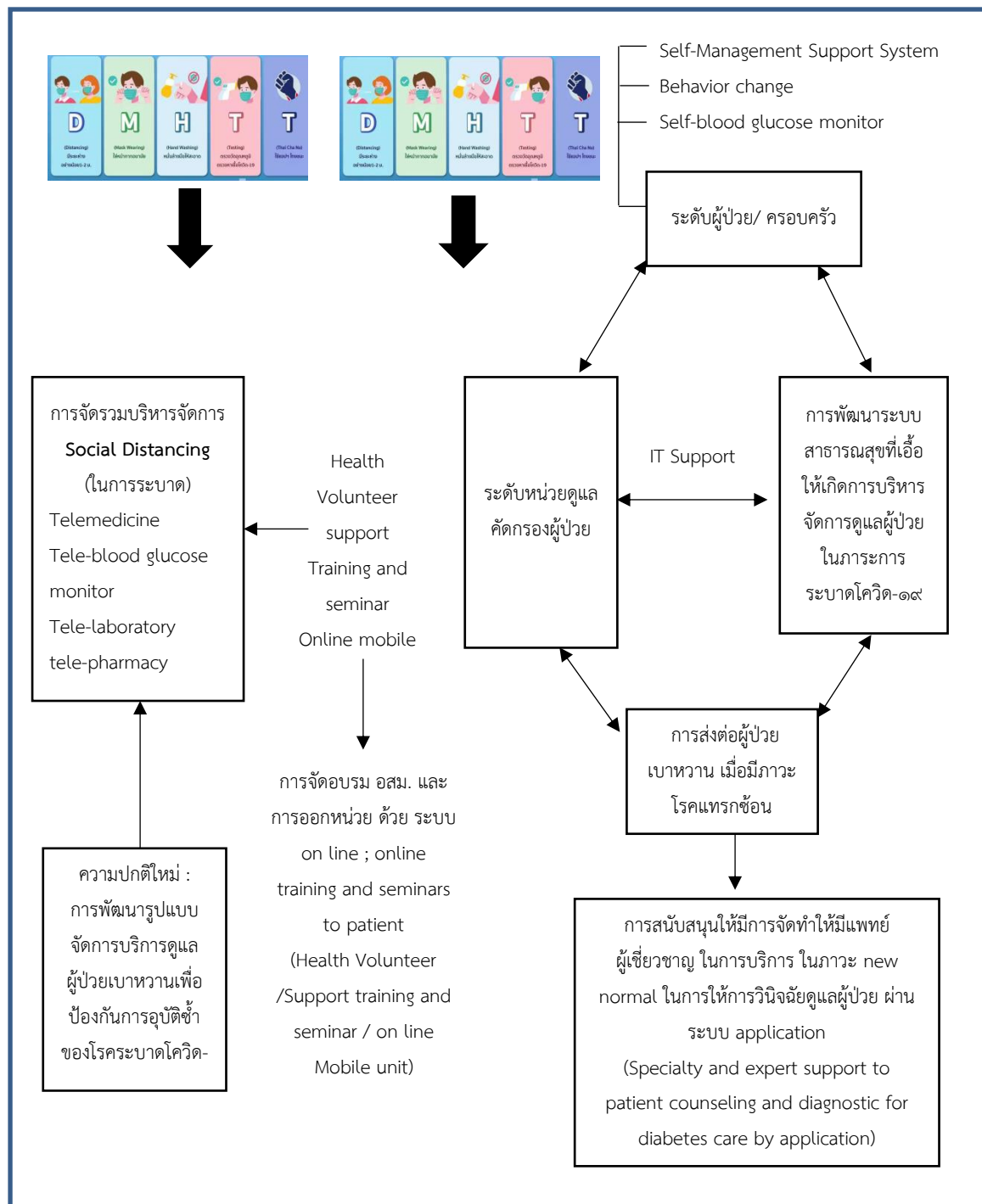
2.2.2) การปรับพฤติกรรมการกินในการให้ความรู้ นั้น ไวรัสโคโรนา สามารถก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ตั้งแต่มีอาการเหมือนโรคหวัดธรรมดาจนถึงโรคที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยอย่างรุนแรง โดยเฉพาะผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน โรคปอดเรื้อรัง

2.2.3) การใช้ยาลดระดับน้ำตาลในเลือดยาที่ใช้มี 3 กลุ่มคือยาอินซูลินและยาฉีด GLP-1 analog และป้องกันโควิด-19 เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความรู้ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมชีวิตให้ได้ก่อนการให้ยา

2.2.4) การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้แบบบูรณาการในการดูแลผู้ป่วย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้ที่เคยป่วยเป็นการอธิบายปัญหาเช่น ปัญหาการลดเบาหวาน ปัญหาการออกกำลังกาย การใช้ชีวิตประจำวัน และปัญหาอื่นๆ เป็นต้น

องค์ความรู้วิจัย

แผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “ความปกติใหม่ : การพัฒนารูปแบบจัดการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานเพื่อป้องกันการอุบัติซ้ำของโรคระบาดโควิด-19” จากการที่ได้เตรียมการวางแผนกิจกรรม สัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงทดลอง ด้วยวิธีการทั้งหมดสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1) การจัดการระบบคัดกรองเบาหวานให้มีประสิทธิภาพครอบคลุมกลุ่มเสี่ยงเพื่อวินิจฉัยผู้ป่วยที่เป็นเบาหวานแล้วนำเข้าสู่กระบวนการดูแลควบคุมและรักษา โดยเฉพาะในภาวะการระบาดนั้นหน่วยสาธารณสุขต้องปรับเปลี่ยนแนววิถีใหม่ในการให้การดูแลในกระบวนการคัดกรองให้เป็นไปตามมาตรการสาธารณสุขในการป้องกันโรคระบาดโควิด-19 ได้แก่ การเว้นระยะห่างทางสังคม การสวมใส่หน้ากากอนามัย การล้างมือ การตรวจอุณหภูมิและการติดตามด้วยระบบแอปพลิเคชันไทยชนะ

2) การสนับสนุนการจัดการดูแลตนเอง (Self-support Care) ในประเด็นการให้ความรู้ เรื่องโรคเบาหวานและอันตราย จากโรคแทรกซ้อน (ตา ไต หัวใจ เท้า) ความรู้ในการบริโภคอาหาร การออกกำลังกายให้ถูกต้องความรู้ในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อโควิด-19 ในภาวะ New normal นั้น การดูแลผู้ป่วยต้องคำนึงถึง การลดโอกาสการติดเชื้อในสถานพยาบาล ปรับการให้คำแนะนำเป็นการพูดคุยผ่าน ระบบ Telemedicine การพัฒนาแอปพลิเคชัน ที่ช่วยในการติดตามภาวะเบาหวานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำมาใช้ทดลองใช้ (Pilot project) กับกลุ่มคนไข้ที่มีศักยภาพ เช่น เบาหวานในเด็ก หรือ เยาวชนที่มีทักษะการใช้ IT เมื่อพัฒนา ทดลองจนทดสอบ Application ให้ความรู้ และติดตาม เบาหวาน ในกลุ่มคนไข้ รวมทั้งการให้ความรู้ เรื่องการระบาดโควิด-19 ส่งเสริมให้ผู้ป่วยให้เข้าใจถึงภาวะเสี่ยงที่มากกว่าคนปกติหาก มีการติดเชื้อโควิด-19 ในคนไข้เบาหวาน การทำสื่อและแอปพลิเคชันนี้ ยังสามารถใช้ได้กับผู้ที่มีส่วนในการ ดูแลการ สร้างแรงจูงใจ และการจัดการให้มีการจัดการดูแลตนเองเน้นในเรื่องการปรับพฤติกรรมเป็นสำคัญพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การรับประทานอาหาร และการออกกำลังกายเป็นปัจจัยเบื้องต้นในการดูแลตนเองเพราะการควบคุมระดับน้ำตาลให้ได้ตามเป้าหมายเป็นเรื่องสำคัญที่สุดโดยเฉพาะในภาวะการระบาดโควิด-19 เพราะค่าน้ำตาลที่ควบคุมไม่ได้ดีจะมีผลต่อภูมิคุ้มกันของผู้ป่วย และทำให้มีโอกาสติดเชื้อ และมีความรุนแรง

การให้ความรู้เรื่องการจัดการดูแลตนเองเป็นการเริ่มต้นแก้ไขปัญหที่สำคัญ และทำให้การบริหารจัดการดูแลผู้ป่วยเบาหวานมีประสิทธิภาพควรจะเน้นความรู้เรื่องของโรคเบาหวานโรคแทรกซ้อน และโรคระบาดโควิด-19 ให้คนไข้ได้ตระหนักในความสำคัญของการดูแลตนเองทั้งจากภาวะเบาหวานและการติดเชื้อโควิด-19 ร่วมด้วย

3) การสนับสนุนให้มีการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยเบาหวานจากครอบครัวและระบบอาสาสมัครชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องสร้างความแข็งแกร่งในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานโดยเฉพาะในภาวะการระบาดซึ่งคำนึงถึงความปลอดภัยในการติดเชื้อ โควิด-19 ร่วมด้วยในกรณีที่ต้องไปสถานพยาบาลหรือการเดินทางในที่ชุมชนการพัฒนาบุคลากรที่ดูแลผู้ป่วย ให้เพียงพอ โดยเฉพาะการให้คำแนะนำในด้านต่างๆ ที่จำเป็น เช่น แพทย์ พยาบาล (Nurse educator) นักกำหนดอาหาร กายภาพบำบัด เภสัชกร รวมถึง อาสาสมัครที่มีคุณภาพในการทำงานเชิงรุกในการออกเยี่ยมบ้าน และชุมชน

4) ระบบส่งตัวผู้ป่วยเพื่อดูแลภาวะแทรกซ้อนเพื่อควบคุมไม่ให้เกิดภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงต่อผู้ป่วยโดยเฉพาะในภาวะการระบาดโควิด-19 ต้องระมัดระวัง และอยู่ภายใต้มาตรการของกระทรวงในการป้องกันการติดเชื้อการเชื่อมประสานให้หน่วยแพทย์สหสาขาที่จำเป็นต่อการดูแลผู้ป่วยเบาหวานได้ทำงานสอดคล้องประสานเพื่อคอยควบคุมดูแลติดตามอาการแทรกซ้อนรวมถึงป้องกันการติดเชื้อโควิด-19

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้ป่วยเบาหวานหากติดเชื้อโควิด-19 ร่วมด้วยจะมีอันตรายและเสี่ยงต่อความรุนแรงของอาการมากกว่าคนปกติ ดังนั้นจึงควรมีการให้ความรู้เพื่อป้องกันและระวังในเรื่องของการควบคุมอาการเบาหวานในช่วงโรคระบาดโควิด-19 จากงานวิจัยพบว่าความรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม
2. พฤติกรรมเหล่านี้ ล้วนเพิ่มความเสี่ยงต่อการเป็นเบาหวานดังนั้นเราจึงควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลดการกินอาหารรสจัด ไม่ว่าจะหวานจัด มันจัด เค็มจัด หรือหวานจัดและรับประทานอย่างถูกต้องทั้งชนิดและปริมาณ
3. ไม่ควรทำอะไรอย่างตึงเครียดเกินไป หรือมีภาวะเครียดมากๆ ความเครียดเป็นปัจจัยเพิ่มความเสี่ยงของหลากหลายโรค และหนึ่งในนั้นก็คือเบาหวาน เพราะเวลาที่เรเครียด ร่างกายจะหลั่งฮอร์โมนคอร์ติซอลออกมา ดังนั้นจึงควรมีการหากิจกรรมอย่างอื่นทำ หรือหาอะไรทำเพื่อผ่อนคลายความเครียดเพื่อไม่ให้เกิดความตึงเครียดง่าย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการเจาะจงพื้นที่การศึกษาอื่นๆ เพื่อแนวปฏิบัติใหม่และมุมมองใหม่ๆ ในการดูแลผู้ป่วยเบาหวานให้สอดคล้องกับภาวะโรคระบาดโควิด-19 และทำการศึกษาและยืนยันผลการศึกษา และสร้างองค์ความรู้ใหม่ในครั้งต่อไป
2. ควรมีการใช้กิจกรรมอื่นๆ ให้มีความหลากหลายและติดตามผลในระยะยาวในขณะที่ทำวิจัยก็มีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลจากภาวะการระบาดและการเข้าถึงพื้นที่ในการจัดกิจกรรมดังนั้นหากมีการวิจัยอื่นที่ควรวางแผนและออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์ในขณะนั้น
3. กระทรวงสาธารณสุขและผู้ดูแลระบบการบริการดูแลผู้ป่วยเบาหวานควรมีการวิจัยเพื่อการพัฒนาแอปพลิเคชันในการติดตามสัปดาห์ผู้ป่วยเบาหวานและติดตามดูแลผู้ป่วยเบาหวาน (DM track) ในทำนองเดียวกับการพัฒนาแอปพลิเคชันต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงการระบาดโควิด-19 อาทิเช่นหมอพร้อม ไทยชนะ หรือหมอชนะ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). **New Normal ชีวิตวิถีใหม่**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=2288>
- ภavana กิริติยวงศ์. (2544). การพยาบาลผู้ป่วยเบาหวาน: มโนคติสำคัญสำหรับการดูแล, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี. เพรส จำกัด หน้า 1.
- สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย. (2563). การดูแลตนเองสำหรับผู้ที่เป็นเบาหวานในช่วงที่มีไข้หวัด COVID-19, [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://www.dmthai.org/attachments/article/1004/covid-19_in_dm.pdf
- POB PAD. (2563). **โรคเบาหวาน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.pobpad.com/>.
- PPTV Online. (2562). **คนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป ป่วยเบาหวาน 4.8 ล้านคน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/113887> [15 กรกฎาคม 2563].
- World Health Organization. (2020) **Coronavirus**, (Geneva: World Health Organization, 2020).
- World Health Organization. (2020). **Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation report-71**.

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี*

A MODEL OF BUDDHIST POLITICAL PARTICIPATION FOR PEOPLE IN NONG PRUE
MUNICIPALITY, CHONBURI PROVINCE

ภูวเดช โพธิ์เก้าเพชร

Phuwadech Phokaophet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya university

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

ดุชนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี (2) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (3) เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเรียบเรียงเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า:

สภาพโดยทั่วไปและปัญหาของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้านการตัดสินใจ ยังขาดการประชาสัมพันธ์และข้อมูลข่าวสารและรายละเอียดที่ชัดเจนให้กับประชาชนรับทราบ และความเสี่ยงสละเพื่อส่วนรวมยังไม่ประสบความสำเร็จและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและประเมินผลยังไม่ได้รับความเป็นธรรมยังขาดการสานต่อการให้ความยุติธรรมและความเสมอภาคในชุมชนระบบการตรวจสอบและการประเมินผลยังมีความโปร่งใสในการทำงานและการวางแผนและนโยบาย ด้านการดำเนินงาน ขาดแรงจูงใจในดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้นำแนวคิด ทฤษฎีมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในประเด็นต่างๆ โดยได้นำหลักการต่างๆ มาเป็นแผนพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาศักยภาพและสร้างโอกาสให้ภาคประชาชนสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยเน้นหลักการมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมตัดสินใจ การรับผลประโยชน์ การติดตามและประเมินผล อาศัยหลักอุปทานิยธรรม 7 ในการเป็นแบบแผนในการพัฒนาประชาชนให้มีส่วนร่วมกับการบริหารงานขององค์กรท้องถิ่นโดยประยุกต์แนวคิดและหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

* Received January 6, 2023; Revised February 17, 2023; Accepted March 20, 2023

คำสำคัญ: รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง; เจริญพุทธ; ประชาชน

ABSTRSCT

The study consisted of the following objectives: 1) to investigate the general conditions and problems of people participation in Nong Prue Municipality, Chonburi Province; 2) to explore concepts and theories on participation, as well as the Buddhddhamma's contribution to people's political participation; and 3) to present a model of Buddhist political participation for people in Nong Prue Municipality, Chonburi Province. The study applied a qualitative research method with data being collected by in-depth interviews. The obtained data were presented by descriptive method. From the study, the following results are found:

The general conditions and problems of people participation include: On decision-making in which there is still a lack of public relations, clear news and information for the people, and a lack of sacrifice for the public. People's participation in the monitoring and evaluation systems is still lacking, as is justice, equality, transparency, planning, and policy formulation. On an operation where there is still a lack of motivation to carry out work or activities for the public good. The study discovered that there is an adoption of concepts and theories as the guidelines for practicing in the community in order for individuals to participate in various political issues. Various principles are applied as the community development plans for more progress through the development of potential and building opportunities for the public sector to take part in the management. This is built on the participatory principles of thinking, problem-solving, decision-making, getting benefits, monitoring, and evaluating within the framework of the Aparihāṇiyadhamma (Seven Conditions of Welfare) to train people to participate in the management of local organizations

Keywords; Forms of political participation; Buddhist; Population

บทนำ

ในปัจจุบันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรมเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการผลักดันให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในประเทศนั้นๆ และด้วยการเข้าใจถึงสิทธิและเสรีภาพ การเข้าใจถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของตนเอง ประชาชนสามารถเข้าถึงการตรวจสอบและเรียกร้องให้ผู้มีอำนาจในการปกครองปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการเรื่องใดๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นสำคัญสำหรับประเทศไทยนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อาศัยอยู่นั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญโดยปรากฏเจตนารมณ์ในเรื่องนี้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมารัฐธรรมนูญฯ ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญ โดยได้มีการบัญญัติถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ เช่น สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมือง สิทธิการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาให้กำเนิดขึ้นควบคู่กับสังคมไทยโดยการพัฒนาความเป็นพลเมืองเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงและต้องดำเนินการให้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนประชาชนต้องเข้าถึงกระบวนการใช้สิทธิต่างๆ ได้สะดวก รวดเร็ว ซึ่งท้ายที่สุดแล้วการเมืองในภาคประชาชนที่เข้มแข็งก็จะช่วยส่งเสริม และรักษาระบอบประชาธิปไตยในประเทศให้มั่นคง และยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมในช่วงที่ผ่านมายังมีปัญหาในหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาระบบการทำงาน การขับเคลื่อนงานของชุมชน ยังขาดความต่อเนื่อง บางแห่งขาดการบูรณาการการทำงานกับท้องถิ่น ปัญหาสมาชิกในองค์กรยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ปัญหาไม่ได้รับความเป็นธรรม ฯลฯ เป็นต้น อีกทั้งกระบวนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละแห่งนั้น มักจะเน้นและเข้าใจกันเพียงแค่ว่าการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้นซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่มักจะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านั้น กลายเป็นการมีส่วนร่วมเฉพาะในเชิงรูปแบบเท่านั้นโดยเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2551 ที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน และสังคมประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

ในปัจจุบันเทศบาลหนองปรือยังมีข้อร้องเรียนจากประชาชนอยู่ในเรื่องต่างๆ ที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ภายในชุมชนหรือมีส่วนในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง ดังนั้นการที่ประชาชนจะมีส่วนในด้านต่างๆ ให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและประชาชนไม่ได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนมากนักเนื่องจากการไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของชุมชนว่าต้องการให้ชุมชนของตนพัฒนาไปในทิศทางใด ซึ่งส่วนใหญ่จะพบสภาพปัญหาในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินงาน และตรวจสอบ

นอกจากนี้การปฏิบัติงานของภาครัฐยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในด้านต่างๆ รวมถึงประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดปัญหาในการใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หรือโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยปกติสุข โดยเทศบาลต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นในการกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ

นอกจากนี้ยังพบสภาพปัญหาบางประการในการใช้สิทธิในการตรวจสอบของประชาชนนั้น ยังคงมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก เช่น ด้านการตัดสินใจ ด้านการตรวจสอบ เป็นต้น จึงทำให้ชุมชนไม่ได้รับความร่วมมือ และการแก้ปัญหาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหลักการแห่งประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้ง ต่างคำจูนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ณ ที่ใดที่มีการใช้สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเข้มแข็งจะเป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมหลักการแห่งประชาธิปไตยให้เข้มแข็งมากขึ้นในทางกลับกัน หลักการแห่งประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชนนั้นจะมีความยั่งยืนสืบต่อไปได้ ด้วยการมีพลเมืองที่มีความเข้มแข็งทางการเมืองจากระดับล่าง ซึ่งจะทำให้ประชาธิปไตยของชุมชนนั้นมีความเข้มแข็ง ยั่งยืน ถาวรสืบไป การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะรากฐานของระบอบประชาธิปไตย

จากการศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลหนองปรือยังมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขโดยเฉพาะปัญหาการไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทั้ง 4 ประเด็นที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาเบื้องต้นแล้วจึงได้หาแนวทางในการส่งเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างประชาธิปไตยในชุมชนให้ยั่งยืนซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนยังถือเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างหน่วยงานรัฐ และประชาชนการจะปฏิรูปการเมืองจึงต้องเริ่มจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีจิตสำนึกที่ดี โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองทุกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นด้านการตัดสินใจ และการตรวจสอบในโครงการต่างๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นคือแรงจูงใจให้ผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรีเชิงพุทธ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน และการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของสังคมอีกทั้งยังพัฒนาองค์ความรู้ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐให้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยโดยนำหลักธรรมมาบูรณาการกับหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไปศึกษา และสร้างเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนการดำเนินงานของชุมชนเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรีเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่มีอรรถประโยชน์เป็นรูปธรรมในการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

3. เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ
เชิงพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ โดยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่างๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ วรรณกรรมภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ เอกสารการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตำรา เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นต้น โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหอสมุดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม

การศึกษานี้เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารระดับสูง พนักงานและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ พระสงฆ์และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน ผู้บริหารระดับสูงของเทศบาลเมืองหนองปรือ จำนวน 5 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน ซึ่งสอบถามในทัศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือและการบูรณาการหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ผู้บริหารระดับสูง พนักงานและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี จำนวน 20 รูป/คน คือ

1. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน
2. ผู้บริหารระดับสูงเทศบาลเมืองหนองปรือจำนวน 5 คน
3. ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือจำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี โดยสร้างขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของประชาชน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ
3. ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
4. นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง
5. นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป
6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพโดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ขออนุญาต และเข้าพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามกำหนด จากนั้นจึงอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายการสัมภาษณ์ครั้งนี้ และเริ่มสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ และเนื่องจากแบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดจึงสามารถที่จะตั้งคำถามที่มีลักษณะเจาะลึกลงไปในเรื่องละเอียดต่างๆ ได้มีขั้นตอนดังนี้

1. ขออนุญาตรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิในการดำเนินการวิจัย
2. ขอสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ผู้บริหารระดับสูง พนักงานและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ด้วยการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงใช้เทปวีซีดีเสียงและสมุดโน้ตในการจดแต่ละประเด็น เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างต่อเนื่องและอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์ในการวิจัย
3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด จำนวน 20 รูป/คน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและการบูรณาการหลักธรรมพระพุทธศาสนาประยุกต์ในการปฏิบัติการมีส่วนร่วม
4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกไปสังเคราะห์ วิเคราะห์เชิงคุณภาพต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ

จากการศึกษาสภาพทั่วไป และปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือนั้น ผลการวิจัยพบว่า สภาพโดยทั่วไปและปัญหาที่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังมีประเด็นที่ยังเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงไม่ว่าจะด้านการตัดสินใจ ยังขาดการประชาสัมพันธ์ และข้อมูลข่าวสาร และรายละเอียดที่ชัดเจนให้กับประชาชนรับทราบ และความเสียสละเพื่อส่วนรวมยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรและอีกด้านหนึ่งที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายของการมีส่วนร่วมกับชุมชนคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ และทำการประเมินผลยังไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควรยังขาดการสานต่อการให้ความยุติธรรมและความเสมอภาคในชุมชนระบบการตรวจสอบและการประเมินผลยังไม่มีควมโปร่งใสในการทำงานของผู้นำในองค์กรส่วนท้องถิ่น ดังนั้นการขจัดปัญหาความขัดแย้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งที่ดำเนินการโดยควบคู่กันไป จะทำอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ เพราะประชาชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองขาดการตื่นตัวทางการเมืองซึ่งมีกระบวนการหลายขั้นตอนทำให้ประชาชนเป้าหมายต่อระบบการเมืองของชุมชนและอีกอย่างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการมีส่วนร่วม 1. ด้านการตัดสินใจพบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับผู้ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ไม่ได้มีผลกระทบโดยตรงหรือผลกับตัวเองจะไม่ค่อยสนใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเท่าที่ควรประชาชนส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานต่างๆ ในการวางแผนและนโยบายเนื่องจากระบบยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบกับประชาชนเองยังขาดความสนใจและความตระหนักในการเข้าร่วมกิจกรรม

1.1 ด้านการดำเนินงาน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในเขตเทศบาลยังขาดแรงจูงใจในดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนร่วมและขาดความรู้ ทักษะ ในการรับข่าวสารข้อมูลทางการเมืองที่ชัดเจนทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้

1.2 ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนไม่ได้รับประโยชน์ของกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นการสิ่งก่อกำแพงหรือคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนซึ่งไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงควรจะให้ประชาชนได้มีสิทธิและเสรีภาพเท่ากันในการรับผลประโยชน์ทางการเมืองซึ่งปัจจัยของสิ่งจูงใจในการเห็นว่าตนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ประโยชน์ยังไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ประชาชนต้องการ

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือมีการดำเนินงานโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในประเด็นต่างๆ โดยได้นำหลักการต่างๆ มาเป็นแผนพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไปโดยการพัฒนาศักยภาพและสร้างโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารของเทศบาลเมืองหนองปรือเท่านั้น “เทศบาลเมืองหนองปรือเป็นตัวอย่างที่ดีของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม มีการบูรณาการภาคีเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้มาร่วมกันจัดบริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์กับคนในท้องถิ่นมีการพัฒนาศักยภาพประชาชนให้มีความรู้ จินตนาการ และสามารถช่วยกันคิด แก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเองได้ เหมือนเจตนารมณ์การปกครองท้องถิ่นที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นไปตามความต้องการและบริบทของประชาชนในท้องถิ่น โดยเน้นหลักการมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมตัดสินใจ การรับผลประโยชน์ การติดตาม และประเมินผล โดยจัดให้มีโครงการและกิจกรรมการประชุม พบปะ และปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งวิธีการนี้จะส่งผลให้บุคลากรทั้งภาครัฐ และภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ บุคลากรต่างๆ เหล่านี้จะเกิดความรู้สึกซาบซึ้งถึงคุณค่า ความรู้ และความสามารถของตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจ ก่อให้เกิดความทุ่มเท และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญกับองค์กร นอกจากนั้น การประชุม พบปะ และปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ยังก่อให้เกิดการร่วมกันแสวงหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานหรือปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นเรื่อยๆ และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ

จากการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเทศบาลเมืองหนองปรือ ในเรื่องการตัดสินใจหรือการวางแผนของประชาชนไม่ได้รับความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการเลือกในระหว่างทางเลือกโดยมีสิ่งเข้ามาเกี่ยวข้องหลายประการ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ทำให้เห็นธรรมชาติที่สำคัญของการตัดสินใจว่าเป็นกระบวนการตามลำดับขั้นตอนที่จะเลือกทางใดทางหนึ่งออกมาสำหรับใช้ในการปฏิบัติ ซึ่งในการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะต้องมีการเริ่มจากตนเองต้องเป็นผู้มีจิตสาธารณะและร่วมแรงร่วมใจให้เกิดความคิดในการเสียสละเพื่อส่วนร่วมมีการสื่อสารเพื่อสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความเต็มใจทำงาน การตัดสินใจต้องอาศัยหลักการให้ความยุติธรรมและความเสมอภาคในความเห็นของประชาชนที่มีความจำเป็นในการพัฒนามีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนขั้นตอนการดำเนินงานของกิจกรรม และมีส่วนร่วมกำหนดแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในกิจกรรมโครงการ

พัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยมีการประชุมเป็นนิตย เพราะในยุคปัจจุบันนี้การประชุมกันบ่อยๆ จะทำให้งานมีความก้าวหน้าไปด้วยดี ที่เกิดจากการประชุมกันเป็นนิตยนั้นเอง

3.1 การดำเนินงานต้องเป็นไปเพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนนั้นต้องตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองควรนำหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปรับใช้สอดแทรกโดยการประชุมอย่างสม่ำเสมอ และอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมทางด้านการเมืองเพื่อร่วมแรงร่วมใจแก้ไขปัญหาเมื่อได้ข้อยุติก็พร้อมเพรียงกันลงมตอย่างเป็นเอกฉันท์ในการวางแผนพัฒนาชุมชนนำไปกำหนด เป็น“ธรรมนูญชุมชน” เป็น“สัจจะ”ที่ให้ไว้ร่วมกันในการปฏิบัติ โดยส่งเสริมผู้นำที่มี ภูมิความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้กับทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียม และยุติธรรม ในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความโปร่งใสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร และทำกิจที่ควรทำโดยพร้อมเพรียงกันเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินงานต้องมีการปรึกษาหารือกันก็ต้องอยู่พร้อมๆ กันเพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในการปฏิบัติงานในด้านความรับผิดชอบ

3.2 การรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นต้องมีหลักความดีงาม ความถูกต้อง ในการแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจ ซึ่งยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยมีการกำหนดวิสัยทัศน์กว้างไกล นำสังคมไปสู่ธรรมาธิปไตย มีความพร้อมในการจัดการตนเอง เกิดชุมชนเข้มแข็ง โดยกำหนดกฎระเบียบเพื่อสร้างวินัยมีการยอมรับซึ่งกันและกันสร้างความเสมอภาคในอาชีพ เกิดการกระจายรายได้ สร้างเสริมความรักสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจนเกิดเอกลักษณ์ชุมชนมีสังคมแห่งคนดี มีคุณธรรม มีความสงบสุข เกิดอัตลักษณ์ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นในชุมชน และได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยคำนึงถึงความถูกต้องเพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการรับผลประโยชน์ทางการเมือง

3.3 การตรวจสอบและประเมินผล การพัฒนาระบบการเมืองของประชาชนต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดด้านการตรวจสอบข้อมูลทรัพยากรในท้องถิ่นนั้นต้องใช้หลักการที่เป็นธรรมและมีความยุติธรรมเพื่อประเมินสถานการณ์อยู่เสมอ และทันการเปลี่ยนแปลง ประชาชนร่วมกันวิเคราะห์ ประเมินผล หาแนวทางแก้ไข ตรวจสอบโดยใช้หลักยุติธรรม สันติวิธี มีสันติภาพ โดยผู้นำมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีเหตุผล มีคุณธรรม มีการสื่อสารที่ดีอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับหลักอปริหานิยธรรมว่าด้วยการส่งเสริมนโยบายในการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขไปพร้อมๆ กัน ได้ทราบว่ามีวิธีการหรือแนวทางการดำเนินการนี้มีปัญหาตรงส่วนไหน เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของของประชาชนตามหลักอปริหานิยธรรม 7 นั้น ต้องมีความยุติธรรม โปร่งใส ในกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการวางแผนและนโยบายต้องเป็นธรรมกับทุกฝ่ายจะต้องพัฒนาตามแผนและนโยบายที่วางแผนไว้โดยเน้นประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

และเป็นการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กร ซึ่งช่วยให้องค์กรตระหนักเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีธรรม ความไม่รู้จักเสื่อม และความเจริญก้าวหน้าก็จะเกิดขึ้นกับองค์กร หน่วยงานหรือแม้กระทั่งประชาชนนั้นๆ ได้อย่างแน่นอน โดยมุ่งเน้นให้การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งรวมไปถึงการดำเนินนโยบายสาธารณะ และการจัดบริการสาธารณะต่างๆ เป็นไปอย่างสุจริตโปร่งใสเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ ประเมินผลยังไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร ยิ่งขาดการสานต่อการให้ความยุติธรรมและความเสมอภาคในชุมชนการส่งเสริมการศรัทธาความดีโดยใช้ฐานความคิดของความดีเชื่อมต่อไปสู่การกำหนดแผนและนโยบายในการพัฒนาชุมชนระบบการตรวจสอบและการประเมินผลยังไม่ขาดความโปร่งใสในการทำงานของผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น ดังนั้นการจัดปัญหาความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งที่ดำเนินการโดยควบคู่กันไป จะทำอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ เพราะสันติภาพนั้นต้องเกิดขึ้นโดยสภาพภาพเสมอกันทั้งชุมชนและองค์กรต้องมีสันติภาพในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมิได้ ซึ่งหนึ่งในการแก้ปัญหาตึงเครียดคือการหันหน้าเข้าหากัน สนทนากัน ร่วมกันหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาภายใต้กรอบอันเป็นกติกาของชุมชนสังคมจึงจะประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั้นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวิทย์ ทองนอก ได้ทำวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรีมีการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองหนองปรือให้สามารถปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ การบริหารจัดการองค์กรด้วยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของเทศบาลเมืองหนองปรือให้มีการยึดมั่น และประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในหลักพุทธธรรม คุณธรรม และจริยธรรม อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร” พบว่ามีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้ โดยภาพรวมและรายด้าน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม การตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผล

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ

กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ มีการดำเนินงานโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมทางการเมือง

ในประเด็นต่างๆ โดยได้นำหลักการต่างๆ มาเป็นแผนพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไปโดยการพัฒนาศักยภาพและสร้างโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารของเทศบาลเมืองหนองปรือเท่านั้นโดยเน้นหลักการมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมตัดสินใจ การรับผลประโยชน์ การติดตามและประเมินผล โดยมีกลุ่มองค์กรเครือข่ายมากมาย อาทิเช่น เครือข่ายคณะกรรมการชุมชนเทศบาลเมืองหนองปรือ เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เครือข่ายกลุ่มพัฒนาสตรีเทศบาลเมืองหนองปรือ เครือข่ายอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน เครือข่ายอาสาสมัครดูแลคนพิการในชุมชน เครือข่ายอาสาสมัครรักษาสันติภาพในท้องถิ่น เครือข่ายเด็กและเยาวชน เครือข่ายอาสาสมัครแรงงาน เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ เครือข่ายอาสาสมัครฝนหลวง เครือข่ายอาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน เครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนงานของเทศบาลให้เป็นองค์การที่ช่วยเหลือดูแลประชาชนมีเพื่อพัฒนาศักยภาพ และสร้างโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการให้บุคลากรทั้งภาครัฐ และภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชนต้องมีการออกกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ สำหรับการเข้าร่วมประชุม ขณะประชุม การลงชื่อของผู้เข้าร่วม ประชุมทุกครั้ง การเลิกประชุม มีเจ้าหน้าที่คอยดูแล และตรวจสอบในการประชุมทุกครั้งซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดความสามัคคีภายในชุมชนและการทำงานที่ควรทำโดยพร้อมเพรียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานวัตร ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร” พบว่ามีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้ โดยภาพรวมและรายด้าน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร พบว่าโดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานครนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผล

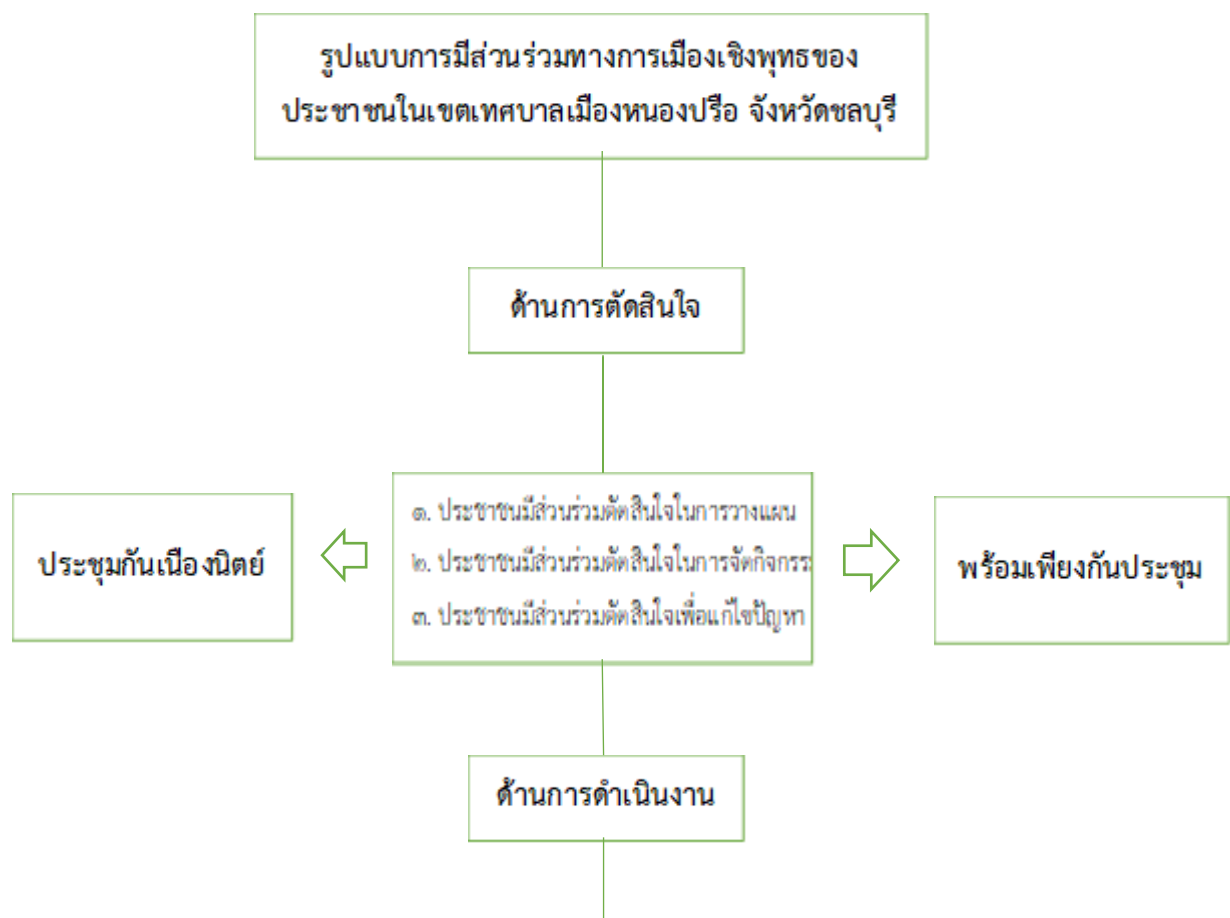
3. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ

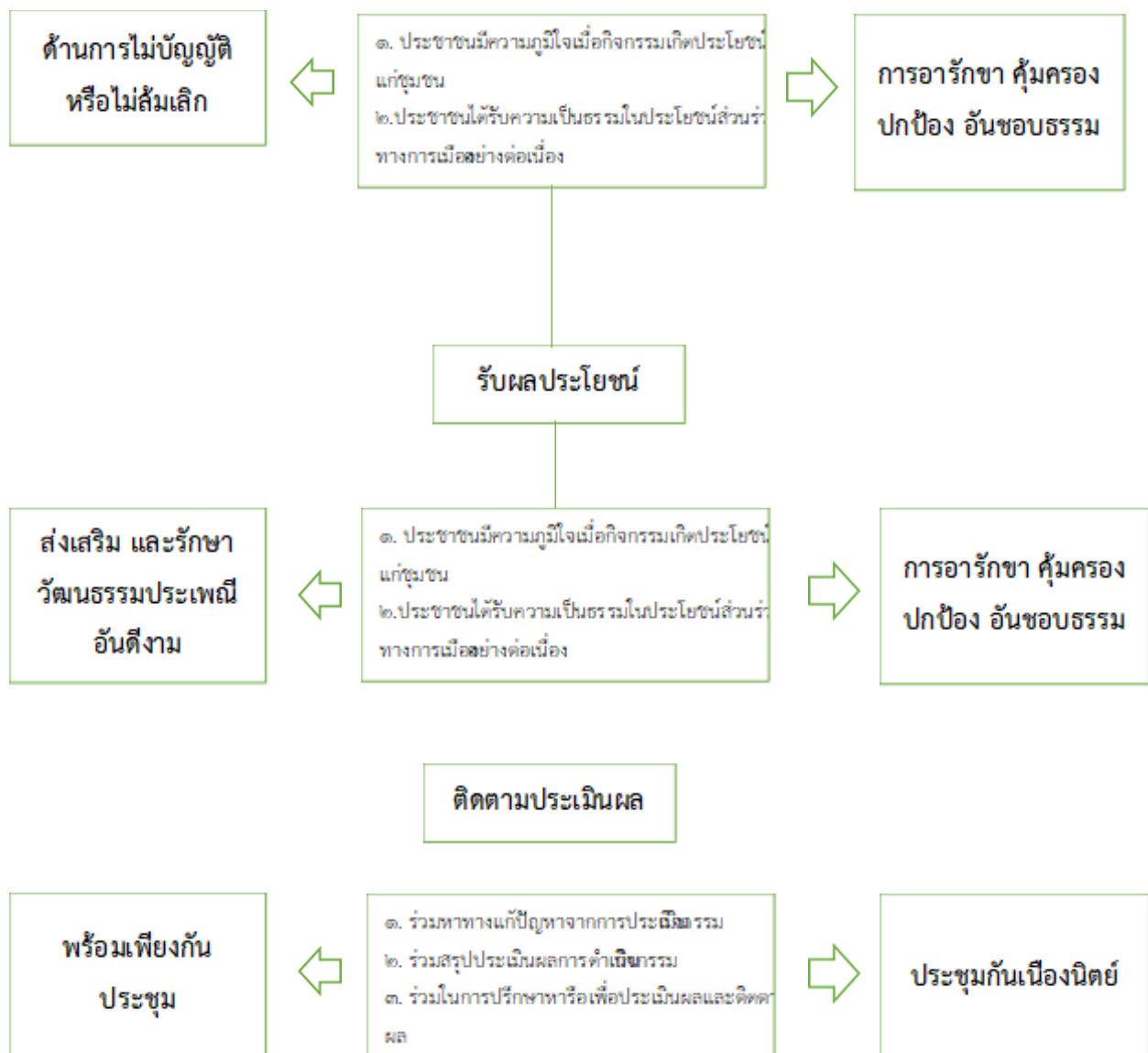
การนำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือว่าเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเมื่อนำมาบูรณาการใช้กับประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วมีความสอดคล้องและใกล้เคียงกันสามารถนำมาใช้ในการบริหารชุมชนได้ซึ่งช่วยให้องค์กรตระหนักเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีธรรม ความไม่รู้จักเสื่อม ตามแนวปฏิบัติ 4 อย่างและความเจริญก้าวหน้าก็จะเกิดขึ้นกับองค์กร หน่วยงานหรือแม้กระทั่งประชาชนนั้นๆ ได้อย่างแน่นอนโดยมุ่งเน้นให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักพุทธธรรมเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติตาม ซึ่งรวมไปถึงการดำเนินนโยบายสาธารณะและการจัดบริการสาธารณะต่างๆ เป็นไปอย่างสุจริตโปร่งใส เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ ด้วยการให้ความสำคัญกับการสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนท่ามกลางการตัดสินใจที่รอบคอบ เป็นธรรม และคำนึงถึงผลประโยชน์และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองหนองปรือโดยรวม โดยได้พัฒนาศักยภาพและสร้างโอกาสให้กลุ่มหรือองค์กรภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการกำหนดให้มีการประชุม พบปะ และปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และในการประชุม พบปะ และปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่บุคลากรผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพ และเพิ่มพูนความรู้ให้แก่กลุ่มหรือองค์กรภาคประชาชนที่เข้าร่วมประชุมอีก

ทางหนึ่งด้วยโดยกำหนดให้มีการสอดแทรกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมไว้ในโครงการ และกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องตามความเหมาะสมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของกฎระเบียบ ข้อบัญญัติ หรือที่มาของกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้ยึดถือปฏิบัติอยู่ให้แก่ประชาชนในชุมชน ได้รับข้อมูล ข่าวสารทั่วถึงกันทุกส่วน เพื่อที่จะให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้เรื่องแนวทางการบริหารเกี่ยวกับการออกกฎบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาส ภาสสัทธา ศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” การนำหลักอปริหานิยธรรมกับหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานร่วมกับหลักธรรมาภิบาลทำให้ได้รูปแบบในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 รูปแบบหลัก ประกอบด้วย รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใส ในงานบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านนิติธรรม ด้านการมีส่วนร่วมในด้านความรับผิดชอบ

องค์ความรู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมายและตามหลักประชาธิปไตย
2. มีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชนมีความตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสังคม
3. มีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชนอย่างชัดเจนโดยให้ยึดหลักการทางพระพุทธศาสนาใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการทำงานให้มากยิ่งขึ้น
4. ส่งเสริมให้มีการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนไม่แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และให้มี

ส่วนในการพัฒนาความรู้สามารถในการดำเนินงานทั้งในองค์กรและชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เอื้อต่อการทำงานตลอดจนการพัฒนาการจัดกิจกรรมขององค์กรให้มีความทันสมัยและให้น่าสนใจ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสภาพและปัญหาในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อที่จะได้ทราบสภาพและปัญหา อันจะนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์หลังจากมีการนำหลักการบริหารนิยธรรมมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
3. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ควรจะเป็นในอนาคต
4. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆ ที่น่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาและปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการมีส่วนร่วม

บรรณานุกรม

- ปัทมา สุปก้าง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา”, [ออนไลน์], แหล่งที่: <http://www.isranews.org/south-news/stat-history/256-articles/13788-2010-07-30-09-19-02.html?pop=1&print=1&tmpl=component> [23 มีนาคม 2565].
- ไททัศน์ มาลา, “บทบาทในการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะรัฐประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555).
- ภาส ภาสสัทธา. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.
- รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร. “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2552.
- วิชัย ต้นศิริ, **ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา, 2557), หน้า 43.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน, **คู่มือการจัดตั้ง และพัฒนากิจการของสภาองค์กรชุมชนตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน), 2553).

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน
ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

THE PROCESS OF TRANSFERRING WISDOM INHERITANCE FOR VILAGERS' SELF-RELIANCE
IN PHUKHAOTHONG SUB-DISTRICT, PHRANAKHON SI AYUTTHAYA DISRICT,
PHRANAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ฐิติวัฒน์ เพชรธิรสสวัสดิ์

Thitiwat Phetthirasawat

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts (Social Development) Mahachulalongkornrajavidyalaya university

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาของชาวบ้านกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนใบลานและกลุ่มผู้ผลิตและจัดจำหน่ายขนมไทย ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ในตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้น ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียดชัดเจน ก่อนที่จะนำเสนองานวิจัยต่อสาธารณะ

ผลการวิจัย พบว่า

1) ปลาตะเพียนสานใบลาน เกิดจากวิถีชีวิตประจำวันและความเชื่อ ที่ว่าปลาตะเพียนเป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีอยู่ชุกชุมในลุ่มน้ำภาคกลาง เริ่มต้นจากการใช้ใบมะพร้าวสานเป็นรูปปลาตะเพียน ต่อมาเพื่อความคงทนมากขึ้น จึงนิยมเอาใบลานมาสานขัดกันเป็นปลาตะเพียนจำลอง ตัวขนาดใหญ่บ้าง ขนาดเล็กบ้าง แล้วจับผูกกันเข้าเป็นพวงสำหรับแขวนไม้เหนื่อเปลนอนของเด็กอ่อน เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่เด็ก จะได้เจริญเติบโตเลี้ยงง่าย และมีฐานะมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านภูเขาทองได้รับสืบทอดการสานปลาตะเพียนใบลานมาจากรุ่นสู่รุ่น ภายในครอบครัวของตนเอง ส่วนขนมไทย (ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน) นั้น มีที่มาจากชาวโปรตุเกสเป็นผู้คิดค้นทำขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่รู้จักกันในชื่อว่า ท้าวทองกบม้า ซึ่ง

* Received January 28, 2023; Revised March 20, 2023; Accepted March 29, 2023

เป็นขนมที่มีวัตถุดิบคือไข่เป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่ มีรสชาติหวานอร่อย แต่ไม่มีกลิ่นคาวของไข่ และชื่อที่เป็นมงคล จึงทำให้ได้รับความนิยมในงานพิธีต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลอีกด้วย การสืบทอดการทำขนมไทย (ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน) เป็นการสืบทอดกันภายในครอบครัว จากรุ่นสู่รุ่นเช่นเดียวกัน

2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนใบลาน และกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายขนมไทย มีวิธีการถ่ายทอด 4 วิธีด้วยกัน คือ 1) การสาธิต คือแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ 2) การบอกเล่า โดยบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมมาในรูปของคำพูด 3) การปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยจะคอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน ทำให้ได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละน้อย และ 4) การเรียนรู้ โดยการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ เช่น สถานที่ผู้ประกอบการ ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น โดยจัดเป็นกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงลักษณะการถ่ายทอดแบบครูพักลักจำด้วย

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น; กระบวนการ; การพึ่งตนเอง

ABSTRACT

Objectives of this research were 1. to study the history of wisdom inheritance of Platapienbailan making group and Thai dessert making group in Phukhaothong Sub-district, Phra Nakorn Si Ayutthaya District, Phra Nakorn Si Ayutthaya Province 2. to study the process of transferring wisdom inheritance for villagers' self- reliance in Phukhaothong Sub-district, Phra Nakorn Si Ayutthaya District, Phra Nakorn Si Ayutthaya Province and 3. To Guidelines to promoting and conserve transferring wisdom inheritance for villagers' self- reliance in Phukhaothong Sub-district, Phra Nakorn Si Ayutthaya District, Phra Nakorn Si Ayutthaya Province. Methodology was the qualitative method collected data from 22 key- informants by in-depth-interviewing to study of important details concurrently covering the subject matter fully studied, in qualitative research, detailed insights are provided with clear details can be analyzed before submitting to the public.

Findings of the research were as follows :

1) Platapienbailan caused by daily life and beliefs about the meaning of fertility which are abundant in the central basin. It started with the use of coconut leaves to weave into the shape of a carp. Later for more durability therefore, it is popular to use palm leaves to weave together as a model carp. Some large, some small, then tied together in a bunch

for hanging over the crib of a baby. In order to be auspicious for children will be easy to grow and have a wealth of wealth. The villagers of Phukhaothong have inherited the weaving of palm leaf carp from generation to generation. Within their own family, Thai desserts (Thong Yod, Foi Thong, Jackfruit Seeds) are originated from the Portuguese who invented it during the Ayutthaya period. Known as Thao Thongkip Ma, which has eggs as a main ingredient, has a delicious sweet taste but no fishy smell of eggs and it popular in various ceremonies for auspiciousness as well. The inheritance of Thai desserts is inherited within the family, from generation to generation as well.

2) The process of transferring wisdom inheritance for the villagers' self-reliance in Phukhaothong Sub-district, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Both groups of carp weaving palm leaves and a group of Thai dessert manufacturers and distributors. There are 4 methods of transmission: 1) Demonstration: acting together with telling or explaining in order to gain a direct, concrete experience. Which makes them understand the methods, procedures, and be able to practice. 2) Telling by telling, explaining or transmitting accumulated knowledge and experience in the form of words. 3) Practice is the actual action in a real-life situation, by recommending check and fix so that the process of doing it is correct according to the steps causing them to learn and accumulate experiences gradually. 4) Learning: centers, etc., by organizing activities for learning This includes the nature of the teacher's break-up broadcast.

Keywords; Local wisdom; Process; Self-reliance

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และมีวัฒนธรรมต่างๆ มากมายในแต่ละท้องถิ่น อาทิ งานหัตถกรรมต่างๆ ที่ปรากฏตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงงานหัตถกรรมจักสานที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีวิต นอกจากนั้นยังแสดงถึงความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น และเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เช่น เครื่องเงินจะพบมากในภาคเหนือ กระจับปี่จะพบมากในภาคอีสานและย่านลำแพน เสือกระจับปี่จะพบมากในภาคใต้ งอบพบมากในภาคกลาง และปลาตะเพียนสานหรือเรียกว่า “ปลาตะเพียนสานใบลาน” จะพบมากในภาคกลาง ซึ่งแหล่งผลิตที่สำคัญแห่งหนึ่ง คือ ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นของที่ระลึกที่อยู่คู่เมืองพระนครศรีอยุธยา มานับร้อยปีจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความสามารถและทักษะดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการ

ถ่ายทอดต่อกันมาและทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันกันเหมือนเครือญาติ อย่างเหนียวแน่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีคุณค่าควรได้รับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดต่อชุมชนรุ่นหลัง ซึ่งประเทศไทยก็เป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่ามากมายในหลากหลายด้าน เช่น วิทยาการทางการแพทย์ ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบัน พบว่าประเทศไทยมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างผลิตภัณฑ์ เพื่อจำหน่าย เป็นการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ ครอบครัวและชุมชนอย่างหลากหลาย แต่ในยุคของการแข่งขันทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ทำให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์อยู่รอด และได้รับความนิยมอย่างยั่งยืนจะต้องมีความแตกต่างและไม่ซ้ำแบบเดิม ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงเป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคของการแข่งขันได้เป็นอย่างดี เอกลักษณ์และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สามารถบอกถึงความรู้และภูมิปัญญาของคนท้องถิ่น หรือบ่งบอกความเป็นชาติที่ไม่ถือเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ในทางตรงกันข้ามเอกลักษณ์และวัฒนธรรมเหล่านั้น ยังเป็นเครื่องบ่งชี้ตัวตนและคุณค่าแบบที่ใครไม่สามารถนำไปเป็นเจ้าของได้ ซึ่งในแต่ละพื้นถิ่นมีทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป ทรัพยากรบางชนิดสามารถนำมาทำประโยชน์ให้กับชุมชนมาอย่างช้านานจนกลายเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ และคนในท้องถิ่นก็ใช้ความรู้ความสามารถที่มีการนำมาพัฒนาดัดแปลง ต่อยอด สร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นมา

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์ที่สังคมไทยต้องเผชิญ และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ประเทศไทยจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ได้ และได้ส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านหัตถกรรม ด้านอาหาร ด้านการละเล่น และด้านการเกษตร ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับในช่วงภายหลังที่มีการย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนภายนอกมากขึ้น และการพัฒนาทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนรุ่นหลัง เริ่มละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่างๆมากขึ้น และความประณีตในการผลิตงานด้านหัตถกรรม ด้านอาหาร และด้านการเกษตร ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเริ่มสูญหายไป

ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของชุมชนในท้องถิ่นที่ความสำคัญถูกส่งต่อสืบสานกันมายาวนานจนเป็นวัฒนธรรมประจำในแต่ละท้องถิ่น เป็นมรดกตกทอดจากคนรุ่นปู่ย่าตายายมาสู่รุ่นลูกหลานในปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีหลากหลายประเภท ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้สั่งสมของบรรพบุรุษตั้งแต่ครั้งอดีตถ่ายทอดมาสู่ปัจจุบัน ภูมิปัญญามีทั้งที่เป็นคำสอนที่สั่งงานในการประพฤติปฏิบัติ ทั้งที่เป็นการประกอบสัมมาอาชีพ ทั้งที่เป็นการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิ อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ไม้สอย ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาด้านการรักษาพยาบาลทั้งที่เป็นศิลปะบันเทิงและการแสดงทั้งหลาย และรวมถึงทั้งที่เป็นการประดิษฐ์สิ่งของที่ใช้ในการประดับประดาบ้านเรือนให้สวยงาม ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะมีสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเองแตกต่างกันไป ภูมิปัญญาบางสิ่งบางอย่างอาจมิให้พบเห็นได้ทั่วไปในหลายพื้นที่ แต่ภูมิปัญญาบางอย่างจะมีให้เห็นได้เพียงเฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น

ปัจจุบันยังคงเหลือแหล่งผลิตปลาตะเพียนसानโบราณที่ถือว่าเป็นแหล่งที่สำคัญที่สุด คือพื้นที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ปลาตะเพียนโบราณ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลากหลายผลผลิตที่บ่งบอกถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำนานงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญของชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นถือได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นที่สืบทอดงานฝีมือเชิงช่างกันมายาวนานหลายร้อยปี

ปลาตะเพียนसानไบลานก็ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วยเช่นเดียวกัน ไม่ต่างไปจากงานฝีมือภูมิปัญญาชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกหลายอย่าง ที่ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา และบริเวณที่ชุมชนในตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งยังคงมีผู้ผลิตปลาตะเพียนไบลานเป็นอาชีพหลัก และดำรงรักษางานหัตถกรรมนี้ไว้ และบางส่วนก็ผลิตเป็นอาชีพเสริม ในยามที่ว่างเว้นจากงานประจำ ซึ่งการผลิตหัตถกรรมจักสานปลาตะเพียนขึ้นเพื่อใช้เป็นสินค้าท้องถิ่นนั้น มีอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย และนับวันยังมีคนในชุมชนผลิตกันน้อยลง แต่ทั้งนี้การผลิตปลาตะเพียนไบลาน ก็ยังเป็นการสานสายสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ โดยเป็นกิจกรรมของชุมชนในการพัฒนาและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

ในปัจจุบัน “กลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนไบลาน” เป็นการดำเนินงานโดยกลุ่มชาวมุสลิมซึ่งทำหน้าที่ผลิตสินค้าปลาตะเพียนจักสานไบลาน และทำให้สินค้าดังกล่าวกลายเป็นตัวแทนหรือเอกลักษณ์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเป็นสินค้าที่ระลึกที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยวและคนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จนอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ผลิตปลาตะเพียนจักสานไบลานรุ่นเก่าๆ มีรายได้จากงานหัตถกรรมนี้ มีแรงจูงใจที่จะสืบทอดอาชีพสานปลาตะเพียนไบลานให้คงอยู่สืบไปได้ แต่ในอนาคตหามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดังกล่าวนี้ขาดการส่งเสริม สนับสนุนและปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นถึงคุณค่า ด้วยเหตุผลความจำเป็นและข้อจำกัดหลายประการ อาทิ วัตถุดิบสำคัญ คือไบลาน เริ่มหายากและมีราคาสูงขึ้น ประการต่อมา คือการพัฒนาของรัฐที่มุ่งพัฒนาสู่ความเป็นเมืองเพิ่มมากขึ้น และมีการส่งเสริมอาชีพในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวขึ้นในภูมิภาคประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมและความเชื่อต่างๆ ของทางสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิมเอง ซึ่งอาจส่งผลกระทบที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ จึงอาจจะทำให้ชาวมุสลิมในชุมชนในตำบลภูเขาทองเลิกทำอาชีพสานปลาตะเพียนไบลาน และหันไปประกอบอาชีพอื่นๆ จึงทำให้งานหัตถกรรมปลาตะเพียนसानไบลานต้องสูญหายไป ขณะเดียวกันก็อาจส่งผลให้เกิดความล้มเหลวของชุมชนได้ เนื่องจากความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลง

ทั้งนี้ รวมถึงอาหารไทย โดยเฉพาะขนมไทย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมประจำชาติที่มีความละเอียดอ่อนประณีตในการเลือกสรรวัตถุดิบ วิธีการทำ ที่พิถีพิถัน รสชาติอร่อยหอมหวาน สีสันสวยงาม รูปลักษณ์ชวนรับประทาน แตกต่างกันไปตามลักษณะของขนมแต่ละชนิดนั้นๆ และนิยมทำขนมไทยในวาระสำคัญ งานทำบุญ เทศกาลสำคัญ หรือต้อนรับแขกสำคัญ เพราะขนมบางชนิดจำเป็นต้องใช้กำลังคนอาศัยเวลาในการทำพอสมควร ส่วนใหญ่เป็นขนมประเพณี ซึ่งปัจจุบันเริ่มลดน้อยลง อาจจะมาจากรูปแบบของขนมบางอย่างที่ถูกปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในสังคม

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งตนเองของชาวบ้าน ในตำบลภูมิจาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ซึ่งมีหัตถกรรม การทำอาหาร อาทิ กลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนไบลาน ซึ่งปลาตะเพียนसानไบลานถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและคนไทยเป็นความภูมิใจของคนพระนครศรีอยุธยา นอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ช่วยกันสร้างให้เกิดมาตรฐานสำหรับผลิตภัณฑ์ใน

ชุมชนของตนเอง ยังถือว่าเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาความยากจน ก่อให้เกิดความเข้มแข็งและส่งเสริมการพัฒนาชนบทในระดับรากหญ้าอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาของชาวบ้านกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนใบลาน และกลุ่มผู้ผลิตและจัดจำหน่ายขนมไทย ในตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา เพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วนพร้อมกันนั้น ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียดชัดเจน ที่มีรายละเอียดชัดเจน สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น และนำเสนอผลการวิจัยที่มีความสมบูรณ์ต่อไป ซึ่งสามารถแสดงขั้นตอนได้ดังนี้

1. การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study)

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ บทความ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเอง

1) เพื่อทำการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ บทความ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่แสดงถึงคุณค่าและอัตลักษณ์ของชุมชน อันจะนำมาซึ่งแนวทางการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเอง

3) การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

4) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study)

เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งในระดับนโยบาย ปัจจุบันบุคคล ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร ผู้ฝึกสอน และสมาชิกกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนโบราณและกลุ่มผู้ผลิตและจัดจำหน่ายขนมไทยของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1) ทำการศึกษาและกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาของชาวบ้านกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนโบราณและกลุ่มผู้ผลิตและจัดจำหน่ายขนมไทย ในตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนำเสนอแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามที่กำหนดไว้

2) ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร ผู้ฝึกสอน และสมาชิกกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนโบราณและกลุ่มผู้ผลิตและจัดจำหน่ายขนมไทยของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่แสดงถึงคุณค่าและอัตลักษณ์ของชุมชน อันจะนำมาซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนของชุมชน ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบของกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการถ่ายทอดและนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้แก่ภาครัฐ ภาคเอกชน

กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

5) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต โดยมุ่งเน้นเพื่อให้สามารถใช้เป็นต้นแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนในระดับต่างๆ

6) สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายในระดับองค์กร ระดับชุมชน และระดับปัจเจกบุคคล

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาของชาวบ้านกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนใบลานในตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนใบลานโดยปลาตะเพียนสานใบลานนั้น จัดได้ว่าเป็นงานหัตถกรรมที่มีกำเนิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ผลิต และมีจุดกำเนิดขึ้นเช่นเดียวกันกับงานหัตถกรรมอื่นๆ คือการทำด้วยฝีมือ การช่างหัตถกรรมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีการวิวัฒนาการการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม รู้จักการใช้เทคโนโลยีช่วยแสวงหาอาหารได้อย่างเพียงพอ ไม่ขาดแคลน จนทำให้มีเวลาว่างพอที่จะคิดสร้างสรรค์งานอื่นๆ ขึ้น เป็นไปตามความถนัด ความสามารถ โดยทั่วไปงานหัตถกรรมมักจะเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์กลุ่มหนึ่งที่มีฝีมือในการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ใดๆ ขึ้นจากวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และอาจได้ทดลองสร้างสรรค์งานชิ้นใหม่ๆ จนเกิดความชำนาญ แล้วสร้างสรรค์งานเพื่อตอบสนองความต้องการของจิตใจเป็นไปตามคตินิยมความเชื่อ และสอดคล้องกับหน้าที่การใช้งานในชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาตะเพียนสานใบลาน ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์ เหตุผลก็เพราะว่าปลาตะเพียนมักชุกชุมอยู่ตามแม่น้ำลำคลอง หรือตามที่มีน้ำขังตลอดปีในภาคกลางของประเทศไทย คนไทยภาคกลางรู้จักคุ้นเคยปลาตะเพียนมาตั้งแต่โบราณกาล เหตุที่ปลาตะเพียนเป็นปลาที่จะกินได้อร่อยในฤดูข้าวตกรวง ปลาตะเพียนจึงกลายเป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์ ดังคำชาวบ้านพูดกันติดปากมาแต่ก่อนว่า “หน้าข้าวหน้าปลา” หรือ “ข้าวใหม่ปลามัน” คนไทยแต่ก่อนมีความเชื่อในปลาตะเพียนดังที่กล่าวนี้ จึงนิยมเอาใบลานมาสานขัดกันเป็นปลาตะเพียนจำลอง ตัวขนาดใหญ่บ้าง ขนาดเล็กบ้างแล้วจับผูกกันเข้าเป็นพวงเรียกว่า เครื่องแขวนสำหรับแขวนไม้เหนือเปลนอนของเด็กอ่อน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นสิ่งมงคลแก่เด็ก จะได้เจริญเติบโตมีฐานะมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ดังปลาตะเพียนในฤดูข้าวตกรวง คติเช่นนี้คล้ายกันกับชาวจีนทำโคมรูปปลาให้เด็กถือเล่นในวันไหว้พระจันทร์ เพื่อเป็นมงคลแก่เด็กๆ ปลาตะเพียนสานด้วยใบลานแต่โบราณแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ ปลาตะเพียนสานสำเร็จแล้วเขียนลวดลายตกแต่งด้วยยางมะเดื่อปิดทองคำเปลวให้สวยงาม สำหรับใช้แขวนเหนือเปลของลูกผู้มี

ฐานันดรศักดิ์หรือผู้มีบรรดาศักดิ์ เรียกว่า “ปลาตะเพียนทอง” ส่วนอีกประเภทหนึ่งสานด้วยใบลานเปล่า ไม่เขียนลวดลายแต่อย่างใด สำหรับใช้แขวนเหนือเปลลูกขว้านบ้านทั่วไป นอกจากนั้นแล้วปลาตะเพียนยังได้ทำขึ้นเป็นเครื่องรางในทางเมตตามหานิยม โดยเฉพาะเป็นมงคลในการค้าขาย โดยใช้แผ่นโลหะทอง เงิน ตัดเป็นรูปปลาตะเพียนทองตัวหนึ่งเงินตัวหนึ่ง ลงอักขระเมตตามหานิยม เจาะรูที่กระโดงหลังแล้วร้อยเชือกผูกกับไม้คานห้อยเป็นคู่โดยใช้แขวนตามหน้าประตูหรือค้ำ หน้าร้านค้า แผงลอย แม้กระทั่งหีบแร่ เพื่อให้ค้าขายดี ด้วยเหตุนี้ ปลาตะเพียนสานจึงเป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์และถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยมาแต่โบราณ

สำหรับกระบวนการที่ผู้ผลิตสามารถถ่ายทอดวิธีการผลิตนั้น งานฝีมือจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นต่อไปได้ ในลักษณะเช่นนี้เป็นการสืบทอดงานหัตถกรรมให้คงอยู่แม้เวลาจะผ่านไป ปลาตะเพียนสานใบลานของชุมชนภูเขาทองนั้น เมื่อแรกผลิตเป็นงานหัตถกรรมที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นจากผู้ที่มีจิตสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจของผู้ผลิตและเพื่อใช้สอยประโยชน์ แต่ต่อมาจึงได้พัฒนากลายมาเป็นงานศิลปหัตถกรรม ซึ่งเป็นที่ต้องการและสนใจของคนกลุ่มอื่น ด้วยรูปลักษณ์ สีสนที่สวยงามสะดุดตา ดังนั้น การศึกษากระบวนการผลิตปลาตะเพียนใบลานจึงเป็นทางหนึ่งซึ่งจะทำให้สิ่งประดิษฐ์จากฝีมือของคนไทยที่มีคุณภาพได้รับการบันทึกไว้ ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายลบเลือนไป

2. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนใบลานนั้นเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการสานปลาตะเพียนใบลาน โดยส่วนมากจะเป็นการถ่ายทอดกันในเฉพาะในครอบครัว และเครือญาติที่มีอาชีพสานปลาตะเพียนใบลานอยู่แล้ว ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยปกติแล้วจะเป็นกลุ่มวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุ แต่สำหรับเยาวชนนั้นก็จะได้มีการถ่ายทอดเพื่อเป็นการให้เรียนรู้ในการช่วยเหลือครอบครัว และยังเป็นการหารายได้พิเศษระหว่างว่างจากการศึกษาเล่าเรียน

เบื้องต้นนั้น เกิดจากการที่ผู้ประกอบอาชีพจักสานปลาตะเพียนใบลาน ได้ปฏิบัติเพื่อการประกอบอาชีพอยู่แล้ว จึงทำให้บุคคลในครอบครัวได้เห็นจากการปฏิบัติจริง เนื่องจากการสานปลาตะเพียนใบลานมีขั้นตอนและความละเอียดอ่อนในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการลงสีให้มีความสวยงามเหมือนปลาตะเพียนจริงๆ ที่ดูมีชีวิตชีวา แม้ว่าในปัจจุบันจะมีวัสดุอุปกรณ์ที่ค่อนข้างสะดวก ทันสมัย ทำให้ง่ายต่อการทำ รวมถึงสีที่ใช้ก็มีความสดสวยคงทนอยู่ได้นาน เมื่อได้เห็นการลงมือทำและสามารถเป็นอาชีพสามารถสร้างรายได้เสริมได้อีกด้วย จึงได้มีการสอนให้มีความชำนาญในการจักสาน และสอนในขั้นตอนต่างๆ สามารถที่จะทำได้ดีในทุกขั้นตอน จนสำเร็จเป็นปลาตะเพียนสานใบลานที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

จากการที่การสานปลาตะเพียนใบลานเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน และมีผู้ที่ให้ความสนใจเป็นจำนวนมากที่จะศึกษาเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติเพื่อประกอบเป็นอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเอง จึงได้มีการรวมกลุ่มขึ้น เป็นกลุ่มจักสานปลาตะเพียนในชุมชนภูเขาทอง มีการวางแผนในขั้นตอนต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพ มีต้นทุนการผลิตที่สามารถควบคุมได้ และหาวัตถุดิบได้ง่ายยิ่งขึ้น นอกจากจะมีการถ่ายทอดวิธีการสานปลาตะเพียนใบลานในชุมชนภูเขาทองเองแล้ว หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาได้เล็งเห็นภูมิ

ปัญหาค่าของชุมชน ได้เข้ามาสนับสนุนและจัดกิจกรรมให้มีการสาธิตวิธีการสานปลาตะเพียนโบราณ เพื่อฝึกฝนให้สามารถต่อยอดเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ด้วยการพึ่งพาตนเองจากภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ สถาบันการศึกษา ซึ่งได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ได้สำรวจและทำวิจัยเกี่ยวกับปลาตะเพียนโบราณ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไม่ให้สูญหายไป โดยได้รวบรวมตั้งแต่ขั้นตอนการสรรหาวัสดุ การจักสาน การลงสี รวมไปถึงตลาดที่รองรับปลาตะเพียนโบราณ ทำให้เกิดคู่มือและเอกสารที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถที่จะนำไปศึกษาและปฏิบัติ ทำเพื่อประกอบเป็นอาชีพในการพึ่งพาตนเองได้จริง

นอกจากนี้ ในสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ ได้จัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการเชิญผู้ประกอบอาชีพสานปลาตะเพียนโบราณเป็นวิทยากรในกิจกรรมดังกล่าว และสอนให้กับนักเรียน นักศึกษาได้เรียนรู้ความเป็นมาที่มีความผูกพันคู่กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และขั้นตอนในการสานปลาตะเพียนโบราณที่ถูกต้อง และมีรูปแบบที่สวยงามดังที่ได้พบเห็นกันในปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจ เพื่อนำสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาของชาวบ้านกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนโบราณและกลุ่มผู้ผลิตและจัดจำหน่ายขนมไทย ในตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนโบราณและกลุ่มผู้ผลิตและจัดทำขนมไทย ในตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เกิดจากการศึกษาแบบลองถูกลองผิด และมีการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานมาเรื่อยๆ สืบทอดต่อกันจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เริ่มต้นจากระบบครอบครัวและเครือญาติ เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและความต้องการสร้างรายได้ที่มั่นคง สามารถพึ่งพาตนเอง จึงเกิดการรวมกลุ่มกันในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพจากภูมิปัญญาเดียวกัน เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่มีลักษณะแปลกใหม่ น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ดังจะพบเห็นได้ในปัจจุบันนี้ ซึ่งภูมิปัญญาการจักสานปลาตะเพียน ได้เกิดขึ้นมาจากความเชื่อว่าปลาตะเพียนเป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์ เพราะปลาตะเพียนจะมีลูกชุกชุมมากและจะมีรสชาติอร่อยในฤดูข้าวตกรวงพอดี จึงนิยมเอาปลาตะเพียนมาสานขัดกันเป็นปลาตะเพียนจำลอง ตัวขนาดใหญ่บ้าง ขนาดเล็กบ้างแล้วจับผูกกันเข้าเป็นพวงเรียก ว่าเครื่องแขวนสำหรับแขวนไม้เหนือเปลนอนของเด็กอ่อน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นสิ่งมงคลแก่เด็ก จะได้เจริญเติบโตมีฐานะมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ดังปลาตะเพียนในฤดูข้าวตกรวง จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มักจะเกิดจากความเชื่อและการดำรงชีวิตประจำวันในบริบทของท้องถิ่นนั้น แล้วหล่อหลอมเข้าด้วยกันจึงเกิดเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าและควรเผยแพร่ความรู้ให้แก่บุคคลทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับ บุญส่ง เรศสันเทียะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ปลาตะเพียนโบราณ : ศิลปะและภูมิปัญญาชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยากับความอยู่รอดในระบบการตลาดแบบเสรี" ผลการวิจัยพบว่า 1) ปลาตะเพียนโบราณมีที่มาจากแนวคิดและความเชื่อของคนในสมัยโบราณว่า คนในภาคใต้ใช้ใบต้น

จากหรือใบมะพร้าวสดมาสานเป็นรูปปลาผูกไว้ที่ปลายเสาหน้าบ้านของตนในทุกครั้งที่คนในครอบครัวออกไปหาปลาในทะเลเพื่อบอกกล่าวขอให้พระเจ้าคุ้มครองให้ปลอดภัยกลับมาบ้าน แนวความเชื่อในพื้นที่แถบภาคกลางที่เชื่อว่าการสานปลาที่เลียนแบบรูปร่างของปลาตะเพียนที่พบมากในลุ่มแม่น้ำภาคกลางแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์และเจริญรุ่งเรือง นอกจากนั้นยังมีแนวความเชื่ออีกว่าการสานปลาแล้วนำมาแขวนไว้เหนือเปลนอนของเด็กๆ จะทำให้เด็กเลี้ยงง่ายโตเร็วเหมือนปลาและการแขวนปลาสานยังช่วยป้องกันภูตผีไม่ให้มารบกวนเด็กๆ อีกด้วย 2) ชาวบ้านในชุมชนหัวแหลมที่ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมสืบทอดงานฝีมือการทำปลาตะเพียนใบลานมาจากรุ่นพ่อแม่มายาวนานมากกว่า 200 ปี มาแล้ว เมื่อก่อนทำขึ้นเพื่อแขวนประดับบ้านเรือนให้สวยงาม ต่อมาเมื่อมีผู้นิยมซื้อปลาตะเพียนใบลานไปแขวนในบ้านมากขึ้นจึงมีผู้ที่ทำอาชีพสานปลาตะเพียนใบลานจำหน่ายและมีการพัฒนารูปแบบลวดลายสีสันให้สวยงามขึ้นตามลำดับ ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่นิยมทำปลาตะเพียนใบลาน 3) แนวโน้มในอนาคตจากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกปรากฏว่า มีแนวโน้มว่าปัจจัยภายในทั้ง ผู้ผลิต วัตถุดิบ รายได้ แหล่งจำหน่ายและราคาจำหน่าย รวมถึงปัจจัยภายนอกทั้งผู้บริโภค สินค้าทดแทน ค่านิยมสมัยใหม่ นโยบายภาครัฐและความเชื่อเกี่ยวกับปลาตะเพียนใบลานมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้หัตถกรรมการสานปลาตะเพียนใบลานศิลปะและภูมิปัญญาของชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่สามารถดำรงอยู่ได้และอาจสูญหายไปจากสังคมไทยได้ในที่สุด

2. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองของกลุ่มสานปลาตะเพียนใบลานและกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายขนมไทยนั้น มีกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยเริ่มต้นจากการถ่ายทอดภูมิปัญญากันภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยวิธีการดังนี้ 1) การสาธิต คือแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ 2) การบอกเล่า โดยบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมมาในรูปของคำพูด 3) การปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยจะคอยแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน ทำให้ได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละน้อย และ 4) การเรียนรู้ โดยการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ เช่น สถานที่ผู้ประกอบการ ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น โดยจัดเป็นกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงลักษณะการถ่ายทอดแบบครูพักลักจำด้วยจะเห็นได้ว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น เป็นวิธีการพื้นฐานในการถ่ายทอดไม่ซับซ้อนมากนัก สำหรับการถ่ายทอดกันภายในครอบครัว เป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย เพราะคนในครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน ย่อมเห็นกิจกรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่เป็นประจำ และยังได้มีส่วนช่วยในการทำด้วย จึงทำให้เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น กระบวนการถ่ายทอด โดยการสาธิต การบอกเล่า การปฏิบัติ และการเรียนรู้ จึงไม่ใช่เรื่องยากเลย ซึ่งสอดคล้องกับ ดร.ธัญชัช วิภัติภูมิประเทศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน: กรณีศึกษาวงกลางยาว อำเภอปรานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนประถมศึกษาและกลุ่มผู้สูงอายุได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลองยาวขึ้นพื้นฐานผ่านการสาธิตวิธีการและการบอกเล่าโดยตรง ส่วนกลุ่มบุตรหลานของปราชญ์ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลอง

ยาวขึ้นสูงผ่านวิธีครูพักลักจำ อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักเรียนประถมศึกษาและกลุ่มบุตรหลานได้รับการถ่ายทอดที่เหมือนกันในเรื่องความเชื่อของวงกลองยาว ปัญหาสำคัญที่พบในการถ่ายทอด คือ 1) ปัญหาด้านการไม่ได้ถ่ายทอดเนื้อหาบางเรื่อง เช่น การปลุกเสกกลองยาว และการผลิตกลองยาว 2) ปัญหาด้านการขาดผู้รับการถ่ายทอด 3) ปัญหาด้านการถ่ายทอดให้แก่กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา และ 4) ปัญหาด้านระยะเวลาของการถ่ายทอด สำหรับฐานคิดสำคัญของปราชญ์ชาวบ้านที่ส่งผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การเห็นคุณค่าของวงกลองยาวและความเชื่อมโยงระหว่างวงกลองยาวกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมของชุมชนและยังสอดคล้องกับ จินตประวัรี เจริญนิม และสิริชัย ดีเลิศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จุดเริ่มต้นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ มีจุดเริ่มต้นมาจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากครอบครัวที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จากสภาพปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อม สภาพทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาเพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น จากความชอบส่วนตัว จึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาและยึดเป็นอาชีพ และเกิดจากการประกอบอาชีพ จากจุดเริ่มต้นดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุเกิดการสะสมความรู้ทักษะ ความชำนาญ นำมาสร้างเป็นภูมิปัญญาของตนเอง 2) การสร้างภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเกิดจากการปฏิบัติจริง โดยได้รับการฝึกฝนจากการปฏิบัติจริงมาจากครอบครัว ครูอาจารย์ จากการอบรมและการเรียนรู้ตามสถาบัน จากการแอบจำ การสังเกต จดจำมาจากครอบครัว ผู้รู้ ผู้ชำนาญ แล้วนำมาทำตาม จากประสบการณ์ของตนเองที่ได้ลองผิดลองถูก การสะสมความรู้ที่ละเล็กละน้อย จนเกิดเป็นภูมิปัญญาขึ้น และจากพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนเกิดเป็นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ จากจุดเริ่มต้นที่เกิดจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม สภาพปัญหา ความชอบส่วนตัว และการประกอบอาชีพ นำไปสู่การสร้างภูมิปัญญาที่ได้มาจากการเรียน การอบรม การปฏิบัติจริง จากประสบการณ์ตนเอง ครูพักลักจำ และทางด้านพิธีกรรม จนมาถึงรูปแบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และ 3) รูปแบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ มีวิธีการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริง การสาธิตประกอบการบรรยาย การบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และถ่ายทอดเฉพาะสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น จากการศึกษาประเด็นรูปแบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำให้ทราบถึงกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุไปสู่คนหรือกลุ่มคนที่สนใจ เพื่อมุ่งหวังให้คนรุ่นใหม่ได้สืบทอดภูมิปัญญาต่อไป

3. แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน

ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

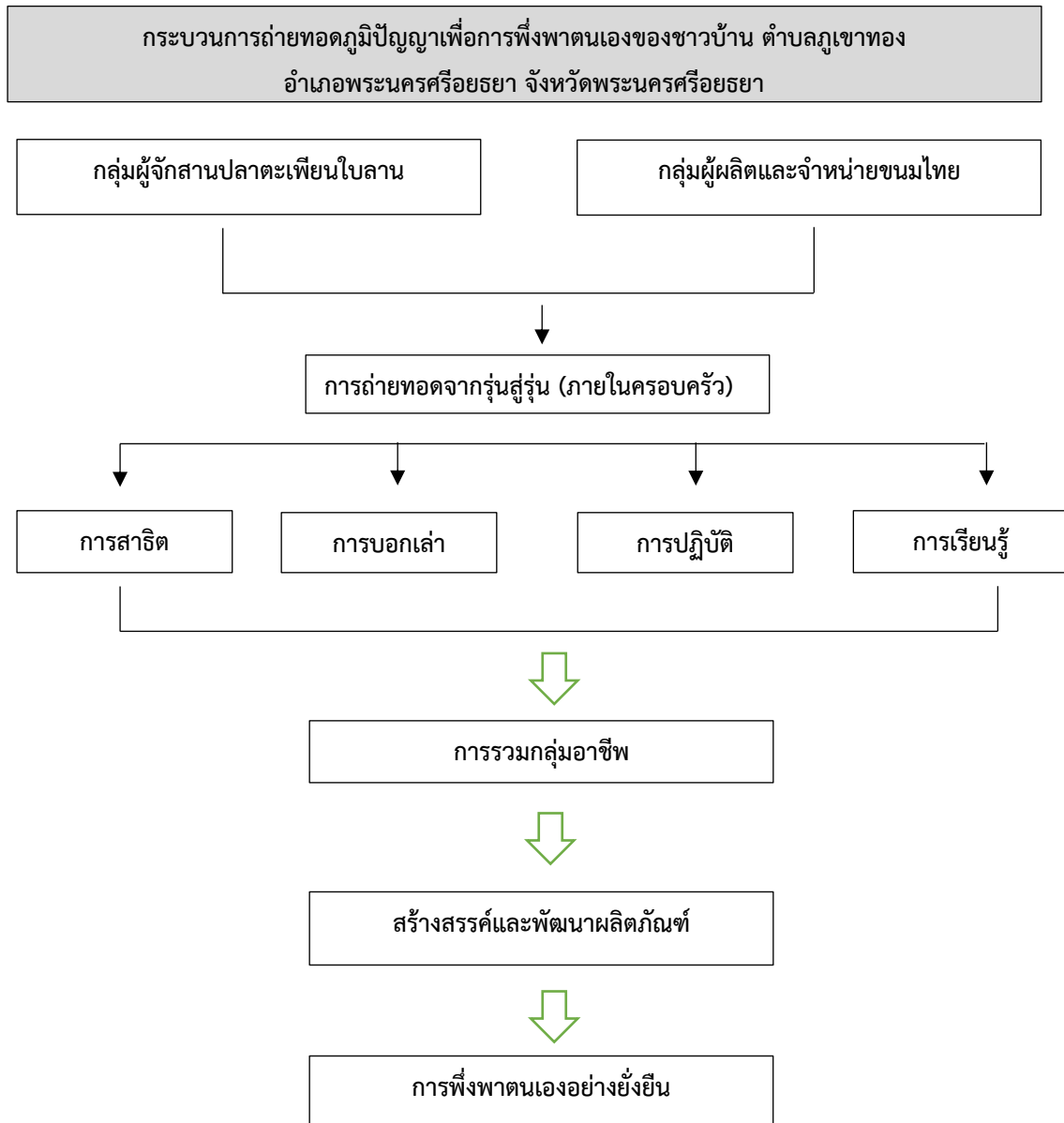
แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ในการสรรหาบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสามารถและเชี่ยวชาญ ส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักและเกิดการยอมรับอย่างแพร่หลายและดำเนินการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเก็บในรูปแบบสื่อต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในวงกว้างยิ่งขึ้นและสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติให้กับผู้ที่สนใจศึกษาได้ ทั้งนี้ ตัวบุคคล จะเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาได้ดี ซึ่งได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในภูมิปัญญานั้นๆ ถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริม และอนุรักษ์ให้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดไปสู่รุ่นต่อไปได้จากการเรียนรู้ การบอกเล่า การสาธิตให้ดูไปจนถึงการได้ปฏิบัติจริงๆ ซึ่งก่อให้เกิดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนรู้และสนใจได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงการรวบรวมภูมิปัญญาเข้าสู่ระบบสารสนเทศ รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้อย่างเป็นระบบ บ่งบอกถึงความเป็นมา และพัฒนาการต่างๆ รวมถึงกระบวนการในการผลิตและจำหน่ายไว้อย่างเป็นระบบ และมีความถูกต้อง ซึ่งสามารถให้บุคคลทั่วไปหรือหน่วยงานสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ เช่น หนังสือ ตำรา งานวิจัย เว็บไซต์ สื่อออนไลน์ต่างๆ เป็นต้น โดยท้ายที่สุดองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน จะต้องเป็นองค์กรที่ช่วยขับเคลื่อนการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชนรุ่นต่อไป โดยให้การสนับสนุนบุคคลผู้มีเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในภูมิปัญญานั้นๆ ได้มีช่องทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเอง ให้การสนับสนุนโดยการจัดโครงการหรือจัดกิจกรรมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ประชาชนในชุมชน นักเรียนนักศึกษา ผู้ที่สนใจทั่วไป ได้เข้ามาเรียนรู้และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่านี้ และควรมีการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชน ให้แก่กลุ่มภูมิปัญญาได้ดำเนินการและสามารถหาเลี้ยงชีพสร้างรายได้จากการภูมิปัญญาที่มีอยู่ รวมถึงจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับชุมชน ให้คนทั่วไปได้เข้าถึงได้ง่าย และสามารถเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ในการผลิตได้สะดวกยิ่งขึ้น

องค์ความรู้วิจัย

แผนภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพ พบว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนใบลาน และกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายขนมไทย ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว จะมีการถ่ายทอดที่ค่อนข้างเหมือนกัน นั่นคือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในครอบครัวของตนเอง จากรุ่นสู่รุ่น และในกลุ่มเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน โดยมีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1) การสาธิต (Demonstration) เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้

2) การบอกเล่า (Description) เป็นการที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์สั่งสมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรูปของคำพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟังและจดจำความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่างๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย

3) การปฏิบัติ (Practice) เป็นการถ่ายทอดที่ผู้รับการถ่ายทอดลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้ปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน และได้งานตามที่ต้องการ ซึ่งการถ่ายทอดแบบนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ตรง

4) การเรียนรู้ (Learning) เป็นการถ่ายทอดที่เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาในรูปของสื่อประสมในการเรียนรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเอง จากแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ สถานที่ผลิตและจำหน่าย เป็นต้น รวมถึงในรูปของหนังสือและตำราต่างๆ ที่บันทึกไว้ด้วยจากกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปลาตะเพียนสานโบราณ และขนมไทยมีการผลิตกันเองภายในครอบครัว คือผลิตเองจำหน่ายเอง ซึ่งทำให้ประสบปัญหาเกี่ยวกับกลไกการตลาดที่ผู้บริโภคอาจเข้าไปถึงผู้จำหน่ายประกอบกับความต้องการรายได้ที่สูงขึ้น และความต้องการของตลาดมีมากขึ้น จึงเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มอาชีพขึ้น เกิดการวางแผนการทำงาน วางแผนการตลาดที่สามารถช่วยรองรับผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้มากยิ่งขึ้น ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะ ความรู้ความสามารถที่มีความถนัดแตกต่างกัน รวมถึงความคิดที่มีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดความต้องการความแปลกใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมและเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างจากเดิม ทั้งรูปแบบ ลักษณะ สี สัน การหีบห่อ รวมไปถึงช่องทางการจำหน่ายที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่ผู้จำหน่ายและผู้บริโภคพบปะกันโดยตรง (Face to Face) ไปสู่ช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เพจ Facebook เป็นต้น และจากกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวก็สามารถที่จะกระจายรายได้ให้ชุมชน และสร้างอาชีพให้กับประชาชนในชุมชนได้ นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและชุมชนต้องออกแบบกิจกรรมสำหรับนักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว และบุคคลทั่วไป เพื่อให้ถึงความสำคัญและคุณค่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งปลูกฝังความรักในมรดกทางภูมิปัญญาของไทย

2. ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ต้องสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชน สร้างอุปนิสัยในความรัก และวางแผนภูมิปัญญาของชาติ สร้างความเข้าใจในชุมชนให้เห็นถึงคุณค่าทางภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องนวัตกรรมการส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเอง จากอดีตสู่ปัจจุบัน
2. ควรศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- จินต์ประวีร์ เจริญนิม และสิริชัย ดีเลิศ, “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน”, บทความวิจัย, วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ 33 ฉบับที่ 2: 152-167.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 15.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อยุธยา: Discovering Ayutthaya, (กรุงเทพมหานคร : มูนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2550), หน้า 32.
- ทัศนพร ศรีเกตุ, “อาหารไทย ขนมหไทย และอาหารพื้นเมืองของไทย”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.silpathai.com/thaifood> [20 กันยายน 2564].
- ธัญธัช วิภาติภูมิประเทศ, ดร., “การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน: กรณีศึกษาวงกลางยาวอำเภอปรามบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2533), หน้า ก.
- บุญส่ง เรศสันเทียะ, "ปลาตะเพียนโบราณ : ศิลปะและภูมิปัญญาชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยากับความอยู่รอดในระบบการตลาดแบบเสรี", วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2553).
- รัชฎาพร เกตานนท์. “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม”, บทความวิจัย, วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1: 999.

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานจากภูมิปัญญา

สู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*

DESIGN AND DEVELOPMENT OF PALM LEAF PLA TA PIAN PRODUCTS FROM WISDOM TO SUSTAINABLE COMMUNITY DEVELOPMENT

ใจสวรรค์ บุณสรณ์

Jaisawan Buranasun

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts (Social Development) Mahachulalongkornrajavidyalaya university

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลาน และแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลาน กลุ่มปลาตะเพียนใบลาน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน วิทยากร ผู้ฝึกสอน และสมาชิก กลุ่มปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. บริบทพื้นที่ ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน ตำบลภูเขาทอง กลุ่มปลาตะเพียนใบลาน ประกอบด้วย ความเป็นมา พัฒนาการ ประสพการณ์ คุณค่า สภาพปัญหา และเทคโนโลยีสมัยใหม่
2. กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการผลิต ขั้นตอนหรือกระบวนการทำ เทคโนโลยี วัสดุ หรือรูปแบบแบบใหม่ กระบวนการพัฒนาแนวคิดผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ การทดสอบผลิตภัณฑ์ และการทดสอบตลาด ในด้านการวางผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด การกำหนดแผนการผลิต การกำหนดราคาขาย จุดคุ้มทุน การประเมินสถานการณ์ในด้าน การตลาด ลูกค้า และเทคโนโลยีที่ใช้เบื้องต้น

* Received January 28, 2023; Revised March 20, 2023; Accepted March 29, 2023

3. แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ปลาทะเียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย การดำรงอยู่ของผลิตภัณฑ์ การดำรงและรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์แบบอื่น โดยประยุกต์ใช้เทคนิคสมัยใหม่ประสานกับแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบของผลิตภัณฑ์ปลาทะเียนใบลานในอนาคต ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาทะเียนใบลาน

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ผลิตภัณฑ์; ความยั่งยืน; ปลาทะเียนใบลาน

ABSTRACT

The objectives of research entitled “Design and development of the Palm Leaf Pla Ta Pian Products from Wisdom to Sustainable Community Development” were: i) to study the area contexts and creative products from the wisdom by using resources in community areas; ii) to study product development process of the Palm Leaf Pla Ta Pian; and iii) to present product design guidelines for the Palm Leaf Pla Ta Pian group, Phu Khao Thong Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The informants used in this study consisted of 20 people, namely local administrative organization administrators, religious leaders, community leaders, village scholars, experts, trainers, and members of the Palm Leaf Pla Ta Pian group of Phu Khao Thong Sub-district. The research tool was an in-depth interview form and Group discussion was carried out in this study. The collected data were analyzed by content analysis technique.

The results of the research found that:

1. Area context and creative products from wisdom in resource utilization in community areas, Phu Khao Thong Sub-district, the Palm Leaf Pla Ta Pian group consisting of background, development, experiences, values, problems, and modern technology.

2. The process of developing the Palm Leaf Pla Ta Pian products in Phu Khao Thong Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, consisted of new product development ideas, the process of transferring knowledge in production process or process of making a new technology, materials, or form product concept development process, prototype product development, product testing and market testing. In terms of putting products into the market, it comprised production planning, determining the selling price, break-even point, evaluating the situation in terms of marketing, and customers and technology used in the beginning.

3. Guidelines for product design of the Palm Leaf Pla Ta Pian products in Phu Khao Thong Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province consisted of the existence of the product, preserving and maintaining the value of traditional local wisdom, processing into other products by applying modern techniques in conjunction with the concept of local wisdom, future model of the Palm Leaf Pla Ta Pian products, major problems and obstacles in the development of the Palm Leaf Pla Ta Pian products.

Keywords; Local wisdom; Product; Sustainability; Bailan crap

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นมีเป้าหมายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็น “ตลาดและฐานการผลิตเดียว” โดยที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือในอาเซียนอย่างเสรี รวมถึงการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากขึ้นภายในปี 2558 เป็นความท้าทายที่ผลักดันให้ผู้ประกอบการไทยไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจส่งออก นำเข้า หรือผู้ที่ทำธุรกิจภายในประเทศทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อม และรวมไปถึงผู้ประกอบการระดับชุมชนด้วย ดังนั้นจะต้องเรียนรู้ และปรับตัวเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการเปิดเสรีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน (AEC) ที่จะมีความกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเป็นภัยคุกคามต่อธุรกิจ หรือแสวงหาโอกาสทางธุรกิจที่ท้าทายความสำเร็จ โดยองค์การธุรกิจทุกประเภทต้องสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ สามารถตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานของผู้คนในยุคปัจจุบันได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

การแข่งขันระดับโลก (Global Competition) การเติบโตที่รวดเร็ว และพัฒนาการที่ต่อเนื่องของระบบเศรษฐกิจในแต่ละประเทศ ทำให้ธุรกิจที่อยู่รอดในอนาคตจะต้อง พัฒนาความเข้มแข็งและความสามารถในการปรับตัวให้รวดเร็ว และถูกต้อง โดยผู้บริหารองค์กรต้องทำการปรับรูปแบบโครงสร้างองค์การให้เหมาะสม โดยการใช้ทรัพยากรร่วมกัน (Shared Resources) เพื่อลดความฟุ่มเฟือยในการใช้ทรัพยากรทางธุรกิจ และยังสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ละเลยต่อคุณภาพในสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้ประกอบการภายในประเทศมีอยู่หลายระดับ ทั้งที่เป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ขนาดกลาง และขนาดย่อม รวมถึงผู้ผลิตในชุมชน ผู้ประกอบการบางรายสามารถผลิตสินค้าเพื่อส่งออกได้ แต่ยังมีผู้ประกอบการจำนวนมากที่เป็นผู้ประกอบการขนาดย่อม และผู้ผลิตในชุมชนที่ต้องการการพัฒนา และการส่งเสริมเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชน ภูมิปัญญา และทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ

ในปัจจุบันผู้บริโภคในประเทศต่างๆ กำลังอยู่ในกระแสบริโภคนิยมสินค้าที่เป็นธรรมชาติ สินค้าที่อิงกับวัฒนธรรม สินค้าที่ส่งเสริมสุขภาพ การมีส่วนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือสินค้าที่ช่วยสนับสนุน ชุมชน รวมถึงกระแสความนิยมในความเป็นเอเชีย ดังนั้น สินค้า OTOP มีโอกาสส่งสินค้าไปขายในตลาดอาเซียน

ได้มากขึ้น จากข้อมูลกรมการพัฒนาชุมชน โดยสินค้าในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ โอท็อป (OTOP) รายงานว่า รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายให้มีมูลค่าการค้าสินค้าโอท็อปเพิ่มขึ้นเป็น 3 แสนล้านบาทภายใน ปีงบประมาณ 2563 เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ที่ยอดขายอยู่ที่ 2.7 แสนล้านบาท ถือเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี 2546 ซึ่งสินค้าโอท็อปมีมูลค่าการค้าจำหน่ายอยู่ที่ประมาณ 5 หมื่นล้านบาท

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความสามารถ และทักษะดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการ สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการ ถ่ายทอดต่อกันมา และทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันกันเหมือนเครือญาติอย่างเหนียวแน่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีคุณค่าควรได้รับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ และถ่ายทอดต่อชุมชนรุ่นหลัง ประเทศไทยเป็น ประเทศที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่ามากมายในหลากหลายด้าน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญโดยการที่มีผลิตภัณฑ์ที่ดี และมีคุณภาพสามารถ ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์รวมไปจนถึงท้องถิ่นด้วย ในเรื่องของผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน ซึ่งปัญหา หนึ่งที่พบได้ในเกือบทุกชุมชน พบว่ายังมีปัญหาทางด้านของรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่เป็นที่ต้องการของ ผู้บริโภค การออกแบบผลิตภัณฑ์จึงเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนควรมีการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดหรือกำลังเป็นที่นิยมอยู่ใน ขณะนั้น โดยใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ความงาม เอกลักษณ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางความรู้สึก และคุณค่าทางจิตใจแก่ผู้บริโภคได้ ผลิตภัณฑ์นั้นจะเป็นตัวสร้างแรงกระตุ้นให้กับผู้ซื้อสินค้าได้เป็นอย่างดี ผู้บริโภคจะเลือกสินค้าที่มีความแตกต่างที่ไม่เหมือนใคร ผู้บริโภคจะมี ความคิดการรับรู้ความเข้าใจ และเข้าถึง ผลิตภัณฑ์กันคนละแบบ แต่ถ้ามองในรายบุคคลก็ยังคงมี มุมมองที่แต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน ผู้บริโภคส่วนมาก จะมองหาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ ที่ตรงตัวกับผู้ซื้อ และองค์ประกอบบนผลิตภัณฑ์ล้วนมีอิทธิพลกับการเลือก ซื้อสินค้าของผู้บริโภค และเป็นตัวเลือกอันดับต้นของผู้บริโภคเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์สามารถดึงดูดให้ผู้บริโภค ตัดสินใจเลือกซื้อได้อย่างง่ายดาย

อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์หลายอย่างในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาในแบบของผลิตภัณฑ์เนื่องจาก ขาดประสบการณ์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ และความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนา ด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งผู้ประกอบการในชุมชนต่างๆ ควรให้ความสำคัญ เพราะการส่งเสริม การตลาดในรูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อ สร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวผลิตภัณฑ์เป็นที่สนใจ เป็นหนึ่งใน ปัจจัยสำคัญในการทำธุรกิจ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ขององค์กรอย่างแท้จริงซึ่งสร้างความน่าสนใจในตัวสินค้า และสามารถสร้างผลสำเร็จได้ในอนาคตเพื่อก้าวไป สู่ตลาด โดยผลิตภัณฑ์นับเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความแตกต่างของสินค้าด้วยรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ หลากหลาย เป็นกลยุทธ์ตลาดอย่างหนึ่งที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม และจูงใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าได้จาก การศึกษาจะพบว่าขณะนี้ผลิตภัณฑ์มีมากมายซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม และความปลอดภัยในตัวผลิตภัณฑ์ ดังนั้น ปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือการเรียนรู้ การเรียนรู้ศึกษาเทคนิคการสร้างหรือออกแบบผลิตภัณฑ์นับเป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้ผลิตสามารถใช้เป็นเครื่องมือ ผลิตสินค้าของตนให้มีจุดขายแตกต่างจากสินค้าอื่น และเพิ่มมูลค่าให้สินค้า จัดเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่ช่วย

ขยายหรือรักษาสวนแบ่งตลาดได้อีกทางหนึ่ง ถึงแม้ว่ารัฐบาลมีหน่วยงานและนโยบายในการให้ความช่วยเหลือธุรกิจ SMEs แต่ธุรกิจ SMEs บางส่วนยังประสบปัญหาอยู่มาก

ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษากลาง นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ ประกอบไปด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านวัดช่องลม บ้านภูเขาทอง บ้านหัวพรวน และบ้านหาดทราย อยู่ห่างจากเกาะเมือง มาทางทิศตะวันตก ตามถนนสายอยุธยา-อ่างทอง (ทางหลวงหมายเลข 309) ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ประกอบกับคนในชุมชนตำบลภูเขาทองส่วนหนึ่งได้รวมกลุ่มกันผลิตปลาตะเพียนสานเป็นอาชีพเสริมจนเกิดวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนใบลาน โดยเป็นกิจกรรมของชุมชนในการพัฒนา และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และเนื่องจากในปัจจุบันทั้งธุรกิจและผู้บริโภคต่างตื่นตัวต่อความสำคัญของคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการให้บริการ ผู้ประกอบการจึงต้องทำความเข้าใจว่าผลิตภัณฑ์มิใช่เพียงวัตถุที่มีตัวตนจับต้องได้เท่านั้น สิ่งที่เสนอขายสู่ตลาดเพื่อความสนใจ การจัดหา การใช้หรือการบริโภคที่สามารถทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ประกอบด้วยสิ่งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ เช่น บรรจุภัณฑ์ สี ราคา คุณภาพ ตราสินค้า บริการ และชื่อเสียงของผู้ขาย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลิต และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ต้องมีรรถประโยชน์ (Utility) มีคุณค่า (Value) ในสายตาของลูกค้าการกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ต้องพยายามคำนึงถึงความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) หรือความแตกต่างทางการแข่งขัน องค์ประกอบหรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ จึงจะก่อให้เกิดการยอมรับ และสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน

จากการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิจัย การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชนแวดล้อมทั้งเอกลักษณ์ทางศาสนา และวัฒนธรรม มีทุน และทรัพยากรทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ ที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถต่อยอดไปถึงการสร้างรายได้รูปแบบอื่นภายในชุมชน นอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์แล้ว ยังถือเป็นการยกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์โดยมุ่งหวังให้ชาวบ้านในชุมชน ช่วยกันสร้างให้เกิดมาตรฐานสำหรับผลิตภัณฑ์ในชุมชนของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดการสร้างกระแสนิยมการใช้สินค้าไทย ถือว่าเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นำรายได้ให้กับคนในชุมชน เป็นการช่วยบรรเทาปัญหาความยากจน ก่อให้เกิดความเข้มแข็ง และส่งเสริมการพัฒนาชนบทในระดับรากหญ้าอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนกลุ่มปลาตะเพียนใบลาน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บนฐานภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

รูปแบบการศึกษาวิจัย

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ บทความ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ บทความ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกรอบในการศึกษา

2) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่แสดงถึงคุณค่า และอัตลักษณ์ของชุมชน อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มมูลค่า และศักยภาพในการจำหน่ายสร้างเอกลักษณ์เพื่อการจดจำผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย การสร้างภาพร่างเพื่อสื่อสรุปแนวคิด และความต้องการตามข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (Design Briefs Rendering) การสร้างภาพแบบร่างสื่อสารความเข้าใจ (Comprehensive Sketch Design) การออกแบบรายละเอียด (Detail Design) การเขียนแบบใช้งาน (Working Drawing) และการกำหนดส่วนประกอบและวัสดุ (Part List and Materials Selection)

3) การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต ประกอบด้วย การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และการจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

4) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2. การศึกษาในภาคสนาม

เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ เกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับนโยบาย ปัจเจบุคคล ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร ผู้ฝึกสอน และสมาชิกกลุ่มปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1) ทำการศึกษา และกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่แสดงถึงคุณค่า และอัตลักษณ์ของชุมชน ตามความสำคัญของเรื่อง ได้แก่ การสร้างภาพร่างเพื่อสื่อสรุปแนวคิดและความต้องการตามข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การสร้างภาพแบบร่างสื่อสารความเข้าใจ การออกแบบรายละเอียด การเขียนแบบใช้งาน และการกำหนดส่วนประกอบและวัสดุ ตามที่กำหนดไว้

2) ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน วิทยากร ผู้ฝึกสอน และสมาชิก กลุ่มปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เกี่ยวกับการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่แสดงถึงคุณค่า และอัตลักษณ์ของชุมชน อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มมูลค่า และศักยภาพในการจำหน่ายสร้างเอกลักษณ์เพื่อการจดจำผลิตภัณฑ์ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึกโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

5) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต โดยมุ่งเน้นเพื่อให้สามารถใช้เป็นต้นแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน ในระดับต่างๆ ได้

6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และในระดับปัจเจกบุคคล

3. พื้นที่การวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน กลุ่มปลาตะเพียนโบราณ ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อนำเสนอรูปแบบการออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณของตำบล

ภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บนฐานภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน วิทยากร ผู้ฝึกสอน และสมาชิกกลุ่มปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ มาสรุปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และอธิบายเชิงพรรณนา

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ กลุ่มปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2 ขอบเขตด้านประชากรเป้าหมาย จำนวน 50 คน

การศึกษารูปแบบนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง โดยเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวนทั้งหมด 50 คน ดังนี้

1) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ในพื้นที่ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 คน

2) สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ วิทยากร ผู้ฝึกสอน และสมาชิกกลุ่มปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 40 คน

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทพื้นที่ ผลลัพธ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน กลุ่มปลาตะเพียนโบราณ ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าศึกษาบริบทพื้นที่จึงพอสรุปได้ว่า พื้นที่ตำบลภูเขาทอง แต่เดิมเรียกทุ่งภูเขาทอง ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุ่งภูเขาทองเป็นแหล่งโบราณคดี และแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในสมัยอยุธยา สภาพปัจจุบันเป็นทุ่งนา และเลี้ยงสัตว์ "ทุ่งภูเขาทอง" คือพื้นที่นอกกำแพงเมืองพระนครศรีอยุธยา ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ วัดภูเขาทอง ซึ่งมีเจดีย์ประธานขนาดใหญ่ตั้งโดดเด่น และยังพบว่าตำบลภูเขาทอง ยังมีการสานปลาตะเพียนโบราณเป็นอาชีพเก่าแก่ที่ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษนานกว่า 100 ปี สันนิษฐานว่า ชาวไทยมุสลิมซึ่งล่องเรือขายเครื่องเทศอยู่ตามแม่น้ำเจ้าพระยาและอาศัยอยู่ในเรือเป็นผู้ประดิษฐ์ปลาตะเพียนสานด้วยใบลานขึ้นเป็นครั้งแรก และปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มจักสานปลาตะเพียนโบราณ ชุมชนตำบลภูเขาทอง ซึ่งได้มีการพัฒนาการจักสานปลาตะเพียนโบราณให้เข้ากับยุคสมัยทั้งเทคโนโลยีการทำ การใช้ทรัพยากร เศรษฐกิจ การจัดการ และสังคม เพื่อให้รักษา และสืบทอดภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน ตลอดจนเป็น

มรดกตกทอดไปยังรุ่นลูกรุ่นหลานใน ตำบลภูเขาทองสืบไป และปัจจุบันผู้ผลิตปลาตะเพียนโบราณในชุมชนภูเขาทองได้มีการรวมกลุ่มเป็น “กลุ่มผู้ผลิตปลาตะเพียนโบราณชุมชนตำบลภูเขาทอง” ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มก็ได้มีการดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ได้ค้นคว้า และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย คือ ตำบลภูเขาทอง แต่เดิมเรียกทุ่งภูเขาทอง ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณตำบลภูเขาทอง อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุ่งภูเขาทองเป็นแหล่งโบราณคดีและแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในสมัยอยุธยา สภาพปัจจุบันเป็นทุ่งนาและเลี้ยงสัตว์ “ทุ่งภูเขาทอง” คือพื้นที่นอกกำแพงเมืองพระนครศรีอยุธยา ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือวัดภูเขาทอง ซึ่งมีเจดีย์ประธานขนาดใหญ่ตั้งโดดเด่น อยู่กลางพื้นที่ คงจะเป็นที่มาของชื่อทุ่งแห่งนี้ ค่ายมหานาคคือแนวคูน้ำและคันดินล้อมรอบภูเขาทองซึ่งพระราชพงศาวดารกล่าวว่าขุดขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ยังปรากฏร่องรอยคูน้ำชัดเจน ส่วนคันดินนั้นยังมีสภาพอยู่บ้างทางด้านทิศเหนือวัดภูเขาทองซึ่งตำบลภูเขาทองมีเนื้อที่ประมาณ 7.1 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,491 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศของตำบลภูเขาทอง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตกตลอดแนวเขตตำบลภูเขาทอง ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลวัดตูม และ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลบ้านป้อม และ ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ทิศตะวันออก ติดกับ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตำบลลุมพลี

และยังไปสอดคล้องกับ การสานปลาตะเพียนโบราณเป็นอาชีพเก่าแก่ที่ทำสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษนานกว่า 100 ปี สันนิษฐานว่า ชาวไทยมุสลิมซึ่งล่องเรือขายเครื่องเทศอยู่ตามแม่น้ำเจ้าพระยาและอาศัยอยู่ในเรือเป็นผู้ประดิษฐ์ปลาตะเพียนสานด้วยใบลานขึ้นเป็นครั้งแรก แร้งบันดาลใจอาจจะมาจาก ความรู้สึกผูกพันอยู่กับท้องน้ำ สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว และความคุ้นเคยกับรูปร่างหน้าตาของปลา ตะเพียนเป็นอย่างดี โดยใช้วัสดุจากท้องถิ่น เช่น ใบมะพร้าว ใบลาน ใบตาล ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานหัตถศิลป์ฝีมือชาวมุสลิมในท้องที่ตำบลภูเขาทอง ที่อยู่คู่อยุธยามาเป็นเวลาร่วมร้อยปีจนถึงวันนี้ ก็ยังนับได้ว่า อยุธยาเป็นแหล่งผลิตปลาตะเพียนโบราณที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ด้วยความเชื่อที่ว่าปลาตะเพียนเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์เป็นสัตว์น้ำที่รักสงบปราดเปรียวว่องไวและชอบว่ายน้ำตลอดเวลา คนไทยโบราณจึงนิยมนำใบลานแห้งมาสานขัดเป็นปลาตะเพียนจำลองขนาดต่างๆ ทั้งตัว ใหญ่ตัวเล็กแล้วผูกเป็นพวงๆ มีหลากหลายสีสัน ปัจจุบันก็มีการจักสานปลาตะเพียนเพื่อจำหน่ายมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้มีรูปแบบที่หลากหลาย สวยงาม เพื่อตอบโจทย์ต่อความต้องการของผู้บริโภค และไปสอดคล้องกับข้อมูลที่ศึกษาในเอกสาร คือ กลุ่มจักสานปลาตะเพียนโบราณ ได้มีการประยุกต์ปลาตะเพียนสานจากใบลานนำมาตกแต่งด้วยผ้าไทยและคริสตัลสร้างความแปลกใหม่และรายได้ให้แก่ผู้ผลิต ด้วยเหตุผลที่ว่าความนิยมของผู้คนลดน้อยลงทั้งที่ปลาตะเพียนโบราณเป็นของเล่นเด็กไทยมาตั้งแต่โบราณ รวมถึงยังมีความหมายมงคล หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์จุปลาตะเพียนในฤดูข้าวออกรวง บ้างก็มีความเชื่อทำให้เงินทองไหลมาเทมา บ้างก็ว่า หากบ้านไหนแขวนปลาตะเพียนไว้หน้าบ้าน จะทำให้บ้านนั้นมั่งมีศรีสุข ทำมาค้าขึ้น นอกจากนี้ ปลาตะเพียนยังมีนัยยะที่บ่งบอกถึงความขยันหมั่นเพียรอีกด้วย ด้วยความคิดที่ว่า ปลาตะเพียนโบราณสามารถต่อยอดได้อีกเพื่อความยั่งยืนในอนาคต จึงนำผ้าไทยมาตกแต่งลงบนตัวปลาแทนการใช้สีที่มีโอกาสหลุดร่อนได้ง่าย และคริสตัลมา

ประดับเป็นตาปลาตะเพียนในบริเวณลำตัว กลับทำให้ผู้คนให้ความสนใจ แม้ราคาจะสูงกว่าปลาตะเพียนสานแบบเดิมหลายเท่าตัว เมื่อสินค้าต้นแบบประสบความสำเร็จ เริ่มเป็นที่รู้จักของผู้คนและหน่วยงานภาครัฐสั่งเพื่อเป็นของขวัญ และของที่ระลึกสำหรับแขกบ้านแขกเมืองที่มาเยือนประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นโมบายปลาตะเพียน โมบายปลาตะเพียนนพเก้า พวงกุญแจปลาเงิน-ทอง ต่างหูปลาตะเพียน และที่ห้อยโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ซึ่งปลาตะเพียนสานมีองค์ประกอบของโมบายปลาตะเพียนสานครบถ้วน ทั้ง 6 ชิ้น คือ กระโจม, แม่ปลา, กระทงเกลื้อ, ปักเป้า, ใบโพธิ์ และลูกปลา โดยหางปลาต้องมีลักษณะคล้ายต้นสน 2 ต้น

2. กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปลาตะเพียนโบราณสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวมุสลิมตำบลภูเขาทอง ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่เดิมนั้นเป็นการสานขึ้นรูปร่างคล้ายปลาตะเพียนไม่มีสีสันทดลวดลายใดๆ บนตัวปลาแต่อย่างใด ใช้สีธรรมชาติของใบลานสีขาวออกเหลือง ร้อยด้วยด้ายแขวนกับปลายไม้เรียวแหลมปักแขวนต้นกล้วย หนึ่งไม้แขวนปลาตะเพียนหนึ่งตัวยังไม่ได้ร้อยเป็นพวงชุดเหมือนในปัจจุบันนี้ จากคำบอกเล่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ทำอาชีพสานปลาตะเพียนโบราณและมีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่าในระยะเวลาต่อมาเริ่มมีการปรับปรุงสีสันทดลวดลายมากขึ้น โดยระบายสีปลาตะเพียนโบราณเป็นสีเดียวทั้งตัว ในตอนนั้นนิยมใช้สีสดสะดุดตา เช่น สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน ซึ่งได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น ต่อมาเมื่อผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณเป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากขึ้น จึงมีคนคิดรูปแบบลวดลายสีสันทดลวดลายปลาตะเพียนโบราณให้มีความสวยงามวิจิตรบรรจงมากขึ้นไปอีก ซึ่งบุคคลที่มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบลวดลายสีสันทดลวดลายปลาตะเพียนโบราณในปัจจุบัน เป็นคนที่เกี่ยวข้องในคนมุสลิมชุมชนหัวแหลมและชาวมุสลิมตำบลภูเขาทองโดยตรง อาศัยความสามารถด้านศิลปะจึงมีทักษะด้านการออกแบบลวดลายสีสันทดลวดลายด้านจิตรกรรมปลาตะเพียนโบราณ ในระยะเวลาต่อมาจึงมีรูปแบบลวดลายสีสันทดลวดลายมากยิ่งขึ้นเช่นในปัจจุบัน ปลาตะเพียนโบราณนั้นนอกจากมีการพัฒนาปรับปรุงในเรื่องสีสันทดลวดลายที่วิจิตรบรรจงมากยิ่งขึ้น มีการนำสีที่แตกต่างกันมาระบายบนตัวปลาตะเพียนโบราณเพื่อสร้างเป็นงานศิลปะที่สวยงามเพิ่มมากขึ้นแล้ว ในปัจจุบันยังมีการปรับเปลี่ยนขนาดรูปร่างของผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณให้มีหลากหลายขนาดมากยิ่งขึ้นอีกด้วย การปรับเปลี่ยนขนาดรูปร่างทำให้เหมาะสมกับการเลือกซื้อของผู้บริโภคมากขึ้น จากการสังเกตนักท่องเที่ยวท่านหนึ่งที่เดินทางมาเที่ยวที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยากับครอบครัวด้วยรถยนต์ส่วนตัวพบว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจซื้อปลาตะเพียนโบราณนั้นมาจากขนาดรูปร่างที่มีให้เลือกหลากหลายมากขึ้น รวมถึงเรื่องราคาที่พอเหมาะพอดีกับขนาดของผลิตภัณฑ์อีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของเจ้าของร้านจำหน่ายปลาตะเพียนโบราณที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่าขนาดของปลาตะเพียนโบราณที่มีหลายขนาดเป็นเหตุผลที่ผู้ซื้อส่วนใหญ่ใช้ตัดสินใจในการซื้อผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณ สำหรับปลาตะเพียนโบราณที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีการทำกันมามีขนาดความยาวจากหัวจรดปลายหาง 3.19 เมตร และความกว้างจากครีบบนถึงครีบล่าง 2.59 เมตร จัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันครบรอบหนึ่งชันษาของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ จัดทำโดยเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาและหน่วยงานราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นปลาตะเพียนโบราณที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่เคย

ปรากฏให้พบเห็นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แขวงบนเสาที่หน้าประตูมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2548 ในขณะที่ปลาคะเพียนโบราณ ขนาดเล็กที่สุดนั้น สามารถนำไปแขวนในขวดปากกว้างได้สำหรับใช้ป็นสิ่งตกแต่งห้องทำงานห้องนั่งเล่นหรือประดับในห้องนอน ได้การปรับเปลี่ยนรูปแบบและขนาดรูปร่างของผลิตภัณฑ์ปลาคะเพียนโบราณมาจากปัจจัยทางด้านผู้บริโภคเป็นส่วนใหญ่ การตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันทำให้ผู้ที่ทำอาชีพปลาคะเพียนโบราณในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์และขนาดของปลาคะเพียนโบราณตามไปด้วยรูปลักษณ์ของปลาคะเพียนโบราณในปัจจุบันถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะยังคงรูปร่างแบบเดิมเอาไว้แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์เปลี่ยนไปบ้าง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ เช่นในปัจจุบันพบว่า มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของหางปลาคะเพียนโบราณซึ่งแต่เดิมเคยใช้รูปแบบเป็นรูปแฉกสองด้านขึ้นบนหนึ่งแฉกและลงล่างอีกหนึ่งแฉกเหมือนที่พบเห็นกันทั่วไป แต่ที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่นั้นทำให้หางปลาคะเพียนโบราณคล้ายกับหางของปลากัดไทยมากยิ่งขึ้น คือทำเป็นรีๆ แล้วห้อยลงด้านล่างเพียงอย่างเดียวเหมือนกับหางปลากัดตามธรรมชาติที่พบเห็นโดยทั่วไปนั่นเอง

3. รูปแบบการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาคะเพียนโบราณของ ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บนฐานภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาคะเพียนโบราณนั้น สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึง คือการตั้งคำถามให้กับปลาคะเพียนโบราณว่าควรจะมีทิศทางในการออกแบบและพัฒนาให้เป็นไปอย่างไร เนื่องจากในปัจจุบันค่านิยมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ ปลาคะเพียนโบราณได้มีบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิมซึ่งแต่ก่อนถูกใช้งานเป็นโมบายในการใช้คล้องเด็กนอน แต่ปัจจุบันกลายเป็นเครื่องตกแต่งบ้าน ตกแต่งสถานที่ร้านอาหาร เป็นต้น ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ใช้สานปลาคะเพียน ให้มีการใช้งานในลักษณะอื่นๆ เช่น พวงกุญแจ เข็มกลัด เป็นต้น แต่ก็ยังไม่ได้แสดงถึงความมั่นคงในการที่จะช่วยพัฒนาชุมชนให้มีรายได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อพัฒนารูปแบบปลาคะเพียนโบราณให้มีความหลากหลายในการใช้งาน โดยการรวมกลุ่มผู้ผลิตปลาคะเพียนโบราณ ปรึกษาหารือเพื่อวางแผนศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีลักษณะผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มชุมชนนำไปสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ปลาคะเพียนโบราณในรูปแบบใหม่ ลองผิดลองถูกจนเกิดตกผลึกความรู้ แล้วจึงนำไปสู่ผลิตภัณฑ์ปลาคะเพียนโบราณที่มีความน่าสนใจและหลากหลายมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น โคมไฟปลาคะเพียนโบราณ เครื่องหอมปลาคะเพียนโบราณ ของชำร่วยปลาคะเพียนโบราณ เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ในลักษณะดังกล่าว ได้ทดลองผลิตออกมาบ้างแล้ว และยังต้องมีการปรับปรุงให้มีความสะดวกในการใช้งานและความคงทนให้มากขึ้น ซึ่งจากการทดลองทำและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในระหว่างกลุ่มผู้ผลิตปลาคะเพียนโบราณและการออกไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่การทำผลิตภัณฑ์จักสานที่คล้ายคลึงกัน นำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันในกลุ่ม เพื่อให้มีการพัฒนาต่อยอดความรู้ต่อไปอีก ทั้งนี้ยังได้มีการถ่ายทอดสู่เยาวชน โดยเริ่มต้นจากในครอบครัวของผู้ผลิตปลาคะเพียนโบราณก่อน และจึงขยายออกไปสู่กลุ่มเพื่อน กลุ่มผู้ขายรายได้หรือตกงานให้มีงานทำ ถือว่าเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้ขาดหายไปหรือสูญหายไปในช่วงอายุรุ่นต่อรุ่น

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทพื้นที่ ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน กลุ่ม ปลาตะเพียนโบราณ ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปลาตะเพียนโบราณเป็นงานประดิษฐ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทย เดิมมักใช้โบราณมาทำเป็นเส้นผ่านยาวๆบางๆมาตากแดด 2-3 นาทีแล้วมาสานเป็นรูปปลาตะเพียน เนื่องจากโบราณมีโครงสร้างที่แข็งแรงแล้วนำมาแขวนบนเปล หรืออุ้งนอนของลูกหลาน และแขวนบนเรือเพื่อตกแต่ง หรือเป็นความเชื่อเรื่องโชคลาภ ปัจจุบันปลาตะเพียนโบราณได้มีการทำปลาตะเพียนโบราณที่หลากหลาย และพัฒนารูปแบบให้มีสีสันที่สวยงามมากขึ้น พัฒนาเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้ชาวบ้าน และยังเป็น การอนุรักษ์ภูมิปัญญาของคนไทยไว้ นอกจากนี้บางคนยังใช้รับเงินทำอีกด้วยและมีการคิดการฉลุโบราณ ขึ้นมาอีกเพื่อเพิ่มคุณค่าและลดตายต่างๆ ลงไป ไม่เพียงแต่เท่านั้น ปลาตะเพียนโบราณเพิ่มคุณค่าให้กับงาน หัตถกรรมด้วยการทำหน้าที่เป็นของชำร่วย ของขวัญที่ระลึกอีกด้วย นอกจากนี้ใช้เป็นเครื่องเรือนเครื่องประดับ แล้ว ปลาตะเพียนยังได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นของขวัญ ของที่ระลึกในงานเทศกาลหรือ วาระสำคัญต่าง ๆ กระบวนการนี้เกิดขึ้นเมื่อปลาตะเพียนโบราณได้รับความนิยมมากขึ้น ทั้งจากการนำไปใช้ ประโยชน์เป็นเครื่องแขวนเปลเด็ก และนำไปประดับอาคาร บ้านเรือน ทำให้ปลาตะเพียนโบราณมีปรากฏให้ เห็นเป็นจำนวนมากในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นที่ดึงดูดติดตามคนทั่วไป ถึงแม้ว่าปลาตะเพียนจะถูกส่งไป ขายในท้องถิ่นอื่นก็ตาม แต่ผู้สนใจซื้อก็มักจะได้รับการบอกกล่าวจากผู้ขายว่า เป็นของที่ผลิตขึ้นจากฝีมือของ ชาวพระนครศรีอยุธยา ดังนั้นจึงทำให้ปลาตะเพียนโบราณมีบทบาทหน้าที่เป็นวัตถุทางวัฒนธรรม ประเภท ศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสานที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น และกลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนี้ ผู้ที่มาเยือนจึงมักจะ ซื้อไปเป็นของฝาก ของที่ระลึกจากจังหวัดนี้ และด้วยเหตุนี้เอง จึงนำไปสู่การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ เดิมให้มีรูปแบบที่หลากหลาย สวยงาม เพื่อตอบโจทย์ต่อความต้องการของผู้บริโภคซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ บุญส่ง เรศสันเทียะ ได้วิจัยเรื่อง “ปลาตะเพียนโบราณ : ศิลปะและภูมิปัญญาชาวบ้านในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา กับความอยู่รอดในระบบการตลาดแบบเสรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่า ของชุมชนในท้องถิ่นที่สำคัญถูกส่งต่อสืบสานกันมายาวนานจนเป็นวัฒนธรรมประจำในแต่ละท้องถิ่นเป็น มรดกตกทอดจากคนรุ่นปู่ ยายายมาสู่รุ่นลูกหลานในปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีหลากหลายประเภทซึ่ง เกิดจากการเรียนรู้สั่งสมของบรรพบุรุษตั้งแต่ครั้งอดีตถ่ายทอดมาสู่ปัจจุบัน ภูมิปัญญามีทั้งที่เป็นคำสอนที่ดั่งาม ในการประพฤติปฏิบัติทั้งที่เป็นการประกอบสัมมาอาชีพ ทั้งที่เป็นอาหารการกินที่อยู่อาศัยเครื่องใช้ไม้สอยใน การดำรงชีวิตประจำวัน ภูมิปัญญาด้านการรักษาพยาบาลศิลปะบันเทิงการแสดงทั้งหลายรวมถึงสิ่งของที่ใช้ใน การประดับประดาบ้านเรือนให้สวยงาม ในแต่ละท้องถิ่นจะมีสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาที่เป็นลักษณะเฉพาะของ ตนเองแตกต่างกันไป ภูมิปัญญาบางสิ่งบางอย่างอาจมีให้พบเห็นได้ทั่วไปในหลายพื้นที่แต่ภูมิปัญญาบางอย่าง จะมีให้เห็นได้เฉพาะเฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้นบางทีการสูญหายไปของภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลายสิ่งหลายอย่าง ในหลายพื้นที่ อาจเป็นสัญญาณชี้ให้เห็นว่าผู้คนในสังคมได้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทาง

เศรษฐกิจสังคมและการเมืองอันส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่สำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมไทยได้เช่นเดียวกัน

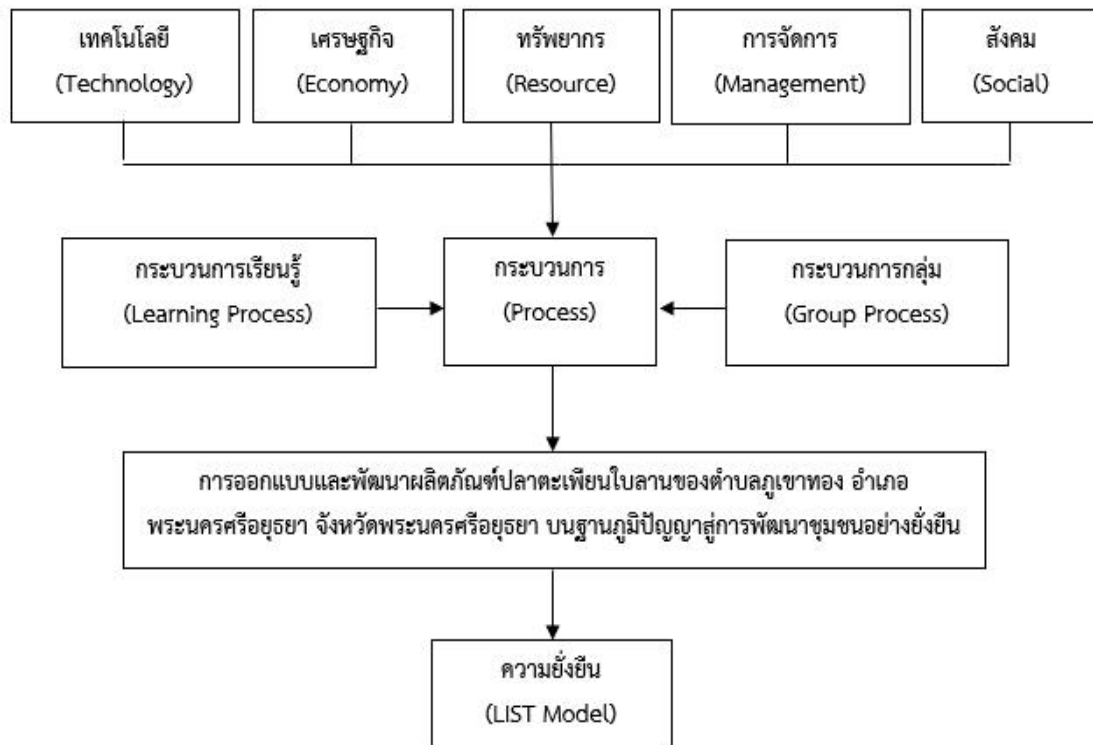
2.กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปลาตะเพียนใบลานของชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การแสวงหาวัสดุที่สามารถทดแทนใบลาน และมีความคงทนกว่า โดยอาศัยการรวมกลุ่มผู้ผลิตปลาตะเพียนใบลานในชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปและความต้องการของตลาดหรือผู้ซื้อ ทั้งวัสดุ รูปลักษณ์ และการใช้งาน ซึ่งทำให้ปลาตะเพียนใบลานยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมอยู่อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งในปัจจุบันได้มีการนำปลาตะเพียนใบลานไปประยุกต์ร่วมเป็นส่วนประกอบของสินค้า เครื่องใช้ เครื่องตกแต่งบ้านมากมายหลายอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา มลิวงศ์ และขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (ผศ.ดร.จินตพนธ์ ชมเกตุ, 2560) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านแม่ทะ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านแม่ทะ มีความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ภายใต้การสร้างการเรียนรู้แนวทางการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า ต้องให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำปาง และให้เป็นหน่วยงานหนุนเสริม ผลักดันและสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ฯ คือ การสร้างองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกและให้สมาชิกในกลุ่มเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อพัฒนาไปสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำปางเป็นหน่วยงานหนุนเสริม

องค์ความรู้วิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บนฐานภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” จึงทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพนั้น สามารถอธิบายได้ว่า การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานของตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บนฐานภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน นั้น อาศัยพื้นฐานของบริบทของพื้นที่ ซึ่งเป็นชุมชนผู้ผลิตปลาตะเพียนใบลานดั้งเดิมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และยังคงมีการดำเนินการผลิตปลาตะเพียนใบลานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังมีการรวมกลุ่มผู้ประกอบการ เพื่อพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนใบลานให้ขึ้นสู่ตลาดระดับประเทศ ตั้งแต่การคัดสรรวัสดุจากแหล่งที่มาที่มีคุณภาพ ผสมผสานกับวัสดุสมัยใหม่ที่เหลือใช้ เพื่อให้เกิดความคงทนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังนำเอาคำแนะนำที่เป็นความต้องการของผู้บริโภคมาปรับเปลี่ยนและปรับปรุงให้เกิดความสวยงามและน่าสนใจจนทำให้สามารถประยุกต์ใช้กับอุปกรณ์ตกแต่งอื่นๆ อีกทั้งยังเพิ่มมูลค่าให้กับปลาตะเพียนใบลานยิ่งขึ้นไปอีก

การออกแบบปลาตะเพียนการ์ตูน

ด้านหน้า

ด้านหลัง

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ปลาการ์ตูนใบลาน

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ปลาตะเพียนพวงกุญแจคอมพิวเตอร์

การออกแบบปลาตะเพียนกลืนโรมา

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ปลาตะเพียนกลืนโรมา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ควรส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ควรส่งเสริมการอนุรักษ์และปลูกจิตสำนึกในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง

3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ควรพัฒนาชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางด้าน ศิลปะวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณ จากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
2. ควรศึกษาเรื่องการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เฉพาะเจาะจงพื้นที่การวิจัยอื่นๆ เพื่อพัฒนารูปแบบของพื้นที่นั้นๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาเรื่องการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณจากภูมิปัญญาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน หลังจากนำผลการวิจัยฉบับนี้ไปทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

ผศ.ดร.จิตพนธ์ ชุมเกต, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี”, รายงานการวิจัย, (คณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2560), หน้า 8

สำนักงานเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ, **ประชาคมอาเซียน AEC**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://asean2019.go.th/th/abouts/asean-economic-community/> [1 กุมภาพันธ์ 2565].

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, **ลักษณะที่ตั้ง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.](http://www.ayutthayalocal.go.th/content/cate/6)

[ayutthayalocal.go.th/content/cate/6](http://www.ayutthayalocal.go.th/content/cate/6) [9 เมษายน 2565]

องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง, **ข้อมูลทั่วไป**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://phukaothong.](http://phukaothong.go.th/public/history/data/index/menu/22)

[go.th/public/history/data/index/menu/22](http://phukaothong.go.th/public/history/data/index/menu/22) [30 กรกฎาคม 2564].

รูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการเพื่อความมั่นคงทางสุขภาพ*

THE INTEGRATED THERAPY MODEL AND PROCESS OF REHABILITATION STAGE STROKE PATIENTS FOR HEALTH SECURITY

กมลชนก ม่วงเมืองแสน

Kamonchanok Muangmuangsan

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูของการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย 2. เพื่อพัฒนาแนวคิดกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูของการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการเพื่อสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 45 คน และใช้การเปรียบเทียบ ความรู้ก่อนและหลังของผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม ชุดกิจกรรมและแบบประเมินก่อนและหลังการอบรม เพื่อวิเคราะห์แนวคิดกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูของการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทยและนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์อุปสรรค-โอกาสการรักษาแบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนทางเลือก ต่างมีจุดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ แต่หากจะให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดจำเป็นต้องมีการบูรณาการอาศัยองค์ความรู้ ที่มีการผสมผสานความร่วมมือระหว่างการแพทย์แผนไทย การแพทย์แผนปัจจุบัน และความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน และการเชื่อมต่อบริบบงานอย่างไร้รอยต่อ เพื่อประโยชน์สูงสุดในการดูแลผู้ป่วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาแนวคิด ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแบบบูรณาการการแพทย์แผนไทยและแผนปัจจุบันเพื่อสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ พบว่า ในประเด็น 1) การดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน 2) การสร้างความมั่นคงทางสุขภาพในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู 3) ความรู้เกี่ยวกับ

* Received January 21, 2023; Revised March 25, 2023; Accepted April 21, 2023

ยาสมุนไพรและสรรพคุณของยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู 4) ความรู้เกี่ยวกับอาหารตามธาตุเจ้าเรือนและการรับประทานอาหารที่เหมาะสมตามธาตุในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู 5) ความรู้เกี่ยวกับกายบริหารเพื่อฟื้นฟูผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู โดยผล Pre-test และ Post-test มีคะแนนในภาพรวมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 50 และผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 35 คน มีจำนวนคะแนนเพิ่มขึ้นทุกคน โดยคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 9.88 และพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้หลังการเข้าร่วมทำกิจกรรมตามชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นของกลุ่ม สูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Sig. (2-tailed) = .000)

คำสำคัญ: รูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วย; การบูรณาการบำบัด; การแพทย์แผนไทย

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study the concept of therapy process for rehabilitation stage stroke patients of modern medicine and Thai traditional medicine, 2) to develop the concept of therapy process for rehabilitation stage stroke patients of modern medicine and Thai traditional medicine, and 3) to present an integrated therapy model and process for rehabilitation stage stroke patients to create health security. It was an integrated research method, which consisted of qualitative research and action research. There were 45 key informants. Comparisons were used to compare before and after knowledge of the workshop participants. Research tools included in-depth interview, focus group, and sets of activities and pre-test and post-test of the training in order to analyze the concept of therapy process for rehabilitation stage stroke patients of modern medicine and Thai traditional medicine, and to synthesize obstacles and opportunities for integrated therapy.

The results were as follows:

For Objective No. 1, it was found that modern and alternative medicine had distinctive features that were unique. To achieve maximum efficiency, knowledge-based integration was necessary with the integration of Thai traditional medicine, modern medicine, and participation from all stakeholders to understand how to work together with clear roles and duties as well as seamless connection to the work system for the greatest benefit in caring for the patients.

For Objective No. 2, it was found that there were five issues of the development of concepts, knowledge, and understanding of rehabilitation stage stroke patients of modern medicine and Thai traditional medicine to create health security: 1) caring for rehabilitation stage stroke patients of modern medicine and Thai traditional medicine, 2)

health security in rehabilitation stage stroke patients, 3) knowledge about herbal medicines and their medicinal properties, 4) knowledge about life elemental diet and life elemental diet appropriate for rehabilitation stage stroke patients, and 5) knowledge about physical therapy for rehabilitation stage stroke patients. The results of pre-test and post-test had an average of 50 percent increase in overall scores, and 35 participants had an increase in scores. The mean score was 9.88. In addition, it was found that the average knowledge score after participating in the activities according to the group activities created by the researcher was statistically significantly higher than the average pre-test score at 0.01 (Sig. (2-tailed) = .000).

Keywords; Patient therapy patterns and processes; integrative therapy; Thai traditional medicine

บทนำ

จากสถิติการเสียชีวิตของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อ ในปี พ.ศ. 2562 พบว่าอัตราการเสียชีวิตของประชากรโลก จากโรคไม่ติดต่อพบมากในประเทศที่มีรายได้ต่ำและรายได้ปานกลาง และมักเกิดกับประชากรก่อนอายุ 70 ปี และมีรายงานจำนวนผู้เสียชีวิตทั่วโลกสูงถึง 55 ล้านคน ซึ่งโรคดังกล่าวมีแนวโน้มอุบัติการณ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง พิจารณาย้อนหลัง ไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 มีผู้เสียชีวิตทั่วโลก 38 ล้านคน โดยคิดเป็นร้อยละ 68 ของสาเหตุการเสียชีวิตทั้งหมดของประชากรโลก ในปี พ.ศ. 2559 มีผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็น 41 ล้านคน โดยคิดเป็นร้อยละ 71 ของสาเหตุการเสียชีวิตทั้งหมดของประชากรโลก และในปี พ.ศ. 2562 มีผู้เสียชีวิต 55 ล้านคน

ซึ่งสาเหตุของการเกิดโรคไม่ติดต่อของประชากรพบว่ามักเกิดจากพฤติกรรมจากการบริโภคอาหาร และขาดการดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นสาเหตุของการเกิดโรคไม่ติดต่อและการเสียชีวิตของประชากร พบว่าองค์การอนามัยโลกได้สรุปข้อมูลผู้เสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อโดยแบ่งเป็น โรคหัวใจและโรคหลอดเลือด 17.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาคือ โรคมะเร็ง 9.0 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 22 โรคทางเดินหายใจเรื้อรัง 3.8 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 9 และโรคเบาหวาน 1.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 4 โดยช่วงอายุของผู้ที่เสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่ออยู่ในกลุ่มอายุ 30-69 ปี เรียกว่า เป็นการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร มากถึง 15 ล้านคนซึ่งทำให้มองเห็นภาพรวมของการเสียชีวิตได้ว่า โรคหลอดเลือดสมองและหัวใจมีจำนวนผู้เสียชีวิตเป็นอันดับ 1 ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มโรคไม่ติดต่อ ดังกล่าวยังเป็นสาเหตุสำคัญของการเสียชีวิตของผู้ป่วยที่ได้รับเชื้อโคโรนาไวรัส หรือ โควิด-19 (COVID-19) เพราะเชื้อโคโรนาไวรัส เป็นตัวกระตุ้นที่ส่งผลทำให้มีโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อนและอาการรุนแรงมากกว่าปกติ

ผลกระทบจากกลุ่มโรคไม่ติดต่อต่อสังคม คือ ความสูญเสียความสามารถของแรงงาน จากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรและความพิการ ซึ่งในประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางเช่นประเทศไทย คาดการณ์ว่าจะสูงถึงประมาณ 500 ล้านบาทส่วนในระดับบุคคล จะพบว่าโรค ไม่ติดต่อเรื้อรัง และปัจจัยเสี่ยง มีความสัมพันธ์ต่อ

ความยากจนใน 3 มิติ กล่าวคือ มิติแรกประชาชนที่มีเศรษฐกิจฐานต่ำ มีความเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อสูงกว่าจากปัจจัยเสี่ยงต่อโรคมากกว่า ทั้งด้านพฤติกรรม เช่น การบริโภคอาหารคุณภาพต่ำ สูบบุหรี่ ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยา เช่น ภาวะน้ำหนักเกิน และภาวะความดันโลหิตสูงสำหรับมิติที่สอง คือ ประชาชนที่มีฐานะยากจนมีความสามารถในการจัดการตนเองและการเข้าถึงระบบบริการด้านสุขภาพ และในมิติที่สามคือเมื่อเกิดโรคแล้วประชาชนที่มีฐานะยากจนกว่า จะมีความรุนแรงและแนวโน้มโรคจะแย่กว่าผู้ป่วยที่ฐานะดี รวมถึงอุปสรรคทางการเงินและทางสังคมในการเข้าถึงการรักษาและการฟื้นฟูสภาพ ดังนั้นหากยังไม่มีดำเนินการป้องกันควบคุมโรคและปัจจัยเสี่ยงอย่างจริงจังจากโรคไม่ติดต่อโดยเฉพาะ 4 โรคหลัก นอกจากคุณภาพชีวิตและสุขภาพที่เสียไปแล้ว ยังทำให้ประเทศจะสูญเสียรายได้และโอกาสในการพัฒนาประเทศอีกด้วย จากการศึกษาขององค์การอนามัยโลก พบว่า จำนวนคน ครอบครัวยุคใหม่ที่ต้องทนทุกข์ทรมานเพิ่มมากขึ้น มีปัจจัยเสี่ยงที่พบบ่อยและปรับเปลี่ยนตัวเองอยู่ตลอดเวลา ก็คือ กลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเป็นตัวแทนที่สำคัญ ซึ่งอาจจะหมายถึงรวมถึงการบริโภคยาสูบ การดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นอันตราย อาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพ ขาดการออกกำลังกาย น้ำหนักเกินโรคอ้วน ความดันโลหิตสูง น้ำตาลในเลือดสูง และคอเลสเตอรอลสูง ล้วนเป็นภัยคุกคามและก่อให้เกิดกลุ่มโรคไม่ติดต่อทั้งสิ้น

กรมควบคุมโรคโดยกระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2562 พบว่า คนไทยที่เป็นโรคไม่ติดต่อมีจำนวนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน โดยพบว่าตัวชี้วัดสถานการณ์โรคไม่ติดต่อในประเทศไทยที่กำหนดโดยคณะผู้เชี่ยวชาญทางด้านนโยบาย ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเด็นโรค และปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับโรคไม่ติดต่อของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2556 คือ 1) ความน่าจะเป็นของการเสียชีวิต ที่อายุ 30 ปี ถึง 70 ปีจากโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคเบาหวาน และโรคเมะเร็งลดลงจาก ร้อยละ 15.3 ในปี 2550 เป็น 15.1 และ ร้อยละ 14.1 ในปี 2553 พ.ศ. 2557 ตามลำดับ จากการรายงานข้อมูลสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขแหล่งข้อมูลผู้ป่วยในรายบุคคล หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการและครอบครัววิเคราะห์โดย กลุ่มเทคโนโลยี ระบาดวิทยา และมาตรการชุมชน กองโรคไม่ติดต่อมีข้อสังเกต คือ อัตราป่วยของ ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ในจังหวัดนครนายกต่อ ประชากรแสนคน มากกว่าทุกจังหวัดในประเทศไทย โดยข้อมูลล่าสุดในปี พ.ศ. 2559-2561 โดยมีจำนวนประชากรผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองเพิ่มขึ้นเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวน 2,304 คน ในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวน 2,281 คน ในปี พ.ศ. 2561 มีจำนวน 2,604 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จังหวัดนครนายก ควรมีการตระหนักถึงการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

จากสถานการณ์ดังกล่าวระบบสาธารณสุขของประเทศไทยได้เริ่มมีการกล่าวถึง การนำตัวยาที่ผลิตจากพืชสมุนไพรไทยมาใช้ในการรักษามากขึ้น ในทางกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเตรียมจัดหายาสุนัขไทยเพื่อใช้ดูแลรักษาผู้ป่วยโควิด-19 ทั่วประเทศ ภายใต้โครงการ “แพทย์แผนไทยสู้ภัยโควิด-19” สนับสนุนชุดยาสมุนไพรให้กับสถานบริการสาธารณสุขของรัฐที่มีการจัดบริการแพทย์แผนไทยทุกแห่งทั่วประเทศ ระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคม 2565 สำหรับดูแลผู้ติดเชื้อระยะเริ่มต้นที่มีอาการเล็กน้อย (กลุ่มสีเขียว) ที่เข้าระบบ Home Isolation และ Community Isolation ที่มีกว่า 700,000 ราย รวมถึงกลุ่มผู้ป่วยด้วยอาการหลังติดเชื้อ Long COVID หรือภาวะ Post COVID-19 Syndrome อีกกว่า 400,000 ราย ให้

สามารถเข้ารับบริการได้ที่สถานบริการสาธารณสุขใกล้บ้าน นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมกับเครือข่ายการแพทย์แผนไทยทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีประมาณ 2,000 คน จัดทำแนวทางการใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การใช้ยาสมุนไพร ให้กับสถานบริการสาธารณสุขของรัฐและภาคเอกชนทั่วประเทศ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อร่วมดูแลผู้ป่วยที่อาการหลังติดเชื้อและได้รับผลกระทบระยะยาวจากโรคโควิด-19 รวมถึงจัดบริการออกหน่วยแพทย์แผนไทยเคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ตั้งแต่เดือนมกราคม 2565 เป็นต้นไป เพื่อให้ผู้ป่วยได้เข้าถึงการดูแลเชิงรุก เนื่องจากประเทศไทยมีระบบการรักษาพยาบาลที่เกิดจากภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งเรียกกันว่า การแพทย์แผนไทย ซึ่งไม่ได้เน้นการรักษาโดยการพึ่งพาตัวยาก็อย่างเดียวนะ แต่เน้นความสมดุลของ ธาตุ ทั้ง 4 ในร่างกายมนุษย์ จากฐานคิดที่ว่า ร่างกายของมนุษย์ประกอบขึ้นจากธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งธาตุทั้ง 4 จะต้องมีความสมดุลกัน หากธาตุตัวใดเกิดการไม่สมดุล ก็จะส่งผลต่อร่างกายของมนุษย์ให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย การบูรณาการองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยร่วมกับการแพทย์ปัจจุบัน จึงเป็นอีกแนวทางที่สำคัญ ในการส่งเสริมให้ประสิทธิภาพการดูแลผู้ป่วยดียิ่งขึ้น ประชาชนเข้าถึงระบบบริการสุขภาพได้ ช่วยบรรเทาสาเหตุของการเสียชีวิตและความทุพพลภาพได้ ตลอดจนลดภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของผู้ป่วย

ดังนั้น ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์แผนไทยเพื่อความมั่นคงทางสุขภาพ สามารถมุ่งแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นผลกระทบในหลากหลายมิติ ทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ ระดับครัวเรือนและระดับบุคคล โดยก่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความมั่นคงในชีวิตได้ ลดภาระค่าใช้จ่ายของประเทศ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการต่อยอดเพิ่มมากขึ้น และเป็นแนวทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาองค์กรที่ให้บริการการแพทย์ในประเทศไทย ให้มีการจัดบริการสุขภาพตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ และเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการพัฒนาไปสู่การให้บริการการแพทย์ทางเลือกในระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูของการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย
2. เพื่อพัฒนาระบบการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการเพื่อสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสมผสานวิธีแบบคู่ขนาน (Convergent Parallel Mixed Methods) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีเป้าหมายในการ

ศึกษาวิจัย คือ เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการ เพื่อความมั่นคงทางสุขภาพ ในรูปแบบของคลินิกบูรณาการบำบัดการแพทย์แผนปัจจุบันร่วมกับการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยที่มุ่งพัฒนาชุดความรู้ ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ ณ พื้นที่ต้นแบบศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพฯ เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดของโรคหลอดเลือดสมองโดยใช้วิธีวิจัยเริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาข้อมูลงานวิจัยเชิงเอกสารการวิจัยภาคสนาม โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดำเนินการวิจัยทั้งกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร

มุ่งเน้นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการและกระบวนการสร้างการรับรู้ การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูในสังคมไทย โดยมีขั้นตอนดังนี้

(1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก หนังสือ รายงานการวิจัย ข้อมูลจากฐานข้อมูลของกรมการควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เกี่ยวกับ นโยบาย มาตรการในการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูในประเทศไทย เพื่อทบทวน ประมวลข้อมูลเชิงสถิติจากองค์การด้านโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู กรมการควบคุมโรคและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสาธารณสุข

(2) ศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมองค์ความรู้ และกระบวนการสร้างการรับรู้ การป้องกัน และกระบวนการบำบัดรักษาหรือการแก้ไขปัญหาของโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูภายในศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพฯ ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ เพื่อทบทวนกระบวนการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูที่ดำเนินการในปัจจุบัน

(3) ศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยที่ดำเนินการเปิดให้บริการในศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพฯ เพื่อนำองค์ความรู้มาออกแบบชุดความรู้ที่มีการบูรณาการกับการแพทย์แผนปัจจุบัน ต่อการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู ซึ่งจะเปิดให้บริการในรูปแบบการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ณ คลินิกบูรณาการบำบัด ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

(4) สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูกระบวนการสร้างการรับรู้ การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาของโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูทางการแพทย์ เพื่อจัดทำเป็นชุดความรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคหลอดเลือดสมองในระยะฟื้นฟู

2. การวิจัยภาคสนาม

(1) ลงพื้นที่วิจัยสนาม ณ ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพฯ และรวบรวมข้อมูลจากแพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนไทย ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่ระดับปฏิบัติการเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู และ ผู้บริหารศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพฯ และผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่มีอาการของโรคในระยะที่ 2 ระยะที่ 2 และระยะที่ 3 เพื่อให้

ได้มาซึ่งข้อมูล ในมุมมองของผู้บริหาร ผู้ตัดสินใจในระดับนโยบาย และผู้ปฏิบัติการเพื่อทราบแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูในระดับองค์กร

(2) สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูระยะในประเด็น ปัญหาจากโรคหลอดเลือดสมอง สาเหตุการเกิดโรค และเพื่อทราบแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในระดับปัจเจก แนวทางการป้องกันปัญหาโรคของผู้ป่วย

(3) การสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และพัฒนากิจกรรมบูรณาการบำบัด เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคหลอดเลือดสมอง แพทย์แผนปัจจุบันแพทย์แผนไทย พยาบาล เภสัชกร ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู เพื่อทราบแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูในระดับองค์กร

(4) การสัมภาษณ์ระดับลึกผู้บริหารโรงพยาบาล เพื่อทราบนโยบายแก้ไขปัญหาของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูขององค์กร และ การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูของผู้ป่วย

(5) ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อสรุปเบื้องต้นที่สะท้อนให้เห็น สาเหตุของความเจ็บป่วย การเข้ารับบริการ การแสวงหาช่องทางการบำบัดรักษาด้วยตนเองของผู้ป่วย กระบวนการป้องกัน การบำบัดรักษาของบุคลากรทางการแพทย์ และแก้ไขโรคหลอดเลือดสมองในระยะฟื้นฟู

(6) นำผลการวิเคราะห์จากการวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ๑) ชุดปฏิบัติการวิจัย จำนวน ๒ ชุด คือ ชุดปฏิบัติการสำหรับแพทย์ พยาบาล และบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง (flow chart) และ คู่มือดูแลสุขภาพตนเองสำหรับผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู ๒) แบบประเมินผลก่อนการวิจัย สำหรับผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู ๓) แบบประเมินผลหลังการวิจัยสำหรับผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู ๔) แบบประเมินผลก่อนวิจัยสำหรับบุคลากร ๕) แบบประเมินผลหลังวิจัยสำหรับบุคลากร

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูของการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเครื่องมือที่ได้รับการรับรองแล้ว ผลการศึกษาพบว่าจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการในการรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูโดยแพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนไทย พบว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างในบางประเด็น ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า สามารถนำมาบูรณาการในการรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูได้ โดยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วย ในการเข้าถึงระบบบริการและการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นความมั่นคงทางสุขภาพของประชาชนคนไทย โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ชี้ให้เห็นว่า การบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู

แบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย มีประโยชน์อย่างยิ่งในการดูแลรักษาผู้ป่วย แต่จำเป็นต้องมี 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยกับบุคลากรทางการแพทย์และประชาชนผู้มารับบริการ 2) การตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานในขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำความเห็นดังกล่าวมาดำเนินการวางแผนในการพัฒนากระบวนการบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทยต่อไป

2. การพัฒนากระบวนการบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย

2.1 การให้ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยในการรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูกับบุคลากรทางการแพทย์ ผ่านชุดกิจกรรมย่อย ประกอบไปด้วย 1. การบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแบบบูรณาการการแพทย์แผนไทยและแผนปัจจุบันเพื่อสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ 2. ยาสมุนไพรไทยกับการบำบัดรักษาโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู 3. อาหารเป็นยากับการบำบัดรักษาโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู 4. กายบริหารเพื่อฟื้นฟูผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู พบว่าผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจโครงการ คิดเป็นร้อยละ 88 และผลจากการวิเคราะห์ด้วย สถิติ t-test ในเงื่อนไขเมื่อกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน แบบ 2-tailed พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้หลังการเข้าร่วมทำกิจกรรมตามชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นของกลุ่ม สูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Sig. (2-tailed) = .000)

2.2 การให้ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยในการรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูกับผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ผู้รับบริการและผู้ให้บริการในชุมชน ผ่านชุดกิจกรรมย่อย ประกอบไปด้วย 1. การบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแบบบูรณาการการแพทย์แผนไทยและแผนปัจจุบันเพื่อสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ 2. ยาสมุนไพรไทยกับการบำบัดรักษาโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู 3. อาหารเป็นยากับการบำบัดรักษาโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู 4. กายบริหารเพื่อฟื้นฟูผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู พบว่าผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจโครงการ คิดเป็นร้อยละ 90 และผลจากการวิเคราะห์ด้วย สถิติ t-test ในเงื่อนไขเมื่อกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน แบบ 2-tailed พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้หลังการเข้าร่วมทำกิจกรรมตามชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นของกลุ่ม สูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Sig. (2-tailed) = .000)

2.3 การสนทนากลุ่ม ร่วมกับแพทย์ พยาบาล นักกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย และผู้รับบริการ พบว่าผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความพึงพอใจกับการดำเนินกิจกรรมภายในโครงการ คิดเป็นร้อยละ 86 และมีความเห็นตรงกันว่า การบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณานั้นมีประโยชน์อย่างยิ่ง และเห็นด้วยที่จะนำมาใช้ภายในโรงพยาบาลซึ่งหากผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และมีการดำเนินการทดลองใช้งานจริงผ่านการเปิดคลินิก รวมถึงมีการประเมินอาการผู้ป่วยเป็นระยะในระหว่างการรักษา ก็เชื่อว่าจะเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายเมื่อมีการนำมาใช้งานจริง

3. รูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการเพื่อสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ

ภายหลังจากการเปิดคลินิกให้คำปรึกษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแบบบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลการให้บริการและนำกลับมาสรุปเป็น “แนวทางเวชปฏิบัติการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการเพื่อสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ ฉบับสมบูรณ์ พร้อมรายละเอียดและคำอธิบายที่สามารถนำไปใช้งานได้จริง ที่ผ่านการรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญ และการทดลองใช้จริงในการให้บริการกับผู้ป่วยในคลินิกให้คำปรึกษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแบบบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยประโยชน์ที่ได้รับ คือ 1. ด้านผู้ให้บริการ บุคลากรทางการแพทย์สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการวางแผนและปฏิบัติแก่ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู พร้อมขยายผลสู่โรคเรื้อรังอื่นๆ 2. ด้านผู้รับบริการ ผู้มารับบริการสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้มากขึ้นและมีความพึงพอใจในระบบบริการมากขึ้น ซึ่งสามารถขยายผลสู่โรคเรื้อรังอื่นๆ 3. ด้านงานวิจัย บุคลากรทางการแพทย์สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยในการฟื้นฟูสภาพโรคอื่นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากกระบวนการบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทยด้วยชุดอบรมเชิงปฏิบัติการการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการ ภายใต้โครงการและชุดกิจกรรมเพื่อปฏิบัติการจำนวน 5 ชุด สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย ในรูปแบบ 4 Care Model (Modern medicine care, Alternative medicine care, Family care, Dharma care) สามารถดำเนินการได้จริง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานเชิงคุณภาพที่ตั้งไว้ กล่าวคือ กระบวนการบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย เป็นกระบวนการที่สามารถดำเนินการภายใต้โครงการและชุดกิจกรรมเพื่อปฏิบัติการจำนวน 5 ชุดได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม อันจะเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านสุขภาพของคนไทย สอดคล้องกับการศึกษาของ วัฒนีย์ ปานจินดา, พุทธวรรณ ชูเชิด ที่กล่าวว่า วิธีการดูแลแบบองค์รวมในการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองนั้นประกอบไปด้วยการฟื้นฟูสภาพตามแนวแพทย์แผนปัจจุบัน การดูแลของบุคคลในครอบครัวหรือญาติ การเยี่ยมตรวจรายวันของพยาบาล การฟื้นฟูสภาพด้านภูมิปัญญาไทย สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้ป่วยในทิศทางที่ขึ้น ขณะที่การได้สวดมนต์และปฏิบัติธรรมประกอบกับบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติก็จะช่วยให้จิตใจยังดีนระส่ำระสาย ลดการปรุงแต่ง สงบและเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งทั้งหมดช่วยทำให้ผู้ป่วยฟื้นฟูได้เร็วขึ้น

ขณะที่งานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การนำการแพทย์แผนไทยเข้ามาร่วมในการรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแบบบูรณาการ จะเป็นการเติมเต็มในส่วนที่การแพทย์แผนปัจจุบันได้ดำเนินการอยู่แล้วให้ครอบคลุมมากขึ้น และช่วยขยายระบบบริการสุขภาพให้ครอบคลุม ทำให้ผู้ป่วยเข้าถึงระบบบริการได้มากขึ้น ที่สำคัญเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยทั้งในเรื่องการนวดบำบัด และการใช้ยาสมุนไพร โดยทั้งหมดจะนำไปสู่

ความมั่นคงทางด้านสุขภาพของคนไทย ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ที่ระบุไว้ใน แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข สู่แผนยุทธศาสตร์กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก พ.ศ.2560-2564 โดยกรมการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก จะ 1) สร้างความเชื่อมั่นด้านบริการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรให้ประชาชน 2) การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรเข้าสู่ระบบสุขภาพแห่งชาติ 3) การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร สร้างมูลค่าเพิ่ม เสริมเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศชาติ

อย่างไรก็ตามการดูแลผู้ป่วยไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในโรงพยาบาลโดยบุคลากรทางการแพทย์ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดูแลโดยครอบครัวร่วมด้วย เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในการดูแลผู้ป่วยคือ การปฏิบัติตนตามที่แพทย์ให้คำแนะนำ ทั้งในเรื่องของการทานยา การกายภาพบำบัด และการควบคุมอาหาร ซึ่งทั้งหมดต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลในครอบครัวในการกำกับดูแลตามที่แพทย์สั่ง ที่ระบุว่าผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูจำเป็นต้องได้รับการดูแลจากคนในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งการดูแลผู้ป่วยที่เน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลางนั้น ถือเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับครอบครัว เนื่องจากครอบครัวมีความสำคัญที่สุดสำหรับชีวิตของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่ผู้ป่วยต้องการการพึ่งพาจากผู้ดูแลที่เป็นสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นแนวคิดนี้จึงอยู่บนพื้นฐานของการเคารพในบทบาทของครอบครัว ให้ครอบครัวมีการทำงานร่วมกับบุคลากรทีมสุขภาพ ซึ่งครอบครัวจะได้รับการช่วยเหลือตามศักยภาพ รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้มีแบบแผนการดำเนินชีวิตตามปกติ และคำนึงถึงความแตกต่างของโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ ฐานะ และวัฒนธรรมทางสังคมของแต่ละครอบครัว

ขณะที่การดูแลทางด้านจิตใจก็เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าการดูแลทางด้านร่างกาย ซึ่งปัจจุบันผู้คนอาจหันไปมองเรื่องของการรักษาโดยการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว ในทางการแพทย์แผนปัจจุบันเองก็มีงานวิจัยมากมาย ที่กล่าวถึงการนำพุทธศาสนาเข้ามาร่วมใช้ในการรักษาพยาบาล ไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การทำจิตใจให้สงบ หรือแม้กระทั่งการใช้หลักธรรมมาช่วยในการบำบัด เช่น โพชฌงค์ ๗ ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ หรือองค์ของผู้ตรัสรู้ มี 7 ประการ คือ สติ (สติสัมโพชฌงค์) ธัมมวิจยะ (ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์) วิริยะ (วิริยสัมโพชฌงค์) ปีติ (ปีติสัมโพชฌงค์) ปัสสัทธิ (ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์) สมาธิ (สมาธิสัมโพชฌงค์) อุเบกขา (อุเบกขาสัมโพชฌงค์) ล้วนเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ผู้ป่วยมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น และมีสุขภาพกายที่ดีตามมา ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ อรุณฉัต วิชัยดิษฐ ที่ระบุว่า การสวดบทสวดโพชฌงค์มีเป้าหมายสำคัญ คือ การรักษาทั้งโรคทางกายและโรคทางจิตใจ หลักโพชฌงค์ทั้ง 7 ซึ่งเป็นองค์แห่งการรู้แจ้ง ซึ่งเป็นการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติจึงควรเจริญสติที่ระลึกถึงเท่าทันสภาวะธรรมปัจจุบันภายในกายกับจิต มีปัญญาหยั่งเห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง มีความเพียรในการปฏิบัติธรรม มีปีติความอิ่มใจ มีความสงบกาย สงบใจ มีสมาธิตั้งมั่นในสภาวะธรรมปัจจุบัน และมีอุเบกขาวางเฉยโดยตามรู้สิ่งที่จิตรับรู้ได้สม่ำเสมอ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะสามารถประสพความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม เมื่อมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมแล้วก็จะส่งผลต่อสุขภาพไป

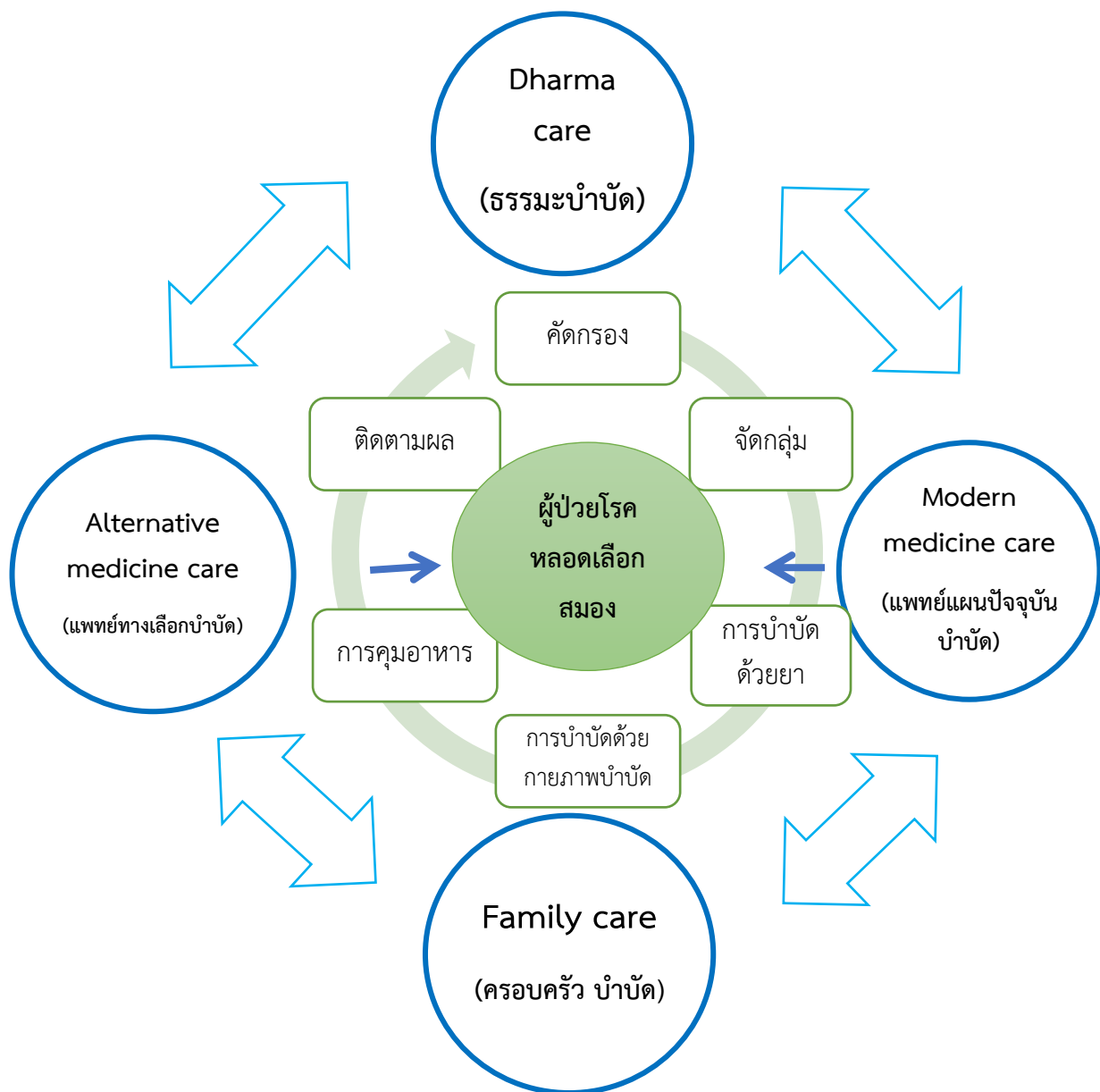
ดังนั้น การพัฒนากระบวนการบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย ผ่านชุดอบรมเชิงปฏิบัติการการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือด

สมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการ ภายใต้โครงการและชุดกิจกรรมเพื่อปฏิบัติการจำนวน 5 ชุด สามารถนำไปสู่กระบวนการบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย ในรูปแบบ 4 Care Model ได้อย่างเป็นรูปธรรม นับตั้งแต่กระบวนการบำบัดโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูด้วยการแพทย์แผนไทย ที่ส่งเสริมให้บุคลากรทางการแพทย์ คนไข้ ครอบครัว และชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย รวมถึงยังเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย และส่งเสริมการเข้าถึงระบบบริการการแพทย์แผนไทย ด้วยการบูรณาการการรักษาเข้ากับการแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นการเติมเต็มในส่วนของการรักษาพยาบาลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยสามารถทำให้เกิดการขยายการให้บริการในการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู โดยมีการนำหลักธรรมมาช่วยในการบำบัด และมีครอบครัว และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลซึ่งทั้งหมดจะนำไปสู่ความมั่นคงทางด้านสุขภาพของประชาชนคนไทยต่อไป

องค์ความรู้วิจัย

จากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอโมเดล “รูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู 4 CARE MODEL” (แผนผังที่ 5.2) เพื่อเป็นต้นแบบในการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย เพื่อความมั่นคงทางสุขภาพ ซึ่งการนำการแพทย์แผนไทยเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแบบบูรณาการ จะเป็นการเติมเต็มในส่วนที่การแพทย์แผนปัจจุบันได้ดำเนินการอยู่แล้วให้ครอบคลุมมากขึ้น และช่วยขยายระบบบริการสุขภาพให้ครอบคลุม ทำให้ผู้ป่วยเข้าถึงระบบบริการได้มากขึ้น ที่สำคัญเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยทั้งในเรื่องการนวดบำบัด และการใช้ยาสมุนไพร ซึ่งทั้งหมดจะนำไปสู่ความมั่นคงทางด้านสุขภาพของคนไทย อย่างไรก็ตามการดูแลผู้ป่วยไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในโรงพยาบาลโดยบุคลากรทางการแพทย์ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดูแลโดยครอบครัวร่วมด้วย เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในการดูแลผู้ป่วยคือ การปฏิบัติตามที่แพทย์ให้คำแนะนำ ทั้งในเรื่องของการทานยา การกายภาพบำบัด และการควบคุมอาหาร ซึ่งทั้งหมดต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลในครอบครัวในการกำกับดูแลตามที่แพทย์สั่ง ขณะที่การดูแลทางด้านจิตใจก็เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าการดูแลทางด้านร่างกาย ซึ่งปัจจุบันผู้คนอาจหันไปมองเรื่องของการรักษาโดยการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว ในทางการแพทย์แผนปัจจุบันเองก็มีงานวิจัยมากมาย ที่กล่าวถึงการนำพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาพยาบาล ไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การทำจิตใจให้สงบ หรือแม้กระทั่งการใช้หลักธรรมมาช่วยในการบำบัด เช่น โพชฌงค์ 7 ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ หรือองค์ของผู้ตรัสรู้ มี 7 ประการ คือ สติ (สติสัมโพชฌงค์) ธัมมวิจยะ (ธัมมวิจยะสัมโพชฌงค์) วิริยะ (วิริยะสัมโพชฌงค์) ปีติ (ปีติสัมโพชฌงค์) ปัสสัทธิ (ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์) สมาธิ (สมาธิสัมโพชฌงค์) อุเบกขา (อุเบกขาสัมโพชฌงค์) ล้วนเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ผู้ป่วยมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น และมีสุขภาพกายที่ดีตามมา ดังนั้นรูปแบบการดูแลผู้ป่วยในปัจจุบันจึงเป็นการบูรณาการทั้ง 4 ด้าน เข้าด้วยกันเพื่อการดูแลรักษาสุขภาพผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 5.2 รูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดในสมองระยะฟื้นฟู 4 CARE

ข้อเสนอแนะ**ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ**

1. ควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นการให้บริการผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู แบบบูรณาการระหว่างการแพทย์แผนปัจจุบันกับการแพทย์แผนไทย อย่างสม่ำเสมอเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. ควรมีการอบรมให้ความรู้ทั้งการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน ในการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟู อย่างต่อเนื่องควรมีการสำรวจความคิดเห็นของผู้มารับบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาปรับปรุงการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยผลการบำบัดผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะฟื้นฟูแบบบูรณาการ ในประเด็น การประเมินจากการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน (Activity daily living) และประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว แขน ขา (Motor power)

2. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบและกระบวนการบำบัดผู้ป่วยโรคเรื้อรังอื่นๆ แบบบูรณาการเพิ่มเติม เพื่อให้มีการขยายบริการให้ครอบคลุมมากขึ้น

บรรณานุกรม

กองโรคไม่ติดต่อ, สถิติสาธารณสุข พ.ศ. 2561 นนทบุรี, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://hss.moph.go.th/fileupload_doc_slider [3 กันยายน 2564].

เทียนทิพย์ เดียวกี, เลียง ไม่ติดต่อเรื้อรัง ลดเสี่ยงมีอาการรุนแรงหากติด COVID-19, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thaihealth.or.th> [9 มิถุนายน 2564].

วัฒน์ย์ ปานจินดา และพุทธวรรณ ชูเชิด, "การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้ดูแลในการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยโรคหลอดเลือด สมอง". Journal of MCU Nakhondhat 8.11 (2021), หน้า 112-125.

World Health Organization, Noncommunicable diseases, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.who.int/data/gho/data/themes/noncommunicable-diseases> [9 มิถุนายน 2564].

จิตตะกั้วยัยรุ่นในสถานการณ์โควิด 19*

CHITTA AND ADOLESCENCE IN THE COVID 19 CRISIS

ณายา เทพธรณินทรา และ เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ

Naaya teptoranintara and Maytawee Udomtamanupap

นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy Buddhist Psychology

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: NAAYA239@gmail.com

บทคัดย่อ

วัยรุ่นเป็นวัยที่อิสระ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและฮอร์โมน จิตใจจดจ่ออยู่กับกิจกรรมทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค หรือกิจกรรมภายในครอบครัวในช่วงสถานการณ์โควิด 2019 ที่ต้องเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ไม่สามารถดำเนินชีวิตประจำวันตามที่ต้องการได้ ประกอบกับความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Esteem) ที่มีอยู่เต็มพลังมุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จมีความสุข จิตตะเป็นแนวปฏิบัติหนึ่งของหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามบรรลุถึงความสำเร็จ หรือธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งผู้ใดหากได้ปฏิบัติตามแล้วก็จะทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ เรียกหลักธรรมนั้นว่า“หลักอริยบท 4” เป็นแนวทางการเรียน การทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้ อย่างแยกย่อยอันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ 1. ฉันทะ ความพอใจ 2. วิริยะ ความเพียร 3. จิตตะ ความเป็นผู้มีใจจดจ่อ 4. วิมังสา ไตร่ตรอง ความรอบครอบ ซึ่งหลักอริยบท 4 โดยเฉพาะหลักธรรมข้อ จิตตะเป็นข้อที่มีความสำคัญด้วยจิตที่มีความมุ่งมั่นเอาใจใส่ต่อการกระทำการงาน การเรียน การดำเนินชีวิต ด้วยการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Esteem) ยอมรับตนเอง มองตนเองในทางบวก รวมถึงการรับรู้ที่ตนเองมีความสามารถ มีประโยชน์ต่อสังคม มีความอิสระในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่เสมอ “จิตตะ” คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: จิตตะ; การเห็นคุณค่าในตนเอง; วัยรุ่น; โควิด 19

* Received November 2, 2022; Revised November 11, 2022; Accepted April 7, 2023

ABSTRACT

Adolescence is an independent age. There are both physical and hormonal changes. The mind is focused on social network activities. or family activities during the covid 2019 crisis that requires social distancing, unable to carry out daily life as desired along with self-confidence (self-esteem) with full power strive to do activities to be successful and happy. *Chitta* is a practice of Buddhist teachings that aims to achieve success. or morality that will lead to success whoever, if followed, will make the operation successful. It call that Dharma principle " Iddhipāda 4" is a guideline for studying, working, to be successful that the Buddha has carefully listened to Iddhipāda 4 (Iddhipāda means the power) practices which are 1) Chanda, Satisfaction 2) Perseverance, 3) Chitta, Concentration, 4) vīmaṃsā (Investigation), contemplation and comprehension, of which the Iddhipāda 4, especially the Dharma Principle, Chitta the importance of the mind that is committed to the action, work, study, life with self-worth (self-esteem), accept yourself, look at yourself in a positive way. Including the perception that they are capable useful to society always have the freedom to interact with others. Chitta is the mind that is focused and responsible. When we have our hearts focused on what we think, we do and take responsibility. must also rely on goodness as a reminder. To be able to use our minds to properly consider and reflect on the essence of things.

Keywords; Chitta; self-esteem; adolescence; covid 19

บทนำ

วัยรุ่นเป็นวัยที่อิสระและต้องการพื้นที่ความเป็นส่วนตัว มีความอิสระในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่เสมอ ปัจจุบันมีสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ก็ยังทำให้ชีวิตของพวกเขาอยู่ยากยิ่งขึ้น การปิดโรงเรียนชั่วคราวและการยกเลิกกิจกรรมต่างๆ ล้วนทำให้เยาวชนจำนวนมากพลาดช่วงเวลาอันสำคัญยิ่งในชีวิต รวมทั้งเวลาแห่งความสุขสนุกสนานในแต่ละวัน เช่น การคุยกับเพื่อนและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน จึงประสบกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิต รู้สึกกังวล โดดเดี่ยว และผิดหวัง จึงควรสร้างความรู้สึกให้เขารับรู้ว่า “คุณไม่ได้อยู่เพียงลำพัง” จึงควรหากิจกรรมที่เราสนใจ เช่น ลองทำที่บ้าน ดูหนังเรื่องที่ตัวเราชื่นชอบ หรือนอนเอกเขนกอ่านนิยายสนุกๆ เพื่อผ่อนคลายและสร้างสมดุลให้แก่ตนเอง หรือจะคุยสนุกๆ กับเพื่อนๆ โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งยังคงรักษาระยะห่างทางสังคมและเป็นทางเลือกที่ดีเยี่ยมอีกทางหนึ่ง หรืออาจลองมาใช้ความคิดสร้างสรรค์ เช่นอาจเข้าร่วมใน Tik-Tok Challenge #SafeHands ซึ่งการทำกิจกรรมของพวกเขาเหล่านั้นยังต้องมีจิตใจจดจ่อกับกิจกรรมที่ทำไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตามทุก

อย่างก็ดีขึ้นไปเอง พวกเขาก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของพวกเขา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมาแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยยิ่งให้ชีวิตในแต่ละวันผ่านไปอย่างมีความสุข การมีจิตใจจดจ่อกับกิจกรรมที่ทำในทางพุทธศาสนา เรียกว่า “จิตตะ” คือ ใจที่จดจ่อ และรับผิดชอบ เมื่อเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่างๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งที่เดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จิตตะเป็นแนวปฏิบัติหนึ่งของหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามบรรลุถึงความสำเร็จ หรือธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งผู้ใดหากได้ปฏิบัติตามแล้วก็จะทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ เรียกหลักธรรมนั้นว่า “หลักอิทธิบาท 4” เป็นแนวทางการเรียน การทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสวดไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา จิตตะจึงเป็นสิ่งสำคัญของการทำกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการทำงานต่างๆ ของวัยรุ่น

จิตตะในอิทธิบาท 4

จิตตะ เป็นหนึ่งในหลักธรรมอิทธิบาท 4 หรือแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความเป็นผู้มีใจจดจ่อ 4) วิมังสา ไตร่ตรอง ความรอบครอบ พระธรรมโกศาจารย์ พุทธทาส อินทปัญโญ ได้อธิบายไว้ใน หนังสือโพธิปักขิยธรรม ความว่า จิตตะ หรือกำลังจิตนี้คือกำลังของสมาธิ หรือคุณภาพของจิตส่วนที่ปรารถนาของจิตที่เรียกว่า กำลังจิตหรือกำลังสมาธิ ซึ่งเลยเพ่งเล็งไปแต่ส่วนที่อบรมดีแล้วคือจิตที่อบรมดีแล้ว เดินมาถูกทางแล้ว จิตตะที่เป็นอิทธิบาท คือ เอามาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับให้สำเร็จประโยชน์ เป็นจิตที่เป็นสมาธิ คือ เป็นจิตที่บริสุทธิ์ เป็นจิตที่มั่นคงและเป็นจิตที่เหมาะสมแก่การงานหน้าที่สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายส่วนจิตตะไว้ในหนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับปรุง และขยายความไว้ว่า จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝักใฝ่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้า ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจ ไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจิตทำเรื่องนั้น งานนั้น หลุกหลวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมทำให้เกิดสมาธิเกิดขึ้น จิตตะแน่วแน่มั่นคงในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตสมาธิ จิตตะจึงมีความสัมพันธ์กับสมาธิ คือ จิตเป็นเครื่องผลักดัน และควบคุมการเกิดของสมาธิ โดยสภาวะจิตที่มีความแน่วแน่มั่นคงและจดจ่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ภาวะที่เกิดขึ้นกับจิตนี้จึงเรียกว่า สมาธิ เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการจะกระทำให้สำเร็จ เพราะจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่มั่นคงอยู่กับสิ่งที่กำลังทำอยู่โดยไม่เกิดความฟุ้งซ่าน การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องลงมือทำ ด้วยความเอาใจใส่ และมุ่งมั่นต่อภารกิจต่างๆ ทั้งด้านการเรียน การงาน หรือการปฏิบัติธรรมก็ตาม หลักธรรมจิตตะ มีความสัมพันธ์กับหลักฉันทะ วิริยะ และวิมังสา ในลักษณะที่เกื้อหนุน และทำงานเชื่อมประสานกัน เมื่อบุคคลมีจิตจดจ่อกับการทำงานยังช่วย

ขับเคลื่อนให้จิตเป็นสมาธิ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำภารกิจต่างๆ ให้สำเร็จได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งคุณลักษณะจิตตะนั้น เป็นปัจจัยสำคัญ ทางด้านการเรียนรู้ การปฏิบัติงานต่างๆ ที่ต้องใช้ความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคง ไม่หวั่นไหว ให้งานสำเร็จ โดยการที่บุคคลฝึกฝนการนำหลักธรรมจิตตะไปใช้ในการดำเนินชีวิตนั้นจะเกิดสมาธิเป็นการส่งเสริม ประสพการณ์ในการทำงาน ทำให้มีการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้ดีจึงเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท 4 ไว้ในหนังสือ การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ มี 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง สอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน นี่เป็นอิทธิบาท

พระพรหมมงคลจารย์ (หลวงพ่อดำญาณันท์ภิกขุ) ได้กล่าวถึง หลักอิทธิบาท 4 ในหนังสืองาน คือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุขว่า อิทธิบาท 4 คือ ข้อธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จ ในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง ประกอบไปด้วย ฉันทะ ความพอใจในสิ่งที่เราจะทำ วิริยะ ความเพียรไม่ทอดทิ้งในการประกอบกิจนั้นๆ จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ วิมังสา จะต้องทำงานนั้นต่อไป บันไดสู่ความสำเร็จสี่ประการที่กล่าวนี้ข้อสุดท้ายสำคัญสุด

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ ทางแห่งความสำเร็จจุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยกจากความเป็นจริง ของธรรมชาติ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดี แล้ว เราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้น เมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเรา เอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนั้นก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น เอาหลักอิทธิบาทมาใช้ มาใช้แทบทุกท่านรู้จัก อิทธิบาท คือ หลักแห่งความสำเร็จ

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ บทของพระธรรม เช่นว่า จะมี ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 นี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สีกตัวคนที่มีการทำงาน ย่อมทำงานด้วยความพอใจ ความขยันขันแข็ง ความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอ นี้เรียกว่า เรามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สีกตัว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จิตตะ หรือกำลังจิตนี้คือกำลังของสมาธิ หรือคุณภาพของจิตส่วนที่ปรารภณาของจิต ที่เรียกว่า กำลังจิตหรือกำลังสมาธิ ซึ่งเลยเพ่งเล็งไปแต่ส่วนที่อบรมดีแล้วคือ จิตที่อบรมดีแล้ว จิตตะที่เป็นอิทธิบาทสามารถเอามาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับให้สำเร็จประโยชน์ เป็นจิตที่เป็นสมาธิคือ เป็นจิตที่บริสุทธิ์ เป็นจิตที่มั่นคง และเป็นจิตที่เหมาะสมแก่การงานหน้าที่ จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝึกฝน ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝักคึดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้า

วัยรุ่น อารมณ์ และตัวตน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ป. ยุตฺโต) กล่าวว่า การก้าวสู่ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) คือ การเข้าสู่ระบบบูรณาการ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างปัญญากับอารมณ์ อารมณ์เป็นคำ

ไทยที่เพี้ยนจากคำเดิมในภาษาบาลี ในที่นี้ คือ สภาพจิต เน้นบทบาทของปัญญาในการพัฒนาหรือ ปรับสภาพจิตใจ แต่อารมณ์หรือสภาพจิตนั้นก็โยงไปถึงพฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วย เพราะอารมณ์หรือสภาพจิตนั้นอาศัยพฤติกรรมเป็นช่องทางสื่อสารแสดงออก เมื่ออารมณ์หรือสภาพ จิตได้รับการดูแล พัฒนา ซึ่งช่องทางทาง ขยายขอบเขต และปลดปล่อยด้วยปัญญา ใช้สื่อสารแสดงออก อย่างได้ผลดี โดยพฤติกรรมทางกาย วาจา ก็นับได้ว่าระบบความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรมจิตใจ และปัญญาเข้ามาประสานกันบรรจบเป็นองค์รวม ซึ่งเมื่อดำเนินไปอย่างถูกต้องก็จะอยู่ในภาวะสมดุลให้ เกิดผลดีทั้งแก่ตนและคนอื่น ตลอดถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ ได้ให้ทัศนะของอารมณ์ว่าเป็นสภาพการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและอินทรีย์ การแสดงโต้ตอบเป็นไป ตามสถานการณ์ คนเราเมื่อเกิดอารมณ์จะแสดงออกได้ 2 ทาง คือ 1. แสดงด้วยวาจา (Verbal Response) เช่น ส่งเสียงดัง กล่าวคาสบถ พุดเสียงสั้น หัวเราะ เป็นต้น 2. แสดงด้วยท่าทาง (Bodily Expression) ทำได้ดังเช่น (1) การแสดงออกทางใบหน้า (Facial Expression) เช่น เม้มปาก ขมวดคิ้ว ตาเบิ่งกว้าง (2) การแสดงออกทางกริยา การเคลื่อนไหวร่างกาย (Bodily Movement) เช่น ขมุกก้ำกั่ม ประหม่อ เตะขาไปมา (3) การแสดงท่าทางต่างๆ (Posture) เช่น นั่งตัวงอ ไหล่ ค่อม

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ได้ให้ทัศนะไว้ว่า อารมณ์ ความคิด ตลอดทั้ง EQ มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เพราะอารมณ์สามารถเปลี่ยนแปลงหรือมีผลต่อความคิด หรือแม้กระทั่งสามารถเปลี่ยนความคิดได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ความคิดจะแจ่มใส ชัดเจน ถูกต้องมากน้อยเพียงใดนั้นอารมณ์เป็นสิ่งที่มาเกี่ยวข้องสนับสนุน คำจูนอยู่ด้วย จึงสามารถกล่าวได้ว่า รากฐานของ ความคิด EQ ของบุคคลเป็นผลมาจากสภาพอารมณ์จิตใจให้ตลอดทั้งสภาพความสมบูรณ์ของสุขภาพ

วิจารณ์ พานิช กล่าวไว้ว่า การมีอารมณ์หรือเกิดอารมณ์เป็นธรรมชาติของมนุษย์ไม่ใช่ เรื่องชั่วหรือน่าอับอาย แต่ถ้าจัดการอารมณ์ไม่เป็นปล่อยให้มันพุ่งขึ้นมาทำร้ายคนอื่น หรือตนเองก็เกิด ความเสียหาย อารมณ์เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ ถ้าเรารู้จักจัดการให้เกิดผลเชิงบวกก็ เป็นคนดี และที่จริงนี่คือส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลายครั้งเราผิดพลาดหากเรารู้จักเรียนรู้จากความผิดพลาดเราก็จะไม่ทำซ้ำ และเราก็จะมีทักษะในการจัดการอารมณ์เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ เราจะมีทักษะในความสัมพันธ์เชิงบวกกับคนในครอบครัวและคนรอบข้างโดยผ่านความสัมพันธ์ทางอารมณ์

ทศพร ประเสริฐสุข ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ คือ ความสามารถลักษณะหนึ่งของบุคคลที่ตระหนักถึงความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเองในการที่จะเผชิญข้อขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักขจัดความเครียดที่จะจัดวางความคิดสร้างสรรค์อันมีค่าของเราได้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างมีความสุข จนประสบความสำเร็จในการเรียน (Study Success) ความสำเร็จในอาชีพ (Career Success)

มันตรา ธรรมบุศย์ ได้กล่าวถึงวัยรุ่นไว้ว่า ตามทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Erik H. Erikson's Psychosocial development Theory) ได้แบ่งช่วงวัยของวัยรุ่นเป็นวัยที่มีอายุระหว่าง 12-20 ปี เป็นวัยที่เข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง รู้ว่าตัวเองต้องการอะไร มีความเชื่ออย่างไร เริ่มสนใจเรื่องเพศ ชอบเข้าไปผูกพันกับสังคมและต้องการตำแหน่งทางสังคม มีความรู้สึกเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเอง

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์ ได้กล่าวถึงวัยรุ่นไว้ว่าวัยที่อยู่ระหว่าง 12-18 ปี ให้ความสนใจเกี่ยวกับเพื่อนต่างเพศมากขึ้น ต้องการรวบรวมประสบการณ์ที่เคยได้รับมาก่อนทั้งหมดมารวมกันเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงหรือเอกลักษณ์ของตนเอง ทำให้สามารถปรับพฤติกรรมของตนเองได้ สอดคล้องกับความเป็นจริงและยอมรับจากสังคม และทำให้ช่วยสามารถตอบสนองความต้องการของตนเอง และความปรารถนาของตนเอง หากเขาไม่สามารถรวบรวมประสบการณ์ของเขาในตอนต้นได้ เขาก็จะไม่สามารถพัฒนาการรู้จักตนเองได้ ทำให้เกิดความขัดแย้งสับสนในบทบาทที่ควรจะเป็น

สุรางค์ ไคว์ตระกูล ได้กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่สามารถคิดได้แบบผู้ใหญ่คิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ สนใจในปรัชญาชีวิต ศาสนา สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ คิดเหตุผลได้ทั้งอนุमानและอุปมาน มีหลักการเหตุผลของตนเองที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม ต้องการมีบทบาททางสังคม สามารถพิจารณาถึงค่านิยม อุดมคติ อัลเบิร์ต บันดูรา (Albert Bandura) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า “ถ้าทางสังคมประทับตราเยาวชนวัยรุ่นว่า “Teenagers” และตั้งความหวังว่า วัยรุ่นจะต้องเป็นผู้ที่ทำอะไรผิดกฎเกณฑ์ และมีพฤติกรรมแปลกๆ ไม่สม่ำเสมอ ก็อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กวัยรุ่นมีการแสดงออกหรือมีพฤติกรรมเป็นไปตามความคาดหวังที่ผู้ใหญ่ได้ตั้งไว้” อารมณ์ของวัยรุ่นค่อนข้างรุนแรงเปลี่ยนแปลงง่าย บางครั้งมาจากการปรับตัวเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย

ศรีเรือน แก้วกังวาน ได้ให้ความหมายของคำว่าวัยรุ่น (Adolescence) หมายถึงพัฒนาการสู่ความเจริญเติบโตพ้นจากความเป็นเด็ก เป็นช่วงระยะของการเจริญเติบโตของคนทั้งในทางชีวะสรีระและจิตใจ จากความเป็นเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการทุกด้านของวัยรุ่น เป็นช่วงระยะเวลาคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับความเป็นผู้ใหญ่เป็นวัยที่ต้องเผชิญอุปสรรคมากมายหากพวกเขามีกำลังใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคแล้วก็จะทำให้พวกเขาประสบความสำเร็จไปได้ด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นช่วงวัยระหว่าง 12-18 ปี เป็นช่วงระยะของการเจริญเติบโตของคนทั้งในทางชีวะสรีระ และจิตใจจากความเป็นเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการทุกด้านของวัยรุ่น สามารถคิดได้แบบผู้ใหญ่ คิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ สนใจในปรัชญาชีวิต ศาสนา สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ คิดเหตุผลได้ทั้งอนุमान และอุปมาน มีหลักการเหตุผลของตนเองที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม ต้องการมีบทบาทและตำแหน่งทางสังคมเป็นวัยที่เข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง รู้ว่าตัวเองต้องการอะไร มีความเชื่ออย่างไร เริ่มสนใจเรื่องเพศ มีความรู้สึกเป็นอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีศักยภาพ มีประโยชน์ และมีความสำคัญต่อสังคม ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลนั้น

ไม่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง เขาก็มักจะมีอาการวิตกกังวล มีปมด้อย อ่อนแอช่วยตนเองไม่ได้ รับรู้ ตนเองในทางที่ไม่ดี ท้อแท้ใจ คิดว่าตนเองไม่มีประโยชน์ สิ้นหวัง ประเมินคุณค่าในตนเองต่ำกว่าผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลนั้นๆ ด้วย นอกจากนี้บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มีแนวโน้มที่ จะโทษผู้อื่น มีสภาพจิตใจไม่เข้มแข็ง ไม่สามารถยอมรับการวิจารณ์จากผู้อื่น และปฏิเสธการวิจารณ์นั้น ทั้งนี้เพราะการวิจารณ์ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองด้อยลง และไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นทำให้เขาขาดความมั่นใจในตนเอง และไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตดวงมกล ทองอยู่ การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) เป็นการตัดสินคุณค่าของตนและแสดงออกในรูปแบบของทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และฮอร์โมนซึ่งทฤษฎีทางจิตวิทยาทฤษฎีที่เรียกว่าทฤษฎีการรับรู้ความสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ว่าตนมีความสามารถของตนจะมีผลต่อแรงจูงใจด้วยการใช้คำพูดชักจูง หรือใช้ต้นแบบที่มีความสามารถ ทำการกระตุ้นทางอารมณ์ เพื่อให้มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมาก เชื่อมั่น และเห็นคุณค่าของตนเอง

Lane & Kyprianou ได้ศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จทางการศึกษาที่ผ่าน มาในอดีต ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ การรับรู้ความสามารถของตน รวมถึงการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีที่อยู่ในช่วงของวัยรุ่น จำนวน 205 คน พบว่าการรับรู้ความสามารถ และการเห็นคุณค่าของ ตนเองของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรมวิชาการได้กล่าวว่า บุคคลต้องระลึกอยู่เสมอว่าตนเท่านั้นที่จะควบคุมภาพลักษณ์โดยรวมของ ตนเองได้ การเป็นตัวของตัวเองมีการต้องมีเป้าหมายที่สูงให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ปรับความคิด ความรู้สึกเพื่อให้รู้จัก และเห็นคุณค่าในตนเอง และการกระทำของตนไปในทางบวก มุ่งพัฒนาการหมั่น สำรวจตน และปรับปรุงข้อบกพร่องของตนเอง และมองบุคคลอื่นด้วยสายตาชื่นชมเป็นมิตร และมีความ ไว้วางใจผู้อื่นก็จะสามารถสร้าง และพัฒนาได้โดยตนเองเพื่อให้รู้จัก และเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งคุณค่าในตนเอง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง และลักษณะ ของผู้ที่มีการเห็นคุณค่า ในตนเองต่ำ ดังนี้

1. ลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง คูเปอร์สมิธ Coopersmith และมาสโลว์ Maslow ได้ศึกษาพบว่า เพศหญิงที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมีลักษณะเข้มแข็ง มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก มีความวิตกกังวลต่ำ มีลักษณะเหนือผู้อื่นและยังมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงมากเท่าใด เขาก็จะ เป็นบุคคลที่ยิ่งตั้งเป้าหมายชีวิตไว้สูง อีกทั้งยังมีความกระตือรือร้นต่อสิ่งใหม่ๆ และสิ่งที่ท้าทาย ความสามารถ พอใจกับงานที่ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ อยากรู้ อยากเห็น ใจกว้างและสามารถยอมรับผู้อื่นได้มาก นอกจากนี้ ลินเด็นฟิลด์ (Lindenfield) ได้กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีคุณค่าในตนเองสูง ดังนี้

1.1 สงบและรู้สึกผ่อนคลาย (Calm and Relaxed) สามารถควบคุมตนเองได้แม้ เผชิญ อยู่กับความยุ่งยากและความท้าทายที่หวาดกลัวอยู่ก็ตาม มักไม่ค่อยมีความเครียดอยู่บนใบหน้า แม้จะผ่านการ ได้รับความกดดันสูงก็ตาม จะสามารถคืนสู่ความสงบได้อย่างรวดเร็ว

1.2 ดูแลตนเองอย่างดี (Well - Nurtured) ความเป็นอยู่ที่ดีในเรื่องการดูแลตนเอง และการออกกำลังกาย การไม่ทำลายตัวเองด้วยการละเลยสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร การนอนหลับ การดื่ม รวมทั้งการแต่งกายเป็นพิเศษ

1.3 มีพลังและจุดหมาย (Energetic and Purposeful) มีชีวิตชีวาทั้งร่างกาย และจิตใจ

1.4 เปิดเผยและแสดงความรู้สึก (Open and Expressive) สามารถสื่อสารกันได้อย่างตรงไปตรงมา ทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง ซึ่งบ่งชี้ถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้ทันที และสามารถควบคุมหรือหยุดความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้เมื่อต้องการ

1.5 คิดในทางที่ดีและมองโลกในทางที่ดี (Positive and Optimistic) มักไม่ค่อยมีความวิตกกังวลและความหวาดกลัวเมื่อพบความผิดพลาดขณะที่กำลังเรียนรู้ประสบการณ์ที่ไม่ค่อยคุ้นเคย

1.6 มีความมั่นคงในตนเอง (Self-Reliant) สามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง พึ่งพาตนเองโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้อื่นคอยชี้แนะ

1.7 มีความสามารถในการเข้าสังคมและร่วมมือกับผู้อื่นได้ (Sociable and Co-operative) สามารถเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มและสามารถประนีประนอมเพื่อความเข้าใจอันดีและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน บุคคลเหล่านี้สามารถชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่นได้อีกทั้งยังสนับสนุนให้ กำลังใจในการพัฒนาตนเองของบุคคลอื่นอีกด้วย

1.8 มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม (Appropriately Assertive) สามารถ ยื่นกรานความต้องการและสิทธิของตนได้

1.9 มีการพัฒนาตนเอง (Self-Developing) มีการตรวจสอบตนเองอยู่เสมอ มีความสุขกับการได้รับรู้ข้อบกพร่องและความผิดพลาดของตนเองอันจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมในทางที่ดี

2. ลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะมีลักษณะที่ต่างออกไป คือ จะไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง จะมองตนเองว่าเป็นคนไม่ดี รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ไม่มีความสามารถ มี ข้อบกพร่อง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากคนอื่น มีความวิตกกังวลสูง รู้สึกไม่เป็นสุข ไม่มีความพยายามในการทำงานที่ยากลำบาก เมื่อพบอุปสรรคก็ละทิ้ง หลีกเลี่ยงการแก้ปัญหา ไม่มีความยืดหยุ่น ยึดติดกับสิ่งที่รู้จักหรือเคยชินเพื่อความรู้สึกที่ปลอดภัย หลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น มักจะคล้อยตามผู้อื่น มีความอายสูง ไม่กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ กลัวการตัดสินใจของคนอื่น ที่มีต่อตนเอง รู้สึกว่าตนเองด้อย กลัวการทำให้ผู้อื่นโกรธหัวนโหมต่ออิทธิพลของสังคม มักจะนำความคิดของบุคคลอื่นมาใส่ใจ มักจะคิดว่ากลุ่มเพื่อนไม่ให้การยอมรับ ไม่ให้ความสนใจและเกิดความรู้สึกเสียใจบ่อยๆ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นต้องประกอบขึ้นทั้งจากภายในตนเอง และภายนอกตนเอง และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับครอบครัวและพ่อแม่ โรงเรียน และทางสถาบันการศึกษา สถานภาพทางสังคม สภาพแวดล้อม สังคมและกลุ่มเพื่อนล้วน รวมตลอดถึงการสร้างความรู้สึกแต่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของวัยรุ่นทั้งสิ้น

สถานการณ์โควิด-19

ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เป็นระยะเวลากว่า 3 ปีที่ผ่านมา (2565) มีการระบาดของโควิด 19 หรือ โควนาไวรัส ไม่ว่าจะเป็นสายพันธุ์อัลฟา (สายพันธุ์อังกฤษ) สายพันธุ์เบต้า (สายพันธุ์แอฟริกาใต้) สายพันธุ์แกมมา (สายพันธุ์บราซิล) สายพันธุ์อินเดีย (สายพันธุ์เบต้า) และในปัจจุบันได้มีการกลายพันธุ์เป็นสายพันธุ์ต่าง ๆ เช่น โอไมครอน (Omicron) โควิดสายพันธุ์น่ากังวล แพร่เชื้อเร็ว COVID สายพันธุ์ Omicron (B.1.1.529) สายพันธุ์ระดับที่น่ากังวล สามารถแพร่กระจายได้ง่ายและไวขึ้นกว่าสายพันธุ์เดลต้า ส่งผลกระทบในวงกว้างทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สุขภาพกาย และ"สุขภาพจิต" และไม่เพียงแต่ผู้ใหญ่เท่านั้น เพราะเด็กและ"วัยรุ่น" ก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน

จากสถานการณ์โควิด 19 จึงทำให้ประชาชนทั่วโลก ทุกเพศ ทุกวัยโดยเฉพาะวัยรุ่น ที่ชื่นชอบเข้าไปผูกพันกับสังคม มีความต้องการตำแหน่งทางสังคม และในกลุ่มเพื่อนๆ ให้อยอมรับตนยอมรับความสามารถจากเพื่อนๆ เมื่อไม่สามารถออกไปสังสรรค์กับเพื่อนๆ ต้องรักษาระยะห่างทางสังคม ถึงแม้สถานการณ์จะเริ่มคลี่คลายลงก็ไม่ต้องสวมหน้ากากอนามัย มีการได้รับวัคซีนกันแล้ว แต่เชื้อของไวรัสโคโรนา ยังคงแพร่เชื้ออยู่ทั่วไป และในหลาย ๆ ประเทศประกาศให้เป็นโรคโควิดเป็นโรคประจำถิ่นไปแล้ว ประชาชนทั่วไปออกมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติแล้วก็ตาม แต่สภาพจิตใจของหลาย ๆ คน หลาย ๆ เพศ และวัยรุ่นเองก็มีสภาพจิตใจแย่ไม่แตกต่างจากคนอื่น ๆ ประกอบกับด้วยวัย สภาพร่างกาย และฮอร์โมนที่กำลังเปลี่ยนแปลง

จิตตะและการเห็นคุณค่าในตนเอง

ลักษณะบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองมีลักษณะจะรู้สึกว่าคุณค่าตนมีความสำคัญ รู้สึกรักและนับถือตนเอง ยอมรับและพอใจตนเอง รู้สึกมั่นใจในตนเอง กล้าคิดกล้าทำกล้าพูด กล้าเผชิญกับปัญหา เป็นตัวของตัวเอง มีแรงจูงใจและกระตือรือร้น มีความคิดเริ่มสร้างสรรค์ สามารถยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี มีความสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นได้อารมณ์สดชื่น มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง รักตัวเองและรู้สึกมีคุณค่าเลือกที่จะคิด รู้สึกและปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีๆ รู้จักตนเองและเข้าใจผู้อื่น มีความรับผิดชอบสูง มองโลกในแง่ดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์มั่นคง มีสุขภาพจิตดี ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดี อดทนเข้มแข็ง เผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ รู้จักวิเคราะห์และมีวิจารณ์ญาณดี สามารถตัดสินใจที่ดี รู้จักชื่นชมและช่วยเหลือผู้อื่นหรือผู้ที่ด้อยกว่า เป็นผู้นำที่ดี วิสัยทัศน์กว้างไกล มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิต อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ทำอะไรคิดอะไรอย่างมีเหตุผล สามารถพึ่งตัวเองได้ เป็นคนมีคุณธรรมที่ดีน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ จากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith.S.) (1984) ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ 2 ประเภท คือปัจจัยภายในของบุคคลและปัจจัยภายนอกของบุคคล ดังนี้

1. ปัจจัยภายในของบุคคล คือ ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีผลทำให้บุคคลมีการ เห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะทางกายภาพ (Physical attributes) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะทางกายภาพบางอย่างมีส่วนช่วยให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น เช่น ความสวยงามของร่างกาย ส่วนสูง น้ำหนัก และลักษณะทางกายภาพที่เอื้อต่อความสำเร็จในการ ทำกิจกรรมที่บุคคลให้คุณค่า เช่น ความแข็งแรง และความรวดเร็ว ซึ่งคุณลักษณะทางกายเหล่านี้มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง อย่างไรก็ตามลักษณะทางกายภาพใดๆ ก็ตามที่มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองก็ขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมนั้น

1.2 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และการปฏิบัติ (General Capacity, Ability and Performance) ปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน และมีผลต่อการเห็นคุณค่า ในตนเองของบุคคล โดยแต่ละด้านจะบ่งบอกถึงความสามารถของการประสบความสำเร็จของบุคคลเมื่ออยู่ในสังคม ขณะเดียวกันมีสติปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องโดยเฉพาะใน วัยเรียน โดยสรุปสติปัญญามีผลต่อสมรรถภาพและผลการเรียน ซึ่งส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บุคคลจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ ความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จทั้งในครอบครัว โรงเรียน และสังคมทั่วไป การประสบความสำเร็จจะเป็นแรงเสริมแก่ตนเอง และทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวเรื่องการเรียนของผู้ที่อยู่ในวัยเรียนจึงส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย และบุคคลที่มีประสบการณ์เรื่องความสำเร็จมากจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองมากกว่าบุคคลที่มีประสบการณ์เรื่องความสำเร็จน้อย

1.3 ภาวะทางอารมณ์ (Emotional Stage) เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจ ความรู้สึกเป็นสุข ความวิตกกังวล ฯลฯ ของบุคคล ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น แล้วส่งผลต่อการเปรียบเทียบและประเมินตนเอง โดยบุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางบวกจะส่งผลให้ บุคคลมองตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ ประสบความสำเร็จ แล้วเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ชื่นชมตนเอง พึงพอใจและมีความสุข ก็จะมีผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง ส่วนบุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางลบจะมองตนเองว่าไร้ความสามารถ ไร้สมรรถภาพ จึงรู้สึกด้อย วิตกกังวล และไม่มีความพึงพอใจในตนเอง ทำให้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ จะมีอารมณ์ที่ไม่เป็นสุขมากกว่าบุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองปานกลางหรือสูง และพบว่าบุคคลที่มีทัศนคติต่อตนเองในทางบวกจะมีความเบิกบานมีการแสดงอารมณ์ที่เป็นสุขและปราศจากความวิตกกังวล

1.4 ปัญหาต่างๆ และโรคภัยไข้เจ็บ (Problems and Pathology) ได้แก่ ปัญหา สุขภาพจิตทั่วไป อาการทางกายมีสาเหตุมาจากจิตใจ กล่าวคือ ถ้าบุคคลใดมีปัญหาดังกล่าวย่อมจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำและแสดงออกในรูปของความวิตกกังวลมีความทุกข์มีความยุ่งยากส่วนตัว ส่วนผู้ที่มีปัญหาดังกล่าวน้อยจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง

1.5 ค่านิยมส่วนบุคคล (Self-Values) โดยทั่วไปแล้วบุคคลจะให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป และเมื่อให้คุณค่าต่อสิ่งใดแล้วก็มักจะมีความเชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นมาตรฐานที่สำคัญใน การตัดสินคุณค่าของตน เช่น บุคคลให้ความสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่กลับพบว่าตนเองไม่ ประสบความสำเร็จใน

ด้านนี้ จะมีผลให้บุคคลประเมินคุณค่าของตนเองต่ำลง และยังพบว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะใช้มาตรฐานทางสังคมเป็นตัวตัดสินคุณค่าของตนเองอีกด้วย

1.6 ความปรารถนาของบุคคล (Aspiration) การตัดสินคุณค่าของตนเกิดจากการที่ บุคคล เปรียบเทียบผลงานและความสามารถของตนกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ถ้าผลงานและความสามารถเป็นไปตามเกณฑ์ หรือดีกว่าที่ตั้งไว้ จะทำให้บุคคลมีความรู้สึกว่าคุณค่า ในทางตรงข้ามถ้า ผลงานและความสามารถไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่บุคคลตั้งไว้ บุคคลก็จะมองตนเองล้มเหลวและตัดสิน ว่าตนเองไร้ค่า

2. ปัจจัยภายนอกของบุคคล คือ สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ ลักษณะ ที่เป็น ส่วนประกอบภายนอกของบุคคลที่มีผลให้บุคคลรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วย

2.1 สัมพันธภาพกับพ่อแม่ในวัยเด็ก ดังนั้นประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากความสัมพันธ์ ภายในครอบครัวจึงเป็นรากฐานสำคัญในชีวิต เด็กที่ได้รับความรัก ความอบอุ่น การสนับสนุนให้กำลังใจ ให้ เสรีภาพในการกระทำตาม ความคาดหวังต่างๆ ขอบเขตการกระทำไว้อย่างชัดเจน การที่พ่อแม่ยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.2 โรงเรียนและการศึกษา โรงเรียนสามารถจัดสภาพแวดล้อมในการพัฒนาการเห็น คุณค่า ในตนเองของนักเรียนได้ต่อจากที่บ้าน การที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรม ต่างๆ ได้อย่าง อิสระโดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบที่วางไว้ การให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนในการแก้ไข ปัญหาต่างๆ เป็นการ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจในตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งความใส่ใจ ที่ครูมีต่อนักเรียนสามารถ เปลี่ยนแปลงความคิดของนักเรียนที่มีต่อตนเองไปในทางที่ดี ซึ่งมีผลต่อการ พัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.3 สถานภาพทางสังคม เป็นสิ่งที่แสดงถึงตำแหน่งหรือระดับทางสังคมของบุคคล โดย พิจารณาจากลักษณะอาชีพ รายได้ ตำแหน่งหน้าที่การงาน บทบาททางสังคม และถิ่นที่อยู่อาศัย บุคคลที่มา จากสถานภาพทางสังคมในระดับสูง จะได้รับการปฏิบัติที่ทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าคุณค่ามี คุณค่ามากกว่า บุคคลอื่นๆ ฉะนั้นบุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมในระดับสูงจึงมีการเห็นคุณค่าใน ตนเองสูงกว่าบุคคล ที่มาจากสถานภาพทางสังคมในระดับปานกลางและระดับต่ำ

2.4 กลุ่มเพื่อน การที่บุคคลมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในสังคมจะช่วยให้บุคคลมีการ พัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยพบว่าสัมพันธภาพของนักเรียนท่ามกลางเพื่อนในวัยเดียวกันมี อิทธิพลต่อ การเห็นคุณค่าในตนเอง หากบุคคลอยู่ในสังคมหรือกลุ่มเพื่อนที่ชอบตำหนิหรือเยาะเย้ยอยู่เสมอ โดยไม่เปิด โอกาสได้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ก็ยากที่จะมองตนเองในทางบวก ดังนั้น การเป็นสมาชิกในสังคมจึงมี อิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง บุคคลที่ไม่ได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อนไม่เป็นที่ประทับใจหรือไม่อยู่ใน ความสนใจของ เพื่อนจะไม่ชอบใกล้ชิดกับใคร ไม่แบ่งปันความคิดเห็นความรู้สึกส่วนตัวกับเพื่อน และจะรู้สึกว่าไม่มี ใครชอบและไม่นับถือตนเอง

กมลพันธ์ ดาสนิล (2548) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนทาง วิชาการกับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ซึ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสันติราษฎร์ วิทยาลัยพบว่า วัยรุ่นมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี

ณายา เทพธรณินทรา (2564) การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องลงมือทำ ด้วยความเอาใจใส่ และมุ่งมั่นต่อภารกิจต่าง ๆ ที่ทำ ทั้งด้านการเรียน การงาน หรือการปฏิบัติธรรมก็ตาม หลักธรรมจิตตะ มีความสัมพันธ์กับหลักฉันทะ วิริยะ และวิมังสา ในลักษณะที่เกื้อหนุนและ ทำงานเชื่อมประสานกัน เมื่อบุคคลมีจิตจดจ่อกับการทำงานยังช่วยขับเคลื่อนให้จิตเป็นสมาธิ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำภารกิจต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งคุณลักษณะจิตตะนั้นเป็นปัจจัยสำคัญ ทางด้านการเรียนรู้ การปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ต้องใช้ความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคง ไม่หวั่นไหว ให้งานสำเร็จ

บทสรุป

จิตตะเป็นแนวปฏิบัติในหลักธรรมคำสอนหรือธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในพระพุทธศาสนาของผู้ปฏิบัติตามบรรลุถึงความสำเร็จ หากได้ปฏิบัติตามแล้วก็จะทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ เป็นหนึ่งใน “หลักอิทธิบาท 4” ประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความเป็นผู้มีใจจดจ่อ 4) วิมังสา ไตร่ตรอง ความรอบคอบ ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 จิตตะ เป็นข้อที่มีความสำคัญด้วยจิตที่มีความมุ่งมั่นเอาใจใส่ต่อการกระทำการงาน การเรียน การดำเนินชีวิต ด้วยการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) ยอมรับตนเอง มองตนเองในทางบวก รวมถึงการรับรู้ว่าคุณค่าในตนเองมีความสามารถ มีประโยชน์ต่อสังคม มีความอิสระในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่เสมออยู่เป็นวัยที่อิสระ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและฮอร์โมน จิตใจจดจ่ออยู่กับกิจกรรมทางไซเบอร์เน็ทเวอร์ค หรือกิจกรรมภายในครอบครัวในช่วงสถานการณ์โควิด 2019 ที่ต้องเว้นระยะห่างทางสังคม (New Normal) ไม่สามารถดำเนินชีวิตประจำวันตามที่ต้องการได้ ประกอบกับความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Esteem) ที่มีอยู่เต็มพริ้ว มุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จมีความสุข

บรรณานุกรม

- กมลพันธ์ ดาสินีล. (2548). **ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถทางวิชาการ และการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.**
- การรับรู้ความสามารถของตน. (2557) **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์** ปีที่ 4 ฉบับที่ 2. จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
- ณายา เทพธรณินทรา. (2564). **คุณลักษณะจิตมิติของแบบวัดจิตตะ. คุุณภูมินิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- ทศพร ประเสริฐสุข, **ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา, ในรวมบทความทางวิชาการ** อีคิว, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมผู้สนใจอีคิว, 2543).
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, **คุณลักษณะเกี่ยวกับ EQ, อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ์, วิลาศลักษณ์ ชั่ว วัลลี และ** อรพินทร์ ชูชม, **รวมบทความวิชาการ EQ, (กรุงเทพมหานคร: DESKTOP, 2545).**

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งฟาลง
กรณีมหาวิทยาลัย, 2553).

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **การงานที่เป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2549).

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมะกับการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,
2543).

_____. **เจตโกศลหรือปรีชาอารมณ์** (Emotional Intelligence), รวมบทความวิชาการ EQ,
(กรุงเทพมหานคร : DESKTOP, 2545).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **คู่มือชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ 14, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, 2550).

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ), **งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข**, (กรุงเทพมหานคร:
สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), (2550).

พระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต).(2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 15.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์. (2553).

มณฑรา ธรรมบุศย์. (2565). **จิตวิทยาสำหรับครู** (502 204). (ออนไลน์)

<https://sites.google.com/site/psychologybkf1/home/citwithya-phathnakar/thvsdi-cit-sangkham-khxng-xi-rik-san>). (19 กรกฎาคม 2565)

วิจารณ์ พานิช, ศ.นพ., **สอนเด็กให้เป็นคนดี**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล, 2557).

ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2540). **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัยเล่ม 2**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2559). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Coopersmith, S, (1984), **The Antecedent of Self-Esteem**, 2nd. Ed, Californai: Consulting
Psychologist Press, Inc, pp. 118.

Lane J. & Kyprianou, A. (2004). Self-efficacy, Self-esteem, and their impact on academic
performance. *Social Behavior and Personality*. 32(3): 247-256.

Linedenfield. (2000), **Self Esteem**, London:Thursons, pp. 47.

Maslow , Abaham M, (1970), **Motivation and Personnality**, 2nd ed, New York: Harcourt,
Brace& World, pp. 55.

การจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาธุรกิจสังคมไทย*
LOGISTICS MANAGEMENT FOR BUSINESS DEVELOPMENT
OF THAI SOCIETY

ฐิติพล พงวิรัตน์สุข

Thitipol Pongwiratsuk

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: lek.ru.logistic@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาธุรกิจสังคมไทย นี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการโลจิสติกส์ในธุรกิจของสังคมไทย 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาองค์กรธุรกิจในประเทศไทย 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการพัฒนาสังคม อย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นกระบวนการศึกษาทดลองกับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจตามแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่นำไปสู่บทสรุปเป็นชุดความรู้เพื่อยกระดับการจัดการโลจิสติกส์ของธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และวิสาหกิจชุมชนได้ รวมจำนวน 10 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาเรื่องการจัดการโลจิสติกส์ และนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตรเพื่อจัดอบรมในกลุ่มทดลอง 10 ท่าน และใช้การวิเคราะห์แบบ Content analysis

ผลการวิจัยพบว่า

1. สถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการโลจิสติกส์ปัจจุบัน ขึ้นอยู่กับรูปแบบของกิจกรรมหรืองานที่ทำเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงของงานและข้อมูลเพื่อใช้ในการบริหารซึ่งมีลักษณะของการเคลื่อนย้าย ส่งต่อ วางแผน จัดเก็บ รวบรวม และกระจาย และนำไปใช้ สภาพปัญหาที่พบในการจัดการโลจิสติกส์อยู่ประกอบไปด้วยเรื่องของคน วัตถุดิบ เงิน วิธีการ การสื่อสาร และการวิเคราะห์ ในการนำมาแก้ไขปัญหา ให้สามารถส่งมอบได้ตรงเวลาหรือต้นทุนลดลง

2. การสร้างรูปแบบการจัดการเพื่อพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์ของธุรกิจในประเทศไทย วิเคราะห์จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ มาสรุปเป็นขั้นตอนการพัฒนาได้ 4 ด้าน

* Received May 3, 2023; Revised June 14, 2023; Accepted April 3, 2023

การรวบรวม การจัดเก็บ การกระจาย และการนำไปใช้ ซึ่งมี 7 ขั้นตอนประกอบไปด้วย สรุปข้อมูลการจัดการโลจิสติกส์, แนวคิดสู่การพัฒนา, สร้างต้นแบบ, การพัฒนาสู่โมเดล, นวัตกรรม การนำไปปฏิบัติ, บทสรุป

3. เพื่อพัฒนาสร้างรูปแบบสมการโลจิสติกส์เพื่อความยั่งยืนของธุรกิจและเพื่อการพัฒนาสังคม เกิดเป็นรูปแบบโมเดลชื่อ LEK MODEL คือ แบบจำลองธุรกิจว่าการบริหารจัดการโลจิสติกส์ ควรมีสูตร การรวบรวมต้นทุนต่อครั้ง จัดเก็บต้นทุนต่อครั้ง กระจายต้นทุนต่อครั้ง และนำไปใช้ต้นทุนต่อครั้ง หาดด้วยต้นทุนต่อวัน หาดด้วยเวลาทำงานต่อวัน มีการศึกษาปัจจัยภายนอก ความเสี่ยง ภัยคุกคาม ข้อจำกัดต่าง ๆ ขององค์กร และการนำหลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนในการทำงานตามหลักศาสนาจากโมเดล LEK MODEL สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

1. Logistic management การจัดการโลจิสติกส์ที่นำสูตรไปใช้กับกิจกรรมหรืองานที่ทำ โดยมี การคำนวณและเก็บข้อมูล การรวบรวม, จัดเก็บ, กระจาย, และนำไปใช้ต่อครั้ง หาดด้วยต้นทุนต่อวัน หรือหาดด้วยเวลาทำงานต่อวัน

2. External factors ปัจจัยภายนอก ความเสี่ยง ภัยคุกคาม ข้อจำกัด หรืออุปสรรคต่าง ๆ ขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย พนักงาน (Man), เงินทุน (Money), วัสดุ (Material), วัสดุสิ่งของ วัตถุดิบ, วิธีปฏิบัติงาน (Method), การสื่อสารข้อมูล (Communication), การวิเคราะห์ (analyze) เป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้สร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่โดยไม่ต้องลงทุนในทรัพยากรเพิ่มเติม

3. Knowledge of dharmic principle หลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและให้เกิดความยั่งยืนในการทำงานตามหลักศาสนา โดยใช้ อปปริยธรรม ๗ ผู้บริหารควรมีการจัดการการประชุมพบปะปรึกษาหารือกัน ในกิจการงานต่างๆ อย่าง สม่าเสมอ อันเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การจัดการ; โลจิสติกส์; สังคมไทย

ABSTRACT

Research study on logistics management for business development in Thai society used a qualitative research design. The objectives of this study are: 1) to study the situation and conditions of logistics management problems in the business of Thai society, 2) to create logistics management model for the development of business organizations in Thai society, and 3) to present logistics management models for sustainable social development. Action Research is an experimental study process with a group of business entrepreneurs based on a research conceptual framework in order to obtain the results of the study that leads to a series of

knowledge to enhance the logistics management of small businesses. A total of 10 persons and experts or qualified persons. Seven of them provided important information on logistics management studies and led them to develop courses for training in 10 persons experimental groups. The content analysis technique was employed for data analysis.

Findings of this study were concluded as follows:

1) Current logistics management situation and conditions depended on the form of activity or work performed in order to achieve the connection of tasks and information for administrative use, which has the nature of mobility, forward, plan, store, collect and distribute, and implement. The problems encountered in logistics management were compounded by concerned people, raw materials, money, methods, communications, and solutions to problems can be delivered on time or at reduced costs.

2) For creating a management model to improve the logistics management of businesses in Thai society, it was analyzed from the data of interviews with entrepreneurs and experts or luminaries. It was summarized that four development stages: collection, storage, distribution, and implementation, of which there are 7 stages: Summary of logistics management information, concept to development, prototyping, development to model, innovation implementation, summary.

3) To develop and model logistics equations for business sustainability and for social development, it was regarded as the LEK MODEL, which is business model that logistics management should have formula: cost collection per time, store costs per time, distribute costs per time, and apply costs per time divided by the cost per day, divided by the working time per day. External factors, risks, threats, organizational constraints, and principles relating to sustainable development are studied in religious practices from the LEK MODEL can be described as follows

1. Logistic management. Logistics management that applies formulas to an activity or task, with data being calculated and collected. Collecting, storing, distributing, and applying at a time divided by cost per day, or divided by working time per day.

2. External factors. External factors, risks, threats, limitations or obstacles of the organization, including man, money, material, employee (man) materials, raw materials, methods, communication, analysis are important factors that drive organizations to create added value from existing ones without investing in additional resources.

3. Knowledge of dharmic principle. Principles regarding the development and sustainability of working according to religious principles using the 7 principles. The executive should regularly organize meetings and consultations in various businesses, which is why the administration is encouraged to be productive and effective.

Keywords; Management; Logistic; Thai society

บทนำ

การพัฒนากลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมโลจิสติกส์นั้นเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในเดือนมกราคม 2565 ธุรกิจโลจิสติกส์ไทยเติบโตสูงขึ้นมีธุรกิจโลจิสติกส์ที่จดทะเบียนเปิดกิจการใหม่กับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า จำนวน 444 ราย เติบโตร้อยละ 39.6 เทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ในส่วนของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ ไทยมีมูลค่าการค้ารวม 1.51 ล้านล้านบาท เติบโตร้อยละ 27.7 จนสามารถกลายเป็นความมั่นคงของแรงงาน หากแรงงานกลุ่มนี้ได้รับผลกระทบจากการตกงานย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม และการเจริญเติบโตของธุรกิจของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

การบริหารจัดการโลจิสติกส์ระดับโลกเป็นการให้บริการที่เกิดขึ้นทั่วโลก ไม่มีวันหยุด เนื่องจากเป็น การบริหารข้อมูลข่าวสาร สินค้าคงคลัง คลังสินค้า การเคลื่อนย้าย บรรจุหีบห่อ ซึ่งแต่ละกระบวนการต้องทำงาน ประสานกัน และส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพที่ดี ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของการจัดการโลจิสติกส์ที่ต้องการลด กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับต่างๆ การแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นซึ่งความต้องการของลูกค้ามีความสลับซับซ้อน เพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน การพัฒนา และการนำเอาระบบสารสนเทศมาใช้เพิ่มมากขึ้นในธุรกิจ การดำเนินธุรกิจ ระหว่างประเทศไม่สามารถนำโลจิสติกส์มาใช้ได้ จะพบว่าธุรกิจต่างๆ มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงโดยความ ต้องการของผู้บริโภคมีความซับซ้อน และเพิ่มมากขึ้นซึ่งการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดการพัฒนาจัดการธุรกิจตามยุค สมัยใหม่ที่ทั่วโลกเริ่มนำมาใช้ในการจัดการธุรกิจด้วยระบบการจัดการโลจิสติกส์ จะทำให้เกิดการตอบสนองความ ต้องการของบุคคลในยุคสมัยรวมทั้งสามารถจัดการต้นทุนในการผลิตได้ตลอดจนถึงการควบคุมด้านเวลา การดำเนินงานการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการดำเนินการธุรกิจในภาวะที่โลกกำลังได้รับผลกระทบจากการระบาดของ โควิด-19 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อสังคม และระบบเศรษฐกิจในด้านการค้า การแข่งขัน กฎระเบียบที่ เปลี่ยนแปลง การควบคุมโครงสร้างต้นทุนการผลิต เป็นต้น หากมีการทำธุรกิจการค้าไม่มีการปรับปรุงรูปแบบ การดำเนินการจัดการจากเดิมก็จะทำให้ธุรกิจการค้านั้นไม่สามารถอยู่รอดได้ทำให้รายได้ขององค์กรลดลงจาก สถานการณ์ และสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจนทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจได้มีการนำแนวคิดระบบการจัดการ โลจิสติกส์ไปใช้อย่างแพร่หลาย แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าธุรกิจที่มีขนาดเล็ก ถึงขนาดกลาง และวิสาหกิจ ชุมชน ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ที่นำไปใช้ในปัจจุบัน มีความสลับซับซ้อนใน หลักเกณฑ์ และการคำนวณค่าตัวชีวิต จึงทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจที่มีขนาดเล็ก ถึงขนาดกลาง และวิสาหกิจชุมชน

ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริการของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิด ปัญหาต้นทุนสูง ใช้เวลาในการดำเนินงานมากเกินไป จากข้อมูลของบริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย) กลุ่มผู้ประกอบการ SMEs มีการจ้างงานประมาณ 70% ของการจ้างงานในประเทศไทยเพื่อใช้ในกระบวนการโลจิสติกส์ การนำรูปแบบของการจัดการโลจิสติกส์ที่สามารถนำไปปรับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ยุ่งยากจนเกินไปจึงกลายเป็นเรื่องสำคัญของพัฒนาผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่อไปในอนาคต

ดังนั้น การวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้ ใช้หลักการทางการจัดการระบบโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวม จัดเก็บ กระจาย นำไปใช้ กล่าวคือ ก่อนดำเนินการเคลื่อนย้ายข้อมูลหรือวัตถุดิบหรือสินค้าต้องมีการเก็บข้อมูลว่าต่อครั้งมีการรวบรวมเท่าไร ดำเนินการรวบรวมในขั้นตอนงานของกิจกรรมโลจิสติกส์ต่อครั้งที่ซึ่งจะต้องมีการเก็บข้อมูลต้นทุนต่อครั้ง และเวลาต่อครั้ง มีการรวบรวมทั้งข้อมูลหรือสิ่งของที่สามารถจับต้องได้เพื่อให้การดำเนินงานของกิจกรรมโลจิสติกส์นั้นสำเร็จได้จัดเก็บในพื้นที่ใดได้เท่าไรเพื่อที่จะดูว่าการดำเนินงานในแต่ละครั้งสามารถปรับปรุงให้ทำงานเหลือครั้งด้วยได้หรือไม่ถ้าไม่สามารถลดลงได้ก็ครั้งดำเนินการจัดเก็บในขั้นตอนงานของกิจกรรมโลจิสติกส์ต่อครั้งซึ่งจะต้องมีการเก็บข้อมูลต้นทุนต่อครั้ง และเวลาต่อครั้ง ที่มีการจัดเก็บทั้งข้อมูลหรือสิ่งของที่สามารถจับต้องได้เพื่อให้การดำเนินงานของกิจกรรมโลจิสติกส์นั้นสำเร็จ รวมถึงวิธีการกระจาย ดำเนินการเคลื่อนย้าย และแจกจ่ายในขั้นตอนงานของกิจกรรมโลจิสติกส์ต่อครั้ง ซึ่งจะต้องมีการเก็บข้อมูลต้นทุนต่อครั้งและเวลาต่อครั้งที่มีการเคลื่อนย้าย และแจกจ่ายทั้งข้อมูลหรือสิ่งของที่สามารถจับต้องได้เพื่อให้การดำเนินงานของกิจกรรมโลจิสติกส์นั้นสำเร็จ และนำไปใช้เพื่อลดกระบวนการดำเนินงาน และส่งผลให้การดำเนินงานเร็วขึ้นซึ่งการใช้ข้อมูลหรือสิ่งของที่สามารถจับต้องได้ไปใช้ในขั้นตอนงานของกิจกรรมโลจิสติกส์ต่อครั้งซึ่งจะต้องมีการเก็บข้อมูลต้นทุนต่อครั้ง และเวลาต่อครั้ง ในการดำเนินงานของกิจกรรมโลจิสติกส์นั้นๆ โดยจะส่งผลให้เกิดตัวชี้วัดเพื่อประสิทธิผล ก่อน และดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้การแก้ปัญหาด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจดีขึ้น และสามารถลดต้นทุนโลจิสติกส์มวลรวมของประเทศไทยลดลงประมาณ 155.01 พันล้านบาท (ประมาณปี 2563 การต้นทุนโลจิสติกส์ของประเทศไทยไว้ 2,215.7 พันล้านบาท $\times$ 10% $\times$ ประกอบธุรกิจที่มีขนาดเล็กถึงขนาดกลาง และวิสาหกิจชุมชน 70%) รวมถึงการใช้หลักธรรมอริยบท 4 และหลักธรรมอนิยธรรม 7 มาประยุกต์ใช้เพื่อให้การดำเนินธุรกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการบริหารงานที่ดีมีคุณภาพต่อไป

ดังนั้น จากสถานการณ์ และสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจเรื่อง การจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาธุรกิจสังคมไทย และผู้ศึกษาในฐานะเป็นอาจารย์พิเศษด้านสาขาโลจิสติกส์พร้อมทั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษา ด้านวิชาชีพโลจิสติกส์สาขานำเข้าส่งออกสินค้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในเรื่อง การจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาช่วยเหลือสังคม และพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก ถึงขนาดกลาง และวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สามารถลดต้นทุนและสร้างมูลค่างานต่อเวลาได้ดีขึ้น พร้อมพัฒนาเข้าสู่อุตสาหกรรม และใช้หลักการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในส่วนด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่งรุ่งเรือง (Prosperity) โดยมีเป้าหมาย

ตามหัวข้อเศรษฐกิจ และการจ้างงาน (Decent work and economic growth) และโครงสร้างพื้นฐาน และการปรับปรุงให้เป็นอุตสาหกรรม (Industry, innovation and infrastructure)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการโลจิสติกส์ในธุรกิจของสังคมไทย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาองค์กรธุรกิจในประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการศึกษาเป็นรูปแบบกระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเป็นกระบวนการศึกษาทดลองกับกลุ่มที่ใช้กระบวนการศึกษาตามแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่นำไปสู่การสรุปเป็นชุดความรู้ เพื่อยกระดับการจัดการของธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์ตัวแทนหรือเจ้าของนักธุรกิจที่มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกลับกระทรวงพาณิชย์ แนวทางการแก้ไข

1.2 ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เห็นกระบวนการบริหารจัดการโลจิสติกส์ใหม่ และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ตัวแทนสมาคมตัวแทนออกของอิเล็กทรอนิกส์ไทย ตัวแทนอาจารย์มหาวิทยาลัยเซาธ์อีสท์ ตัวแทนอาจารย์อาชีวศรปฐม ตัวแทนโรงเรียนธุรกิจการขนส่งและการค้าระหว่างประเทศ ตัวแทนสมาคมวิชาชีพโลจิสติกส์และซัพพลายเชนราคาค่าแรงเพื่อทราบถึงที่มา แนวทางการพัฒนา และการจัดการโลจิสติกส์ ให้มาเป็นสมการ

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเป็นกระบวนการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างบางกลุ่ม กระบวนการศึกษาตามแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย และเทคนิคบางอย่างเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่นำไปสู่การสรุปเป็นชุดความรู้ เพื่อยกระดับการจัดการของธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ วิสาหกิจชุมชน ดังนี้

2.1 การพัฒนาชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์เกี่ยวกับการบริหารจัดการโลจิสติกส์

2.2 การถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้จัดการ หรือกรรมการเจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ วิสาหกิจชุมชน ไม่น้อยกว่า 10 คน

2.3 การส่งเสริมและพัฒนาแนวคิดการบริหารจัดการโลจิสติกส์กิจแบบใช้สมการโลจิสติกส์สู่ธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ วิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยความร่วมมือกับหน่วยงาน

ภาครัฐ และองค์กรเอกชน เพื่อให้เกิดธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ วิสาหกิจชุมชน มีพัฒนาการบริหารจัดการแบบใหม่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้น

2.4 วิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการบริหารจัดการโลจิสติกส์โดยสมการ เพื่อยกระดับการจัดการของธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ วิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการโลจิสติกส์

พบว่า สถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการโลจิสติกส์ปัจจุบัน มีบทบาทมากขึ้นในโลกของการทำธุรกิจในปัจจุบัน และจะมีมากขึ้นไปเรื่อยๆ ในอนาคต ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การสื่อสารที่ไร้พรมแดนไร้ขีดจำกัด และพฤติกรรมของผู้คนที่เปลี่ยนไป ทำให้นักธุรกิจเริ่มสนใจการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเติบโตของธุรกิจ โดยรูปแบบที่นำเข้ามาช่วยมีหลากหลายวิธีเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงของงานและข้อมูลเพื่อใช้ในการบริหารซึ่งมีลักษณะของการเคลื่อนย้าย ส่งต่อ วางแผน จัดเก็บ รวบรวม และกระจาย และนำไปใช้ ซึ่งโลจิสติกส์มีแนวทางปฏิบัติที่หลากหลายขึ้นอยู่กับงานที่ได้กำหนดค่าในเรื่องของต้นทุนและเวลา ทั้งนี้ปัญหาหรือการทำงานในการจัดการโลจิสติกส์ในการทำกิจกรรมหรืองานของธุรกิจจะมีสภาพแวดล้อมที่เกิดปัญหาบ่อยประกอบไปด้วย คน วัตถุดิบ เงิน วิธีการ การสื่อสาร และการวิเคราะห์ ทั้งนี้ในการแก้ไขปัญหาโดยใช้การจัดการโลจิสติกส์ต้องทำการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลในกิจกรรมที่ทำงานโดยเน้นให้สามารถส่งมอบได้ตรงเวลาหรือต้นทุนลดลงก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาธุรกิจสังคมไทย

พบว่า การสร้างรูปแบบการจัดการเพื่อพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์ของธุรกิจในสังคมไทย วิเคราะห์จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ มาสรุปเป็นขั้นตอนการพัฒนาได้ 4 ด้าน การรวบรวม การจัดเก็บ การกระจาย และการนำไปใช้ ซึ่งมี 7 ขั้นตอนประกอบไปด้วย

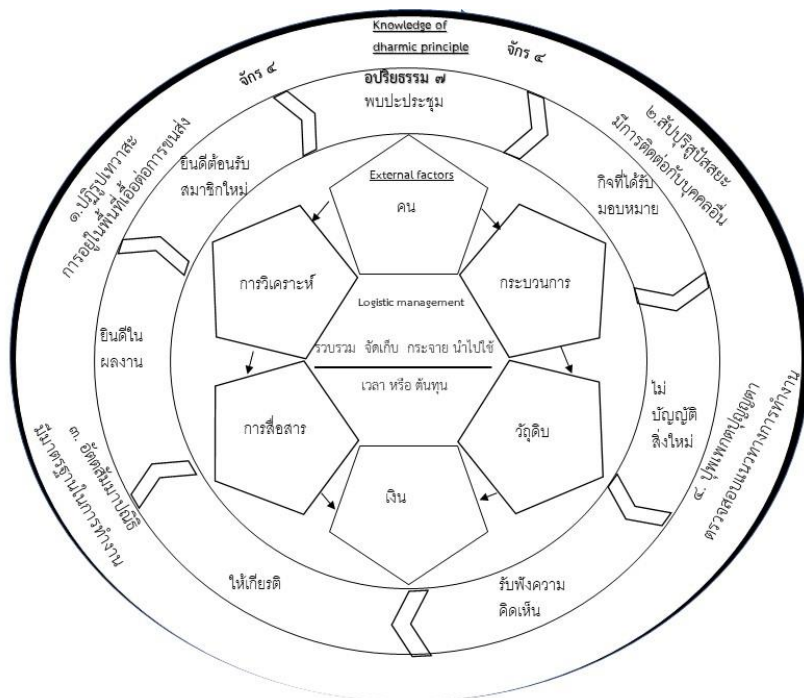
2.1 สรุปการจัดการโลจิสติกส์ จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า งานหรือกิจกรรมที่ทำ จะเน้นการส่งมอบที่ตรงเวลาและต้นทุนลดลง โดยเน้นที่กระบวนการการเคลื่อนย้าย ส่งต่อ วางแผน จัดเก็บ รวบรวม และกระจาย และนำไปใช้

2.2 แนวคิดสู่การพัฒนา นำข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ มาสู่กระบวนการจัดทำเอกสารการฝึกอบรม เพื่อช่วยให้ธุรกิจสามารถมองเห็นภาพของกระบวนการดำเนินงานหรือกิจกรรมได้อย่างชัดเจนตั้งแต่ต้น จนถึง และนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น

2.3 สร้างต้นแบบ ได้ดำเนินการจัดทำสื่อการจัดการโลจิสติกส์เพื่อนำเสนอผู้ประกอบการ และจัดทำออกมาเป็นสื่อการสอน

2.4 การพัฒนาสู่โมเดล นำกรอบแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่พบในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ มาพัฒนาสู่โมเดลเพื่อการจัดการโลจิสติกส์ พร้อมสามารถนำไปใช้ได้ยามีระบบ

3. ผลการนำเสนอรูปแบบสมการโลจิสติกส์เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ของธุรกิจและเพื่อการพัฒนาสังคม จึงเกิดมาเป็นรูปแบบโมเดล LEK Model คือ แบบจำลองธุรกิจว่าบริหารจัดการโลจิสติกส์ ควรมีสู่ตร การรวบรวมต้นทุนต่อครั้ง จัดเก็บต้นทุนต่อครั้ง กระจายต้นทุนต่อครั้ง และนำไปใช้ต้นทุนต่อครั้ง หารด้วยต้นทุนต่อวัน หารด้วยเวลาทำงานต่อวัน มีการศึกษาปัจจัยภายนอก ความเสี่ยง ภัยคุกคาม ข้อจำกัดต่างๆ ขององค์กร และการนำหลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนในการทำงานตามหลักศาสนา ผู้ประกอบการธุรกิจโลจิสติกส์สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมธุรกิจอย่างยั่งยืน รูปแบบ LEK MODEL เป็นโมเดลธุรกิจต้นแบบที่สามารถนำไปใช้ก่อนการเริ่มธุรกิจ แต่หากองค์กรใดที่ได้ทำธุรกิจไปแล้วก็ยังสามารถนำโมเดลดังกล่าวมาปรับปรุงโดยปรับเปลี่ยนให้ดีขึ้น คิดให้เป็นภาพรวมมากขึ้น ประกอบด้วย

1. **Logistic management** การจัดการโลจิสติกส์ที่นำสู่ตร การรวบรวมต้นทุนต่อครั้ง จัดเก็บต้นทุนต่อครั้ง กระจายต้นทุนต่อครั้ง และนำไปใช้ต้นทุนต่อครั้ง หารด้วยต้นทุนต่อวัน และการรวบรวมเวลาการทำงานต่อครั้ง จัดเก็บเวลาการทำงานต่อครั้ง กระจายเวลาการทำงานต่อครั้ง และนำไปใช้เวลาการทำงานต่อครั้ง หารด้วยเวลาทำงานต่อวัน

2. **External factors** ปัจจัยภายนอก ความเสี่ยง ภัยคุกคาม ข้อจำกัด หรืออุปสรรคต่างๆ ขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย 1.พนักงาน (Man) หรือบุคลากรทั้งจากภายในและภายนอก 2.เงินทุน(Money) หรือทุนที่

ใช้ในการดำเนินธุรกิจทั้งจากเงินทุนภายในและภายนอก 3.วัสดุ(Material) วัสดุสิ่งของ วัตถุดิบ ชิ้นส่วนอะไหล่ ผลิตภัณฑ์ บริการหรืออุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งมีส่วนนำมาใช้ในการผลิตสินค้า 4.วิธีปฏิบัติงาน (Method) คือ วิธีการ ขั้นตอน หรือขบวนการในการทำธุรกิจ ความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่จะมาจากการที่องค์กรมีการกำหนดขั้นตอนแนวทางในการดำเนินงานที่ดี 5.การสื่อสารข้อมูล (Communication) กับผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจตรงกันทั้งหมด สถานประกอบการต้องมีการบันทึกข้อมูลที่ต้องใช้ข้อมูลชุดเดียวกันและตรงกัน 6.การวิเคราะห์ (analyze) เป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรที่มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่มีคู่แข่งขึ้นเพื่อ การสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่โดยไม่ต้องลงทุนในทรัพยากรเพิ่มเติม

3. Knowledge of dharmic principle หลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและให้เกิดความยั่งยืนในการทำงานตามหลักศาสนา โดยใช้ อปริยธรรม 7 ผู้บริหารควรมีการจัดการการประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในงานต่าง ๆ อย่าง สม่าเสมอ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่ควรทำ และปฏิบัติตามหลักการการเดิมของหมู่คณะทำตามกฎระเบียบ ตามกติกาข้อบังคับ ตามหลักเกณฑ์ของ เพื่อความเสมอภาคกัน อันเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ และ จักร 4 ประการ เพื่อการบริหารจัดการโลจิสติกส์ให้ประสบผลสำเร็จ คือ ปฏิรูปท้าวสะ การอยู่ในพื้นที่เอื้อต่อการขนส่ง การมีพื้นที่ในการขนส่ง และกระจายสินค้า สัมปยุตตสยยะ มีการติดต่อกับบุคคลอื่น มีต้นแบบในการทำงาน อัตตสัมมาปณิธิ มีมาตรฐานในการทำงาน ปุพเพตปุญญตา ตรวจสอบแนวทางการทำงาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า จากสถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการโลจิสติกส์ ของผู้ประกอบการที่เกิดขึ้นกับสภาพการทำงานหรือกิจกรรมที่ทำขาดการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ ในการบริหารด้านการเคลื่อนย้าย ส่งต่อวางแผน จัดเก็บ รวบรวม และกระจาย และนำไปใช้ และปัจจัยผลกระทบต่องานได้แก่ คน วัตถุดิบ เงินที่ใช้วิธีการ การสื่อสาร และการวิเคราะห์ในกิจกรรมหรืองานที่ทำ ซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการโลจิสติกส์เป็นการบริหารกิจกรรมหรืองานที่เกิดขึ้นของธุรกิจในการจัดการต่างๆ ที่ธุรกิจกำหนดขึ้นโดยเน้นแนวทางวิธีการลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง และการส่งมอบได้ทันเวลา การจัดการโลจิสติกส์สามารถช่วยเหลือในกระบวนการบริหารจัดการของธุรกิจ ส่งผลให้ธุรกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และวิสาหกิจ เข้าใจหลักการการจัดการโลจิสติกส์ได้และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีระบบมากขึ้นทำให้ธุรกิจมีการพัฒนา ในด้านการปรับปรุงต้นทุน ลดเวลาดำเนินการส่งผลให้ธุรกิจมีการพัฒนา อีกทั้งช่วยให้ผู้ประกอบการมองเห็นต้นทุนของตนเองชัดเจน และใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานนั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะขาดแนวทางพัฒนากิจกรมงานได้ดีขึ้น ซึ่งอาจใช้รูปแบบสมการโลจิสติกส์ ประกอบด้วย การรวบรวม (ต้นทุนในแต่ละครั้ง,เวลาในแต่ละครั้ง) การจัดเก็บ (ต้นทุนในแต่ละครั้ง,เวลาในแต่ละครั้ง) การกระจาย (ต้นทุนในแต่ละครั้ง,เวลาในแต่ละครั้ง) การนำไปใช้ (ต้นทุนในแต่ละครั้ง,เวลาในแต่ละครั้ง) หารต้นทุนรวมต่อวัน หรือ เวลาทำงานต่อวัน กิจกรรมโลจิสติกส์ต่อครั้งที่ซึ่งจะต้องมีการเก็บข้อมูลต้นทุนต่อครั้ง

และเวลาต่อครั้ง นำมารวบรวมเป็นชุดข้อมูล เพื่อให้การดำเนินงานของกิจกรรมโลจิสติกส์นั้นสำเร็จ และมีตัวชี้วัดเริ่มต้น เพื่อที่จะดูว่าสามารถปรับปรุงการดำเนินงานในแต่ละครั้งได้หรือไม่ ถ้าไม่สามารถเพิ่มได้ก็ครั้งดำเนินการจัดเก็บในขั้นตอนงานของกิจกรรมโลจิสติกส์ต่อครั้งจะต้องมีการเก็บข้อมูลต้นทุนต่อครั้งและเวลาต่อครั้ง ที่มีการจัดเก็บทั้งข้อมูลหรือสิ่งของที่สามารถจับต้องได้เพื่อให้การดำเนินงานของกิจกรรมโลจิสติกส์นั้นสำเร็จ รวมถึงวิธีการกระจายดำเนินการเคลื่อนย้ายและแจกจ่ายในขั้นตอนงานของกิจกรรมโลจิสติกส์ต่อครั้งจะต้องมีการเก็บข้อมูลต้นทุนต่อครั้งและเวลาต่อครั้ง ที่มีการเคลื่อนย้ายและแจกจ่ายทั้งข้อมูลหรือสิ่งของที่สามารถจับต้องได้เพื่อให้การดำเนินงานของกิจกรรมโลจิสติกส์นั้นสำเร็จและนำไปใช้เพื่อลดกระบวนการดำเนินงานและส่งผลให้การดำเนินงานเร็วขึ้น

ดังนั้น การวิจัยเรื่องการจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาธุรกิจสังคมไทย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยซึ่งนำแนวคิดการจัดการโลจิสติกส์ที่รูปแบบการจัดการในกิจกรรมหรือการดำเนินงานของธุรกิจที่แบ่งออกเป็นกิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริม เช่น การให้บริการแก่ลูกค้าและกิจกรรมสนับสนุน (Customer Service and Support) การวางแผนหรือการคาดการณ์ความต้องการของลูกค้า (Demand Forecasting and Planning) การจัดซื้อจัดหา (Purchasing and Procurement) การบริหารสินค้าคงคลัง (Inventory Management) การสื่อสารด้านโลจิสติกส์และกระบวนการสั่งซื้อ (Logistics Communication and Order Processing) การจัดการวัสดุ และบรรจุภัณฑ์ (Materials Handling and Packaging) การขนส่ง (Transportation) การเลือกสถานที่ตั้งของโรงงานและการจัดการคลังสินค้า (Facilities Site Selection, Warehousing, and Storage) และโลจิสติกส์ย้อนกลับ (Reverse Logistics) เป็นต้น โดยที่ได้นำแนวคิดการจัดการธุรกิจ ที่มีการพัฒนาตามยุคตามสมัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ 1) ทฤษฎีและแนวความคิดแบบดั้งเดิม มุ่งเน้นไปยังผลผลิตที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นหลัก มากกว่าการใส่ใจบุคคล 2) ทฤษฎีและแนวความคิดดั้งเดิมแบบสมัยใหม่ เห็นคุณค่าและความสำคัญของบุคลากร 3) ทฤษฎีและแนวความคิดแบบสมัยปัจจุบัน ปฏิบัติงานที่ถูกต้องและผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ ตามแนวคิดข้อที่ 3 ทำให้ต้องมีการจัดการโลจิสติกส์ที่สามารถคำนวณออกมาได้จึงต้องสร้างเป็นสมการแทนค่าในกระบวนการ รวบรวม จัดเก็บ กระจาย และนำไปใช้ ในกิจกรรมหรืองานที่ทำ เพื่อให้มีผลลัพธ์ที่ดีและสามารถเพิ่มประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความยั่งยืนตามแบบที่สากลนิยมตามแนวคิด ขององค์การสหประชาชาติ ที่ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals –SDGs) ทั้งหมด ๑๗ ข้อ ซึ่งงานวิจัยนี้ส่งผลต่อเป้าหมายที่ 3 ว่าด้วยสร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพ และเป้าหมายที่ 8 ว่าด้วยส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน และเพื่อให้เกิดการต่อยอดและสามัคคีกันในการดำเนินงานจึงใช้หลักธรรมอภิธานิยธรรม 7 เข้าร่วมเพื่อให้เกิดพูดคุยและดำเนินกิจกรรมหรือทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ จากกรอบแนวคิด 4 ด้าน ได้แก่ รวบรวม จัดเก็บ กระจาย และนำไปใช้ ออกมาเป็น 7 ขั้นตอน การพัฒนารูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ได้ ดังนี้

1 สรุปการจัดการโลจิสติกส์ จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า งานหรือกิจกรรมที่ทำ จะเน้นการส่งมอบที่ตรงเวลาและต้นทุนลดลง โดยเน้นที่กระบวนการการเคลื่อนย้าย ส่งต่อ วางแผน จัดเก็บ รวบรวม และกระจาย และนำไปใช้

2 แนวคิดสู่การพัฒนา นำข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิมาสู่กระบวนการจัดทำเอกสารการฝึกอบรม เพื่อช่วยให้ธุรกิจสามารถมองเห็นภาพของกระบวนการดำเนินงานหรือกิจกรรมได้อย่างชัดเจนตั้งแต่ต้น จนถึง และนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น

3 สร้างต้นแบบ ได้ดำเนินการจัดทำสื่อการจัดการโลจิสติกส์เพื่อนำเสนอผู้ประกอบการ และจัดทำออกมาเป็นสื่อการสอน

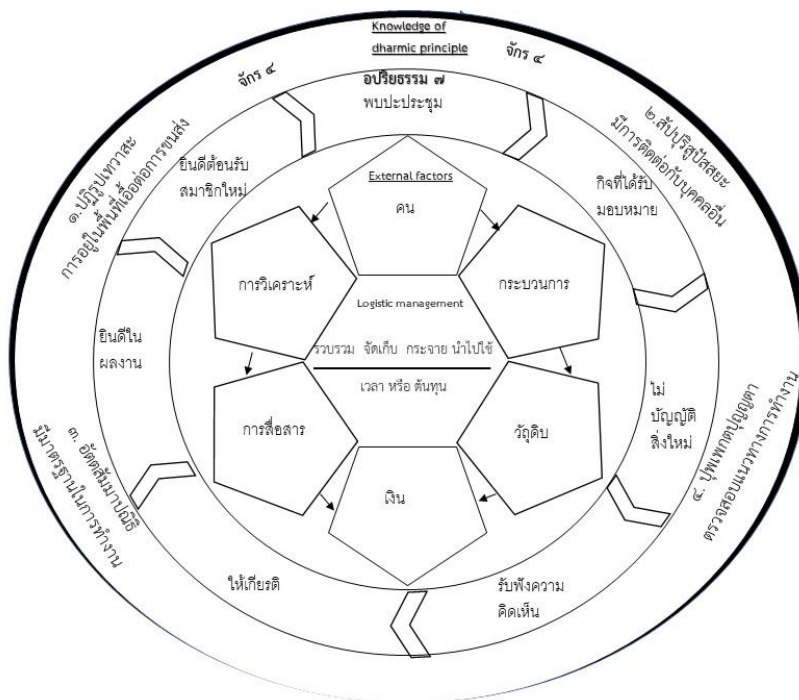
4 การพัฒนาสู่โมเดล นำกรอบแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่ได้พบในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ มาพัฒนาสู่โมเดลเพื่อการจัดการโลจิสติกส์ พร้อมสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีระบบมากขึ้นส่งผลให้ธุรกิจมีการพัฒนาในด้านการปรับปรุงวิธีการทำงานหรือกิจกรรม ส่งผลให้ต้นทุนลดลงและใช้เวลา น้อยลง ส่งผลให้ธุรกิจมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5 นวัตกรรม เป็นการนำกรอบแนวคิดและผลที่ได้จากการดำเนินการออกมาเป็นรูปแบบ นวัตกรรมใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดการโลจิสติกส์โดยใช้สูตร ในการดำเนินงานในกิจกรรมของการประกอบ ธุรกิจซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการในเรื่องของ คน กระบวนการ วัตถุดิบ และเงิน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

6 การนำไปปฏิบัติและส่งเสริม สมการโลจิสติกส์การศึกษาเพื่อนำเสนอสมการโลจิสติกส์เพื่อการพัฒนาสังคม ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่และได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบสมการโลจิสติกส์ การศึกษาข้อมูล จากตำรา เอกสารต่างๆ เพื่อการพัฒนาสังคม และนำรายละเอียดของประเด็นย่อยที่สามารถดำเนินการการนำ สมการโลจิสติกส์ไปใช้เพื่อการพัฒนาสังคมเสนอผ่านกลุ่มผู้ประกอบการ

7 บทสรุป สมการโลจิสติกส์สามารถช่วยเหลือในกระบวนการบริหารจัดการของธุรกิจ ส่งผลให้ ธุรกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และวิสาหกิจ ได้เข้าใจหลักการการจัดการโลจิสติกส์ได้ พร้อมสามารถนำไปใช้ได้ อย่าง มีระบบมากขึ้นส่งผลให้ธุรกิจมีการพัฒนาในด้านการปรับปรุงต้นทุน หรือเพิ่มต้นทุนเพื่อลดเวลาดำเนินการส่งผล ให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ผลการนำเสนอรูปแบบสมการโลจิสติกส์เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ผลจากกระบวนการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการโลจิสติกส์ 2 เพื่อพัฒนาสร้างรูปแบบสมการโลจิสติกส์เพื่อความยั่งยืนของธุรกิจและเพื่อการพัฒนาสังคม จึงเกิดมาเป็นรูปแบบโมเดล LEK MODEL ประกอบด้วย

1. Logistic management การจัดการโลจิสติกส์ที่นำสูตร การรวบรวมต้นทุนต่อครั้ง จัดเก็บต้นทุนต่อครั้ง กระจายต้นทุนต่อครั้ง และนำไปใช้ต้นทุนต่อครั้ง ทหารด้วยต้นทุนต่อวัน และการรวบรวมเวลาการทำงานต่อครั้ง จัดเก็บเวลาการทำงานต่อครั้ง กระจายเวลาการทำงานต่อครั้ง และนำไปใช้เวลาการทำงานต่อครั้ง ทหารด้วยเวลาทำงานต่อวัน

2. External factors ปัจจัยภายนอก ความเสี่ยง ภัยคุกคาม ข้อจำกัด หรืออุปสรรคต่างๆ ขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย

1. พนักงาน (Man) หรือบุคลากรทั้งจากภายในและภายนอก
2. เงินทุน(Money) หรือทุนที่ใช้ในการดำเนินธุรกิจทั้งจากเงินทุนภายในและภายนอก
3. วัสดุ(Material) วัสดุสิ่งของ วัตถุดิบ ชิ้นส่วนอะไหล่ ผลิตภัณฑ์ บริการหรืออุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งมีส่วนนำมาใช้ในการผลิตสินค้า
4. วิธีปฏิบัติงาน (Method) คือ วิธีการ ขั้นตอน หรือขบวนการในการทำธุรกิจ ความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่จะมากจากการที่องค์กรมีการกำหนดขั้นตอนแนวทางในการดำเนินงานที่ดี
5. การสื่อสารข้อมูล (Communication) กับผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจตรงกันทั้งหมด สถานประกอบการต้องมีการบันทึกข้อมูลที่ต้องใช้ข้อมูลชุดเดียวกันและตรงกัน
- 6.) การวิเคราะห์ (analyze) เป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรที่มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรม การผลิตที่มีคู่แข่งกันเพื่อ การสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่โดยไม่ต้องลงทุนในทรัพยากรเพิ่มเติม

องค์ความรู้การวิจัย

1. ศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการโลจิสติกส์ พบว่า การจัดการโลจิสติกส์มีบทบาทมากขึ้นในโลกของการทำธุรกิจในปัจจุบัน และจะมีมากขึ้นไปเรื่อยๆ ในอนาคต ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การสื่อสารที่ไร้พรมแดนไร้ขีดจำกัด และพฤติกรรมของผู้คนที่เปลี่ยนไป ทำให้นักธุรกิจเริ่มสนใจการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเติบโตของธุรกิจ โดยรูปแบบที่นำเข้ามาช่วยมีหลากหลายวิธีเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงของงานและข้อมูลเพื่อใช้ในการบริหารซึ่งมีลักษณะของการเคลื่อนย้าย ส่งต่อ วางแผน จัดเก็บ รวบรวม และกระจาย และนำไปใช้ ซึ่งโลจิสติกส์มีแนวทางปฏิบัติที่หลากหลายขึ้นอยู่กับงานที่ได้กำหนดค่าในเรื่องของต้นทุนและเวลา ทั้งนี้ปัญหาหรือการทำงานในการจัดการโลจิสติกส์ในการทำกิจกรรมหรืองานของธุรกิจจะมีสภาพแวดล้อมที่เกิดปัญหามาย่อยประกอบไปด้วย คน วัตถุดิบ เงิน วิธีการ การสื่อสาร และการวิเคราะห์ ทั้งนี้ในการแก้ไขปัญหาโดยใช้การจัดการโลจิสติกส์ต้องทำการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลในกิจกรรมที่ทำงานโดยเน้นให้สามารถส่งมอบได้ตรงเวลาหรือต้นทุนลดลงก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้

2. การพัฒนาเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อพัฒนาธุรกิจสังคมไทย พบว่าสรุปเป็นขั้นตอนการพัฒนาได้ ด้านการรวบรวม การจัดเก็บ การกระจาย และการนำไปใช้ ซึ่งมี 7 ขั้นตอนประกอบไปด้วย

2.1 สรุปการจัดการโลจิสติกส์ จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า งานหรือกิจกรรมที่ทำ จะเน้นการส่งมอบที่ตรงเวลาและต้นทุนลดลง โดยเน้นที่กระบวนการการเคลื่อนย้าย ส่งต่อ วางแผน จัดเก็บ รวบรวม และกระจาย และนำไปใช้

2.2 แนวคิดสู่การพัฒนา นำข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ มาสู่กระบวนการจัดทำเอกสารการฝึกอบรม เพื่อช่วยให้ธุรกิจสามารถมองเห็นภาพของกระบวนการดำเนินงานหรือกิจกรรมได้อย่างชัดเจนตั้งแต่ต้น จนจบ และนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น

2.3 สร้างต้นแบบ ได้ดำเนินการจัดทำสื่อการจัดการโลจิสติกส์เพื่อนำเสนอผู้ประกอบการ และจัดทำออกมาเป็นสื่อการสอน

2.4 การพัฒนาสู่โมเดล นำกรอบแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่พบในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ มาพัฒนาสู่โมเดลเพื่อการจัดการโลจิสติกส์ พร้อมสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีระบบมากขึ้นส่งผลให้ธุรกิจมีการพัฒนาในด้านการปรับปรุงวิธีการทำงานหรือกิจกรรม ส่งผลให้ต้นทุนลดลงและใช้เวลา น้อยลง ส่งผลให้ธุรกิจมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีรูปแบบโมเดลชื่อ Lek MODEL ประกอบด้วย

3.1 Logistic management การจัดการโลจิสติกส์ที่นำสูตร การรวบรวมต้นทุนต่อครั้ง จัดเก็บ ต้นทุนต่อครั้ง กระจายต้นทุนต่อครั้ง และนำไปใช้ต้นทุนต่อครั้ง หาดด้วยต้นทุนต่อวัน และการรวบรวมเวลา

การทำงานต่อครั้ง จัดเก็บเวลาการทำงานต่อครั้ง กระจายเวลาการทำงานต่อครั้ง และนำไปใช้เวลาการทำงานต่อครั้ง หาดด้วยเวลาทำงานต่อวัน

3.2 External factors ปัจจัยภายนอก ความเสี่ยง ภัยคุกคาม ข้อจำกัด หรืออุปสรรคต่างๆ ขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย พนักงาน (Man) หรือบุคลากรทั้งจากภายในและภายนอก เงินทุน(Money) หรือทุนที่ใช้ในการดำเนินธุรกิจทั้งจากเงินทุนภายในและภายนอก วัสดุ(Material) วัสดุสิ่งของ วัตถุดิบ ชิ้นส่วนอะไหล่ ผลิตภัณฑ์ บริการหรืออุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งมีส่วนนำมาใช้ในการผลิตสินค้า วิธีปฏิบัติงาน (Method) คือ วิธีการขั้นตอน หรือขบวนการในการทำธุรกิจ ความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่จะมาจากการที่องค์กรมีการกำหนดขั้นตอนแนวทางในการดำเนินงานที่ดี การสื่อสารข้อมูล (Communication) กับผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจตรงกันทั้งหมด สถานประกอบการต้องมีการบันทึกข้อมูลที่ต้องใช้ข้อมูลชุดเดียวกันและตรงกัน การวิเคราะห์ (analyze) เป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรที่มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่มีคู่แข่งขึ้นเพื่อ สร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่โดยไม่ต้องลงทุนในทรัพยากรเพิ่มเติม

3.3 Knowledge of dharmic principle หลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและให้เกิดความยั่งยืนในการทำงานตามหลักศาสนา โดยใช้ อปริยธรรม 7 ผู้บริหารควรมีการจัดการการประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในงานต่าง ๆ อย่าง สม่าเสมอ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่ควรทำ และปฏิบัติตามหลักการเดิมของหมู่คณะทำตามกฎระเบียบ ตามกติกาข้อบังคับ ตามหลักเกณฑ์ของ เพื่อความเสมอภาคกัน อันเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การนำ LEK Model ไปประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ที่ทำกับกิจกรรมหรืองานใดงานหนึ่งที่มีการกำหนดขอบเขตขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อที่เราสามารถเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ตามหลักการ LEK Model ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งขั้นตอนการวิเคราะห์กิจกรรมหรืองานที่ได้กำหนดขอบเขตไว้นั้นเราจะดำเนินการใช้ค่าการจัดการโลจิสติกส์ (Logistics Management) โดยประกอบไปด้วย การรวบรวม การเก็บ การกระจาย และการนำไปใช้ ซึ่งดำเนินการวิเคราะห์รวมกับผลกระทบของปัจจัยที่ดำเนินการ(External factors) ในกิจกรรมหรืองานนั้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สามารถนำโมเดลไปใช้ในวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้เกิดการต่อยอดการพัฒนาคำความรู้ต่อไป เนื่องจากการวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพซึ่งอาจทำให้การพรรณนาหรือการอธิบายไม่เห็นตัวเลขข้อมูลชัดเจน

บรรณานุกรม

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “รายงานโลจิสติกส์ของประเทศไทย ประจำปี 2563” E-book. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11803 [18 สิงหาคม 2564].

หน้า 5-8

Covid-19 กับเศรษฐกิจโลก [ออนไลน์].แหล่งที่มา:

https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_18Mar2020.aspx [15 สิงหาคม 2564].

ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์ และคณะ, ผลกระทบ COVID-19 ระบาดรอบ 2 ต่อเนื่องรอบ 3 กับทิศทางตลาดแรงงานไทย, (ออนไลน์) แหล่งที่มา <https://tdri.or.th/2021/04/covid-19-2-3-affected-thai-labor-market/> โลจิสติกส์.[ออนไลน์].แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/โลจิสติกส์> [28 พฤษภาคม 2563].

รศ.ดร.กมลชนก สุทธิวาทีพันธุ์ ตรี.ศลิษา ภูมิรสติย์ ตรี.จักรกฤษณ์ ดวงพัศตรา แปลและเรียบเรียง. .

“การจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์” บจก.สำนักพิมพ์ท็อป/แมคกรอ-ฮิล, 2547 หน้า 4

เพ็ญแข ลิ้มสุวรรณโรจน์,การบริหารจัดการโลจิสติกส์ใน ยุค 4.0,สัมนา,วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2563

แนวโน้มธุรกิจโลจิสติกส์ไทยเติบโตสูง ม.ค. 65 เปิดกิจการใหม่เพิ่มขึ้น 39%, [ออนไลน์].แหล่งที่มา: <https://www.mreport.co.th/news/government-news,21> มี.ค. 2565